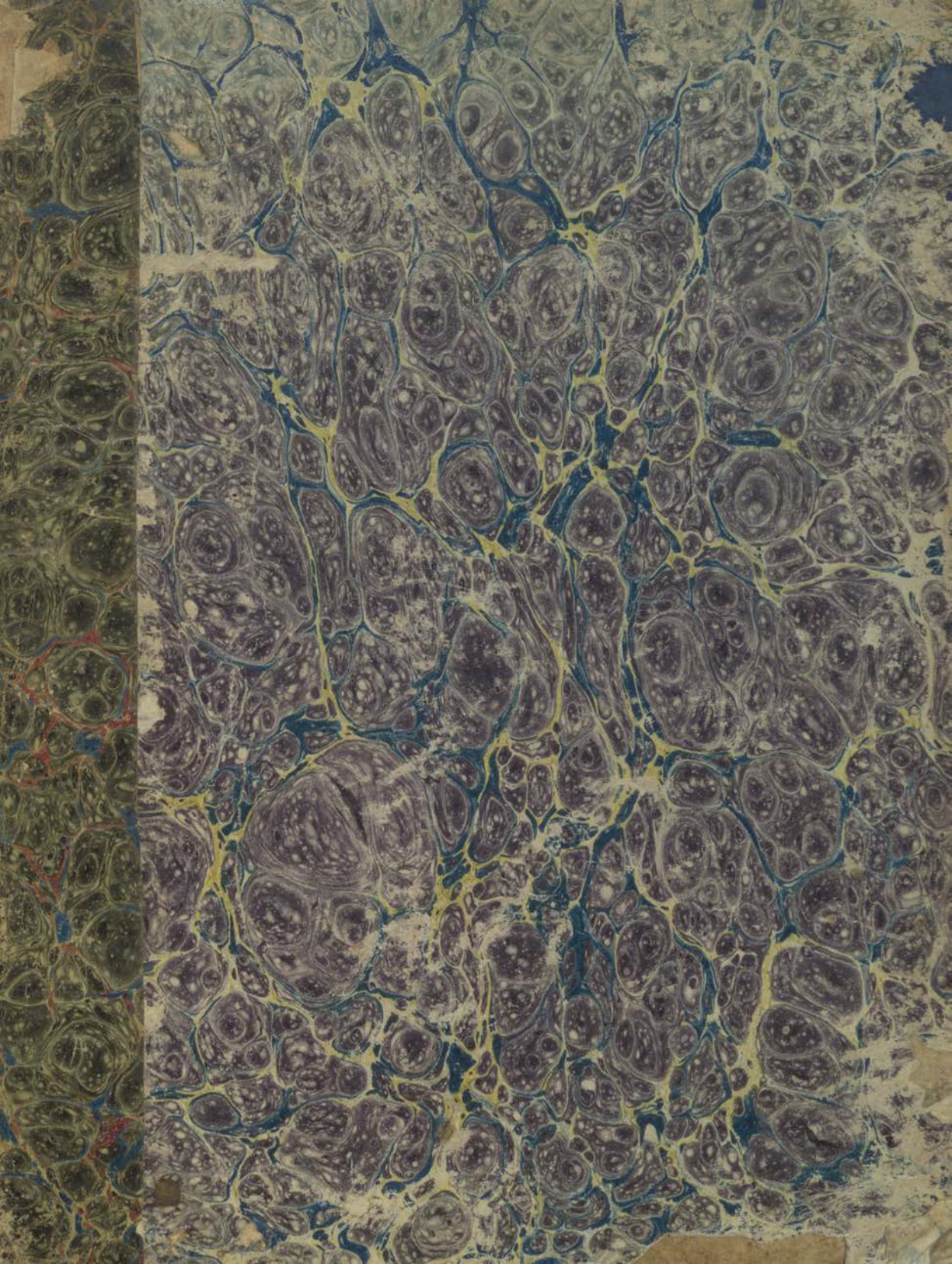

A' MEG-TÉRŐ REFORMÁTUS

ELMÉLKEDÉSÉRŐL

NÉGY KÖNYV.

BIBLIOTECA ASTRA BIBLI

MOLNÁR JÁNOSNAK

JESUS TÁRSASÁGA

SZERZETES PAPJANAK

A'

MEG-TÉRŐ

REFORMÁTUS

ELMÉLKEDÉSÉRŐL

NÉGY KÖNYVEI.

B 145

NAGY-SZOMBATBAN,

A' JESUS TÁRSASÁGA AKADEMIAI COLLEGIUMÁNAK
BETŐIVEL, M. DCC. LXIII. ESZTENDŐBEN.

186
1641.

MÉLTÓSÁGOS

KEGLEVICH SIGMOND

URNAK,

AZ ESZTERGAMI FŐ EGYHÁZI KÁPTOLON

KÁNONOK ÚRÁNAK,

NAGY BOLDOG ASZSZONY NEVE-ALATT
RÁTÓTHI, ÉS SZENT ISTVÁN KIRÁLY NEVE-
ALATT ESZTERGAM-VÁRI

PRÉPOSTNAK, &c.

KEGYELMES URAMNAK.

BÉ-MUTÁTÓ LEVÉL.

KEGYELMES URAM!

Kegyes ſzárnyaid-alá kéſzúl kisded könyvem, Fő Tiſzteletű és Fő Méltóságú kegyelmes Pártfogóm! Elegendő vólt egy tekénteted, hogy HOZZÁD bátorodgyék ſzívem, igyekezetem, 's tellyes bizodalmam. Lelkem nagy örömével mihelyeſt hallám, mi nagyon lán-

godozzék BENNED a' felebaráti ſzeretetnek tűze, mi ſzív-béli kivánsággal óhajtsad az Anya-ſzent-egyház ékeſségét, tévelygő Fiainak meg-térését, és az igaz Hitnek terjedését; egy-végbe FELÉD fordúla önként reménységem, 's tapaſztalám-is azonnal ſzerentsémet, el-érém tárgyamat. Alég nevezém az Úr ditsőségét, a' ſzegény lelkek haſznát, mellyre múnkám tzélyoz, alég emlegetém; ki-nyújtád igyekezetem elé-kelésére azt a' kegyes kezet, mellynek gyámolíttó párt-fogását a' ſzegények, árvák, és özvegyek minden-nap ditsérik, mellynek bő jó-tételeit még az apróllék fáradtságok-is ſzűntelen érzik, tapaſztallyák.

Ó mi méltán tsókolgattyák ezt az Atyai kezet az Eſztergami Fő Megyének Egyházi neve-

nevedékeny ſzeméllyei! hirét hordván az Orſzágra minden-felé annak a' valóban ſzép gondviſelésnek, mellyel TŐLED olly kegyes ſzorgalmatoſsággal tápláltatnak: ó mi méltán jedzé-el új gyűrűvel ezt az érdemes kezet az az Egyházi nagy méltóság, mellyet az Eſztergami vár első Sz. Királyunk áldott neve-alatt ſzokott oſztogatni!

Tartson a' Felséges Iſten, KEGYELMES JÓTÉVŐM! 's vigyen, emellyen mind azokra, a' mikre az illyetén méltóság útat ſzokott terítteni: tartson, 's vidámítson Hazánknak, és az Udvarban, Tanátsban, Táborban, az Ur Egyházában régen tűndöklő MÉLTÓSÁGOS NEMZETEDNEK örökös örömére, és ditsőségére!

Én magamat ezen múnkámmal 's további kéſz ſzolgálatommal-együtt MÉLTÓSÁGODNAK tapaſztalt kegyelmébe mélly alázatoſsággal ajánlván maradok

Nagy-Szombatban 1762. Eſztendőben

MÉLTÓSÁGODNAK

Leg-kiſſebbik Szolgája
MOLNÁR JÁNOS
JESUS TÁRSASÁGÁNAK
SZERZETES PAPJA.

FACULTAS
R. P. PROVINCIALIS.

EGo JOSEPHUS KOLLER, Soc. Jeſu per Provinciam Auſtriæ Præpoſitus Provincialis, poteſtate mihi facta ab Admodum Rev. P. Generali Noſtro LAURENTIO RICCI, Facultatem concedo, ut Liber, cui Titulus: A' Meg-térő Református Elmélkedéséről; a P. Joanne Molnár e Societate Jeſu compoſitus, atque a tribus memoratæ Societatis Patribus de more reviſus, & approbatus, Typis mandetur. In quorum fidem manu mea ſubſcripſi, & conſuetum officii Sigillum appreſſi. Viennæ 1. Decembr. 1762.

LS. *Idem, qui ſupra.*

A'

A' REFORMÁLT ATYA-FIAKHOZ

BÉ-KÖSZÖNTŐ LEVÉL.

KEDVES ATYÁM-FIAI.

EZeket nem azért kéſzítém, mintha lelketek ſegétségére elegendők nem lehetnének azok, a' miket előttem Egyebek írtak; hanem azért, mert lelketek üdvöſségéhez-való ſzeretetemet meg-kívánom mutatni én-is vélek egyetemben: és minthogy amazok már vagy ritkábbak, vagy felette nagyok; avagy ellenben igenis aprók; újjal ſzolgálok, és a' félivel, melly a' kitsénynél egy-kevesé nagyob; de a' nagynak termetére fel-nem emelkedik: hogy e' képpen a' ki az igaſságot kedvelli, az olvasgatáſon kevés napok-alatt könnyen által-eſsék. Hogy Elmélkedés módgyára adom-elé a' Vallás ágazatit, az attól vagyon: mert reménlem, hogy így méllyebben fog bé-ſzállani kinek-kinek ſzívében az ott forgó

dolog. Kérem-is azokat, a' kik ide méltóztatnak tekénteni, az olvasáſt ne aprítsák; hanem mennyenek-által mind a' négy könyvön elejétől-fogva egéſz végig, és fontollyák-meg az ott lévő okoknak mi-vóltát. Azt nem igérem minden embernek, hogy egy olvasáſſal mindent által-fog érteni elméjével: az illyenek gondot adnak néha a' tanúlt embernek-is. Mind-azon-által kéſz akarattal ſetétes beſzédbe ſemmit ſe kevertem; sőt igen-is azon valék, hogy éppen alatt jártaſſam az Iráſom módgyát: de imitt amott megváltoztatom azt-is, hogy valaki az egy féle módot meg-ne únnya. Azt pedig nagy bátran igérem: hogy tsalárdságban ſenki ſem kap: előttetek a' Sz. Irás, nézettek belé; ha véle nem tartok, az én nevem károſodgyék. A' régi Sz. Atyák-közűl Sz. Gergelly Pápán kévűl, úgy tetſzik, egygyet ſem hozok elé bizonyságúl ollyaſt, a' ki Kriſtus Urunknak két vagy háromſzázadik eſztendejét közel-nem érte vólna életével. Mikor ezeket emlegetvén a' könyvek levelére mutatok, akkor én felelek rajtok; egyébkor azokután irom-le igéjeket, a' kiknek emberségekről ſenkinek ſem lehet kételkedéſe. Nem egy nyomtatás-ſzerént rakom-elé a' bizonyságot belőlek az igaz; de az abból eſett: mert helyről helyre

köl-

költözvén más más féle nyomtatásra akadtam, és az elébbenyiekből ki-hűltem. Néha hoſzſzaſſan irom-le a' Sz. Atyák ſzavait, azért, hogy reám azt ſenki ſe költheſſe, a' mit az elébbenyiekközűl némellyekre; mintha herélve tettem vólna fel a' Sz. Atyáktól vött igéket.

Az elmélkedéshez tanúlt Kálviniſta embert állítok, ki nem azokon rágódik, a' mikkel tsak az egyűgyűek ámíttatnak-el jobbára; hanem a' vallás gyökerét feſzegeti. Tudom: hogy a' Református ſeregnek okoſſab' réſze azért a' Káthólikuſoktól nem írtózik: hogy Dávid példája-ként ſeregeſen ſzép rendben énekelve 's imádkozva járúlnak néha néha a' Templomok-felé: hogy ſzép öltözetekkel tzifrázzák mind magokat mind az Ur házát bötsület kedvéért az oltárok-elött az Egyházi Tiſztek; hogy a' Kriſtus emlékezetéért a' Sz. Kereſzt jelét homlokokra, és mellyekre vetik. A' mi töb' a' Reformátuſok java ezeket és nevezet-ſzerént a' ſzüzeséget, a' ſanyarú ſzerzeteſek ſzegénységét ditséri, és tsudállya-is: mert láttya már példáját mind a' Sz. Irásban, mind az Anya-ſzent-egyház elejében. Ugyan azért én ezeket nem nyeſem; hanem a' viſzſza-vonyás derék dolgát, és valóságos okát állítom ſzem-elejbe. Állyatok édes Atyámfiai elmélkedő embe-

rem mellé; de tsendeſz elmével, ki-vervén azomban ſziveitekből minden gyanakodáſt, fontollyátok-meg: nálatok vagyon-é az igaſság; vagy a' közönséges Anya-ſzent-egyháznál? és ha azomban a' Sz. Lélek valamit javaſol; kérlek lelketek üdvöſségére: tanátsot ne kérjetek a' világtól, a' teſtől, a' jóſzágtól, az ember ſzólláſtól. A' világ mulandó; a' bünösök, és éretnekek ſzámára kéſzített tűznek ſoha ſe léſzen vége.

Egyebek példájával ſenki ſe biztaſſa magát vallásának igaſsága-iránt. Tudom ſokan megtérnének közűletek; de azt Páſztoritok ſzégyenlik; a' gazdagok el-felejtik: a' köz nép elvagyon ámítva. Valláſtok hirdetőjinek haſzontalan mutogattyuk hitünk igaſságát; mert ők jobbára azt magokkal régen el-hitették; de a' mint a' Sz. Evangeliom mondgya ama' jámbor felől: a' kapához nem láthatnak, küldúlni ſzégyenlenek, a' tituluſtól meg-válni igen nehéz. Ezeknek tsak azt mondom: Mennyeknek orſzága erőſzakot ſzenved, és a' győzödelmesé léſzen mind a' gyöngy, mind a' manna, mind a' korona. A' gazdagok állapottyát-is tsak nyögnöm kell talán, és keſeregnem! nem tagadhattyák: hogy őket illeti az a' mit édes Üdvözítönk a' tő-fokról, 's a' tevéről mondott. Mikor

az

az Ur az ő Sz. Malaſztyának magvát lelkeikre hinti, ó hová hull vallyon? és ka ki tſirázik-is; hány ſzáz ezer tövés-közé ſzoríttatik! A' ſzegény nép meg-elégſzik a' Sz. Irás nevével, elhiteti magával, hogy benne vagyon Kalvínusnak mind a' négy tanító könyve, akár akadjon reá, akár nem; ha valamelly igéje ki találtya ütni homlokán a' verétéket; meg-törüli ſzemét ſzáját, által-ugrik rajta, 's azomban azt gondollya: elég az, meg-holt értünk Kriſtus, és akár hidgyük el minden ſzavát akár nem, mind hivei vagyunk. Ha a' predeſztinátzió kezdi bolygatni, azzal biztattya magát: minden Kálviniſta merő predeſztinátus és mennyei Koronára válaſztatott ſzép nép: mintha már azok-között nem élhetne egy akaſztófára való Judás, valamint néha napján a' Kriſtus nyájában, vagy nyakra főre a' pokol-felé rándúló elmés egy Lutzifer, vagy a' Sz. Lélekkel kereskedő Simon Mágus. Vaj mi ſokan vannak köztök, kik nem tudom minémű új Sz. Irás igéje ſzerént tsak az Aptyok hitét repesgetik; mintha azokat, a' kiket az Ur Jeſus itélet napkor az örök tüzre hánnyi fog, attyok vagy annyok hite attól meg-menthetné. Azok-is, kik Jordán vize-mellett kereſztelő Sz. János elejbe járúltak, mind azzal ditsekedtek: hogy ők Ábrahám vé-

réből eredtek, Matth. 3. de meg-kellett nékik tanúlni vagy akarták, vagy nem; hogy nem „ vigyáz az Iſten a' teſt-ſzerént-való eredetre: * mert akár mi némű jó fából vette-is a' gyümölts-telen roſzſz fa az ő éredetét; ha jó gyümöltsöt nem teremt, ki-vágatik, ugymond a' Szent Irás. Más az: hogy, ha az Atyáitok hitét kedvellitek; öreg atyáitok hitére jertek-viſzſza. Annak a' Frantziától ſzakadt vallásnak Mátyás Király idejekor Orſzágunkban még hire ſe vala. És vallyon okoſság-é Atyáitok-után járni, ha eretnek vallásba eſtek, 's ti reátok nem hitet, hanem eretnekséget maraſztottak? Jaj azoknak a' kik a' Kriſtusban hiſznek; ha minden ſzavát el-nem hiſzik! Az hit tsak egy, és következendő-képpen nem lehet minden vallás úttya az üdvöſségnek. Az hit ſok féle ágazatból áll; de elég az hitetlenségre, és a' kárhazatra, ha tsak egyikét tagadgya-is meg-az ember. Himénéus hün a' Kriſtusban, és tsak a' teſtnek jövendő fel-támadását tagadta; még-is őtet Sz. Pál Apoſtol a' Sátán markába vetette. 1. Timoth. 1. 20. & 2. Tim. 1. 12.

Ha-

* S. HILARIUS in Matth. hic Pag. 674. Edit. S. Mauri. Non enim ſucceſſio carnis quæritur.

Haſzontalan biztattyátok magatokat azzal: hogy ti mind merő Sion leányi, a' Sz. Kánahán földének örököſi, Pátmos ſzigetében ſinlődő Kriſtus hiv ſzólgai, az Angyali ſereg hív társai vadtok: haſzontalan tsalogattyátok azzal lelketek isméretét, hogy ti nálatok vagyon a' Sz. Ekleſia; a' mi Ekléſiánk pedig merő füſtös Bábilon, mérget öntő undok kút, Antikriſtus udvara, vér ſzopó sárkány, melly a' nehezkes Aſzſzony fia után leſelkedik: haſzontalan nevezitek a' ti Ekleſiátok ſzenvedő tagjait Zakariásnak, Illyésnek, Pálnak, ſzáros kenyéren tengődő Mikeásnak, kisded Benjaminnak; az Anya-ſzent-egyház fejedelmit ellenben kit Heródesnek, kit Jezabelnek: haſzontalan tettetitek magatokat, mintha tsak ti hirdetnétek a' Kriſtus Jéſus nevét, mintha egyebek tsak Báált ſzolgálnának. Ezek mind heába-való beſzédek egéſz addig, míg azt megnem mutattyátok, a' mire már titeket régen kérünk; tudni-illik ti hirdetitek-é igazán a' Sz. Iráſt? Reá foghattya minden roſzſz ember másra a' Bábilon nevet, reá magyarázhattya az egéſz Sz. Irásnak átkát, el-is ámíthattya a' tudatlan gyülevéſz köſséget édesdeden öntött tzifra beſzédével: mert hogy ne ſzeretné a' köz nép, mikor ſzentnek, liliom ſzinü mennyei virágnak, Kriſtus

ſtus mátkájának, 's e' félinek neveztetik, kiváltképpen mikor az-alatt egyebeknek ördög ſzarvat vertek az homlokára; de édes Atyámfiai ez merő ámító beſzéd egéſz addig; míg meg-nem mutattyátok: hogy ti abban az Ekléſiában éltek, mellyet az Ur Jéſus épitett, mellyet az Apoſtolok hirdettek, mellyet le-rajzolt a' Sz. Irás. Kérem az okoſſakat, a' kik a' tiſzta ſzemet meg-tudgyák válaſztani a' beſzéd ſzemetétől: meg-ne elégedgyenek ezekkel a' tudatlanokhoz illendő és minket gyalázó hőrögetéſekkel; hanem vegyék elméjek elejbe valláſunkat úgy a' mint közönségeſen mindenütt hirdettetik, és ha a' Sz. Iráſſal azt meg-bizonyíttyuk, hà hitűnket az Anya-ſzent-egyház eleinek példájából és tanításából meg-mutattyuk; hadgyák-el a' kiſſebétő beſzédet, vegyék egyſzer éſzre magokat, és térjenek a' Sz. Iráshoz.

Én édes Atyámfiai meg-mutathatnám valláſunk igaſságát egyéb' jelekből-is. Ha Illyéſt, Zakariáſt, Mánaſſeſt kereſtek nálunk; nézzetek, Angliába, Indiába; sőt juttaſsátok eſzetekbe Hazánknak-is egykori állapottyát. Nálunk, nálunk vannak a' régi Anya-ſzent-egyháznak régi Bajnaki, és vitézi; ha meg-akarnálak benneteket keſeríteni, meg-tudnám ezeket példákkal bizonyíttani.

tani. Tsak az-is mi ſzép jele a' nálunk lévő Iſtenes tanításnak, hogy olly ſok ſzép ifjú legény és annyi ſzüz virág meg-vonnya magát a' világtól Kriſtus ſzerelméért, bútsut véſzen a' teſti gyönyörűségtől, és a' mennyei öröm reménységétől indíttatván meg-fogja azt, a' miről Kriſtus mondá, hogy kevés a' ki azt meg-fogná. Nem nagy jeleé a' valóságos Anya-ſzent-egyháznak a' ſok-féle tsuda tétel? mellyel nálunk ſzint úgy mutogattya magát az igaz vallás, és a' ſzentség. Hallyátok mit ir Xavérius Sz. Ferentz felől Robertus Angliai Prédikátortok, Buhurral, és Bálde Fileppel együtt. „ Ez az Iſten embere, az Indiabéliek „ tanítója Xavier Ferentz tudni-illik, a' ſok fá- „ radtság-után, az ő áhétatos Sz. Lelkét 1552. „ eſztendőben adta-ki, minek-utánna a' Kriſtus „ hitére ſok ezer embert téritett: ennek az em- „ bernek, ugymond Robertus, az ő erköltſivel, „ tsuda tételivel, mellyek az egéſz terméſzet erejét „ meg-halladák, az India-béli hiſtoriák rakva- „ vannak. Hó Xavier Ferentz, úgymond Bál- „ de, a' mi vállánk embere lett vólna, olly „ betsülete vólna nálunk, mind Sz. Pál Apoſtol- „ nak, és úgy tiſztelnénk ótet mi-is, mint Sz. „ Pál Apoſtolt. Ha meg-gondolom békeſséges tü- „ rését, ſzelédségét, mellyel az Evangeliomot

„ minden ſzemélly válogatás-nélkűl mindenütt
„ hirdeté, fel-kell kiáltanom: ki haſonló hozzá
„ a' tsuda tételekben? És így fejezi-bé ſzavát: Ó
„ minthogy illy nagy ſzent valál, bár tsak a' mi
„ valláſunkon éltél vólna! Egykor egy halottat
„ illy ſzóval támaſztott-fel: Parantsolom. hogy
„ az élő Iſtennek nevében, annak az hitnek,
„ mellyet prédikállok, bizonyságára, kelly-fel;
„ fel-kelt, és a' környűl állók fel-kiáltanak vala
„ mondván: Nagy a' Kereſztények Iſtene, igaz
„ az a' törvény, mellyet ez a' Sz. Atya hir-
„ det. „ Ezeket a' mint mondám nagy betsülettel önnön Prédikátoritok beſzéllik. * Ez a' Sz. Ember akkor élt, akkor prédikállott Indiában, mikor Kálvínus az Európát bolygatta: Xavier úgy prédikállott, a' mint Romában reá vala bízva. Szeretném ha életét el-olvasnák a' Reformátuſok, a' mint Karsán ki-nyomtattatott nem igen régen. De minthogy mikor vagy ſzent életet, vagy tsuda-tételeket emlegetünk; a' Reformátuſok azonnal más nótát kezdenek; maradgyunk-meg egy féle bizonyság-mellett. Azt hiſzitek, azt hirdetitek igaz Eklésiának lenni, melly a' Sz. Iráſt tiſztán,

igazán

* ROBERTUS HAKLUIT Anglic. Miniſter. BOUHOURS in vita S. Xav. PHILIPPUS BALDE in Hiſtor. Indica Amſtelod. 1672. TAVERNIERIUS Recueil de pluſieurs relations.

igazán prédikállya: kérlek tehát édes Atyámfiai benneteket, fáradtságtokat ne ſajnállyátok ezektől a' levelektől: itt éppen azon vagyok, hogy éſzre vegyétek, ti mellettetek ſzóll-é a' Sz. Irás, vagy ellenben mi mellettünk?

Az való, azt én bizonyoſon mondom: hogy a' Református valláſt ſok iſzonyu eretnekségben kapja, a' ki a' Sz. Iráſt jól olvaſſa. De a' ſok okádás, mellyel teli vannak a' Kálviniſták könyvei, minthogy a' Romai Anya-ſzent-egyházat azzal ſzeretik feſteni, úgy el-fogta már némellyek ſzivét, fülét, ſzemét, hogy halálok oráján ſe vegyék magokat éſzre, és így édesdeden mennek más világra penitentzia-tartás-nélkül. Azokhoz pedig a' kik már akkor örömeſt meg-térnének; a' roſz atyafiak vagy egyebek az igaſság hirdetőjit, ha kéri és hivattya-is a' beteg, bé-nem ereſztik. Igaz hogy más ſzerentséje vólt néhai Méltóságos Forgáts Mihálynak ő Nagyságának; de keveſen vannak, a' kik úgy járjanak. Által-értette ez a' fő rendű nagy mélységes elme Kálvínus Jánosnak egéſz tanítását: oktatáſi négy könyvét úgy tudta bé-téve mint a' Miatyánkat: görögűl deákúl ékeſen beſzéllett; teli vólt mind elméje, mind nyelve a' Sz. Irás igéjével, valahány Kálviniſta tanítónak könyvére talált, addig meg-nem nyúgo-

dott, míg által nem olvaſta ; de utólsó pihenéſekor tsak ugyan meg-hajtá ſzivét a' Sz. Lélek malaſztyának ; ott hadta azt a' valláſt, mellynek igaſságát olly ſok iſzonyú könyv-olvasáſſal heába kereſte egéſz addíg. Halálos betegségében már mikor az utólsó óra végső lélegzetét várá, megölelvén édes Battyát Forgáts Ferentzet Eſztergami Érſeket, és fejét az ölébe hajtván így köſzöntemeg Pázmány Péternek füle hallattára az Atyafiui ſzép kegyeſséget, és ſzeretetet : „ Iſten hoz-„ zád édes Teſtvérem! bátyámnak mondani már „ nem merlek: mert Atyám vagy ; holott te ál-„ talad ſzülettem a' Kriſtusban : a' te ſiralmid, „ és köny-hullatáſid a' te búzgó imádságid vezet-„ tek engem erre az igaz vallás isméretére. „ * Engedgyen a' jó Iſten egyebeknek-is illy kegyelmet ! Juſtus Kálvinus meg-térésének a' módgya talán haſználni fog-valakinek ; méltó hogy emlegeſſem. Ez a' tanúlt ember, a' mint maga magáról beſzélli, tizen-három eſztendeig merő Teológiában törte fejét : „ Válogattam , úgy-mond „ Juſtus, annak a' javában-is, és mint-hogy azt „ tartottam mindenkor: hogy az igaz vallásnak „ tanítását akkor ſzedem leg-tiſztábban ; ha eb-

„ ben

* PETRUS C. PAZMAN. in Nuncupatoria Libri contra Gyarmathium fol. 4. Adfui, cum te multis præſentibus &c.

„ ben a' dologban Kálvínus Jánosnak és Tzving-
„ liusnak nyomdokát követem: ezekre vigyáz-
„ tam leg-főképpen. Nagy-betsűlete vólt min-
„ denkor előttem ennek a' vallásnak, és a' mo-
„ ſtani világ háborgáſa-között azt ítéltem leg-tiſz-
„ tábnak lenni. És ugyan azért midőn Heidel-
„ bergában tsak nem hat eſztendeig fáraſztottam
„ vólna már rajta elmémet, hogy máſoknak-is
„ ſzolgálhatnék; elé-állottam mind nyelvemmel
„ mind tollammal, és kilentz egéſz eſztendeig
„ tanítottam ennek a' vallásnak ágazatit. De
„ hogy meg-vallyam az igazat; két féle gondo-
„ latomnak ſoha ſe tudtam eleget tenni. A' Ro-
„ mai Anya-ſzent-egyháznak régi méltósága,
„ ſzűntelen ſzemem-előtt forgott, és így elmél-
„ kedtem magamban: A' mi Gyüleközetünk
„ tsak a' minap termett; amannak pedig, kez-
„ detétől fogva az én időmíg, már ezer hat-ſzáz
„ eſztendeje fólyt-el: A' Romai Anya-ſzent-egy-
„ háznak tekéntete, ékeſsége, az egéſz világra
„ ki-terjedett hire, neve, hatalma, népe, éppen
„ ollyan, a' minémünek jövendólék az új Teſta-
„ mentomi Anya-ſzent-egyházat a' Próféták.
„ Tetſzett ennek az Ekléſiának népében nékem
„ az áhétatoſság, hívség, a' ſzép elé-menetel,
„ reájok az Iſtennek bóven ki-öntetett ſzép áldá-

„ ſa: ellenben az új tanításnak merő ſetétes kez-
„ detét ſzemléltem: az oktatás nálok merő álha-
„ tatlanság, magok viſeléſe merő puhaság, és vi-
„ lági hivság. De az illyenekre egy kis felele-
„ tet tsak ugyan találtam; hanem más egy nyi-
„ lat ſoha ſe ránthattam-ki a' ſzívemből, és
„ úgyan avval veſződvén a' Romai Anya-ſzent-
„ egyháznak végtére tsak úgyan kezet adtam.
„ A' Sz. Lélek addíg öſztönözött; míg el-tekél-
„ lett ſzándékkal a' Sz. Atyák könyveikhez nem
„ nyúltam. Sz. Ágoſton Doktornak íráſi Iſten-
„ ben nyúgodott édes Atyámtól reám maradtak
„ örökségűl, meg-valának könyv-házamban
„ Tzipriánus Mártirnak könyvei-is; de egyebek-
„ nélkűl ſem ſzükölködtem. Meg-ſzállottam
„ előſzer Sz. Ágoſton Doktor-mellett Kálvínus ja-
„ vasláſa-ſzerént: mint-hogy tanítványit ſzűn-
„ telen oda igazíttya. Fel-ütém könyveit, ol-
„ vasgatám: hogy a' Jeſuiták, és a' Luteránu-
„ ſok-ellen magamnak ſzükséges fegyvert kéſzíte-
„ nék. Forgatom a' könyvet-fel 's alá, és reá-
„ is találtam bezzeg; de nem arra a' mit akkor
„ kévántam, és kereſtem. Éſzre ſe vettem elein-
„ ten; de ſzívem már merő ſeb' vólt, minden
„ ſzava Sz. Ágoſtonnak engem sértegetett, en-
„ gem vágott. Mozgatván fejemet bé-tsaptam a'

„ köny-

„ könyvet, és Tzipriánus iráſit rántám-elé: ta-
„ lám, mondok, a' mit amaz meg-rontott ben-
„ nem, emez helyre hozza. De evvel-is úgy
„ jártam mint amazzal, ſemmit ſe találtam az új
„ vallás ſzámára: ott merő Romai hit, merő
„ Romai hatalom, ſzokás, és tanítás állott ſze-
„ mem-elejbe. Remegett azomban a' ſzívem,
„ társaimat, valláſomat, lelkemet kezdém már
„ félteni, éſzre vettem Kálvinus tsalárdságát, és
„ reá méltán nehezteltem, 's el-végzém azomban
„ magammal: hogy inkáb' tartok a' Sz. Atyák-
„ kal, az Anya-ſzent-egyház eleinek Páſztorival,
„ mint ſem ezzel a tegnap költ új valláſſal. Illyes
„ gondolatim-alatt Bellármínus könyveihez nyúl-
„ tam, forgattam; meg-gyözött. Sokáig bir-
„ kóztam ugyan véle; de el-nem álhattam nagy
„ erejét. Az igaſságot meg-ismértem. „ *

Ezeket irván Juſtus Kálvinus máſokat-is arra kér, hogy ha néki nem hiſznek, próbát tegyenek, és tekéntsenek a' Sz. Atyáktól hagyott ſzép könyvekbe: olvaſsák-el a' többi között Tertulliánus Preskriptzióit, Tzipriánus Mártirnak az Anya-ſzent-egyház egyeſsége-felöl írt elmés könyvets-

* JUSTUS CALVINUS Vetere Caſtrenſis in Apologia pro S. R. Eccleſia Pag. 3. Annus jam agitur ferme decimus quartus ex quo relictis pueritiæ ſtudiis Theologiam ſacram pro vitæ inſtituto amplexari cœpi &c. Vide ibid. pag. 104. ejusdem Epiſtolam 18. pag. 86.

vetskéjét, Sz. Ágoſton Doktornak ſok féle iráſit; de azokat fontollyák-meg leg-feletteb' a' miket a' Donátiſták-ellen, és Honorátus kedvéért kéſzített. Nyúllyanak azután Vintzentzius Lirinenſis könyvetskéjéhez; de azokat ſe mulaſsák-el, a' miket Bellármínus, Bárróniuſſal együtt írva hagyott, és az illyen embernek más valláſt mér jövendelni. Sokan úgy-mond, a' kik tanátsomat követni fogják, majd fel-kiáltanak ama' meg-térö Donátiſtákkal, kiket Sz. Ágoſton Doktor az ö negyven nyóltzadik levelében emleget, mondván azoknak képében: „Nem tudtuk Uram, hogy itt légyen „ az igaſság! más hírét hallottuk az Anya-ſzent- „ egyházi ák; de hála légyen a' te ſzent neved- „ nek! hogy félékenységünket le-ütéd ſzivünk- „ ről. „

Azomban vegyük mi már magunkat a' mi elmélkedö Református emberünk-mellé, és véle együtt gondolkodgyunk.

A'

A' MEG-TÉRŐ REFORMÁTUS

ELMÉLKEDÉSÉRŐL

ELSŐ KÖNYV.

ELSŐ RÉSZ.

Az Elmélkedő ſzemélynek kéſzülő Fohászkodáſi.

I. SOk féle képpen ſzolván az Iſten régenten az Atyáknak a' Próféták-által, végezetre a' napokban ſzólla nékünk az ő Fia-által. Hebr. 1. El-jöttek a' meg-jövendölt eſztendők, bé-tellyeſedtek az ő Teſtamentomi igéretek, ki-nyilatkoztatott az Ur ditsősége. Végy vigaſztaláſt, végy vigaſztaláſt ſzomorú ſzívem, itt az üdvözítőd. Hol vagy én ſzerelmem, én Iſtenem! lelkem vi-

vigaſsága, ſzívem gyönyörűsége! jelennyél-meg én kedveſem, én világom! had' láſſalak ſzívem belső réſzeiben. A' mit régenten a' ſok-féle bünbén merült Pogányoknak megengedél, enged'-meg én-nékem-is, ki egyedül téged kereslek, és téged óhajtlak. Ollyan a' ſzívem, mint az háborgó tenger: nintsen nyugodalmam: lelki ismeretem éjjel nappal rettent, haſzontalan kapdoſok ſzokott tanátſimhoz, kételkedéſeim meg-nem ſzünnek.

2. Elődbe borulok ó Egek Teremtője! te hozzád kiáltok, téged kérlek, ebben a' ſzív-béli nyavalyában a' te tulajdon tanátsod-ſzerént te hozzád emelem el hervadt lelkemet! Te mondád, te igéréd: hogy a' mit a' te Sz. Nevedben kérünk, abban a' mi könyörgésünket meg-fogod halgatni. A' te ſzent ajándékod az igaz hit, egyedül te-tőlled várom azt, és a' te ſegitő drága malaſztodtól. Oda mutattak leg-előſzer-is a' te hív ſzolgáid, midőn az el-tévelyedett lelkek meg-térítésén munkálkodtak: oda mutatott Sz. Ágoſton Doktor, midőn az ő kedves jó-barátyát Honorátuſt a' Mánikéuſok keleptzéjéből ki akará ſegiteni; „ Vigyázz, úgy-„ mond, a' ſzavamra édes társom, és az Iſtennek, kinek „ tulajdon jósága-által teremtettünk, igaſsága-által bűntető-„ dünk, és kegyeſsege-által meg-menekedünk, könyörögni „ meg-ne ſzünnyél. „ *

3. Ugyan azon könyvében elé-hozza tulajdon példájátis a' Sz. Atya: holott midőn az ő meg-térésének elején a' ſok gond a' ſzívét ſzorongatná, és még ſe a' Mánikeuſoktól végső bútsút tellyes kévánsága-ſzerént nem vehetne, ſe az Anya-ſzent-egyház ölébe nem merné még árva fejét le-hajtani, rettegvén az új vallástól, félvén az ember-ſzólástól, és a' ſok keſerűségben el-merülvén, úgy tetſzett, úgy-mond: „ Mikor az Anya-ſzent-egyház vallására tekénték, mintha

„ va-

* S. AUGUSTINUS L. de Utilit. credendi ad Honorat. c. 18. pag. 69. Edit. Monach. S. Mauri. Si veram, ut credo, curam tui geris, velim me audias... Deumque ipſum, cujus unius & bonitate facti ſumus, & juſtitia pœnas luimus, & clementia liberamur, orare non ceſſes.

„ valami nagy sürü setétes erdőt szemlélnék előttem, melly-
„ nek derekába bé-nem mervén ereszkedni, tsak a' szélén
„ ballagtam, és búsúltam. Igaz, hogy már az-alatt a' Me-
„ diolánumi Püspöknek Ambrusnak némelly versengő beszédei
„ a' szivemet által-járták, és az ó Testamentom könyveit,
„ mellyeket Mánes tanitása-szerént én-is az előtt tsak átkoz-
„ ni szoktam, már örömest kezdém olvasgatni, de tellyes
„ meg-téréstemnek egyéb' módgyát nem láttam; hanem hogy
„ az Isteni gondviselésnek sürü könyhullatásimat és keserves
„ jajgató szavaimat bé-nyújtanám, hogy könyörülne-meg
„ rajtam, 's már egyszer halgatna-meg. És ugyan nagy
„ szorgalmatossággal-is láttam ahoz, a' való.„ * Mind ezek-
re nézve tellyes lelkemből Te-hozzád kiáltok én-is ó vigasz-
taló Sz. Lélek! halgasd-meg szív-béli könyörgésemet! te ben-
ned bizom, meg-ne pirúllyak, se meg-ne nevessenek engem
az én ellenségim: mert mindenek a' kik téged várnak, meg-
nem szégyenülnek. A' te utaidat, Uram, mutasd-meg né-
kem; és a' te ösvényidre tanits-meg engem.

4. Mi tévő legyek, én Istenem! én az én valláso mmal
öszve nem férhetek; valahányszor vagy a' Sz. Iráshoz nyú-
lok, vagy a' Sz. Atyák könyveikbe tekéntek; fel-háborodik
egész lelkem. Én nékem úgy tetszik, a' mi Valláso unknak
valami kis fogyatkozása tsak ugyan vagyon. Jaj nékem,
mind örökké; ha az a' vallás nem igaz hit, és én abból ki
nem térek! Abban az igaz hitben kévánok élni egész utólsó
pihenésemig meg-váltó Istenem! mellyet te hirdettél, mellyet
leg-alább négy öt száz esztendeig a' közönséges Anya-szent-
egyház tiztán tartott. Az én valláso m, nékem úgy tetszik,
azzal mindenben meg-nem egygyez. A' szabad akarat ná-
lunk meg-fojtatott; a' jóságos tselekedetre, az Isteni paran-
tsolatok meg-tartására senkinek se lehet nálunk kedve: a'
reménységet meg-öli bennünk Uram az, a' mit a' te titkos,

* S. AUGUSTINUS. Ibid. c. 8. pag. 58. Edam tibi ut possum, cujusmodi viam usus fuerim, &c.

rendeléſid-felől Meſterink tanítanak : meg-foſztanak bennünket az Iſteni ſzeretet haſznától, tsak az hittel akarják kivégzeni az üdvöſség egéſz dolgát ; de alattomban azt tapaſztalom azomban, hogy merő hitetlenség fúrja magát a' ſzívünkbe : meg-foſztanak bennünket a' te ſzentséges teſtedtől, és véredtől, 's az helyett merő figurát vetnek ekönkbe: a' te ſzent ſzavad és hatalmad előttök tsak annyit ér, a' mennyit elméjekkel benne fel-érhetnek: a' mihez nem tudnak, az ő előttök mind lehetetlenség.

5. Igazán mondgya Kálvínus: hogy az Anya-ſzent-egy-„ház Páſztorok és Tanítók-nélkül ſoha ſe lehet-el ; * de bezzeg az ám a' kérdés: ha vagyon-é a' mi Ekléſiánknak valóságos igaz Páſztora, Tanítója ? A' juhok-között nem tsak a' Páſztor, hanem a' tolvaj-is forgolódik : a' tolvaj másunnan hág az akólba, és nem az ajtón mégyen-bé. Joan. 10. 1. Nem jár azon a' ſzabott úton, mellyen eleinten és az Anya-ſzent-egyház kezdetén a' Páſztorok a' juhok gondviſelésére ſzoktak bé-járúlni. Az Anya-ſzent-egyház a' Kriſtus háza: ott ſenki ſe gazdálkodhatik a' házi gazda hire, es engedelme nélkül. Panaſzolkodik Jeremiás Próféta könyvének huſzon harmadik réſzében, huſzon egyedik versében a' fogadatlan Prófétákra: nem küldöttem vala, úgymond, a' Prófétákat, és ők futnak vala. Kitől küldettek a' mi első Meſterink a' nép tanítására ? a' Mieink azt tanittyák, hogy azt kellyen Iſtentől küldetett Tanítónak ismérni, a' ki az Evangeliomot igazán hirdeti ; de hogyan tudgyam, ha igazán hirdeti-é, vagy nem? söt hogy merem még halgatni ſzavát-is addig, mig meg-nem mutathattya, ki hatalmával állott-elé ! Látom, hogy az Apoſtolokat Kriſtus rendelé, Kriſtus küldé, egyéb' Tanitókat pedig az Apoſtolok ſzoktak arra az hivatalyra allitani, ezek-után azok következtek, kik amazoktól válaſztattak. Fülemben hangzik ſzüntelen

„ Ter-

* CALVINUS L. 4. c. 3. §. 4. Paſtoribus & Doctoribus carere numquam poteſt Eccleſia.

Tertulliánus szózattya, ki az Anya-szent-egyház elein forgolódó eretnek Mestereket akkor szorongatta leg-erősebben, mikor azt kérdezé tőlek: melly ágról szakadtak? „ egyenes „ lineán melliyik Apostoli széktől és tanitástól eredett vallá„ sok? az Apostolok hely-tartóji közül melliyik bizta reájok „ a' tanitást? „ * Reformált valláſunknak első Mestere Kálvinus János vólt. Ezer öt száz kilentzedik esztendőben született a' világra. Akkoriban egy-néhány aprólék eretnekséget ki-vévén, a' lelki Pásztorok, az hivek Fejedelmi és tanitóji merő Romai vallást hirdettek az egész világon: egy két tzikkelyt ki-vévén minden ágazatban egyet értettek a' nap-keleti Eklesiák-is amazokkal. Eleget reménykedtek az újjitók Jeremiás Konstántzinápolyi Pátriárka-előtt: hogy vélek kezdene ő-is tanitani; de ő ellenben az ő Görög nyájával-együtt az akarat szabadságának, a' jóságos tselekedeteknek hirdetésétől soha el-nem állott; az igazúlás valóságos útát nem határozta az egy puszta hitre: hét szentséget vallott; a' mennyei szenteket, Urunk szűz Sz. Annyát segétségül hivá: egy két kérdéstől meg-válván, meg-egyezett a' nap-

* TERTULLIANUS L. de Præscriptionibus. pag. 397. Edit. Pamelii. Edant ergo origines Ecclesiarum suarum: evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverint, habuerit Auctorem, & antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt: sicut Smyrnæorum Ecclesia habens Polycarpum ab Joanne conlocatum refert. Sicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum edit. IBID. supra. Cupio ostendant mihi ex qua auctoritate prodierunt, . . Probent se novos Apostolos esse.

„ ADGYÁK-ELÉ az ő Eklesiájok eredetét, számlallyák-elé rendre az ő „ Püspökjöket, de úgy hogy az az első Püspök az ő Előtte valójára úgy „ mutathasson, mint valamellyik Apostoltól, vagy valamellyik Apostolnak „ hely tartójától oda küldetett és helyheztetett Pásztorra. Mert az Apo„ stoloktól fundáltatott Eklesiáknál arról éppen illy szám-adás vagyon: pél„ dának okáért a' Smirneiek Eklesiája Polikarpusra mutat, kit oda Sz. Já„ nos Apostol helyheztetett: a' Romai Eklesia Kélemenre, kit oda Péter „ rendelt, . . Noszsza mutassák-meg ki hatalmával állottak-elé . . . Bizonyí„ tsák-meg hogy ők új Apostolok „ NB. Ha a' Reformatusoktól azt kerdené valaki: ki vólt a' Reformátusok Pásztora a' Genévai Eklesiában Bézaelőtt? azt felelnék ugyan, hogy Kalvínus; de továbbá: ki vólt Püspökjök Kalvínus János-előtt? 's mellyik Apostoli szék hátalma helyheztette őtet Genévába mit felelnének?

kelet nap-nyugottal. * Nagy-változáſt akart tenni Kálvínus az hívek elébbenyi vallásában: más hitre akará tériteni az egéſz Európát, Aſiát, Afrikát; el-akará az egéſz világgal hitetni, hogy ezer egy-néhány eſztendők-alatt kevés lappangó embert ki-vévén ſenki ſe tudta az üdvőſség módgyát, ſenki ſe kereſte Kriſtus rendeléſe-ſzerént büne botsánattyát, ſenki ſe hitt úgy a' mint kellett: a' le-dűlt Ekleſiát fel-akará ismét emelni. Mert akár mikép' mondgya, és igérje Urunk: hogy az Anya-ſzent-egyházat ſoha ſe fogja meg-győzni a' pokol ereje; János az Anya-ſzent-egyházra úgy nézett, mint a' Tatártól öſzve-égetett, és ki-puſztított országra, mellyben tsak a' kőſziklák-közt vagyon a' lakoſok félékeny, és éhelholt maradéka. Apoſtoli múnkát vállalt-fel Kálvínus: olly dologhoz állott, melyre ha ember kellett; Iſtentől kiváltképpen-való módon válaſztott egy ember kellett: az illyen múnkára Jeremiás Próféta magát gyermeknek, Mojſes némának mondaná: ez a' dolog Sz. Lélekkel tellyes egy embert, tsuda-tévő embert, ſanyarú élethez ſzokott embert kévánt: mert ha ki-fogyott Urunk valóságos tanitáſa; az a' vallás fogyott ki, melly Mennyeknek Országára ſzoros útat mutat, melly a' teſtnek nem kedveskedik, melly Mennyei életet kéván még a' gyarló embertől-is. Ezt az hitet úgy kellenék helyre hozni (ha Kálvínus vélekedéſe igaz vólna annak romlásáról) azzal a' móddal kellenék azt ismét helyre állítani, a' melly móddal eleinten épittetett, és gyarapodott: ſzelédséggel, békeſséges türéſſel, tsuda-tételekkel, 's ollyan haſznát kellenék látni helyre hozáſakor, mint első fel-állitáſakor. Bár tsak Kálvínus Apoſtolságának leg-alább' egy jelére találnék! A' Romai Anya-ſzent-egyház reá a' tanitáſt való, hogy nem bizta; sőt ha a' tanitásba annak engedelmével állott vólna-is bé, tsak addig engedtetett vólna néki az a' hatalom, mig az Anya-ſzent-egyháznak akkori vallásával megegye-

* CRUSIUS apud JUSTUM CALVINUM Apologiæ Pag. 11. ex Jeremia P. C.

egyezett. Angyalt az Úr hozzá nem küldött, az-is igaz: az Apoſtolokkal ſoha ſe beſzéllett; az Iráſt mondgya ugyan, hogy jól érti; de héába mondgya: holott minden eretnek Meſter-is azzal ditsekedik: életére viſzſza ſe merek tekénteni: alázatoſsága a' morgásban állott, és káromkodásban: megſzóllya az Anya-ſzent-egyháznak fő Páſztorit-is, kiket a' Sz. Lélek tett az Anya-ſzent-egyház vezérlésére. Act. 20. Miből vegyem éſzre, hogy igaz a' tanitáſa? tanitásának gyümöltséből-é? Kriſtus tanitásának a' gyümöltse az engedelmeſség, ſzelédség, felebaráti ſzeretet, a' ſanyarú élet, egyeſség, igaſság, a' mennyei boldogságnak reménysége, és ſzivbéli óhajtáſa: lehetetlen-is, hogy igaz Tanitó légyen a' kinek tanitásából illyen gyümöltsök nem teremnek. Mi termett ő kegyelmének oktatásából? egyik könyvében ezeket olvaſom: „mihelyeſt hirdetni kezdetett az (új) Evange-„ liom, mintha ki-nyittatott vólna minden gonoſságnak kút „ forráſa, hirtelen az iſtentelenségre vetemedtek még azok-„ is, kik az előtt jámborúl éltenek.„ * Azokat a' tanitókat, kik iskolájában nevekedtek, kiket az emlétett nagy dologhoz állitott; maga Kalvinus-is tolvajoknak, házaſságtöröknek, kurválkodóknak vallya lenni. ** Illyeneket bizonyit

* CALVINUS L. de Scandal. Simul ac publicari cœpit Evangelii doctrina; velut aperta ſcaturigine multorum erupit impietas, qui religioſi antea viſi fuerant. . . indigni ſunt, qui umquam ad Papatum revertantur. Et certe qui nunc paſſim regnat Evangelii contemptus, certum eſt belluinæ cujusdam vitæ præſagium.

„ AZ AZ. Mihelyeſt ők tanitani kezdének, még az áhétatos jámbor „ életü emberek-is gonoſságra vetemedtek, 's méltatlanokká tették mago-„ kat kiket a' Pápa viſzſza fogadgyon, ha meg-kívánnának térni. Bizonnyá-„ ra mint-hogy az Evangeliomnak olly kevés előttök a' bötsülete, abból „ által láttatik, hogy ma holnap el-fog áradni rajtok a' baromhoz illendő „ utálatos élet.„

** CALVINUS L. de Scand. Alii eorum (Miniſtrorum) benigne hoſpitio excepti, vel furto onuſti clam abeunt; vel aliis modis hoſpites defraudant; vel ſolicitant ad ſtuprum ancillas, ac interdum etiam uxores tentare audent.

„ NEMELLY miniſterek, ugy-mond Kálvinus: mikor a' házhoz bötsüle-„ teſſen bé-fogadtatnak, meg-rakják magokat a' lopott jóſzággal, 's alat-„ tomban el-takarodnak; vagy a' gazdát más féle képpen tsallyák-meg: „ avagy a' ſzolgáló leányokhoz kapdosnak, és néha a' gazda házas társának „ a' tiſzteſségét-is víjják.„

zonyit azokról az időkről Erásmus-is. Hová fordúllyak? lehetetlen, hogy vallásom kezdőjit, és következendő tanitójit Istentől küldetett tanitóknak itéllyem lenni. *

6. Magokat Mesterekké tészik, az igaz, páltza-alá fogják az hivek vallását; de azomban, hogy meg-ne neheztellyünk, azzal tsalogat bennünket Kálvinus, hogy ő egyedül arra a' vallásra ösztönözi az el-tévelyedetteket, melly Krisztus Urunk születése-után négy öt száz esztendeig tisztán tartatott. Örömest szavadat fogadom edés Mesterem; tsak oda vezess; de hogyan tudgyuk-meg, mit tanitott akkor az Anya-szent-egyház? kitől kell a' felől tudakoznunk? a' tőlek irott könyvek kezünk-közt forganak; azokba tekéntsünk-é? vagy más módot mutatsz? igen-is: az okosság-is arra vezet bennünket, hogy a' ki a' régi hitről akar értekezni, a' régiektől irott könyveket tekéngesse-meg. Jól tanitottak a' Régiek öt száz esztendeig: ez a' Kálvinus tanitásának egyik ágazattya. **

7. De Ur Isten azt tanitották-é, a' mit Kálvinus tanitott? Ur Isten példának okáért, mit tanitottak a' Purgatorium-felől? mert próba kedvéért az hitnek valamellyik tzikkelyét tsak ugyan meg-kell itt tekéngetnem. A' régi Sz. Atyák tanitása-szerént vagyon é ollyas hely, melyben az ember az ő ki-múlása-után az ő el-követett bűneinek büntetéséért ideig szenvedgyen? tudom: a' Papisták se kévánnyák azt, hogy azt az helyet föld-alatt lévő helynek, vagy tüzzel tellyes tömlöztnek hidgyék az hivek; ők itten tsak azt tanityák egyedül hit ágazattyának lenni: hogy szenvednek némellyek egy darabig más világon, kiknek tudni-illik e' világon

* JÓ VÓLNA itten Házmány Péternek Kálauzát meg-tekéngetni az 3. könyvnek 3. részétől fogva. p. 115. Telsék P. PRILESZKI JÁNOSNAK a' szentségekről irt könyvét-is meg-nézegetni. a pag. 400 ad 409. Edit. Tyrnav. 1755.

** CALVINUS L. 1. c. 11. § 13. Quingentis circiter annis florebat Religio, & syncerior doctrina vigebat... cum extra controversiam esset nihil a principio usque ad illam ætatem mutatum fuisse in doctrina. IDEM. L. 4. c. 2. §. 2. 3. „AZ AZ: öt száz esztendeig ugy maradt a Krisztus tanitása a' „mint eleinten hirdettetett.

zonyit azokról az időkről Erásmus-is. Hová fordúllyak? lehetetlen, hogy vallásom kezdőjit, és következendő tanitójit Istentől küldetett tanitóknak itéllyem lenni. *

6. Magokat Mesterekké tészik, az igaz, páltza-alá fogják az hivek vallását; de azomban, hogy meg-ne neheztellyünk, azzal tsalogat bennünket Kálvinus, hogy ő egyedül arra a' vallásra ösztönözi az el-tévelyedetteket, melly Krisztus Urunk születése-után négy öt száz esztendeig tisztán tartatott. Örömest szavadat fogadom edes Mesterem; tsak oda vezess; de hogyan tudgyuk-meg, mit tanitott akkor az Anya-szent-egyház? kitől kell a' felől tudakoznunk? a' tőlek irott könyvek kezünk-közt forganak; azokba tekéntsünk-é? vagy más módot mutatsz? igen-is: az okosság-is arra vezet bennünket, hogy a' ki a' régi hitről akar értekezni, a' régiektől irott könyveket tekéngesse-meg. Jól tanitottak a' Régiek öt száz esztendeig: ez a' Kálvinus tanitásának egyik ágazattya. **

7. De Ur Isten azt tanitották-é, a' mit Kálvinus tanitott? Ur Isten példának okáért, mit tanitottak a' Purgatorium-felől? mert próba kedvéért az hitnek valamellyik tzikkelyét tsak ugyan meg-kell itt tekéngetnem. A' régi Sz. Atyák tanitása-szerént vagyon é ollyas hely, melyben az ember az ő ki-múlása-után az ő el-követett bűneinek büntetéséért ideig szenvedgyen? tudom: a' Pápisták se kévánnyák azt, hogy azt az helyet föld-alatt lévő helynek, vagy tüzzel tellyes tömlöztnek hidgyék az hivek; ők itten tsak azt tanityák egyedül hit ágazattyának lenni: hogy szenvednek némellyek egy darabig más világon, kiknek tudni-illik e' világon

* JÓ VÓLNA itten Házmány Péternek Kálauzát meg-tekéngetni az 3. könyvnek 3. részétől fogvá. p. 115. Telsék P. PRILESZKI JÁNOSNAK a' szentségekről irt könyvét-is meg-nézegetni. a pag. 400 ad 499. Edit. Tyrnav. 1755.

** CALVINUS L. 1. c. 11. § 13. Quingentis circiter annis florebat Religio, & syncerior doctrina vigebat... cum extra controversiam esset nihil a principio usque ad illam ætatem mutatum fuisse in doctrina. IDEM. L. 4. c. 2. §. 2. 3. „AZ AZ: öt száz esztendeig ugy maradt a Krisztus tanitása a' „mint eleinten hirdettetett.

lágon bűnök minden büntetése meg-nem botsáttatott az Istentől, és hogy az hivek ezekért hasznoson imádkoznak. * Ur Isten tanitott-é illyest régenten az Anya-szent-egyház? szavát fogadom Kálvinusnak ebben-is: attól a' Sz. Attyától tudakozom erről e' dologról, kit ő minden régi Tanítónál nagyobra tart, kinek mélly elméjét, és bőltsesegét soha se győzi elegendő képpen ditsérni. ** Sz. Ágoston Doktor könyveire igazít bennünket. De hol talállyam-fel erről írt bizonyságit? Midőn már Papságának harmintz-hetedik esztendejét számlálná ez a' Sz. Atya, az eretnekségekről egy kis könyvetskét írt. *** Ha itt az eretnekségek-közé számlállya azt, a' mit mi e' tzikkelyre nézve tanítunk; hová legyek!

8. „ AERIANI. Aériusnak, úgymond itt Sz. Ágoston „ Doktor tulajdon vallása-is vala: 's először azt tanitá: „ hogy az halottakért imádkozni vagy áldozatott bé-mutatni „ nem szükséges. Másodszor: hogy a' szabott böjti napo- „ kat meg-nem kell tartani. Harmadszor: hogy a' Pap és a' „ Püspök-között semmi külömbség nintsen. „ **** Uram Jesus segélly meg! én egyet kerestem; és egy huzomban három eretnekséget találtam vallásomban Sz. Ágoston Doktor vezérlése-szerént nyomozván az igasságra. A' biz igaz: hogy mikor ebben a' könyvben valamelly eretneket nevez Sz. Ágoston Doktor, annak tsak eretnek tanítását emléti: mert egy az: hogy Kvodvultdeus Kartagói Diákonus, a' kinek kérésére irá Sz. Ágoston Doktor ezt a' könyvet, arra

* VIDE PICHLERUM de Purgat. §. 1. pag. 162. Edit. August.

** CALVIN. L. 3. Instit. c. 3. §. 10. L. 4. c. 14. §. 26. In Psal. 58. v. 2.

*** ANNO circiter Christi 428. Ita hic Monachi S. Mauri in Præfat. Libri de Hæresibus.

**** S. AUGUSTINUS L. de Hæresibus ad Quod-vult-Deum pag. 18. Edit. MM. S. Mauri. Aëriani ab Aërio quodam sunt, qui cum esset Presbyter doluisse fertur, quod Episcopus non potuit ordinari, & in Arianorum hæresim lapsus PROPRIA quoque dogmata addidisse nonnulla, dicens orare vel offerre pro mortuis oblationem non oportere (vel ut MMS. offerri pro dormientibus non oportere) nec statuta solemniter celebranda esse jejunia. Dicebat etiam Presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere discerni.

„ kérte Sz. Ágoſtont, hogy az eretnek vallaſokat ſzámlálná
„ ott elé mennél rövédebben lehet; más az, hogy ha ott
ollyas tanitáſt említ, melly nem minden képpen merő eret-
nekség; annak a' Diákonusnak jól a' ſzájába ragja azt maga
a' Sz. Doktor: példának okáért midőn azokat a' mezételen
„ lábú eretnekeket emlegeti, meg-mondgya: hogy úgy járni a'
„ teſt ſanyargatáſáért, nem eretnekség; de bezzeg eretnek-
„ ség ellenben azért járkálni úgy: mintha minden embernek
„ meg-vólna az parantsolva az Irásnak avval az igéjével,
„ mellyel Joſue meg-intetett, hogy vetné-le a' ſarút a' lá-
báról. Minthogy tehát minden mentegetés-nélkül az eretnek-
ség dögleletes tanitáſához ſzámlállya Aérius tanitáſát Sz. Ágo-
ſton Doktor; az halottakért való imádságot meg-tiltani, va-
lóságos eretnekség a' többivel együtt. * Az eretnekek közé
ſzámlállya ezt a' tanitáſt Sz. Epifánius Püſpök-is. Úgy be-
ſzéll Aérius felől mint Sz. Ágoſton Doktor. Mit tegyek? ho-
vá legyek! De talán egyéb' Sz. Atyák máſt vallottak? néz-
zünk Tertulliánusba: ez eléb' élt mind Epifánius Püſpöknél,
mind Sz. Ágoſton Doktornál. De jaj! eſzembe jut már az
a' mit a' Katona Koronájáról írt könyvének harmadik ré-
ſzében mondott: ő-is azt bizonyíttya: hogy az halottakért
áldozatot ſzokott bé-mutatni az ő idejében Kriſtus három-
ſzázadik eſztendejének elején az Anya-ſzent-egyház. Áldoza-
tokat! ökleli ſzívemet ez a' ſzó-is. ** Haſonlókat mond
ezek-

---

* QUODVULTDEUS apud S. Auguſtin. loco cit. pag. 3. Breviter atque perſtricte opiniones rogo cujuslibet hæreſis poni. KÉRLEK, úgymond minden eretnek valláſt rövédeden ſzámlálly-elé.

S. AUGUSTINUS Ibid. pag. 21. Libró cit. Eſt & alia hæreſis nudis pedibus ſemper ambulantium, eo quod Dominus dixerit ad Moyſen vel ad Joſue: ſolve calciamentum de pedibus tuis. Et quod Propheta Iſaias nudis pedibus juſſus fuerit ambulare. Ideo ergo hæreſis eſt, quia non propter carnis afflictionem ſic ambulant, ſed quia teſtimonia divina taliter intelligunt.

** TERTULLIANUS L. de corona Milit. c. 3. pag. 341. Edit. Pamel. Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus. Die Dominico jejunium nefas ducimus . . . Frontem crucis ſignaculo terimus. Harum & aliarum ejusmodi diſciplinarum ſi legem expoſtules ſcripturarum, nullam invenies;

ezekhez Arany ſzáju Sz. János, és a' ki annál ſokkal öregebb vólt Sz. Tziprianus. Arany ſzáju Sz. János e' képpen ſzóll. „ Mikor valami bűnös ember ki-ſzúllittatik a' világból, és „ ollyas, a' ki az Iſtent gyakran meg-bántotta, meg-kell „ azt ſiratnunk; sőt éppen nem: mert az néki ſemmi haſznot ſem hajt, hanem ellenben azokat tegyük, a' mik „ néki valamit haſználhatnak, a' mik néki valami némü vigaſztalására lehetnek: illyen az alamisna, a' bé-mutatás. * „ Sz. Tziprianus Mártirnak a' ſzavai pedig, eme következendők: „ A' ki ezt tselekedné (az az: a' ki az árvának országos törvény-ſzerént való gondgyát az ő teſtamentomában Egyházi ſzemélyre bízná) nem tétetnék éretте bé-mutatás, és holta-után áldozat érette bé nem mutattatnék. Mert meg-nem érdemli, hogy az Iſten Oltáránál a' Papok annak a' nevét emlegeſsék, ki a' Papokat „ és az Egyházi ſzolgákat el-akará híni az oltártól. ** „ Ihol nem tsak imádkoztak, nem tsak áldozatot tettek a' régi kereſztyének Urunk három ſzázadik eſztendeje tájján, és az előtt-is a' meg-hólt Atyafiakért; hanem a' mint Arany ſzájú Sz. Jánosból értem: az imádság, alamisna, áldozat az

D 2 ollya-

---

venies: traditio tibi prætenditur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſervatrix. Vide TAMELIUM hic pag. 350.

„ AZ AZ: Az halottákért-eſztendőkként bé-mutatáſokat téſzünk. A' „ Vasárnapi böjtöt törvény ſzegésnek tartyuk lenni... Homlokunkra a' Ke„ reſzt jelét ſokſzor vettyük. „ Ezek-után az Hagyományokat avagy Traditziókat ditséri.

* S. JOAN. CHRYSOSTOMUS Homil. 62. in Joan. cap. 11. circa finem: Εἰ μὲν γὰρ ἁμαρτωλὸς &c. Quodſi peccator, & qui ſæpenumero Deum offenderit, moritur, is deflendus eſt, vel potius minime, cum nihil illi afferat utilitatis: ſed ea facienda, quæ ei aliquid conferre poſſint ſolatii, eleemoſynas, oblationes. Τὰ δυνάμενα τινα παραμυθίαν αὐτῷ περιποιῆσαι, ἐλεημοσύνας, καὶ προσφοράς.

** S. CYPRIANUS M. Epiſtola 66. pag. 246. Edit. Baluzii & MM. S. Mauri Venet. 1728. Qui hoc feciſſet (nempe ſi quis frater excedens ad tutelam vel curam clericum nominaret) non offerretur pro eo, nec ſacrificium pro dormitione ejus celebraretur. Neque enim apud altare DEI meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes & miniſtros voluit avocare.

ollyanoknak lelki vigaſztaláſokra-is ſzolgát. 'S hol ſzolgált, ha nintsen ollyan hely, melyben ſegétség kellenék a' lélek-nek? De mit keresek én erre több bizonyságot? János Meſterem az igazságtól el-nyomattatván meg-vallya: hogy az ő ideje-előtt ezer három ſzáz eſztendővel az Anya-ſzent-egyháznak bé-vett ſzokáſa vala az halottakért imádkozni. Azomban találám meg-felelt erre a' súlyos állapotra? Láſſuk a' feleletét: „ Midőn, úgymond, azt vetik előmbe: hogy ez-előtt ezer „ három-ſzáz eſztendővel bé-vett ſzokás vólt az halottakért „ imádkozni; én viſzſzontag azt kérdezem tőllök: az Úr „ Iſtennek mellyik igéje avagy mellyik példája ſzerént vezet-„ tetett-bé ez a' ſzokás? „ *

9. De ez már meg-vallom, nem emberség. Eléb' arra biztatott: hogy nézzek-viſzſza a' négy vagy öt ſzázadik eſztendőre, az Anya-ſzent-egyháznak akkori tanítására fel-ſzabadított; moſt azt mondgya: hogy azt a' tanítáſt ſe követſem; ha azt az Anya-ſzent-egyházban minden Sz. Atyának könyvében fel-találom-is; míg eſzre nem veſzem az Irásból, ha jól tanított-é akkor az Anya-ſzent-egyház, vagy nem. Te mondád, hogy akkor jól tanított, és ha te nem mondanád-is, el-kellenék hitetni azt magával a' józan elméjü embernek. 'S hát az Irásból ítéllyem-é meg annak az időnek a' tanítását-is? többet lát-é egy ſzem, egy elme az Irásban, mint annyi ezer Iſten-félő tanúlt elme? mit tudok én mindenütt az Iráshoz? azért nézek az Anya-ſzent-egyház elejére, hogy ha talán az Iráſt nem jól találnám érteni, éſzre-vévén az híveknek akkori valláſokat, éſzre-vegyem, merre kelleſsék az Iráſt magyaráznom. Ha akkor mind ezt tanították az hívek Páſztori, el-hitetheti magával az okos ember, hogy arra vezető okot-is láttak az Irásban, vagy ott a' hol azt keresni kellett. Az Elég-tételről-is éppen így beſzéll Kálvinus:

* CALVINUS L. 3. c. 5. §. 10. Cum miki objiciunt: ante mille trecentos annos uſu receptum fuiſſe, ut precationes fierent pro defunctis, eos viciſſim interrogo; quo DEI Verbo, quo exemplo factum ſit?

nus: az Anya-ſzent-egyháznak első tanítására igazit bennünket, és azomban egyik könyvében egyſzer arra fakad: „A' „ kik az elég-tételről könyeket irtak, kitſintől fogva nagyig „ jobbára valamennyen mind ebül irtak, és el-tévelyedtek „ az Anya-ſzent-egyház elejétől fogva egéſz eddig.„ * Vajmi ſzépen illik reád édes néhai Meſterem! az a' mit a' te Elejidről Lirinenſis mondott: hogy tudni-illik ki hullottak „ azok az igaz hit kebeléből, a' kik a' népet igy ſzoktak „ édesgetni: Jertek ſzegény meg-tsalatkozott lelkek, kik „ Katholikuſoknak, avagy közönséges hitüeknek hivattattok, „ jertek, tanúllyátok-meg az igaz-hitet, mellyhez mi kivül„ lünk egyéb' ſenki ſem tud, azt az hitet, melly ſok ſzáz „ eſztendőkig rejtekben sinlődött, és tsak minapiban nyilat„ koztatott ki. ** 'S hát te tsak ugyan tudod János Deák hogy az Anya-ſzent-egyház ezeket tanitván merő tevelygéſt tanitott? honnan tudod? Az Irásból úgymond. Mellyitek érti jobban az Iráſt? amazok-é, vagy te? amazok-é, kiket az Anya-ſzent-egyház, valahányſzor a' nagy Gyüleközetekben öſzve-ült, mindenkor meg-betsült? mig azok könyveiktől tanátsot nem kért, mig a' régi ſzokáſt, a' régi tanitáſt azokban fel-nem találta, ſemmit ſem ſzokott ki-végezni. Eh! azért adta Iſten az eſzét az embernek, hogy jól éllyen véle. Merő teſtben, és vérben úſzó embereket kereſs Kálvine; ha tanitványokat kévánſz: nékem jobb' Meſter kell, leg-alább' ollyaſt kereſek, kit hazugságban ſoha ſe kapjak„. „ Ditséred a' régi hitet, és új valláſt kohollſz. ***

* CALVINUS L. 4. Inſt, c. 4. §. 37. De ſatisfactione omnes fere, quorum libri extant, lapſi ſunt.

** VINCENT. LIRIN. In Commonit. pag. 218. Edit. Tyrnav. Quam quidam inquit, promittentes circa fidem exciderunt. Quid promittentes exciderunt? niſi novam, neſcio quam, ignoratamque doctrinam? Audias enim quosdam ipſorum dicere: venite o inſipientes, & miſeri, qui vulgo Catholici vocitamini, & diſcite fidem veram, quam præter nos nullus intelligit, quæ multis ante ſeculis latuit, nuper vero revelata & oſtenſa eſt.

*** TERTULLIANUS in Apologetico adv. Gentes: Laudatis antiquitatem, & nove de die vivitis.

10. De azomban, Uram 's én Iſtenem! talán véttek-Meſterem-ellen zúgolódván? talán vagy ő, vagy valamellyik tanitvánnya ezt a' közönséges tanitáſt meg-rontotta? Megrontotta? a' közönséges tanitáſt? egy ember az Anya-ſzentegyháznak mind nap keleti, mind nap-nyugotti tanitójit? azokat a' Páſztorokat, kiket a' Sz. Lélek tett Püſpökökké: hogy az Anya-ſzent-egyházat vezérlenék? ki bizta reá a' tanitáſt? mikor ſzállott belé a' Sz. Lélek? egy elmét olly ſok ezer elménél, egy ifjú legényt, ki mikor tanitáſi könyveit irkálá, huſzon öt, huſzon hat eſztendőnél többet még el-nem élt, olly ſok öreg Doktornál, egy embert, olly ſok ezer Sz. embernél, nagyobra tartani, nem oktalanság-é? be kár, ha a' ſzép elméjü Magyar magát itt ſe veſzi éſzre! Én akárki mikép itéllyen-meg, a' te ſegétségeddel Uram! valláſom fundamentomit már egyſzer tsak ugyan meg-tekéngetem: megnézegetem, mit tanit az Irás, mit vallott a' régi Kereſztyén világ Hitemnek ágazati-felől: meg-visgálom tiſzta ſzivel, ha ugyan az igaſság, és üdvöſség ſzerető ember méltán ragaſzkodhatik-é a' Reformátuſok vallásához. És hogy az egéſz elmélkedés bizonyos renden follyon, előttem léſzen egyik felől a' Reformált vallás, máſik felől ellenben mindenütt a' Sz. Irás: addig verſengek magammal, míg végezetre okos válaſztásra nem kelhetek. Jöj-el Sz. Lélek Úr Iſten! Amen.

MÁSODIK RÉSZ.

A' Sz. Irásnak betű-ſzerént-való fordítáſiról.

1. RÉgen ſzúrdallya már ſzívemet az a' gondolkodás: vallyon tudni-illik hány könyvet kelleſsék valóságos Sz. Irásnak ismérnem? Erre a' Bibliák éppen nem felelnek. Vallyon mihez ſzabjam itt elmémet, hitemet? Tegyünk okos végezéſt: meg-fontolván az egéſz állapotott, látom: tsak ugyan leg-böltseb' az, a' ki ebben-is másban-is

az

az Anya-ſzent-egyházhoz, az Igaſság oſzlopához és erős tamaſzához ragaſzkodik. A' ki egyſzer által láttya: hol légyen az Ur Jeſusnak valóságos Anya-ſzent-egyháza, bizváſt tsak azt hidgye Sz. Irásnak lenni, a' mit az annak vall. De erre az Anya-ſzent-egyházra nékem fel-tett ſzándékom-ſzerént laſſanként kell-nyomoznom. Moſt azomban e' jelen-való Elmélkedéſeim-alatt kételkedéſeim fel-fejtésére bizonyságot az Irásnak tsak azon réſzeiből kérek, mellyek valóságoſon Iſten ſzavainak tartatnak lenni mind a' Reformátuſoknál, mind a' Kátholikuſoknál, avagy a' közönséges hitüeknél. De hogy ezekből az Iráſokból valami helytelen bizonyságot elé ne állitsak, azt kell mindenek-előtt ki-végzenem, elöſzer: a' Sz. Irás ſzavain minémű nyelv, és fordítás-ſzerént kelleſsék megállanom? máſodſzor: ha könnyü-é a' Sz. Irás értelméhez férni? harmadſzor: Az Iráſt tsak úgy kelleſsék-é értenem, a' mint a' titkos ſugarlás eſzembe juttattya? negyedſzer: Tsak az Iráſt kelleſsék-é Iſten ſzavának tartanom?

REFORMÁLT VALLÁS.

A' Reformátuſok Sz. Iráſa jobb', mint a' Romai Anya-ſzent-egyházé.

SZENT IRÁS.

MOjſes ötödik könyvének tizen-hetedik réſzében, 18. verſében ezeket olvaſſuk: „Irja-le könyvben magának „ezen törvénynek máſsát, a' Lévi nemzetségéből-való Pa„poktól vévén a' példa Iráſt (azt a' könyvet tudni-illik, mellyből azt le-irandgya.) *

2. Itt,

* DEUTERONOM. c. 17. v. 18. Poſtquam autem ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar a Sacerdotibus Leviticæ tribus.

2. Itt, és a' következendő versben az Úr azt parantsollya: hogy a' Z'idó Királyok a' Sz. Irásnak azt a' réſzét, mellyet tellyes életekben olvasnok kellett, tudni-illik Mojſes ötödik könyvét nem akárminémű betű-ſzerént, hanem úgy olvaſsák, a' mint irva találtatik a' Papoknál, és ismét nem akárminémű Papoktól vegyék azt-is; hanem a' Lévi nemzetségéből-való és törvény-ſzerént elé-állott Papoktól. Még a' Koronás Fejedelmek ſe mondhatták azt akkor: talám Uram! majd azok a' Papok valami meg-tsorbított Iráſt vetnek a' kezembe: talán majd magam jób' könyvből irathatom-le annak a' ſzavait; mint-hogy ezek a' mi Z'idó betőink ollyanok, hogy tsak egy mák-ſzemnyi változtatás-is meg-máſolhattya az egéſz ſzózatot. E' féle gondolatokon ki kellett adni azoknak a' jámboroknak. Gondollyák-meg itt a' Reformátuſok, ha követik-é az Urnak itt akár tanátsát, akár parantsolattyát, kik a' Sz. Iráſt nem úgy olvaſsák, a' mint azt a' törvény-ſzerént-elé-állott Papok kezünkbe adgyák, hanem úgy a' mint a' fogadatlan Tiguri, vagy Genévai Tanítók irkállyák.

3. Boldogtalan Kálviniſta köz nép! ki mikor a' Károlyi Bibliáját a' kezébe veſzi; el-hiteti magával, hogy merő Sz. Iráſt olvas. Tsak azért ſem kellenék igaz Bibliának tartani a' könyvét, mert a' melly Bibliát magyarra fordított, nem vette a' törvény-ſzerént elé-állott Egyházi ſzolgáktól, és Papoktól, hanem a' mint maga meg-vallya, a' többi között Münſteruſtól, és Tremelliuſtól, ki, úgymond, ſzületett Z'idó fiú vala. De azt-is oda kellett vólna tenni: hogy Z'idóból barátta lett, Barátból Kálviniſtává, Kálviniſtából ismét Z'idóvá. * De ereſzſzük itt le egykevéſé méllyebben a' gondolatunkat, és nézzük: miért állíttyák a' Reformátuſok jobnak lenni az ő új Bibliájokat ama' régi Vulgáta nevü deák Bibliánál? meg-felel Károlyi, és teli torokkal kiáltya: hogy az

* FLORIM. REMUND. de Antichriſto c. 8. GRETSER. de nov. Verſ. c. 8.

az a' vulgáta néha tsonkán, néha pedig ſzürve adgya-elé a' valóságos Irásnak igéjit. Szegény Károlyi a' vigyáztalan paraſztokat, és a' tudatlan köſséget el-ámíthatod ugyan: mert a' kiknek ſe könyvök, ſe elméjek, ſe idejek nintsen a' ſok olvasásra, ha egyſzer el-hitetik magokkal, hogy jó vallásban vannak, eſzekbe ſe jut, hogy a' nálak lévő Iráſt gántsosnak itéllyek; de jaj ki ád erről ſzámat a' nagy itéletkor! Meg-felelt ugyan Károlyinak a' többi-között Káldi György, a' mint a' Magyar Sz. Irásnak végére függeſztett oktató Intéſe mutattya; de reá-fér több-is. Tudhatſza tehát Károlyi: hogy tsonka, avagy toldalékos az a' régi vulgáta nevü deák Biblia; ha azt Tremellius, vagy Münſter, vagy egyéb Reformátuſok Bibliájához méred; légyen úgy: héjányos, toldalékos; ha azokhoz a' Z'idó és Görög Iráſokhoz méred, mellyekből az a' deák fordítás elé-állott; nem igaz. Szeretném, ha a' Magyar köz népnek tudatlan réſze-előtt kimagyarázhatnám itt az igaſságat: hogy értenék egyſzer, mennyire kelleſsék betsülni azokat a' Z'idóból, és Görögből újjonnan deákra, és onnét magyarra forditott Bibliákat.

4. Azt kell itt leg-előſzer-is éſzre-venni: hogy az Ó Teſtamentom jobbára Z'idóúl, vagy Káldeá-béli nyelven irattatott; az új Teſtamentom pedig görögúl adattatott-elé az Apoſtoloktól. Ide ſzámlálom Sz. Márkot-is: holott azt bizonyíttya mind Jerónimus, mind Epifánius, hogy Sz. Márkis görögúl irá az Úr Evangeliomát, és hogy egyedül Sz. Máté Evangeliomát kelleſsék Z'idóúl írt könyvnek tartani. * De minthogy azonnal görög nyelvre fordittatott az-is, és

* S. HIERONYMUS, Præf. in Evangel. ad Damaſ. Pag. xxviii. Bibl. Antverp. 1716. De novo nunc loquor Teſtamento; quod Græcum eſſe, non dubium eſt excepto Apoſtolo Matthæo, qui primus in Judæa Evangelium Chriſti Hebraicis litteris edidit.

S. EPIPHANIUS Hareſ. 30. ſeu Ebionit. non procul ab initio. ὡς τὰ ἀληθῆ &c. Ut, quæ vera ſunt, dicamus, Matthæus ſolus Hebraice, Hebraicisque litteris in novo Teſtamento fecit Evangelii & expoſitionem, & prædicationem.

az a' mit Z'idó nyelven elé-adott, még eddig bizonyoſſan kezünkhöz nem került; annyi betsülete vagyon Sz. Máté görög Evangeliomának, mint áz új Teſtamentom egyéb görög könyveinek. *

5. Az Ó Teſtamentomot Urunk ſzületéſe-előtt Z'idó nyelvből görögre forditották azok a' Z'idó böltsek, kik hetven, vagy hetven két Magyarázóknak hivattatnak. Ezek mint-hogy Urunk ſzületését ſok ſzámos eſztendőkkel megelőzék; bizonyos, hogy az ő magyarázáſokkal a' Kereſztyéneknek hizelkedni nem akartak; még-is Urunk meg-teſtesülésének titkait olly ſzépen adák-elé, hogy ſokkal többet nem kévánhatnánk tőlek; ha azután láttak vólna-is ahoz az Iráshoz. Filó nevezetes Z'idó bölts Mojſes életéről irt negyedik könyvében ditséri az Irásnak Urunk ſzületéſe-előtt elkéſzült Magyarázását, és azt bizonyittya felőle, hogy a' Z'idó betővel éppen meg-egyezett. ** De Origenes idejekor már nagy vólt a' Z'idó könyveknek, és az emlétett Görög Fordításnak külömbözéſe; több' verſek, és más igék-is találtattak abban a' Görög Irásban, mind a' Z'idó Bibliákban: a' mint Origenes Afrikánushoz irt levelében mutattya. *** Ennek a' külömbözésnek az okát Sz. Ágoſton Doktor az Iſten akarattyára, Sz. Jerónimus pedig egy helyett az Iró Deákok vigyáztalanságára magyarázza. **** Azis

* DU-MESNIL. Tom. 1. Hiſt. Eccleſ. L. 2. ad an. 43. Azt a' Z'idó nyelvet mellyel Sz. Máté az ő Evangeliomat irá, a' régi tanúlt emberek itélete-ſzerént a' Siruſi és a' Káldéa-béli nyelvből eredett és egyelitett nyelnek hija: mert akkor Judéában annak vólt kelete, &c. &c.

** VIDE MONTFAUCON in Hexaplorum Origen. Præfat. de 70. Interpr.

*** ORIGENES Epiſtol. ad African. pag. 9. Tom. 1. Edit. Monach. S. Mauri Venet. 1743. De Suſannæ hiſtoria, quæ in Græco Græcorum exemplari per totam Chriſti Eccleſiam circumfertur, licet apud Hebræos non exſtet. IBID. pag. 11. Rurſum plurima in medio toto libro Job apud Hebræos reperiuntur, quæ in exemplaribus noſtris deſiderantur; ſæpius quidem verſiculi quatuor, vel tres; interdum vero quatuordecim, novem-decim, vel ſexdecim. „CERTUM AUTEM eſt eum hic loqui de 70. Vide pag. Cit. n. 5. & pag. 12. nota a Monach. S. Mauri.

**** S. AUGUSTIN. L. 2. Conſenſ. Evang. c. 66. Manifeſtum eſt interpretationem illam, quæ dicitur 70. in nonnullis ſe aliter habere, quam invenitur

is igaz: hogy a' Z'idó Bibliákban ama Magyarázók idejétől fogva Orígenes idejéig egykis változás eshetett, és amazok a' magyarázáskor jobnál job' könyvekkel bévelkedtek. Példánk vagyon itt a' többi-között az harmadik Z'óltárnak hetedik versében; avagy a' mint közönségesen számláltatik, a' nyóltzadik versben. Ez a' vers a' moſtani Z'idó betó-ſzerént így olvaſtatik: „ Te meg-verted mind az ellenkezőimnek „ Áll-kaptzájokat, * és ugyan mind Eusébius, mind Orígenes idejekor-is, tsak éppen így vala ez a' vers a' Z'idó Bibliákban; az hetven Magyarázók még-is az Áll-kaptza helyett máſt olvaſtak: mert Euſebius bizonysága-ſzerént az ellenkezők Áll-kaptzájok helyett, ok-nélkül-való ellenkezőket adtak-elé abban a' versben. Senki még azokra a' Bölts emberekre azt nem fogta, hogy a' Z'idó nyelvet nem értették; más Z'idó ſzót találtak tehát az ő Bibliájokban, és üdővel Orígenes, és Euſebius életéig más hullott amaz helyett a' Z'idó Bibliákba: az előtt azokban nem Lekhi, avagy áll-kaptza; hanem lekhinám, avagy OK-NÉLKÜL vala mind irva mind olvasva. Igy bizonyíttya ezeket az emlétett Tzeſzáréa-béli Euſebius, ki Urunk 325. eſztendejében már Püſpök vólt, és a' Nitzénomi első nagy Gyüleközetnek egyik ſzeméllye, ki ezeket Origenesből tanulta. Eſett tehát valami kis változás a' Z'idó Bibliákban az 70. Magyarázok idejétől fogva Orígenes idejéig, 's több illyen példánk-is vagyon az Irásban. * *

venitur in Hebræo. Ipſi nonnulla in eloquio variando, & ab eadem voluntate DEI, cujus illa dicta erant, & cui verba ſervire debebant, non recedendo; nihil aliud demonſtrare voluerunt, quam quod nunc in Evangeliſtarum quatuor concordi quadam diverſitate miramur.

S. HIERONYM. Tom. 3. Præf. 2. in Paralip. pag. 30. Edit. Amerin. Nec hoc 70. Interpretibus, qui Spiritu Sancto pleni, ea quæ vera fuerunt, tranſtulerant, ſed ſcriptorum culpæ adſcribendum, dum de emendatis inemendata ſcriptitant.

* PSAL. 3. 8. כי הכית את כל-איבי לחי ki hikkita eth kol ojbáj lekhi, pro: להינם

** EUSEBIUS. Apud Montfaucon in Hexaplis in Pſal. 3. v. 8. Οἱ δὲ Ο μαπάλως. &c. Septuaginta vero Interpretes SINE CAUSA ediderunt, ſive quia vetuſtiora exemplaria variabant, ut quidam Hebræorum teſtificantur: ſive &c. MONTFAUCON. Hic, Hæc autem Euſebius ex Origene mutuatus eſt.

6. Kriſtus Urunk ſzületéſe-után Ákvila, Szímmakus, és Teodótzion a' Z'idó betű-ſzerént új Görög fordítáſt kéſzítettek. Ez végtére mind a' három Z'idóvá lett. Még két külömbözö görög fordításra talált Orígenes, avagy a' mint Du Mesnil írja, háromra, * és ezeket rettenetes múnkával egy nagy iſzonyú könyvbe mind egymás mellé rakta, úgy hogy a' Z'idó versnek hat külömb-féle magyarázattya mindenütt ellenben-általl egymáſt érné. Ezt a' könyvet Hekſzáplának, avagy hat-rétűnek nevezé eleinten, és ennek illy formája vala. Mindenik levelének mindenik lapja hat hoſzſzú ſzegésből állott. Az elsőben egymás-alatt le-végig a' Z'idó verſeket Z'idó betőkkel irá: a' mellette való ſzegésben ugyan azon Z'idó verſeket helyhezteté; de azokat görög betőkkel irá itt le: az harmadik ſzegés Ákvila magyarázattyát, a' negyedik Szímmakusét, az ötödik az 70. Magyarázókét, az hatodik hely Teodótzion fordítását mutogatta. Ezt a' könyvet hivá Hekſzáplának, de rövéd idő múlva Oktápla lett belőle: midőn tudni-illik ama' fel-talált fordításokat-is amazok mellé helyhezteté. Emlegeti ezt az ő fáradtságát Orígenes Afrikánushoz irt levelében. ** Ennek a' ſzép múnkának mi már csak az hulladékit láthattyuk. Montfaukon azokat öſzve-ſzedé, és egy jó nagy könyvben elé-adá; de minthogy az Hekſzáplák nagyob' réſze ki-veſzett a' világból-é vagy csak Európából? az a' könyv igen hézagos. Holott pediglen az 70-Magyarázók Iráſa külömb-külömb-féle-képpen olvaſtatott; annak egyengetéséhez ült nem csak Orígenes, hanem Lutziánus Mártir-is, ki halált Kriſtusért Diokletziánus idejében ſzenvedett, haſonló múnkát üzött Heſzíkius-is Egyiptom ſzámára. Ezeket Jerónimus bizonyittya; de Lutziánusnak és Heſzíkiusnak fáradtságát

* DUMESNIL Libr. 6. ad an. 239. Prope initium.

** ORIGENES Epiſt. ad African. pag. 9. & pag. 11.

ságát nem igen ditséri. * A' Görög Ekleſiák mindenütt az 70. Magyarázok görög könyvökből olvasák az Iſten ſzavát a' mint Orígenes írja; ** de azomban a' mint látom, ihol nagy gondgyok volt arra-is, hogy azokat a' könyveket, a' hol héjjányoſoknak itélék lenni, meg-egyengetnék, és helyre hoznák. Tudták a' Görög Ekleſiák Teodótzion, Ákvila, Szimmakus, és több' e' féle Irás-Tudóknak külömb-féle fordítáſokat; de amazokon ki-nem akarának adni: mert, a' „ mint Arany-ſzáju Sz. János mondgya,, amazok hetvenen „ valának, eléb dolgoztak azon a' múnkán, mint egyebek, „ és egymás-közt meg-egyeztek.„ *** Orígenes pedig ennek azt az okát adgya: mert az egéſz Anya-ſzent-egyházban igen el-hatalmaztak. Tudnunk kell, úgy-mond mind Orígenes mind Jerónimus: mi külömbség légyen a' Z'idók, és az 70-Magyarázók Bibliájok-között, és az új fordítáſokon azért faradozunk: „ hogy ellenek az Irásnak ollyas réſzéből „ ne találjunk-venni bizonyságat, melly ő nálok nem találtatik; .. de mind-azon-által mi-is tsak úgy énekellyük „ jobbára, és úgy fejtegettyük az Atya-fiak-előtt a' Sz. Iráſt, „ a' mint azt az 70-Magyarázoknál találjuk. **** Nagy be-

* S. HIERONYM. Præf. 1. Paralip. Pag. xxi. Bibl. Antv. Alexandria & Ægyptus in 70. ſuis Heſychium laudat auctorem, Conſtantinopolis usque Antiochiam Luciani Martyris exemplaria probat, &c. IDEM Præf. in Evang. ad Damaſ. Pag. xxviii. Bibl. Antv. Prætermitto eos codices, quos a Luciano & Heſychio nuncupatos, paucorum hominum aſſerit perverſa contentio. &c.

** ORIGENES ad African. pag. 11. & 12. Hoc enim gnaviter, niſi arrogans dictu eſt, pro virili fecimus, collatis magna cura inter ſe editionibus, & obſervatis earum differentiis, ita tamen ut aliquanto plus laboris impenderimus Septuaginta interpretationi, ne quid adulterinum inducere videremur in Eccleſias quæ ſub cælo ſunt. MONACHI S. Mauri hic. Tanta enim plebis Chriſtianæ in LXX. editionem, & veterem vulgatam latinam veneratio erat, ut &c.

*** S. CHRYSOSTOM. Homil. 5. in Matth. Pag. 75. Edit. Monach. S. Mauri ſtudio Montfaucon. Venet. 1741. οὐκ εἶπον παρθένον ἀλλὰ νεάνιν, &c. Hi non dixerunt Virginem ſed puellam. Primo quidem illud dicemus: jure Septuaginta Interpretes aliis fide digniores haberi, nam hi, &c. ut ſupra Hungarice.

**** ORIGENES ad African. Pag. 12. Conamur non ignorare, quas habent Scripturas, ut cum Judæis differentes, non proferamus ea, quæ in eorum

tsületben véltak ezek az 70-Böltsek az Apoſtolok idejében-is: holott az új Teſtamentomi Sz. Irásban, mikor az ó Teſtamentomból bizonyságot vészen, ſokſzor nem a' közönséges Z'idó betö-ſzerént; hanem úgy, a' mint az említett 70-Magyarázók olvasák, hozattatik-elé a' bizonyság. Példánk vagyon a' 18dik Z'oltárban, avagy a' Z'idó ſzám-ſzerént a' 19ben, a' hol a' Z'idó azt olvaſſa: hogy minden földre vagy az egéſz földre ki-ment a' mérö-sinórjok, (kávam) Sz. Pál Apoſtol az 70-Böltsekkel úgy olvaſſa, a' mint a' „ Káthólikuſok: hogy minden földre ki-ment az ö zengéſek. (Kólám.)

7. Sz. Jerónimus Doktor látván a' ſok-féle képpen fordíttatott Deák Bibliáknak nagy külömbözését: hozzá-últ az új deák fordításhoz, mind tulajdon akarattyától viſeltetvén, mind a' Sz. emberek könyörgésétöl indítatván; de leg-föképpen: holott Dámaſus Romai Pápa arra igen ösztönözte ötet. * Az ó Teſtamentomot tehát Z'idó, és Káldéa-béli bétö-ſzerént új deák nyelvel jobbára egéſzlen elé-adá. ** Jobbára mondok: mert kezét új fordítás kedvéért nem tette ſe Böltseség, ſe Prédikátor könyvére, úgy hadta a' Makabéu-

---

rum exemplaribus deſunt. S. HIERON. L. 3. Apolog. adv. Rufin. Ut ſi quando adverſum eos Chriſtianis diſputatio eſt, non habeant ſubterfugiendi diverticula, ſed ſuomet potiſſimum mucrone feriantur.

RUFINUS Invectiv. L. 2. Trium puerorum hymnus, qui maxime diebus ſolemnibus in Eccleſia DEI canitur. S. HIERON. 1. Præf. in Paralip. Memini editionem Septuaginta translatorum olim de Græco emendatam tribuiſſe me noſtris: nec inimicum debere exiſtimari eorum, quos in conventu Fratrum ſemper ediſſero. IDEM. Præf. in L. Pſalmorum ait: aliud eſſe in Eccleſiis Chriſto credentium Pſalmos legere, aliud Judæis ſingula verba calumniantibus reſpondere. IDEM. L. 2. Apolpg. adv. Ruf. Egone contra 70. Interpretes aliquid ſum locutus, quos... quotidie in conventu Fratrum ediſſero, quorum Pſalmos jugi meditatione decanto... Univerſi tractatus mei horum teſtimoniis texti ſunt.

* S. HIERON, Præf. in Evang. ad Damaſum. Novum opus me facere cogis, &c. IDEM Præf. in Joſue. Pag. xx. maxime cum apud Latinos tot ſint exemplaria quot codices.

** IDEM Præf. in Job. Pag. xxiv. Utraque autem editio, & Septuaginta juxta Græcos, & mea juxta Hebræos, in Latinum meo labore translata eſt.

béusok-felől-lévő Biblia részét-is. Ezt azért hitetem-el magammal: mert Jerónimus, ki az ő egyéb' fordítását emlegeti, ezeket el-halgattya. A' Z'óltárok könyvén négyszer-is dolgozott: hol a' Z'idóból, hol az 70-Magyarázók görög fordításokból deák fordítást készétvén, hol a' régi deák fordítást egyengetvén, hol ismét maga tulajdon múnkáját nyesvén, és simítván. * Meg-egyengette a' többi-között azt a' deák Z'óltáros könyvet-is tehát, melly Lutziánus Mártirnak Görög irásiból fordíttatott deák nyelvre. **

8. Az új Testamentomot nevezet-szerént múnkájába ajánlá Dámasus Pápa: azt ő tehát újjolag tolla-alá vévé, és annak akkori deák könyvét a' görög valóság-szerént megigazította. *** Minek-utánna Jerónimus múnkája szárnyára kelt; egynéhány feddője támadott a' Sz. Doktornak; de kevés üdő-múlva meg-köszönte fáradtságát az egész Deákos Eklésia, és ott hagyván az elébbenyi Olasz nevü deák vulgata Irást lassan-lassan mind az ő, mind az új Testamentomra nézve Sz. Jerónimus könyveihez szegődött; **** tsak az, hogy a' Z'óltárokat úgy éneklék azután-is, a' mint Lutziánus Mártirnak Irási, és Jerónimus igazgatási-szerént olvastattak. A' Prédikátor, a' Böltseség, és a' Makabeusok könyveit-is, mint-hogy Jerónimus azokat meg-nem magyarázá újjonnan, tsak úgy olvasgaták mint az előtt; de itt se

* IDEM Præf. in Pentateuch. & L. de optimo gen. Interpr. Το' Flos de radice ejus, legit: Nazaræus de radice ejus aſcendet, mox vertit cum 70. Et flos de radice ejus aſcendet. VIDE eundem in Iſaiæ c. 11. Idem in Iſaiæ c. 19. ait: Melius reor, etiam proprium errorem reprehendere, quam dum erubeſco imperitiam confiteri, in errore perſiſtere. NB. Non perſtitit ergo; ſed limavit.

** VIDE BELLARMIN. L. 2. de Verbo DEI c. 9. Pag. 25. Colon. 1628.

*** S. HIERON. Præf. ad Damaſ. Novum opus me facere cogis... Adverſus quam invidiam duplex me cauſa conſolatur: quod & tu, qui ſummus Sacerdos es, fieri jubes. &c. IDEM in Catalogo Script. Eccleſiaſt. de ſe ait: Novum teſtamentum græcæ fidei reddidi.

**** S. AUGUSTIN. Epiſt. 86. inter OP. S. Hier. Pag. 514. dehortatus Hieronymum a vertendo; mox, IBID. mutata ſententia ep. 88. Pag. 522. ait: Non parvas DEO gratias agimus de opere tuo, &c.

ſe vóltak nyereség-nélkül, mert igazgatásához hozzá látott Sz. Jerónimus. *

9. Hogy pedig ez a' könyv, ez a' Sz. Irás, mellyet a' Kátholikuſok vulgátának neveznek, Jerónimus valóságos múnkája légyen, az abból bizonyos: mert Sz. Gergely Pápa, Sz. Iſidórus, ki Urunk 619-eſztendeje-táján múlt-ki a' világból, és egyebek annak vallyák lenni. ** Máſodſzor az abból-is ki-tetſzik, mert ez a' vulgáta jobban meg-egyez a' Z'idó, mint a' görög betővel. Sz. igaz pedig Jerónimus idejétől fogva éppen a' Reformátzió kezdetéig ſenki ſe fordította az Iráſt deákra Z'idó nyelvből. Továbbá: azok a' kis oktató intéſek, mellyek apró-betőkkel Eſzter, és Dániel könyvei-közt olvaſtatnak, egyedül Jerónimusra mutatnak: a' mi több', az a' ſok elől-járó levél, melly a' vulgáta elején láttatik, mind Jeronimusé: ki véllye, hogy Bibliája ki-veſzett, és kéſzülő leveletskéji mind meg-maradának? végezetre: a' mikre Jerónimus jobbitáſt kévánt, azok ebben a' vulgátában meg-vannak jobbítva. Sz. igaz tehát, hogy az a' vulgáta közönséges deák Irás Sz. Jeronimus múnkája. Tudom: hogy némélly igék (de kevés helyen) máskép fekſzenek a' vulgátában, és ismét máskép' Jeronimusnak ama' Fejtegető és Irás magyarázó könyveiben; de azt ſzántſzándékkal tselekedte néha a' Sz. Atya: mert az 70-Magyarázókat-is meg-betsüllé, 's azt bizonyittya: hogy azoknak az igéjeket-is bőven rakta azokban a' könyvekben, mellyekkel az

* VIDE R. P. NICOL. SCHMITT, Tract. de Fide Pag. 310. Tyrn. 1755.

** S. ISIDORUS L. 6. Etymolog. c. 5. Hieronymus Presbyter Sacras Scripturas convertit, cujus editione omnes Eccleſiæ usquequaque utuntur.

„ Jerónimus deákra fordította a' Sz. Iráſokat, és ezt a' fordítáſt olvaſ-„ ſák mindenütt az Ekleſiák. „

HUGO L. de Script. Eccleſiaſt. c. 9. Hieronymi translatio, quæ Hebraicæ veritati concordare magis probata eſt, iccirco Eccleſia Chriſti per univerſam Latinitatem... hanc ſolam legendam, & in authoritate habendam conſtituit.

S. GREGOR. L. 20. Moral. c. 24.

az Irás titkait fejtegeti: * más egy helyen arra inti az híveket; „hogy vegyék észre a' dolgot, nem azért múnkál-„kodtam az új magyarázaton, úgymond: hogy a' régit „öszve-rontsam.„ **

10. Már ezek így lévén, méltán betsüllik a' Káthólikusok ezt a' nagy Doktor keze-alatt elé-állott érdemes Bibliát: mert a' Z'idó nyelvben ha vólt e' néki mássa akkor-is, utób'-is; nem igen illendő kerdés. Akkor tanúlta ez a' Sz. Atya a' Z'idó nyelvet, mikor még annak igaz tanítóji valának: mikor még mind a' Z'idók tanúltabbak, mind a' Z'idó könyvek tisztábbak voltanak. A' Sz. Irás fordításakor a' Z'idó Mestereknek a' javában-is válogatott, tőlek mind addig kérdezősködött; mig annak végére nem járt, a' miben a' fejét törte. A' görög és a' deák nyelvben gyermek korától fogva nevekedett. A' sok féle tudomány benne meg-vólt, a' mint könyvei szem-látomást mutattyák. ***

11. Azt vethetné-közben-itt valaki: Helyesen tselekedték az Eklesiák, hogy az első Deák vulgáta helyett Sz. Jerónimus új Bibliáját lassan-ként bé-vették; helyesen tselekedtek tehát a' Reformátusok-is: hogy azt az Jerónimus meg-vénhedett Bibliáját félre veték, és újjakat készítének. De Reformált Atyám fiai! ezt az okoskodást oktalanságnak fogjátok ítélni, ha eszetekbe jút: hogy Jerónimus idejekor jóllehet vólt egy ollyas Biblia, mellynek a' többi között

* S. HIERONYM. L. 2. Apolog. adv. Rufin. Pag. 208. Egone contra 70. Interpretes aliquid sum locutus, quos ante annos plurimos diligentissime emendaros, meæ linguæ studiosis dedi, quos quotidie in conventu Fratrum edissero, quorum Psalmos jugi meditatione decanto? Tam stultus eram, ut quod in pueritia didici, senex oblivisci vellem? Universi tractatus mei horum testimoniis texti sunt.

** IDEM Præf. in Salomon. Pag. xxv. Et L. 2. in Ruf. pag. 209. Edit. Marian. Vict.: Neque enim nova sic cudimus, ut vetera destruamus.

*** IDEM Tom. 1. Epist. ad Rustic. Pag. 45. Cuidam Fratri. qui ex Hebræis crediderat, me in disciplinam dedi, ut post Quintiliani acumina... stridentia anhelantiaque verba meditarer.. & gratias ago Domino &c. IDEM Præf. 2. Faralip. Pag. 30. De Tiberiade quemdam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi, & contuli cum eo &c.

nagyob' kelete vólt; de mind-azon-által úgy el-áradott a' „ külömb féle sok Biblia, hogy már tsak nem minden ház- „ nál más más képpen olvastatnék deákul az Isten igéje. „ Ezt maga bizonyíttya a' Sz Doktor. * Ellenben, minthogy a' Reformált idők elején az egész Anya-szent-egyházban már ezer esztendőtől-fogva mindenütt tsak ugyanazon egy deák Biblia olvastatott a' Templomokban, és az Iskolákban; nem vólt méltó állapot új deák Irással kinálni az egész Anya-szent-egyházat. A' Reformátusok ugyan azt repesgetik, hogy ők abban a' Bibliában gántsokat találtak; de erre meg-vagyon már régen Bellárminusban Kemnitzius, Kálvinus, és egyebek ellen az erős felelet; Káldiban pedig Károlyi ellen, ki egyebet nem tudott irkálni; hanem a' mit amazokban Bellárminus már régen meg-fojtott. A' többiközött tsak azon rágódnak: hogy azt a' mit Teremtés könyvének harmadik része Kristus Urunk-felől mond: hogy ő tudni-illik a' kígyó fejét öszve fogja tiprani; a' Deák Biblia azt Urunk Szüz Annyára hárintya. Ezt nem szégyenlette a' Petrahói Predikátor-is egykor a' Pataki Szerzetes vendégeinek szemekre vetni. Tsudálom: láttyák Bellárminusban és Korneliusban a' sok szép feleletet, hallyák: hogy ott a' Deák Bibliában semmi raggatás avagy változtatás nintsen: mi kell még nékik vallyon? úgy! de egy betű máskép olvastatik a' Z'idóban, és máskép abban a' deák könyben: mert a' deák a' jásuf helyett tásufot olvas; Ugyvagyon; de bizonyos mind-azon-által az-is: hogy az a' kis i betű melly férfiat jelent, néha az Aszszonyi személyt-is jelenti: példánk vagyon ugyan azon Teremtés könyvének 2. részében, 23. versében. Itt Éva Aszszonyról vagyon a' beszéd mondván: Ez hivattatik Férjfiúinak, avagy Aszszonynak; még se írja Mojses:

* S. HIERON. Præf. in Josue. Pag. xx. Cum apud Latinos tot sint exemplaria quot codices: & unusquisque pro arbitrio suo addiderit vel subtraxerit quod ei visum est. IDEM. Præf. in Evang. ad Damas. Pag. xxviii. Tot enim sunt exemplaria pæne, quot codices.

ſes: hogy Éva tikkaré Iſſa; hanem jikkaré Iſſa: i betővel jelenti az Aſzſzonyi ſzemélyt, és nem t betővel. Továbbá: az-is igaz: hogy ez a' három betű אות a' Sz. Irásban nem csak a' férfiúi nevet, hanem az Aſzſzonyit-is jelenti. Példánk vagyon Teremtés könyvének 3. réſz. 20. versében. A' pontomra nem kell vigyázni: mert azokat Kriſtus Urunk ſzületéſe-után 840-eſztendő tájban raggatták oda a' Z'idók. Más az, hogy annak a' kígyónak a' fejét mind Kriſtus tiporta, mind a' Kriſtus Annya; Kriſtus tulajdon ereje által; a' Sz. Szűz az ő Fia-által: el-végre betsületes példa-ſzerént olvaſſa azt úgy a' Deák Biblia: mert így olvasá azt az igét Sz. Ágoſton D. Sz. Ambrus Püſpök, Arany ſzáju Sz. János, Z'idó Jóſef. Teſsék Kornélius Iráſiba tekénteni annak, a' ki többet kéván. * Abban-is akadoznak némellyek: hogy a' Romai Ekléſia a' Mi-Atyánk-után nem imádkozza azokat az igéket: „Mert tied az Orſzág, az hatalom, és a' ditsőség „ mind örökké, ámen;„ jóllehet abban a' Görög Bibliában, melyből Arany ſzájú Sz. János olvasá a' Sz. Iráſt, Sz. Maté hatodik réſzében azok a' ſzózatok-is írva vannak. De az-is igaz: hogy Sz. Tzipriánus Mártir meg-magyarázá a' Mi-Atyánkot Sz. Máté 6. réſze-ſzerént; még ſem emlegeti annak ollyas végét. Szintén úgy egyéb' régi Atyák-is: Tertulliánus, Ambrus, Jerónimus, Ágoſton, fejtegetik ugyan azt az imádságot; de arról a' mit a' Görög könyvből utánna vetnek a' Reformátuſok, meg-ſem emlékeznek. Ők akkor végzik a' Mi-Atyánkat, mikor azt ki-mondgyák: ſzabadits-meg a' gonoſztól, ámen. Nyilván a' Liturgiában azokkal az igékkel ſzokták a' következendő imádságot kezdeni, és a' Liturgiából valamiképpen idővel az Iró-deákok vigyáztalansága a' Bibliába vezette azokat a' ſzókat. Igen-is, ha Aranyſzáju Sz. János Liturgiás könyvét visgálom, éſzre veſzem, hogy azzal az verſel nem a' Mi-Atyánk végződik; hanem

* CORNEL. a LAPID. in Geneſ. c. 3.

más imádság kezdődik. Az-is bizonyos: hogy nyóltz Görög Bibliában hire sintsen annak Sz. Máté hatodik részében, a' mivel a' Reformátusok a' Mi-Atyánkot bé-fejezik. * Origenes épen semmit se tudott felőle, egy Sz. Irásban sem olvasta, és ki olvasott többet még-is Origenesnél? Meg-fejté Origenes egy különös könyvben a' Mi-Atyánkat egész végig; de azt az említett versetskét elé se hozta. A' mi több, abban a' könyvben azt a' tanátsot adgya: hogy minden imádságunkat az Istennek ditsőittésével végezzük, és hogy erre reá-beszéllené az hiveket, a' Sz. Irásból egy rakásra hordgya azokat a' verseket, mellyekkel az Istennek ditsőség mondatik: éppen oda illett vólna ez a' ki vers-is: „Mert tied az Ország, az hatalom, a' ditsőség, és könnyen eszébe juthatott vólna: minthogy a' Mi-Atyánknak mindenik versét egyenként mind éppen akkor fejtegeté; még sem említi azt tsak egy szavával-is. Nem vólt tehát az, a' mivel a' Reformátusok most a' Mi-Atyánkat végzik, Origenes idejekor a' Görög Bibliákban. ** Az-is viszsza-tetszik némellyeknek, hogy az Angyali Üdvözletben Máriát malasztal tellyesnek olvassák; de a' mit az új Bibliák-előtt minden Sz. Atya úgy olvasott, és úgy magyarázott, arra minek kell neheztelni?

* Pesti

---

* DEEST ea additio in duabus Regiis, item in Cantabri g Complut. Vaticana, Coptit. Arabic. & 1. Saxonica edit. veterum Lectionum. Vide Spicileg. Goldhagen. Pag. 583. Mogunt. 1753.

** ORIGENES. Lib. de Orat. Pag. 163. Tom. 1. Op. Edit. S. Mauri. Postquam igitur ut scientes petamus a DEO ne intremus in tentationem, sed liberemur a malo, diligentius hæc examinavimus, & apud nosmet ipsos sctutati sumus. IBID. Pag. 165. seu in fin. Lib. Hæc pro viribus meis in Orationis argumentum, & in eam, quæ Evangeliis continetur Orationem, & in ea, quæ illam apud Matthæum præcedunt, a me tractata sunt. IBID. Oratio debet in glorificationem DEI per Christum in Spiritu Sancto desinere. Has quas dixi partes dispersas in Scripturis invenimus (nempe: in exordio gloria... postea.. gratiarum actiones.. post gratiarum actionem debere videtur suorum peccatorum amarus apud DEUM accusator fieri... post confessionem... petitio) invenimus; glorificationem his verbis in Psalmo centesimo tertio: DOMINE DEUS MEUS &c. „Semmi sintsen itt a' Reformátusoktól meg-szokott Mi-Atyánk vége-felől.

* Pesti Gábor a' négy Magyar Evangeliomot ötven négy esztendővel eléb' eresztè nyomtatás-alá, mint Károlyi Gáspár a' magáét, és a' mint sajditom, Erásmus könyvei-szerént folytattya a' magyarázást; még-is tsak úgy magyarázza azt a' versét, mint ezer egynehány esztendők folyása-alatt a' Sz. Atyák, és a' Romaiak. **

12. De abban a' Vulgáta Deák Bibliában tsak nem az Isten igéjéhez tartozandó toldalék az, a' mit Eszter 14. és egyéb részeiben olvasunk: mert az illyeneket Jerónimus-is tsak azoktól költ raggatásoknak mondgya lenni, kik Irásba szedék azokat-is, a' miket Eszter nem mondott ugyan; de mondhatott vólna. Réformált Atyám Fiai! tévelyegtek. Ezeket nem a' mostani Vulgáta-felől, hanem ama' régiről irá a' Sz. Doktor, mellyet meg-jobbított. Meg-vagyon még egy ollyas régi Vulgata Biblia a' Sz. Germánai Kalastromban, olvastak azt Sz. Benedeknek ama' nevezetes Szerzetesei, kik a' Sz. Atyák könyveit új nyomtatásra eresztették, kiknek mélly tudománnyokat, hív múnkájokat még a' Reformált Irás-tudók-is ditsérik. Ebben a' Sz. Germánai öreg Vulgátában, nevezet-szerént Eszter könyvében ollyanok vannak írva, hogy az embernek eszébe se jutnának, ha azok a' tanúlt emberek azokat nem emlegetnék. Ott a' Bibliának Eszter nevü könyvében a' tizen-negyedik részнek ötödik verse-helyett ezek vannak írva: „Én az én Atyai „ könyveimben hallám Uram, hogy Noét a' viz-özönnek „ vizében meg-tartottad; én az én Atyai könyveimben hal„ lám Uram: hogy Ábrahámnak három száz tizen-nyóltz em„ ber-által kilentz Királyt adtál; én hallám az én Atyai

 „ köny-

* CALMET Comment. Paris. 1726. Pag. 442. Sit pro omnibus S. PETRUS CHRYSOL. Serm. 143. Singulis se est gratia largita per partes; Mariæ vero se totam dedit gratiæ plenitudo.

** TITULUS Libri: Uj Testamentom Magyar nyelven... Gabriele Pannonio Pesthino Interprete... Viennæ Pannoniæ Joannes Singrenius... XVII. die Mensis Julii excudebat 1536. Az említett igét így adgya-elé: És az Angyal bé mene hozzája 's monda néki: Idvezlégy malasztal tellyes.

„ könyveimben, hogy Jónást a' Tzet-hal gyomrából meg-
„ szabadítottad. Igy tizen-négy egész rendet hoznak-elé az említett ötödik versnek kevés szavai-helyett ama' nevezetes Szerzetesek az említett Bibliából, és azt bizonyíttyák, hogy sok illyes találtatik még ott. * Erről a' könyvről értsétek tehát Sz. Jerónimus panaszszát. Illyeneket nevez ő toldalóknak. Tudom, hogy Rufinus szemére veté Jerónimusnak: mintha Susánnának, és Bélusnak Daniel Prófétában elé-adott történetét ama' három tsudálatos Ifjúnak énekével-együtt nem a' Sz. Iráshoz tartozandónak hirdetné lenni; de meg-felelt néki a' Sz. Doktor: hogy mikor azokat írta,
„ ő nem az ő tulajdon vélekedése-szerént beszéllett; hanem
„ az Anya-szent-egyház ellenkezőinek gyanakodáſit emlegeté. ** Az szent igaz: hogy Origenes az Irásnak említett részeit a' Makabeusok könyvével együtt valóságos Sz. Irásnak tartá lenni, a' mint a' Mártiromságra ösztönöző könyvéből, és Afrikánushoz írt leveléből ki-tetszik, és Sz. Benedek Szerzetesei szépen meg-bizonyíttyák. Sz. Irásnak tartá a' moſtani Vulgáta Bibliának ugyan azon részeit egyéb könyveivel egyetemben Sz. Ágoston Doktor, a' Kártágói Gyüleközet, Innotzentius ezen neven első Pápa, a' mint régen meg-

---

* MONACHI S. Mauri Tom. 1. Orig. Schol. in Epiſt. ad African. Pag. 10. 9. MS noſter Sangermanenſis n. 7. editionem Vulgatam uſu receptam ante Hieronymum complectitur... tantaque ibi addita leguntur, quæ ex tempore dici poterant, & audiri, ut vix ea conjecturis aſſequi potuiſſemus, niſi adhuc ſcripta nobis ſupereſſent in prædicto antiquo monumento Sangermanenſi. Quis namque credidiſſet pro unico verſiculo quinto capitis decimi quarti (Eſther) iſta ab auctore ejus editionis veteris latinæ fuiſſe ſubjecta: Ego audivi in libris paternis meis Domine, quoniam Noë in aquis diluvii conſervaſti: Ego audivi in libris paternis meis Domine: quoniam tu Abraham in trecentis &c. Ego audivi &c. quoniam tu Jonam &c. Ego audivi &c. quoniam tu Ananiam, Azariam.. liberaſti: ego audivi &c. quoniam tu Daniel &c. ego audivi &c. quoniam tu Ezechiæ &c. per lineas 15. Monachi ibid. Multa alia occurrunt in hoc Manuſcripto noſtro Sangermamenſi codice, ex quibus liquet quam lacinioſis finibus traheretur liber Eſther. &c.

** MM. S. MAURI ibid. pag. 9. e. Cum (Hieronymus) hæc Rufini verba ægre ferret, palinodiam veluti recantat L. 2do adv. eundem Rufinum. Quod autem refero quid adverſus Suſannæ Hiſtoriam &c. non enim quid ipſe ſentirem, ſed quid illi contra nos dicere ſolçant, explicavi.

meg-bizonyítá Bellármínus. * De itt minek mulatok? ha a' Reformátuſokat úgy ſzóllítaná-meg moſtan a' Katholikuſok közönséges Ekleſíája, mint Tertulliánus a' régi eretnekeket: Mártziont tudni-illik és Valentinuſt; vallyon mit felelhetnének? „Kik vadtok, úgymond, honnét állottatok-elé? Va-„ lentine! (Kálvine) az én erdőmet hogy mered irtani? „ ki ſzabadságával vezeted más felé kút forráſim erit? te „ Mártzion ki hatalmával hányod-el régi határimat? az én „ jóſzágom ez, ez az én ſajátom... régtől-fogva birom, 's „ eléb birom mint te... Én az Apoſtolok örököſe vagyok.. „ ott keresd az Irás rontóit, ott keresd az Irás magyarázá-„ sának meg-máſolását, a' hol a' régi tanitásnak változáſa „ vagyon. Azoknak, a' kik el-tekéllett ſzándékkal fel-aka-„ rák forgatni az elébbenyi valláſt, azoknak vólt arra ſzük-„ ségek, hogy a' tanitás eſzköziben-is kárt tennének, és „ azt másra fordítanák. **

13. Az bizonyos, hogy a' Reformátuſoknak mind-Deák, mind Magyar, és egyéb' Bibliájok felette héjánoſok: 's valamennyen mind kölömböznek egymás-között. Nevetnem kell mikor a' Reformátuſok Sz. Iráſit egy más mellé tévén, példának-okáért a' ſzáz kilentzedik, vagy a' Zsidó ſzámlálás-ſzerént a' ſzáz tizedik Zsóltárnak harmadik versét olvaſom. Kálvinus azt így magyaráza: „A' te né-„ ped akarat-ſzerént-való bé-mutatáſokkal, a' te ſeregednek napján, a' Szentségnek ſzépségében: a' méhéből, „ hajnalról néked a' te ifjúságod harmattya „ Junius és Tremellius Kálvinus tanyitványi a' ſzentségnek ſzepsége-helyi-

* BELLARMIN. L. 1. de V. DEI a c. 4. Pag. 3.

** TERTULLIAN. de Præſcript. Pag. 399. Paris. 1598. Pamelii Edit. Qui eſtis, quando & unde veniſtis.. quo denique jure Marcion ſylvam meam cædis?.. mea eſt poſſeſſio olim poſſideo, prior poſſideo,.. Ego ſum hæres Apoſtolorum... Quibus fuit propoſitum aliter docendi, eos neceſſitas coegit aliter diſponendi inſtrumenta Scripturæ... Tam incredibile eſt ſapienti cuique ut nos adulterum ſylum intuliſſe videamur Scripturis, qui ſumus a principio, & primi, quam illos non intuliſſe, qui ſunt poſteri & dverſi. &c. &c.

helyibe, a' ſzentségnek gyönyörű helyeit irták, Kálvinus bé-mutatását ki-maraſzták, 's más egy ſzóval megſzaporták az igét. Tzvinglius el-harapá az hátúlsó ſzókat, és igy irá-ki a' verset: „A' te néped pedig a' te „ győzödelmes bé-költözéſed napján fogadott ajándékokat „ mutat-bé ſzent pompával.„ Ő már ott ſe harmatot ſe méhét ſe Szentséget ſe iſjúságot nem látott. Káſztálio nem győzödelmes bé-költözéſt, hanem hartzra és tsatára-való-indúláſt emleget az előttem forgó versben, és ezis Kálviniſta vala. Bútzerus Lutheránus ember vólt, láſſuk mikép veſződik véle: „Mondá Autófies az én Uramnak, „ülly az én jobbomra... Autófies a' Zionból hatalmas a' „ birodalmad... A' te néped meg-jelenik kéſz-akartva „ azon a' napon, melyben a' te erődet ki-nyilatkoztatod... „ Autófies meg-esküdött; és meg ſem-is bánnya.„ Én Iſtenem, én Iſtenem! mikép' veſződik a' nagy viz hátán, a' kinek hajója vagyon, de nintsen evezője. Ez a' ſzegény ember a' Jehovát vagy ki nem merte irni, vagy deák nevét nem találván, görögöt tett helyébe; de ha az Apoſtolokkal ſzemben akadna, mit mondanának néki? Olvaſta Sz. Lukáts 20. réſzének 42-dik versét, a' hol Urunk a' Z'idókat ennek a' Z'oltárnak elejével ſzégyenben maraſztotta. Itt, Sz. Lukáts látta, hogy a' Z'idó betű azt adgya előnkbe: hogy Neum Jehova Ladoni: „ az az: mondá Jehova Adonimnak, avagy az én Uramnak; vallyon ha Jehovát Urra nem kell magyarázni; miért nem hadta ott a' Jehovát, vagy miért nem magyarázá Autófiesre? mondanék én itt valamit annak a' Prédikátornak-is, ki ama Tiſza-mellyéki Urfinak temetéſekor a' Patakiak-előtt az halottas prédikátzióban jobbára tsak azt nyeſte, hogy nem jól fordítá deákra az Iráſt, a' ki a' Jehova helyett Urat tett a' Bibliába. De itt ismét nem kell tartózkodnom. Az említett verſet az említett Reformátuſok bizonyos, hogy roſzſzúl magyarázák, roſzſzúl adta azt a' Magyarok kezébe Károlyi Gáſpár-is imégyen fóltozván,

azt:

„ azt: A' tè néped ſzabad akarattya-ſzerént, a' te ſereged-
„ nek muſtrálásának napján jelen-léſzen te néked ſzentséges
„ öltözetekkel: az ô méhétől-fogva, hajnaltól-fogva jelen
„ léſzen néked a' te ifjadnak harmattya.„ Az eléb' említett Fejtegetők-közül ſenki ſem emlékezik a' muſtrálásról, és az öltözetekről. Láttyátok-é Reformált Atyám-Fiai! hogy nem úgy adá kezetekbe az Iráſt a' mint azt nevezetes Tanitóji-tok magyarázák; hanem új fordítáſt koholt: de vegyetek-éſzre benne még-egyet. Ihol Károlyi a' jóra ſzabad akara-tot enged egy egéſz népnek! vagy azt mondgyátok tehát hogy roſzſzúl adta előtökbe az Iráſt; vagy vallyátok-meg, hogy vagyon a' jóra ſzabad-akarattya az embernek. Hiteſsé-tek-el magatokkal: hogy ſok illyes bibéje vagyon a' Gáſpár Meſternek. Igen rendetlen az új Magyarázókban az-is, a' mit Károlyi az ô Bibliájában el-fülelt, mert félt hogy rajta ne veſzſzen: rendetlen, mondom, hogy a' ſzokott neveket úgy öſzve-rontották, hogy már az ember majd a' Profétá-kat ſe esmérheſſe-meg bennek. Junius és Tremellius Rut negyedik réſzének 18. versét igy magyarázza a' többivel együtt: „Ezek a' Peretz nemzetségei: Peretz nemzé Khetz-„ ront, Khetzron pedig nemzé Rámot, és Rám nemzé Há-„ minadábot, Haminadáb pedig nemzé Nakhskhont, és „ Nakhskhon nemzé Salmont, Salmon pedig nemzé Bóhá-„ zot... Hobed pedig nemzé Iskhait, és Iskhai nemzé Dá-„ vidot.„ Vallyon ki vólt az a' Peretz? kit értenek azon a' Bóházon? Tudom; de nem tsunyaság-é az öſzve-me-télt Z'idók-kedvéért igy öſzve-metélni Fáres, Jeſſe, és egyebek nevét? Ha azoknak ſzót fogadunk, majd a' Kri-ſtus nevét-is el kell felejtenünk, és a' Jéſus helyett Jehoshuát emlegetnünk. De talán ez türhető vólna; ha azok az új Bibliák a' Z'idó betőt, és az új Teſtamentomban a' Görög igaſságot meg-tartanák. Tsudálom-is hogy merik igaz ſzent Irásnak mindenütt mondani azt a' mit a' moſtanyi Z'idó Biblia betőji, és pertzentéſei, avagy a' betők-alá vettetett pontomi-ſzerént deákra, és magyarra fordítanak. Nem

mondom, hogy a' Z'idók a' Bibliát kész akartva meg-rongálták; de idővel változás esett beléjek. Az való, azt Kálvinus se tagadgya Isaiás kilentzedik részére, és az huszon egyedik Z'oltárra nézve; de az igaz sok egyéb helyekre nézve-is. Az Isteni gondviselésnek héjjányosága-nélkül el-veszhettek, 's el is vesztek az Irásnak egynehány részei: hol vannak Gád, Náthán, Ahiás, és Addó Próféta könyvei, mellyekről Krónika első könyve az 29. részben, 29. versben, és Kron. 2. könyve a' 9. részben emlékezik? * Ha egész részei el-veszhetnek az Irásnak, miért nem eshetnék a' Z'idó Irásban változás, mellyet azon kívül-is más nyelveken már az Anya-szent egyház elejbe tett az Isteni gondviselés? Az való: hogy azok az apró pertzentésék, mellyeket a' Z'idó betők-alatt látunk, még szent Jerónimus idejekor nem voltak a' világon, azokat Urunk születése-után nyoltz száz negyvenedik esztendőben helyheztették a' Z'idó Biblia betűji alá a' Tibériai Z'idó Mesterek; ** de azokat ők oda tsak úgy raktták, a' mint tudták. Az bizonyos, hogy igen sok versét más pontomok-szerént olvastak a' Bibliában az 70. Magyarázók, Akvila, Teodótzion, Jerónimus, és egyebek; és ismét más pontomok-szerént ezek a' Tibériai Z'idó Mesterek. Szent igaz tehát, hogy a' ki a' mostani Z'idó Bibliából annak mostani betűji, és pontomi-szerént magyarázza az Isten szavát; az éppen könnyen, és felette sokszor másra érti azt mint vagy az 70 Magyarázók, vagy Jerónimus, vagy a' Kristus születése táján elő Z'idók, kik a' Tiberiai Mestereket tsak ugyan fellül haladák nyilván tudománnyal. Az illyen

---

* VIDE CALMETI Dictionarium Biblicum Pag. 726. Augustæ. 1733. & S. Chrysost. Homil. 9. in Matth. & Hom. 7. in 1. Corinth.

** CALMET Dict. Bibl. Pag. 746. Vocalia puncta post noni seculi dimidium a Masorethis inventa sunt, præsertim a Rabbinis Aser & Nephtali.

NATALIS ALEX. Tom. 1. Hist. Eccl. Diss. 4. 6. ætat. Art. 1. Ex Aben Esra &c. Puncta vocalia post Thalmudis obsignationem & editionem, inventa & sacro textui affixa fuisse a Tiberiensibus Masorethis posterioribus post annum Christi 840... Punctationem Masorethis Tiberiensibus pariter tribuunt Protestantium doctissimi Münsterus, Drusius, Lud. Capellus, Walto nus.

illyen pontomok-közül pedig tsak egy-is változâſt tehet az egéſz vers értelmében. Látyuk azt Teremtés könyvének 49. réſzében 6. versében, a' hol egyetlen egy pontomotska miatt ki ökröt, ki ſalat olvas. Sz. Jerónimus ott ezt a' három betőt שור falra magyarázá a' régi Z'idóktól, és a' régi böltsek olvasásától arra indítatván; már a' moſtani ujjítók a' Tiberiái Z'idók pontomihoz ſzegődvén ott nem Súrt hanem Sórt olvasnak az az nem ſalat, hanem ökröt. * Ki győzné az illyen példákat élé-ſzámlálni az Irásból! De ſok helyen már a' Z'idó Bibliákban a' betőkben-is változás hullott, a' mint éſzre-veheti a' ki a' régiek Iráſit a' moſtaniak mellé rakja. Nem-is tsuda, ha ott egyik betű máſsá változik, mert a' b a' Z'idóknál igen haſonló a' kához, az enhez, a' d, az erhez, és így továbbá: példát láttam már ebben az harmadik Z'oltárnak 8dik versében: holott nem tsak a' moſtani Z'idó Bibliák, hanem még azok-is, mellyek Origenes idejekor tiſztábbak valának, a' lekhinám helyett lekhit avagy az ok-nélkül-való helyett áll-kaptzát olvaſtak. ** Ha a' moſtani Z'idó betőket követtyük; oda léſzen az az ő Teſtámentomi ſzép bizonyság, mellyet Urunk ſzent kezeinek által-liggatásáról előnkbe-ád a' moſtani 22. Z'idó Z'óltár az 17. versben. Ott nem az vagyon írva: hogy meg-ligattak kezeimet, és lábaimat; hanem mind az oroſzlány a' kezem, és lábam; moſt a' Z'idoktól ott nem Káaru (által-liggaták) hanem az u betőt i betővé változtatván Káari olvaſtatik. Igaz, hogy az által-liggatáſt nem a' Káaru, hanem a' Karu ſzó jelenti; de az-is igaz, hogy a' Z'idó mondás ékeſsége néha (per Pleonasmum) א betőt avagy álefet vét oda-is, a' hová nem kévántatik. Azomban által-liggatásra magyarázák Urunk ſzületéſe-előtt ezt a' ſzózatot az 70-Magyarázok, azután pedig Jerónimus: sőt a' Z'idók ma-

G 2 gok-

* שור murus. שור bos.

** TEKÉNTS, viſzſza e' jelen-való réſznek 5. ſzámára. Pag. 35.

gol-is meg-vallyák, hogy a' könyveknek a' java itten nem Káa it hanem Káarut ír; csak az hogy azt vetik az illyen ok a.ás után: Igy irattatik; de máskép olvaſtatik. De tudgyuk, hogy azok a' vakok máſt-is ki akarnak vakitani, és magokkal-együtt a' verembe ejteni. No Reformátuſok ha a' 'Zidó Biblia tetſzik, ihol teſsék itt-is. Haſonló változás eſett a' Z'idó-ſzám-ſzerént-való 19. Zoltárban-is: a' hol a' mint már látám, a' Z'idók mérő Sinórt, az Apoſtol pedig Rom. 10. v. 18. zengéſt olvas, a' váv betű helyet lámedet olvasván, vagy a' vav betűt meg-tartván és melléje lámedet helyheztetvén, ugy hogy a' Kávam helyett Kólam olvaſtaſsék. A' Z'idók 16. Z'oltárában a' 9. versben moſt az vagyon irva: hogy jagel kevodi: örvendezett az én ditsőségem: ezt az igét az új Teſtamentom emlegeti Act 2. v. 26. még-is az 70. Magyarázókkal ott nem olvas kevodit, ditsőséget; hanem ſzivet, örvendezett a' ſzivem, ugymond. Illyetén változáſt látunk ismét a' 4. Z'oltárnak 3 versében, és Iſaiás Profétának 9. réſzében. Tudatlanúl morgolódik tehát a' moſtani vulgata Bibliára az, a' ki azt akarja, hogy a' moſtani Z'idó Bibliák betőjivel és pontomival mindenütt meg-egyezzen, mellyben változáſt talált már Origenes és Euſebius-is. Következendőképpen nem tarthattyák igaz Bibliának az ő Bibliájokat a' Reformátuſok: mert a' moſtanyi Z'idó betőket, és pertzentéſeket igen mód nélkül követik.

14. De a' Görög Bibliáktól-is igen el-ütöttek a' Reformált Bibliák. Sz. Pál Apoſtolnak a' Korintuſiakhoz írt első levelének kilentzedik réſze az ötödik versben ſenki feleségéről ſe beſzéll, 's tsak az Atya-Fiúi Aſzſzonyokat emlegeti: tudgya azt, a' ki leg-alább meſzünnen meg-ſzagolta a' Görög nyelvet; még-is azt merte a' Petrahói Prédikátor a' Paraki Szerzeteſek-előtt vitatni: hogy ott az Atyafiságos Aſzſzony helyett a' Reformált Biblia éppen a' görög igaſság-ſzerént tette a' feleséget. * Vallyon nem ſzégyen-é, sőt nem ördön-

* PETRAHÓN Patak-mellett 1749-eſztendőben.

döngöſége úgy meg-hamisítani Sz. Máté 5. részének 32. verſét a' mint a' Reformátuſok Magyar Bibliája Gáſpár, és Albert Meſter-után olvaſtattya? A' ki, úgymond, ok-nélkül elhagyattatott Aſzſzony állatot véſzen, paráználkodik. (Okné kül:) ezt a' ſzót, bizonyos hogy egy Görög Bibliában ſe találta, azt a' Reformált idők-előtt egy deák Irás ſem mutatta; és ezzel az egy ſzóval meg-változik az ott elé-adott Urunk parantsolattya egéſzlen. Szegény Reformált hazám! nyisd-fel egyſzer a' ſzemedet: már ideje vagyon. Ó hány illyen tsábitáſt mutathatnék én a' te Bibliádban! félhetſz tőle meg-vallom, valahányſzor a' kezedbe veſzed. Egyet el-nem halgathatok benne. Sz. Péter második levelének első részében tizedik versében a' vulgáta ezeket olvaſſa: Igyekezzetek inkáb', hogy a' jó tselekedetek-által bizonyoſsá tegyétek a' ti hivataltokat, és válaſztáſtokat. Úgy vagyon ez a' vers kilentz külömb-féle nevü és régi Irásu görög könyvekben a' mint a' vulgáta olvaſſa, 's azon felyül így olvasá ezt a' verſet a' Siriai, Etiópiai, és a' Koptus nyelven nyomtattott új Teſtamentom-is. * Vallyon miért hagyák-ki tehát a' Reformátuſok ebből a' versből a' jó tselekedetet? azért úgymond, mert nintsen a' görögben. Nintsen egyikben igenis; nintsen más kilentz görög könyvben, és azon fellyől a' Siriai, Etiopiai, és a' Koptuſok Irásában, nem igaz; mellyik görög Irás mellett mernél meg-eskünni, hogy jób' légyen a' máſiknál? a' te egy Görög Irásod job'-é, vagy az emlétett tizenkét könyv?

15. Jobnak tehát az ő Bibliájokat a' Vulgáta Bibliánál éppen nem tarthattyák ſzemtelenség nélkül. De hogy eltekerjék a' beſzédet, azt vetik-közbe az illyen verſengés alatt. Nem kellett vólna meg-tiltani a' Zidó, Görög, és

* 2. PETRI. 1. 10. σπουδάσατε, ἵνα διὰ τῶν καλῶν ἔργων βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιῆσθε. Ita Reg. 8. 12. 17. Alexandrinus N. T. L. MS. Barberin. 1. MS. Covelli 2. N. 1. Veleſian MS. Colinæi, Syr. Æthiop. Copt. & alii.

a' Magyar Bibliát. Ne hazudgyunk kedves Reformátuſim! régen olvashattátok Pázmány Péter könyvében ezeket a' ſzókat: „Vagy férfi, vagy Aſzſzony, ha Deákúl, vagy Gö„rögűl, vagy Z'idóúl túd olvasni, minden tarts-nélkűl ſza„badon olvashattya (a' Sz. Iráſt..) A' különb-nyelvre „ fordított Bibliát a' Papoktól vegye a' köſség... A' Kátóli„kuſok a' közönséges nyelvre fordított Bibliát, engedelem „ nélkűl ne olvaſsák. Noha a' mint a' tudós emberek ir„ják, ez a' parantsolat fel-ſzabadíttatott az éſzaki Orſzá„gokban. És közönségeſen meg-engedtetett a' Püſpökök„től, hogy a' Romai hiten való igaz kereſztyénektől for„dított Bibliát ſzabadgyában olvashaſsák. Mert tudgyák a' „ Püſpökök, hogy közönségeſen olvaſsák minnyájon a' köz „ nyelveken nyomtatott Bibliákat, és nem csak meg-nem „ feddik ezekért a' köſséget; de söt ditsérik, hogy az Iſteni „ dolgokat ſzomjúhozzák. „ Ezek Pázmány Petérnek a' mondáſi: * Éppen így beſzéll Gretsérus-is. ** Hazugság, hogy a' Tridentomi Gyüleközet a' Z'idó és a' Görög Bibliákat meg-tiltotta: ſok ſzázan vannak a' Kátholikuſok Doktori, kik az Iráſt fejtegetik, ezek jobbára a' Vulgáta ſzavait mind a' moſtani, és régi Z'idó és Görög Bibliákhoz mérik. *** Azt ſe kévánnyák tőlünk a' Kátholikuſok, hogy a' Vulgátának minden betőjét a' Sz. Lélek tulajdon ſzavának állíttsuk lenni: ki-mondhatatlan gondjok vólt arra hogy a' mint legtiſztábban lehet, úgy nyomtaſsák azt ki; de a' nyomtatás minden fogyatkozáſitól meg-menekedetnek lenni nem vítattyák.

---

* PÁZMÁN. KALAUZ. Pag. 360. Poſon. 1637.

** GRETSERUS Tom. 8. Defenſ. Bellar. Pag. 16. Nemo arcetur ab orthodoxis Bibliis, qui Latine, Græce, aut Hebraice ſciat; imo quis in Germania arcetur a Bibliis, quæ Vernacula lingua Catholicorum ſtudio in lucem exierunt?

*** TRIDENTINUM Seſſ. 4. Ex omnibus latinis editionibus quæ circumfertur... hæc ipſa vetus & vulgata editio.. in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus pro authentica habeatur. GRETSER. Ib. pag 197. non ſolam præciſe, ſed ſolam ex translationibus declaravit eſſe authenticam.

tattyák. * Az ő kévánságok abban áll: hogy azt Autentika Bibliának, az az mind az tiſzteſséggel, mind az igaz hittel meg-egyező Bibliának tartsuk, és hogy illyennek tartaſsék a' diſputátziókban, prédikálásokban, és a' nyilván-„ való olvasásokban, 's hogy azt ſenki meg-ne merje vet-„ ni, akár minémü ok-vetéſſel.„ ** De nem kell ismét nékem ezekben akadoznom.

16. Az vólt eddig a' kerdés jobb-é a' Vulgata a' Reformált Bibliáknál? és ki-tetſzet bizonyoſſan: hogy a' Reformátuſok-é ſe az igaz Z'idóval, ſe a' valóságos Göröggel meg-nem egyez. Mellyik Görög könyvben olvaſta Károlyi, hogy a' Z'idók egyféle képpen ették mi velünk a' Kriſtus teſtét? azon lelki eledelt ettek: ezt igen-is 1. CORINTH. 10. 3. Sz. Pál leveleből tanúllyuk; de nints az egéſz világon ollyan Biblia a' Reformátorok Bibliájin kívül, mellyben meg-légyen az a' ſzó (mi vélünk) mintha mivélünk ettek vólna; forgaſsák-fel az egéſz világ Görög Bibliájit; ha feltalállyák; ők legyenek a' nyerteſſek. *** Sz. Pál HEBR. 13. 4. azt irja hogy tiſzteſséges mindenekben az házaſság; Károlyi, talán hogy ſzabad légyen a' leányt az Attyával öſzve-házaſitani igy fordittá: tiſzteſséges mindenek-között. Szent igaz hogy vagy deákul, vagy Görögül nem tudott Károlyi: mert a' hol poklot kellet vólna néki olvasni, Koporsót irt: ACT. 2. 27. A' hol betsületet kellett vólna irni, ott félelmet irt. HEBR. 5. 7. A' hol pedig imádását látott, ott vagy

---

* PRÆFATIO de Edit. Romana. Pag. xi. Bibliorum Antverp. 1716. Accipe igitur, Chriſtiane Lector, eodem Clemente ſummo Pontifice annuente vulgatam,... quam quidem ſicut omnibus numeris abſolutam; pro humanæ imbecillitate affirmare difficile eſt, ita ceteris omnibus... emendatiorem.

** GRETSER. Tom. 8. Defenſ. Bell. Ratisbon. 1736. Pag. 296. Non ita probavit Eccleſia editionem latinam vulgatam, quaſi nullum in ea reperiatur vocabulum non ſatis apte ex Hebræo translatum, ſed in iis, quæ ad dogmata fidei & morum ſpectant hanc editionem declaravit eſſe authenticam.

BELLARMIN. L. 2. de Verbo DEI c. 10. nec enim Patres (Tridentini) fontium mentionem ullam fecerunt.

*** TESSÉK a' Loſonczi Prédikátzioba tekénteni.

vagy fő-hajtáſt, vagy hála-adáſt irkált: a' Balványok-helyébe képeket tett. Ma ſem lenne vége, ha mind elé akarnám ſzámlálni az illyeneket. Már ellenben a' mi a' Vulgátát illeti, el-üt ugyan néha a' moſtani Z'idó Bibliáktól; de mutaſsák-meg: hogy el-üt attól a' régi Z'idó, és Görög Bibliától-is, mellyből azt vagy Jerónimus, vagy akár ki fordította. A' ſzent igaz, hogy mivel a' Reformátuſok Bibliáji mind külömböznek egymáſtól; egy Református ſe mondhattya-meg: mellyik beſzéllyen igazabban; a' Káthólikuſoknál ellenben a' közönséges Biblia csak egy, és azt azok bátran legjobnak tarthattyák: mert az Anya-ſzent-egyház leg-alább ezer három ſzáz eſztendeig mindenkor azzal élt, és ſoha ſe mutathattya-meg néki ſem a' Görög ſem a' Z'idó, hogy ő annál jób, és tiſztáb' légyen; mert azt fogja felelni mind a' kettőnek: hozd-elé azokat a' Z'idó, és Görög könyveket mellyekből engem deákra fordítának, 's meg-látod, hogy egygyezünk. A' moſtani Görög és Z'idó könyvek vagy héjányoſok felette ſok helyen, vagy külömb-féle képpen olvaſtatnak: és azért az új fordítóknak azt adhattya feleletül: félre a' láb-alól! a' Z'idó pertzentéſek és a' meg-romlott betők-ſzerént vadtok el-kéſzítve; a' Görög könyvekből pedig hol a' ſepreit vaſztottátok ſzámatokra, hol-ſzántſzándékkal vizet keverte-tek a' jó bor közé.

17. Jeronimus mikor ezen a' Vulgáta Biblián múnkálkodott, noha tudta, hogy (az elébbenyi bizonyságok-ſzerént) valami kis aprólék fogyatkozáſi csak vóltak akkor-is a' Z'idó Bibliáknak; de nem annyi mint moſt, és minthogy ſzeme-előtt állottak Origenesnek, Akvilának, Szimmakusnak, Teodotzionnak, az ötödik, és hatodik fordításnak, 's fő képpen az 70-Magyarázóknak még akkor amazokkal öſzve nem kevert Bibliájok, és a' Z'idó Bibliáknak példa-irásit-is válogatva tekéngeté; könnyebben ki-tanúlhatta mellyik légyen az igaz betű, egybe vetvén tudni-illik a' külömb-féle nyelvü ſok Sz. Iráſt. Már moſt öſzve vannak keverve a' Görög Bibliák, 's nem tudhattya az ember

mellyik

mellyik réſz légyen bennek tartozandó az 70-Magyarázókhoz, és mellyik ismét egyéb' Görög fordítókhoz. * Jerónimus idejekor pedig különös könyvekben, vagy a' könyveknek különös réſzekben valának írva a' különböző Görögök; és a' hol Teodótzion iráſiból vólt valami egyelítve, azt Jerónimus, a' mint maga bizonyittya, jól esmérte. ** Szép okoſság vólt tehát a' Káthólikuſok Anya-ſzent-egyházában: hogy ezt a' Vulgátát a' többinél nagyobra betsülte, és hogy minden héjjába-való embernek fordításra felnem ſzabadította az hiveket: látta hogy az a' Biblia magában jó: látta, hogy más külömben az hivek-közt majd egyeſség ſe lehetne.

18. Meg-ismérték végtére a' Reformátuſok némelly nevezetes Tanítóji magok-is ezt az igaſságat, és csak ugyan világos ſzókkal ki-vallák a' Tiguri Bibliának faragói az elől járó levélben: hogy ők a' Vulgátát ſe nem ótsállyák, ſe nem kárhoztattyák; sőt azt kivánnyák: „ Hogy egyedűl „ csak ez a' Vulgáta Biblia olvaſtaſsék az Iskolákban, ez „ énekelteſsék a' Templomban, egyedűl ebből hozattaſsék „ elé a' bizonyság a' Prédikátziókban. *** Pellikánus a' „ Vulgátában lévő Z'oltárok könyvéről így ír: Ez a' könyv „ a' Z'idó betővel, az értelemre nézve olly ſzépen egygyez, „ hogy a' ki azt Deákra fordította, hív, ſzerentsés, felette „ tanúlt és áhétatos embernek láttaſſék lenni; sőt el-hitetem „ magammal, hogy benne vólt a' Próféták lelke. „ ****

* NÉZHETSZE Bellarmin. 2. k. az Iſten ſzaváról. c. 6.

** S. HIERONYMUS Epiſt. 89. ad Auguſtinum.

*** BIBLIA TIGUR. Præfat. Inculcamus, manere veterem, vulgatamque editionem per nos, omnino integram atque intactam: quippe quam nos hac noſtra neque mutamus, neque damnamus. Legatur illa in ſcholis, canatur in Templis, citetur ſola in concionibus ſacris.

**** PELLICANUS Præfat. in Pſalmos: Tanta dexteritate, eruditione, & fide, Hebraico quoad ſenſum concordare deprehendimus Vulgatam editionem Pſalmi; ut eruditiſſimum, pariterque piiſſimum, & vere Prophetali ſpiritu præditum fuiſſe Interpretem, non dubitem.

Albericus Gentilis Angliai Kálviniſta azt bizonyíttya: hogy a' Grammatikához ſe tudnak, a' kik a' régi fordítáſt ótsállyák. * Béza-is igen korpázá Erasmuſt, hogy a' Vulgáta-ellen fel merte táttani a' ſzáját, és azt bizonyittya: „Hogy „ a' Vulgátának kéſzitő Meſtere a' Bibliát felette nagy hiv„ séggel magyarázta-meg: és ugyan azért Erasmus, úgy„ mond Béza, méltatlanúl ſeddi a' Vulgatát, mintha a' Gö„ röggel egyet nem értene. Igen-is meg-engedem: hogy „ Erásmus az ő Görög könyveiben annak a' ſzavait min„ denütt fel-nem találtya; de mi észre-vettük: hogy az a' „ Vulgata, a' régi Görög könyveknek a' nyomát ſoha ſe „ hadgya-el... Az a' ki ezt a' Vulgátát kéſzité, jób' Gö„ rög könyvekből vette fel az Irás igéjét... Nálom úgy„ mond továbbá Béza, két Görög könyv vagyon a' többi „ között, és ezekkel a' Vulgáta éppen helyeſſen meg„ egyez.„ ** Ihol Reformátuſok tanullyátok-meg leg-alább' Bézátoktól: mellyik Iráſt kelleſsék jobnak mondani, és hiteſsétek-el már egyſzer magatokkal: hogy nem mind Iſten igéje az, a' mit Károlyi, vagy annak utóbbi igazgatója, a' kezetekbe adott. Haſzontalan nézegetitek a' Prédikátzió alatt azt a' könyvet: mert nem vadtok bizonyoſok abban, ha az Iſten ſzava-helyett nem a' Károlyinak az álmát olvaſsátok-é.

19.

---

* ALBERICUS Gentilis L. de Latinit. Vulgatæ.

** BEZA. Luc. 1. v. 1. Vetus Interpres videtur ſumma Religione libros ſacros interpretatus. IDEM. In Præfation. Novi Teſtam. ad Reginam Angliæ. Erasmus immerito multis veterem Interpretem reprehendit, tamquam a Græcis diſſentientem. Diſſentiebat fateor, ab his exemplaribus, quæ ille nactus erat: ſed non uno loco comperimus, aliorum Codicum, & quidem vetuſtiſſimorum authoritate, eam interpretationem niti... Vetus interpres, quisquis fuit, emendatius aliquod exemplar nactus eſt. IDEM. BEZA Luc. 8. v. 54. Duorum vetuſtorum codicum noſtrorum, mirificus eſt cum Vulgata Editione conſenſus.

19. Tsak leg-okoſſabban tselekeſznek tehát azok, a' kik ezt a' közönséges régi Vulgáta Bibliát, és annak igaz Magyarázását leg-jobnak tartyák a' többi-között, és azért az új Bibliákon ki-adnak, mert ezzel nem egyeznek: leg-okoſſabban tselekeſznek: kik az Anya-ſzent-egyház Páſztoritól kérik a' Bibliát, de nem akár minémű Páſztoritól; hanem a' törvény-ſzerént az Anya-ſzent-egyháznak régi ſzokáſa-ſzerént az Apoſtoli ſzent ſzéknek valamellyik hely-tartójától rendeltetett Püſpökétől kérik a' Sz. Iráſt az Urnak ama' Sz. rendelését követvén, mellyel azt parantsolá: hogy az ó Teſtamentomi Királyok a' Lévi nemzetségéből-való Papoktól vegyék a' Sz. Iráſt. Leg-okoſſabban tselekeſznek, a' kik a' Példa-Beſzédek huſzon kettődik réſzének huſzon nyóltzadik verſére vigyázván; a' hol arra öſztönöz bennünket a' Szent Lélek: hogy általne hágjuk a' régi határokat, mellyeket az Atyáink vetettek, meg-elégſzenek azzal a' Sz. Iráſſal, mellyel az Iſteni gondviſelés olly ſok ſzáz eſztendeig vigaſztalta, és oktatta az Anya-ſzent-egyházat, mellytől a' jó Iſten az ő Sz. Fiának teſtét, vérét, életét, és halálát ſe kémélé.

20. Köſzönöm Uram! elmémnek tőled vött világoſitáſát! kérlek ſegits a' többire-is: hogy meg-ismérvén az igaſságat, a' te akaratod-ſzerént légyen mind hitem, mind vallaſom, és végezetre Sz. kegyelmed-által a' Mennyei ditsőſégben veled a' lakáſom.

HARMADIK RÉSZ.

A' Sz. Irásnak Értelméről.

REFORMÁLT VALLÁS.

Világos a' Szent Irás.

SZENT IRÁS.

1. SZ. Péter az ő második levelének harmadik részében, 16. versében azt bizonyíttya: Hogy Sz. Pál Apostol leveleiben „ némellyeket nehéz meg-érteni, „ mellyeket a' tudatlanok és álhatatlanok meg-hamisítanak, „ mint egyéb' Irásokat-is, a' magok veszedelmére. „

2. Itt ugyan ki-mondá Sz. Péter a' Reformátusok-ellen az igasságat; de gondolkodgyunk. Két-féle kérdés lehet itten a' többi-között: ha világos-é mindenütt az Irás? és ha világos-é minden áhétatos ember-előtt, akár tanúlt ember légyen az osztán, akár deáktalan? Némelly Reformátusok, mikor azt hallyák az Irásból: hogy lám a' Zsidók nem értették mindenütt a' Krisstus igéjét; azonnal azt felelik: hitetlenek vóltak; ha más példát vét az ember elejbek, azonnal reá találnak valami fogyatkozására annak, a' kiről az Irás azt bizonyittya: hogy nem érté az Isten igéjét. Az is igaz, hogy az Irás minden versseinek világosságát nem igen vítattyák a' Kálvinisták; hanem a' többi-között az tetszik világosnak lenni nékik, a' hol valami Parantsolatról, vagy Hitbéli ágazatról vagyon a' beszéd; * mintha a' Kátholikusok-is

azt

---

* HUNNIUS in Colloqu. Ratisb. Status quæstionis in hoc cardine vertatur &c.

azt tanítanák: hogy a' Biblia mindenütt homályos. A' mi több', a' Káthólikusok örömeſt meg-engedik: hogy nem csak ott, hanem mindenütt lámpás a' Sz. Irás; csak azt kévánnyák a' Reformátusoktól, hogy azt vallyák meg-egyszer: hogy azt mindenütt minden ember bizonyára nem érti, vagy leg-alább hogy nehéz meg-érteni, akár annak a' neheze oſztán attól légyen: mert mélységes dolgokat foglalnak magokban az Irás igéji, akkár az ember fogyatkozáſitól.

3. Lámpás az Irás, és azok a' mik ott egyeneſſen minnyájunk vezérléséhez tartozandók, világoſon adnak elönkbe, igen-is; ha kivált-képpen Egyházi igaz Fejtegetőjinek ſzavokra el-járunk: azt a' Káthólikuſok Sz. Ágoſtin Doktorral örömeſt meg-engedik. Sőt a' mint Sz. Pál Apoſtol bizonyíttya, 1. CORINTH. 4. 3. Ha bé vagyon-is a' mi Evangeliomunk fedezve, azokban vagyon az bé-fedezve, a' kik el-veſznek; azt vallyák tehát, és azt mondom én-is, hogy lámpás az Irás; de az itt a' kerdés: láttya-é annak a' világoſságát még a' vak ember-is? vagy ha ez nem tetſzik: láttya-é annak a' fényét az elme még akkor-is, mikor az a' lámpás a' véka-alatt fekſzik? Világos a' nap-fény-is; de úgye nem láttya azt a' gyermek, míg az annya méhéből ki nem hull? sőt azt a' fényes napot mikor a' föld kerekségének a' tulsó vagy alattunk lévő réſzén nyargal, itt ſenki ſem ſzemléli: egy ſzóval nem láttya azt a' vak, nem láttyák azt az aluvók, míg fel-nem enyéſznek, míg a' tſipát ki nem törlik ſzemeikből, 's azután a' nap felé nem tekéntenek. Szintén-úgy, világositó lámpás az Iſten igéje-is; de ſok kell annak a' fényes világnak ſzemlélésére. Lámpás vólt az Irás akkor-is, mikor Kándatzes Komornyékja haza-féle; a' Tanitványok pedig Emaus-felé ballagának, és ezek veſzendők nem valának; még ſem érték a' Sz. Irást, a' mint Sz. Lukáts 24. réſzéből, és az Apoſtolok Tselekedetinek nyóltzadik réſzéből éſzre veſzſzük. Azt tehát Sz. Pál nem mondgya: hogy veſzendők minnyájan, a' kik azt nem értik. Igaz hogy a' vakság, és a' veſzendők állapottya nagy akadéka az Irás

értelmének; de vagyon annak még más akadéka-is: jámbor, Isten-félő ember vólt az a' komornyék-is, az Iráſon pedig annyira kapott, hogy azt még a' ſzekéren-is olvasgatná-ſ: Isten-felő vólt: mert éppen akkor-is a' Jerusálemi áhétatoſságból fordúla-meg, mikor a' Próféta könyvét kezében forgatá. Nem elég tehát az Irás értelmére az hit, az áhétatoſság, a' ſzem, az olvasgató embernek az örök-életre való el-rendeltetéſe. Világtalanná pedig az embert nem csak az hitetlenség téſzi, mert az a' jó Komornyék hitetlen nem vólt; de még-is annyiba világtalan vólt: hogy Iſaiás Próféta Irását nem érté.

4. Véka-alatt vagyon az a' lámpás akkor-is: mikor azt tudatlan és homályos fejű ember veſzi a' kezébe: mert-ſ noha jól érti az Iráſt az, a' ki annak a' verſeit egymás között jól meg-egyezteti; de a' deáktalan avagy a' tudatlan ember arra éppen nem alkalmatos; míg vagy az Isteni tsuda-tétel alkalmatoſsá nem téſzi; vagy a' tanúláſſal annyit nem gyűjt, a' mennyi arra az egyeztetésre kévántatik. Egyik vers a' máſikat igen-is fejten fejti; de hol vagyon az megirva a' Bibliában, hogy az elsó vers fejti-meg a' máſodikat, vagy a' negyedik a' tizediket és így továbbá? Egyſzer azt mondgya Sz. Pál, hogy benne lakik a' bún, Rom. 7. másútt azt beſzélli, hogy meg-moſattatik a' lélek a' bún botsánattyakor, és meg-ſzenteltetik: ezt a' Korintuſiakhoz irt levelének hatodik réſziből tanullyuk. Egykor a' Z'óltár azt bizonyíttya, hogy a' bún oda nem tulajdoníttatik; máskor azt: hogy le-töröltetik, által-tétetik, meg-botsáttatik. Reformátuſok! mellyik vers fejti-meg itt a' máſikat? úgye ha a' Sz. Pál Apoſtolban lakó búnből azt vezeted-ki; hogy a' bún csak úgy botsáttatik meg, hogy az a' lélek veſzedelmére nem tulajdonittatik; noha maga a' lelken csak ugyan megmarad; holott annak meg-botsáttáſa után-is az ő tulajdon lelke lakosának, mondgya Pál lenni a' bünt, úgye mondok, majd reád kiált az Irás, és azt fogja kérdeni: minthogy Sz. Pál a' Korintuſiakhoz irt levelének 5. réſzében 21. verſében

ben a' Kriſtus Jeſuſt-is bűnnek bizonyittya lenni, a' bűnön mindenütt csak örök kinokra méltó vétket kell-é érteni? ha úgy; Kriſtuſt a' pokolra ſzántad, és az örök kinok érdemire; ha nem úgy; hazúgság, hogy a' bűnt mindenütt egyféle képpen kelleſsék érteni az Irásban. Úgyan-is tudgyuk azon kívül-is, hogy azt a' mi a' bűnnek vagy múnkája-e, vagy büntetéſe, vagy áldozattya, vagy élleſztője, néha az Irás egy-féle ſzóval adgya-elé. Oktalanúl okoskodik tehát, a' ki a' bűnnek nevét olvasván az Irásban, azt mingyárt az örök kinokra méltó bűnre magyarázza: oktalanúl okoskodik, a' ki a' Sz. Pálban lakó bűnt nem a' bűnnek élleſztőjére, vagy e' félire; hanem egyedűl az halálos vétekre akarja érteni, és ebből ismét azt hozza-ki: hogy az Iſtentől a' Szentség-által nyert ſzenteltetés a' bűnt a' lelken hadgya; de az örök veſzedelemre néki nem tulajdonittya.

5. Azomban én itten csak példát akarék adni-elé árra a' végre, hogy ki teſsék, mi nehéz légyen a' verſeket öſzve-egyeztetni: mert maga a' Sz. Irás mindenkor arra nem mutat, mellyik vers-által kelleſsék a' máſikat meg-fejteni: holott néha mennél jobban akarjuk azokat egyeztetni, annál több' kerdésbe keverődzünk. Ha olly könnyű az Irás értelme, és egyeztetéſe; minek a' ſok Meſter, a' ſok Iskola, a' ſok iſzonyú könyv? miért nem áll a' Prédikáló ſzékbe a' lelki Páſztor-helyett valami ketske Páſztor? Úgye hogy édes Üdvezitőnk nem csak Bibliát hagyott az Anya-ſzent-egyháznak; hanem Doktorokat-is, és Tanitó Püſpököket? mert azon Sz. Irás bizonyſága-ſzerént a' Püſpököket a' Sz. Lélek tette annak az ő vezérlésére, és oktatására. De (közben veti itt a' Református) az Anya-ſzent-egyháznak első vagy az elsőkhöz közel-való Doktori az egy Iráſon kívül a' Biblia értelmére egyebet nem tanúltak, 's nem találtak. Nem találtak é? hát Polikárpus a' ki Sz. János tanitvánnya vala, egyebet nem hallott attól az Apoſtoltól; hanem egyedűl csak azt, a' mit Sz. János neve-alatt a' Sz. Irásban olvasgatunk? ha nem tanúlt; bizonyitsd-meg: ha tanúlt; hogy mered

red mondani, hogy annak az Irás értelmére haſznát nem vette, ha akarta? De ez a' kerdés majd akkor végezteſsék-ki, mikor az Atyáinkról reánk maradott tanitáſokról bővéb' gondolkodáſom fog lenni. Elég az, hogy a' Sz. Iráſt ſok helyeken nehéz érteni, akár azt oſztán tsak ugyan azon Bibliának egyéb' réſzeiből kelleſsék érteni, akár másból.

6. Ne ditsekedgyék, úgymond Sz. Jerónimus: ne ditsekedgyék azzal ſe Mártzion ſe Válentinus: hogy a' Sz. Irás a' nyelvén ſzint-úgy pereg: azt az ördög-is elé tudta hozni bizonyságúl. * Azt akarjátok-é, így ſzóll továbba a' Szent Atya: hogy új eretnekséget kohollyak? fundamentomúl vetvén Sz. Lukáts kilentzedik réſzét, majd azt mondom: hogy nem ſzabad az Anya-ſzent-egyházba bé-ereſzteni azokat, a' kik zatskót, táskát, vagy ſarút, vagy két köntöſt viſelnek. Ugyan azért Sz. Ágoſton Doktor-is azt mondgya: hogy a' roſzúl magyarázott Sz. Irásból vette az ő eredetét minden eretnekség. ** Mert ha az Iráſt nem a' valóságos Anya-ſzent-egyházzal magyarázzuk; annak az ő magas mélyſége el-merit bennünket: holott a' mint láttyuk, máskép érti azt Novatziánus, máskép Fotinus, és ismét máskép Priſztzilliánus, Joviniánus, Pelágius, Lutérus, Kálvinus, Tzvinglius. Jó vólna itt Tertulliánus Preskriptzióit, és Lirinenſis oktató könyvetskéit meg-tekénteni. *** Rendes bolondságot gondoltak-ki azok az eretnekek, kiket Aleksándria-béli Kelemen emleget: kik azt tanitották: hogy ſenkinek ſe ſzabad meg-házaſodni, avagy férjhez menni; de tsak az Iráſt hitták ezek-is bizonyságúl, és így okoskodtak: „ Urunk, Sz. Máténak hatodik réſzében azt parantsolá: hogy „ ne gyűjtsünk magúnknak kintset a' földön, a' hol azt a' „ moly

* S. HIERONYMUS contra Luciferian. C. 9.

** S. AUGUSTIN. Tract. 18. in Joan. Evang.

*** LIRINENSIS Commonit. Pag. 174. Quid opus eſt, ut ei Eccleſiaſticæ intelligentiæ jungatur auctoritas? quia videlicet Scripturam Sacram pro ipſa ſua altitudine non uno eodemque ſenſu univerſi accipiunt .. aliter namque illam Novatianus &c.

„ moly és a' rozsda meg-emészti. Már úgymond: az há-
„ zasság gyümöltse úgy-é el-szokott hervadni? a' betegség
mint a' rozsda, a' sok gond mint a' moly azt hamar meg-
rontya: telnek mindennap a' koporsók. Ide vete még egyet
mást, és azt fejezé-ki belőle: nem szabad tehát hazasodni, 's
férjhez menni. * Láddé, a' ki tsak szemet viszen az Irásra,
hová merül!

7. Észre vették a' régi Sz. Atyák: hogy a' Sz. Irásnak
mélységes az értelme. Szent Ágoston Doktor maga-felől meg-vallya: hogy a' Sz. Irásban több' vagyon a' mit ő nem
túd, hogy sem a' mit már fel-ért elméjével. ** Sőt azt
bizonittya: hogy annak némelly szavai olly setéteſſek, hogy
még azt-is homályba keverjék, a' ki azokat olvassa; 's én
úgymond el-hitetem magammal, hogy azt az Istени gondvi-
selés azért rendelé e' képpen: „ hogy a' múnka-által az em-
„ beri kevélységet meg-alázza. „ *** Eleget hányták és
vetették magokat Kálvinus titkos tanitványi, hogy ők a' Sz.
Irást így értik, amúgy értik; de néha tsak ugyan arra sa-
kadnak Mesterjekkel együtt: Nem tudom Uram! mit-
mondasz! **** És így, ha az Irást tsak a' veszendők nem
értik; ezek-is mind veszendők-é lettek, mihelyest homályra
találtak az Irásban. Némellyek Arany szájú Sz. János mon-
dását nyesik, ki egykor azt mondá: hogy mindenek világosſak az Irásból. Ki tagadgya ezt, ha értéd az Irást? de

* CLEMENS ALEXANDR. L. 3. Stromat. Pag. 129. Bibl. Max. PP. Lugd. 1677. Tom. 3. Inſectatur autem aliquis generationem in eam dicens interitum cadere, eamque perire: & vim affert ac detorquet aliquis, dicens: de filiorum procreatione dixiſſe Servatorem: non oportere in terra theſauros recondere, ubi tinea & ærugo demolitur.

** S. AUGUSTIN. Epiſt. 119. c. 21. In ipſis ſanctis Scripturis multo neſcio plura, quam ſciam.

*** IDEM. L. 2. de Doctr. Chriſt. c. 6. Ita obſcure quædam dicta, denſiſſimam caliginem obducunt. Quod totum proviſum, divinitus eſſe non dubito, ad edomandam labore ſuperbiam. &c.

**** CALVIN. L. 1. c. 13. Quædam in ſcripturis, captui noſtro perplexa & impedita ſunt. BEZA. Act. 10. Non alius locus in novo Teſtamento obſcurior habetur.

vigyázz arra-is, a' mit továbbá ugyan azon igék-után azon Atya bizonyit: „Ha, úgymond, olvasván az Iráſt, arra nem „ találhatſz, a' mi ott mondatik; meny böltseb' emberhez, „ menny el-a' Doktorhoz. „ *

8. Igen kevély emberhez illendő ſzózat az, úgymond Orígenes, a' mivel Tzelſus a' Kereſztények ellensége ditsekedett: „ Én mind tudom azt a' mi a' Kereſzténységhez „ tartozandó. Ha által-olvaſtad vólna az Evangeliomot, „ azt nem mondanád úgymond. És továbbá: azt a' ſok ta- „ nulás-után mi ſem merjük mondani magunk-felől. ** De „ nem-is tsuda, hogy az ember az Iráſt mindenütt nem ér- „ ti, holott a' lábunk-alatt forgó terméſzetben-is annyi „ vagyon, a' mit fel-nem érünk értelmünkel; hogy hogy „ ditsekedhetünk tehát az Irás értelmivel? „ *** Tsak úgy vagyon az tehát, a' mint látom: lámpás lehet magában mindenütt az Irás; de annak a' fényét még ſe láttya minden áhétatos és üdvöſségre kéſzülő ember-is, a' mint Kándatzes Komornyékjának példája mutattya: azt néha az üdvöſségre ſzükséges dolgokban néha a' ſzent életű tanúlt emberek ſem érték. Sz. Ágoſton Doktor az ő meg-téréſe-után ſzüntelen forgatá a' Sz. Iráſt, és az-alatt már Pappá lett,

---

* S. CHRYSOSTOM. Hom. 2. in 2. Theſſal. ſi non poteris aſſiduitate lectionis invenire, quod dicitur, accede ad ſapientiorem, vade ad Doctorem.

** ORIGENES contra Celſum L. 1. Tom. 1. Pag. 197. S. Mauri. Reſpondeo, arrogantiſſimi hominis eſſe iſtud: Omnia novi... ſi Evangelii parabolas, legem... evolviſſet; & iis candide perlectis, in mentem verborum penetrare voluiſſet, non adeo ſuperbiret, tanta ve confidentia diceret: omnia novi. Id ne nos quidem qui in iis rebus operam, ſtudiumque collocavimus, diceremus, omnia novi.

*** S. IRENÆUS L. 2. adv. Hæreſ. c. 47. Pag. 269. M. Bibl. PP. Tom. 2. Non eſt mirum, ſi in ſpiritualibus & cœleſtibus, & in his quæ habent revelari, hoc patimur nos: quandoquidem etiam eorum quæ ante pedes ſunt.. multa fugerunt ſcientiam noſtram. ET SUPRA. Scripturæ quidem perfectæ ſunt, quippe a Verbo DEI & Spiritu ejus dictæ; nos autem ſecundum quod & minores ſumus, & noviſſimi a Verbo DEI, & Spiritu ejus, ſecundum hoc & ſcientia Myſteriorum ejus indigemus. TELYES AZ IRÁS ugymond; de minekünk mind-azon-által mind a' lélekre mind a tudományra ſzükségünk vagyon.

lett, ſzentül élt; meg-is jó darab ideig, Papságában-is Pelágiusnak feles tanítását követte, azt tartván: hogy a' malaſzt oſztogatáſakor az Iſten a' ſzívnek az ő jövendő jó mozdulásira teként, az az: hogy azért rendelé emezt, vagy amazt az első malaſzt el nyerésére, mert elől-látá termeſzet-ſzerént-való jó tselekedetit; ez pedig eretnek, dögleletes tanítás: ezt a' vélekedéſt Sz. Ágoſton Doktor tanítá-is abban a' könyvben mellyet Sz. Pálnak a' Romaiakhoz írt leveléhez tartozandó kérdeſekről keſzített, és tsak az ő Püſpökségének elején vetkézett-ki ebből az eretnek értelemből. Tudom, hogy meg-nem általkodott ebben a' roſz vallásban, és abba tsak tudatlanságból keverödzött; de innét vegyétek éſzre Reformátuſok, hogy az Irásnak ama' réſzeit-is, mellyek hitünk ágazatit teſzik elönkbe, néha, leg-alább magoknál böltseb' Doktorok-nélkül nem értik még a' Sz. Irás fejtegető nagy elméjü Tanítók-is: a' mint bizonyos példánk vagyon ama nevezetes Ágoſton Doktorban. *

9. Mi kévántatik tehát ahoz: hogy az ember a' Szent Iráſt értse? Ihol ama Tanitványoknak az Irás-mellett a' Kriſtus-is kellett: Kándatzes Királyné Komornyékjának Filep tanítására vólt ſzüksége: és a' Kriſtus Jeſus-is Püſpököket, és Doktorokat helyheztetett az Anya-ſzent-egyház tanítására. Nem oktalanság-é tehát az Irásnak azt az értelmét[9], mellyet a' régi Sz. Atyák tanítottak, ott hagyni; és mintha te egy ember levén valamennyinél mind okoſſab', és jobſzemü volnál; azoknál, a' miket azok a' Sz. Irásban már régen fel-találtak, igazabbakat bengéſzni? mintha úgy nem járhatnál te-is mind elméddel, mind áhétatoſságoddal, tudományoddal, olvasgatáſoddal, mint Ágoſton Doktor.

10. Tudta Sz. Péter, mi haſzna légyen az Irás igéje egymás közt-való meg-egyeztetésének, még-is kerekeſen ki-

9 VIDE S. AUGUST. L. 1. Retract. c. 24. & Monachos S. Mauri hic & in L. AUGUSTINI in Ep. ad Galat. tum DU-MESNIL L. 17. prope finem. ad ann. 396.

monda: hogy Sz. Pál leveleiben némellyeket nehéz meg-érteni; és azokat, a' mik ott nehezek, úgymond Sz. Péter, a' tudatlanok tsigázzák, huzzák, vonnyák (a' mint a' Görög szó elönkbe adgya) úgy tsigázzák pedig, mint egyéb Iráfokat-is. Találnak tehát a' tudatlanok, és álhatatlanok nem tsak Sz. Péter levelében mit tsigázzanak, hanem egyéb' Iráfokban-is; amott az Irás nehéz értelmüségéért; emitt-is tehát ugyan azért. És noha azt mondhatná-itt valaki: hogy Péter-itt a' levélben lévő dolgokat mondgya nehezeknek, és nem az nehéz dolgokról lévő Iráft; tsak ugyan nehéz marad az Irás éttelme: mert akár a' dolgok nehezitsék azt osztán, akár az Irás modgya, akár a' te tudatlanságod, homályod, és egyéb' akadékod; azzal nem gondolunk. Még az-is íde tartozandó. A' ki olly dolgot ért hamiffan, a' mi az üdvösségre nem szükséges; az, tudgyuk hogy azzal veszedelembe nem esik; hanem ellenben a' lelkét az veszti a' rosz értelemmel, a' ki az üdvösségre szükséges dolgokat nem érti: minthogy tehát azok, a' kik a' Sz. Pál leveleiben lévő dolgokat nem értik a' dolgoknak neheze-miatt, és az ő tudatlanságok vagy álhatatlanságok-miatt azokat tsigázzák; a' lelkeket veszti; ott-is nehéz értelmü néha Sz. Pál, a' hol a' lélek üdvösségére szükséges dolgokról beszélget. Hallyátok végtére! az Irás tsigázására néha az embert nem tsak az álhatatlanság, hanem a' tudatlanság-is késziti. Példánk vagyon, hogy el-ne felejtsem, Sz. Ágostonban, ki Pap vólt, Doktor vólt, a' Sz. Iráft forgatta, olvafta, prédikállotta Valerius Püspök-helyett Hippo városában, benne vólt az Irásban akkor-is az: hogy az hitnek a' kezdete az Isten ajándéka; még-is eretnek vélekedésben maradt egész addig, még Püspökké nem lett. Mi tőlünk azt nem kévánnya az Isten: hogy mind Püspökökké legyünk; de azt nem tsak kévánnya; hanem parantsollya-is: hogy az Anya-szent-egyház tanitására halgaffunk. Nem tsak Bibliát adott oktatásunkra; hanem Pásztorokat-is.

Akár

Akár mitől eſsék: ihol ki vagyon végezve, hogy nehéz meg-érteni a' Sz. Iráſt néha az Üdvöſségre ſzükséges réſzeiben-is.

NEGYEDIK RÉSZ.

A' Sz. Irás értelmének a' Reformátuſoknál lévő módgyáról.

REFORMÁLT VALLÁS.

Spiritus privatus: avagy kinek-kinek különös lelke, és ſugarláſa elegendő a' Sz. Irás értelmére.

SZENT IRÁS.

1. SZ. János Apoſtol első levelének negyedik réſze, első verſe így int bennünket: Próbállyátok-meg a' lelkeket, ha Iſtentől vannak-é. Mert ſok hamis Próféták mentek-ki a' világra.

2. Ez a' Sz. Irás igéje: itt azt parantsollya a' Sz. Lélek, hogy ki ki az ő ſugalláſit, az ő titkos lelkét, és a' lélektől eſzébe juttatott gondolatit, itéletit, próbára vegye: azért, mert ſok hamis Próféta vagyon a' világon, 's ezek a' Próféták ſok hazúgságat hintegetnek, ezek ſok könyvet irkálnak, ſzóval és iráſſal ſokakat el-ámittanak. Már minthogy nem tsak a' Sz. Lélek ſzóll az ember ſzivében, hanem ſzóll az ő ſugalláſi-által a' világot kerülő ördög-is, ſzóllanak az ámitók, és az amitók tanitványi, és iráſi; könyen béveſzi magát az ember ſzivébe az ámitók lelke. Következendőképpen ki-gázolhatatlan veſzedelembe éjti az az ember az ő lelkét, a' ki próbára nem veti az ő gondolatit, és itéletét: keſer-

nem bizonyodik tehát a' titkos ſugallásból egyeneſſen; ha az a' mit a' Sz. Iráſt olvasván hit ágazatyának itélſz lenni; ugyan valóságoſon az légyen-é vagy nem: mert a' mint Pál példájából látod; nem ahoz a' ſugalláshoz igazitá az hiveket az Ur Iſten, hanem Pálnak az Apoſtoloktól adott bizonyságához, és egyet-értő hiteles beſzédéhez. Tudta Pál: hogy Sz. Lelket ád az Iſten azoknak, kik azt tőle áhétatoſſan kérik; de tudta azt-is: hogy a' Sz. Lelket a' jó Iſten tsak azért-is meg-vonnya, ha az a' könyörgő ember félre tévén az Iſtentől az Anya-ſzent egyház vezérlésére rendeltetett Doktorokat, merő különös ſugallás-által akár taníttatni. Megvagyon parantsolva: hogy a' Fariſeuſoknak-is köveſsük ſzavokat; ha Mojſes ſzekében ülvén tanítanak; ha az életek gonoſz-is azomban. MATTH. 23. Tsak az, hogy az úl Mojſes ſzekében, és onnét az tanít, a' ki oda nem maga erőſzak-tételével, hanem törvény-ſzerént ſzokott hatalommal tétetik; de erről majd további gondolatom léſzen.

4. Az eddig bizonyos: hogy nem mind Iſteni ſugallás az, a' mi a' Sz. Irás olvaſáſa-alatt az embernek eſzébe jút; ha az ſzív-béli vigaſságál jár-is: mert az ördög-is által-váltaztattya magát néha Angyal képébe; 2. CORINTH. 11. 14. A' Sz. Irás olvaſáſa-alatt az ördög-is eſzébe juttathat valamit az embernek: holott a' késértő elé-ſzámlálván Kriſtus Urunk-előtt az Irásnak tzikkelyit, nyilván ki-mutatá: miképp ſzokjék bánni azokkal, a' kiket meg-kéván ejteni. „Bo„ tsád-alá magadat innét, úgymond, mert írva vagyon„, „ hogy az Angyalinak parantsolt felőled: hogy őrizzenek „ téged.„ Luc. 4. 9. 10. Azok a' Szádutzéuſok, kik Sz. Máté 22. reſzének bizonyſága-ſzerént az halottak fel-támadáſa-felől kérdezősködtek Kriſtus Urunktól, merő Sz. Iráſt vetettek Kriſtus ſzemére: olvaſták tehát, forgatták a' Szent Iráſt; de vallyon az a' különös lélek jól meg-magyarázta-é nékik Mojſes törvényét? hallyuk az Ur Jeſus feleletét az 29. versből. Felelvén pedig Jéſus monda nékik: Tévelyegtek, nem tudván az Iráſokat. Igaz, hogy a' Reformátuſok Kri-

ſzi-

ves annak az állapottya, a' ki a' Sz. Irás olvasása-alatt eszébe jutott sugallásokat, mind Isteni sugallásoknak tartya lenni: mert az ember a' Sz. Irás olvasása-alatt sem bizonyos; ha az, a' mi akkor eszébe jút, nem valami ámítónak a' beszidéből és iráſiból ragadt e' gondolatira. A' végre tehát, hogy bizonyoson észre vehessük, mellyik légyen a' sok sugallás-közt a' Sz. Lélek szava; azokat a' sugallásokat mind próbára kell vetni: a' miket pedig próbára kell vetnünk, az a' Sz. Irás értelmére magában nem elegendő; a' titkos sugallások tehát magokra nézve, és a' próba-előtt az Irás értelmere nem elegendők. És mivel hogy hitünk ágazatit a' Sz. Iráſſal bizonyíttyuk; heába keresük az Irásban hitünk ágazatit; ha, mikor a' mi vélekedésünk-szerént azokat ott fel-talállyuk, próba nélkül hadgyuk, és másból valamiből észre nem veszszük, ha azt, a' mit mi ott hit ágazattyának találánk lenni, nem a' tudatlanságból, nem az ördögi intselkedésből, nem az amítók régen hallott beszédéből, vagy olvasott könyvökből reánk ragadt tévelygés légyen-é?

3. A' mint Tertulliánus, Jerónimus és Ágoston Doktor bizonyítya: az Anya-szent-egyház Sz. Pál Apostolnak se hitte vólna-el a' szavait, és leveleit; ha Pál meg-nem tudta vólna bizonyíttani: hogy ő egyéb' Apostolokkal mindenben egyet ért. * És hogy azt el-hitetné az hivekkel, nem igazította őket a' lelki titkos sugallásra; hanem el-ment Jerúsálembe az Apostolokhoz, hogy ott azt, a' mit prédikállott, meg-mutatná nékik. Szavai így vannak: Galat. 2. 1. 2. Fel-menék Jerúsálembe, mellém vévén Titust-is. Fel-menék pedig jelenésből: és beszélgeték vélek az Evangeliom-felől, mellyet a' Pogányok-között prédikállok, külön pedig azokkal, a' kik valaminek láttatnak vala lenni; hogy valamiképpen heába ne futnék, vagy ne futottam vólna. Meg-

nem

* TERTULL. L. 4. in Marcion S. HIERON. epist. 89. ad August. AUGUST. L. 28. contra Faustum. c. 4.

ſzipuſſa Zakariás Ursínus tsak azokénak mondgya lenni a' tikon adott ſugallásból vett értelmet, kik a' Menyorſzághoz tartozandók. * De héába-valóságat beſzél, 's meg-felele már néki régenten az hajdanyi regula-ſzerént Juſtus Kálvínus, ki jól tudta hogy kelleſsék ötet meg-kapni, mert maga-is Kálviniſta Próſeſſor vala 14. eſztendéig: Kálvínus kenyerén, és könyvein nevekedett; tudta annak a' ſugalló léleknek minden minémüségét, azzal maga-is gyakorta beſzélgetett; de végtére éſzre-vette, hogy az jó lélek nem lehet: mert kinek ezt, kinek meg-amazt ſúgja a' lelkébe.

„ A' moſtani világnak ſok-féle valláſiban úgymond, ſenki „ ſintsen ollyas, ki azt ne mondaná magáról, hogy ő néki „ az ő valláſa-felől a' léleknek, és a' lelki-isméretnek titkos „ bizonyítáſa elegendő jelt ád; de azok a' kik okoſſabban „ vígyáznak a' dologra, ezt a' titkon vett külömböző bi„ zonyságot ámitásnak tartyák: mert a' miket az emberek „ magokkal magok hitettek-el, vagy valami tévelygé„ ſtől, ſzeretettől, és gyülöléſtől viſeltetvén fel-kaptak, „ akaratos terméſzettel ahoz ragaſzkodnak, és a' Sz. Lélek „ Sugalláſinak azt állittyák lenni... Így a' Luteránuſok, „ Ariánuſok, és a' külömb-féle valláſoknak külömb-külömb„ féle Meſteri, és tanitványi, valamennyen mind ditseked„ nek azzal a' Sz. Lélektől titkon vett bizonysággal; de „ minthogy azomban az igaſságnak tsak az egyik réſzről „ kelletik állani; a' többi valamennyi mind tévelyeg, és „ következendő-képpen a' többi-között az leg-oktalanab', „ a' ki illy ſikos utra bizza a' lépését, látván, hogy az igaz „ valóság nem azoknál találtatik, kik azzal a' lélekkel bi„ zonyittyák a' valláſt; mert máskép igazat beſzéllene mind „ Lu-

* ZACHARIAS URSINUS Calviniſta apud Juſtum Calv. Apolog. pro S. Romana Eccleſia Pag. 74. 75. Edit. Mogunt. 1601. Hac igitur teſtificatione Spiritus Sancti omnes ad Chriſtum converſi de certitudine Doctrinæ cæleſtis firmiſſime confirmantur, & obſignantur. Atque hoc argumentum ut eſt ſenatorum proprium, ita ſolum corda eorum... convincit. &c.

„ Luter, mind Arius, vagy annak a' kölke Szotzí-
„ nus. „ *

5. Azomban vallyon nem tévelygek-é én-is? lám Iſaiás Próſetá azt jövendöli c. 54. hogy valamennyen mind az Úr tanitványi fogunk lenni! Úgy vagyon; de azt nem jövendöli: hogy minnyájunkat merő titkos ſugallás-által fog-oktatni a' Püſpökök-nélkül, kiket az Anya-ſzent-egyház vezérlésére maga állitott a' felséges Iſten. Úgyám de a' Béreiek a' mint az Apoſtolok tselekedetinek 17. réſze mutattya, az Iráſt igen forgatták, és nézegették, ha az a' mit Pál prédikállott, úgy légyen-é vagy nem? Igaz; de az ott nintsen irva, hogy az Iráſt azok a' Béreiek valamerre forgatták, mindenütt értették-is minden réſzét. De tsak ugyan igy beſzéll Sz. Pál 1. Cor. 2. A' teſt-ſzerént-való ember... meg-nem fogja azokat... a' lelki (ember) pedig mindeneket meg-itél. A' való; de arról a' lélek-ſzerént járó betsületes emberről az itt irva nintsen: hogy a' mit meg-itél, 's által-ért, azt az Anya-ſzent-egyház Doktorinak ſegétsége, és oktatáſa-nélkül merő titkos ſugallás-által itéli, és érti. Mit akar tehát érteni Sz. János az ő elſő levelének 2. réſzében, mikor azt mondgya: nintsen arra ſzükségtek, hogy valaki tanitson titeket? Nézzünk a' levélbe. Ezeket irtam néktek, úgymond, azokról, a' kik el-tévelyitnek titeket. Minthogy tehát ezek után mindgyárt azt veti: nintsen arra ſzükségtek, hogy titeket valaki tanitson; azon a' valakin valami ámitó roſz embert értet. Ki-tetſzik az abból-is, mert a' mint Sz. Pál Apoſtol 1. Cor. 4. 29. irja: az Iſten Doktorokat-is rendelt az Anya-ſzent-egyházban. Mindenre el-ſegit tehát a' Sz. Lélek; de minnyájunkat Doktor és oktató-nélkül éppen nem. És ezekből az-is ki-túdódik már, hogy Sz. Pál a' Teſſalonikeiekhez irt első levelében 5. réſzében, 21. v. azt irván:

* JUSTUS CALVINUS in Apolog. pag. cit. Quæ enim homines ſuis ipſi animis perſuaſerunt, vel errore, vel amore vel odio aliove affectu; & ertinaciſſime colunt, & pertinaciam hanc ſpiritus doctrinam interpretantur.

hogy mindeneket meg-próbállyatok, 's a' mi jó azt tartsátok; hogy mondok, Sz. Pál azokról beszéll, a' kik arra valók. Az igaz, hogy a' kenderhez szokott, és a' konyhához látó szegény Aszszony nem arra való, hogy meg-próbállya példának okáért, ha a' Sz. Irás a' Z'idóból, és Görögből jól vagyon-é magyarra forditva, nem-e'? és az-is, a' ki az illyen próbálgatáshoz alkalmatos; ha a' jó próbára szükséges mértékkel 's regúlával nem lát a' próbához, könnyen el veszthetí az igaz útat. Elég az: hogy Sz, Pál itt azt nem mondgya: hogy a' mit próbáltok, azt különös lelketek, és titkos Sugallástok mértékére vegyétek; mert irva vagyon: hogy a' ki az Anya-szent-egyházat nem halgattya, ollyan légyen előtted, mint a' Pogány és Publikánus; akár hogyan hánnya vesse mind lelke titkos világát, mind értelmes elméje szép értékét. Azért a' Genévai Kátékismus-is, melly 1588-esztendőben nyomtattatott, azt a' tanitást adgya: hogy szükséges a' lelki Pásztor, 's kötelesek „ az hivek arra, hogy oktatását kövessék, sőt hogy magát „ a' Kristust veti az meg, a' ki a' lelki Pásztorokat meg-meri vetni. * Tsak az, hogy nem minden Pásztor igaz Pásztor, a' sövényt-is sokan hágják, a' mint tudgyuk; de most ez a' gondolkodás nem ide tartozandó. Azt azomban jóra nem magyarázhatom a' Reformátusok tanitójiban, hogy néha fejéret, néha feketét mondanak. Egy helyett azt irja Kálvínus: „Hogy a' Sz. Irásban azt az értelmet fogadgyák „ ők-bé, mellyet az Isten Lelke beléjek sugall, és azért mint „ egy le pökik a' dombról azt, a' mit az emberi böltseség „ ellenek támaszt; ** másutt pedig igy beszéll: a' fürt fejü „ emberek magokat azzal tsalogattyák, hogy ő nékik titkos „

* CATECHISMUS GENEVENSIS. Catech. 45. apud Cottonum Instit. pag. 317. Mogunt. 1618.

** CALVIN. L. 4. c. 17. §. 25. In Scriptura sensum amplectimur, quem Spiritus DEI SUGGERIT: quo freti despicimus ex alto, quidquid terrenæ sapientiæ contra opponitur. CALV. L. 1. cap. 7. §. 4. Petenda est persuasio; nempe ab arcano testimonio spiritus.

„ kos lelki látáſok, jelenéſek, és ſugalláſok vagyon, és a'
„ kevélyek azt gondollyák, hogy ő nékik az Irásnak külö-
„ nös avagy othon-való olvasáſa elegendő. * Ez mind a'
„ kettő Kálvinus tanitáſa. Az-is az ő mondáſa: hogy a' hi-
„ teles bizonyságot a' léleknek titkos bizonyitásától kell
„ kérni; de máſutt viſzſza-beſzéll ismét, és azt mondgya,
„ nem úgy; hanem bizonyoſſab az a' mit az hit dolgában,
„ az Ekleſiák Páſztori ki végeznek; mint az, a' mit othon
„ magok az hivek különöſſen magokkal el-hitetnek. „ **
Épen a' Sz. Irásról-is ugy tanitott: néha azt ſetétesnek, né-
ha világosnak mondván, tudgyátok-é miért? hogy ha-
meg-ſzorittyák; ki bújhaſſon mint a' kigyó: máſodſzor azért
hogy a' Reformált Prédikátorok válogathaſſanak benne; a'
nép előtt világosnak hirdetvén az Iráſt, és arra a' különös
lelket elegendőnek mondván; alattomban pedig, vagy mi-
kor a' népnek valamellyik tagja zendüléſt támaſzt, hogy légyen
miért, kevélynek mondani ő kegyelmét, a' ki maga fejét,
valamennyi fejnél és léleknél mind okoſſabnak, 's világoſ-
ſabnak tartya.

6. Én az egy igaſságot kereſem. Ha kinek kinek kü-
lönös lelke annyira meg-tudgya kinek-kinek fejteni a' Szent
Iráſt; miért nem mondgya Sz. Pál az Aſzſzonyoknak azt,
hogy ha tudni 's tanúlni akarnak valamit, tsak olvaſsák
akár mikép az Iráſt, 's majd meg-súgja oſztán nékik azom-
ban a' Sz. Lélek, a' mit kévánnak érteni? miért parantsollya
azt inkáb': hogy othon kérdjék-meg az ő férjöket? 1. Co-
RINTH. 14. 35. Azután oſztán ha az a' különöſſen tanitó
Lélek nem Sz. Lélek; miért kell néki hinni? ha Sz. Lélek;
miért súg olly ellenkező-képpen Luternek egyet, Kálvi-

* IDEM. In Epheſ. 4. v. 11. Fanatici arcanas Spiritus reveſationes ſibi fingunt. Superbi, privatam Scripturæ lectionem ſufficere ſibi putant.

** CALVIN. L. 4. c. 9. §. 13. Multo plus ponderis habet ejusmodi definitio, in quam communiter Eccleſiarum Paſtores conſenſerint, quam ſi quisque ſeorſim, domi conceptam tradat. IBID. §. 8. Concilii Definitio pondus ſuum habeat, ſitque inſtar præjudicii.

nusnak pedig ugyan azon hit ágazatyára nézve ismét máſt a' fülébe? mellyik mutattya-meg a' kettő közül, hogy ő vagy menyorſzágra rendeltetett, vagy többet kérte azért a' jó Iſtent? Irva vagyon Sz. Pálnak a' Korintuſiákhoz irt 1. levelében, 14. réſzében, 33. v. Nem a' viſzſza-vonásé az Iſten, hanem a' békeſségé; ha pedig különös ſugallásra bizta az Iſten az Anya-ſzent-egyház tagjait, nem a' viſzſza vonáſt kévántá-é köztök? Nem úgy kereſztyének! Irva vagyon: EPHES. 4. 11. Ő adott némellyeket ugyan Apoſtolokat; némellyeket pedig Prófétákat, némellyeket pedig Evangeliſtákat, némellyeket pedig Páſztorokat és Doktorokat a' ſzenteknek tellyes voltára a' ſzolgálatnak múnkájára. Az Apoſtolok halála-után ha illyeneket nem hagyott; nem vólt gondgya az Iſtennek, a' ſzenteknek tellyes voltára: mert az Anya-ſzent-egyház tagjait különös lelkére bízni egyenként nem egyéb; hanem az egéſz Vármegye tagjait egymás-ellen huſzítani, hogy egymáſſal ellenkezvén, egymáſt marják, és emészék. Ugyan azért azt kérdi Sz. Pál Apoſtol: 1. CORINTH. 12. 29. Az Anya-ſzent-egyházban vallyon minnyájan Apoſtolok-é? vallyon minnyájan Próféták-é? vallyon minnyájan erőké? vallyon minnyájoknak vagyon-é gyógyításra-való ajándékok? vallyon minnyájan nyelveken ſzóllanak-é? vallyon minnyájan magyaráznak-é? Elég nyilván való tehát, hogy valamint héába bizza az egéſségét az ember a' tudatlan orvosra, héába vár jövendő mondáſt a' nem Prófétától, héába magyaráztattya az idegen nyelvet azzal, a' ki ahoz nem túd; ſzintén úgy héába bizza valláſa erősítését arra, a' ki ſe nem Apoſtol, ſe nem Doktor, ſe nem Páſztor, ſe nem Evangeliſta: és ismét héába a' Doktorra-is; ha annak a' tanitásra vagy tudománnya vagy törvényes hatalma nintsen: az Iſten pedig arra a' különös lélekre a' Doktorságot, való, hogy nem bizta: vagy akkor tanitson a' ſugallás, mikor bizonyoſſan meg-mutattya: hogy nem az ördögtől, nem az ámitóktól, nem a' túdatlan predikálláſokból reánk ragadt tévelygéſtől küldetett; hanem az Iſtentől.

Egy

Egy ſzóval a' mint Sz. János mondá: próbállyátok-meg a' lelket, ha az Iſtentől légyen-é. De jó próbára veſsétek.

7. Még egyet gondolék: Egyik Kálviniſtában olly igazán beſzélle az a' különös lélek, mint a' máſikban, és egyebekben? ha nem? mellyitek hihet néki? ha úgy; miért nem fértek-öſzve a' Dordrátzi Gyülekezetben az ő ellenkező feles Társaikkal. A' Remonſtrantes nevü Kálviniſták avagy azok, kik Ármini Jakabot követték, azt tanitják ſeregeſen: hogy az igaz hitü ember ſem bizonyos az ő üdveſségéről, és holtig a' ſzentségben való meg-maradásról. Ezeknek azt nem a' különös lélek ſugta-é-meg? vagy mutaſsák-meg az Irásból a' Remonſtránteſek ellenkezőji: hogy ő bennek igaz lélek, amazokban hazug lélek ſzóllott; vagy ha azok az ő különös lelkek ſugallásához ragaſzkodván megeſtek; hogy hogy teheti magát más Református bizonyoſsá az ő lelkének igaz bizonyitásáról? Az ördög-is ſokat eſzébe juttat az embernek, ki nem heába kerüli a' világot, mint az orditó oroſzlány; hanem azért, hogy ollyat kereſſen a' kit el-nyellyen: 1. Petr. 5.

8. Néha tehát a' tudomány, az áhétatoſság, az igaz hit, a' jó ſzem nem arra való, hogy a' Bibliában hitünk valóságos agazattyára találljunk: a' boros ember, néha a' jó ſzemmel-is tizen két gyértyát lát az egyetlen egy helyet. Ágoſton Doktornak mi héjja vólt? még-is Püſpökségéig eretnek vélekedésben találtheverni. Nem igaz tehát az, a' mit Kálvinus mondott: hogy a' különös titkos ſugallásra bátran bizza az ember a' lelkét, 's azután le-pökheti azt, a' mit a' Gyüleközetek mondanak.

ÖTÖDIK RÉSZ.

A' Szent Atyáktól reánk hagyatott Isteni, és Apostoli oktatásokról, 's parantsolatokról.

REFORMÁLT VALLÁS.

Minden meg-vagyon a' Szent Irásban, a' mit tartanunk kell.

SZENT IRÁS.

1. SZ. Pál a' Thessalonikeiekhez írt 2. levelének 2. részében, 14. versében így szoll: Tartsátok-meg az hagyományokat, a' mellyeket tanúltatok vagy beszéd-által, vagy a' mi levelünk-által.

2. A' Reformátusok néha azt hirdetik a' nép-előtt; hogy egyebet a' Sz. Irásnál nem prédikállanak; néha ellenben meg-vallyák: hogy az hitnek azokra az ágazátira-is tanítyák az hiveket, mellyek szóról szóra nintsenek ugyan a' Szent Irásban; de onnét még-is tsak ugyan tagadhatatlanúl ki-fejeztetnek. Harmadzor arra szórúlnak néha: hogy azt-is hit ágazattyának tartsák és tanitsák lenni, a' mit a' Szent Irásban se szoról szóra, se világos ki-fejezésáltal meg-nem mutathatnak. 'S ha úgy vagyon a' dolog; a' Kátholikusokkal miért kötődnek itt? Azomban nem abban áll itt a' kerdés: méltóságosb' e' az Isten szava mikor azt le-irják, mint mikor prédikállyák? vagy tsak azokat szóllotta-é az Ur, a' mik irva vannak; vagy még többet-is mondott harmintz három esztendeig élvén? Ezekben mind a' két rész-felől egyesség vagyon. Sőt a' Kátholikusok azt tanittyák

nittyák Sz. Ágoſton Doktorral: hogy mindenek, a' mikre tanitani és kötelezni akart bennünket az Ur, azok mind meg-találtatnak az Irásban; nem ugyan ſzóról ſzóra, és nem nevezet-ſzerént mindenekre nézve; hanem néha vagy homály, vagy valamelly közönséges parantsolat, és oktatás alatt. * Erre jól reá kell vigyázni, ezt el-ne felejtsék a' Reformátuſok, mikor amazokkal vetekednek, ez bizonyos: mert a' Káthólikuſok mindent meg-tudnak a' Sz. Iráſſal bizonyittani.

3. Arra pedig éppen ſzámat tartson minden ember, hogy ők az Iráſt tsonkának nem mondgyák; mert jóllehet azt nem vallyák: hogy Urunk az Anya-ſzent-egyház tanitására rendeltetett Doktorokon, Páſztorokon, Apoſtolokon, Tanitókon tsak a' Bibliát érté; azt mind-azon-által egy ſzivel lélekkel tanityák: hogy az Anya-ſzent-egyháznak igaz Doktori az hitnek minden ágazatit, az híveknek minden kötelesſégét meg-mutathattyák a' Sz. Irásból; ha nyilván-való ſzavaiban nem, leg-alább közönséges mondáſinak erejében. Végezetre abban-is meg-egyez a' Reformátuſokkal a' Káthólikuſok valláſa: hogy a' mi az Iráſſal ellenkezik, az mind meg-vetendő gaz tanitás.

4. Ezekből azt vegyék éſzre a' Predikátorok: hogy hazúgságot beſzéllenek, mikor azt taníttyák: hogy a' Káthólikuſok a' Pápa leleményeit árúllyák Iſten ſzava gyanánt: mert ő nálok az bizonyos: hogy akár Pápa, akár Angyal, akár ki légyen, a' ki az Irás-ellen valamit tanit; mind hazug Próféta arra nézve, a' mit az Iſten ſzáva-ellen, avagy hogy még világoſábban tégyem, a' Biblia-ellen tanit. Máſodſzor azt vegye éſzre a' köſség: hogy Iſten ſzava gyanánt tsak az tanittatik nálok, a' mit annak lenni meg-mutathatnak meg-tagadhatatlan okokból. Harmadſzor: hogy más a' Pápiſtáknál az Anya-ſzent-egyházi parantsolat; más ismét

az

* S. AUGUSTIN. L. 2. Doctr. Chriſt. c. 9.

az Isténi parantsolat, az az: azokból a' rend-tartásokból, mellyek nálok vannak, némellyeket maga parantsolt a' Krisztus Jesus egyenessen; némellyeket pedig tsak az Apostolok egyenessen, vagy tsak az Anya-szent-egyház Fejei; nem az Isten parantsolattya ellen, hanem az Isten parantsolattyát helyén hagyván, és annak engedelméből melléje mást-is vetvén, holott ő azt mondá: A' mit ti meg-fogtok a' földön kötni, meg-lészen az kötve az egekben-is. Már mint-hogy ezek így vannak, tsak abban forog a' kerdés: Vallyon minden, a' mit hinnünk és tartanunk kell, világossan, nevezet-szerént meg-vagyon-é irva a' Sz. Irásban? Ha nevezet-szerént minden fel-vagyon ott téve; kevés nyereség az Atyáktól reánk hagyatott oktatásokra vigyázni, és az hit ágazatira tanáslot tőlek kérni: az az, tsak egyedül azt kell hinnünk, a' mit ott a' nyilván való igékben fel-találunk; de ha ellenben nintsen minden, a' mire kötelesek vagyunk, ott úgy ki-téve; szent igaz: hogy nem tsak azok az hitnek ágazati, nem tsak azok a' keresztyén embernek kötelességei, a' mik ott irva vannak nevezet-szerént; hanem még egyéb-is.

5. Már minek-elötte itt méllyebben feszegessek; azokat kell meg-tekéngetnem, a' mikben a' Reformátusok akadoznak. A' Sz. Atyákból, mikor a' Tráditziók-felől beszélgetnek, ezeket emlegetik. Előszer: hogy nintsen az Irásból vett bizonyság-nélkül ereje a' beszédnek. Ezt Origenesből hozzák-elé, In c. 3. ad Rom. Jól vagyon; nintsen ereje, ne-is légyen: de a' Kátholikusok azt nem bánnyák: mert ők az hitnek és erköltsnek minden ágazatit az Irással bizonyíttyák. Azt pedig azomban Origenes nem kivánnya: hogy mindent nevezet-szerént az Irásnak egyenes, világos szavaival bizonyitsunk. Másodszor: elegendő az Irás minden bizonyságra az hit és parantsolat dolgában. Ezt Atanásius mondásának tartyák, a' kik Átanásiust ha olvasták, tsigázzák. Tsigázzák mondom: mert a' hol Átanásius erről emlékezik, tsak így szóll: elegendő a' Sz. Irás az igasság tanitására.

sára. * Azt pedig oda nem irá: hogy minden igaſság ki mutatására elegendő légyen. Láď e' hogy fölt-nélkül magokévá nem tehetik azt a' Sz. Atyát: más az, hogy ott a' Sz. Atya tsak ezt a' két ágazatot vitattya: a' bálvány nem Iſten, az Ur Jesus valóságos Iſten. Minthogy tehát az igaſság meg-mutatására elegendőnek mondgya lenni az Iráſt; többre nem ſzabad mondását tſigázni, hanem tsak arra a' mettre maga tzélozott a' Sz. Atya: tudni-illik hogy elegendő a' bálványok Iſtentelenségének, és a' Kriſtus Iſtenségének meg-bizonyittására; vagy ha többre akarjuk magyarázni, mondgyuk: elegendő mind azokra, a' mik olly világoſſan meg-vannak ott irva, mint az: hogy a' bálvány nem Iſten, és hogy a' Kriſtus valóságos Iſten. De még azt ſe bánnyák a' Káthólikuſok, ha minden ágazatink, és köteleſségeink ki-mutatására elegendőnek mondgyátok-is az Iráſt; tsak azt ne mondgyátok, hogy az Irás azokról mind egyenként, nevezet-ſzerént, minden homály-nélkül beſzél: mert ez hazugság, és nem a' Sz. Atyáktól ſzármazott mondás. Harmadſzor Sz. Jerónimus Iráſiból illyetén igét hoznak-elé: A' mi az Iráſſal meg-nem bizonyittatik, könnyen meg-vettetik. De azt ſe bánnyák a' Káthólikuſok; jóllehet ahol ugy beſzéllett a' Sz. Doktor, azt tsak arról mondá, a' mit minden ember az Irás bizonyságából kivánna tudni, ugymint; ki vólt az a' Zakáriás, kit a' Zsidók a' Templom, és az Oltár-között megölének? erre némellyek azt mondák: Ez a' Zakariás kereſztelő Sz. János attya vólt, 's ezeknek Jerónimus azt feleié: ezt ti minthogy a' Sz. Irásból meg-nem mutathattyátok, olly könnyen meg-vettyük, melly könnyen ki-mondátok. Méltán: mert hogy Zakariás az emlétett helyen meg-öletett, azt az Irás mondgya; azt pedig, hogy az a' Zakariás János attya vala, ſenki a' világon nem mondá azokat a' déb dáb

* S. ATHANAS. L. contra Gentes initio. Sufficiunt Sanctæ ac divinitus inſpiratæ Scripturæ ad inſtructionem veritatis.

könyveket ki vévén, mellyeket minden okos ember héábavalóknak ismért. Látván Jerónimus, hogy annak a' kérdésnek ki-végzésére tsak az egy Sz. Irás ſzolgálhat; mind fel-rugta azt, a' mit erre a' végre nem a' Sz. Irásból adának elejbe. Az illyen kerdéſekre nézve minden Kátholikus tanúlt ember ſzintén úgy tselekſzik. Emlegetik a' Reformátuſok Irenéuſtis, ki dorgállya a' Gnoſtikus nevü eretnekeket, hogy a' Traditziókhoz avagy az hagyományokhoz folyamodtak; méltán ismét: mert a' Gnoſtikuſok az ő titkos otsmányságokat olly Tráditzókkal védelmezték, melly Traditziók-felől az Anya-ſzent-egyháznak egy betsületes embere ſem emlékezett; ellenben a' minémü Traditziókat a' Kátholikuſok eléadnak, azok a' Sz. Irásnak közönséges mondáſival megegyeznek, és a' Sz. Atyák könyveikből meg-bizonyittatnak. A' mi Urunk mondáſit illeti: igen-is ſeddé azokat a' Z'idókat, kik az hagyományokon igen kaptak; de azok az hagyományok az Iráſſal ellenkeztek; vagy leg-alább' ha nem ellenkeztek-is mind; annyira tartattak, hogy kéſzeb' lett vólna a' Z'idó a' Sz. Iráſtól, mint ſem attól el-állani; sőt ſokan el-is állottak, noha ezek merő emberi parantsolatok, amazok Iſteni rendeléſek valának, a' mint Sz. Máté 15. réſzéből ki-tetſzik. Ezekre nézve Sz. Pál Apoſtol mikor átkozza azokat, kik az ő prédikalláſa-kévül valamit hirdetnek, bizonyos, hogy azt nem mondgya: hogy tsak azt ſzabad prédikállani a' mit ő irva hagyott: mert Sz. János Evangeliſta máſokat-is írt az ő Evangeliomában, és titkos látásának könyvében. Tsak azt akará tehát mondani: hogy az átkozott a' ki azok-ellen fog valamit prédikállani.

6. De azomban a' ki a' valóságos Tráditziókat védelmezi, illy meſzſze ne mennyen; hanem ellenben mikor valami Prédikátortól az illyenek-felől kérdezösködik; tsak így beſzéllyen véle, akár minémű tudatlan Református légyen-is egyébként: Uram! minden meg-vagyon-é irva a' Sz. Irásban egyeneſſen, nevezet-ſzerént a' mit hinnem, és tselekednem kell? mert ha meg-vagyon; igaz hogy traditzió nélkül el-

el-lehetek nem tsak én; hanem velem együtt az egéſz kereſztyénség; de ellenben ha nintsen ott egyenes, világos ſzókkal nevezet-ſzerént fel-téve, a' mit vagy hinnem, vagy tennem kell; betsületben kell tartani valaminémü Traditziót. Ha azt fogja felelni a' Prédikátor: hogy minden meg-vagyon ott magyarázva nevezet-ſzerént, kérdezd: Uram hol vagyon a' Sz. Irásban, hogy a' kisdedeket-is haſznoſon kereſzteli az Anya-ſzent-egyház, noha az hit ágazattyára oktalan ſzivek akkor nem gerjedhet? de világos egyenes ſzavát kérd-ki erre tőle az Irásnak. Máſodſzor: hol vagyon az irva, hogy ſzabad Szombaton minden paraſzt múnkát üzni? és hogy helyeſen tselekedte a' kereſztények, hogy a' Szombat nap-helyébe a' Vasárnapot állította? Majd tudom azt mondgya: hogy a' tzeremoniák meg-ſzüntek, hogy a' Vasárnapot Sz. János titkos látáſa könyve-is emlegeti. De te ſoha azt nem fogod hallani tőle az Irásnak világos ſzavaiból: hogy ott Sz. János a' Vasárnapon avagy az Ur napján nem Szombatot, ſe nem más napot; hanem azt melly a' Szombat után következik, érti; azt ſe fogja meg-mutatni: hogy a' tiz parantsolatnak tsak az a' tzikkelye tzeremonia, melly a' Szombat üllését parantsollya; a' többi pedig merő terméſzet törvénnye; vagy vettesd elődbe az Irásnak arra mutató világos, de világos igéjét, és nevezet-ſzerént ſzólló verſét. 9. Harmadſzor kérdezd: hogy hogy ſzabad már vért-is keverni a' levesben, és azzal jól lakni? jóllehet nem egyſzer vagyon meg-parantsolva a' Bibliában, hogy attól a' kereſztyének magokat meg-tartoztaſsák. Actor. 15. 20. 28. 41. c. 16. 4. c. 21. 25. Ha azt mondgyák, hogy Sz. Pál meg-engede mindent a' mi a' méſzárſzékben árúl atik; mutaſſa-meg a' Prédikátor, kinek kelleſsék ſzót fogadni: Pálnak-é, avagy egy Apoſtolnak? vagy ellenben a' Gyüleközetnek? a' Méſzárſzékre Pál igazit; de a' vér-evéſtől az Apoſtolok Gyülekezete el-tilt bennünket. Itt világos, egyenes feleletet kérj ő kegyelmétől, hogy ezt mutaſſa-meg a' Sz. Irásban: ſzabad már vért enni. Negyedſzer: mutaſſa-meg a' tiſzteletes Ur:

hogy azokat a' kiket az Istentelenek, az eretnekek keresztelnek szokott szent igék által; hogy mondom, azokat nem kellessék ismét meg-keresztelni; jóllehet senki sem adgya azt, a' mie nints; az eretnekeknél pedig nintsen Sz. Lélek. Ez hajdan Sz. Tzipriánus és a' Romai Pápa-közt nagy tsátát indított. Nyertes vólt a' Pápa, az egész Anya-szent-egyház erös hittel tsak ugyan el-hitte és hiszi-is mindenütt, hogy jó az a' keresztség, ezt meg-engedik a' Kálviniták-is. Sz. Irással bizonyíttá az említett Sz. Attya az ő vélekedését; még a' Traditziónak nevét sem akará hallani ennek a' kérdésnek ki-végezésében; és mind-azon-által a' régi Traditzió-szerént helyén hagyá mind Sz. Ágoston D. mind az egész keresztyénség az eretnekektől a' szokott mód-szerént vett keresztséget. Mutassa-meg tehát a' Prédikátor, hol légyen az írva: hogy az ollyant nem kellessék viszsza-keresztelni. Ötödször és ezt leg-tovább vijja: mutassa-meg a' Prédikátor a' Sz. Irásban: hogy az, a' mit Sz. Irásnak mondunk, mind merő Sz. Irás. Hitesse-el magával minden ember, majd himez, hámoz; ha azt feleli: itt helyén kell hadni a' régiek bizonyságát; mond-viszsza: had' helyén tehát azoknak bizonyságit egyebekre nézve-is: holott azok kik ezt bizonyittyák, sok egyéb rend-tartáſit, vallásit, és szokásit emlegetik az Anya-szent-egyháznak- Fejezd-bé: nintsenek tehát világossan, nevezet szerént egyenessen mindenek, a' miket hinnem és tartanom kell, meg-irva a' Bibliákban, és azután had' ott: mert ezt soha meg-nem fejti, erre meg-nem felel.

7. Tudom hogy mihelyest szoritani kezdik az illyen kérdésekkel a' Prédikátorokat; arra tekerik a' beszédet: mutassák-meg a' Papisták: hogy azok a' miket ők az Irásson kévül tartanak, merő Isteni vagy Apostoli Traditziók légyenek, és nem a' Pápáknak, vagy az aprólék Gyüleközetek leleménnyei. De arra nem kell ő kegyelmeket eresztetni: mert az ismét más kerdés, azt máſzor kell meg-mutatni: mellyik légyen az Apostoloktól származott rendelés, és

mellyik

mellyik ismét egyebektől. Tsak azt kell egéſz végig vitatni: minden a' mire hitünk és életünk köteles, meg-vagyon é világoſſan az Irásban nevezet-ſzerént írva? ha úgy; rakd-elé az elébbenyi kerdéſeket; ha ellenben azt feleli: hogy azt Iſtenes tanitásnak, vagy érdemes hagyománynak kelleſsék tartani, amit az okoskodáſſal egyeneſſen ki-hoz az ember a' Sz. Irás igéjéből; mutaſſa-meg a' Predikátor: hogy az illyen ki-hozott ki-fejezett dolog helyeſſen foly az Irásból, és ha meg-mutattya, mond reá ismét: tsak azért-is kell valamit ollyaſt hinnünk és tartanunk, a' mi nintsen egyeneſſen és nevezet-ſzerént meg-irva az Irásban: mert a' mi az Irás ſzavából tsak következik, nintsen az nevezet-ſzerént ottan: máskép azt az Irásból nem fejezné-ki az ember; hanem ott találna egyeneſſen.

8. Továbbá kerdézd: ha a' Reformátuſok tsak azt hiſzik a' mi az Irásban nevezet-ſzerént vagyon fel-téve, hol vagyon ez az ige meg-irva: tsak kettő a' ſzenség? és ez: minden Református jó hitben vagyon? már mint-hogy ezek és ſzáz illyenek nevezet-ſzerént fel-nem találtatnak; megengedik, hogy okoskodásra kell-ſzállani; de te az ő okoskodáſok-alatt bizonyos légy benne, hogy mindenkor találni fogſz ſzálkát a' ſzivedben, és ebből vedd éſzre: hogy legaláb' lehet kételkedni okoskodáſoknak jósága és ereje-felől. Ezekből lehetetlen hogy az okos ember ki-verdődgyék; ha tsak azt eſzébe nem juttattya: ez előtt-is voltak igaz kereſztyének: leg-aláb igaz Ekleſiában voltak azok, kiket négy, öt ſzáz eſztendeig ſzámlálunk Urunk halálától-fogva. Ezekre kell tehát vigyáznom, ezekre kell ſzámat tartanom. Mit láttak a' Sz. Irásban, és mit fejeztek ki belőle? hogyan vólt akkor az Anya-ſzent-egyház vezérléſe? minémű vólt a' tanitáſa? nem tsak azért: mert azok közeleb' elvén Kriſtus idejéhez könnyen eſzekbe tarthatták azokat, a' miket az Apoſtolok prédikállottak; hanem azért-is, mert annak az időnek Ekleſiáját meg-tagadhatatlan tsuda-tételekkel-is igaznak mutatá a' felséges Iſten, úgy annyira: hogy azoknak a'

tsuda-tételeknek valóságát jobbára még az Eretnekek sem tagadják. És ugyan azért Kálvinus-is sokszor mutat arra az időre; tsak az hogy nem azért ditséri őket, mintha velek kévánna tartani; hanem hogy ki ne nevetteſsék a' világtól azokat mindenképpen meg-vetvén. Már mint-hogy az akkori vallásnak tanú bizonyságai azok, kiket Sz. Atyáknak tartunk, méltó vigyázni azokra a' bizonyságokra, mellyek könyveikben találtatnak. Arra nagy számat tartott Sz. Ágoſton Doktor így irván egy helyett: „A' régi ditsőséges szen-„ tek könyveikből kérek bizonyságot: nem azért, mintha „ egy erdemünek hinném mind az Iráſt, mind azok mondá-„ sát; hanem hogy éſzre-vegyék az ellenkezők: miképpen „ beſzéllettek ezen dolgok-felől a' Katholikus Püſpökök, „ és az Iſten ſzavát miképpen követték.„ *

9. Noha tehát ſoha ſe ſzerették az eretnekek, mikor az Anya-ſzent-egyház Páſztori őket a' Traditziókkal, és a' régieb' Anya-ſzent-egyház bizonyságával oſtromlották; de a' Sz. Atyák a' Traditziókat tsak azért-is ditsérték, és bizonyságot azokból tsak azért-is vettek. Sz. Athanáſius Doktor, ki az első Nitzénomi Gyüleközetben jelen vólt, azt bizonyíttya: hogy ott az Ariánuſok azzal fojtattak-meg, a' mi nem vólt ugyan a' Sz. Irásban egyeneſſen betű-ſzerent; de a' régi Atyáktól mindenkor tanittatott. ** Konſtántzius Tsá-

* S. AUGUSTIN. L. 4. contra duas Epiſt. Pelag. c. 8. De ſanctorum literis, qui ante fama celeberrima, & ingenti gloria tractaverunt, aliqua proferam; non quo Canonicis libris a nobis ullius Diſputatoris æquetur authoritas; ſed ut admoneantur quemadmodum de his rebus, ante nova iſtorum vaniloquia, Catholici Antiſtites, eloquia Divina ſecuti ſint. Et ſciant a nobis rectam & antiquitus fundatam Catholicam fidem, adverſus recentem hæreticorum præſumptionem defendi.

** S. ATHANASIUS in Relatione ad Afros apud Theodoretum & Caſſiodorum Tripartitæ Hiſtoriæ L. 2. c. 7. Pag. 210. Edit. Monach. S. Mauri Venet. 1729. Murmurario ſiquidem eorum, quaſi verba hæc non fuiſſent ex Scripturarum authoritate prolata, per eos quoque inanis eſſe convincitur. Ex non ſcripto namque ipſi impie proferentes, . . propterea ex non ſcriptis ſermonibus pie tamen intellectis damnati ſunt... Verum Epiſcopi non ſibimet adinvenientes verba, ſed habentes hæc a Patribus, teſtimonia conſcripſe-runt. &c-

Tsáſzár-is igen ellenzette az Ariánuſok-ellen fel-találtatott homouſios ſzózatot, és azt repesgeté: Nem akarom azokat, „ a' mik a' Sz. Irásban nintsenek; de néki így felel Sz. Hi„ lárius akkori Püſpök: kérlek mellyik Püſpök tiltya azt, „ a' mit te tiltaſz? éppen úgy eſik ez a' parantsolat, mint„ ha azt mondanád: nem akarok az új méreg-ellen új or„ voſságat, nem ſzeretek az új ellenség-ellen, új katoná„ kat, es új tábort, nem akarok az új leſelkedéſek-ellen új „ tanátskozáſt. * Soha ſem olvaſta Sz. Ireneusnak az Eretnekek-ellen írt harmadik könyvét, a' ki a' Traditziókat pökdöſi: mert ha olvaſta vólna, látta volna ennek a' Sz. Doktornak bizonyságából: hogy az Apoſtoli Tanítás a' Papoknak egymás-után való következéſek-által ſzépen meg-tartatik, kivált-képpen pedig a' Romai Ekleſiában, melyről azt bizonyittya: hogy az Apoſtoli tanítás ott Urunk két ſzáz eſztendeinek végéig mindenkor tiſztán maradt; de majd megbizonyodik hogy Irenéus halála-után ſe lett ott változás. ** Origenes azt a' regulát adgya; hogy az hivek tsak azt tartsák igaz vallásnak, melly az Apoſtoli és az Anya-ſzentegyházi Traditziótól ſemmiben ſem külömbözik. *** De minthogy moſt az itt a' kerdés: kell-é az Irásnak világos ſza-

---

* S. HILARIUS L. contra Conſtantium Pag. 575. n. 16. col. 1. Edit. M. S. Mauri Veronæ 1730. Nolo, inquit, verba, quæ non ſcripta ſunt dici. Hoc tandem rogo quis Epiſcopus jubeat? & quis Apoſtolicæ prædicationis vetet formam? Dic prius ſi recte dici putas, nolo adverſum nova venena novas medicamentorum comparationes. &c.

** S. IRENÆUS. L. 3. adv. Hæreſ. c. 2. Pag. 278. M. Bib. PP. Cum autem ad eam iterum Traditionem, quæ eſt ab Apoſtolis, quæ per ſucceſſiones Presbyterorum in Eccleſiis cuſtoditur, provocamus eos: adverſantur Traditioni. IBID. In Eccleſia Romana,.. ſemper ab his, qui ſunt undique, conſervata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis Traditio. IBID. c. 4. p. 279. Quid autem ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi Traditionis, quam tradebant iis, quibus committebant Eccleſias? &c.

*** ORIGENES de Princip. L. 1. Præfat. Pag. 32. Servetur vero Eccleſiaſtica Prædicatio per Succeſſionis ordinem ab Apoſtolis tradita, & usque ad præſens in Eccleſiis permanens: illa ſola credenda eſt veritas, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica, & apoſtolica diſcordat Traditione.

szavain kívül valaminémü Traditziókat-is, avagy nevezetszerént a' Sz. Irásban nem lévő ágazatokat-is bé-venni, akár hol légyenek azok a' Traditziók? most tsak azon legyünk, hogy erre keresünk tovább-is bizonyságot. A' szent Atyák számtalan helyen védelmezik a' Tráditziokat. Sz. Basilius Püspök, Arany szájú Sz. János, Tertullián us, Sz. Ágoston Doktor, Sz. Epifánius annyira ditsirik az Anya-szent-egyház szokását, mely nem tsak a' Sz. Irásból, hanem a' régi hagyományokból-is bizonyságot állit, hogy lehetetlen légyen igéjeket más felé tsavarni. *

10. Ezekből már ki tetszik: hogy vannak az Anya-szent-egyházban ollyas ágazatok, mellyek egyenessen nevezet-szerént fel-nintsenek téve a' Sz. Irásban. Hazúgság tehát, hogy tsak az légyen Apostoli Traditzió, a' mit az Apostolok,

---

* S. BASILIUS L. 1. de Spiritu S. c. 27. Dogmata, quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus ex Doctrina scripto prodita, quædam ex Apostolorum traditione: quorum utraque parem vim habent ad pietatem: „A' „ MELLY agazatok az Anya-szent-egyházban prédikáltatnak, azoknak né„ mely részét az Irásban lévő tanításokból vettük, némelly részét pedig az „ Apostolok Tráditziójából; mind a' két félinek egy nemü ereje vagyon az „ áhétatosságra. „

S. JOAN. CHRYSOST. Hom. 4. in 2. Thessal. Non omnia per Epistolam tradiderunt; sed multa etiam sine litteris. Eadem vero fide digna sunt tam ista, quam ista. „ Nem adtak-elé mindent levél-által; hanem némelyeket „ levél-nélkül-is. Mind amazok pedig, mind emezek ugyan azon hitet „ érdemelnek. „

TERTULLIAN. L. de Corona Militis c. 3. Pag. 341. „ A' keresztség„ előtt ellene mondunk az Ördögnek és minden pompájának. Bé-mutatáso„ kat viszünk-végbe az hallottakért, . . minden lépésünkre a' keresztjelét „ vettyük homlokunkra. . . &c. Az illyen szokások bizonyságára ha Sz. Irást „ forgatsz, semire se nehetsz. A' Tráditzio ezeknek az eredete, a' szokás „ az erőssége, az hit a' meg-tartója. „ Harum & aliarum ejusmodi disciplinarum si legem expostules Scripturarum nullam invenies: traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix. S. EPIPHAN. Hæres. 61. Oportet autem & Traditione uti, non enim omnia a divina Scriptura possunt accipi.

S. AUGUSTIN. L. 2. contra Donat. c. 7. pag. 102. Quam consuetudinem credo ex Apostolica traditione venientem (sicut multa non inveniuntur in literis eorum, neque in Conciliis posteriorum, & tamen quia per universam custodiuntur Ecclesiam, nonnisi ab ipsa tradita & commendata creduntur. ITT azt tanítya: hogy sok vagyon ollyas a' közönséges Anya-szent-egyházban, a' mit nem a' Sz. Irásból hanem az Apostoli Traditzióból vett-bé.

lok, minek-utánna élő szóval tanítottanak, azután pennával-is hártyákra vagy papirosokra írtak; mert a' régi Sz. Atyák észre-vették, hogy nem tsak azokat hiszszük, a' mik ott nyilván-való igékkel írva vannak. Példánk vagyon a' Nitzénomi első Gyüleközetben Athanásius, és Hilárius mondása-ként. Sz. János Apostol azt írja az ő második levelének 12. versében: hogy egyebek-is volnának még, a' miket irhatott vólna; de nem akartam úgymond penna és ténta-által irni: reménlem pedig, hogy hamarsággal meg-látlak, és szemtül szemben szólunk. Nem fekszik tehát mind a' papíroson, a' mire nevezet-szerént az híveket az Apostolok tanították; vagy mutasd-meg: hol fekszik ott Sz. Barnabás, Sz. Mátyás, Sz. Tamás, Sz. Bertalan Apostol prédikátziója? Sz. Pál-is sokat az ő el-jövetelére halasztott: mert az oltári szentséghez tartozandó készület-felől beszélgetvén, a' többit, úgymond, mikor hozzátok el-jövendek, el-rendelem. 1. Corinth. 11. Arról pedig egy betőt sem mutathatunk az Irásban, mi rendeléseket tett el-jövetele-után; heába-való aprólék állapotot pedig ott nem értett, tsak azért-is, mert azt héába-valónak nem mutathatod lenni. Heába hozzák-elé tehát a' Reformátusok az Irásnak ama' szavait, mellyekkel az parantsoltatik, hogy a' Sz. Iráft semmivel se tóldgyuk, se ne szaporítsuk: mert egy az, hogy a' Traditziókat a' Szent Irásba nem irjuk, holott a' Sz. Lélek az ő Iró-deákivá nem tett bennünket; más az, hogy a' mit az Irás-kévül Isteni hagyomány-gyanánt meg-betsülünk, azzal nem mi tóldgyuk az Isten szavát, hanem maga az Ur Jesus, kinek minden szava noha nintsen az Irásban, érdemes még-is minden betsületre. Hol vagyon a' Sz. Irásban az Hiszek egy Isten? 's hát ez nem Isten szava-é? vagy nem olly betsületre méltó e' mind a' Sz. Irás? hol vagyon a' Sz. Irásban: hogy a' Fiú homousios? 's hát ezt nem azért hiszszük-é: mert azt az Isten szavából tudgyuk? ha pedig onnét tudgyuk? mutasd-meg hol vagyon nevezet-szerént a' Bibliában?

11. De vallyon meg-maradhat-é az illyen fülről fülre maradott tanítás az Anya-szent-egyházban tisztán? Igen-is, mert jóllehet nintsenek a' Bibliában; meg-vannak a' Szent Atyáktól irott könyvekben; vagy ha oda nem irtak mindent; sokszor egybe gyülvén az illyenekről-is meg-emlékezének: a' mint az első Nitzénomi Gyüleközetnek példája tanítya: a' hol mikor Arius minden Sz. Iráft fel kevert vólna, elé-ránták a' Sz. Atyák a' Traditziót, és meg-bizonyították néki, a' mint eléb Athanásiusból említtém, hogy a' Fiút mindenkor homousiosnak, az Atyával egy állatúnak hitte az Anya-szent-egyház: sokszor öszve-ültek e' képpen, és a' ki a' közönséges hit-ellen tanítani mert, azt mind addig kergették, könyvekkel, Gyülésekkel, még a' világból ki nem múltak. Nem csak a' Bibliára vólt tehát gondjok a' Szent Atyáknak; hanem a' régiektől, és a' régi szokásoktól kért bizonyságokra-is, a' mint eléb Sz. Ágoston D. iráfa mutatá. És igy valamint a' sok eretnekség-közt meg-maradt az igaz Biblia, szinten úgy meg-maradt a' régi Traditzió-is. Az bizonyos: hogy a' Sz. Lélektől meg-világosíttatott okosság arra tanította az Apostolokat, hogy mindent mindenek-előtt ki ne tálollyanak: holott Timoteust Sz. Pál arra inté: hogy a' miket tőle hallott, azokra egyebeket-is tanítson. De válogasson azomban a' tanítványokban, és illyen füllel vett oktatásoknak hallására azokat válaszsza, a' kik hív emberek, és egyebek oktatására-is alkalmatosok. Ezt ismét jól észre kell venni. Erről szóll Sz. Pálnak Timoteushoz irt második levele 2. része, 2. verse. A' miket halottál tőlem sok tanúk-által, ezeket ajánlyad hiv embereknek, kik alkalmatosok lésznek másokat-is tanítani. A' miket hallottál, úgymond; le nem irta tehát minden oktatáfit. Azután arra inti: hogy hív és alkalmatos emberekre bizza azokat, a' miket hallott: nem szoktak tehát minden ember előtt, nem szoktak az alkalmatlan kősség-előtt mindent ki prédikállani. Tartsátok-meg az hágyományokat, a' mellyeket tanúltatok, vagy beszéd-által, vagy a' mi levelünk-által, ugymond a'

Tessa-

Teſſalonikeiekhez irván 2. 2. 14. Vannak tehát ollyas Apoſtoli tanátsok, tanitáſok, és rend-ſzabáſok, mellyek tsak kézről kézre, fülről fülre mentek, és tsak ſzálonként, kitſinyenként, idő jártával tétettek a' papirosra az Anya-ſzent-egyháznak utóbbi 's meg-utóbbi Tanitójitól. Vagy mutattaſsék-meg a' Bibliából: hová irattattak, és ha mind ott vannak-é? de úgy hogy láſſuk világoſon, kételkedésnélkül.

12. Ezek így lévén, tsak arra kell már vigyáznom: hogy Iſteni, vagy Apoſtoli Hagyománynak azt ne tartsam, a' mi nem az. Nem arra kell itt ſzámat tartanom, mit mutaſſon erről egy két aprólék Ekléſia, vagy Szerzet; hanem az igaz Ekleſia közönségeſſen mit prédikál mindenütt? Uram Iſten! adgy-elé itt egy általyában egy jó regulát: mellyel bátran élheſſek a' válaſztásra. Sz. Ágoſton Doktor egy helyett így ſzóll: „A' mit az egéſz Anya-ſzent-egyház „ vall, és tart, és az nem a' Gyülekezetektől rendeltetett; „ hanem mindenkor meg-vólt az Anya-ſzent-egyházban, „ azt az Apoſtoloktól ſzármazott, és taníttatott tzikkellynek „ igen helyeſen hiſzi lenni az ember.„ *

* S. AUGUSTIN. L. 4. de Baptismate contra Donatum c. 24. Quod universa tenet Ecclesia, nec a Conciliis institutum, sed semper retentum est, Apostolica authoritate traditum rectissime creditur.

HATODIK RÉSZ.

Az igaz vallás válaſztásának módgyáról.

REFORMÁLT VALLÁS.

Az egéſz láthatandó Anya-ſzent-egyház tévelygésbe eshetik.

SZENT IRÁS.

1. SZ. Máté Evangeliſtának 16. réſzében, 18. versében ezeket mondgya az igaz-mondó Ur Jésus: E' kőſzálon fogom épiteni az én Anya-ſzent-egyházamat, és a' pokol kapui erőt nem véſznek rajta.

2. Teremtő Iſten! mihez támoſzſzam a' ſok ellenkező valláſok-közt haborgó elmémet? Az Irásban vagyon-é az irva: hogy jobb az én valláſom egyebeknél? 's hol vagyon az irva? Lám minden Eretnekség-is azzal hizelkedik az ő lelki-ismeretének. Azért tehát bátorságoſon meg-nem maradhatok valláſomban; ha én annak igaſságáról kételkedvén az Iráſſal biztatom-is magamat: mert roſzſzúl érthetem az Iráſt, valamint roſzſzúl erté azt már ſzámtalan eretnek. Erre jól ſzámat kell tartanom. A' lelki isméretemben ſzólló lélek ha nem Angyal képébe öltözött ördög-é, nem tudhatom: ſokan meg-tsalatkoztak, a' kik az ő különös ſugalláſokat követvén végezéſt tettek a' vallás dolgában. És igy tsak a' Sz. Irásra, és a' bennem ſzólló lélekre vigyázván mindent ki nem végezhetek; nem azért, mintha a' Sz. Irás-által igazán nem ſzóllana az Ur; hanem azért: mert én tudatlan, és a' vélekedéſekhez ſzokott ember lévén haſonló vagyok azokhoz, kik olvaſták ugyan az Iráſt; de még-is meg-tsalatkoztak, a'

mint

mint az egéſz világ láttya, és Neſtóriusnak, Peláginsnak, Luter Mártonnak ſzerentsétlen példája bizonyíttya.

3. Más egy regulának-is kell lenni tehát a' Kereſztyénségben, hogy hitünket ahoz mérvén éſzre-vehetſük: ha valóságos hit légyen-é az, vagy merő tévelygés. Az Iſteni Jóság illyes igazgató regula nélkül a' kereſztyénséget nem hagyhatta, a' ſzent igaz: illyes regula az Iſten ſzava, azt-is hiſzem: mert midőn példának okáért ſzívünk illy ágazatra gerjed: Úgy vagyon Uram! léſzen fel-támadás, és örök élet; ezt azért hiſzſzük: mert azt maga bizonyította az igaz mondó és meg-tsalatkozhatatlan Iſteni böltseség MATTH. 22. hit ſem vólna az, mellynek illy indító okára nem mutathatnék. De mint-hogy az illyen Iſtenes gerjedelem-alatt eſzébe juthat ſokſzor az embernek: ha ugyan ezt bizonyíttya-é az Úr az Irásnak ebben vagy amabban a' versében; vagy máſt? kell ennek a' gondolatnak meg-győzésére-is valami bizonyos regulánknak, és további inditó okunknak lenni: mert az ollyas gondolat-közt forgó hitünk, nem hit; hanem merő kételkedés, és így a' féle hittel nem biztathattya magát az ember, ſe igaz hitünek magát nem tarthattya; ha a' kereſztyén vallásnak egyéb köteleſségében mind ſzépen el-jár-is: mivel-hogy az hitnek erősnek kell lenni. Már ó világ alkotó Iſtene! ki nem gyönyörködöl a' mi veſzedelmünkben; söt igaz ſzeretettől, és hozzád illő felséges Jóságodtól viſeltetvén értünk Sz. Fiadat halálra küldötted, mi módot rendeltél az illyen hit-rontó gondolatból-való kiſesülésünkre? Az ollyan gondolatom-alatt ha a' Bibliába tekéntek; néha ſemmire ſe mehetek. Mikor azt mondom magamban példának-okáért: Hiſzem Uram! hogy tsak kettő a' ſzentség, igen-is, erőtetem magamat, 's azt vetem utánna: hogy azt azért hiſzem; mert azt maga bizonyította az igaz mondó Iſteni böltseség; de mikor a' Sz. Irásba nézek, ſoha fel-nem találom az Urnak ennek meg-bizonyitására ſzolgáló ſzent igéjét. Ha azzal akarom magamat vigaſztalni: mert lám a' kereſztségben, 's az oltári ſzentségben réſzesülő em-

embernek a' Sz. Irásban bűn tiſztitó vagy fedező malaſzt-o igértetik! azonnal eſzembe jut: lám az ollyan malaſztot Sz. Jakab ſzavával az Ur az imádság-alatt meg-kent betegnek-is igéri; még ſe taníttatunk arra mi Reformátuſok, hogy azt ſzentségnek tartsuk lenni! Illyenkor mit tegyek?

4. Úr Iſten! mit tselekedtek az illyes állapotban azok, kiket minnyájon bölts, és Iſtenes életű embereknek tartunk lenni? példának okáért Sz. Ágoſton Doktor, kit a' mi Tanítónk-is örömeſt Kálviniſtává tenne, ha lehetne. Én akár ki mit mondgyon böltseb' ember ő náłánál nem kévánok lenni. Ennek a' Sz. Doktornak illy mondását olvaſom: „Én „ úgymond, az Evangeliomnak nem hinnék; ha a' közön-„ séges Anya-ſzent-egyháznak hiteles méltósága engem arra „ az hitre nem indítana:„ moſt, úgymond, már meg-téréſem-után még moſtanában ſe hinném-el az Evangeliomot-o; hanem tüſtént Mánikeuſsá lennék; ha az Anya-ſzent-egyházat igaz mondónak nem ismérném lenni, és igy folytattya ſzavát: „ minthogy tehát az Anya-ſzent-egyháznak ſzót fo-„ gadok azt halván tőle: hidgy az Evangeliomnak; miért „ ne fogadgyam ſzavat, mikor azt hallom tőlle: Ne hidgy a' Manikeuſoknak. * Éſzre-vette ez a' mélly elméjü Szent Atya: hogy annak a' kérdésnek, melly az ő idejekor igen nagy tsatát inditott, tudni-illik: ha ismét meg-kelleſsék-é azokat kereſztelni, kik az eretnekektől jó rendel és móddal meg-vannak kereſztelve? látván mondom, hogy annak a' kérdésnek végére nem járhat tsak a' Sz. Iráſt olvasgatván; mit tselekedett? Igen-is el-hitte, hogy azokat nem kell viſzſza-kereſztelni, és azt azért hitte, mert azt az Iſten bizonyitotta; de mint-hogy ő a' Sz. Irásban az Úrnak illyeſt bizonyitó ſzavára nem talált; viſzſza-verő gondolattyát imégyen

* S. AUGUSTINUS contra Epiſt. Manich. ſeu Fundam. c. 5. Ego vero Evangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret auctoritas. Quibus ergo obtemperavi dicentibus, credite Evangelio, cur eis non obtemperem dicentibus mihi, noli credere Manichæo.

gyen győzte meg: Az Anya-ſzent-egyház az ő közönséges tanításában meg-tsalhatatlan, a' mint az Irás mondgya; azt pedig: hogy nem ſzabad viſzſza-kereſztelni, az Anya-ſzent-egyház közönségeſen taníttya; meg-tsalatkozhatatlan tehát ebben a' tanításban is: már minthogy meg-tsalatkozhatatlanúl ſemmit ſe taníthat; ha tsak az Urtól arra nem taníttatott; bizonyos: hogy ezt a' tanítáſt az Urtól vette, vagy a' Sz. Irás által; ha én azt ott nyilván-való ſzava ban nem látom-is; vagy a' fülről fülre maradt és tiſztán tartatott Apoſtoli tanítás-által; bizonyos vagyok tehát arról, hogy azt az Úr mondá. Szavai Sz. Ágoſton Doktornak e' képpen vannak. * Bizonyos példánk a' Sz. Irásban elő nem kerül arra: (ha ſzabad-é az eretnekektől jól meg-kereſzteltetteket ismét kereſztsegre vinni) mind-azon-által a' Sz. Irás igaſsá-„ gát követtyük akkor-is, mikor azt tselekeſzſzük, a' mi „ már az egéſz Anya-ſzent egyháznak meg tetſzett, melly „ Anya-ſzent-egyházat a' Sz. Irásnak hiteles méltósága maga „ dicsér; azért, minthogy a' Sz. Irás meg-nem tsalhat, a' „ ki fél, hogy meg-ne tsalatkozzék ennek a' kerdésnek „ homályos vólta-által, ugyan azon Anya-ſzent-egyháztól „ kérjen arra tanátsot, melly Anya-ſzent-egyházra minden tétovázás-nélkül reá mutat a' Sz. Irás.„ Én-is illy módot veſzek tehát ezután elé, kételkedéſeimnek le-tſillapítására.

5. A' ki valamelly ágazatot illyes hittel hiſzen; valóságos hittel jár; mert ſem az ágazatról nem kételkedik, ſem arról, ha tudni-illik ezt az Úr bizonyította-é, vagy nem? mert ugyan azon egy hittel hiſzi mind a' kettőt egyſzer-s-mind,

---

* S. AUGUSTIN. L. 1. contra Creſconium. c. 33. Quamvis hujus rei (non rebaptizandos eſſe ab hæreticis rite baptizatos) certum de Scripturis canonicis non proferatur exemplum, earumdem tamen Scripturarum etiam in hac re a nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod univerſæ jam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat auctoritas: ut quoniam Sancta Scriptura fallere non poteſt, quisquis falli meruit hujus obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine ulla ambiguitate Sancta Scriptura demonſtrat.

mind, és ugyan azon indító okra nézve: a' mint ki-tetszik ebből a' szív-béli indúlatból: hiszem Uram! hogy nem szabad viszsza-kereszteini azokat, kiket egyszer az eretnekek szokott móddal meg-kereszteltek, és ezt azért hiszem (noha a' Sz. Irásban nem olvasom) mert ezt ő igaz-mondó Isteni böltseség te bizonyitod, a' mint a' te közönséges Anya-szent-egyházod végező szavából hallom, mellyet el-nem-hagysz tévelyedni a' mint magad mondod a' Sz. Irásban. * Nem vagyok olly oktalan, hogy meg-ne tudgyam válaszolni az hitnek gerjedelmét az hitre készitő okoskodástól. Mikor a' lelkem arra indittatik, hogy akarjon hinni, még az magában nem hit: példának okáért mikor az jót eszembe: ihol annyi tsuda tételekkel mutattya az Isten, hogy itt légyen az Anya-szent-egyház, értem tehát köteleségemet arra, hogy azt ott nyomozzam; ez mondok még nem hit: hanem akaratomnak a' Sz. Lélek múnkálkodása-által az hitre tsak gerjesztő ösztöne; az hit az értelemnek maga meg-hajtásában áll: midőn tudni-illik az Istennek igaz mondó böltseségére nézvén minden kételkedés-nélkül azt vallya magában, a' mit az Isten bizonyit.

6. Azomban eddig azt végezém ki magamban: hogy, mivel az Anya-szent-egyház hiteles méltóságát a' Sz. Irás bizonyittya, akkor-is a' Sz. Irást követem, mikor az Anya-szent-egyháznak szót fogadok. Egy kis kerdés áll itt elé. Vallyon tudni-illik nem lépek-é kerengőbe, mikor kételkedésemet az Anya-szent-egyházra bizom azért, mert annak hitelyes méltóságáról az Irás tészen bizonyságot, és az Irást azomban tsak az Anya-szent-egyháztól vévén? Ha pogány volnék igen-is: mert akkor hitelre előttem olly érdemű volna az Anya-szent-egyház, mint az Irás. Mikor valamit azzal bizonyittok, a' minek hiteles méltóságáról az, a' kihez bizonyságom szóll, nem kételkedik; való, hogy kerengőbe nem

* VIDE R. P. SCHMIDT de Fide pag. 186.

nem járok: mint-hogy tehát én azt az Iráſt, mellyben az Anya-ſzent egyháznak hiteles méltóságát kereſem; Iſten ſzavának ismérem lenni, hozzá lehet egéſz ſzível és lélekkel ragaſzkodnom, és ha azt bizonyíttya, hogy az Anya-ſzent-egyház az ő közönséges tanításában el-tévelyedhetetlen; az Anya-ſzent-egyház közönséges tanítása-után bátran indúlhatok Sz. Ágoſton Doktorral. A' Reformátuſok, hogy a' népet az Anya-ſzent-egyház tanításától el-vadítsak; azt fogják reá, hogy el-tévelyedhetik egéſzlen az ő közönséges tanításában, és így ki-fogyhat ſzéles e' világból; sőt hogy akár tévelyegjen, akár nem, heába küldgyük úgymond, tanításához a' népet: mert láthatatlan az Ekleſia; láthatatlanságát a' többi között azzal bizonyíttyák: mert azt az ő tanítáſok-ſzerént merő ſzentek, és válaſztottak lakják, ezek pedig kik, és hol légyenek, ki tudgya? * Tudom, hogy máſutt megfújják körmöket, és az Anya-ſzent-egyházhoz igazíttyák az híveket: mert talán félnek: hogy ha azt igen kiſſebbítik, majd ki-ád a' Páſztorokon a' nép. Az Helvétziai Konfeſsio így ſzoll: „Mindenkor vólt, vagyon, és léſzen egéſz világ „ végéig Ekléſia. És Kálvinus; ſoha ſe ſzabad meg-vetni „ az Ekléſiának egygyes tanítását, úgymond: sőt a' ki at„ tól el-áll, az az Iſtent és a' Kriſtuſt tagadgya-meg: ho„ lott az Ekléſia mikor valami ágazaton meg-egyez, bizo„ nyos, hogy akkor az Iſten ſzava igaſságán egygyez-

* CALVINUS contra Sadolet. fol. 114. apud Gallaſium. Sublata ſolius Fidei juſtificantis cognitione, & Religio abolita, & Eccleſia deſtructa eſt. IDEM L. de Scandaliſ. Ab annis mille collapſa fuerunt omnia.

CONFESSIO HELVET. Art. 17. Eccleſia, columna & baſis veritatis non errat, quamdiu innititur Chriſto, & fundamento Prophetarum, & Apoſtolorum. Nec mirum ſi erret, quoties deſerit illum, qui eſt veritas.

CALVIN. L. 4. c. 1. n. 2. Soli DEO permittenda eſt cognitio ſuæ Eccleſiæ, cujus fundamentum eſt arcana illius electio. Eam DEUS quaſi in latebris ſervat. IBID. n. 7. Neceſſe eſt credere, nobis inviſibilem, ſolius DEI oculis conſpicuam Eccleſiam.

CONFESS. HELVET. Art. 17. Inviſibilis appellatur Eccleſia, . . quod oculis noſtris abſconſa, DEO autem ſoli nota, judicium humanum ſæpe ſubterfugiat.

„ meg. „ * De tsak azért-is, mint-hogy annyit tétovázunk; láſſuk, láthatni-é az Anya-ſzent-egyházat? éſzre vehetni-é: hol légyen? láſſuk, meg-tsalatkozhatatlan-é az ő közönséges tanításában? Az Anya-ſzent-egyház láthatatlanságát előſzer így bizonyíttyák: Hiſzſzük az Anya-ſzent-egyházát, azt mi tehát éppen nem ſzemlélhettyük. De tsudálom, hogy ebben meg-akadnak: mert mint-hogy Urunk azt mondá Tamásnak: mivel láttad, hittél. Joan. 20. 29. bizonyos módra nézve láthattya-is néha azt az ember, a' mit el-hiſz; hiſzſzük tehát az Anya-ſzent-egyházat-is, noha azt ſzemlélly ük-is egyetemben: hiſzſzük az Iſten ſzavától viſeltetvén, láttyuk nyilván való jelöiből. Máſodſzor így okoskodnak: vólt ollyan idő, mellyben az Anya-ſzent-egyház éppen kifogyott a' világból; vólt ollyan idő tehát, mellyben láthatatlanná lett, mint-hogy ſemmivé lett, és az ó Teſtamentomra nézve Illyés Próféta idejétől; az új Teſtamentomra nézve pedig az Ariánuſok el-áradásától kérnek bizonyságot. Erre, hogy el-ne felejtsem, előſzer más egy kérdéſſel adok feleletet: Reformált Atyámfiai! vólt-é ollyan idő, mellyben Kriſtus hazugságban maradt, azt igérvén: hogy az ő Eccleſiáján a' pokol erőt nem veſz? vólt e' ollyan idő, mellyben az ő jegyeſsén Kriſtus ki-adott, 's azt el-hadta? A' mi az ó Teſtamentomot illeti; azt kerdem: meg-vólt-é néki igérve a' tévelyedhetetlenség? vagy nem? ha meg-vólt; bizonyos, hogy el-nem tévelyedett; ha nem, ne haſonlitsad azt az új Teſtamentomhoz, mellyről halláď: hogy a' pokol ereje ſemmit ſem tehet el-rontására. Amannak meg-vala jövendölve: hogy el-

* CONFESS. Helv. Art. 17. Oportet omnino ſamper fuiſſe, nunc eſſe, & ad finem usque ſeculi futuram eſſe Eccleſiam. CALVIN. L. 4. c. 1. n. 10. Diſceſſio ab Eccleſia, DEI & Chriſti abnegatio eſt. IBID. n. 7. Hanc quæ reſpectu hominum Eccleſia dicitur, obſervare, ejusque communionem colere jubemur. CALVIN. L. 4. c. 8. n. 15. Non eſt ſpernendus Eccleſiæ conſenſus, quæ Nunquam niſi in veritatem Verbi DEI conſentit. IDEM. L. 4. c. 1. n. 10. Vocatur columna & firmamentum veritatis. Quibus verbis ſignificat Paulus, ne intercidat veritas DEI in mundo, Eccleſiam eſſe fidam ejus cuſtodem.

el-vétetik tőle a' törvény, és hogy a' Kriſtus meg-tagadásáért el-vettetik. DAN. 9. EZECH. 7. Az Ekléſia pedig a' Kriſtus igérete-ſzerént végiglen meg-marad az igaſságban. A' mi több' heába fogjuk az ő Teſtamentomra-is a' tévelygő nevet egynehányſzor. Miért ſiratta tehát Illyés Próféta, hogy csak maga maradt az igaz hitüek régi nagy ſzámából? L. 3. REG. Nem de nem ő az ő ſiralmakor igaz Anya-ſzent-egyházat ſohol ſe látott? Nem látott Israel földén Ákáb Király-alatt igaz, és azért keſergett; nem látott Juda földén a' Sz. életü Joſafát Király-alatt, nem igaz: ott akkor többet látott tizen-egy ezernél-is, kik mind igaz hittel tiſztelék a' felséges Iſtent. Miért ollyan tehát az Anya-ſzent-egyház, mint a' Hold-világ? azért, mert meg-vagyon benne az hold világhoz haſonló ſzép vidám fényeſség: azért, mert valamint az Hold a' Naptól; úgy az Ekleſia-is Kriſtuſtól veſzi az ő ſzép világoſságát. De ugyan csak Sz. János titkos Jelenéſe egy barlangba ſzaladó Aſzſzonyhoz haſonlítá az Anya-ſzent-egyházat? mind haſzontalan: azt az Aſzſzonyi ſzemélyt a' ragyogó nap világnak és tizenkét tſillagnak fényeſsége minthogy környül fogá; meg-lehetet látni még a' barlangban-is. Olvaſom ugyan Jerónimus Iráſiban, hogy az Ariminumi Gyüleközet-után az egéſz világ el-iſzonyodott, magát Ariánuſságban lenni ſzemlélvén. * De csak azért ſem eſett Ariánuſságba: mert jóllehet az Ariánus Püſpökök az Ariminumi Gyülés-után az Ariánus nevet azokra-is reá merték fogni, kik a' Jeſus Kriſtus Iſtenségéről ſoha ſe kételkedtek; mindazon-által ſzent igaz, hogy a' Káthólikus Püſpökök, az Ariminumi Gyülésben ki nem vetkéztek az elébeni hitből: mert noha az Ariánuſok úgy irták ott a' valláſt, hogy azt két-féle képpen leheſſen érteni; a' Káthólikuſok csak úgy hagyák azt helyén, a' mint az ellébbenyi valláſſal meg-egyezett. Azon iſzonyodtak-el oſztán, hogy amazok azt a' valláſt

* S. HIERONYMUS Dialog. adv. Luciferian.

másra kezdék a' Gyülés-után magyarázni Hallyuk panaſzſzokat a' mint ugyan azon Sz. Jerónimus elé-adgya: „Azt „ véltük, úgymond, hogy meg-egygyez nálok az értelem „ a' ſzózattal, eſzünkbe ſe jutott attól félni, hogy az Anya„ ſzent-egyházban, a' hol egygyügyüség, és tiſzta vallás va„ gyon, más légyen el-rejtve az emberek ſzivében, és más „ ereſzteſsék-ki ismét az ajakon.„ * Ki-tetſzik az igaz vallásnak meg-maradt épsége Sz. Athanáſius Doktor leveléből-is, ki a' Gyüleközet-után eképpen irt Joviniánus Tsáſzárhoz: „Ezt az hitet tartya mindenütt a' közönséges Anya„ ſzent-egyház: ezt vallyák a' Spanyolok, Británnuſok, Gál„ luſok, Olaſzok (14. Orſzágnál többet ſzámlál itt elé) Kevésnek mondgya az Ariánus népet ahoz képeſt, melly vélek ellenkezett, és ígyvégzi: „Az egéſz világ az Apo„ ſtoli hitet tartya.„ ** Igaz, hogy Urunk el-jövetelekor, mikor az Antikriſtus uralkodni fog; kevés léſzen az igaz hitüek ſzáma; de minthogy az vagyon az Anya-ſzent-egyháznak meg-igérve: hogy a' pokol kapui erőt nem veſznek rajta; leg-aláb' léſzen akkor-is egy igaz hitü láthatandó ſereg hogy ez meg-bizonyodgyék. Más egy időre mutat még Kálvinus, és így beſzéll: Eugenius Pápát meg-foſztotta hatalmától a' Baſileá-béli Gyülekezet; mint-hogy tehát ki-fogyván hatalmából, Papokat, Tanítókat, Kárdináliſokat nem rendelhetett, és még-is rendelni mert; mind hatalom nélkül való Püſpökök és Papok azok, kik tőle helyheztettek. Ebből az következik: hogy leg-aláb' akkor vége ſzakadt az Ekleſiának. De rendes Ember Kálvinus! ha akkor veſztette

* IDEM. Ibid. Putavimus, ajebant, ſenſum congruere cum verbis: nec in Eccleſia DEI, ubi ſimplicitas, ubi pura confeſſio eſt, aliud in corde clauſum eſſe, aliud in labiis proferri timuimus.

** S. ATHANAS. Epiſt. ad Jov. Scito Religioſiſſime Auguſte.. hanc ipſam fidem... ſuffragio ſuo comprobare univerſas totius orbis Eccleſias, nempe Hiſpaniæ &c. paucis exceptis. qui Arii hæreſim ſequuntur... Non te fugit, piiſſime Auguſte! tametſi pauci quidam huic fidei adverſentur, præjudicium tamen facere non poſſe; quippe cum Orbis univerſus Apoſtolicam fidem retineat.

tette-el hatalmát Eugenius; vólt tehát az előtt hatalma, és ő vólt az Anya-szent-egyháznak Egyházi Fejedelmé: e' pedig ha igaz; Urunk Ekleſiája nem négy öt száz eſztendeig tartott; hanem leg-alább' ezer négy száz eſztendeig, a' mit úgy tetszik Kálvinus nem igen örömeſt hall. Más az: hogy tudhatta vólna Kálvinus, ha akarta vólna: hogy az a' Baſiléa béli Gyüleközet nem maradt-meg egéſz végig az ő törvényes hatalmában: az bizonyos, hogy mikor a' Pápa-ellen pártot ütött, már az a' Gyülés akkor galiba Z'inattá vált: mert akkor már a' Püſpökök mind ott hatták jobbára Báſiléát, és az-alatt, míg a' párt-ütők Báſiléában zajogtak, már Florentzia városában más egy nagy Gyüleközet tartatott-o, mellyben jelen vala nem csak Eugenius Pápa, hanem mind a' Nap-nyugotti, mind a' Nap-keleti avagy a' Görög részü Püſpököknek nagy ſereges száma. Jelen vala abban a' Florentziai Gyüleközetben a' Görög Tsászár-is Paleólogus János: jelen vólt a' Romai Imperium Tsászárának követül küldött Embere: végtére a' Baſiléa-béli Z'inat meg-ismérvén vétkét, tsak ugyan a' Pápa hatalma alá botsátá magát-o. * Még eddig tehát sem láthatatlannak sem el-fogyotnak nem mutaták lenni az Ekleſiát a' Reformátuſok. Vagy azért láthatatlan-é, mert azt merő szentek, és válaſztottak lakják? hallyuk: az Anya-szent-egyház tagjai, úgymond, tagjai a' Kriſtusnak-is, ki kell tehát innét a' bünösöket rekeſztenünk. De vigyázzunk: nem betsületeſseb' tag-é itt-is egyik a' máſiknál? ezt méltó meg-fontolni; mert Sz. Pál a' Korintuſiakhoz írt első levelének 12. részében az Anya-szent-egyháznak és így a' Kriſtusnak ſok féle tagjait emlegeti, 's ott az 22. és 23. versben némelly erőtlen, és betstelen tagokat-is szám-

* HISTOR. CONCIL. FLORENT. præfixa Concil. pag. 305. Romæ 1628. Baſileenſes Concilii Patres, ut Baſileam Imperator proficiſceretur, omnem operam dabant; maluit tamen ille Eugenii monitis parere, & relicto Baſileenſi Concilio, quod paulo ante Pontifex abrogaverat: Ferrariam (tum ob peſtem Florentiam) quo Synodum Oecumenicam Eugenius indixerat, & ipſe Imperator, & Patriarcha, & Græcorum Epiſcopi convenere.

lál-elé: de ha botstelen tagok-is; tsak ugyan Sz. Pál tanítáſa-ként oda tartozandó tagok ők-is. Ez az ellenvetés tehát ſemmit ſem ér. Éppen annyit ér az-is, mikor azt mondgyák: hogy a' Kriſtus juhai el-nem veſzhetnek; mert ſzép igaſság volna addig valakit ördög juhának mondani, míg a' vétek által hatalmába nem eſik; mint hogy tehát annak hatalmába nemellyek későn esnek, addig a' Kriſtus juhai közé tartozandók, míg az ördög őket el-nem nyeri. Igaz, hogy az Anya-ſzent-egyház bé-kerítetett kertnek, meg-jegyzett kútnak, juhok aklának, rántz és makula-nélkül-valónak neveztetik a' Sz. Irásban; de mint-hogy ugyan azon Sz. Irásnak bizonyſága-ſzerént tsak ugyan ollyan az a' Sz. Ekleſia, mint a' ſzérő, mint a' háló; Szent igen-is az ő Szenteire, az ő Szentelőjére, az ő tanítására nézve, és ezek a' ſzép titulusok elegendő-képpen meg-bizonyodnak rajta; ha valamennyi tagja vagyon, nem mind Szent-is egyúl egyig: valamint igazán mondatik az Országból termő és gazdag országnak, noha némelly hozzá-tartozandó réſze mind merő kőſzikla, és jóllehet minden harmadik falujában vagyon a' ki küldúl. Tudom ugyan, hogy minden bünös ember nem tagja az Anya-ſzent-egyháznak, példának okáért nem tagja a' nyilván való eretnek a' többi-között; de mivelhogy az Anya-ſzent-egyházban minnyájan arra kérjük az Iſtent: hogy botsáſſa-meg a' mi vétkeinket; leg-alább vannak egynehányon az Anya-ſzent-egyházban, a' kiknek arra a' botsánatra ſzükségek légyen: ha vannak illyenek; vannak bünösök kétség kívül. Kikről ſzóllanak tehát az Atyák, mikor azt mondgyák; hogy a' bünösök az Anya-ſzent egyházon-kívül vannak? vagy az eretnek bünösökről tudni-illik, vagy azokról, kik penitentziát tartani nem akarnak, és ki rekeſztetnek az hivek társaságából, a' mint Origenes bizonyíttya Tzelſus-ellen írván. * Ez

ſzent

* ORIGENES contra Celſum L. 4. Pag. 278. S. Mauri. Hæc crimina apud Chriſtianos. ſi inveniuntur, non certe inter eos, qui ad cætum conveniunt, qui precibus publicis interſunt, nec ab illis arcentur: niſi forte quis inter alios furtim irrepſiſſe deprehendatur.

ſzent igaz; mert Pátziánus Püſpök (hogy egyebeket ne emlegeſſek) mikor ama' Novátziánus ember azt vetné ſzemére: hogy az Anya ſzent-egyházban ſe rántz nintsen, ſe makula; igy felele néki: nintsen rántz, nintsen motsok benne, az az, nintsen benne eretnekség. * Jóllehet vagyon az Anya-ſzent-egyházban konkoly-is úgymond Sz. Tzipriánus Martir; de azért attól nékünk meg nem kell válnunk; hanem tsak azon kell iparkodnúnk: hogy mi ſzép buza ſzemek legyünk. Sz. Ágoſton Doktor-is azt kiáltá néha napján Kreskoniúsra: „Halhatſza Tzipriánus mondását úgymond: „ſzenved'-el a' konkolyt; de te búzává légy.„ **

7. Az igaz tehát: hogy az Anya-ſzent-egyházat nem lakja merő ſzent, és el-válaſztott ember: mert vagyon az Anya-ſzent-egyházban konkoly-is, polyva-is: a' polyváról pedig azt mondgya az Irás: hogy Urunknak ſzorú lapát a' kezében, és meg-tiſztittya ſzerőjét: és öſzve-gyújti búzáját a' tsúrbe, a' polyvát pedig meg-égeti olthatatlan tüzzel. MATTH. 3. 12. A' kit olthatatlan tüzre vét; az az örök életre nintsen el-válaſztva; de még-is tsak ugyan az-is az Úr ſzerőjén feküſzik a' ſzép búza ſzem-közt. Vannak igen-is az Anya-ſzent-egyház fiai közőtt réſzegeſek, és paráznak Szent Pál Apoſtol bizonyſága ſzerént. 1. CORINTH. 5. valamint a' nagy házban arany edények-is, és gyalázatos edények-is egyetemben. Egyeneſſen bizonyíttya tehát a' Sz. Irás: hogy az

---

* S. PACIANUS Epiſt. 3. contra Novatian. Pag. 310. MM. Bibl. PP. Eccleſia eſt non habens maculam neque rugam, hoc eſt hæreſes non habens, non Valentinos, non Cataphrygas, non Novatianos.

** S. CYPRIANUS Epiſt. 51. Edit. Monach. S. Mauri Pag. 146. Nam etſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides, aut caritas noſtra, ut quoniam zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Nobis tantummodo laborandum eſt, ut frumentum eſſe poſſimus, ut cum cæperit frumentum dominicis horreis condi, fructum pro opere noſtro & labore capiamus. ADDIT BALUZIUS hic Pag. 147. e S. Auguſtino L. 8. contra Creſcon. c. 5. Audi Cyprianum: tolera zizanias, eſto frumentum. AUGUST. L. de Fide & Opp. c. 5. Eſt pernicioſa audacia, & ſtulta præſumptio recedere ab Eccleſia propter mala &c. ſiquidem permixtio bonorum cum malis usque ad ultimam mundi periodum eſt duratura.

az Anya-ſzent-egyházban a' Kriſtus házában, a' Kriſtus ſzerőjén nem csak válaſztottak; hanem az örök tűzre vetendők-is vannak. MATTH. 3. 12.

8. Egyvégbe már az-is igaz: hogy az Anya-ſzent-egyházat láthatatlannak nem mondhattyák a' Reformátuſok holott az láthatandó mindenkor, és minden üdőben, még akkor-is, mikor üldözéſeket ſzenved: mert noha akkor ſokan elrejtekeznek; ſokan mind-azon-által vérek ki-ontásával-is prédikállyák azt, a' mit hiſznek, söt mint-hogy a' régi mondás-ſzerént a' Mártirok vére a' Kereſztyének magva; akkor láttatnak leg-több tagjai az Ekleſiának, mikor leg-jobban üldöztetnek. Láthatandónak jövendeli lenni az Ur igaz Ekleſiáját az ó Teſtamentom: mert azt mondgya felőle ISAIÆ 60. 11. hogy jaj annak a' ki belé nem ſzáll; hogyan jaj; ha azt fel ſe találhatni? kéſzűlnek oda néha a' Pogányok-is, hol kereſsék az Anya ſzent-egyházat; és ha láthatatlan, ki mutattya-meg azt nékik? Ne hazúdgyunk lelki iſméretünkellen! Hallyuk, hogy tárva nyitva léſznek ſzüntelen ennek a' kapuji; Is. 60. a' mellynek a' kapui nyitva nem állanak, 's a' mellyről az ember nem tudhattya, hol légyen; nem igaz Ekleſia. A' Próféták ezt az Iſten házát nem csak láthatatlannak nem mondgyák; hanem, hogy azt minden ember láſſa, minden hegynél magasb hegyen épittetett várasnak nevezik. ISAIÆ 2. 2. MICH. 4. 1. Dávid azt egéſz a' nap magaſságáig emeli Ps. 18. 6. Ezekre nézve Sz. Ágoſton D. az eretnekekre így kiált: „Mit rejtegeted az Ekleſiát, mit „ bujkálſz? Az Ur az ő hajlékat a' nap-világba helyhezte„ té.„ * Továbba Urunk mondáſa-ként MATTH. 5. az Anya-ſzent-egyház hegy tetőn épittetett város, söt ollyan ott-is mint a' Gyertya világ; „vaj mi vak; úgy-mond Sz. „ Ágoſton D. a' ki ſe azt a' nagy hegyet nem láttya, ſe

„ azon

* S. AUGUSTIN. in Pſal. 18. Expoſ. 2. Quid tu Hæretice fugis in tenebras? quid erras? quid per angulos fugis, quid latitare conaris? In ſole poſuit Tabernaculum ſuum.

„ azon a' nagy gyertya-tartón lévő világos fényt nem ſzem-
„ léli.„ Söt még láthatatlannak-is meri mondani. * 'S ugyan vallyon nem oktalanság-é, azt olvasni az Irásban: hogy az Anya-ſzent-egyházban vannak Doktorok, Páſztorok, vagyon Szentségek ſzolgáltatáſa, dorgálás, öſztönözés, ott vagyon a' le-tett panaſznak ki-végezéſe; 's még-is azt láthatatlanná tenni? Ha láthatatlan az Anya-ſzent-egyház; láthatatlan, és fel-találhatatlan ſemmihez küld bennünket az Úr Jesus panaſz le-tevésre. Matth. 18. 17. Azok bizonnyára, kik Pünkösd napján meg-térének; nem a' láthatatlan, Anya-ſzent-egyházhoz tértenek-meg.

9. Tsak arra kell már ſzámat tartanom: hogy ennek a' látzatos Ekleſiának el-tévelyedhetetlenségét éſzre-vegyem. Az bizonyos, hogy ha itt a' Sz. Atyáktól kérek bizonyságot, mind védelmezik az Anya-ſzent-egyház el-tévelyedhetetlenségét. Sz. Tzipriánus azt egy helyt az egyeſség, és „ igaſság házának hija, ** máſutt azt tanittya: hogy az „ Anya-ſzent-egyház a' Kriſtuſtól ſoha ſe ſzakad-el. „ *** El-ſzakadna pedig bizonyoſon, ha tanitáſa tévelygésbe eshetnék valamikép. Szent Ágoſton Doktor mindeneket, a' kik meg-tsalatkozhatatlan tanitáſt kévánnak, tsak ahoz igazit egyeneſſen, a' mint már eléb' látám. De ſzámtalan erre a' Sz. Irásnak-is a' bizonyſága: mert arról az Anya-ſzent-egyházról, mellyben a' mi Tanitáſunkra Püſpököket, Doktorokat, és Páſztorokat rendelt, arról, mellyet a' magas hegyen épittetett várashoz haſonlit, arról, mellyhez a' Pogány népek térni ſzoktak, és hogy oda térheſſenek, kapukat nyit, és Tanitókat rendel, arról az Anya-ſzent-egyházról azt bizonyittya Kriſtus: hogy azt abban a' tanitásban,

* IDEM in Epiſt. 1. Joan. Tract. 2. Quid amplius dicturus ſum, quam cæcos, qui tam magnum montem non vident; qui contra Lucernam in candelabro poſitam, oculos claudunt?

** S. CYPRIAN. Epiſt. 47. Pag. 139. Eccleſiam Catholicam. . unitatis ac veritatis domicilium.

*** IDEM Epiſt. 69. Pag. 265. Eccleſia tamen a Chriſto non recedit.

mellyre az ő népeit közönségesen és mindenütt oktattya, soha tévelygésbe nem ereszti; noha azok a' Tanítók merő gyarló emberek. Soha meg-nem engedi tudni-illik nékik, hogy az hivek-elejbe vagy ő tőle nem bizonyított hit-béli ágazatot vessenek, vagy azt bizonyitsák szent Irásnak, a' mi nem az, vagy annak rosz magyarázását szolgáltassák elejbek. Egy szóval noha a' tagjaiban lészen fogyatkozás; de az Anya-szent egyháznak abban a' Tanításában, mellyet az ő népének egész serege számára hirdetni fog, soha meg nem engedi Isten ő Sz. Felsége, hogy eretnek tanítás légyen. Erre jól reá kell vigyáznom: ezt a' Krisztus maga igérte az Anya-szent-egyháznak. Az Anya-szent-egyháznak mondom, és nem akármi némü tagjainak. Az igeret igy szóll: „Ezen „ a' kősziklán fogom épiteni az én Anya-szent-egyházamat, „ és a' pokol kapuji győzödelmet nem vésznek rajta.„ Matth. 16. 18. Ez az igéret általlyában való, semmi Conditio semmi határozás melléje nem vettetik. Ugyan-is, ha itt Krisztus csak azt akará mondani: hogy az Anya-szent-egyházat addig el-nem szakasztattya az igaz hittől, mig az igasságot követi; heába-való igéretet tett a' Krisztus Jesus, és tsúfságot beszéllet; mert ha szava annyit tészen, hogy az Anya-szent-egyházat addig tévelygésbe nem ereszti; mig az az igasságat meg-fogja tartani; csak azt mondá: addig el-nem hagyom, mig el-nem hagyom: addig nem tévelyeg, mig el-nem tévelyedik. Ezek nem igéretek; hanem gyermekhez illendő játékos mondások. Ha csak ebben áll a' Krisztus igérete, kősziklán vagyon épitve a' Török, és Pogány Ekleszia-is: mert a' sem tévelyeg, mig az igasságot el-nem hadgya. De vallyon kik mondgyák az Anya-szent-egyházat tévelyeghetőnek? azok ihol, azok, a' kik a' Sz. Irásra ereszt vén minden embert azt merik igérni kinek-kinek egyenként, a' mit az egész Anya-szent-egyháztól lelkek ismérete-ellen meg-vonnak. Ne tegyük lelkünket vakká szántszándékkal. Maga mondá édes Üdvözitőnk: hogy az igasságnak, az igaz mondásnak a' lelke mindenkor meg-fog maradni

radni az ő Ekleſiájában: abban az Ekleſiában, mellybe Püſpököket tett a' Sz. Lélek a' népek vezérlésére, és oktatására. Act. 20.28. Az Ur ſzava Sz. János 14. réſzében, 16. versében igy vagyon: „És én kérem az Atyát, és más vi„ gaſztalót ád néktek, hogy örökké veletek maradgyon, „ az Igaſságnak lelkét.„ Olly lelket adott tehát az Anya-ſzent-egyház ſzámára, melly az hiveket meg-tudgya elegendő-képpen vigaſztalni, és azt úgy adá; hogy örökké meg-maradgyon köztök: hogy abban a' vigaſztalásban mindenkor réſze lehetſen kinek-kinek: erre jól reá kell vigyázni. Továbbá: Ez a' mi vigaſztaláſunkra örököſſen ide adatott Lélek az igaſságnak, avagy az igaz bizonyításnak a' lelke. Tehát az Anya-ſzent-egyház valahányſzor bizonyítáſt téſzen az hit dolga-felől, a'-felől, a' mi-nélkül néki igaz vigaſztaláſa nem lehetne; attól az örökre néki meg-igért, és az igaz mondásra meg-tsalatkozhatatlanúl vezérlő Lélektől kórmányoztatik. Ugyan-is, a' mint ugyan ottan az 26. vers mondgya: A' vigaſztaló Sz. Lélek pedig, kit az Atya az én nevemben küld, az titeket meg-tanit mindenekre. Mikor tehát az igaz valóságos Anya-ſzent-egyház előnkbe ád valamit, hogy azt hidgyük; azt attól a' meg-tsalatkozhatatlan Lélektől tanittatván adgya előnkbe; következendő-képpen, lehetetlen: hogy az Anya-ſzent-egyháznak vezérlését követvén meg-tsalatkozzunk. Ez ſzent igaz: mert ha meg-tsalatkozhatna akkor-is az Anya-ſzent-egyház; akkor az a' tanitó, az az igazán bizonyító Lélek nála nem vólna, és igy az ſem vólna igaz, hogy az néki örökre légyen oda adva az Iſtentől; az Irás pedig igy ſzóll: vigaſztalót ád, hogy örökké veletek maradgyon, az Igaſságnak Lelkét.. az titeket meg-tanit mindenekre. Meg-nem tsalatkozhatik tehát az valóságos Anya-ſzent-egyház az ő vallásában. Az Anya-ſzent-egyház, úgy-mond Sz. Pál a' Timoteushoz irt 1. Lev. 3. r. 15. v. „Az „ igaſság oſzlopa, és erős támaſza.„ Ha oſzlop, és támaſz; való, hogy támaſzt valamit; és azt úgy támaſztya, hogy el-ne dülheſſen, mit támaſzt? az Igaſságat, úgy-mond: nem

lehet tehát eretnek tanítás az Anya-ſzent-egyház közönséges tanításába keverve ſoha-is: mert mikor híveinek egéſz ſzámára eretnek tanítáſt adna-elé; akkor nem az igaſságat, hanem az hazugságat tamaſztaná; az Irás pedig azt mondgya: hogy az Anya-ſzent-egyház az igaſságnak a' támaſza, és azt hogy mindenkor támaſzſza, Sz. Lelket adott néki örökre a' mint már látám az Ur igéjében. Bizonnyára ha el-lehetne néki tévelyedni tanításában, nem kötelezne bennünket arra a' jó Iſten, hogy mind a' miket mondanak közönségeſen Tanitóji, meg-tartsuk. v. Matth. 23. 2. Ha el lehetne néki tévelyedni, Szentnek azt mondani nem lehetne, sőt az Anya-ſzent-egyháznak a' nevét ſem érdemlené-meg: mert a' hol igaz hit nints; nintsen ottan valóságos Anya-ſzent-egyház: merő fövényre, és nem kő-ſziklára vagyon épétve; ha abba a' tévelygés bé-veheti magát: erötlennek, tudatlannak nem merem mondani az Anya-ſzent-egyház épitő Meſterét; hogy merjem tehát azt mondani: hogy úgy hadgya ezt a' tőle épittetett ſzent házat, mint a' ſzélvészbe merült hajót az habok tetején? nóha Sz. Lelket, igaſságot örökre igért néki, és azt monda: hogy a' pokol kapui győzödelmet ſoha ſe veſznek rajta. Ugye maga monda Kriſtus: hogy velünk vagyon világ végéig? Matth. 16. 18. Ugye ha az Anya-ſzent-egyházat tévelygő tanításba ejthette volna az ördög; már azt igen-is meg-győzte vólna? Soha ſe ejtette tehát, nem-is ejti ſoha-is annak közönséges tanitását tévelygésbe. A' közönséges tanítását mondom: mert a' mit egy két ſzúrdékban prédikállanak, és nem közönségeſen; az nem az Anya-ſzent-egyház tanítáſa. A' Templomban predikáló Papnak a' tanítáſa-is tsak akkor az Anya-ſzent-egyházé, mikor közönséges, mikor úgy predikál, mikor azt hirdeti, a' mit az egéſz Anya-ſzent-egyház máſutt tanít. És azért az a' köteleſsége néki: hogy valahányſzor azt kérdem tőle: így tanít e' mindenütt az Anya-ſzent-egyház? meg-mutathaſſa bizonyos okokból: hogy éppen úgy tanít: mert nem az Anya-ſzent-egyháznak egy két tanitója el-tévelyedhetetlen; hanem

az

az Anya-ſzent-egyház; ezt mondá a' Kriſtus igaſság oſzlopának 's támaſzának: ennek igéré örökre az igaz mondás lelkét; ezt épité arra a' meg-tántorodhatatlan kőſziklára. Végezzük-el: a' Kriſtus Jesus feje az Anya-ſzent-egyháznak: ſzereti azt, kedvelli, és táplállya: a' mint Sz. Pál Apoſtolnak az Efeſuſiakhoz irt lev. 5. réſzéből tanúllyuk: hogy hogy hiteſſem el magammal, hogy Kriſtus aláb'-való módon viſellyen az Anya-ſzent-egyházra gondot; mint a' jó férjfiú az házas-társára? Férfiak ſzereſsétek a' ti feleségteket, úgymónd Sz. Pál: a' mint Kriſtus-is ſzerette az Anya-ſzent-egyházat, Ephes. 5. 25. és a' mint az 28. versben olvaſsúk, az mondtatik nékik: hogy úgy ſzereſsék őket, mint önnön teſtöket: hogy hogy hiteſſem-el tehát magammal, hogy Kriſtus az Anya-ſzent-egyházat, az ő ſzerelmes jegyeſsét ollyasra hadgya vetemedni, a' mire vetemedvén, jegyeſſe ſem lehet? nem jegyeſſe; ha el-tévelyedik: mert a' tévelygő, eretnek tanitásba és vallásba eſett jegyes a' Kriſtus társaságához, és ſzeretetéhez nem illik. Mint-hogy tehát örökös jegyeſſe az Anya-ſzent-egyház a' Kriſtusnak, kinek ſe ráncza nintsen ſe makulája, minthogy azt úgy ſzereti mint önnön teſtét, mint-hogy annak örökre igaz mondó lelket igért, mint-hogy a' pokol kapuit úgy meg-gátollya, hogy azon ſoha győzödelmet ne veheſſen; Kriſtus hazuttuláſa nélkül azt nem mondhatom: hogy az Anya-ſzent-egyház, melyben a' Sz. Lélek Püſpököket tett a' nyáj legelésére, és tanitására, hogy mondok valamikor már el-tévelyedett, vagy ezután el-tévelyedhetik. Méltán keſereghetſz tehát üdvöſségre kéſzülő lelkem; ha eddig még fel-nem találtad ezt az igaz Anya-ſzent-egyházat! tudván, hogy annak közönséges tanitását követvén, vallásodban el-nem tévelyedhetſz.

HETEDIK RÉSZ.

Az igaz Vallás Válaſztásának módgyáról további Elmélkedés.

REFORMÁLT VALLÁS.

Az Egyházi közönséges nagy Gyüleközetnek ki hirdetett tanitását követvén az Anya-ſzent-egyház, tévelygő eretnek vallásba eshetik.

SZENT IRÁS.

1. Matth. 16. 18. E' kő-ſzálon fogom épiteni az én Anya-ſzent-egyházamat, és a' Pokol kapuji erőt nem véſznek rajta. Sz. Jánosnál pedig az Ur azt igéré: hogy az Anya-ſzent-egyház ſzámára igaz mondó Sz. Lelket ád, és azt néki örökre oda ajándékozza: holott ez a' Kriſtus Jegyeſſe, ezt ő ſzereti, mint önnön teſtét: ezzel támaſztattya az igaſságat: ez annak az oſzlopa és erös támaſza: juttasd eſzedbe lelkem mind azokat itt-is a' miket eddig meg-tekéngetél!

2. Moſt azt kell már ki-tanúlnom: hol ſzóll az az eltévelyedhetetlen Anya-ſzent-egyház? Azt kell-é várnam; hogy az Hivek mind fel-tátsák egyſzer'smind a' ſzájókat a' tanitásra? de ez heába-való gondolat. Ha viſzſza-tekéntek az Anya-ſzent-egyháznak mindenkori ſzokására, veſzem éſzre: hogy az egéſz Kereſztyénség az Anya-ſzent-egyház ſzavának és közönséges tanitásának tartotta a' közönséges Gyüleközetnek végező ſzavát, mellyel tudni-illik bizonyos ágazatok hitelére átok-alatt kötelezték a' Kereſztyénséget az ott egybe-gyült Anya-ſzent-egyházi fő Vezérek.

3. De

3. De vallyon akkor hitték-é-el az hivek azokat az ott ki-végzett ágazatokat, mikor azokat a' Sz. Irásban azután magok-is fel-találák? Éppen nem. Mert azokat a' kik az ott ki-végzett ágazatokat nem hitték; mind eretnekeknek tartották az akkori Kátholikusok, akar találták-fel oſztán az el-végzett Gyüleközet ellenkezöji az Irásban azt, a' mi a' Gyüleközetben Hit-Ágazattyának mondattatott lenni, akár nem. Ez Szent igaz, ezt ſenki ſem tagadhattya. A' Kálviniſták tehát a' kik az Anya-ſzent-egyháznak elsö Gyüleközetit meg betsüllik, azt nem mondhattyák Kálvinuſſal: hogy ök az ott ki-végzett ágazatokat azért hiſzik: „Mert azok „ a' Gyüleközetek igazán magyarázák a' Sz. Iráſt. „ * Söt az ollyan ok-vetés a' józan Filosófiával öſzve ſem fér. Holott ha azt kérdem: AZ ANYA-SZENT-EGYHÁZ elsö GYÜLEKÖZETINEK KI-VÉGZETT ÁRTIKULUSSAIT A' RÉGI KÁTHOLIKUSOKKAL MI FÉLE ÁRTIKULUSOKNAK TARTOD LENNI? azt feleled: Én azokat a' Sz. Iráſt igazán magyarázó Artikuluſoknak vallom: 's hát ha azt kérdezem továbbá: MIÉRT VALLOD AZOKAT IGAZÁN MAGYARÁZÓ ÁRTIKULUSOKNAK? már azt felelvén ismét: mert igazán magyarázzák az Iráſt, ugyan azont ugyan azonnal (IDEM PER IDEM, QUOD EST PETITIO PRINCIPII) bizonyitod. Ezzel az elme meg-nem elégſzik. Arra kell tehát fakadnod: Azért hitték a' régi Kereſztyének, 's mi-is vélek azért hiſzſzük az ott végzett ágazatokat: mert azok, és az ollyan Gyüleközetek meg-nem tsalatkozhatnak az hivek elejbe hit-ágazatúl ki-adott tanításban, és igy meg ſem-is tsalatkoztak: a' mint az Ur JESUS

---

* CALVIN. L. 4. c. 9. §. 1. & §. 8. Priſcas illas Synodos, Nicænam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, Chalcedonenſem, & ſimiles, quæ confutandis erroribus habitæ ſunt, libenter amplectimur, reverenterque, ut Sacro-Sanctas, quantum attinet ad fidei dogmata; nihil enim continent, quam puram & nativam Scripturarum interpretationem. CONFESSIO HELVET. Artic. 11. Comprehenſa Symbolis, ac Sententiis Quatuor primarum & præſtantiſſimarum Synodorum, celebratarum Nicææ, Conſtantinopoli, Epheſi, & Chalcedone, credimus corde ſyncero.

sus maga mondá. Hol mondá? ott, a' hol, a' mint már által-láttam, az Anya-ſzent-egyháznak el-tévelyedhetetlenséget igért; mondván: Ezen a' kőſzálon épittem az én Anya-ſzent-egyházamat, és azon a' pokol kapuji győzödelmet nem veſznek, és igy továbbá, a' mint már meg-visgálám. Tiſzta igaſság ſzerető elmével láſs én lelkem itt a' gondolathoz!

4. Úgye el-nem tévelyedhetik az Anya-ſzent-egyház? úgy vagyon: azt a' Kriſtus mondgya. Ugye az Anya-ſzent-egyház a' közönséges Gyüleközetkor csak két-féle réſzből áll? egyike tanit, végezéſt téſzen, és az ő végezését hirdeti; a' máſika hallya a' végezéſt, és halván hiſzi-is, a' mi ott ki-végeztetett: más egyéb' réſze akkor nintsen az Anya-ſzent-egyháznak: mert azok, a' kik ezzel a' két réſzſzel nem tartanak, ollyanok előttünk Kriſtus parantsolattya-ſzerént mint a' Pogányok, és Publikánuſok. A' Gyüleközetkor tehát hogyan bizonyodik-meg Urunk mondáſa: hogy a' pokol az Anya-ſzent-egyházon győzödelmet nem véſzen; ha azok az egéſz Kereſztyénség ſzámára tévelygéſt végezhetnek; 's emezek az ollyan tévelygő tanitásnak fejet hajtanak_? Ezt el-nem kell felejteni.

5. 'S hát ha a' közönséges Gyüleközetet tsak magában ſzemlélem a' végezéskor, 's akkor, mikor a' végeséſeket még a' nép előtt nem hirdeti, hanem tsak teſzi; el-tévelyedhetetlen-é? Tudom, hogy néhai Reformált vallaſom Tanitója félvén a' ſzoros kaptzától, ſoha meg-nem akarta engedni: hogy a' közönséges Gyüleközet az Anya-ſzent-egyházat repreſentállya, avagy hogy az egéſz Anya-ſzent-egyháznak ſzeméllyét viſeli; jóllehet ha az Orſzág Gyüléſe az Orſzág egéſz népének ſzeméllyét viſeli; örömeſt látnám, miért nem viſelné az Anya-ſzent-egyház Fő rendinek Gyüléſe, avagy közönséges Gyüleközete-is az egéſz Anya-ſzent-egyház ſzeméllyét? de más ok, és mód ſzerént-is ki tetſzik itt az igaſság. Tsak az, hogy éſzre kell venni: hogy a' Gyüleközet végezéſe akkor tellyes végezés, mikor az ellenkezőknek

nek ki-átkoztatáſokhoz mikor a' végezéshez adgyák az ő vokſokat, avagy helyén-hagyáſokat mind azok, a' kik törvény-ſzerént elegendők, és oda valók. A' Gyüleközet ſzemélyei a' közönséges Anya-ſzent-egyházat tanittyák, 's tanitáſt küldenek az egéſz Anya-ſzent-egyházhoz, nints-is akkor kit az Anya-ſzent-egyház bátrabban ismérheſſen az ő Meſterének lenni; mint a' közönséges Gyüleközetet, melly Törvényeſſen már egéſzlen el-végződött, ez egy; más az: hogy Kriſtus Urunk azt igéré: hogy az ő Anya-ſzent-egyházát mikor tanitani fogja, örökké az igaz mondó Sz. Lélek által fogja taníttatni. A' Közönséges Gyüleközetben tehát az egéſz Anya-ſzent-egyházhoz ſzólló, és minnyájunk ſzámára tanitáſt küldő Atyák, mint-hogy valóságoſon taníttanak minyájunkat; az Anya-ſzent-egyháznak örökre oda ajándékozott igaz mondó Sz. Lélek-által taníttatnak, igazgattatnak, és hogy az oktatásban az egéſz Anya-ſzent-egyház meg-botlásának okai ne legyenek, meg-tsalatkozhatatlanúl vezéreltetnek; máskép nem a' kőſzikla az Anya-ſzent-egyház fundamentoma; hanem a' fövény, ſe nem oſzlopa az igaſságnak az Anya-ſzent-egyház; hanem el-tékozlója, és mint egy rontó álgyúja.

6. Vallyon mit felelhetnek erre a' Reformátuſok? tudom: hogy az ó Teſtamentomi Gyüleközetek meg-tsalatkozását repesgetik; de azt kérdem: igért-é az ó Teſtamentom ſzámára-is meg-tsalhatatlanságat az Ur, vagy nem? ha nem igért; ſemmit ſe ſzorit engem ez a' kötés; mert azt felelem: az új Teſtamentomnak meg-vagyon igérve a' meg-tsalatkozhatatlanság; amannak nem, és így amaz el-tévelyedhetett; emez ellenben nem; ha pedig azt mondgyák: hogy az ó Teſtamentomnak-is meg-vagyon az igérve; hiteſsék-el magokkal: hogy nem az ó Teſtamentomi közönséges Gyüleközet tsalatkozott-meg; hanem azok, kik a' Szent Iráshoz nem tudván az ő tulajdon elméjek tsalatkozását, másra kenik. Azt tsudálom: hogy némellyek Kaifás Gyüleközetét merik emlegetni: tudván, hogy ott nem mondo-

tak mind azok Szententziát, a' kik a' vóks ki-mondására törvény-szerént oda tartozandók valának: mint-hogy akkor már a' Krístus az ő Istenségét elegendő-képpen ki-mutatá, bizonyos, hogy törvény székhez nem foghatták ötet, és nem tsak ellene, de még az ő igazgatása nélkül se kellett vólna nékik az hit dolgát illető közönséges törvénykedéshez állani. Az még rendesseb' mikor így okoskodnak: Urunk mondá: hogy farkasok-is fognak az Anya-szent-egyházra jöni, és abból azok sokakat meg-is eszsnek. Heábavalóság a' mit ebből ki fejeznek: mert ha azok a' kik a' közönséges Gyülekezetben a' közönséges Anya-szent-egyház számára végezést teszsnek, merő farkasok; oda vagyon a' Pásztora és Mestere a' Krístus nyájának: és így ez az egész sereg mind merő farkas falat. Az Ur Jesus ha meg-akarja tartani az ő szent igéretét, meg nem engedheti: hogy a' közönséges Gyüleközet farkasá vállyék. De Naziánzomi Sz. Gergely irtózott minden Gyüleközettől? úgy vagyon; de a' mint maga mondgya, tsak azért: mert jó végét nem látta: tudni-illik az eretnekek engedetlensége-miatt; nem azért, mintha tévelyeghetőnek tartotta vólna a' közönséges Gyüleközetet. Hogy hogy mondhatta tehát Sz. Ágoston D. hogy egyik Gyülés a' másikat meg-jobbittya? Előszer ugyan, mint-hogy tsak a' Magyar mondás szerént-is mikor azt kérdezik: mi jób' egy kenyérnél? 's te azt feleled: hogy kettő; meg-vallod: hogy a' jobság néha tsak a' jónak jóval-való meg-szaporitását jelenti: 's így a' Konstántzinápolyi Gyüleközet-is meg-jobbitotta a' Nitzenomit; mert a' mit amaz ki nem végzett a' Sz. Lélek-felől, azt a' Konstántzinápolyi megmagyarázta. Illyen jobbitás felől szóll Sz. Ágoston Doktor. Másodszor: néha Sz. Ágoston Doktor a' Tartományokak Gyüleközetit-is Plenariumnak hija; de nem Oecumenicumnak: * az az tellyesnek; de nem közönségesnek: nem tsuda

* CONCIL. CARTHAG. 3. c. 38. (cui interfuit Augúst.) ait: In Capuensi PLENARIA Synodo videtur statutum. Quæ Synodus NB. a nullo unquam dicta est Oecumenica.

da tehát; ha azt tartya: hogy egy Országnak tellyes Gyülekezete-is néha jobbulást kívánhat; mert az egy Ország Püspökinek Gyüléſe, még nem közönséges Gyüleközete ám az egész Anya-ſzent-egyháznak: emez amazt még köröm-alá foghattya, és méltán. Leo Pápa ſem ſeddette a' közönséges Gyüleközetet, mikor a' Káltzédonyi Gyüleközetet ſeddé vala: mert ez a' Gyüleközet ott végződik, a' hol az a' fedés kezdődik: mint-hogy a' hol annak a' ſeddésnek kezdete vagyon; ott már az nélkül kezdett végezéſeket tenni az a' Gyüleközet, a' ki nélkül a' végezéſeknek ſemmi ereje ſe vólt ſoha-is. A' ki ezt a' mondáſt helyén nem hadgya; ſemmit ſe tud. Mert kérlek benneteket Reformátuſok! mint-hogy ezt a' Káltzédonyi Gyüleközetet ti-is meg-betsüllitek, mondgyátok-meg: ha ez a' Gyülés az ő első öſzve-ülésében nem így ſzóll-é: „Dióskorus ne üllyön velünk, holott ugy-mond „ Gyüléſt mert tartani a' Romai Apoſtoli ſzent Szék engedelme-nélkül; ollyas (közönségés) Gyüleközet pedig, „ melly onnét engedtetett hatalom-nélkül veghez-ment vól„ na, ſoha ſe tartatott; nem-is vólt ſzabad ollyannak tar„ tatni.„ Ez a' Gyülés ſzava, ezt mindnyájon helyén hagyák az ott öſzre-ült Atyák, és Dióskoruſt ki-is ſzállitták a' rendből egyvégbe. * A' Káltzédonyi Gyüleközetet abban ſeddé Leo Pápa: hogy a' Konſtántzinápolyi Püſpöknek máſodik helyet engedett az Anya-ſzent-egyházban, és azt mindgyárt a' Romai Pápa-után-valónak lenni hirdette. Ez a' végezés a' 16-dik öſzve-üléskor tartatott a' Romai Pápa követinek, 's hely-tartójinak ellene-mondáſa-alatt. Leo Pápa tehát, a' kinek helyén hagyáſa-nélkül véghez nem mehetett a' Gyüleközet (holott tekéntsünk bár akár melyik közönséges nagy Gyüleközetre; mindenik akkor végződött, mikor a' Romai Pápa reá tette kezét) Leo Pápa, mondom,

* SACROS. OECUMEN. Conc. Chalc. Seſs. 1. Dioſcorus . . rum perſonam judicandi non haberet, praſumpſit, & Synodum auſus eſt facere ſine auctoritate Sedis Apoſtolicæ, quod nunquam factum eſt, nec fieri licuit.

fedvén azt a' végezéſt, egyebeket pedig az hatodik ſzeſziőig (INCLUSIVE) helyén hagyván benne, meg-mutatá feddésével; a' Káltzedonyi Gyüleközet mellyik réſzére nézve légyen közönséges Gyüleközet. Heába tekergünk: a' közönséges Gyüleközet mindenkor ſedhetetlen, és el-tévelyedhetetlen az egéſz Anya-ſzent-egyház ſzámara ki-ſzabott tanitásában. Az okoſság-is arra vezérel bennünket, hogy az ollyan Gyüleközetnek ſzót fogadgyunk. Mert a' mint Mártziánus Tsáſzár mondá: „Iſtentelen, és ſzentség-törő „ember az, a' ki olly ſok fel-ſzentelt Papi ſzemélly végezé„ſe-után az ő tulajdon agya-velejére bizza az ott ki-vég„zett ágazatok fontolását. „ * 'S vallyon nem ſeje fürt ember-é az, a' ki olly ſok ſzáz jámbor életű Sz. Emberek végezésénél nagyobra meri tartani az ő magányos találmannyát? az ő ſzeme job'-é, hogy ſem az Anya-ſzent-egyház Gyüleközetében őſzve-ült tanúlt emberek-é: néki igérte-é az Ur JESUS a' Sz. Lelket, az el-tévelyedhetetlen igaz mondáſt magányoſon; vagy az Anya-ſzent-egyháznak? 'S hát tsak öt ſzáz eſztendők forgására igérte a' Kriſtus az Anya-ſzent-egyháznak az igaz mondás Lelkét? miért jövendölé tehát Gábriel Arkangyal Luc. 1. hogy a' Kriſtus Országa ſoha ſe fogy ki a' világból? az a' magas hegyre épittetett város rejtekbe mikor ſzállott? olly heába való Anya-ſzent-egyházat kellett-é Kriſtusnak épitteni; melly ezer egynehány eſztendeig az ördög lántzában hevert, és tsak negy öt ſzáz eſztendeig vólt méltó, kit Kriſtus Jegyeſsének ismérjen? ſemmit ſe félly ünk, úgy-mond Sz. Ágoſton Doktor, a' mi az egéſz Anya-ſzent-egyháznak egyet értő végezésével meg-vagyon erősitve, azt bizváſt és bátran hiheti az ember.** „A'

* MARTIAN. Imp. in Synod. Chalc. Act. 8. Vere impius, & ſacrilegus eſt, qui poſt tot ſacerdotum ſententiam opinioni ſuæ aliquid tractandum relinquit.

** S. AUGUSTIN. L. 7. contra Donatiſt. c. 55. Quod Eccleſiæ conſenſione roboratum eſt, tutum eſt.

„ A' ki meg-nem akar tsalatkozni, az Anya-ſzent-egyház „ tanitáſát köveſſe, mert, úgy-mond: annak hiteles méltóſá- „ gát a' Sz. Irás minden tétovázás-nélkül bizonyittya. „ És a' mint Kaſzſziánus ſzőll: Elég az eretnekség meg-torkalá- ſára az Anya-ſzent-egyháznak egyet-értő tanitáſa. * Éppen Lirinenſisnek ſzép kis könyve-is igy ſzóll. „ Mint-hogy „ úgy-mond, a' Sz. Iráſt ſok-féle képpen értik az emberek; „ 's máskép magyarázza azt Neſtórius, máskép Peládius: „ a' ki el nem akar vélek tévelyedni; azt hidgye, a' mit „ az Anya-ſzent-egyház közönségeſen tart. „ ** Azt pe- dig közönségeſen mindenütt tartya 's prédikállya, a' mi a' közönséges nagy Gyüleközetekben ki vagyon végezve, és hit ágazatúl ele vagyon adva. A' kik az Anya-ſzent-egy- háznak közönséges Gyülekezete végező tanitáſában gántsat találnak, hiteſsék el magokkal, hogy nem ott a' gánts; hanem az ő tulajdon ſejekben: holott az Anya ſzent egyhá- zat a' Kriſtus igérete-ſzerént az örökre adatott igaz mon- dó Sz. Lélek ha ott nem vezérli, a' hol az egéſz Anya-ſzent- egyház Nagygyai az egéſz Anya-ſzent-egyház ſzámára tanitáſt adnak elé; nem kőſzikla az Anya-ſzent-egyház fundamento- ma; hanem fövény-halom, mellynek fel-döntésére nem ſzükséges, hogy álgyúkat vontaſſon az ördög; elég arra egy lehellete-is. Ha azok ott tévélygésben eshetnek; mint- hogy utánnak indul az egéſz kereſztény ség; tiſztátalan je- gyeſſe vagyon a' Kriſtusnak; és az Anya-ſzent-egyház nem oſzlop; hanem nád ſzál; ſe nem örökre adatott néki az igaz mondás lelke. Nints mit tennünk: ha az olly közön-

* IDEM. L. 1. contra Creſcon. c. 33. Quisquis falli metuit, Eccleſiam conſulat, quam ſine ulla ambiguitate Sancta Scriptura demonſtrat. Vide c. 6. hic. CASSIAN. L. 1. de Incarn. c. 3. Sufficere ergo ſolus nunc ad con- futandam hæreſim deberet conſenſus omnium. . Præjudicium ſecum damna- tionis exhibuit, qui judicium univerſitatis impugnat.

** VINCENT. LIRIN. Common. pag. 174. Quia videlicet Scripturam Sacram pro ipſa ſua altitudine non uno eodemque ſenſu univerſi accipiunt. . in ipſa item Catholica Eccleſia magnopere conandum eſt, ut id teneamus, quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt.

séges Gyüléſekkel egyet értő Anya-ſzent-egyháznak hitét követni bátortalan; nagyob' oktalanság a' Sz. Iráſt az embernek magányos értelméhez mérni; ha annyan meg-esnek, hová léſz te magad lévén? Ha az egéſz Anya-ſzent-egyház Gyüléſe, és a' Gyüléſt követő népe tevelyeghet; oda vagyon a' Sz. Irás: mert ő bizonyittya azt: hogy el-nem tévelyedhet.

7. Végy vigaſztaláſt fáradt lelkem! majd ki-ſegit, az a' ki teremtett. Ó reménységünknek gyámolya! ki a' te gondviſeléſeddel bennünket vezérleſz, ſzálly a' te fényeſségeddel ſzívem közepébe. Ha azt egyſzer ki-találom a' ſok Gyüleközetek-közt mellyek légyenek közönségeſek; bizváſt azt mondhatom magamban: Ihol ez a' Gyülekezet az Anya-ſzent-egyháznak közönséges Gyülekezete, közönséges Tanitója, Sz. Lelket igért ennek az Ur JESUS az hivek tanitására, jól meg-vagyon ottan helyettem-is fontolva a' Sz. Irás: bizonyos vagyok tehát, hogy általa elömbe-adott ágazatira nézve ſe tulajdon elmémet, ſe más Meſternek tanitását olly bátran nem követhetem; mint ennek 's az illyen Gyüleközetnek végezését 's tanitását. Arra ſzáll tehát a' múnka: hogy a' közönséges Gyüleközeteket meg-ismérjem: mert az apró Gyüléſeket ſoha ſenki ſe mondá olly hatalmuaknak lenni, mint amazokat. Az-é tehát a' közönséges Gyüleközet, mellyet a' Tsáſzárok hivattatnak öſzve? de ihol az Eſeſusi máſodik Gyüleközet Teodóſius akarattyával allott-öſzve; még ſe közönséges; ott vólt a' Jerusálemi, Antiokia, és Aleksándria-béli, ott vólt a' Konſtántzinápolyi Pátriárka, öſzve-ült ott 449-eſztendőben ſzáz harmintz Püſpök; ennek a' Gyüleközetnek még ſintsen az Anya-ſzent-egyház előtt betsülete. A' Pátriárkák jelen-létele ſem elég tehát arra, hogy valami Gyüléſt közönségesnek ismérjünk lenni; ha azt a' Tsáſzár hivattya-is öſzve. Vagy az téſzi é a' Gyüleközetet közönségeſsé, ha mind a' Nap-keleti, mind a' Nap nyugotti Ekleſia Püſpöki ſzámoſſan öſzve-ülnek? De ihol a' Konſtántzinápolyi nagy Gyüleközet, melly Teodoſius Tsáſzár idejében 381.

Eſz-

Eſztendőben tartatott, közönséges vala; és az Anya-ſzent-egyház négy közönséges első Gyüleközeti-közt a' máſodik hely ezé a' Gyülésé; még ſe vala jelen benne a' Nap-nyugotti Ekleſiák-közűl egy Püſpök-is. Nékem úgy tetſzik, hogy azt kell itt a' kerdésre felelni, a' mit a' mi Reformátuſink éppen nem ſzenvedhetnek. Ha az Anya-ſzent-egyház valóságos történeteit meg-nem fontoltam vólna; eſzembe ſe jutna az, a' mit ki nem verhetek itt a' fejemből. Sz. igaz, hogy akár mi nagy roppant Gyüleközet ſe volt ſoha-is közönséges az Anya-ſzent-egyházban addig; míg ahoz a' Nap-nyugotti Pátriárka nem állott. Akár ki mit mondgyon, a' ki erre nem vigyáz, ſoha ſem ismérimeg, mellyik légyen a' Nagy-közönséges Gyüleközet. Így kell tehát arról gondolkodni: A' melly Gyüleközetben a' világon el terjedett Anya-ſzent-egyházból annyi Káthólikus Püſpök, és Pátriárka űl-öſzve, hogy azt már egy két Tartomány és Orſzágbéli Gyülésnek nem leheſſen mondani; való, hogy az illyen Gyülekezetnek csak egy már az héjja; ha az Anya-ſzent-egyháznak mindenkori példáját meg-fontollyuk, az tudni-illik: hogy a' Nap-nyúgotti Pátriárka avagy a' Romai Püſpök adgya hozzá az ő helyén hagyását, és véle tartson. Az illyen Gyüleközet egy tseppel ſem aláb' valo az Anya-ſzent-egyház négy első Gyüleközetinél. Azomban, mikor a' Kátholikuſok ezt tanityák: nem azt akarják azzal mondani: hogy a' Pápának az hitről vagy erköltsről lévő magányos és akár mikép ki-mondott tanitáſa meg-tsalhatatlan: az ő közönséges tanitáſok abban áll a' többi-között: hogy az ollyan ſzámos Gyülésben, a' minéműt moſt említték, mellyre nem egy két tartományból; hanem a' világnak leg-aláb egyik réſzéből ſzámoſon öſzve-gyüleköznek a' Pátriárkák, és Püſpökök, hogy mondok: az illyen Gyülésben ha a' Romai Pátriárkának a' végezéſe egyez a' Gyülésben öſzve-ült Atyák végezésével; olly nagy az illyen Gyülésnek az ereje, hogy az a' hitnek, és erköltsnek dolgában éppen el-nem tévelyedheſsék; az illyen Gyüleközet olly valóságos igaz magyará-

zója

zója a' Sz. Irásnak, mint a' Nitzenomi elsŏ Gyüleközet, akárosztán othon tegye a' Romai Pápa az ŏ végezését, akár az ollyan Gyülésben. *

8. El-nem kell felejtenem, a' mit már ki-végzettem: hogy az illyen Gyüleközetnél egyéb Meſtere nintsen az egéſz Anya-ſzent-egyháznak az ott ki-végzett Ártikuluſokra nézve: mert az othon maradt Püſpökök, ſzent igaz hogy az egéſz Anya-ſzent-egyháznak nem Meſteri; a' Pápa amazokkal tart. Ha tehát az ollyan Gyülekezet el-tévelyedhetik, el-tévelyedik az egéſz Anya-ſzent-egyháznak minden Meſtere, és mint-hogy az hivek tartoznak ſzót fogadni amazoknak, Urunk mondáſa-ként: holott Mojſes ſzekébe az egéſz Anya-ſzent-egyház ſzamára akkor amazokon kévül ſenki ſem ŭl; el-tevelyedik az egéſz nyáj-is Páſztorival együtt: oda vagyon tehát az egéſz közönséges Anya-ſzent-egyház, az az Ekleſia, mellyben a' Sz. Lélek Püſpököket tett: el-dŭlt az igaſság oſzlopa, fövénnyé lett a' kŏſzikla: erŏt vett azon az ördög: a' Jegyes el-veſzté ſzüzeségét: Kriſtus Urunk igérete bé-nem tellyeſedett. Ez pedig mind lehetetlen. De moſt nékem arra légyen gondom: hogy a' mit a' Pápa-felŏl gondolék, meg-bizonyodgyék.

NYÓL-

* VIDE R. P. PEJACEVICH. Dogmat. Theolog. de DEO & Font. TT. Pag. 119. Grzcii.

NYÓLTZADIK RÉSZ.

Az igaz vallás válaſztásának a' Reformátuſok előtt lévő akadékáról.

REFORMÁLT VALLÁS.

A' Romai Pápa Antikriſtus. És igy a' Romai Pápa az egéſz Anya-ſzent-egyháznak nem Egyházi Fejedelme ſe nem fő Páſztora.

SZENT IRÁS.

1. SZ. János az ő első levelének 2. réſzében 22. versében. Az Antikriſtus az úgy-mond: a' ki tagadgya az Atyát, és a' Fiút. Máſodik levelének 7. versében imégyen beſzél: ſok hitetők jöttek e' világra, a' kik nem vallyák, hogy a' Jesus Kriſtus teſtben jött vólna: ez hitető és Antikriſtus. Úgyan azon Sz. János Evangeliomának 21. réſzében igy ſzólla az Úr Péternek: Pasce oves meas: Legeltesd az én juhaimat.

2. Minek-előtte a' Romai Pápáról további gondolkodáſom légyen, azt kell által-látnam: Rómában Sz. Péter vallyon élt-é? Moſt azon nem kötődöm: ha Babilon neve-alatt Roma néha nem értetik-é; jóllehet Sz. Péter Babilonból irá a' levelet: tsak azt kérdem, mint-hogy erre a' tudományra világoſon a' Sz. Irás minket nem igazit; azé a' betsületeſſeb' ember, a' ki halván hat hét érdemes bizonyságot, inkáb' azt hiteti-el magával, a' minek ellene-mondott mindenkor az egéſz régi világ; mint ſem azt, a' mit amazok egyebekkel együtt bizonyitanak? Péternek Romai lakását Aleksándria-béli Kelemen, Irenéus, Tertulliánus, Hegeſippus, Korin-

rintuſi Dénes, Optátus bizonyíttya: és ezek mind az Anya-ſzent-egyház elején éltek a' világon. Irenéus így ſzóll: „A' „ Romai Ekleſia két ditsőséges Apoſtoltól Pétertől és Páltól „ fundáltatott.„ Tertulliánus pedig e' képpen: „Nékünk „ a' mi hatalmunk (vagy) hiteles méltóságunk Rómából „ vagyon. Ó mi boldog ez az Ekleſia! mellyre az Apoſtolok „ mind tanítáſokat, mind véreket ki-önték. Itt Péter olly „ forma halállal halt-meg, mint a' mi Urunk és Üdvözitőnk.„ Optátus igéje így vagyon: „Azt nem tagadhattyátok hogy „ Rómában a' Püſpöki ſzék Péteré vólt eleinten.„ * De a' negyedik Szekulumból nem ſzükség bizonyságot kérni: mert a' ki tud valami keveſet az Iſtoriákhoz, az ott elé-álló tanúk ſzámtalanságáról nem kételkedhetik. Mikor ment tehát Péter Rómába? a' Kritikuſok java azt a' bé-költözéſt Néro idejére helyhezteti. ** Mondgya ugyan Sz. Pál; ROM. 15. 20. hogy ő ott nem prédikállott; a' hol ki vólt az hit már máſoktól prédikálva; de mind-az-által mint-hogy 30. egéſz eſztendeig (majd annyi folyt-el Pál meg-térésétől Rómában-való fogságáig) ő a' Romaiaknak nem prédikállott; el-hi-tetheti magával az okos ember: hogy vóltak már az-alatt az 30. eſztendő-alatt Rómában Sz. Hitünk Hirdetői. Szánt-ſzándékkal tehát oda a' prédikálásra Sz. Pál nem költözött, a' hol már egyebek prédikállottak, ugy vagyon; de azt nem mondgya Sz. Pál: hogy ott ſe lett vólna az előtt ki-hirdetve

Kri-

---

* DIONYS. Corinth. apud Euſeb. Hiſt. L. 2. c. 25. CLEM. Alex. in Hypotyp. HEGESYP. L. 3. c. 2. De Excidio Jeroſolym. S. IRENÆUS L. 3. adv. Hæreſ. c. 3. Pag. 278. Bib. M. PP. A glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ - traditionem-indicantes confundimus omnes. TERTULLIAN, L. 3. de Præſcript. c. 36. Pag. 399. Habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præſto eſt. Iſta quam felix Eccleſia! cui totam Doctrinam Apoſtoli cum Sanguine ſuo profuderunt, ubi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatur. IDEM Scorpiaci L. 4. Romanis Evangelium Petrus & Paulus Sanguine ſuo ſignatum reliquerunt. S. OPTATUS L. 2. contra Parmenian. Pag. 346. Bib. PP. T. 4. Negare non potes ſcire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam.

** PAGIUS cum LACTANTIO, BALUZ, PAPEBROCHIO, & LUDOVICO DU-FOUR.

Kriſtus, a' hová ő kéntelenségéből költözvén a' prédikáláſt el-nem akará henyílleni, úgy-mint midőn Romában fogságaalatt hirdette a' Kriſtus JESUST. Ha Sz. Pál a' Romaiaknál írt levelében Péterről nem emlékezik; meg-eshetett: hogy akkor Péter othon nem vólt. Kálvínus maga-is tsak ugyan arra fakadt egyſzer: „ Egy ſzível lélekkel bizonyíttyák a' „ Régiek: hogy Péter Romában holt-meg: azt tehát én ſe „ tagadom. „ *

3. De nagyob' fát-is mozgatnak a' Reformátuſok, mondván: a' Romai Püſpök nem Sz. Péter hely-tartója; hanem a' Sz. Irásban meg-jövendölt Antikriſtus nem más; hanem a' Romai Püſpök. Én Iſtenem! hány ezer Antikriſtuſt várnak ezek a' világra! Nékem úgy tetſzik ez az elmés Iſtentelenség a' Sz. Irás gyökerét vija. De le-űl a' Pápa a' Templomban. 'S hát mind Antikriſtus az a' ki ott le mér űlni? Ugy de ott imádtattya magát! ollyan bolondoknak tartyáké az okos Reformátuſok a' józan elméjű Kátholikuſokat, hogy azt az embert, kit el-temetnek, Iſtenhez illendő tiſztelettel illeſsék? az Antikriſtus magát olly tiſztelettel fogja imádtatni, melly nem a' Királyokat, Tsáſzárokat; hanem tsak az egy Iſtent illeti, minden égi és földi hatalomnál 's méltóságnál nagyobra fogja magát betsültetni, és azért fogle űlni a' Templomban, hogy ott nem az Iſtent; hanem őtet imádgya minden nép. Erre Sz. Pál tanít bennünket, 2. THESSAL. 2. Így beſzél Arany ſzáju Sz. János-is az Antikriſtusról. ** A' Pápák nem hogy imádtatnák magokat, de le-borúlnak magok-is a' földre és úgy imádgyák magok-is a' tellyes Sz. Háromságat, az Atyát, Fiút, és a' Sz. Lelket, mint akár mellyik ſzegény ember. Nem illik a' betsületes emberhez: hogy minden gyermek eſzünek költeményére fü-

* CALVIN. L. 4. c. 6. §. 15, Propter hunc Scriptorum conſenſum non pugno, quin illic (Romæ) mortuus fuerit.

** S. CHRYSOSTOM. hic. Jubebit ſeipſum pro DEO coli, & in Templo collocari non Jeroſolymitano ſolum, ſed etiam in Eccleſiis.

lét fel-emellye. Az Antikriſtus az Ur Jesus Kriſtus üldözője fog lenni; a' Romai Pápa pedig a' Jesus Kriſtus hitét ſzéles e' világon hirdetteti. Úgy de a' mit ő a' Kriſtus-felől hirdettet, azt ſok tévelygéſſel egyeliti! Úgy de ez tsak merő mondás: a' Kátholikuſok azt tartyák: hogy a' tévelygéſeket nem a' Pápa, hanem Luter Mártony és Kálvinus János hirdetik a' világon. Vagy azt mondgya-é valaki: hogy Sz. János titkos Jelenéſe tsak nem a' Pápára mutat? A' ki így beſzéll, el-felejté: hogy a' régi Romai Püſpökökre-is mind reájok fér az, a' mit ezek-ellen repesgetnek; még-is Kálvinus János nem hogy gyaláznà azokat a' régi Romai Pápákat, de ellenben Szenteknek nevezi egéſz nagy Sz. Gergely Pápáig, ki már az hatodik Szekulumnak vége-felé úl vala Romában. Calv. L. 4. c. 7. 22. Azért tehát, a' ki az Anya-ſzent-egyház történeteiben nem igen forgott, ezekre vigyázzon: A' régi Romai Püſpökök-is Romában laktak; Roma akkor-is hét hegyen fekütt; akkor-is azokat tanitották mind a' Pápák, mind egyebek, a' miket moſt; még ſe mondgyuk őket Antikriſtuſoknak: emezek ſem Antikriſtuſſok tehát: mert ezek ollyanok, mint amazók. Hogy pedig mind a' régi, mind az utóbbi Pápák tanitáſa egyez; azt Kálvinus János könyvéből-is meg-lehet bizonyittani. Kálvinus L. 2. contra Pighium azt tanittya: hogy a' régiek mind arra oktatták a' Kereſztyénséget, hogy az Embernek vagyon ſzabad akarattya a' jóra. Másodszor: Kálvinus L. 3. Inst. c. 3. §. 10. meg-vallya: hogy a' teſtnek és vérnek a' bünre-való; de akaratunk-ellen elő-kelő mozdúlását véteknek ſe Sz. Ágoſton, ſe egyéb' régi Doktorok nem tartàk lenni. Harmadszor: Kálvinus L. 3. c. 4. §. 78. meg vallya: hogy a' Régiek minnyájan azt hitték, hogy a' Kriſtus érdemivel kereſett malaſztal élvén az ember az ő bűneiért eleget tehet. Negyedszer L. 3. c. 5. §. 10. maga mondgya: hogy ezer háromſzáz eſztendők-előtt ſzokás volt mindenütt az halottakért imádkozni. Ötödször: L. 3. c. 15. §. 2. Meg-engedi, hogy a' Régiek meg-vallák a' jó-

ságos

sígos tselekedetnek érdemét. HATODSZOR: L. 4. §. 10. &c. Azt bizonyíttya: hogy a' régi Kereſzténységben a' Papok nem házaſodtak. HETEDSZER: L. 4. c. 12. §. 20. Megvallya: hogy a' Régiek a' negyven napi böjtel-együtt egyéb' böjtöket-is tartottak. NYÓLTZADSZOR: L. 4. c. 17. §. 21. A' Régiek úgy-mond, áldozatot tettek az Iſtennek. Nem győzném a' Luteránus Tzenturiátorok bizonyságit eléadni, kik azt vallyák, hogy az harmadik Szekulumban az hívek a' Szenteket ſegétségül ſzokták hini, és e' mellett többeket ſzámlálnak-elé ezekhez haſonlókat. Érthetik a' Reformátuſok már, minémű vólt a' Régi Romai Pápáknak a' Kereſztyényekkel együtt az ö tanítások: ollyan tudni-illik Kálvínus bizonyſága-ſzerént, a' minémü a' moſtanyiaké; még-is azokat Szenteknek nevezi; emezeket ſe nevezheti tehát Antikriſtuſoknak, mert a' ki úgy tanit, és úgy h zen mint a' Régiek; ahoz az Anya-ſzent-egyházhoz tartozandó, melyet gánts-nélkül valónak mondott máſutt Kálvínus maga-is; ha el-nem feledé. A' moſtanyi Romai Pápák betsületes Egyházi ſzeméllyek, és Fejedelmek, mint a' régiek; az egéſz Nap-keleti Egyházi Páſztoroknak a' java a' Görög Tsáſzárral együtt meg-esméré a' Florentziai Gyüleközetben; hogy az utóbbi Romai Püſpököknek-is ſzintén ollyan az hatalmok, mint a' régieknek. Úgy, de túrkálnak az Irásban! úgy de ez hazúgság: látám Kálvínus bizonyságiból, hogy azt ők a' régiekkel értik. Más az: hogy az Antikriſtus egy ollyan jelt üt minden követöjére kitſintől fogva nagyig, mellyet a' ki magán meg-nem mutathat; ſe nem vehet ſe nem árúlhat. APOC. 13. Romában veſznek, és árúlnak még a' Z'idók-is. Tsak azt el-ne felejtsük: hogy azok a' Kálvínuſtól ditsért Sz. Pápák-is ollyanok vóltak, mint emezek a' tanításra nézve. Az Antikriſtus neve ezt a' ſzámat fogja magában foglalni 666. De ha az mind Antikriſtus, a' ki nevében ez a' ſzám találtatik, majd mint-hogy Sakſonius, Titán, Genſerikus és egyebek mind Antikriſtusnak a' neve ſzámát hordozzák; talán ezek közül egyik léſzen a' né-

ve? * ha pedig Látinusnak fogják híni; ne tanúlly deákul, mert mint-hogy mind Latinus, a' ki deákúl túd, félhetſz hogy Antikriſtus ne vállyék belőled: tsak az hogy ha a' Látinus neve-alatt kereſed őtet, ne úgy írd Látinus nevét a' mint kell; hanem a' mint a' Grammatika tiltya. * * Vagy ha Romaith léſzen a' neve; talán nem a' Romai Pápa; hanem a' Romai Bába léſzen Antikriſtus: mert רמיית Romiit Aſzſzonyt jelent, nem férfiat. Jádtzodozva kell felelnem a' játékos gyermekségre. Az-is hazugság, hogy a' Pápa az Iſtenét magáénak tulajdoníttya: hazugság, hogy olly törvény-alá vetheti az ember lelki ismeretet a' minémü eſzébe jút: mert Roma hallatára is azt taníttyák a' Kátholikus Doktorok, hogy az igaſsággal, vagy az emberi terméſzettel, vagy a' Sz. Iráſſal vagy az Iſtentől adatott törvényel ellenkező parantsolatokra ſenkit ſem foghat a' Pápa. Hazugság, hogy annyi Szentséget állithat-elé, a' mennyit akarhat: tsak annyit vall és tanít, a' mennyit a' Régiek; látom, és tapaſztallom a' régi Sz. Atyák iráſiból! hazugság az-is, hogy a' Pápa más móddal kereſteti az üdvöſséget, és nem úgy, mint az Evangeliom taníttya: mert a' moſtani Pápák tanítáſa egyez a' Régiekével; a' Kátholikuſoknál-is jaj annak a' ki nem az Evangeliomot; hanem maga költeményét prédikállya.

4. Antikriſtusnak tartani a' Romai Püſpököt, hogy ſzépen mondgyam: a' gyermek-eſzüekhez illendő iſtentelen játzodozás, és Irás-rontás. Nem Antikriſtus a' Pápa; hanem az Anya-ſzent-egyháznak Egyházi Fejedelme, és valamint Péternek nagyob Méltósága-vólt, mint egyéb' Apoſtoloknak; ſzintén úgy nagyob méltósága és hatalma vagyon a' Romai Püſpöknek, úgymint Sz. Péter hely tartojának, mint akár mellyik egyéb' Püſpöknek, és Pátriárkának. Hogy Sz. Péternek fő méltóságát jobban elmémben tartsam; noſzſza

* ΣΑΞΟΝΕΙΟΣ Τειτάν, γενσηρικός.

* * PER ei, non per i.

ſza kéſzítsünk, az Irás bizonyságiból erre a' végre egynehány magyar verſet:

5. A' ſzent Biblia-ként mindenben Péter az elsŏ.
Ŏ felel, ŏ térit, * ŏ teſz leg-elŏre tsodákat. [1]
A' ſok Apoſtol-közt ŏ néki jelenti magát meg
A' Kriſtus leg-elŏſzer-is. [2] Ŏ tartott vala ſzámat
A' fel-akadt Júdás hely-tartójára. [3] Ki vólt az
Kit míg meg nem látogatott, nem nyúghata Sz. Pál? [4]
Egyben ŏtet igaz feddé; de nagyobra betsüllé
Máſoknál tsak azért-is: mert úgy kérkedik azzal
Mint a' fŏ Páſztor dorgálására fel-állott
Bátorságával. [5] Péter büntette Safirát. [6]
A' Gyülés verſengését ki fejezte-be? [7] nem de
Ott-is Sz. Péter ſzóllott leg-elŏre? Jakabbal
Azt követék mind, a' mit amaz nagyába ki mondott.
A' neve ſzüntelen a' fŏ póltzon látzik: [8] elég az,
Hogy Kriſtus Péterre bizá kúltsával [9] az aklát, **
'S háromſzor mondá: Péter bárányimat örézd. [10]
6. Vállyon az, a' ki magát Báránynak tartya, magát nem
Tartozik-é Sz. Péternek legeléſire biznia?
Minnyájan Sz. Péternek gondgyára bizattunk
Sz. igaz: [11] ŏriz-is ŏ még moſt-is minket az-által
A' kit hagyott a' ſzékbe, magát Mennyégbe merítvén.
Péter idétt a' Fŏ Páſztor kellett vala; [12] kell hát
Moſt-is azon képpen: Kriſtusnak nyája vagyon még
Moſt-is; azon-képpen vagyon hát Fŏ Páſztora moſt-is.

És

---

* ACT. 2. ACT. 4. 1) ACT. 3. ACT. 9. v. 32. 2) LUC. 24. 1. CORINTH. 15. v. 5. 3) ACT. 1. v. 16. 4) GALAT. 1. 18. 5) GALAT. 2. v. 2. v. 6. v. 9. v. 11. 6) ACT. 5. v. 3. 7) ACT. 15. v. 7. & v. 14. 8) MATTH. 10. MARC. 3. LUC. 6. ACT. 1. 9) MATTH. 16. v. 18. 19. 10) JOAN. 21. v. 15. 16. 17. 11) JOAN. 21. v. 15. 12) JOAN. 21. v. 15.

** S. CHRYSOST. Hom. de 10. Mill. Talent. Debit. Pag. 4. Tom. 3. S. Maur. Πέτρος ὁ τῦ χορῦ τῶν Αποσόλων κορυφαῖος, τὸ σόμα τῶν μαθητῶν, ὁ σύλος τῆς Ἐκκλησίας. „ Péter az Apoſtolók karának Fejedelme: a' Tanítványok „ ſzája, az Ekleſia Oſzlopa.

És mint-hogy Kriſtus Páſztort, 's a' féle Tanítót
Rendelvén; Egy-Házának mind akkori népét,
Mind ez idó bélit a' Páſztori kézbe botsáttá; *
Szintén úgy; mint-hogy rendelt Fő Páſztori Tiſztet;
Azt-is örökre tevé más Páſztori Tiſztivel együtt.
Senki pedig ſoha nem tartott a' régi világban
A' Pápán kévül máſt olly Fő Páſztori Tiſztnek.

7. Az Anya-ſzent-egyháznak régi igaz Doktori, és Páſztori közönségeſſen Sz. Máté 16. réſzének 18, és 19. verſét Kriſtus-után Péterre értették, és Péternek leg-föb' méltósága-felől ſoha ſe kételkedtek: Tzipriánus így beſzél: „ Péterre épitette Kriſtus az Anya-ſzent-egyházat. És to-„ vábbá: Péternek adatott ugymond az Elsőség: hogy a' „ Kriſtus Anya-ſzent-egyháza, és Püſpöki ſzéke egynek „ lenni mutattaſsék.„ Hilárius ſzava így vagyon „ Pé-„ ternek adá a' kúltsokat, Péterre épité az Anya-ſzent-„ egyházat.„ Tertulliánus pedig e' képpen kiált-fel: „ Pé-„ ter nem tudott-é valamit, ki az Anya-ſzent-egyház kö-„ ſziklájának nevezteteti? „ Erre még két annyi bizonysá-got hozhatok-elé. ** De a' Romai Pápákat-is, úgymint Pé-

ternek

---

* ETHES. 4. v. 11. 12. 18.

** S. CYPRIAN. Epiſt. 55. Pag. 179. Baluz. & S.Maur. Petrus tamen ſuper quem ædificata ab eodem Domino fuerat Eccleſia, unus pro omnibus. ET Epiſt. 69. pag. 265. Loquitur illic Petrus, ſuper quem ædificanda fuerat Eccleſia, Eccleſiæ nomine docens. Et L. de Unit. Eccleſ. Pag. 397. Primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia & Cathedra una monſtretur. ITT SZ. TZIPRIÁNUS SOKSZOR MONDGYA: hogy az Anya-ſzent-egyházat Péterre épitette Urunk, és őtet tette Elsővé. S. HILARIUS Pictav. In Matth. Pag. 749. col. 2. S. Mauri. O in nuncupatione novi nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius Petra. IDEM in Pſal. 131. n. 4. Pag. 502. Petrum, cui ſuperius claves Regni cælorum dederat, ſuper quem Eccleſiam ædificaturus erat. &c. RR. PP. S. MAURI hic. lit. e. Nulla contradictionis macula in eo eſt, ſi elogium, quod ob confeſſionem fidemque ſuam meruit Petrus, modo ad ipſum, modo ad fidem ipſius referatur. TERTUL. Præſcr. c. 21. Latuit aliquid Petrum, ædificandæ Eccleſiæ Petram dictum? BASILIUS, in c. 2. Iſaiæ. Petrus quoniam fide præibat, Eccleſiæ ædificationem in ſe recepit. S. CHRYSOST. citatus, Et in Pſal. 50. S. HIERON. L. 1. adv. Pelag. c. 4. Ut Plato Princeps Philoſophorum, ſic Petrus Apoſtolorum fuit, ſuper quem Eccleſia Chriſti ſtabili mole fundata eſt. S. AUGUST. Iſ. 69. EPIPH. Hæreſ. 59. NAZIAN. Or. 26. PROSP. VOC. Gent. L. 2. c. 28. &c. &c.

ternek hely-tartójit minden egyéb Püſpök, és Pátriárka hatalmánál, 's méltóságánál fellyeb' valónak ismérte az egéſz régi Anya-ſzent-egyház. I. Az elſő Szekulumban Urunk ſzületéſe ſzázadik eſztendeje-felé midőn a' Korintuſi Kereſzténység némelly ſzakadásra kezdene oſzlani; Sz. Kelemen Románák akkori Püſpöke bizonyos parantsoló levelet küld vala hozzájok, 's ezzel a' Korintuſiakat a' békeségbe viſzſza-is helyheztette. Ezt Euſebius bizonyíttya L. 3. c. 16. Kelemen Pápának emlétett levele még moſt-is meg-vagyon, és a' Kritikuſok annak valóságáról éppen nem kételkednek. * A' többi-között azért neheztelt a' Pápa a' Váras Püſpökére; hogy az Iſteni ſzólgálatot akkor vitte-végbe mikor néki tetſzett, bizonyos orára nem vigyázván. Ezt feddé benne Sz. Kelemen; de meg-adgya a' népnek-is egyetemben, a' mi őtet illeté: hogy tudni-illik illy elégtelen okért nem általlott veſzekedni a' Püſpökkel. II. A' Máſodik Szekulumban Viktor Pápa nem türhetvén az Aſia-béli Kereſzténységnek ſzokáſát; hogy egy bizonytalan Tráditzióra vigyázván, és így a' Z'idókkal tartván, Husvét napját a' tavaſzi elſő új hóldnak 14. napjánál ſoha ſe akarták eléb vagy hátráb' helyheztetni, akár oſztán Péntek volt az a' nap, akár Szombat; jóllehet egyébütt a' Kereſztényeknél az Husvét helye mindenkor Vaſárnap vala: mint-hogy Polikrates az Eſeſuſiak Püſpöke engedni nem akart, egyebekkel együtt; kevés héjja volt hogy Viktor minnyájokra átkot nem ſzállitott; de mint-hogy érdemes okokra nézve könyörgött érettek Irenéus Lugdunumi Püſpök; ki nem átkozta őket, hanem tsak társaságát vóntameg tőlök. Azomban Viktor mikor Husvét állapottyát forgatá, parantsolatot ſuttatott Paleſztinába, Korintusba, 's Galliába, hogy Gyülekezetet tartanának ennek a' dolognak meg-fontolásáért a' Püſpökök. Hozzá ültek tehát a' verſengés ki-végezéséhez Paleſztinában Teófilus, Korintusban

* PETITDIDIER Tract. de Pontif. Pag. 18. Poſonii. AMORT. Demonſt. Critic. Relig. pag. 27.

Bákillus, Lugdunumban Irenéus, máſutt meg egyebek; Viktor parantsolattyának mind engedtek Vallyon nem a' legfőb' hatalomnak bizonyos jele é ez? Ihol Gyüléſt üttet a' Romai Pápa mind Aſiában, mind Európában, 's a' Püſpökök néki ſzót fogadnak; vallyon mellyik Tsáſzár adta a' Romai ſzéknek ezt a' méltóságot? holott azok akkor mind Pogányok vóltak. * III. Az harmadik Szekulumban Kornelius Pápa fő hatalmát a' tengeren-túl-is meg-ismérték a' Afrika-béli Püſpökök, Páſztorok, és Ekleſiák; ezek a' Romai Ekleſiának Püſpökét Korneliuſt: „az Kátholika, avagy „ közönséges Anya-ſzent-egyház Püſpökének; magát pedig „ a' Romai Ekleſiát a' közönséges Kereſztyén Anya-ſzent-„ egyház gyökerének és Annya-méhének nevezék Sz Tzi-„ priánuſſal.„ Meg-is mutatta ez a' Kornelius nevü Szent Püſpök az ő felséges hatalmát: mert Novátziánuſt, ki azt meré tanítani: hogy az Anya-ſzent-egyház üldözésében meg-eſett embernek az Anya-ſzent-egyház nem adhat botsánatot, az ő itélő ſzéke-elejbe fogá, és átok-alá veté. Ezt a' Korneliuſtól tett itéletet az egéſz Anya-ſzent-egyház helyén hagyá Euſebius bizonyſága-ſzerént L. 6. c. 33. Tudom; hogy mikor a' vólt a' kerdes, ha meg-kelle ismét az eretnekektől meg-kereſztelt embert újjonnan kereſztelni? Tzipriánus ſzót nem akart fogadni a' Pápának; de az bizonyos: hogy akkor meg-botlott, 's nem új ſzokás hogy az egyſzer meg-botlott ember annak az hatalmát, a' kitől vélekedéſe kárhoztatik, a' Sz. Irás igéjivel-is kiſſebítse. Nem gyalázom ezt a' Sz. Atyát, söt magaſztalom; nem azért mert Iſtvánnak Romai Pápának ellene-állott, hanem azért; mert az hitnek bizonyſágáért, és ugyan az Anya-ſzent-egyház egygyeſſégében múlt-ki a' világból; de az emletett vélekedéſére nézve bizonyos hogy tévelygett, söt az-is igaz: hogy még

ez

* BEDA. L. de Æquinoctio Vern. BALUZ. in Coll. Concil. SCHELSTRAT. ex vetuſt. cod. Vatic. Tom. 2. EUSEB. Hiſt. L. 5. c. 24. & 25. Apud DU-MESNIL Tom. 1. L. 4. prope fin. Pag. c. 215.

ez az engedetlenség-is ki-mutattya a' Romai Pápáknak fel-séges hatalmát: mert úgye akár miképp verſengett a' Szent Mártir, tsak ugyan Sz. Iſtván Pápának végezésére állott az egéſz Anya-ſzent-egyház? úgye a' kik a' Sz. Mártir vélekedé-sét vitatták, tsak ugyan eretnekeknek tartattak végtére? A' Kálviniſták-is tsak Sz. Iſtván Pápa végezéſét követék, 's nem Sz. Tzipriánus vélekedését. A' ki tudni akarja mi véleke-désben vólt Tzipriánus a' Pápa fő hatalmáról; ne azt olvaſſa a' mit az a' Sz. Atya ſzivének akkori háborgásában írt; hanem azt, a' mit arról tsendeſz elmével lévén, bizonyí-tott. Mikor még a' Pápával ſemmi verſengéſe ſem vala eze-ket bizonyitá. Előſzer: hogy a' mint emléttém, a' Romai Pápa a' közönséges Anya-ſzent-egyháznak Püſpöké légyen; nem úgy mintha egyebek Püſpökök nem vólnának; hanem azért: mert tartozik minden Püſpök néki engedelmeskedni. Szavai így vannak: „Mi tudgyuk, hogy Kornelius a' Szent-„ séges közönséges Anya-ſzent-egyház Püſpöke a' minden-„ ható Iſtentől, és a' mi Urunk Jæsus Kriſtuſtól vagyon (a' „ Püſpökségre) válaſztva. * Másutt így beſzél: Fejede-„ lemség adatik Péternek, hogy a' Kriſtus Anya-ſzent-„ egyháza, és Egyházi ſzéke egynek mutattaſsék lenni... „ Az Anya-ſzent-egyháznak egyeſséget a' ki meg nem tar-„ tya, hogy hogy hitetheti-el magával, hogy ő igaz hitben „ légyen? A' ki az Anya-ſzent-egyháznak ellene-áll, a' ki a' „ Péter ſzekétől-el ſzakaſzkodik, Pétertől mondok, a' kin az „ Anya-ſzent-egyház fundáltotva vagyon; hogyan bátorit-„ hattya azzal magát, hogy ő az Anya-ſzent-egyházban lé-„ gyen?„ ** Másodſzor Sz. Tzipriánus a' Romai Pápát

* S. CYPRIAN, Epiſt. 46. Pag. 136. S. Mauri. Cornelium Epiſcopum Sanctiſſimæ Catholicæ Eccleſiæ electum a DEO omnipotente & Chriſto Domino noſtro ſcimus.

** IDEM. L. de Unitate Eccleſ. Pag. 396. & 397. Exordium ab Unitate proficiſcitur, & Primatus Petro datur ut una Chriſti Eccleſia, & Cathedra una monſtretur .. Hanc Eccleſiæ unitatem qui non tenet, tenere ſe fidem credit? Qui Eccleſiæ renititur & reſiſtit, qui Cathedram Petri, ſuper quem fundata eſt Eccleſia, deſerit, in Eccleſia ſe eſſe confidit?

Sz. Péter hely tartójának mondgya lenni. * Harmadszor azt tanittya, hogy a' Romai Pápa a' külső Tartományok Püspökeit a' székről le-szallíthattya; ha meg-érdemlik: és ellenben ismét viszsza-helyheztetheti őket. ** Negyedszer azis az ő tanítása: hogy a' Romai Eklésia, a' mint emlétém, a' közönséges Keresztyén Anya-szent egyháznak gyökere, anyai méhe, és feje. *** Ötödször: hogy a' Romai Pápához vólt szokás akkor-is mozditani a' versengés-alatt forgó Egyházi dolgot: tsak azt feddé Felitzisszimusban, és Fortunatusban, hogy meg-vetvén az othon való Püspököt, és a' szabott utat, a' Romai szék elejbe merték vinni azt a' dolgot, mely felől versengést sé kellett vólna támasztani. **** Az harmadik Szekulumból az-is bizonyos: hogy a' Romai Pápák Püspökök Püspökinek tartották magokat, és Tertulliánus mikor erre morgott eretnek vala már akkor. ***** Tzipriánusból-eszre veszem: hogy az Anya-szent-

egy-

---

* S. CYPRIAN. Ep. 67. ad Stephanum Pap. Pag. 250.

** IDEM. Ibid. pag. ead. ad Steph. P. Dirigantur in Provinciam & ad plebem Arelate consistentem a te literæ, quibus absento Marciano alius in locum ejus substituatur. & grex Christi qui in hodiernum ab illo dissipatus & vulneratus contemnitur, colligatur. BALUZ. hic contra Edit. Oxon. Pag. 252. Sciebat Cyprianus defensionem Canonum Romano Episcopo præcipue commissam esse. IDEM. Cypr. Epist. 68. In Hispaniam de Basilide pag. 256. Basilides. .. Romam pergens Stephanum Collegam nostrum longe positum & gestæ rei ac veritatis ignarum fefellit, ut exambiret reponi se injuste in Episcopatum, de quo fuerat jure depositus.

*** S. CYPRIAN. Epist. 45. Pag. 134. Ecclesiæ Catholicæ radicem, & Matricem.

**** IDEM. Epist. 55. Pag. 183. Navigare audent, & ad Petri cathedram atque Ecclesiam principalem. &c. BALUZ. hic Pag. 193. Observat Cyprianum cum conqueritur de audacia Schismaticorum, qui post judicium Episcoporum Africæ provocaverant ad Cathedram B. Petri, & ad Ecclesiam principalem, nullo modo respexisse ad magnitudinem Urbis Romæ, cujus illi præsidium non implorabant, sed ad Cornelium. Erat enim causa Ecclesiastica. .. Confundit autem Cyprianus Cathedram Petri cum Ecclesia Principali: quia CATHEDRA PETRI EST ECCLESIA PRINCIPALIS, & ECCLESIA PRINCIPALIS EST CATHEDRA PETRI. Istud ego puto negari non posse. Ita Baluzius.

***** TERTULLIAN. De Pudicit. c. 1. apud DU-MESNIL. An. 209. Audio edictum esse propositum (a Zephirino P.) ... Pontifex scilicet maximus, quod est Episcopus Episcoporum edicit: Ego & mœchiæ & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto.

egyház-is ugyan annak tartotta lenni a' Romai Püſpökét. Sz. Ireneuſt már régen emlegethettem vólna, ki ismét megvallya: „Hogy a' Romai Ekleſiának nagyob' az Fejedelem„ ſége mint egyebeké; holott minden egyéb' hiveknek „ ahoz kell tartani magokat.„ * IV. A' mi a' negyedik Szekulumot illeti; ſzámtalan abból erre a' bizonyság. A' felől Sz. Optátus így ír: „Tudod, és nem tagadhatod, hogy „ Roma Városában Péternek adatott eleinten a' Püſpöki „ ſzék, és hogy ebben ült Péter minden egyéb' Apoſtolok„ nak a' Feje... Tudgyuk, hogy ajtaji vannak a' pokol„ nak, ezek-ellen üdvöſséges kúltsokat vett Péter, a' mi „ Fejdelmünk, .. honnét vagyon tehát hogy a' Menyor„ ſzág kultsát magatoknak meritek tulajdonittani, kik a' „ Péter ſzéke-ellen a' ti fel-fuvalkodáſtok, és vakmerőség„ tek-által a' ſzentség-törésnek Katonái vadtok?„ ** Ugyan azon Sz. Optátus Püſpöknek tanitáſa-ſzerént akkor elegendő képpen és törvényeſſen végződöt az Egyházi ſzemélyek verſengő dolga, mikor azt a' Romai Pápa ki-végzette. Tzetziliánus állapottya-is úgy végződött, és csak akkor, mikor ötet Miltziadés, avagy Melkiades Pápa ártatlannak mondá, és hirdeté. *** 'S hát Melkiades Pápa itélete-után miért engedett Konſtantínus Tsáſzár ismét Arelate városában az új Gyüleközetre Tzetziliánus dolgában helyt a' Donátiſtáknak? Nem azért, úgy-mond Sz. Ágoſton D. mert még akkor-is kellett; hanem hogy a' Donátiſták ſzemtelenségén ki-

* S. IRENÆUS adv. Hæreſ. L. 3. Pag. 278. Bibl. PP. T. 2. Ad hanc enim Eccleſiam propter potentiorem (alii potiorem) principalitatem, neceſſe eſt omnem convenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt undique fideles.

** S. OPTAT. contra Parmen. L. 2. pag. 347. Bibl. PP. Tom. 4. Negare non potes &c. omnium Apoſtolorum Caput Petrus... contra quas portas claves ſalutares accepiſſe legimus Petrum, Principem ſcilicet noſtrum... Unde ergo eſt, quod claves regni vobis uſurpare contenditis, qui contra Cathedram Petri,.. ſacrilegio militatis.

*** IDEM, L. 1. Pag. 346. Cæcilianus.. innocens eſt pronunciatus; etiam Militiadis ſententia, qua judicium CLAUSUM EST.

adna valamiképpen. * Sz. Atanáſius Patriárkát a' Nitzenomi Gyülekezet végezésének védelmezőjét ki-előtt vádolták annak az ellenkezői? nem de Julius Pápa-előtt? ki Urunk 342dik eſztendejében vezérlé az Anya-ſzent-egyházat: maga elejbe hivatá ez a' Pápa Atanáſiuſt Áleksándriai Patriárkát, és minden tétovázás-nélkül meg-jelent előtte az itéletre. ** 'S egyan úgy kellett: mert a' mint Julius Pápának egyik levele ſzóll: Az vólt az Anya-ſzent-egyház ſzokáſa: hogy a' Püſpököket és Patriárkákat ſenki az ő Püſpöki ſzekéből lene merje ſzállítani; míg a' Romai Pápát arról nem tudóſittya; 's az arról előre végezéſt nem téſzen. Julius Pápa ſzavai, a' mint azokat maga Átanáſius emlegeti, igy vannak: „Miért „ hogy az Aleksándria-béli Ekléſiáról, nékünk leg-főképpen „ egy levél ſem iratott? Talán nem tudgyátok, hogy az a' „ bé-vett ſzokás, hogy eleintén mi hozzánk iratnaſsék levél, „ és igy itt az végezteſsék, a' mit az igaſság kiván?„ *** Ugyan Aranyſzáju Sz. János-is oda mozdità az ő állapottyát Urunk 404. eſzrendejében, Romába mondok Innotzentzius Pápához: mikor Teófilus z'inattyától Konſtantzinápolyi ſzekéből le-tétetett, és ſzámki-vetésbe küldetett. **** De állapodgyunk még meg, és emlegeſsük még egyſzer Atanáſiuſt. Pogány és furtsa ſzemü Iſtorikus vala Ammiánus Martzellinus, és mint-hogy éſzre-vette mi dolog forogjon a' Ke-

---

* S. AUGUST. Ep. olim 162. Non quia jam neceſſe erat, ſed eorum perverſitatibus cedens.

** THEODORET. L. 2. c. 3. & 4. & CASSIODOR. ex EO IN TRIPARTITA L. 4. Pag. 227. S. Maur. Venet. 1729, JULIUS Athanaſium ad judicium regulariter evocavit. Ille continuo evocatione ſuſcepta venit. IDEM teſtatur ipſa Julii Epiſt. ſequens pag. 248.

*** JULIUS Papa in Epiſtol. ad Euſebianos citata a S. Athanaſio Opp. Tom. 1. Apolog. contra Arian. Pag. 153. Edit. S. Mauri. Δι. τι δε περι &c. Cur autem de Alexandrina potiſſimum Eccleſia, nihil nobis ſcriptum eſt? An ignoratis, hanc eſſe conſuetudinem, ut PRIMUM nobis ſcribatur. Et hinc, quod juſtum eſt decernatur? Sane ſi qua hujusmodi ſuſpicio in illius Urbis Epiſcopum cadebat, ad hanc Eccleſiam illud referibendum fuit.

**** DU-MESNIL ad annum 404. ex Palladio, Soſomeno, & Epiſtolis S. Chryſoſtomi.

Kereſztények közt; azt irja: „Hogy Konſtántzius Tsáſzár a' „ mit Atanáſius-ellen végzett annak tartóſſab meg-maradá-„ sára a' Romai Pápának helyén hagyását felette-igen óhaj-„ totta; mint-hogy a' Romai Pápák méltósága egyebeket „ fellül-haladgya úgy-mond.„ * Sz. Ambrus Doktornak bizonyságát ki nem maraſzthatom; Ő azt tanittya: „Hogy „ ott az Anya-ſzent-egyház, a' hol Péter jelen vagyon.„ Máſutt igy ſzóll: „Az egéſz Romai világnak Feje a' Romai „ Ekleſia:„ még többet mond; mert ahban a' könyvben mellyben az ő édes Atyafiát Szátiruſt ditséri, róla azt emléti ditséreteſen: „Hogy Szátirus egy Püſpököt magához hi-„ vatván azt kérdezé tőle: vallyon egygyeſzſz-é te az Ká-„ tholikus Püſpökökkel, az az tudni-illik a' Romai Ekleſiá-„ val? úgy-mond Sz. Ambrus.„ ** Sz. Jerónimus Doktor jól tudván az egéſz Anya-ſzent-egyház tanitását, a' Romai Pápák felséges hatalmáról egy morzsát ſem kételkedett; sőt látván a' ſok viſzſza vonyáſt; e' képpen ſzóll Damaſus Pápához, hozzá irt levelében: „Mint-hogy a' Nap-keleti né-„ pek régi viſzſzálkodáſſal öſzve-ütköztek,... Péter ſzéké-„ hez, és az Apoſtóltól meg-ditsért hithez kell folyamod-„ nom... Tsak egyedül ti nálatok tartatik sérelem nélkül a' „ régi Atyák öröksége... Tudom, hogy erre a' kő-ſziklára „ vagyon az Anya-ſzent-egyház fel-épitve. A' ki nem „ ebben az házban eſzi a' báránytt; tiſztátalan. A' ki „ Noé Bárkájában lenni nem fog, el-merül a' viz-özön-„ ben.„

---

* AMMIAN. Marcellin. L. 15. apud DU-MESN. L. 12. Ille: quæ egerat adverſus Athanaſium, authoritate, qua potiores ſunt æternæ Urbis Epiſcopi, firmari deſiderio nitebarur ardenti.

** S. AMBROS. in Pſal. 40. Ubi ergo Petrus, ibi Eccleſia. IDEM. in Epiſtola quam ſcripſit nomine Synodi Aquilejenſis ait: Totius orbis Romani caput Romanam Eccleſiam. S. AMBROS. L. 1. de exceſſu Fratris ſui Satyri Pag. 188. S. Mauri. Advocavit ad ſe Epiſcopum, nec ullam veram putavit, niſi veræ fidei gratiam, percontatusque ex eo eſt, utrumnam cum Epiſcopis Catholicis, hoc eſt cum Romana Eccleſia conveniret?

„ ben.„ * Egy ſzóval: „A' Romai Ekleſiában az Apoſtoli „ Szent ſzéknek Fejedelemsége mindenkor meg-marad „ úgy-mond Sz. Ágoſton D. ** Ki a' Donátiſtákat öſztönözvén egyik könyvében, emlékezet kedvéért illy verſeket tſinált:

„ Számlállyátok a' Pápákat Péternek ſzékében:
„ Vaj mi ſzépen érik egymáſt azok azon rendben!
„ Ez a' kő-ſzál: ezt a' pokol ſoha meg-nem rontya: ***
„ Engem-is ez tart az hitben, ſzám ſzivem ezt mond-gya.„ ****

Az-is ſzent igaz, hogy a' Gyülekezetekben, mikor az Anya-ſzent-egyház Páſztori öſzve ültek, a' Romai ſzent ſzéknek fő méltósága mindenkor ki-tetſzett. Az első Nitzenomi nagy Gyüleközetben a' Romai Pápának követül küldött Hely-tartóji irták az ő neveket az Ártikuluſok könyvének leg-első, 's leg-betsületesb' helyére; noha a' követek-közül tsak egyik volt Püſpök. Hoſius tudni-illik: mert Vito, és Vintzentzius, tsak Papok valának. ***** Hogy pedig ez a' három ſzemélly a' Romai Pápának követül küldött embere volt, azt Gélázius bizonyíttya, és Fótzius kinek mélly tudománnya-

felől

---

* S. HIERON. Epiſt. 57. ad Damaſum. Quoniam vetuſto Oriens &c. Ideo mihi Cathedram Petri, & Fidem Apoſtolico Ore laudatam cenſui conſulendam,.. apud vos ſolos incorrupta ſervatur Patrum hæreditas... ſuper illam Petram ædificatam Eccleſiam ſcio. &c.

** S. AUGUSTIN. Epiſt. 43. al. 162. Eccleſia Romana, in qua ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguit Principatus.

*** IDEM AUGUST. In Pſalmo contra partem Donati Lit. S. Pag. 7.
Numerate Sacerdotes, vel ab ipſa Petri ſede,
Et in ordine illo Patrum, quis cui ſucceſſerit videte:
Ipſa eſt Petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ.

**** IDEM AUGUST. contra Epiſt. Fundamenti c. 4. Tenet me in Eccleſiæ gremio ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas poſt Reſurrectionem Dominus commiſit, usque ad præſentem Epiſcopatum Succeſſio Sacerdotum.

***** SOCRATES L. 1. c. 13. Subſcriptiones ita refert: HOSIUS Ep. Corduhæ Hiſp. ita credo, ut ſuperius ſcriptum eſt. VITO & VINCENTIUS Urbis Romæ. Ægypti Alexander Ep. &c.

felől még ſenki ſe kételkedett. * Az Eſeſomi Nagy-közönséges Gyüleközetben, melly az öreg Gyüleközetek-közt harmadik, és 431. eſztendőben méne végben; igaz hogy Sz. Tzirillus Aleksándria-béli Patriárka vólt a' Neſtorius-ellen kivégzett Ártikulusoknak igazgatója, és a' Gyüleközet fő Preſzidenſe; de az-is igaz: hogy ezt a' Tiſztet reá Tzeleſtinus akkori Romai Pápa ſzálitotta, erről a' tanúlt emberek nem kételkednek. ** Hallyuk mit mond maga-is ez a' Gyüleközet az ő első öſzve-üléſekor: „Minden kétség-kívül mindenek-előtt tudva vagyon minden üdőben: hogy az Apoſtoloknak ſzent és boldog Fejedelme és feje, 's az hitnek oſzlopa, és a' közönséges Anya-ſzent-egyháznak fundamentoma Péter a' mi Urunk Jesus Kriſtuſunktól vette az Orſzág kúltsát, és ő teſzi az itéletet. Ennek az ő rendſzerént való Szuktzeſzſzora, és hely-tartója a' mi Pápánk Tzeleſztinus.„ *** Azt vetheti-közben itt valaki. Nagy Sz. Gérgely Pápa önnön magában ſem türhette azt a' tituluſt, mellyre János akkori Konſtántzinápolyi Pátriárka ſzaggatott: Ekúménikus Püſpöknek hivatni magát éppen nem akará. Az való: mert elég betsületes vólt a' Romai Pápáknak régi tituluſſok; inkáb' kedvellék a' ſzeretetre mutató nevezetet, mint ſem a' kevélységre gerjeſztő pompás hoſzſzú nevet: azért Tzipriánus idejekor-is a' mint látom, noha közönséges Anya-ſzent-egyház Püſpökinek neveztettek; de

* GELASIUS CYZICENUS Græcus laudatus apud Photium Cod. 88. Ipſe etiam Hoſius ex Hiſpaniis nominis & famæ celebritate inſignis, qui Sylveſtri Epiſcopi maximæ Romæ locum obtinebat una cum Romanis Presbyteris Vitone & Vincentio cum aliis multis in conſeſſu illo adfuit.

** IN SYNODICA ROMANÆ Synodi apud Harduin. Concil. Tom. 1. & Lab. Tom. 3. DU-MESN. L. 22. initio.

*** SACRO-SANCT. EPHES. SYNOD. Act. 1. Nulli dubium, imo Sæculis omnibus notum eſt, quod Sanctus Beatiſſimusque Apoſtolorum Princeps & Caput, Fideique columna, & Eccleſiæ Catholicæ Fundamentum, à Domino noſtro JESU Chriſto... claves Regni accepit... qui ad hoc usque tempus & SEMPER in ſuis ſucceſſoribus vivit, & judicium exercet. Hujus itaque ſecundum ordinem Succeſſor & Locumtenens... Papa noſter Cæleſtinus. &c.

az hozzájok írt levelekben egyéb' Püſpökök a' Romai Püſpököket Attyok fiainak nevezék jobbára, 's nem Uroknak, vagy Fejedelmeknek; de az-is igaz mind-azon-által, hogy az a' nagy alázatoſságú Pápa Sz. Gergely, ki az Ekuménikus nevet meg vetè, látván a' mint maga bizonyittya: hogy az annyit téſzen mintha tsak maga volna Püſpök a' világon; az a' Sz. Pápa mondok, még-is az ő hatalmát minden egyéb Püſpök hatalma és múltósága-felett valónak mutatá lenni. Előſzer azt a' Gyűléſt, mellyben az említett János Pátriárka magát Ekumenikusnak kezdé hivattatni, ſemmivé tette, és Sz. Pétertől reá maradott hatalmával élvén meg-rontotta, ezt maga beſzélli Sz. Gergely az ő levelében. * Nem ſellyeb' való hatalom-é ez minden egyeb' Püſpöki és Pátriárkai hatalomnál? Mellyik Pátriárka mert más Pátriarkának megyejében illyeneket tenni? Tudom hogy Teófilus Alekſándriai Pátriárka Aranyſzáju Sz. Jánoſt ki merte ültetni az ő Konſtantzinápolyi ſzekéből; de rajta veſztett. ** Továbbá az a' Nagy-alázatoſságú Sz. Gergelly Pápa más egy levelében e' képpen beſzéll: „ Kinek lehet arról kétsége: ha tudni-illik „ a' Konſtántzinápolyi Ekleſia a' Romai Sz. ſzéknek hatalma „ alatt légyen-é vagy nem? holott azt ſzüntelen vallya mind „ a' Tsáſzár mind az említett Ekleſia Püſpöke.„ *** Harmadſzor így ír: „ Jóllehet ſok az Apoſtol; de a' Feledelem„ ségben tsak az Apoſtolok Fejedelminek ſzéke erősödött„ meg a' fő hatalomban: sőt az a' hatalom is, melly amaz „ három

* S. GREGOR. P. M. Epiſt. Pag. 771. Monach. S. Mauri Pariſ. 1705. Ante hos ſiquidem annos octo Sanctæ memoriæ deceſſoris mei Pelagii tempore, Frater & Co-Epiſcopus noſter Joannes in Cpltana Urbe ex cauſa alia occaſionem quærens Synodum fecit, in qua ſe univerſalem appellare conatus eſt. Quod quidem idem deceſſor meus ut agnovit, directis literis ex AUCTORITATE S. Petri Apoſtoli ejusdem Synodi acta caſſavit... Cujus ego quoque ſententiam ſequens, ſimilia, prædicto Conſacerdoti noſtro ſcripta transmiſi.

** DU-MESNIL ex Pallad. & Soſom. cit.

*** S. GREGOR. M. Ep. L. 9. Ep. 12. Pag. 941. S. Mauri. Nam de Conſtantinopolitana Eccleſia quod dicunt, quis eam dubitet Sedi Apoſtolicæ eſſe ſubjectam? quod & piiſſimus Dominus Imperator, & Frater noſter ejusdem Civitatis Epiſcopus aſſidue profitentur.

„ három helyre (úgymint Antiokiára, Áleksándriára, és „ Konſtántzinápollyra) vagyon oſztva, tsak az-é az egygyé. „ * És azért Sz. Gergely a' verſengő dolgokat minden egyéb tartományokból a' végezésre magához idézteti. ** Tudom hogy egynehányon a' Pápák úgy éltek, hogy fedezni kelleſsék rajtok-is mint néha napján Noé Atyánkon a' ſzemérmet; de a' ſzép köz mondás-ſzerént engedelmeſségünkel ſenki életének ſem tartozunk; hanem hatalmának, és méltoságának. Ha a' Király házaſság törésbe eſik; azért el-nem veſzti az ő méltóságát, orſzágát, hatalmát; vagy ha ki-hűl belőle: miért mondgya Sz. Pál: hogy engedelmeskedgyünk a' roſz Uraknak-is? A' mit pedig némelly Pápák felől némellyek költenek, bizonyos: hogy felibe hazúgság, felibe tudatlanság a' mint Bellárminus, Valentzia, Romeus, Du-Mesnil, Pázmány Péter és egyebek már régenten ſzépen ki-mutaták. *** A' ki a' Pápára valamit hall; ha betsületes ember, azonnal azt kérdezze annak az ellenségétől: vallyon erre a' Kátholikuſok mit felelnek? mert bizonyos légyen abban: hogy már mindenre meg-vagyon a' felelet, és ha az igaſságot ſzereti, azokat a' feleleteket jól meg-tekéngeſſe. Azomban, moſt énnékem arra nintsen gondom: Nagyob' e' a' Pápa hatalma a' közönséges Gyüleközetek hatalmánál; vagy a' Romai Pápa magában az ő különös Ekleſiájával együtt el-tévelyedhetetlen-é? vagyon nálok-is Iskola-béli vetekedés.

* IDEM L. 7. Ep. 40. Itaque cum multi ſint Apoſtoli, pro ipſo tamen Principatu, ſola Apoſtolorum Principis Sedes in authoritate convaluit, quæ in tribus locis unius eſt.

** IDEM. L. 5. Ep. 54. Si negotium emerſerit. &c.

*** BELLARM. in LL. de Pontifice. GREGORIUS DE VALENTIA in Analyſi Fidei L. 7. a Pag. 47. Lugduni. ROMÆUS in Effigie Calvini Spectacul. 4. Calum. 10. Pag. 209. Antverp. DU-MESNIL. Doctr. & Diſcipl. Eccleſ. Tom. 3. L. 38. initio, & Tom. 3. L. 42. ad an. 897. & 900. PAZMAN. KALAUZ. 10. könyvében. Pag. 773. Poſon. 1637. FEDERER in Calvinismo detecto Pag. 246. Oenipont. COTTONUS Inſtit. Cathol. c. 12. &c. a Pag. 131. Mogunt. R. F. SCHMIDT. de Fide a pag. 356. Tyrn.

* Azt az egész világon mindenütt egy szível és lélekkel hiszik: hogy a' Romai Pápának hatalma, és Egyházi méltósága minden egyéb' Püspöki és Pátriárkai hatalomnál 's méltóságnál fellyeb' való. Ezt én-is ihol a' Sz. Irásban szemlélem, és a' régi Anya-szent-egyháznak mindenkori vallásában, és szokásában: a' mint számtalan bizonysággal már magamnak meg-bizonyittám. Azt el-nem kell felejtenem: hogy ama' Gyülekezetek semmit sem értek az egész Anya-szent-egyház kötelezésére, mellyeket a' Romai Pápa meg-vetett: sőt némelly Gyüleközetek csak egyedül azért tartattak fő, és közönségeseknek: mert azokat a' Romái fő hatalom bé-vette, 's helyén hadta, 's hogy mindenektől bé-vetessenek, ő parantsolta. Ihol az Arimini, és az Efesomi második Gyüleközet példa erre: Mi héjja volt az Arimini Gyüleközetnek? azé? mert csak a' Nap-nyugotti Püspökökből állott? de a' második fő nagy Gyüleközetben-is csak a' Nap-keleti Püspökök valának jelen, és azok-is olly kevesen, hogy számok 150en felől nem menne: ez még-is nagy és közönséges Gyüleközet, ennek a' Reformátusok-is fejet hajtanak; amannak pedig semmi ereje sints a' világon. Az Arimini Gyüleközet Konstántzius Tsászár idétt közönségesnek tartatott, nagy volt ottan a' Püspökök száma; azt a' Nap-keletiek tulajdon petsettyekkel meg-erősitették: a' kik annak nem engedtek, szám-ki vetéssel adták-meg az árrát. Ér-é valamit még-is az Anya-szent-egyházban? semmit sem: mert a' Romai Pápa semmivé tette. Azt az egyet tudgyuk: hogy egynéhány Püspökkel Gyüleközetben ülvén Dámasus Pápa (kit a' Kálvinisták igen betsülnek) az Arimini Gyülekezeten ki-adott, azért mert a' mint maga mondgya: Bizonyos, hogy azok az Ariminiaiak a' Romai Pápával nem tartottak; jóllehet leg-elöszer-is annak az akarattyára kellett vólna nékik

* Vide R. P. PEJACEVICH, de Decem Font. Theolog. pag. 119. Edit. Græcenſ. 1756. ITT AZ-IS ki fog-tettszeni: mi légyen a' nagy Gyüleközet törvényes öszve-hivatásához és folytatásához tartozandó.

kik vígyázni. * Az Antiokiai Gyülésnek erejéről-is éppen így beſzéll Sokrates: ebből tették Athanáſius-ellen a' végezéſt: mert úgy-mond: ott ſe Julius Pápa jelen nem vólt, ſe követeket oda maga helyett nem küldött (ezek mind Sokrates ſzavai) jóllehet az Anya-ſzent egyházi regula azt parantsollya: hogy Gyüléſeket a' Romai Pápa hatalma nélkül nem kell tartani. Sőt a' mint a' Káltzedonyi nagy Gyüleközet ſzavából már hallám: nem-is vólt olly Gyüleközet, melly annak hatalma-nélkül ment vólna véghez; nem-is ſzabad ollyannak lenni. ** Nem de nem az Efeſomi máſodik Gyüleközet-is már három Pátriárkának és e' felett az ifjú Teodózius Tsáſzárnak a' keze vonyáſát és petsétét mutogatta? miért nintsen ſemmi ereje még-is az Anya-ſzent-egyházban? Embernek tartom, a' ki ennek Leo Pápánál egyéb' okára mutathat. Leo Pápa rontotta-meg azt a' Gyüléſt: az kéſztette a' Tsáſzárt az helyibe állíttandó új Gyüleközetre, melly Káltzedon váraſsában ugyan öſzve-is ült nem ſok idő múlva. Úgy de a' Káltzedonyi Gyüleközetben veſztette erejét az a' miről ſzóllunk! Úgy de Leo Pápa vólt az egéſz oka ennek a' közönséges új Gyülésnek. Ellenben úgyé a' Konſtántzinápplyi, avagy a' máſodik közönséges nagy Gyüleközet tsak 150 Püſpökből, és tsak a' Nap-keletiekből 's az Egyiptuſiákból állott? ott ſe maga a' Pápa, ſe ſzeméllyehelyett követül küldött embere jelen nem vólt: egy ſzóval a' Nap-nyugottiak oda nem menének. Igaz, hogy a' Szent Lélek Iſtenségéről igaz végezéſt tévén meg-betsültetett vólna az Anya-ſzent-egyháztól; de egyéb kis-Gyüleközetek neméből

* DAMASUS P. apud Theodoret. L. 2. c. 22. & Tom. 1. Concil. ait: Neque præjudicium aliquod naſci potuit ex numero eorum, qui apud Arimínum convenerunt, cum conſtet neque Romanum Pontificem, cujus ante omnes fuit expetenda ſententia, conſenſum aliquem commodaſſe.

** SOCRATES L. 2. c. 5. Vales. 7. In Tripartita Caſſ. Pag. 227. Maur. Sed neque Julius interfuit maximæ Romæ Præſul, neque in locum ſuum aliquem deſtinavit, cum utique regula Eccleſiaſtica jubeat non oportere præter ſententiam Romani Pontificis Concilia celebrari. SYNOD. Epheſ. Vide ſupra c. 7. hic §. 7.

ből fel-nem emelkedett vólna; ha a' Pápa a' kezét reá nem tette vólna, ha ſummába foglalt ágazatit az Anya-ſzent-egyháznak egéſz Nap-nyugotti réſzében ki nem hirdette, 's bé-nem vetette vólna. * Az ötödik közönséges Gyüleközetben még nagyob' példánk vagyon: Annak elejintén ellene-állott az egéſz Nap-nyugott: nem tetſzett Áfrikában, Iſtriában ſzakadás támodott miatta, ſe Gállia ſe Spányol Orſzág ſe Longobárdia bé-nem vette. De mint-hogy Vigílius Pápa azt meg-erősítette, máſodik Peláginus, és nagy Sz. Gergely Pápa arra vetették minden igyekezeteket; hogy helye légyen annak is a' nagy Gyüleközetek-közt; mi lett belőle? Nagy és közönséges Gyüleközetnek tartatik ſzéles e' világon.

8. Fejezzük bé: Sz. igaz hogy a' Romai Pápának felséges hatalmát az egéſz régi Anya-ſzent-egyház bizonyíttya: Tehát a' Romai Anya-ſzent-egyháztól, vagy annak közönségés Gyüléſeitől oktalonság vólna irtóznom azért, mert abban a' Pápát látom. Sőt csak azért-is oda kell tartanom kévánságomat; mert ihol éſzre veſzem: hogy az lehet egyedül közönséges Gyülekezet, mellyel az egyet ért.

KILENTZEDIK RÉSZ.

Az első könyvnek bé-fejezéſe.

A' négy első közönséges Gyüleközethez haſonló más Gyüleközeti-is vannak az Anya-ſzent-egyháznak.

1. MEg-tekéngetém az Ur Jesusnak az Anya-ſzent-egyházról tett igéretit, és éſzre vettem egyvégben azt-is: ha a' közönséges Anya-ſzent-egyház-nak

* Du-Mesnil. L. 16. ad an. 382. Ex S. Ambroſ. epiſt. 54. nov. Edit. Vide Du-Mesn. hic.

nak vagyon a' Kriſtus mondáſa-ſzerént Páſztora, és Tanítója; a' közönséges Gyüleközet Páſztora annak, és Tanítója minden bizonnyal: mert a' közönséges Anya-ſzent-egyház az ollyan nagy Gyüleközetnek ki végzéſekor vallyon kit ismérjen olly Tanítójának, hogy arra bátrabban bizhaſſa magát mint a' Gyüleközetre? Mint-hogy tehát az akkor a' Tanító, és az Anya-ſzent-egyháznak egyéb' réſze merő tanítvány; ha azok hitbéli ágazatokat végezvén el-tévelyednek; és ezek azok-után ugy-mint Tanítójok-után indúlván tévelygésben esnek; az egéſz Kereſztény Anya-ſzent-egyház oda vagyon, tévelyegni kell minden látható és láthatatlan Kereſzténynek: mert vagy ſzót fogadnak, vagy nem? ha nem? nem juhok 's nem az akólból valók; ha pedig engednek, és a' Gyüleközet végezéſinek fejet hajtanak; való: hogy ha amazok tévelygéſt végzettek, emezek-is tévelygésbe esnek. Ezt pedig a' Kriſtus Jesus meg-nem engedheti: mert maga tulajdon ſzent ſzavát meg nem máſolhattya; ő mondá minden határozás nélkül: hogy ő az ő Ekleſiáját a' kőſziklára épitette, 's azon a' pokol győzödelmet ſoha ſe vehet. Már arra kell tehát ſzámat tartanom: Vallyon vólté áma négy vagy öt Gyüleközeten kivül-is, mellyeket a' Reformátuſok megbetsülnek, már egy ollyan Gyüleközet, mellyel az egéſz Anya-ſzent-egyház meg-egyezett? Vólt: az ſzent igaz. Illyen a' Nitzenomi Második Gyüleközet.

2. Ez Urunk 787-eſztendejében tartatott Nitzeában Bithinia váraſsában. Jelen valának abban az Anya-ſzent-egyháznak Nap-keleti és Nap-nyugotti réſzéről az Ekleſiáknak Fejedelmi. Ez a' Gyüleközet Konſtántínus Tsáſzárnak engedelmével állott-öſzve: ott vóltanak a' Nap-nyugotti Pátriárkának avagy a' mint Tzipriánus nevezi, a' közönséges Anya-ſzent-egyház Püſpökének, tudni-illik a' Romai Pápának, Adorjannak hely-tartóji: ott vala Táráſius Konſtántzinápolyi Pátriárka, ott valának a' Nap-keleten tündöklő Apoſtoli ſzent ſzékeknek hely-tartóji János és Tamás: meg-jelent Kapadotziából Ágápius Püſpök: Eſeſusból János Püſpök: Dirákium-

rákiumból Nitzéforus Püſpök: Klaudiopolisból Nitzétás Püſpök; Karpatusból Leo Püſpök: Jáſziból Dávid Püſpök: Teodóſus Püſpök Bulgarofigiből: a' Püſpökök ſzáma ottan három-ſzáz hetven hétre ment, a' mint Fótzius irja. Egyenlő akarattal tettékk ezt a' végezéſt: hogy ſzabad a' ditsőült Szenteket az ő képeikben is tiſztelni, avagy ő érettek a' képeket, de imádni nem. Adorján Pápa a' végezéſt egy kis idő múlva helyén hadta. Ehez a' Gyüleközethez állott az egéſz Kereſzténység mindenütt ſzéles e' világon: hozzá állottak még a' Fránkoſordi Gyülésben öſzve-ült Atyák-is, kik eleinten egy kevesé ellenkezének, meg-tsalatkozván, 's a' Gyülekezet történeteinek görögből deákra roſzſzúl fordíttatott ſzavaiból azt állitván: hogy a' Nitzéa-béliek a' képeket Iſten gyanánt imádtattyák. Ez mind ſzent igaz: ihol előttem a' Nagy-könyv, mellyben bizonyoſon látom ennek az egéſz Gyüleközetnek futamattyát. *

3. Vallyon mi héjja vagyon ennek a' Gyüleközetnek? azé: hogy azt az ott ki-végzett Ártikulúſt az Irás tiltya? laſſan! Az a' három ſzáz hetven hét Püſpök a' világnak akkori Kereſzténységével együtt azt bizonyíttya: hogy azt az Irás nem tiltya: mellyik réſz mond igazabbat? Ha tévelygéſt végzett ez a' Gyüleközet és végezéséhez álván az egéſz Anya-ſzent-egyház tévelygésben eſett, nem igaz, hogy az Anya-ſzent-egyház kő-ſziklára vágyon épitve: nem igaz, hogy a' pokol azt meg-nem ronthattya: nem igaz, hogy az igaz mondásnak a' Sz. Lelke örökké, öröké véle marad: és igy az Iſten Fiát ámitóvá teſzed.

4. Néz-

* SACRO-SANCTUM Oecumenicum Concil. Nicænum II, inter Univerſalia VII. Tom. 8. Conciliorum in Collectione Coleti Venet. 1729. Act. 1. Ἐν τῷ ὀνόματι τῦ κυρίυ &c. Conveniente Sancta & univerſali Synodo.. id eſt &c. enumerantur 377. Epiſcopi pag. 975. IDEM Pag. 967. Act. IV. ſic habet: Sancta Synodus dixit: Filii obedientiæ ſumus.. Credentes in unum DEUM, in Trinitate laudandum, honorabiles imagines ſalutamus. Qui ſic ſe non habent, anathema ſint.

4. Nézzünk a' FLORENTZIA-BÉLI Nagy Gyüleközetre. Ez Urunk ſzületésének 1437. eſztendejében Ferrária városában kezdődött, és 1439. eſztendőben végződött Florentzia városában. Jelen vala benne a' Nap-keleti Tsáſzár-is Paleólogus János: őſzve-gyülekezett az Anya-ſzent-egyháznak mind a' két réſze: és a' ſok elmés vetekedés után (a' mint a' Gyüleközetnek történetéről görögül és deákúl irt könyve ihol előmbe adta) jól meg-fontolván mind a' Sz. Irás tanítását, mind az Anya-ſzent-egyháznak régi hitét egy ſzivel, és lélekkel az utólsó őſzve-üléskor illy végezéſeket tettek az hit dolgában. „DIFFINIMUS: azt Végezzük, úgy-mond a' Gyüleközet: hogy a' Sz. Lélek az Atyától és Fiútól örökö-„ ſen ſzármazik, és hogy az a' ſző, FILIOQUE (melly az „ ott lévő egyéb Szózatoknak magyarázattya) okoſſan té-„ tetett a' Szimbolumhoz, avagy az hitnek közönséges val-„ lásához. 2. DIFFINIMUS: azt végezzük: hogy az oltári „ Szentséget el-lehet kéſziteni mind a' kováſztalan, mind a' „ kováſzos búza kenyérből: tsak az; hogy tartsa-meg mind „ a' két réſz az ő ſzokását. 3. DIFFINIMUS: azt végezzük, „ hogy vagyon Purgátorium, avagy ollyas tiſztító hely, „ melyben azok a' lelkek vannak, mellyek az Iſten ſzerel-„ mében lévén múltak-ki a' világból; de a' penitentzia tar-„ tásnak illendő gyümöltsei-általi eleget nem tettek életekkor „ az ő bűneikért: és hogy ezek az hivektől ſegitséget veſz-„ nek, mikor ezek tudni-illik Sz. Misét, Alamisnát, és más „ egyéb' áhétatos tselekedeteket végben viſznek az Anya-„ ſzent-egyháznak rendeléſe ſzerént. 4. DIFFINIMUS: azt „ végezzük: hogy azok a' Lelkek, mellyek a' kereſztség-„ után vagy meg nem motskolódtak, vagy abból ki-tiſztúl-„ tak, hogy mondok, azok egyeneſſen Menyeknek Orſzá-„ gába vetetnek, és az Iſten ſzinét láttyák. 5. DIFFINI-„ MUS: azt végezzük: hogy az Apoſtoli ſzent ſzéké, és a' „ Romai Pápáé ſzéles e' világon a' Primátuſság, és hogy a' „ Romai Pápa Sz. Péternek, az Apoſtolok Fejedelmének „ Szuktzeſzora avagy Hely-tartója, és a' Kriſtusnak va-„ ló.

„ léságos Vikáriussa, és az Anya-szent-egyháznak (látha-
„ tandó) Feje, és minden Kereszténynek Attya és Dok-
„ tora. * Ezeket a' tellyes Gyülekezet hallattára bé-vette
hit ágazatúl az Anya-szent-egyháznak mind Nap-keleti mind
Nap-nyugotti része Ezen Ártikulusok és végezések-alá irá Flo-
rentiában az ő nevét Urunk 1439. esztendejében Negyedik
Eugenius Pápa: Páleólogus János a' Görögök Tsászára:
azután az Herakliai Érsek, ki egyetemben az egész Trá-
tziának, és Matzedoniának Primássa vala, és Filoteusnak az
Aleksándriai Pátriárkának hely-tartója, Antal: oda irá a'
nevét ugyan azonnak más egy Hely-tartója-is György. A'
Muszka-Birodalom Érsekének a' nevét ott így olvassuk: Isi-
„ dórus Kioviának, és egész Russiának Érseke, az Apostoli
„ Antiokiai szent szék Pátriárkájának Doroteusnak hely-tar-
„ tója: helyén hagyván (ezen végezéseket) ὑπέγραψα: ne-
„ vemet ide irám. „ A' Konstántzinápolyi Pátriárka Jósef
jelen vala a' Gyűléskor; de mint-hogy halála orájához szem-
látomást közelgetett, öszve nem űlhetett egyebekkel a' vége-
zéskor: az ő vallását tehát tsak levél-által küldé az Atyák-
hoz illyes szókkal: „Jósef Isteni irgalmasságból Konstántziná-
„ polynak új Romának Érseke... Mindeket a' miket tart és
„ hit ágazatúl tanit a' mi Urunk Jesus Kristusunknak kö-
„ zönséges, Apostoli, és ó Romai Anya-szent-egyháza, én
„ is azokat tartom, azokkal én-is meg-elégszem; meg-
vallya ebben a' levélben nevezet-szerént a' Pápa fő hatal-
mát, és a' Purgátoriomot, és így végzi; „Ezeknek hiteles
„ bizonyságáért ide vagyon irva (nevem) Junius havának
„ kilentzedik napján ezer négy száz harmintz kilentzedik
„ esztendőben. „ ** A' végezésekhez irá a' nevét a' Jeru-
sálemi

* SACRO-SANCTUM Concil. Florentinum Oecum. 16. Sess. 25. In Definitione Fidei Pag. 584. Latin. pag. 585. Græc. Concil. Tom. 4. Rom. 1628.

** SENTENTIA Josepbi P. Cpltani Sess. 25. Pag. 572. Latin. Græc. Ιωσὴφ ἐλέῳ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης, . . πάντα οὖν ἅτινα νοεῖ, καὶ ἅτινα δογματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ-

sálemi Pátriárka-is BASILIUS, a' Nivernei, Spalatai, Krétai, Kápuabéli, Florentziai, Adriai, Pádvai, Fárai, Árbai, Ansári, Granátai, Trapezunti, Nicomediai, Mitilenei, Amasiai, Nitzéa-béli és egyebek seregessen. * Hallya minden ember! Ha ez a' Gyüleközet el-tévelyedett; az egész Nap-keleti és Nap-nyugotti Anya-szent-egyház véle tévelygésbe esett. De jussón eszünkbe ismét Urunknak a' pokol ajtaja-ellen a' kősziklárúl tett igérete, örökre igért igaz-mondó Sz. Lelke-, Jegyesséhez kaptsolt örökös szeretete. Bé-vették ezt a' Gyüleközetet, a' mint láthattya minden ember, a' Görög, és Deák részű Eklésiák, kevés idő múlva bé-vették az Örmények, a' Szirusok, az Etiópia-béliek: végtére azok-is, kik egy darabig Basileában zajogtak, fejet hajtának néki. Úgy! de morgott ellene Márk, az Efesusi Püspök, és tsak ugyan meg-általkodván, úgy ment viszsza hazájában a' tengeren túl, a' mint onnét el-jött. Ebből vedd-észre: hogy meg-vólt a' Gyüleközetben a' szabad akarat; a' mi pedig ennek a' Püspöknek a' Gyüleközet végezésével-való ellenkezését, és meg-általkodott akarattyát illeti; az a' Gyülésnek semmit sem árt: mert ihol a' Nitzéa-béli első Nagy közönséges Gyüleközettel-is ellenkezett Teognis Nitzéai Püspök, Máris a' Káltzédonyi, Teonás a' Mármáritziai, Szekundus Ptolémaisi Püspök, és egyebek, kik Ariust követték; de tsak ugyan még-is fejet hajt annak a' Nagy-Gyüleközetnek minden Református; semmit se gondolván az elé-számlált viszsza-vonyóknak ellenkezésekkel. Úgy de amaz egyez az Irással, emez nem! Hogyan egyez? soha fel nem találod az Irásban

---

ΙΗΣΟΥ ΧΡΟΥ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, ὃ αὐτὸς ἐγὼ νοῶ, &c. Joseph miseratione Divina &c. Omnia igitur quæ sentit, & quæ dogmatizat Catholica & Apostolica Ecclesia Domini nostri JESU Christi Senioris Romæ, ipse quoque sentio, & iis me acquiescentem do addico. Profiteor quoque Beatissimum Patrem Patrum, & Maximum Pontificem & Vicarium Domini nostri JESU &c. nec non purgatorium animarum. In horum quippe fidem subscriptum est die &c.

* SUBSCRIPTIONES Patrum Synodi Pag. 584. 585. 586. 587. 588. 589.

azt a' mit a' Nitzea-béliek a' Kriſtus felől végzettek: hogy tudni illik a' Kriſtus ὁμοούσιος légyen, Homoúſios, avagy egy ugyan azon állatu (az Atyával) Nintsen, úgy-mond ez a' Sz. Irásban ſzó-ſzerént, igen-is; de ott vagyon értelem-ſzerént. Hallád-é! ezernyi ezeren keresték a' Sz. Irásban ezt az értelmet több' ſzáz eſztendeig a' Nitzéa-béli Gyüleközet-után; még ſe találták-fel: más az hogy azok-is a' kik a' Nitzéa-béli Gyüleközet-után a' máſodik Személlynek az Atyával egyes lételét el-hitték; Sz. Atanáſius Pátriárkának bizonyſága-ſzerént, ki akkor jelen vala, az Iſtennek nem a' Sz. Irásban, hanem a' kézről kézre maradt hagyományokban, avagy Traditziókban lévő ſzaváből hitték-el azt az Ártikuluſt és végezéſt. * Ez való; azomban ſzent igaz az-is: hogy a' Florentzia-béli Gyüleközet az ő végezéſeit együl egyig mind a' Sz. Iráſſal, és a' régi Sz. Atyák ſzavaival bizonyitotta: olvasd-el a' Gyüleközetet, és ezt az egéſz tomuſt a' fejemen égesd'-el; ha nem igaz a' mit tartok. Már igy kell gondolkodnunk: A' Sz. Iráſt ezek a' ſzent és tanúlt emberek helyettem-is meg-fontolták abban a' Gyülésben: hozzájok állott az egéſz Nap-kelet, és Nap-nyugott; ha ezek mind tévelyegnek, oda vagyon a' Kriſtus igérete; ez lehetetlen. Nem igaz tehát, hogy tévelygés, a' mit ott végzettek; és én az én Páſztorimnak engedni tartozom, különös jelenéſſel más-ra engem nem tanit az Iſten: arra viſz mind az okoſság, mind a' Sz. Irás, hogy én-is velek tartsak. De tsak ugyan el-állott ennek a' Gyüleközetnek végezéſeitől egynehány eſztendő múlva a' Görög Ekleſiának jó nagy réſze; jóllehet az elött vele tartott! Akár állott akár nem: ihol az első Nitzéa-béli nagy Gyüleközetnek Ártikuluſſait-is ott hadták, meg-

* S. ATHANAS. Relat. Afr. apud Theodoret, & Caſſiod. Pag. 210. S. Maur. Murmuratio ſiquidem eorum, quaſi verba hæc non fuiſſent ex Scripturarum authoritate prolata, per eos quoque inanis eſſe convincitur. Ex non Scripto namque ipſi impie proferentes .. propterea ex non ſcriptis Sermonibus damnati ſunt. &c. VIDE HOC, & Teſtimonium S. HILARII hic L. 1. c. 5. n. 9. ante finem.

meg-vetették idő járтával ſokan a' kik az előtt véle tartottak; de az a' Gyüleközet azért roſzſzá nem lett; emennek ſem árthat tehát ez az új ſzakadás. A' mi az Efeſuſi Püſpöknek Márknak a' Florentziai Gyüleközet-ellen írt hazúgságit illeti; addig nem illik, hogy az okos ember ennek a' pajkos embernek irkálaſit igaznak tartsa; nem illik hogy ennek a' Gyüleközetben öſzve-diſputált Püſpöknek ſzavait addig elhidgyük; mig Jóſefnek a' Metónai Püſpöknek Márkus-el'enírt és nyóltz árkusra terjedett feleletit el-nem olvaſſuk. Megvagyon az a' Felelet a' Gyüleközet végezései-után Pag. 673. Példa kedvéért láſſuk egy két feleletit. MÁRKUS így beſzél: „ Oda érkezvén éſzre-vettük: hogy a' Látinuſok, avagy a' „ Deák réſzüek máskép bánnak velünk, mintsem reménlet„ tük: mingyárt éſzre-vettük: hogy ők meg-nem akarják „ változtatni az ő vallaſſokat. JÓSEF a' Metónai Püſpök erre „ így felel: Éſzre-vetted igen-is; mert azt gondolád: hogy „ a' Látinuſoknak mind tökkel ütötték a' fejeket, és hogy „ majd el-fognak a' te beſzédeden bámáſzkodni; de bezzeg „ mikor már tapaſztaltad tudománnyokat, el-akartál ſzaladni, félvén a' diſputátziótól... akkor nem tudtál meg-felelni: moſt pedig mikor már magad maradál, ezeket beſzélled az egygyügyüeket el-akarván ámittani. Igazán beſzél Jóſef, teſsék a' Gyüleközet 23, 24. és 25. öſzve-ülésének akár Deák akár görög könyvébe tekénteni. * Szavait Jóſef így folytattya: Az való: hogy nem tudtál meg-felelni ama' Kárdinálisnak, mint-hogy minden okoskodáſidat úgy öſzve tépte mint a' pók-hálót. ** „ A' Látinuſok törvénytelen és rejte„ lék könyvekből hozták-elé a' bizonyságokat: úgymond „ MÁRKUS; JÓSEF így felel: Mint-hogy az igaſságat nem „ türhetéd; veſzett neveket költötted a' könyveknek, és

* S. FLORENTINUM Pag. 680. JOSEPHUS Methonenſ. Epiſcop. In Reſponſione ad Libellum Marci Eugenici Epheſini Pag. 680. Poſt Acta Concilii Flor.

** IDEM Ib. Pag. 684.

„ azt kiábálád, hogy azok a' könyvek meg-vannak rontva;
„ de néked nagy ortza-pirúlásodra az egész Gyüleközet, 's
„ kivált-képpen a' túlsó Frantziaság Lelki Pásztori a' torkod-
„ ba verték a' gyalázatos beszédet nagy szóval fel-kiáltván:
„ átkozott ez az eretnek! 's midőn minden elé-adott köny-
„ vet meg-rontatottnak mondanál; bolondnak tartattál min-
„ denek-előtt. El-beszélli itt Jósef Püspök az-után: hogyan miképp küldék Márk társai a' Nikomediai Püspök Inassát Sz. Básilius könyvéért. Az Inas ki-akarván vakarni belőle azt, a' mi Márkot szégyenbe ejtette vólna; a' nagy sietség-miatt más verset talált ki-vakarni: oda-veté a' könyvet a' rosz ember: 's hát amaz látván benne azt, a' mit nem akara látni; öszve húzván szemét száját kemény tekéntettel fordúl az Inas-felé. Az Inas remegve fel-kiált: Úgy szegéllyen Uram az áldásod! ki-vakarám; 's nem tudom: hogy maradt-meg benne. * Irt ez-ellen a' rosz Márkus-ellen Gergely Görög Barát-is: meg-vagyon ez-is amaz után a' Gyüleközet leveles könyvében. * *

5. A' Tridentomi Gyüleközetet, melly 1545. Esztendőben harmadik Pál Pápa idétt kezdődött, és negyedik Pius Pápa-alatt végződött 1563. esztendőben, nem azért általlyák a' Pártosok; mintha a' Koronás Fejedelmek azt a' Gyűleközetet ellenzették vólna; jelen valának ottan a' tőlek követül küldött Fő méltóságú személlyek. A' Tsászártól oda hárman küldettek: úgy-mint Muglits Antal Prágai Érsek, Dráskovits György Pétsi Püspök, és a' Világiak közül Atun Zsigmond. Követeket küldőttek oda a' Lengyel, Spanyol, a' Frantziai, és a' Portugálliai Királyok: ott ülének a' Velentzei, Báváriai, Helvetziai, Szabaudiai követek-is egyebekkel együtt. Sem nem azért, mintha kevés Püspök jelent vólna-

* IBID. Pag. 685. Εἰς τὴν Εὐχήν σου κύριε ἔκοψα αὐτό, &c. Ita mihi Domine tua prosit benedictio, derasi illam; quomodo autem rursus integra sit, ignoro.

* * GREGOR. Hieromonachus Protosyncellus. IBID, a pag. 709.

vólna-meg a' Gyülésben : ott valának a' Romai Apoſtoli ſzent Széknek Hely-Tartóji, fel-irák neveket a' Gyüleközet végezéſeihez két ſzázon, és ötven öten az az: 4. Követ, 2. Kárdinális, 3. Pátriárka, 25. Érſek, 168. Püſpök, 7. Apátur, egyebeknek kik oda nem menének, törvényes helytartóji harmintz hatan &c. * Ezek mind így kiáltának a' Gyüleközet bé-fejezéſekor : Szentséges a' Tridentomi közönséges Gyüleközet: annak az ő hitét vallyuk mindenkoron: „Minnyájan úgy hiſzünk, minnyájan ugyan azt tar„tyuk, minnyájan vele tartván hozzá irjuk a' neveinket. „ ** Nem azért állanak-el attól a' nagy Gyüleközettől a' Pártoſok, mert a' Görög réſz vele nem tartott : éſzre veſzik azoknak az álhatatlanságokat a' Reformátuſok-is, kik a' Florentziai Gyüleközetben le-tett hitet ismét olly rútul megſzegték. Mind-azon-által jelen valának a' Görög réſzről-is egynehányan úgy-mint Lándus Péter Krétai Érſek, és Lekavella Sebeſtyén Nakſzuſi Érſek egyebekkel együtt. A' Konſtántzinápolyi Gyüleközetnek fejet hajtanak a' Reformátuſok, és azt annyira betsüllik mint az elsô Nitzenomit; noha a' Konſtántzinápolyiban egy Afrika-béli, és egy Napnyugotti Püſpök ſe vólt jelen. Azért ſe tetſzik-viſzſza a' Pártoſoknak a' Tridentomi Gyüleközet : mert az ott lévô ſzemélyek-közt némelly aprólék gántsát, és viſzſza-vonyáſt találnak. A' mint Máſzárellus Teleſzini Püſpök a' Gyüleközetnek Szekretáriuſſa, és Kárdinális Spáda beſzéllik : igaz, bogy öſzve-kapott az hetedik öſzve-ülés táján három vagy négy Püſpöki ſzemélly, és egyik a' máſiknak a' vigyáztalan vakmerô ſzóllaſt hányta a' ſzemére; 's a' féle beſzédre fel-pattanván egyik küzzülök illyenekre fakadt: ha ſzóllanunk nem

ſza-

* SACRO-SANCTUM Oecum. Tridentinum Seſſ. 25. h. e. ultima. Pag. 296. Edit. ead.

** SACRO-SANCT. Concil. Trid. Seſſ. 25. Pag. 296. Omnes ita credimus &c. IBID. Sacro-Sancta Oecumenica Tridentina Synodus . . . Omnes conſentientes & amplectentes ſubſcribimus.

szabad úgy-mond; oda vagyon a' Gyüleközetbe szükséges szabadság; de végtére öszve-békültek, kivált-képpen mikor azt hallák az Armakánusitól, a' mit a' Pápa az ő füle hallattára erőssen bizonyitott, tudni-illik: „ Hogy ő (a' Pápa) a' „ Gyüleközet szabadságát nem ellenezi; sőt azt kivánnya: „ hogy senki meg-ne dorgáltassék; ha mingyárt valóságos „ eretnek szőzat hullanék-is ki a' szájából, tsak azután a' „ Gyüleközet végezésének engedgyen.„ * 'S ugyan nem-is tartott sokáig a' zajogás; mert a' mint ugyan azok bizonyittyák, egymást végtére meg-ölelték a' fel-háborodott személlyek. ** Emberek valának nem Angyalok; Sz. János titkos jelenése könyvében a' Püspökök Angyaloknak nevezteinek; de tsak ugyan még-is a' testől és vértől meg-nem válnak mig élnek. A' Nitzenomi első Gyüleközetkor-is tudgyuk: minémüek voltak némelly Püspökök. Az bizonyos, a' Gyüleközet kezdetén Konstántinus Tsászár elejbe a' Püspökök-ellen vádoló leveleket vittenek némellyek. *** Sőt Kálvinus azt meri az Anya-szent-egyház első közönséges Gyüleközetire fogni: „Hogy az oda Gyüleközött Atyákban „ tsak ugyan volt egy kis embertelenség, gyarlóság, öszve-„ háborodás. Béza pedig azt irja felőlek: hogy azokban a' „ régi Atyákban nagyob' volt ugyan a' lelki-isméret mint a' „ Kálviniskákban; de ellenben hogy amazoknál többet tud-„ nak.„ Kevélyen meg-vallom; de mind-azon-által nem gondolván azokkal a' fogyatkozásokkal „ mellyeket azokban az

* MASARELLUS Ep. Telesi. Secretarius S. Synodi & Card. SPADA. In MS. Actis Concil. tom. 12. Apud RAYNALDUM Tom. 21. ANNAL. ECCLES. Pag. 323. Coloniæ 1727. Armacanus se ex S. D. Nostro audivisse nuper dixit.. quod vellet liberum esse unicuique dicere sententiam in Concilio.. nec aliquem velle reprehendi, etiamsi manifestam hæresim dixerit, dummodo se submitteret Concilio.

** IDEM ibid. pag. 324. Deinceps & Fesulanus, & Alifanus amplexibus se se exceperunt. IDEM mox fecerunt Antonius a Camera & Castellamaris.

*** DU-MESNIL Hist. Eccles. L. 10. Initio. Ex Sozomeno L. 1. c. 17. &c.

az első Gyüleközetekbe öſzve ült Atyákban találának; fejet hajt az említett négy vagy öt első Gyüleközetnek mind Kálvinus, mind Béza, mind az Helvetziából hozatott Debretzenyi Konfeſſio. * Tehát a' Tridentomi Gyüleközettől ſem álhatnak-el olly emberi fogyatkozáſokért; arra nézve-is a' többi között: mert Kriſtus az ő igaz mondó Sz. Lelkét örökre oda igérvén az Anya-ſzent-egyháznak, tartozik már azzal az ő ſzentséges igérete-után: hogy Tanitójit igazán vezérellye, és igazat hirdetteſſen vélek; ha azok a' tanitók magokban gaz emberek volnának-is: mert maga mondá az Anya-ſzent-egyházban lévő tanitványoknak: hogy akár Fariséus ullyön Mojſes ſzékibe akár Irás tudó; azoknak ſzót kellfogadni, élettyeket ne követſétek. A' Tridentomi Gyüleközetkor bizonyos, hogy a' Tridentomi Atyák ültek Mojſes ſzekében és ſe nem a' Genevaiak, ſe nem a' Vitembergiaiak: holott azok a' kik Genevában és emitt oda ültek, úgy ültek oda mint a' tiránnuſok, ki-taſzitván a' ſzékből azokat, a' kik ott az-előtt törvény-ſzerént ültek: holott nem akár mi féle ülésről beſzéll ott az Úr, az igaz; hanem a' törvény-ſzerént való bé-ülésről; máskép nem tsak a' Fariſeuſoknak; hanem a' Szaddutzéuſoknak-is engedelmeskednünk kellene. Jó vólna itt meg-tekéntení a' mit Sz. Pál a' Fariſeuſokról beſzéll. PHILIP. 3. v. 4. 5. 6. ACTOR. 23. v. 6. 7. 8. De moſt nékem másra vagyon gondom. Tér-

* CALVIN. L. 4. c. 9. §. 10. In illis quinque antiquis & purioribus Conciliis eſt quod jure deſideres; vel quod ſimpliciter ut homines imperitia falli poterant, vel quod præcipites nimio affectu ferebantur... In Nicæna Synodo.. omnis humanitatis obliti &c. BEZA Epiſt. 1. Theolog. CALV. L. 4. c. 9. §. 3. Priſcas illas Synodos, Nicæn. Cpltanam. Epheſ. 1mam, Chalcedon. & ſimiles amplectimur. BEZA Epiſt. 56. Theol. Nicænum Concilium Sacro-Sanctum, cui nemo adhuc inventus eſt, qui ſe ſe opponeret. IDEM. Epiſt. 81. Theol. CONFESSIO HELV. Anni 1566. Art. 22. Comprehenſa Symbolis ac Sententiis quatuor primarum & præſtantiſſimarum Synodorum celebratarum Nicææ, Conſtantinopoli, Epheſi, & Chalcedone credimus corde Synecero.

jünk-bé ismét a' Gyüleközetbe. Azt se mondhattyák a' Gyüleközet ellenkezői, hogy a' Tridentomi Atyák kevesét forgattak a' Sz. Irást, és azt a' mi oda tartozandó: mert tizen-nyóltz egész esztendeig tartott köztök a' sok disputálás, es az Ártikulusok rostálásával olly keményen bántak míg azokat ki nem végezék, hogy néha az elmés versengésekmiatt, és a' Sz. Irásnak sok olvasásában, hányásában és vetésében el-merülvén; az öszve-ülésre, avagy a' Szesszióra rendelt napokat-is másszorra hallasztanák. Ki-tetszik ez azokból a' végezésekből, mellyek az eredendő bünhöz, az hithez, és az Igazulás módgyához tartozandók. Ezekre a' végezésekre el-vala már rendelve az Atyáktól 1546. esztendőben Julius havának tizen-kilentzedik napja; de mint-hogy hoszszab' idő, nagyob' készület, további elmélkédés kivántatott azokra a' végezésekre, úgy-mond Angelus Massárellus a' Gyüleközet Szekretáriussa: tsak ugyan továbra hallasztatott az hatodik Szesszio, úgy-mint a' következendő 1547. esztendőre, Januárius havának 12dik napjára. Öszve-ültek tehát az-alatt a' Doktorok, a' Teologusok, és egyéb Egyházi Fő-személlyek, és Octóbernek 15dik, 19dik, 31dik napján; ismét Novembernek 9dik napján, 's Detzembernek 18. 21. 22. 23. 30. 31dik napján magokközt elmés, kemény versengéssel hányták és vetették a' következendő esztendőnek egész tizen-kettődik napjáig szüntelen azokat, a' mik a' Sz. Irásban, és a' Sz. Atyák könyveiben az Hithez, és az Igazuláshoz tartozandó igaz vallás ki-végezéséhez utat terithettek. * A' Teologusok, az Irás tudók, a' Doktorok, kik a' Tridentomi Gyüleközetben se-

regessen

* ANGELUS MASSARELLUS in Diario Conc. Trid. apud RAYNALD. Tom. 21. Pag. 302. XVIII. Decembris fit Congregatio Theologorum Prælatorum, qui diu disputarunt de inveniendo perpetuo consensu Ecclesiæ in interpretandis illis verbis Pauli: ARBITRAMUR HOMINEM JUSTIFICARI PER FIDEM, & concluſum &c. XXI. Decembr. fit Congregatio Theologorum Prælatorum, quibus proponuntur &c. &c.

regeſſen meg-jelentek ; az egéſz világnak válogatott tanúlt emberei valának : úgy-mint Soto Domonkos, Soto Péter, Salmeron, kinek iſzonyu nagy könyvei 15. nyalábnál többre mennek. Katarinus Politus Ambrus, nagy-elméjü Doktor, Lainez, Lantzellótus, Tomáſius, Forrérius, ki Iſaiás Próféták a' Z'idó betŏ-ſzerént fejtegetvén, meg-mutatá a' világ-előtt: hogy tsak ugyan ſzemben álhat akármi kérkedŏ Reformátuſſal akár a' Z'idó betŏre, akár a' Sz. Irásra nézve_e. Ott vala Árias Montánus Benedek ki a' Sz. Iráſt Görög, Z'idó, és Káldéai nyelvből Deákra fordította. A' Romai Pápa oda hét válogatott Teologus Doktort küldé, és azon felől a' Törvény tudók-közül négyet. A' Frantziák Királlya kilentzedik Károly a' Páris városi Fŏ Iskolák Doktori-közül tizenkét válogatott Teologuſſal kedveskedett a' Gyüleközetnek : ezekhez tartozandó Mailard Miklos a' Páris Városi Fŏ Tudományok Tizedeſſe : avagy Dekánuſſa_e, Peletier, Democharés, De Bris, Du-Prè, és a' többi. A' Spanyolok Királlya tizen-hét Teólogus Doktort, a' Luſitánuſok Királlya hármat, a' Bavariai Hertzeg egyet állított-elé : ott vala a' Doktorok-közt Cornelius Janſenius, Couvarruviás, és egyebek : mert a' ſok Teologus, és a' ſok Doktor ſzáma ſzáznál ſokkal többre ment_e, nevezetes ezek-közt Gentziánus Hervetus-is : minnyájokat ki-ſzámlálná-elé. Teli vólt egy ſzóval a' Gyüleközet a' válogatott, és jól fel-tekert elméjü emberekkel, mélly tudományú Doktorokkal ; forgatták az Iráſt helyettem-is. Az való ; hogy mindent a' mit ki-végzettek, a' Szent Iráſſal meg-bizonyitottak.

6. Ne enged' véghetetlen irgalmú Nagy Iſten ! hogy elmém ki-faradgyon : tſillog már előttem az igaſság fénye : hajol a' ſzivem ; oſzlik előlem a' ſetétes felhŏ. Kérlek_e meg ne vond tőlem malaſztodat ! Tsak meg-nem nyugſzom addig ; míg által nem látom : miert nem kelleſsék

engednem ennek a' közönséges Nagy-Gyüleközetnek, 's miért légyen igazab' egyik vallás a' másiknál; Sőt míg a' valóságos igazra nem találok: mert tsak egy az igaz hit.

VÉGE AZ ELSŐ KÖNYVNEK.

A' MEG.

A' MEG-TÉRŐ REFORMÁTUS ELMÉLKEDÉSÉRŐL MÁSODIK KÖNYV.

ELSŐ RÉSZ.

A' Tridentomi Nagy-Gyüleközetnek készűlő-félbe-való meg-nézegetése.

1. A' Reformátusoknál az a' tanitás: hogy a' Gyüleközetek végezéseinek úgy hajtson fejet az ember; ha azok a' végezések a' Sz. Iráſſal meg-egyeznek, és ha egyeznek-é vagy nem; kiki a' Sz. Irásban tekéngeſſe-meg leg-előſzer. Örömeſt tudnám: hogyan viheſsék ezt végbe nem tsak azok a' kik olvasni nem tudnak; hanem azok-is, kik Sz. Ágoſton

Doktorral azt valhattyák magokról: hogy több' vagyon az Irásban, a' mit nem tudok; mint az, a' mit által-értek. De nékem most másra számat nem kell tartanom, és hogy senki semmit ne vethessen szememre; csak ugyan meg-tekéngetem a' Gyülés végezéseit, és azon lészek Isten segétségével, hogy által-lássam, miképp egygyezzen az Irással: a' mi kis tudományt és értéket adott Isten ő Sz. Felsége, nem sajnálom. Érzem ugyan már magamban ezen múnka-nélkül-is, mire kellessék tartanom: látván a' Sz. Irásból, mennyire kellessék tartanom az Anya-szent-egyházat; de még-is mint-hogy azt kévánnyák a' Reformátusok; légyen-meg. Ihol előttem áll a' Z'idó, Görög, Deák, és a' Magyar Sz. Irás egyik-felől; más felől a' Tridentomi Nagy-Gyüleközet Végezései, és Artikulussai, előttem a' Sz. Atyáknak könyvei, mind az ó, mind az új Tanitóknak külömb-kölömb-féle Irásokkal együtt. Jöj-el Sz. Lélek Ur Isten!

2. SESSIO PRIMA. Az első öszve-ülés igy kezdődik: IN NOMINE DOMINI, AMEN. Az Ur nevében, Amen. Itt az imádság-után az öszve-gyülekezett Atyákhoz fordulván, az Apostoli Szent széknek Hely-tartóji közül egyik, úgymint a' Fő Tiszteletü Kárdinális de Monte kérdezi minnyájoktól: „PLACET NE, Tetszik-é néktek az el-oszolhatatlan „ Szent Háromságnak az Atyának, és Fiúnak, és Sz. Lé„ leknek ditséretére, és ditsőségére, az Hitnek, és a' Ke„ reszténység vallásnak öregbülésére, 's fel-magasztalására, az „ eretnekségeknek ki-irtására, az Anya-szent-egyház. békes„ ségére, és egyességére, az Egyházi rendnek, és a' Ke„ reszténység népnek meg-egyengetése kedvéért, 's hogy a' „ Keresztény névnek ellenségei le-nyomattassanak, és el-ol„ tassanak, (tetszik-é) azt ki-végzeni, és ki tudositani; „ hogy a' Tridentomi szent és közönséges Gyüleközet, kez„ dődik, és el kezdődött? Meg-felelének, PLACET. Tet„ szik. Ezek-után ki-végzik a' következendő öszve-ülésnek a' napját 1546dik esztendőnek Januariusban lévő 7dik napjára. Ebben az első Szesszióban szép, ékes beszéddel, és a' Sz. Irás-

Irásnak válogatott ſzavaival öſztönözik az Apoſtoli Szent ſzéknek Hely-tartóji az öſzve gyülekezett Atyákat azokra, a' mik hozzájok illének, kivált-képpen a' Gyüleközetkor. Gondgyok vagyon itt látom arra-is; hogy a' mik végeztetnek, és egyebek a' Notáriuſoktól toll-alá veteſſenek illendő vigyázáſſal. Az Iſtent ditsérik, 's az első Szeſzſziót bé-ſejezik. *

3. Sessio Secunda. A' máſodik öſzve-üléskor módot ſzabnak magoknak 's ki-végzik minnyájok ſzámára a' ſzép regulákat, hogy az imádság, a' józan élet, és egyéb' erkölts tündököllyék bennek mindenütt: öſztönözik, mind a' jelen-valókat, mind az el-jövendőket: hogy a' Sz Irás megfontolásához jól hozzá láſſanak: hogy ſzéles e' világon minnyájan egy ſzájjal, és az Hitnek ugyan azon vallásával ditsőítsék az Iſtent, és a' mi Urunk Jesus Kriſtuſunknak Attyát.

4. Sessio Tertia. Az harmadik öſzve-üléskor az első Nitzea-béli és a' Konſtántzinápolyi Nagy-Gyüleközetnek Szimbolumja, avagy Hit-béli Agazati-ſzerént meg-vallyák az egy Iſtent menynek és földnek teremtőjet, és így továbbá.

5. Sessio Quarta. Itten öſzve-gyüleköznek, imádkoznak, és a' többi között el-olvaſsák azt az Evangeliomot, melly igy kezdődik: „ Ójjátok magatokat a' hamis Prófé-„ táktól, kik hozzátok juhok ruházatiban jőnek, belől pedig „ ragadozó farkaſok. Matth. 7. 15. azután a' Sz. Lelket hiják ſegítségül, és ſzámba-ſzedik a' Sz. Irásnak könyveit: a' Sz. Iráshoz ſzámlállyák a' többi-között Tobiás, Judit, Eſter, Job, Böltseség, Prédikátor, és a' Makkabeuſok könyveit. Egy morz'a okát ſe látom: hogy ezeket a' könyveket a' Sz. Irás könyvei-közül ki-rekeſzſzem. A' Szent Irás maga nem parantsollya: hogy ki-adjak rajtok. De majd; ha

* SACRO-SANCTUM Concil. Trident. Seſſione I. Anno 1545. 13. Decembr. Pag. 197. Edit. cit.

ha egyſzer a' Tridentomi valláshoz egéſz ſzívem hozzá-áll; ettől a' vegezéſtől ſe lehet magamat meg-vonnom. El-nem kell azomban felejtenem azokat, a' miket az Anya-ſzent-egyház el-tévelyedhetetlen Végezéſei-felől már magammal bizonyoſon el-hitettem; és azt, a' mit az-előtt a' Sz. Irás-felől már hoſzſzaſon meg-nézegettem. *

6. SESSIO QUINTA ET SEXTA. Az ötödik és hatodik öſzve-ülés elég gondot ád; de mindenütt nem kell tartózkodnom: Ez a' Gyüleközet nem tsak a' Reformátuſokat oſtromollya; hanem egyebeket-is, kikkel ők egyet nem értenek. Láſſuk mit végez átok-alatt az hatodik Szeſzſzio.

7. DE JUSTIFICATIONE. Az Igazúlásról. Az első három Kánon, avagy ki végzett Ártikulus a' Pelágiánuſokat, és azoknak feles társokat illeti. Ezekkel a' Reformátuſok nem veſződnek. Meg-vallyák itt a' Gyüleközet tagjai: hogy a' JESUS Kriſtus malaſztya-nélkül meg nem igazúlhat Iſten-előtt az ember. A' negyedik és az ötödik végezés már a' Reformátuſok tanitásával ſzemközbe áll, és arra átkot mond. Itt a' Gyüleközet a' Szabad akarat tehetségét védelmezi: átkozza azokat, a' kik a' ſzabad akaratot Ádám vétke-után el-veſzetnek, és oltatotnak mondgyák lenni: átkozzák azokat-is, kik azt mondgyák: hogy a' ſzabad akarat, mellyet az Iſteni malaſzt valamire gerjeſzt, ellene nem álhat az ő engedetlenségével a' malaſzt erejének. **

MÁSO-

---

* TESSÉK viſzſza tekénteni az Első Könyvnek 2. Réſzére; 1. és 12-dik §.

** SACRO-SANCT. Concil. Trident. Seſſ. 6. CANONE 4. Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a DEO motum, & excitatum, nihil cooperari aſſentiendo DEO excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam juſtificationis gratiam ſe diſponat, ac præparet, neque poſſe diſſentire, ſi velit, ſed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque paſſive ſe habere; Anathema ſit. CANON 5. Si quis liberum hominis arbitrium, poſt Adæ peccatum amiſſum & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, imo titulum ſine re, figmentum denique a ſathana invectum in Eccleſiam, Anathema ſit.

MÁSODIK RÉSZ.

Az emberi akaratnak az Igazúlásra-való kéſzűletéröl.

REFORMÁLT VALLÁS.

A' Tridentomi Gyüleközet nem egyez a' Szent Iráſſal, mikor azt végezi: hogy az emberi akarat ſzabadsága meg-vagyon akkor-is: mikor a' Lelket a' malaſzt éri, és valami jóra öſztönözi; holott az eſzével élő emberben-is az igazúláſt, a' bünből-való ki-téréſt mindenkor, egyedül tsak az Iſteni malaſzt viſzi-végben.

SZENT IRÁS.

1. ZAkariás Prófétának első réſzében, 3. verſében ezeket olvaſſuk: Térjetek-meg hozzám úgy-mond a' ſeregek Ura: és hozzátok térek. Itt, úgy-mond a' Gyüleközet, ſzabad akaratunk juttatik eſzünkbe; midőn pedig mi azt felellyük (Jeremiás Próféta ſiralmi könyvének 5. réſzéből, 21. verséből) Teríts minket hozzád Uram, és meg-térünk; azt vallyuk: hogy minket meg-előz az Iſten malaſztya. *

2. Itt a' Sz. Irásnak a' jelen való igéjére vigyáz a' Gyüleközet, a' mint maga meg-vallya az ötödik réſzben; és azt tanittya: hogy maga magát a' ſzabad akarat az Iſteni malaſzt-nélkül az igazúlásra nem mozdíthattya; ezt tanityák

* CONCIL. TRIDENT. Seſſ. 6. cap. 5. Pag. 211. Unde in Sacris literis cum dicitur: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos; libertatis noſtræ admonemur.

a' Reformátusok-is. A' Gyüleközetnek második tanítása itt abban áll; hogy az eszével elő ember mikor bűnben hever, és így Isten-előtt semmi érdeme sints; az ő meg-térésének, és igazulásának elejét az Istentől, az Istennek világosító, 's üsztönöző malasztyától a' Kristus Jesus-által veszi: attól hivatik a' jóra: az éri az ember szivét, az ád serkentő és segítő malasztot; de (itt már vígyáznom kell) a' malasztnak múnkálkodása-alatt maga-is tészen válamit a' Lélek-, midön a' Sz. Lélek sugallását bé-fogadgya: szabad akarattyával ád helyt a' malasztnak, a' malasztal szabadon munkálkodik. A' Gyüleközet annak illy okát adgya: mert, a' Szent Lélek Sugallását ha akarja meg-vetheti, és ki-adhat rajta: más az, hogy a' Sz. Irás int minket, úgy-mond, a' meg-„ térésre, és a' készűletre mondván: térjetek hozzám úgy-„ mond a' seregek Ura, és hozzátok térek: 's a' mint Ki-„ rályok 1. könyvének hetedik része beszéll: „ Készítsétek-el a' ti sziveiteket az Urnak. *

3. Az szent igaz: hogy oktalanúl, vagy leg-aláb hasznontalanúl intené az embereket a' Sz. Irás a' meg-térésre, és a' meg-teréshez illendő készűletre; ha maga valamiképpen az ő meg-téréséhez nem láthatna, ha az akaratyát a' reá szállott malaszt úgy meg-kötné: hogy annak választo, és válogató erejét-is le nyomná: vagyon tehát az akaratnak a' malaszt bé-szállásakor-is tehetsége, és szabadsága. Volt tehát a' Gyüleközetnek a' Sz. Irásban az ő Végezésére elegendő fundamentoma.

4. Az abból-is ki-tetszik: mert a' mint a' Gyüleközet mondgya, az akarat azon a' malaszton, melly őtet a' jóra serkenti, ki adhat. És az való: hogy az ollyan malaszton sokan ki-is adtak, úgy-mint példának okáért azok a' Jerusálemi Z'idók, kiket igen-is magához akart tériteni az Ur Jesus, és úgy hita már öket magához mint a' tik a' tsirkéit;

ET

* CONCIL. TRIDENT. IBID. cap. 5. & 6. Denique; Præparate corda vestra Domino, &c.

ET TU NOLUISTI! MATTH. 23. 37. de azok nem akartak: nem adtak helyt a' malaſztnak, ki-adtak rajta, jóra indíttattak; de roſzſzak maradtak. Meg-nem köti tehát az akaratot a' jóra indító malaſzt, és így ſzabad a' tehetsége.

5. No Reformált Atyámfiai ſzót fogadtam: a' ti tanátstok-ſzerént meg-nézegettem már: ha egyez-é a' Gyüleközet végezeſe a' Sz. Iráſſal? én azt találám, hogy igen-is egyez: már a' betsület azt hozza magával: hogy bé-fejezzem ezt a' réſzt és azt mondgyam: Szent a' Gyüleközet végezéſe, eretnek az ellensége; mind-azon-által mulatok még itt egykevesé.

6. És mint-hogy éppen ide tartozandók azok a' Pataki Verséngő Beſzédek, mellyek a' napokban kezemhez találtak kerülni; méltó, hogy azokat-is meg-fontollyam, tsak azért-is: mert a' Kálviniſta vallásnak fundamentomit víja. Akár ki irta, tsak ugyan ki-tetſzik; hogy ſzeret bennünket, és kivánnya lelkünket ſegíteni, a' mint tudgya. Láſſuk! A' Beſzélgetéſek fundamentoma jobbára, úgy tetſzik, mind igaz történet; de a' folytatáſa, a' mint éſzre-veſzem, ſ: Pláto, Tzitzeró, és Jeronimus Doktornak nyomdokán járdogál, 's ezek példája-ſzerént merő tanúlt embereket állít mind a' két felől a' Beſzédhez: felelget mind a' két réſz. A' verſengés ki-végezéséhez egyik felöl a' Katholikus: máſik felől a' Református lát. Az elsö beſzélgetés épen azt feſzegeti, a' mi moſt elöttem forog.

HARMADIK RÉSZ.

Az igazúláshoz tartozandó akarat erejének további meg-fontoláſa.

PATAKI VERSENGŐ BESZÉDEK.

PATAKI TISZTELETES ÚR.

A' ſzabad akaratnak tehetsége-felől.

A' BESZÉLGETŐ SZEMÉLLYEK.

A' Pataki Szerzetes, és a' Pataki Tiſzteletes Úr.

1. A' PATAKI SZERZETES. Mint-hogy fel-tett ſzándékom, 's hivatalom-ſzerént látogatás kedvéért a' Pataki Tiſzteletes Urakhoz már többſzör bé-tekénték; egyik a' napokban nem kemélvén faradtságát ſzép emberséget mutatott viſzſzontag én hozzám-is, Szerzetes házamnál meg-keresvén. De módos köſzöngetésünk nem tartott ſokáig, kevés ſzem-pillantás-alatt egy kis bátorságos verſengésre ſzálla a' beſzédünk. Talán hajt egy kis haſznot máſoknak-is; ha rövéd Irásban foglalom azt, a' mi-köztünk forgott. Azután azt adom-elé, a' mit a' mi Karſai vendégünk, a' Patakiakkal a' jóságos tselekedetről, és a' mindenható Iſtennek örök Rendeléſei-felől ki-végzett. Elvégre ajándék fejébe más egy könyvetskével fogok kedveskedni ſzerettem városomnak. Ama' Tiſzteletes Urral a' többi-között így hozakodtúnk-elé. ÉPPEN kedvem-ſzerént eſett,

eſett, hogy a' tiſzteletes Urnak minapi halottas prédikátzió-ján jelen leheték. *

2. A' TISZTELETES ÚR. Akkor é, midőn azt a' Tiſza-mellyéki Nemes Úrfit el-temettük? örülök ſzerentsémen-e! SZERZETES. El-késértem éppen a' ſiralmas helyig. Az első Ekleſiában kegyelmed prédikállott; a' máſodikban SÁRKÁNY Uram. ** Meg-adom az ellenségnek-is a' meg-érdemlett betsületet; ő kegyelme a' kisdedek neveléséről helyeſen beſzélgetett, illett-is ahoz a' jáſzos naphoz az az öſztönözés. Tsak az a' gondolat fúrdalta azúta ſzivemet: mondok, a' Reformátuſok azt tanittyák: hogy az embernek leg-alább' a' jóra ſzabad akarattya nintsen: kinek prédikállanak tehát? mi az oka hogy őket a' jóra annyiſzor öſztönözik? sőt mi annak az haſzna? TISZTELETES ÚR: Kedves Atyám Uram! tsak hajthat valami haſznot a' lelki tanitás, a' jóra való öſztönözés a' lélekben; ha a' ſzabad akarat benne meg légyen-is főjtva. SZERZETES. Mit haſznál az édes Tiſzteletes Uram, ha láb-ſzegett béresünket öſzve-tett kézzel kérjük-is: hogy állyon talpra, 's mennyen a' dologra? nem ſeje fúrt gazda vólna-é az, a' ki eléb meg-kötné ſzolgáját, 's azután öſztönözné a' futásra? TISZTELETES ÚR. Ne üzzön tsúfot belőlünk atyaságod! SZERZETES. Az Iſten mentsen-meg: de én ezt a' két dolgot meg nem egyeztethetem: a' Reformátuſok azt hiſzik, azt vallyák: hogy a' jóra ſzabad akarattal nem bir a' Lélek; még-is öſzve gyűjtik a' népet ſeregeſſen, ſerkengetik őket, fenyegetik az Iſten bűntetésével; ha példának okáért magzattyokat ſzépen nem nevelik, ha Atyokat, Annyokat nem tiſztelik; ha haragot tartanak, és ellenségeinek meg nem botsáttanak. TISZTELETES ÚR. Ezeket maga parantsollya a' felséges Iſten: és ezekre nem árt néha a' feledékény népet öſztönözni. SZERZETES. Nem az itt a' kerdés;

* SÁROS. PATAKON 1749dik Eſztendőben.

** PROFESSOR THEOLOG. In Illuſtri Schola Sáros-Patakina An. 1749.

hanem az a' mire Alekſandriai Kelemennek és Sz. Tziril-lusnak az Eretnekek régenten ſoha meg nem tudtak felelni: tudni-illik hogyan mikép lehet haſzna az oktatásnak, ditséretnek, dorgálásnak, büntetésnek, ha az akaratban a' ſzabadság tehetsége meg-fójtatott, és a' malaſztól meg-kapatván kéntelen a' jóra vetemedni, 's roſzſzaságat helyébe ſe nem válaſzthat, ſe el-nem követhet? * Meg-kellenék felelni erre a' ſulyos kerdésre: máskép azt kell mondanúnk: hogy mikor a' Sz. Irás minket öſztönöz, dorgál, fenyeget, édesget a' jóra; mind heába-valóságot beſzél: mert ihol akár beſzél, akár nem; maga magának a' lélek ſemmi jót ſe válaſzthat, úgy hogy válaſztását köveſſe-is. TISZTELETES ÚR. Látom nem teketett tiſztelendő Atyaságod Kálvinus könyvébe, vagy leg-alább el-akarja kegyelmed fülelni erre adott feleletét. Nem haſzontalan úgy-mond, még a' kárhozatra vetendőkben-is a' feddés, az öſztönözés, a' dorgálas; ha azalatt a' jóra ſzabad akarattya nints-is a' léleknek: mert az ollyan feddéſek és öſztönözéſek a' kárhozatra menendőket marják, faggattyák, és igy a' poklot már itt kezdetik-el vélek. SZERZETES. Szép igaſság az Iſtenben! de ennek hagyunk békét; ſzóllyunk a' dolog derekához: Ez tehát Kálvinus János felelete? TISZTELETES ÚR. Ez a' Kálvinus János felelete. SZERZETES. Jó-é? TISZTELETES ÚR. Én azt helyén hagyom. SZERZETES. Kálvinus mondáſa ennyit tészen: haſznál az öſztönözés, és a' dorgálás: mert a' veſzendőkkel a' poklot el-kezdeti. Édes Tiſzteletes Uram! nem veſzi-é kegyelmed éſzre: hogy az egy haſzontalanság helyibe két haſzontalanságat állitott? arra haſznál a' ſerkengetés: hogy fájjon. Már azt kérdezem: ez a' ſerkengetés, feddés, avval a' fájdalommal együtt mire haſznál, ha ſzabad akarat nin-

* CLEMENS ALEXAND. Strom. L. 1. Bibl. PP. Tom. 3. Lugd. Pag. 87. Sed nec laudes, nec vituperationes, nec honores nec ſupplicia juſta ſunt, ſi anima non habet liberam poteſtatem & appetendi & abſtinendi. S. CYRILL. L. 6. de Adorat. Spirit. & Verit. circa finem Libri Edit. Romæ, Ann. 1588.

nintsen? Arra haſznál tehát az öſztönözés, a' minek ſemmi haſznát ſe veſzszük; a' ſzabad akarattól meg-foſztatott léleknek a' jóra ſe az öſztönözés maga, ſem a' belőle eredett lelki fájdalom nem haſznál: az egéſz Sz. Irásból ſzedegetett öſztönözéſe tehát a' Predikáló tiſzteletes Uraknak tsak arra haſznál, a' minek ſemmi haſznát ſe vette ſenki-is nem-is veſzi. És igy, mint-hogy ez felibe káromkodó, felibe illethen felelet; meg-marad kérdéſemnek egéſz neheze. Tiſzteletes Uram! nem tsak haſzontalan, hanem oktalan-is minden prédikátzio; ha ſzabad akarat nintsen az emberben: söt igazán mondgyák az eléb' emletett Sz. Atyák: hogy a' ditséret, feddés, dorgálás, büntetés merő igazságtalan Tiránnuſság, ha maga nem válaſztya magának az ő ſzabad akarattyával a' lélek a' ditséretes jót, vagy ellenben a' büntetésre méltó gonoſságat. * Vallyon méltó állapot volt-é tehát a' Sz. Irás tanitásától el-állani, és az új tanitónak pergő nyelvére vigyázni? TISZTELETES ÚR. Követem Atyaságodat: az akarat ſzabadsága meg-tagadására Kálvinuſt a' Sz. Irás tanitotta. Irva vagyon: hogy minden jóságos tselekedetet az Úr malaſztya viſzen végbe bennünk. SZERZETES. Irva vagyon: hogy a' melly jóságos tselekedetet végbe-viſzen bennünk, azt vélünk, és ſzabad akaratunk sérelme-nélkül viſzi végben az Iſteni malaſzt. Nem én, úgy mond Sz. Pál a' Korintuſiakhoz irt első levelének 15. réſzében 10dik verseben: Nem én, hanem az Iſten malaſztya vélem. Mi kell még több'? ihol múnkálkodunk mi-is a' malaſztal együtt. TISZTELETES ÚR. Igen-is; de kéntelenül; lehetetlen, hogy ha

* CLEMENS ALEXANDR. Pag. 87. cit. STROMAT. L. 1.

S. CYRILLUS ALEX. L. cit. prope fin. docet: Eſſe impietatis plenam opinionem putare: actionum noſtrarum poteſtatem non de nobis ipſis pendere . . non eſſe unum quemque noſtrum rerum faciendarum auctorem ac Dominum; ſed tamquam neceſſario quodam vinculo agi pro imperantis arbitrio. Argumenta affert 6. tertium eſt: ſi non datur liberum arbitrium nemo licet Sanctus laudandus, nemo improborum vituperio dignus erit. 5tum. Vanæ erunt puerorum inſtitutiones, monita, &c. 6tum hoc commentum nulli placuit.

ha egyſzer a' malaſzt meg-ſzállya lelkünket, lehetetlen, hogy az akarat ellene-állyon a' malaſzt erejének. SZERZETES: Hogyan mikép' eſett tehát: hogy az Úrnak olly ſok ſzép malaſztya heába hullott a' Z'idók ſzivére? Mit nem tettem, úgy-mond az Ur Iſaiás Prófétának ötödik réſzében, negyedik versében: mit nem tettem a' ſzőlőmmel? az az: mutaſs arra a' malaſztra, mellyel meg nem áldottam ſzerelmes népemet. Sőt bőven-is oſztogattam azt reájok, mit nem tettem a' ſzőlőmmel? Itten a' lelket ébreſztő, 's más egyéb' belső malaſztokról beſzél az Ur: mert ha tsak a' külső jó tételnyekről vólna itt a' beſzéd, azt felelhetné a' Z'idóság: Mit nem tettél Uram? belső malaſztidat meg-húztad mi tőlünk. A' jó Iſten tehát az ő ſerkentő, és a' jóra öſztönöző ſzent malaſztit emlegeti, mellyekkel tudni-illik a' Z'idók ſzivét feſzegette. Már a' Z'idók, az iſtentelen Z'idók bezzeg megmutaták: hogy a' tetézett ſok erős malaſztot-is le-rázhattya az ember a' lelkéről. Vártam, úgy-mond az Ur: hogy ſzőlőt teremne, és vad ſzőlőt termett.

3. TISZTELETES UR. Ne búsítson Tiſztelendő atyaſágod. SZERZETES. Én magammal örömeſt el-hitetem: hogy az igaſságat ſzereti tiſzteletes Uram; kérem! teſsék meg-felelni: vallyon mihelyeſt belénk önti az Ur a' malaſztyát, az akarat ſzabadságát azontúl meg-fojtya-é? úgy érti-é a' dolgot kegyelmed itt-is mint Kálvinus János? mert kegyelmetek némelly tzikkelyekre nézve oktalannak tartyák Kálvinus tanítását: azt magam-is éſzre-vettem, mert midőn SÁRKÁNY Uramat némelly alkalmatoſsággal meg-látogatnám, 's már bútsúzó félbe a' kapú-mellett álván akkori Pap társom ſzemére vetné ő kegyelmének Kálvinus János iſzonyú káromkodáſát, mellyel azt meré tanítani, hogy Kriſtus Urunk a' Kereſzt-fán kétségben eſett, midőn nagy ſzóval fel-kiálta. *

Azt

* MALDONATUS in Evang. Matth. c. 27. Pag. 724. juxta Edit. cit. Occludendæ hoc loco aures ſunt hæreticorum blaſphemiæ, quorum Magiſter CAL-

Azt felelé: Kálvinus védelmezze magát, én a' Kriſtus tanítványa vagyok. Azt kérdem tehát nagy jó Uramtól: vagyon-e tulajdon mozdúlása az akaratnak a' jóra akkor: mikor a' malaſzt valami jóra igazítya? TISZTELETES ÚR. Mély vízbe vezetem atyaságát ha jól hozzá fogok a' dolghoz. SZERZETES. Uram! oda-is együtt megyünk. Hiſzek egy Iſtenben a' kinek ſzent ajándékát védelmezem, hogy meg-fog tartani. TISZTELETES ÚR. Én itten egéſzlen Kálvinus János tanítványa vagyok, avagy hogy valaki talán meg-ne botránkozzék; a' JESUS Kriſtus az én Meſterem; de ſzavát úgy értem, a' mint vallásunk Réformátora Kálvinus értette. Az a' mély tudományú Tanító így ír a' ſzabad akaratról irt hatodik könyvében erről a' dologról: Nem igaz, „ hogy erőtlenségünknek csak ſegétsége a' malaſzt; mintha „ ki-vévén a' malaſztot valamire való vólna tehetségünk. „ Az, a' mit ſzentűl végbe-viſzünk, egéſzlen, és épenségeſen „ mind a' malaſztnak tulajdon múnkája, és jó tételének.„ * Tanításı harmadik könyvének 15dik réſzében hasonló képpen beſzél. SZERZETES. 'S mi okát adja mondásának...? TISZTELETES ÚR. Mert, úgy-mond a' kik a' ſzabad akaratnak tulajdon mosdúlást vagy múnkálkodást engednek, öſzve-tépik a' Sz. Lelket. SZERZETES. Még ebből ſem tudódik ki tanításának az oka. Még eddig csak azt mondá: hogy

CALVINUS deſperationis vocem hanc fuiſſe dicit, impium errorem impio etiam errore confirmans; oportuiſſe Chriſtum, in quem ira DEI hominibus debita effundebatur, omnes damnatorum experiri pœnas, inter quas una eſt, nullam ſperare ſalutem. Nam Chriſtum de ſalute ſua deſperaſſe, non ſolum impium, ſed horrendum etiam eſt auditu, & ipſo Chriſti morientis facto refutatur. In manus inquit, tuas commendo Spiritum meum. Luc 23. 46., Neque vero neceſſe erat, neque potuit omnes damnatorum pœnas experiri, ut divinam placaret iram, alioquin & blaſphemare eum oportuiſſet, & cætera facere, quæ damnati faciunt.

* CALVIN. L. 6. de Lib. arb. Nego gratiam tantum in hoc dari, ut imbecillitatem noſtram ſubſidio ſuo adjuvet, quaſi in nobis alias quidquam ſit ſitum. Sed hoc IN SOLIDUM Illius opus ac beneficium eſſe confirmo. IDEM in Antid. ad Seſſ. 6. can. 4. C. T. Qui motum aliquem libero arbitrio proprium tribuunt, & ſeparatum a DEI gratia, nihil aliud, quam Spiritum Sanctum diſcerpunt.

meg nem mozdúl az akarat akár miképp mozgaſſa-is a' malaſzt: minden jó múnkánk tsak a' malaſztnak tulajdon-múnkája, és ezekre nézve ſzépen mondá Pigius, Kálvinus-ellen irván: hogy, ha úgy vagyon a' dolog, ollyan a' lelkünk, mikor azt a' malaſzt éri, mint a' törsök, meg nem indúl, ő magában ollyan, mint az előtt. Vallyon kegyelmetek nem ama Pogány Filoſófuſok tanítványi-é, kiket Plokínus emleget első kilentzedgyének első könyvében, kik a' vétkes emberről azt tanityák: hogy annak nem lelke vétkezik, hanem a' teſtől a' lélekhez ragadott bizonyos róſz indúlati? * TISZTELETES ÚR. Mi másról beſzéllünk. SZERZETES. Hadd végezem ſzavamat. Vagy abban a' vélekedésben vannak-é a' Kálviniſták, melly Sz. Ágoſton Doktort az ő meg-teréſe-előtt édesdeden tsalogatta? Ki midőn Rómában Retorikát tanítana, ebben a' bolond gondolatban felötte gyönyörködött: „ Nem mi vétkezünk, úgy-mond, „ hanem más egy terméſzet vétkezik mi bennünk. „ **

4. TISZTELETES ÚR. Már ezzel akarja-é atyaságod eltávoztatni magától feleletim ſullyát? SZERZETES. Kegyelmetek-is éppen így beſzélgetnek: mert Kálvinus János kegyelmed Meſtere illyeneket tanítván, mit mond egyebet, hanem hogy: ha valami jóságos tselekedetre indúl ſzívünk, példának okáért, midőn az Iſteni ditséretre, a' Mennyei boldogság kívánságára mozdúl az akaratunk, nem mi ditsérjük az Urat, nem mi óhajtyuk mennyeknek országát, hanem egyedül tsak a' bennünk lévő malaſzt: a' malaſzt kiáltya a' meg-térő Dávidban: könyörülly rajtam Iſten a' te nagy irgal-

* PLOTINUS ENNEAD. 1. L. 1. Pag. 6. juxta Edit. Baſile. Ann. 1580. Ὁμὲν γὰρ τὸ ἁναμάρτητον διδὺς τῇ ψύχῃ λόγος, ἐν ἁπλῷ πάνλι ἐτίθετο &c. Quorum ii, qui peccare poſſe animam negant, animam pro ſuo eſſe accipiunt; alii ita delinquere illam admittunt, ſi conjuncta animæ intelligatur eſſe ALIA QUÆDAM ANIMÆ SPECIES, gravibus prædita perturbationibus.

** DU-MESNIL L. 16. Hiſt. Eccl. prope finem Libri. de Auguſtino Manich. Romæ delectabat eum hæc ſtulta perſuaſio, non eſſe nos, qui peccamus, ſed neſcio quam aliam in nobis peccare naturam.

galmaſságod ſzerént! a' malaſzt mondja a' meg-tért tékozló fiú helyett: Atyám vétettem az ég ellen! a' mi lelkünk az ollyan fohászkodáſok-között tsak ollyan, mintha ott ſe vólna. Moſt mondgya-meg nagy Jó Uram, ha nem illik-é ide, a' mit Plotinusból elő-hoztam vala? Ugyé helytelenül beſzél, a' ki azt állitya, hogy midőn a' vétket el-követyük, nem a' mi terméſzetünk vétt, hanem a' léleknek vagy vágyódó társa, vagy feles minéműsége, és ugye jól mondgya Plótinus: „Ha önnön maga a' Lélek nem vétkezik, hogy „ hogy ítéltethetik, és büntethetik-meg? és hogy ez a' „ beſzéd a' józan elmével ellenkezik?„ * Nem de nem roſzſzúl beſzél tehát az-is, a' ki a' végbe vitt jóságos tselekedetet egyedül a' malaſzt múnkájának mondgya lenni, úgy hogy abban az akaratnak ſemmi tulajdon réſze ſe légyen? Azért adatik a' malaſzt, nem hogy maga vigyen végbe mindent; hanem hogy vélünk múnkálkodgyék, hogy akaratunkat vezeſſe, igazgaſſa. Nem én, úgy-mond Sz. Pál, hanem az Iſten malaſztya vélem. Máskép' azt mondhatná az ember, hogy a' késértet-is tsak maga viſzi-végben a' vétket, a' léleknek ahoz ſemmi köze ſintsen. TISZTELETES ÚR. Atyaságod roſz vélekedésben vagyon: Kálvinus Jánoſſal mi valamennyen mind azt tanítyuk, hogy az emberi ſziv akkor-is igyekezik, akkor-is múnkálkodik, akkor-is megvagyon benne az akarat, mikor a' malaſzt valamit végben viſzen benne. **

* PLOTINUS L. 1. Enn. 1. Pag. 6. cit. ἀλλ' εἰ ἀναμάρτητος ἡ ψυχὴ, πῶς αἱ δίκαι; ἀλλὰ γὰρ ὅτος ὁ λόγος ἀσυμφωνεῖ πάνυ λόγῳ, ὃς φησιν, αὐτὴν μὴ ἁμαρτάνειν, μὴ καθορᾶν, μὴ διδόναι δίκας. „HA vétkezhetetlen maga a' Lé„ lek, mint léſzen az igaſság? az való: hogy ez a' beſzéd ſemmi józan el„ mével öſzve nem férhet: holott a' józan elme azt tanítya; hogy a' lé„ leké, mind a' vétek, mind a' jóság, mind a' ſzámadás, és büntetődés.„

** CALVIN. L. 3. de Lib. Arb. Fatemur... cor eſſe voluntarium, ſed reformatum manu DEI, hominem ipſum & conari, & agere, & ad DEI obſequium applicare ſuas voluntates.

5. SZERZETES. Hogy hogy mondgya tehát Kálvínus, hogy a' ki az akaratnak különös mozdúlaſt enged, öſzve tépi a' Sz. Lelket? TISZTELETES UR. Mert ha a' malaſzt meg-nem inditya a' lelket, ſemmi jóra ſe alkalmatos. SZERZETES. 'S hát ha meg inditya, alkalmatoſsá téſzi e' a' jóra? Felellyen kegyelmed! a' léleknek a' malaſztól vett ereje miben áll? vagy azt vélik-é Kálvínuſſal a' Patakiak, hogy mi Pelágius tanitványi vagyunk, ha azt hiſzük is, hogy a' malaſzt nélkül az érdemes tselekedetek végben-vitelére magánnyoſſan az akarat erőtlen és tehetetlen? Ebben meg-egyezünk mind a' ketten; azt kellenék tiſztán meg-vallani kegyelmeteknek: hogy midőn az akaratatot a' malaſzt meg-inditya, ketten fognak a' jóságos tselekedet bé-tellyesitéſihez: az az, a' mint Sz. Pál mondá a' Korintuſiakhoz irt levelének 15. réſz. 10. versében: Az Iſten malaſztyából vagyok pedig a' mi vagyok, és az ő malaſztya én bennem hivalkodó nem vólt, hanem bévebben múnkálkodtam minnyájoknál: nem én pedig hanem az Iſten malaſztya én vélem. Se magának, ſe egyedül a' malaſztnak nem tulajdonitya Sz. Pál a' végbe vitt jóságos tselekedetet, hanem tiſztán igazán ki-mondgya a' mit a' Szent Lélektől tanúlt, hogy a' jóságos tselekedet mind a' malaſztnak egyetemben, mind az akartnak a' múnkája. És mint-hogy Kálvínus János ezt nem hiſzi, azért Eretnek mind azokkal együtt, kiket el-átkozott. Szóllyon kegyelmed! vagy ismérje-meg inkáb édes Apám-Uram! a' ſzent igaſságot! TISZTELETES UR. Ugy de kéntelen mozdúl-meg az akarat mikor meg-mozditatik az Ur malaſztyától: vagy hogy jóbban beſzéllyek: avval kéntelen az akarat, hogy a' mire meg-mozdittatott, végbe vigye. SZERZETES. Tehát ugy jár az akarat a' malaſztal, mint midőn a' tſirkét a' kánya a' körme közé veſzi? vagy valamint mikor a' Tatár a' rabot pórázra ereſztvén hajtya maga-előtt, és kergeti. Tsak ollyan e' akkor a' mi akaratúnk, mint az illyén ſzegény rabnak az akarattya? ſzalad az-is ſzegény, igyekezik, előre hánnya a' lábát, fút a' mint futhat, hogy

az

az oſtor utól ne érheſſe. Igy vagyon-é a' dolog, vagy nem? TISZTELETES ÚR. Egy ſzóval akarja a' lélek a' jót de kéntelen; másra akaratya akkor nem hajólhat. Meg-köti az akaratot a' malaſzt, 's maga viſzi végben azt, a' mit jónak mondunk. SZERZETES. És ez a' Sz. Irás tanítáſa? TISZTELETES ÚR. És ez a' Sz. Irás tanítáſa. SZERZETES. Noſzſza láſſuk erről egy mondását; de úgy ne járjunk ám, mint a' minap N.N. Urammal, kinek midőn azt mondaná Társom: hogy az Apoſtolok gyülekezetiben Sz. Péter végezéſeſzerént lett vége a' kételkedésnek, a' mint az Apoſtolok tselekedetinek 15. réſze 7dik verſe bizonitya; ő kegyelme pedig azt meg-nem engedné; és mi a' Sz. Iráſt kérnénk, azt felelé maga házánál a' Patakiak egyik tanítója: teſſék othon nézni a' Sz. Irásban. Bányai Uram a' Nemes Iskolának Feje, és Rektora e' képpen ſoha ſe bánt vélünk.

6. TISZTELETES ÚR. Már régen kivánom, hogy egyſzer az Iráshoz fogjon Atyaságod. SZERZETES. És ha az Irásnak nyilván való ſzavaival meg-bizonyitom, hogy az akarat minden képpen ſzabad; el-hiſzi-é kegyelmed, azt a' mit már eddig-is el-hihetett vólna? Nem léſzen-é kegyelmednek arra gondja: hogy ezt a' nagy titkot meg-foghaſſa, tudniillik: hogy minden bizonyal enged az akarat az idvőzétő malaſztnak, melly az idvöſségre rendeltetett és ki-válaſztatott Léleknek ki-mulása orájan adatik; 's még-is ſzabadon enged néki? ugyé ha mi a' mi vékony elménk-áltat meg nem egyeztethettyük-is a' győzödelmes malaſztnak hathatós erejét az akaratnak ſzabadságával; még-is ha azt bizonitya az Irás, hogy ſzabad az akarat minden képpen; csak ugyan fejet kell hajtani néki? TISZTELETES ÚR. Bezzeg a'! SZERZETES. Nem mondom Uram! hogy lehetetlen eleget tenni ennek a' kérdésnek, mert mi erre-is ſzépen meg-felelünk; csak az, hogy ma talán abban az hoſzſzú kérdésben nem kellenék keveredünk. TISZTELETES ÚR. Elég az Atyám Uram, hogy én nékem arra keves gondom vagyon. Ha egyſzer megmutathattya kegyelmed a' Sz. Irásból a' ſzabad akarat tehet-

ségéről ott meg-írt bizonyságot, amazt-is el-hiſzem: valamint ha el-hitetném magammal: hogy azok, kik a' Romai Anya-ſzent egyházzal tartanak, igaz Anya-ſzent-egyházban vannak; az hitnek azokat az agazatit-is el-hinném: mellyekre ők esküſznek. SZERZETES. Tsak az forog tehát a' kérdesben: ha az Irás tanitya-é az akaratnak minden képpen való ſzabadságát vagy nem? TISZTELETES ÚR. Tsak ez egyedül, a' mint mondám. SZERZETES. Már édes Tiſztelettes Uram! írva vagyon JESUS Sirák könyvének 15dik réſzében 16. versében; „Ha a' parantsolatokat meg-akarod „ tartani, és örökké kedves hívséget ſzerezni, meg-tarta„ nak téged. Elődbe tötte a' vizet, és a' tüzet a' melyre „ akarod, nyújtsd-ki kezedet. Az ember-előtt az élet és „ a' halál, a' jó és a' gonoſz: a' mellyik néki tetſzik, az „ adatik néki.„ És mint-hogy elől-látta a' Sz. Lélek, hogy ezt olvasván majd azt mondyák némellyek: Uram! némelly malaſzt minden bizonyal végbe-viteti a' lélekkel és az akarattal a' jóságos tselekedetet, hogy hogy lehetséges az tehát, hogy ne kénſzerittetſsék bennünk az akarat, 's mégis meg-légyen bennünk a' valóságos ſzabadság annak a' jónak el mulatására-is, a' merre az a' hathatós malaſzt rendeltetett? mindyárt egy végbe igy ſzóll az Irás az említett helyen: ſok az Iſten böltsesége, és erős a' hatalomban. TISZTELETES ÚR. Úgy de itt Adám Atyánknak ſzóll a' levél. SZERZETES. Úgy! a' mint Szaturninus tanitványa mondhatná: Tsak a' Korintuſiaknak ſzabad vólt meg-házaſodni. Nem édes Tiſzteletes Uram! éppen nem; vagy ha ebben a' feleletben meg-általkodik kegyelmed, teſsék megfelelni Jeremiás Profétának 21dik réſzére. 8dik versére, ahol „ épen ugyan azon ſzavak találtatnak: Ezeket mondgya az „ Úr: ímé én előtökbe adom az élet utát, és az halál „ utát.„ Vigyázzunk édes Uram! lelkünk üdvösségére, és tiſzta ſzivel nézzünk leg-alább' Mojſes ötödik könyvének 30dik réſzére a' tizen-egyedik verſtől fogva egéſz végéig. „ E' parantsolat úgy-mond, mellyet én ma parantsolok né-

„ ked,

„ ked, nints felötted (akkor pedig azt parantsolá a' tizenhatodik versben: ſzereſſed a' te Uradat Iſtenedet) nints felötted, úgy-mond, fellyől nem haladgya tehetségedet, Iſten kegyelmével végbe viheted. Néked beſzéllek édes népem! néked 's nem az Úr malaſztyának. Te viſzed végbe, ha a' ſzent malaſztnak engedſz, ez a' ſzeretet a' te akaratod-által fog-bé tellyeſedni. Gondold-meg, úgy-mond a' 15. versben: gondold-meg, hogy ma elődbe tettem az életet, 's a' jót, „ és viſzontag a' halált, 's a' gonoſzt, hogy ſzereſſed a' te „ Uradat Iſtenedet, és az ő utain járj, és meg-őrizzed az „ ö parantsolatit.. Válaſzd azokáért az életet, hogy te-is „ élly, és a' magod-is,„ Nem Uram! nem öſztönözi arra Mojſes a' Z'idóságat, hogy elméjével, és itéletével válaſzſza magának az életet, az áldáſt, az halál és az oſtor-helyett: minden gyáva embernek kéſz arra az eſze, hogy amazt édeſſebnek itéllye. Nem kell arra olly hoſzſzú öſztönözés; az akaratot feſzegeti Mojſes, azt nehéz néha meggyőzni, annak ſzóll, midőn azt kiáltya: Elődbe tettem az életet, 's a' jót, és viſzontag a' halált, 's a' gonoſzt. Válaſzd: Tégy válaſztáſt. Téhát ſzabadon válaſzthattya, és válaſztya-is az akarat mind a' jót, mind a' gonoſzt, mind az Iſteni ſzeretetet, mind a' párantsolat meg-ſzegését, és illy válaſztáſt tévén egy válaſztáſſal vagy áldáſt, vagy átkot válaſzt-ki önnön fejére. Előtökbe adtam, ugy-mond az életet, és a' halált, az áldáſt és az átkot. Válaſzd, úgy-mond. Az huſzadik vers pedig ott e' képpen beſzél: Szereſſed a' te Uradat Iſtenedet, és engedy az a' ſzavának. Engedhet tehát, ha akár, és a' mikor az Iſtent ſzereti, engedve ſzereti, az ſzereti az Iſtent, a' ki enged az ő Sz. ſzavának. Már ha a' malaſzt az akaratot kénſzeriti, illik-é a' Sz. Lélekhez ez az öſztönözés? nem de nem, ha azt akarja, engedhet? ha azt akarja, ellene álhat?

7. TISZTELETES ÚR. Az Arauſikánomi máſodik kis Gyüleközet értette úgyé a' Sz. Iráſt? még-is azt tanitya: „ hogy el-veſztettük az ártatlanság idejekor lévő ſzabad akaratot,

„ratot, és hogy az ember magából csak a' vétekre, és az hazúgságra alkalmatos. * SZERZETES. Tegye kegyelmed oda még-azt-is a' mit Sz. Ágoston Doktor mondott, hogy a' szabad akarattal roszszúl élvén az ember, mind azt, mind magát el-veszté. De mondok! azt mondgyák-é ezek, hogy a' szabad akarat ki-veszett belőlünk, vagy talán csak azt mondgyák: hogy azt mi meg-veszthegettük? ugy-é más a' ruhát el-veszteni, más, meg-veszthegetni? kegyelmed jó Deák; szégyen volna, ha, látván Sz. Ágoston Doktornak, és a' Sz. Atyáknak számtalan bizonyságit, azon a' Deák szón annyit értene, a' mennyiről az említett Szentek soha sem álmodtak. De, hogy itten a' lábunk-előtt semmi akadék se maradgyon, hallyuk Sz. Ágoston Doktornak erről világos szavait. „A' szabadság ugyan, el-veszett úgy-mond, de „az a' szabadság, melly által az Embernek az halhatatlan„ság-mellett, tellyes igasága lett volna.„ ** Egy szóval meg-veszett ugyan az Emberben az akarat szabadsága; de tsak az ő erejére és ékeségére nézve. Erőtleneb' ugyan már a' vétek-után; de semmit se busúllyunk, meg-vagyon még hálá Istennek. Azomban mi itten ne kötődgyünk, mert ha itt birkózunk, az enyim a' nyereség a' mint Kálvinus János is már meg-mondá. És én-is a' Sz. Atyáknak erre tzélozó bizonyságiból majd annyit rakok kegyelmed vállára, hogy talán haza sem birja vinni.

8. Nem tud kegyelmed leg-alább a' Sz. Irásból valamit elémbe-vetni? példának okáért arról a' rosz fáról, mellyhez minket az Irás igazit. TISZTELETES ÚR. Tsudálom, hogy Atyaságod kész akartva illy nagy galyibába keveri magát! SZERZETES. Evvel Tisztelteles Uram! kegyelmed semmit se nyer-

* ARAUSICANUM II. Can. 13. Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum &c. IDEM. Can. 22. S. AUGUSTINUS in Enchirid. ad Laurent. Libero arbitrio male utens homo & se perdidit, & ipsum.

** S. AUGUSTINUS L. 1. contra 2. Epist. Pelag. c. 2. citató, Libertas quidem periit per peccatum, sed illa, quæ in Paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam.

nyerhet. Teſsék meg-felelni: A' ſzabad akarat, a' lélek akkor-is tsak merő ſzáraz fa-é, mikor az Iſteni malaſzt mint a' gyenge harmat és az éllyeſztő nedveſség helyre-hozza-ó héjjányoſságait? Juſſon eſzébe kegyelmednek a' mit eléb' az akaratnak tulajdon mozdúlásáról elő-hoztam vala. Be-kár, hogy tsak bal ſzemet vetnek némellyek az Irásra! „A' jó „ fa, úgy-mond az Irás, roſz gyümöltsös a' roſz fa pedig „ jó gyümöltsöt nem hozhat.„ Jóllehet azt mondhatnám; hogy ki ki ha roſz, kéſz akartva roſz, 's a' ki jó kéſz akartva jó, és a' menyire jó; az ő jóságának a' gyümöltse tsak jó, és igy ellenben is, és ha tsak ezt felelném-is le-tétetném kegyelmeddel a' Sz. Iráſt. De, hogy ſzemlátomáſt megmutaſſam, mi gyarló ſegétsége légyen a' Reformátuſoknak ebből az igéből, azt kérdém: Lehetséges dolog-é, hogy a' gonoſz ember jót beſzéllyen? TISZTELETES ÚR. De igen-is. SZERZETES. Hogy hogy mondá tehát Urunk Sz. Máté 12dik réſzének 34dik versében: „Viperák fajzati, mi módon ſzól„ hattok jókat, holott gonoſzok vadtok?„ Jól ide vigyázzon nagy jó Uram! roſzſzak véltak a' Fariſeuſok, ez egy: Urunk azt mondgya: a' roſz ember jót nem mondhat-ó; azonban pedig tapaſztallyuk, söt ismét maga bizonittya Urunk, hogy néha nem tsak jót mondhattak, hanem mondottak-is. „Mojſes ſzekén ültek az Irás tudók, úgymond „ Sz. Máté 23dik réſzében, és a' Fariſeuſok, azokaért mind „ a' miket mondanak néktek, meg-tartsátok, és meg-tse„ lekedgyesétek, az ő tselekedetek-ſzerént pedig ne tsele„ kedgyetek.„ Mind ezekből azt tanúlhatni úgye, hogy az Irásban a' tehetetlenség némelykor merő ſzokáſt jelent? ha tehát azt olvasván az Irásban a' gonoſz emberről: hogy jót nem mondhat, azt érti az Úr: hogy nem ſzokáſa jól beſzélleni; miért nem magyarázzuk az Irásnak ama' ſzavait-is: jót nem tehet, jó gyümöltsöt nem hozhat, haſonló mód ſzerént a' ſzokásra tudni-illik, és nem a' tehetetlenségre? TISZTELETES ÚR. Tsak ugyan azt mondgya Sz. Pál a' Romaiakhoz irt levelének hetedik réſzében, 19dik versében-ó.

„ Nem a' melly jót akarok, azt tselekſzem, hanem a' melly „ gonoſzt nem akarok, azt mivelem.„ SZERZETES. De azt ſem kell ám el-halgatni amit Sz. Pál ottan egymás-után bizonyit: „ Hogy ha pedig, úgy-mond, a' mit nem akarok, „ azt mivelem, már nem én mivelem azt.„ Magáénak ſem mondgya azt Sz. Pál a' mit kéſz akartva végbe nem viſz. A' tagjairól panaſzolkodik Sz. Pál, nem akaratyáról. „ Más „ törvényt látok pedig úgy-mond a' tagjaimban, ellenkezőt „ az elmém törvényével.„ Igaz, hogy bünnek nevezi ezeket a' teſti indúlatokat; de nem azért, mintha azok-miatt el-kárhoznék az ember, ha kelletlen ſzenvedi-is; mert a' nyoltzadik réſzben egyvégbe mindgyárt azt tanitya: „ Semmi kárhozattyok nints azoknak, kik a Kriſtus JESUSBAN „ vannak, a' kik nem a' teſt ſzerént járnak.„ Más a' teſt indúlatit érezni, más azok kivánsága ſzerént járni. * Félt ugyan tőlek Sz. Pál, mert bünre viſznek, 's a' bünből eredtek, arra nézve rabnak-is mondgya magát, de azon ſemmit ſe búsúlt; mintha azok érzékenysége-miatt kárhazatra méltó bűnbe eſett vólna: mert úgy-mond, ha a' mit nem akarok, azt mivelem: már nem én mivelem azt. Azt pedig jól tudta, hogy a' mit mi nem mivelünk, a'-felől ſzámat nem kell adnúnk. Hová tovább? rab ugyebár Sz. Pál a' teſt indúlatira nézve? úgy vagyon: mert akarattya-ſzerént teſtétől megnem válhatott; de jól reá vigyázzunk erre a' rabságra. Sz. Pál az ő teſtének ollyan rabja vólt; hogy ha teſte néki valamit javaſolt, mingyárt ellene-állott, utánna éppen nem járt, mert igy ſzóll 8. réſz. 4. versében: „ Nem teſt-ſzerént já„ runk; hanem lélek ſzerént.„ Hallyuk, hallyuk mit mond a' Korintuſiakhoz irt 1. LEV. 9. réſzében, 27. versében: „ Verem a' teſtemet, és ſzolgálat-alá vetem.„ ** Szolgálat-

* TESSÉK a' következendő 4. réſznek 6. és 7. §. tekénteni.

** 1. CORINTH. 9. 27. ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ. ὑπωπιάζω vertitur a Schrevelio etiam & Beza: plagis contundo: domo, validis ictibus reluctantem ſubjicio.

lat-alá veté Szent Pál az ő teſtét. Vallyon kénſzerithet-é az bennünket, a' mit mi igába foghatunk, és Sz. Pál Apoſtollal fenyéték-alatt tarthatunk mint a' ſzolgát? az a' minek mi parantsolhatunk. Jó a' fel-lobbant haragot le-tſillapitani: jó a' tiſztátalan gondolatot, és a' gondolatból a' teſti indulatokra terjedett vágyódáſt, és fajtalan indúlatot le nyomni, meg-győzni. Már ezt a' győzödelmet, ezt azt otsmány büntől meg-tartóztató ſzép dolgot ki viſzi végben bennünk? A' malaſzt-é egyedül? azt éppen nem mondhatni: mert Szent Pál magáról azt mondá: hogy az ő tulajdon teſtét maga veté ſzolgálat-alá: azt a' győzödelmet tehát a' malaſzt-is tselekſzi, a' ſzabad akarat-is: mert a' ki ſzolgájává teſzi az ő teſtét, meg-mutattya az ő uraságat. Szabadon tehát, uri módon 's úgy élünk a' malaſzt fel-adatáſakor-is a' teſti kévánságunkal, és avval úgy bánunk a' mint akarjuk: ha akarjuk engedünk néki; és az akkor eſik, mikor kéſz-akartva ſzolgákká teſzſzük magúnkat; ha akarjuk oſtor-alá fogjuk, és a' roſz tselekedet helyébe jót teſzünk. És igy meg-vagyon bennünk tellyeſséggel a' ſzabad akarat.

9. Vegyük-elé Sz. Pál Apoſtolnak a' Romaiakhoz irt levelét még egyſzer. Hatodik réſzének 12. versében igy öſztönöz minnyájúnkat: „Ne uralkodgyék tehát a' bün a' „ ti halandó teſtetekben, hogy az ő kévánságinak enged„ gyetek.„ Ihol ismét ha akarjuk, engedünk a' kévánságnak; ha akarjuk, le nyomjuk, és igy mi lehetünk ismét az Urak, ha akarjuk. Tiſzteletes Uram! én úgy tetſzik eleget tettem a' kérdésnek; kegyelmed tégyen eleget lelki ismeretének. Ki ne vakúllyunk ſzánt ſzándékkal. Követem az Urat azomban: hogy illy hoſzſzaſan beſzéllék. Tiſzteletes Úr. Tsak teſsék Atyaságodnak. Én a' Sz. Irásból tanúlám: hogy mindent mi bennük az Ur viſzen végbe. Szerzetes. Ez már meg-vagyon ſejtve: mindent igen-is de nem nálunk nélkül; de úgy-hogy az akaratot meg-ne öllye bennünk az ő ſzabad tehetségével együtt. Tiſzteletes Úr. Teſsék várakozni, nem mondám még mind-el: Ugy viſzen

végbe mindent bennünk, hogy a' mint az Irás mondgya: JEREM. 10. Éppen nem áll az emberen; hogy ő az ő lépésit igazgassa. SZERZETES. Az az: hogy az ember az ő elintézett dolgainak kedve-szerént minden állapotban szerentsés végét lássa; igen-is: arra nézve nem áll az emberen hogy ő az ő lépéseit olly boldogúl igazgassa; az sem áll az emberen: hogy ő az ő útait el-rendellye, követem az Urat, ez nem igaz; ezzel a' Sz. Irás rontatik: mert a' Példa-Beszédek szentséges könyvében olvassuk c. 16. v. 9. Az ember szive el-rendeli az ő utát: de az Ur igazgattya a' lépését. El-rendelheti tehát Isten segítségével az ő szándékát és igyekezetit mind a' jóra mind a' gonoszra: mert a' mint Sz. Pállal bizonyíttam, Ura az ember az ő kévánságainak, Ura tehát annak a' gyözödelemnek-is, mellyel azokat Isten kegyelmével magában le-tsillapitotta. TISZTELETES ÚR. Istennek ajánlom Atyaságodat. SZERZETES. Kérem édes Tiszteletes Uram! tessék előmbe adni; ha valamit meg nem találtam még fejteni, mi vigasztallya még kegyelmed lelki isméretét, 's üllyünk-le még egy kevesé. TISZTELETES ÚR. Sz. Pál a' mint emlété Atyaságod-is a' Korintusiakhoz azt irá: hogy ő minnyájoknál többet múnkálkodott, és igy fejezi-bé: nem én pedig, hanem az Isten malasztya, melly én vélem vala. Érti-é Atyaságod: hogy itt mindent a' malaszt múnkájának mond Sz. Pál. SZERZETES. Tsak úgy Tiszteletes Uram? TISZTELETES ÚR. Tsak úgy édes Atyám Uram: mert a' görög Irás így adgya azokat az igéket előnkbe. * SZERZETES. De bezzeg kegyelmed mondását nem az Irás; hanem Kálvínus vetette elönkbe: TISZTELETES ÚR. Én a' Sz. Iráſt emlegetém, akár mint bánnya Atyaságod. SZERZETES. A' görög Sz. Irás szórúl szóra tsak azt mondgya: nem én, hanem az Isten malasztya az velem. TISZTELETES ÚR. Nem úgy, hanem így: az Isten malasztya, melly velem.

SZER-

* A. KOP. ιέ. ι. ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί.

SZERZETES. Tehát csak arról vagyon itt a' kerdés: azon az egy ſi betőn VELEMET kelleſséké érteni vagy AZT? Értsen az Ur akármit: Sz. Ágoſton Doktor mind a' kettőnknél tanúltab' 's okoſſab' ember vólt, az való, azt kegyelmed megengedi, úgye? TISZTELETES ÚR. Örömeſt fejet hajtok a' nagy elménck. SZERZETES. Maga Kálvínus-is ha itt vólna, fejet hajtana néki, sőt azokat, a' kik kételkednek az ő tanitáſa igaſságáról, Sz. Ágoſton Doktorhoz igazitya: velem tart, úgy-mond, Ágoſton Doktor-is. * Más az: hogy ha Sz. Ágoſton Doktornak tanitáſa-felől ebben bizonyoſok léſzünk, ebben a' tzikkelyben az Anya-ſzent-egyháznak akkori vallását-is észre vehettyük. Ezt a' verſet emlegeti Sz. Ágoſton Doktor abban a' könyvben, mellyet a' Malaſztról és a' ſzabad akart-felől irt: és ott az 15. réſzben e' képpen ſzóll: „Nem én, hanem az Iſten malaſztya velem: az az „ úgy-mond továbbá a' Sz. Atya: Nem magam egyedül, „ hanem az Iſten malaſztya vélem, és igy ſe nem maga az „ Iſteni malaſzt, ſe nem ő maga (Pál) hanem az Iſten ma„ laſztya vele.„ ** Ez a' Sz. Ágoſton Doktor ſzava: ihol teſsék belé nézni. Világoſon ki-mondá, kegyelmednek itt meg-kell a' fejét hajtani, vagy akarja vagy nem, és ebből az-is való, hogy Sz. Ágoſton Doktor Kálviniſta nem vólt. Ugyan azon könyvében Sz. Ágoſton D. a' ſzabad akaratot védelmezvén tetézve hordgya-össze arról a' ſok bizonyságot, 's a' többi között a' második réſzben igy beſzél: „Hogyan „ mikép ád az Iſten parantsolatot elönkbe, ha ſzabad aka-

 „ rat

* CALVINUS az Inſtitutzióban leg-aláb tizen-egyſzer nevezi Ágoſton Doktort Szentnek. 'S azt irja felőle L. 3. Inſt. c. 2. §. 35. Fidus interpres: A' régi igaſságnak felette hiteles avagy hív magyarázója. L. 4. c. 14. §. 26. Optimus ex tota antiquitate, & fideliſſimus teſtis. L. 3. c. 3. §. 10. Ex illo ſumant Lectores, ſi quid de ſenſu Antiquitatis habere certi volunt. L. 1. c. 13. §. 29. Nebulones infenſiſſimi ſunt Auguſtino. A' GAZ EMBEREK leg-inkáb' Ágoſton Doktorra agyarkodnak.

** S. AUGUSTINUS L. de Grat. & Lib. Arbitrio. c. 15. Non autem ego ſed gratia DEI mecum, ac per hoc nec gratia DEI ſola, nec ipſe ſolus, ſed gratia DEI cum illo.

„ rat nintsen? Bizonyára a' hol nékünk az mondatik, úgy-
„ mond: Ne akard ezt, ne akard amazt; elegendő képpen
„ meg-mutattatik: hogy vagyon ſzabad akarat.„ * És hogy
egéſzlen ki-teſsék Szent Ágoſton Doktornak erről lévő taní-
táſa; ihol Juliánuſt így ſzollittya-meg: „Azt mondgyuk
„ mind a' ketten: hogy az Iſten minden világra ſzületett
„ magzatnak alkotója, és hogy meg-vagyon az emberekben
„ a' ſzabad akarat: nem azért vadtok Tzeleſztiánuſok, és
„ Pelágiánuſok.„ ** Hanem azért tudni-illik: mert az em-
bernek a' malaſztra való ſzükségét tagadgyátok. A' Terméſzet-
ről és malaſztról írt könyvében ditséri Sz. Ágoſton Doktor
Sz. Jerónimusnak ama' mondását: „Szabad akaratuaknak
„ teremtett minket az Iſten, minket valami kénſzerittes ſem
„ az erkőltsre, ſem a' roſzra nem húz: mert a' hol kén-
„ ſzerités vagyon, nintsen ottan korona. Ezekhez Sz. Ágo-
„ ſton Doktor azt veti: Ki ne vallya ezt? ezt egéſz ſzivel ó
„ ki ne fogadná-bé?„ Nem kénſzerit tehát a' malaſzt ben-
nünket Sz. Ágoſton és Sz. Jerónimus tanitáſa-ſzerént a' jó-
ra, mellyre ſerkent, és ſegit; hanem ſzabadon hadgya az
akarat tehetségét. Fauſtus ellen ismét a' Sz. Doktor illyen-
képpen beſzéll: „A' tſillagzatok kénſzeritéſe-alá nem
„ vettyük az emberi ſzületéſt: hogy így az akaratnak azt a'
„ ſzabad válaſztó erejét, mellyel jól vagy roſzſzúl él az em-
„ ber, az Iſtennek igaz itéletéért minden kénſzerités köté-
„ sétől mentnek lenni mutaſſuk. *** Máſutt ezeket mondgya
„ Sz.

---

* S. AUGUSTINUS IBID. c. 2. Quomodo jubet, ſi non eſt liberum arbitrium? . . Ubi dicitur noli hoc, & noli illud, &c. ſatis liberum demonſtratur arbitrium.

** S. AUGUSTINUS L. 2. de Nupt. & Conc. c. 3. Liberum itaque in hominibus eſſe arbitrium & DEUM eſſe naſcentium conditorem, utrique dicimus; non hinc eſtis Cæleſtiani & Pelagiani. IDEM. S. AUGUST. L. de Nat. & Gratia. c. 65. recitatis his D. Hietonymi verbis; Liberi arbitrii nos condidit DEUS, nec ad virtutem nec ad vitia neceſſitate trahimur: alioquin ubi neceſſitas, nec corona eſt. SUBJUNGIT; Quis non agnoſcat? quis non toto corde ſuſcipiat?

*** IDEM. S. AUGUST. L. 2. contra Fauſtum: c. 5. Nos quidem ſub fato ſtellarum nullius hominis geneſin ponimus, ut liberum arbitrium voluntatis, quo bene vel male vivitur, propter juſtum judicium DEI ab omni vinculo neceſſitatis vindicemus,

„ Sz. Ágoſton Doktor: Felette-való nagy igazságtalanság az: „ hogy valaki a' bünért adós légyen, mint-hogy tudni-illik „ azt véghez nem vivé, a' mit véghez nem vihetett. „ * Fortunátus Manikeuſt így oſtromollya, (mert a' Manikeuſok tanitották a' Kálviniſtákat arra: hogy az akarat ſzabadságát tagadgyák.) „ Az okkal élő Léleknek, melly az emberben „ vagyon, ſzabad akaratot adott az Iſten, úgymond Szent „ Ágoſton D. mert így lehetne néki érdeme: ha akarat „ ſzerént és nem kénſzerittés-által lennénk jókká. Mint- „ hogy tehát ſzükséges dolog vólt az: hogy mi akaratunk- „ által légyünk jókká, ſzükséges vólt az-is, hogy az Iſten „ ſzabad akaratot adna az embernek.„ Ezek mind Sz. Ágoſton Doktor ſzavai. Tetſzik-é egyeb' Sz. Atyáktól-is kér- „ zősködni? Sz. Hilárius: épen ſemmi kénſzerittéſſel ſe kötött le bennünket az Iſten, úgy-mond, a' jóra vagy a' roſzra. Arany ſzáju Sz. János még világoſſabban beſzéll mondván: „ Az akarás ugyan bennünk az Iſtentől vagyon; de „ az illyen vagy az amollyan akarás az már a' mienk, és a' mi „ válogatáſunk-é. ** Meg-feleltek ezek a' Sz. Atyák régenten arra-is a' mit azok repesgettek, kik azt gondolák: hogy az Iſtennek elől-látáſa árt az akarat ſzabadságának, holott úgymond Sz. Jeronimus és Sz. Ágoſton Doktor: „ A' leen- „ dő tselekedetek nem azért leendők, mert elől-láttya azo-

„ kat

---

* IDEM. S. AUG. L. de duab. anim, c. 12. Peccati reum teneri quemquam quia non fecit, quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis eſt. S. AUGUSTINUS Diſput. 1. contra Fortunatum Manich. Tom 8. Pag. 33. S. Mauri. Animæ enim rationali, quæ eſt in homine, dedit DEUS liberum arbitrium. Sic enim poſſet habere meritum, ſi voluntate non neceſſitate boni eſſemus. Cum ergo oporteat non neceſſitate ſed voluntate bonum eſſe, oportebat, ut DEUS animæ daret liberum arbitrium.

** S. HILARIUS. In Pſal. 2. Pag. 39. S. Maur. Unicuique noſtrûm libertatem vitæ ſenſusque permiſit, non neceſſitatem in alterutrum affigens &c. fuſe. S. CHRYSOSTOMUS in Ep. ad Rom. ϛ. v. 18. ex Edit. vetuſt. Græc. Bib. Caſſ. S. J. Ἡ μὲν γὰρ βάλησις ἔμφυτον, ϗ παρὰ θεῦ, ἡ δὲ τοιάδε βάλησις ἡμέτερον, ϗ ἐκ τῆς γνώμης ἡμῶν. Et alibi paſſim. S. GREGOR. NAZ. Or. 38. Ἵν' ἡ τῷ ἑλομένῳ τὸ ἀγαθὸν ἀχ' ἧττον, ἢ τῷ παρασχόντος τὰ σπέρματα. VIDE ETIAM Orat. 3.

„ kat az Iſten ; hanem ellenben azért forgának az Iſteni „ böltseségnek ſzent ſzine-előtt már öröktől fogva : mert végbe-menendők. * Úgy láttya azokat a' mint mi véghez-fogjuk vinni, ſzabadon tudni-illik ; mert nem tsak akaratunkat láttya, hanem az akaratnak a' ſzabadságát-is. Origeneſt nem merem emlegetni: hogy azt ne véllye valaki, mintha a' ki egybe másba meg-botlott, az akarat ſzabadsága hirdetésében-is el tévelyedett vólna. Annak az ő ſzabad tehetségét olly elméſen védelmezi; hogy elég vólna a' Reformátuſok-ellen tsak maga-is. * *

10. TISZTELETES ÚR. Ne busítson Tiſztelendő atyaságod. SZERZETES. Végezzük-el tehát: Ihol kedves Tiſztelétes Uram ez a' Sz. Atyáknak tanítáſa. Ezek mind az ötödik Szekulum-előtt éltek. TISZTELETES ÚR. Igaz édes Atyám Uram! én-is neheztelek azért Kálvínus Jánosra, ki meg-engedvén: hogy a' régi Tanítók, és Sz. Atyák ſeregeſſen mind védelmezik a' ſzabad akaratot, azt méri mondani: hogy valamennyen mind el-tévelyedtek, és hogy az akarat ſzabadságának tsak azért fogták pártyát; mert ha egyébként

---

* S. HIERONYMUS L. 3. adv. Pelag. Pag. 462. Edit. Pariſ. 1602. Neque enim ideo peccavit Adam, quia DEUS hoc futurum noverat. ſed præſcivit DEUS, quaſi DEUS, quod ille erat propria voluntate facturus. S. AUGUSTINUS. L. 3. de Lib. Arbit. c. 3. Cum enim ſit præſcius voluntatis noſtræ ; cujus eſt præſcius, ipſa erit. Voluntas ergo erit, quia voluntatis eſt præſcius. . . nec voluntas eſſe poterit, ſi in poteſtate non erit. Ergo & poteſtatis eſt præſcius. Non igitur per ejus præſcientiam mihi poteſtas adimitur, quæ propterea mihi certior aderit, quia ille, cujus præſcientia non fallitur, adfuturam mihi eſſe præſcivit. ORIGENES de Or. p. 141. Etſi enim futura DEUS non cognoſceret. . . non eo minus hæc ſumus effecturi. &c.

** ORIGENES L. 4. contrà Celſum initio Pag. 271. Edit. S. Mauri. QUÆRIT: An poſſit DEUS nequitiam ſubito tollere, & virtutem inſerere? RESPONDET: Fac poſſe: ſed quid libero arbitrio fiet? quomodo laude digna erit data veritati conſenſio? quomodo mendacium averſari in laude ponetur? . . . Novit enim virtutem natura eſſe usque adeo liberam, ut ſublata libertate, ipſa e medio tollatur. IDEM. L. de ORATIONE Pag. 141. Quædam ſententiæ ſunt, quibus numquam adduci poterit homo ut aſſentiatur, quantumvis multis probationibus utatur. INTER HAS ponit negationem liberi arbitrii, & fuſe probat cum hic, tum alias paſſim.

ként tanítottak vólna, ki-röhögték vólna őket a Pogány Filoſofuſok. * Mintha a' tsúfoláſtól írtóztak vólna azok, kik midőn a' JESUS KRÍSTUS tanítáſa-mellett ki kellett állani, ſe tűztől, ſe fegyvertől, ſem egyéb' kinoktól nem retteg-tek. És hogy hogy nevethették vólna-ki őket a' Filoſofuſok, holott noha a' Filosófuſok tſillaga Plátó olly erőſſen védelmezi azt a' ſzabadságat, mintha a' Kereſztények kérték vólna, hogy olly ſzépen írjon a' felől; * * valának mind-azon-által egyebek, kik a' ſzabad akaratot tagadván, mindent a' kínſzerítés-alá vetettek: illyenek a' többi-között a' Stoikuſok. * ** SZERZETES. És ugyan azért noſzſza tsapjunk Kálvínus Jánosra tulajdon fegyverével: Meg-vallya Kálvínus, hogy meg-engedik az emberi lélekben lévő ſzabad akaratot mind a' Pogány Filoſofuſok, mind az Anya-ſzent-egyháznak régi oktatóji; és a' ki a' ſzabad akaratot tagadgya, nevetséget indít magából a' Pogányok-előtt, az ollyan embernek eretnekségéről a' régi igaz kereſztények nem-is kételkedtek; amazok kerülik, emezek röhögik; hogy hogy? mert ki ne kerülné azt a' rendes embert, a' ki azt akarja, hogy állyunk-el az egéſz világnak ſzent és bőlts tanítójitól, 's ő hozzá, ha maga vagyon-is, ő hozzá ſzegődgyünk? Látom Aténa Városában Plátó, Szokrates, és az egéſz Görög Orſzág Iskolájinak a' java; Konſtántzinápollyban Arany ſzájú Sz. János, Sz. Gergellel együtt; Afrikában Szent Ágoſton Doktor, Tzirillus, Kelemen; a' Frantziák földén Sz. Hilárius, Bethle-

* CALVIN. L. 2. de Lib. Arb. contra Pighium. Nunquam ego ſane quin liberum arbitrium paſſim prædicent veteres.. negavi. Laborabat Hilarius &c. Atque ideſt quod in mea Inſtitutione prodidi: mihi veteres eo conſilio vires humanas videri extuliſſe, ne, ſi impotentiam diſerte eſſent confeſſi, primum Philoſophorum.. cachinnos excuterent.

** PLATO IN PHÆDONE. Pag. 94. Edit. 1578. Τίδι τῶν ἐν ἀνθρώπῳ. &c. Aliud ne ais dominari præter animam? Negatque harmoniam eſſe animam, quæ a corporis affectionibus duceretur, ipſe autem non poſſet eas ducere & ſub dominatu habere.

*** AUCTOR PHILOSOPHUMENON. Inter Opera Origenis Tom. 1. Pag. 460. Tit. de Stoicis fuſe.

hemben Sz. Jerónimus az egéſz világon minden betsületes ember azt tanittya: hogy ſzabad, és alkalmatos mind a' gonoſzra mind a' jóra az emberi Lélek: el-hadgyam-é azokat Kálvinus kedvéért? egy újjitóért olly ſok régi ſzentet...? Egyik-felől a' régi Kereſztények hínak újjal mutatván az ő Sz. Tanitójokra, és az egéſz Anya-ſzent-egyházra; más felől rázza Mánes Kálvinus Meſtere az ő borzas fejét, ínt: hogy hozzá lépjek: hadgyam ott valamennyi Szent és Bölts ember vagyon ſzéles e' világon. Iſtenem őrizz-meg! Vagy talán nehéztel is már reám Tiſzteletes Uram? TISZTELETES ÚR. Az való: hogy elég gondal terhelt-meg tiſztelendő atyaſágod.

AZ ELMÉLKEDŐ SZEMÉLY. Vallyon Reformátuſok, ezeket meg-tekéngetvén könnyünek itélhetitek é a' Gyülekezetek végezéſeinek az Iráshoz való méregetését? A' ſzent igaz: hogy a' Sz. Irásnak olly világos igéjivel vagyon itt megbizonyitva a' ſzabad akaratnak a' malaſzt-alatt lévő kéſz tehetsége; hogy felette vak elméjűnek kelleſsék lenni annak a' ki itt az igaſságat által nem láttya. Ugyan-is: hogy hogy tenné kéntelenné a' lelket a' malaſzt: mikor a' Sz. Lélek Iſten-is maga bizonyitya: hogy annak ellene álhat 's ellene-is áll ſokſzor az akarat. ACT. 7. 51. „ Ti mindenkor ellene „ állatok a' Sz. Léleknek, úgy-mond. Ezt hányta Urunk-is „ a' Z'idók ſzemére: MATTH. 23. 37. Hányſzor akartam „ egybe gyűjteni a' fiaidat, mint a' tik egybe-gyűjti az ő „ tſirkeit ſzárnyai-alá, és nem akartad?„ Én akartam, úgy-mond, te nem akartad: Az való: hogy arra a' mit bennünk akar az Iſten, arra malaſztal ſerkenti a' lelket: és ihol még-is az illyen ſerkengetés-alatt-is máſt akarhat, 's akar-is néha a' lélek: mert azt nem akarhattya az Iſteni igaſság: hogy a' meg-kötött akarat valamit akarjon. Meg-nem köti azt tehát ſe malaſztyával, ſe egyeb kénſzerittéſſel. Egyſzóval mi az Iſtennek munkás társai vagyunk a' jóságos tselekedetben. Ezt mondgya Sz. Pál 1. CORINTH. 3. V. 9. melly verſet a' Kálviniſták Bibliája e' képpen magyarázhatott vólna: mert az Iſtennek dolgozó társai vagyunk: holott

lott annyit nyom az a' görög ſzó melly ott áll. * A' Szent Lélek ébreſzt tehát bennünket a' jóra; de mint-hogy mi az Iſtennek dolgozó társai vagyunk, mi-is valóságoſon múnkálkodunk a' mi akaratúnkkal; ha pedig ſzabadsága nints, ollyanokká válunk a' Sz. Lélek ſegítő malaſztya-alatt mint a' törsökök, és így abból rútúl az következneknek: hogy mikor a' Malaſztal meg-áld az Iſten bennünket, meg-foſzt más olly ſzép ajándéktól, mellyet el-vévén tőlünk, alég, ha emberi terméſzettel birunk. De elég légyen már egyſzer. Vagyon ſzabad akarattya az embernek, azt a' Sz. Irás bizonyittya. Helyes tehát a' Tridentomi Gyüleközetnek a' végezéſe.

Azomban a' ki egyſzer a' ſzabad akaratot meg-engedi, balgatag; ha vagy az Iſten törvénnyének meg-tartását lehetetlennek mondgya; vagy a' jó tselekedetek érdemit tagadgya. Tudom: hogy mind a' két költemény tsak amabból forrott. A' Tridentomi Nagy-gyüleközetnek hatodik öſzveüléſe a' 18. végezésben éppen erről beſzél. **

* A KOR. γ. 9. Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί.

** TRIDENT. Seſſ. 6. Canone 18. Si quis dixerit, DEI præcepta homini etiam juſtificato, & ſub gratia conſtituto eſſe ad obſervandum impoſſibilia; Anathema ſit. „ A' ki azt mondandgya: hogy az Iſteni parantsolatokat lehetetlen meg tartani a' meg-igazúlt és a' malaſzt-alatt lévő emberek-is; Átkozott légyen. „

NEGYEDIK RÉSZ.

Az Iſteni Parantsolatok bé-tellyesitéséről.

REFORMÁLT VALLÁS.

Lehetetlen az Iſteni parantsolatokat bé-tellyesíteni.

SZENT IRÁS.

1. AZ ő első levelének 5dik részében 3. versében é' képpen beszéll Sz. János Apoſtol: „ Ez az Iſteni „ szeretet, hogy az ő parantsolatit meg-őrézzük; „ és az ő parantsolati nem nehezek. „ Ezzel bizonyíttya a' Tridentomi Gyülekezet-is az ő végezését.

2. Nem nehezek a' parantsolatok: ezt a' Sz. Irás mondgya. Olly nehezek, hogy azokat meg se leheſſen tartani; ez a' Reformátuſok valláſa. Netek Sz. Irás fitogatók! Ó hány szegény lelket vihet ez a' ti tanitáſtok egyenes úton pokol-felé! Hallyuk a' Kriſtus Sz. szavát-is MATTH. 11. 30. Az én igám gyönyörűséges, és az én terhem kűnyü. Urunk az ő igáját, terhét, parantsolattyát könyünek; ők tűrhetetlennek: Kriſtus azt gyönyörűségesnek; ők annak el-viselését lehetetlennek tartyák lenni. Nem szeretem, mikor az Aszszonyok ezt igen repesgetik. Tudok egyet Patáktól nem meszsze, ki ezen a' valláſon felette igen örűlvén, védelmezéséért a' Szerzeteſekkel-is öszve mert kapni. De haszontalan hizelkedik az ember a' lelki ismeretnek! ki vagyon mondva a' Sententzia 1. CORINTH. 6. 9. 10. „ Meg-ne „ tsalatkozzatok úgy-mond Sz. Pál: sem a' paráznák, sem „ a' bálványok szolgai, sem az hazaſság rontok, sem a' „ pu-

„ puhák, ſem a' férfiakkal közösülők, ſem a' lopók, ſem „ a' fösvények, ſem a' részegeſek, ſem az átkozódók, ſem „ a' ragadozók az Iſten Országát nem birják.„ Ihol a' kik a' parantsolatokat meg nem tartyák, az Iſten Országát nem birják; azokat a' Reformátuſok meg nem tartyák: mert vallâſok-ſzerént meg ſem-is tarthattyák; a' Reformátuſok tehát az Iſten Országát ſoha ſe birják.

3. Úgy! de talán a' Reformátuſoknak a' jó Iſten oda nem tulajdonittya az ördöngös bűnöket-is: holott ſemmi kárhozat ſintsen azokban, kik a' Kriſtus JESUSBAN vannak. ROM. 8. És Kriſtus Urunk minket fel-ſzabadított a' törvény átkától. GAL. 3. De hallyátok-é Reformátuſok! vagy azt akarjátok ezzel mondani: hogy a' parantsolat meg-ſzegéſekor ſemmi motsok, vagy Iſten-előtt való méltatlanság ſem ſzáll a' lélekre; vagy azt: hogy ſzáll ugyan oda motsok; de az egyſzer meg-igazúlt léleknek az oda nem tulajdonittatik: az első felelet-mellé állani lehetetlen: mert a' mint Urunk mondgya: meg fertőzteti az embert az a' mi a' ſzájából kimégyen. MATTH. 15. 11. A' máſodik felelet pedig EZEKIEL Próféta ſzavával ellenkezik. c. 18. 20. A' melly lélek vétkezik az hal-meg. Szent igaz tehát hogy a' bűn meg-is fertézteti a' lelket, 's meg-is ŏli benne a' ſzentelő malaſztot.

4. Továbbá: ha a' törvény meg-ſzegéſe motskot hint a' lélekre, 's alég éri a' leket, mindgyárt bé-fődöztetik; azért az iga már gyönyörűséges, úgye? Kábaság! Úgye mikor a' járom ollyan, hogy alatta eſten eſsék a' marha, bátor onnét ſemmi sérelme ſe következzék-is, oktalanúl mondatik a' járom könnyűnek, 's gyönyörűségesnek még oktalanabbúl? oktalanság vólna tehát azt mondani a' Kriſtus törvényéről-is: hogy az könnyü és gyönyörűséges; ha azt viſelni nem lehetne. El lehet tehát viſelni Iſten kegyelmével, 's bé lehet tellyesíteni. Kriſtus Urunk minket fel-ſzabadított a' törvény átkától, igen-is; de nem úgy, mintha már lehetetlen vólna átok-alá esni az egyſzer meg-igazúlt embernek. Példánk vagyon ama' Korintuſi parázna emberen,

kit Sz. Pál az ördög markába ereſztett; 1. COR. 5. 5. UT SPIRITUS SALVUS FIAT IN DIE DOMINI. Ez a' házaſság törő ezzel a' vétekkel ſzent igaz, hogy Iſten-előtt útálatoſſá lett: ſzent igaz, hogy közel-járt az örök kárhazathoz: mert azért vetette őtet teſt-ſzerént az ördög kezébe Sz. Pál: hogy ez a' nyomorúság ámazt eſzébe jattatná, 's így meg-térne. Ez a' ſzegény bűnös tehát két féle átok-alatt vala: mert a' vétek őtet ki-rekeſzté az Iſten kegyelméből, meg-lévén a' lelke fertéztetve, és ha akkor ki-múlt vólna a' világból, az Iſten Országát ſoha ſe látta vólna; sőt ugyan azért adá őtet Sz. Pál a' Sátánnak, teſte veſztésére: hogy azt éſzre venné és meg-térne. Nem azt jelenti tehát Sz. Pál mondáſa, a' mire azt a' Reformátuſok tekerik, és tſigázzák, abból az nem következik, mintha Urunk oda nem túlajdonitaná a' léleknek az el-követett vétket. Semmi kárhozattya ſints a' Kriſtusban lévőnek; de tsak az ollyannak, a' ki teſt-ſzerént nem jár a' mint egyvégbe mondgya Sz. Pál az említett helyen; ellenben ha teſt-ſzerént járnak, ha paráznák, házaſság-törők, átkozódók, gyűlőiség-tartók; el-kárhoznak, az Iſten Országát nem láttyák, a' mint Sz. Pál irja még a' Kereſztények-is: a' Korintuſi parázna példáját el-nem kell ſelejtenem.

5. Miért mondgya tehát Sz. Péter ACT. 15. hogy az ó Törvény igáját ſenki ſe viſelhette? Azért, mert azt igen-is nehéz vólt viſelni; de nem azért mintha ſenki ſe tellyesítette vólna bé. Mert vala, úgy-mond Sz. Lukáts 1. 6. „ Heródesnek a' Judéa Királlyának napjaiban, egy Zakariás-„ nevü Pap, Abia rendiből; és az ő feleſége, az Áaron „ leánnyi közzül, és annak neve Erz'ébet. Iſten előtt pe-„ dig mind ketten igazak valának, járván az Urnak minden „ parantsolatiban, és igaſságiban panaſz-nélkül.„ * Erre ſzámat kell tartani: MINDEN PARANTSOLATIBAN, és PA-

NASZ-

* LUCÆ 1. ἄμεμπτοι.

TASZ-NÉLKÜL. Ha lámpás az Irás, ne tarts-elődbe tsillagó bogarat.

6. 'S hát Sz. Pál Apoſtol ROM. 7. hogyan mondhatá: hogy nála vagyon az akarás, de a' jónak el-végezését ſelnem találá? Úgy mondhatá azt a' többi-között ha merő tulajdon erejére nézett; mert a' kegyelemre a' malaſztra nagy ſzükségünk vagyon. Azért a' beſzédet ottan illyen képpen végzi: ki ſzabadit-meg engem a' halálnak teſtéből? Az Iſten malaſztya a' mi Urunk JESUS Kriſtus-által. Tudom ugyan, hogy mind merő halálos véteknek tartyák a' Kálvinus maradéki azokat a' teſti indúlatokat-is, mellyeket az ember véletlenül, kelletlen, és akarattya-ellen tapaſztal magában, és a' többi-között azért tartyák lehetetlennek a' parantsolatok meg-tartását: mert a' vérünknek és teſtünknek minden indúlatit el-nem kerúlhettyük; de ha Sz. Pál Apoſtollal, és az Anya-ſzent-egyház régi tanításával tartanának; illyeneket nem költenének. Valóságos ſzent igaz: hogy a' hol ezek a' kelletlen mozdúláſok vétkeknek neveztetnek; nem azért neveztetnek véteknek; mintha magokban merő halálos vétkek vólnának; hanem azért, mert az eredendő bűnnek magzati, vagy ſeprei, és a' valóságos ſzemélyünk ſzerént-való bünnek forráſi, ha reájok nem vigyázunk, és azért méltán mondatnak gonoſz indúlatoknak, a' jótól el-távoztató mozgáſoknak, a' parantsolat ellenségeinek: mert azoktól meg-tartóztatnak bennünket, és mintegy meg-perſelik a' lelkünket; ha mihent húll az ollyan ſzikra, a' lélek el-nem ugrik előle: mert igen-is vétkezik; ha hozzá érteti az indúlathoz az akarattyát. Az való, hogy a' mit a' Sz. Irás bűnnek nevez, nem mindenkor valóságos bűn; hanem annak vagy oka, vagy tőle külömbözö maradéka, vagy engeſztelő áldozattya. És ezekből értyük Oſeás Prófétának ama mondáſát-is. c. 4. *

7. Sz.

* TESSÉK viſzſza tekénteni az 1. könyvnek 3. réſzére. 4. §.

7. Sz. Pál Apoſtol a' teſt vagyódó indúlatit maga munkájának ſe tartya lenni, vétkül az tehát néki nem tulajdonittathatik. Azután ismét azt vallya: hogy az ollyan gonoſz indúlatok nem ő benne, hanem az ő teſtében vannak, és hogy valaki a' teſten teſtét lelkeſtől együtt ne érthetné, kettőzteti a' ſzavát, 's maga fejti-meg azt, a' mit talán másra lehetne magyarázni. Szavai e' képpen vannak: ROM. 7. 16. „Ha pedig a' mit nem akarok, azt mivelem: egygyezek a' törvénnyel, hogy jó. Moſt pedig már nem én mivelem azt, hanem a' bennem lakó bún. Mert tudom, hogy nem lakik én bennem, az az, az én teſtemben a' jó.„ Ezek mind Sz. Pál ſzavai egyvégben. Látod-é, hogy az a' nem jó nem a' Pálban, hanem annak a' teſtében lakott, és mint-hogy ott félzkelédett, 's azt akarattya ellen érzé; magáénak ſe mondgya. Eſzébe ſe jutott tehát, hogy az a' mi nem övé, azt az Iſten nem csak Pálénak, hanem Pál bűnének-is tartaná lenni. De mint-hogy az ollyan teſti nyúghatatlanság bűnre vezetheti az embert; Pál a' mint máſutt maga mondgya, veré a' teſtét, és ſzolgálat-alá veté: hogy el-ne veſzne; sőt hogy az ollyan ſzikra a' lelkét meg ſe találná sérteni, és hogy mihent ki-húll a' tüz-kőből, ne a' lelkére hullyon; hanem még hulló félben alugyék-el.

8. Kálvinus abban jót tett velem: hogy azt a' mit moſt mondék a' teſtnek véletlen vagy kelletlen mozgáſiról, az egéſz régi közönséges Anya-ſzent-egyház tanításának vallá lenni. * Kálvinus így beſzél: Nem ſzükség, hogy faradsággal kereſsük a' régieknek erről lévő tanításokat: holott

arra

* CALVINUS L. 3. Inſt. c. 3. §. 10. Unus Auguſtinus ſufficere ad id poteſt, qui fideliter magnaque diligentia omnium ſententias collegit. Ex illo igitur ſumant Lectores, ſi quid de ſenſu antiquitatis habere certi volunt. Porro inter illum & nos hoc diſcrimen eſt, quod ipſe quidem concupiſcentiæ morbum peccatum vocare non audet, ſed ad illum deſignandum infirmitatis nomine contentus, tum demum fieri peccatum docet, ubi vel opus vel conſenſus accedit. Nos autem illud ipſum pro peccato habemus, quod aliqua omnino cupiditate homo titillatur.

„ arra a' végre az egy Ágoſton is elegendő lehet, ki hiven
„ és nagy gondal azoknak erről levő vallaſokat mind öſzve-
„ ſzedte. Attól tanúllyanak tehát az olvasgatók, ha a' ré-
„ gieknek erről lévő értelmeket bizonyoſon tudni akarják.
„ Tsak az hogy Ágoſton közt, és mi közöttünk (úgy-mond
„ Kálvinus) az a' kúlömbség vagyon: hogy ő a' vágyódá-
„ ſokat bűnnek nem meri nevezni, hanem tsak erőtlenség-
„ nek, és hogy azokból a' vágyódó indúlatokból tsak ak-
„ kor válik bűn, mikor azt vagy tselekedettel bé-tellyesíti
„ az ember, vagy ſzántſzándékkal magában el-ſzenvedi. Mi
„ pediglen (mi Kálviniſták vagy Reformátziót koholó újjí-
„ tók) még azt-is bünnek tartyuk, mikor az ember valami
„ ollyas vágyódáſtól tſikłándoztatik.

9. Köſzönöm édes néhai Meſterem! hogy meg-mutat-
tad az egéſz régi Kereſzténység vallását; de meg-botsáſs,
én amazokkal tartok. Te még ifjú legényke lévén, huſzon
hat eſztendősnél elemetesb nem valál, mikor ezeket a' pa-
pirosra kenyted. Sz. Ágoſton Doktornak, 's ama' régi öreg
Doktoroknak tsak ugyan bátrabban hihetek mint te néked,
mert egy az: hogy e' vólt a' régiek vallása, a' mint te
mondod, 's én hála Iſtennek nálad nélkül-is tudom, más az:
hogy Sz. Ágoſton Doktor ezt az igaſságot nem tsak amott;
hanem az 56. Z'óltárt fejtegetvén-is bizonyíttya mondván:
„ Nem parantsolná az Iſten, hogy azt tselekedgyük; ha
„ lehetetlennek itelné. * Éppen ide illik Sz. Jerónimus ſza-
„ va-is: Az Iſten lehetséges dolgokat parantsolt, abban ſen-
„ kinek ſintsen kétsége.„ ** Arany ſzáju Sz. János igy ſzól-
lít-meg minket: Éppen ne vádollyad az Iſtent: ő nem pa-
rantsol lehetetleneket. *** Az Arauſikánomi nevezetes má-

* S. AUGUSTINUS in Pſ. 56. Non imperaret hoc DEUS, ut faceremus, ſi impoſſibile judicaret.

** S. HIERONYMUS L. 3. adv. Pelag. DEUS poſſibilia mandavit, hoc nulli dubium eſt.

*** S. CHRYSOSTOMUS Hom. 3. de Pœnit. Nequaquam DEUM accuſes: haud mandat impoſſibilia.

ſodik Gyüleközetnek az utólsó Ártikuluſſa-is egyet ért ezekkel mondván: „ Azt-is a' közönséges hit-ſzerént hiſzszük, „ hogy a' kereſztség-által vett malaſzt-után, minden meg „ kereſztelt ember végbe viheti, 's végbe-is tartozik vinni, „ ha hiven akar ſzolgálni, Kriſtus ſegétségével, és véle va„ ló múnkálkodásával mind azokat, a' mik az üdvösséghez „ tartozandók. „ *

10. Meg-lehet tehát az Iſten parantsolatit tartani. Sőt az Iſtennek kivált-képpen-való nagy különös malaſztyával minden apró vétkeket-is el-lehet kerülni. Igaz, hogy a' mint Sz. Jakab írja: c. 2. meg-esünk, meg-botlunk, és Sz. Jánoſſal meg-kell vallanunk: 1. JOAN. 1. hogy ha azt mond„ gyuk magúnk felől, hogy bűnünk nintsen, magunkat„ ámittyük-el, de mind-az-által úgy esünk, úgy vétkezünk; hogy Iſten kegyelmével csak ugyan el-követett vétkeinket-is el-kerülhettük vólna: mert a' mint Sz. Pál a' Filippeikhez írta. c. 4. „ Mindeneket meg-tselekedhetem az „ által, a' ki engem meg-erősit.

11. És így Eretnekség itt-is a' Református vallás; a' Nagy Tridentomi Gyüleközet végezéſe pedig egyez a' Szent Iráſſal.

ÖTÖ-

* CONCIL. ARAUS. II. Canon. ult. Hoc etiam ſecundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per Baptiſmum gratia; omnes baptizati, Chriſto auxiliante, & cooperante, quæ ad ſalutem pertinent, poſſint, & debeant ſi fideliter laborare voluerint, adimplere.

ÖTÖDIK RÉSZ.

A' Jóságos Tselekedet Érdeméről.

REFORMÁLT VALLÁS.

Nintsen Jóságos tselekedettel kereſett ſemmi érdemünk-is Iſten-elött.

SZENT IRÁS.

1. AZ 118. Z'óltár 112. verſe (vagy a' mint a' Z'idó ſzámlállya) PSALM. 119. 112. igy beſzél: „Meg-„ hajtottam a' ſzivemet a' te igaſságidnak Meg-„ tselekedésére örökké a' jutalomért. * Sz. Pál Apoſtol-is „ azt bizonyittya Hebr. 11. Mojſes Próſétáról: hogy a' juta-„ lomra tartotta ſzemeit. Ide tartozandó Sz. Péter 1. leve-„ lének 10. verſe mondván: Igyekezzetek inkáb': hogy a' jó „ tselekedetek-által bizonyoſſá tegyétek a' ti hivataltokat, „ és válaſztáſtokat.„ **

2. Ezeket az igéket emlegeti a' Tridentomi Nagy Gyülekezet az hatodik öſzve-ülésnek 11. réſzében: és illy Kánont, avagy végező Ártikuluſt ád elé: Ha valaki azt mondandgya: hogy az igazaknak nem kell a' jóságos tselekedetekért, mellyek az Iſtenben végbe-vitetni fognak, várni és reménleni örök jutalmat az Iſtentől annak az ő irgalmaſságaáltal, és a' Kriſtus JESUS érdeme-által, ha jól tselekedvén, és az Iſteni parantsolatokat meg-tartván végiglen meg-fognak

* REINEC. Jan. in Pſ. cit. pag. 772. עקב Præmium.

** KEREM AZ OLVASÓT. Tekéntsen az elsó könyvnek 2. réſzében a' tizen negyedik ſzámra.

maradni; Átkozott légyen. Átkozza azokat, kik a' jóságos tselekedet érdemit tagadgyák. *

3. Láſſuk itten ismét a' Pataki verſengő beſzédeket. Ott a' következendő verſengés éppen ide ſzolgál. A' Beſzéd a' Pataki Nemes Collegiumban tartatik a' mint látom, a' Konviktoroknak, avagy a' vendég-urfiaknak egyik ſzobájokban. Hallyuk!

PATAKI VERSENGŐ BESZÉDEK.

DEBRETZENYI TEÓLOGUS.

A' Jóságos Tselekedet érdeméről, és jutalmáról.

A' BESZÉLGETŐ SZEMÉLLYEK.

A' KARSAI SZERZETES VENDÉG. A' DEBRETZENYI TEÓLOGUS. A' PATAKI POÉTA. A' Karſai Vendégnek Szerzetes Társai: tudni-illik a' PATAKI ISKOLÁK MESTERI.

1. A' PATAKI POÉTA. Itt tsak ugyan el-nem ereſztem az Urakat; míg egykevesé le nem méltóztatnak ülni. A' SZERZETES MESTER. Igaz, hogy egykevesé meg-is fáradánk ennek a' Nemes Nagy-Collegiumnak meg-

* S. CONC. TRID. Seſſ. 6. Can. 26. Si quis dixerit, juſtos non debere pro bonis operibus quæ in DEO fuerint facta, expectare & ſperare æternam retributionem a DEO, per ejus miſericordiam, & JESU Chriſti meritum ſi bene agendo, & divina mandata cuſtodiendo usque in finem perſeveraverint; Anathema ſit.

meg tekéngetése-alatt; de vallyon (követem azomban-is, hogy illy bátorságos kérdést tészek) vallyon miért hogy felibe olly nyájosson, felibe peniglen olly keserveséen tekénget reánk Humánitásod? Poéta. Meg-mondgyam-é Szerettem Atyám Uram? kár, és tizenkétszer kár, hogy az illyen-is szép Legények annyira meg-válnak a' világtól! A' Szerzetes Mester. Édes Jó Barátom! Mennyeknek Országa erőszakot szenved, és azt az erő-szak-tévők ragadgyák-el. Matth. 11. 12. Ha e' múlandó világ heába-valóságitól a' mennyei Koronáért meg akarunk válni, ki tehet róla? ebben annak a' tanátsát követtyük, a' ki minket Sz. Máté 19. részének 29. versében e' képpen biztat: Minden a' ki elhadgya házát, vagy attya fiát, vagy nénnyét, vagy attyát, vagy annyát, vagy fiait; vagy szántó földeit, az én nevemért, száz annyit vészen, és az örök életet bírja. Poéta. Eh! édes Atyám Uram! ha könnyebben-is hozzá lehet férni ahoz a' ditsőséghez; miért kell magát annyira faraszstani az embernek? * A' Szerzetes Mester. Minket Sz. Pál Apostol másra ösztönöz: mert a' mint a' Korintusiakhoz írt 2. Lev. 9. r. 6. versében mondgya; A' ki szüken vét, szükenis arat, és ismét ugyan azokhoz írt 1. Lev. 3. r. 8. versében: ki ki a' maga múnkája-szerént tulajdon jutalmát-is (avagy bérét) fogja venni. ** A' Karsai Vendég. És úgy tetszik Kálvinus-is azt tanittya: mert két helyen megvallya: hogy az örök élet jutalmát az Isten az ő parantsolati bé-tellyesitőjinek igéré. *** Poéta. Isten ne adgya! mert mi valamennyen mind azt tartyuk Kálvinussal, söt a'

* TULAJDON szava a' Poétának a' Pat. Collegiumban: a' Konviktorok szobajában tartott beszéd-közt.

** 1. COR. 3. 8. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem,

*** CALVINUS in MATTH. 19. 17. Mercedem vitæ æternæ DEUS legis suæ observatoribus promisit. CALV. in MATTH. 25. 34. Cælorum hæreditatem non aliis promittit DEUS, nisi qui bonis operibus ad palmam supernæ vocationis contendunt.

Sz. Iráſſal: hogy a' jóságos tselekedet-által az ember ſemmit ſem érdemel. Mindent ingyen adnak más világon. * A' SZERZETES MESTER. És ezt tanitya Kálvinus? POÉTA. Ez annak a' nagy elménck a' tanitáſa. A' KARSAI VENDÉG. És igy ebül beſzillett tehát Béza, ki a' Kalvinus könyveibe lévő tanitáſt olly tiſztának mondá, mintha mind ſzemen-ként válogatott igazságot irt vólna. Imé maga hazuttullya magát. Ugyan azon ágazat-felől egyſzer ſejéret, másſzor feketét ir. POÉTA. Mikép? mitsodát? hazudott-é valamellyik? Es ezt a' mi házúnknál?

2. DEBRETZENYI TEÓLOGUS. Jó ſzerentsét az Uraknak! A' KARSAI Amen! mindnyájunknak. A' DEBRETZENYI. Mi dolog? Kegyelmednek ötsém Uram az ortzája fel-gyúlladott. POÉTA. Fülem hallatára gyalázni merik a' vendégek Kálvinus tanitását: hogy hazudott, hogy el-ment az eſze mind magának mind annak, a' ki magaſztalni meri. A' DEBRETZENYI. Eh! azért nem kell neheztelni! ő kegyelmeknek az az hivatallyok, hogy máſoknak ellenek-mondgyanak. Söt az-is igaz, hogy Kálvinus Jánoſſal én ſem egyezek-meg mindenekben: mert ő-is tsak ember vala, meg-botlott ő-is néha néha, ſzavaiban álhatatlan lévén, és feledékeny tsak azt irja ſokſzor, a' mi eſzébe jút. POÉTA. De követem az Urat: a' mi a' jóságos tselekedeteket és az emberi érdemet illeti, abban tsak egyet értünk véle. A' DEBRETZENYI. Az az: hogy ſe jóságos tselekedete, ſe érdeme, ſe következendő képpen azért mennyei jutalma az embernek nintsen. POÉTA. Az az: hogy a' bőjt, a' ſanyaru élet ſe büne botsánatyára, ſe örök jutalmára ſenkinek haſznot nem hajt. A' DEBRETZENYI. Ez a' mi valláſunk; de ez nem a' Kálvinusnak, hanem a' Szent Irásnak a' tanitáſa. A' KARSAI. Követem az Urakat ez a'

Sz.

---

* CALVINUS in Ant. Tr. Seſſ. 6. c. 16. Quod æternam vitam faciunt mercedem, in eo ab illis diſſentio. Quin potius hæreditatem eſſe ubique Scriptura clamat, quæ non alio, quam gratuitæ adoptionis jure nobis obvenit. „HOGY AZ ÖRÖK ELETET bérré, és jutalommá téſzik, abban vélek nem tartok. &c.

Sz. Irásnak nyilván való rontáſa, és hazuttáláſa. Szabad légyen akár-ki előtt, és más ember házánál-is ki-támadni az igaſság-mellett! A' DEBRETZENYI. Üllyünk-le, és teſsék a' kinek mi tetſzik: az én gondom az, hogy az Irás ſzavaival ſzolgállyak; de ha atyaságod benne marad; én oka ne legyek. Én azt-is meg mondom előre, hogy moſt kéſzen vagyok: azért hivattatott a' nemes Collegium Debretzenyből ide, hogy haſznomat vegye. Hol az Irás? hallyák az Urak! Prédikátor, avagy Ekleſiáſtes könyvének 7dik réſzében 21-versében azt hirdeti a' Sz. Lélek: Nints igaz ember a' földön a' ki jót tselekedgyék, és ne vétkezzék. Ezt bizonitya Királyok harmadik könyvének 8dik réſze-is a' 46dik versben. A' KARSAI. Tegyük hozzá azt-is, a' mit a' Példa-Beſzédek könyvének huſzadik réſzében a' kilentzedik vers bizonyit: ki mondhattya, tiſzta az én ſzivem: tiſzta vagyok a' büntől? A' DEBRETZENYI. Ihol ez az embernek mindene, 's minden jóságos tselekedete. A' KARSAI. Ebből a' verſengésből, melly a' vétekről tartatik, ſzabad légyen Sz. Ágoſton Doktor ſzokáſa-ſzerént Kriſtus Urunkat az ő Sz. Annyával együtt ki-válaſztani. Egyéb' Emberekre nézve pedig azt kérdem: ha véteknek mondgya-é itt az Irás minden tselekedetünket? A' DEBRETZENYI, Véteknek, merő gyalázatnak: Ezt tanitya vallásunk, itt Kálvinus János-is helyeſen beſzél, és ezt bizonitya könyveinek leg-alább' tizenkét külömb'-külömb'-féle helyeiben. * A' KARSAI. Tolvajnak mond-é itt az Irás minden Embert, vagy gyilkosnak, házaſság-törőnek, vagy bálvány Imádónak? A' DEBRETZENYI. Nem, hanem vétkesnek. A' KARSAI. De minthogy minden véteknek tulajdon neve vagyon; hihető, hogy,

* CONFESSIO HELVETICA recepta, & ſubſcripta a Calviniſtis Debretzinenſibus An. 1567. ait Articulo 16. JUSTITIÆ enim noſtræ comparantur panno menſtruatæ. CALVINUS Inſtit. c. 14. Quod optimum ex tota vita ſua ſeligat Sanctus; ſemper tamen carnis impuritate fædatum, corruptum deprehenditur. IDEM IBID. c. 12. Quæ juſtitia vulgo habetur, apud DEUM mera eſt iniquitas.

hogy, ha minden jóságos tselekedet vétek; neve léſzen ennek a' véteknek-is. Már mondok, példának okáért az alamisnát ſesvénységnek kell-é mondani, vagy paráznaságnak? holott a' mint Kálvinus mondgya, minden jóságos tselekedet Iſten előtt merő vétek, mi a' neve tehát ennek a' véteknek? A' DEBRETZENYI. Vétek, a' mi vétek. A' KARSAI. Meg-forditom tehát a' kérdéſt, és azt kévánom érteni: minémű parantsolat-ellen vétkezik az ember, midőn példának okáért alamisnát ád a' ſzegénynek? A' DEBRETZENY. Nintsen jó ſzándéka. A' KARSAI. De mikor a' JESUS nevében adgya, és mikor Urunk parantsolatya-ſzerént arra-is vigyáz: hogy alamisnát oſztogatván a' bal-keze ſe tudgya, a' mit jobb' keze végbe viſzen. * Vagy hogy még nyilvábban-is ſzollyak: mit vétett Szent Péter avval az igaz valáſſal, midőn azt mondá Urunk felől Sz. Maté 16. réſzének 16. versében: Te vagy a' Kriſtus az élő Iſtennek fia: minémű parantsolatot ſzegett-meg azzal a' jeles mondáſſal, mellyért őtet Urunk boldognak nevezé? Boldog vagy Simon Jónas fia. Mellyik Parantsolat-ellen vétett Noé Pátriárka azokban a' tselekedetekben, mellyekkel meg-érdemlette; hogy azt mondaná felőle a' Sz. Lélek Moyſes első könyvének 6. réſzében, 9. vers. Noé igaz, és tökélletes férfiú volt az ő nemzetségi között. A' DEBRETZENYI. Sófisma! Sófisma! KARSAI. Nem Sófisma Uram; hanem a' Sz. Irás ſzava, és ebből az előnkbe vetett Sz. igéket-is meg-fejthetni, noha, hogy magyaroſſabban-is mondgyam; oda ſemmi fejtegetés ſem kivántatik. Mert ha józan elmével tekéntünk az emlétett igékre; ottan tsak az tanitatik: hogy nints ollyan igaz ember a' világon, ki ſoha ſe vétkezzék. A' DEBRETZENYI. Áhá átkozott Sófisma! Nyilván való ſzókkal bizonitya Iſaiás Próféta 64. réſzének

6dik

* MATTH. 10. 42. Et quicunque potum dederit uni ex minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli, amen dico vobis non perdet mercedem ſuam. MATTH. 6. 3. Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.

6dik versében; hogy minnyájon mind tiſztátalanok vagyunk, hogy ollyan mi minden igaſságunk, mint a' havi folyáſos Aſzſzonynak a' ruhája: látta, ha olvaſta Ágoſton Doktor mondását-is, kiről máskép a' Papiſták akkor-is kintornálnak mikor nem kellene; még-is ki akar bennünket vakitani! * Karsai. Látya minden ember, hogy az elő-adott igékben Iſaiás Proféta azokról panaſzolkodott, kik még akkor-is gonoſzok és iſtentelenek vóltak mikor áldoztak, bőjtöltek, és egyéb' jóságos tselekedeteket tettek, kik a' tolvajságtól, gyilkoſságtól akkor ſem állottak-el, midőn kezeiket az égfelé terjeſztenék. Nézzünk ugyan azon Prófétának első réſzében, 13. 14. és 15. versében. Ott imégyen ſzóll az Egek Ura: mikor ki-terjeſztitek kezeiteket, el-fordítom ſzemeimet rólatok; és mikor meg-ſokaſítyátok az imádságot, meg nem halgatlak. Vallyon miért? azért-é, mert magában vétek az imádság? vagy azért-é, mert meg-vagyon minden áldozat és imádság vétekkel keverve? Iſten ne adgya! hazud, a' ki azt meri mondani: Urunk-is imádkozott, és minket-is imádságra ősztönözött. Sok jámbor embert maga a' Sz. Lélek-is meg-ditsért az imádságért, és egyéb jóságos tselekedetekért. Miért vóltak tehát a' Z'idók, kiket az a' panaſz illetett, akkor-is büntetésre, és Iſteni haragra méltók, mikor az Iſteni ſzolgálathoz láttak? miért vóltak az havi-folyáſos Aſzſzonynak ruhájához haſonlók az jóságos tselekedetnek végbe-vitelekor-is? mert úgy-mond az említett helyen a' Próféta: a' ti kezeitek rakvák vérrel, ... minnyájon ſzeretik az ajándékokat... az árvának nem itélnek. Semmit ſem kell félni: nem azoknak ſzóll az a' levél, kik, midőn az Iſteni ſzolgálathoz látnak, tiſzta ſzivet, és jó ſzándékot mutathatnak az Iſtennek; hanem a' ſzegények vérével meg-fertéztetett Z'idóságnak, sőt azokra ſem kell minnyájokra magyarázni azt a' feddéſt: mert Sz. Ágoſton Dok-

* S. AUGUSTINUS L. 9. Confeſſ. c. 13. Væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remota miſericordia diſcutias eam.

tor tanítása-szerént néha közönségessen feddi az Irás az egész Z'idóságot akkor-is, midőn egynehány Istenes ember tsak ugyan találtatik köztök. *

3. Tsak a' Z'idókat illeti tehát az, a' mit Kálvínus az Helvetziai és Debretzenyi vallással együtt minden emberre fog. De az ollyan Z'idótól fajzott jóságos tselekedetekről mi mostan nem beszéllünk; hanem az ollyanokról, mellyeket a' meg-igazúlt ember jó szándékkal, és az isteni malaszt által viszen-végbe. Hol mondgya ezeket az Irás az havifolyásos Aszszonynak ruhájához hasonlóknak lenni? Igaz, meg-vallom magam-is a' Sz. Atyákkal, hogy a' mi mindennapi jóságos tselekedetinkbe sok fogyatkozás fúrja-bé magát, és ugyan azért még érdemes múnkáinkra viszsza-nezvén-is, verhettyük mellyünket. Meg vallom Sz. Ágoston Doktorral; hogy ha a' mi ditséretes életünknek jóságos tselekedeti annak roszszaságival együtt egy tsomóba köttenének, és az Úr Isten azokra tekéntvén tsak az ő véghetetlen igasságára vigyázna, az ő nagy irgalmasságát félre tévén; mód nélkül-is kellenék rettegnünk az Isteni itélettől: mert egy az: hogy sok jóságos tselekedetink-között elég fesletség-is találtatik; más az; hogy minden vétek ostort érdemel, a' szent igaz; de hogy minden jámbor ember minden jóságos tselekedetiben vétkezik, ez nem Szent Ágoston Doktornak, nem az Anya-szent-egyháznak, nem a' Sz. Irásnak a' tanítása: hanem az ördög találmánnya, és tsuda, hogy a' bötsületes embernek eszébe-juthat. Vagy ha ez mind vétek; nem bolond ember-é, ki a' Pásztorokra pénzét vesztegeti? azokra a' Pásztorokra, kik ha torkok szakadtáig prédikállanak-is; nékünk a' sok számtalan ősztőnözés után-is tsak meg kell maradnunk a' sok bűnben, és ha szavokat fogadván jóra indulúnk-is, tsak ugyan merő vétek mindennek a' vége? nem bolond

* S. AUGUSTINUS L. de unitate Ecclesiæ c. 12. Sermo divinus impias turbas Ecclesiæ,.. sic redarguit, tamquam omnes tales sint, & nullus omnino bonus remanserit.

bolond ember-é, ha az Ur Jesus boldognak mondgya-is az, a' ki az harag-tartók-között békeſséget ſzerez? a' ki a' betegeket, a' ſzegény rabokat, a' keſerüségben élő árvákat, özvegyeket táplállya, vigaſztallya? áhá gyalázatos tanítás. Debretzenyi. Veſzi-é kegyelmed éſzre: hogy más ember házánál vagyon a' beſzédünk? Karsai. Veſzem-éſzre nagy jó Uramnak nagy elméjét, és ahoz nem illendő nagy félékenységét: tuſakodik a' fel-háborodott Lélek a' ſzégyen- vallásnak félelmével; láttya az igazat; de meg-vallani nem meri: mert amazhoz ſzokott; de azomban akár légyen a' ki ezekért vallását meg-jobbitsa, akár nem; tsak ugyan igaz, a' mit mondok. Ugyé kegyelmeteknél az igazúlásnak egygyetlen egy eſzköze tsak az hit? de hogy hogy eſzköze, avagy kéſzülete, ha az hit-is merő bünben uſzik? ha a' Debretzenyi vallásnak tanítáſa-ſzerént az hit-is ollyan mind az havi folyáſos Aſzſzonynak a' ruhája? nem de nem, ha ez úgy vagyon, még akkor-is véttünk, midőn bününk botsánattyát veſzſztük? az-által a' tselekedet-által-is örök kárhazatra méltó iſtentelenséget követünk-el, melly az Iſteni kegyelemre, és ſzeretetre vagy kéſzít, vagy viſzſza-vezet bennünket? Így ſzóllok mert tudom, kegyelmeteknél híre ſints az aprólék bünnek, az ott mind öreg, mind goromba, mind kárhozatot érdemell. * Egy ſzem-pillantásban tehát ugyan azon tselekedet-által vétkezünk-is, meg-is menekedünk a' vétektől; a' ki, mikor azt kiáltya: Hiſzek egy Iſtenben, akkor a' ſzivében ugrik mind a' Sz. Lélek, mind az ördög: a' Sz. Lélek az igaz hitért; a' sátán az hitnek vétkéért. Végtére mint-hogy Urunk az Atyáknak, és Anyáknak tiſztelését parantsollya; vétkeket parantsol, és így egy ſzóval, akár ſzereſſed felebarátodat, akár nem; akár uſſed, akár tsókollyad; akár kenyérrel, akár bottal vendégellyed; mind

* CALVINUS L. 2. Inſtit. c. 8. Habeant filii DEI omne peccatum mortale eſſe. Et ſic paſſim. BEZA. in 1. Joan. 5. Peccata hactenus paria ſunt, ut vel minima minimi peccati cogitatio mortem æternam millies mereatur.

vétek, mind kárhozatra méltó gonoſság, mind penitentziát kell arról tartani. No ſoha ſe hallotta azt az-elött a' Kereſztyénektől az Anya-ſzent-egyház! „ Tsak a' roſzſzat méltó „ bünnek mondani úgy-mond Tertullianus. Jót tévén ſen- „ ki ſem vétkezik. „ *

4. De minek ide több beſzéd? ſzent igaz, hogy minden tselekedete-által az ember nem vétkezik. DEBRETZENYI. Meglehet; de ez még nem Sz. Irás. KARSAI. Eſzünknek-is engednünk kell: Azért adta azt az Iſten, és azt kiványa tőlünk, hogy vélekedéſinkben, és végezéſinkben arra-is vigyázzunk. Tekéntsen kegyelmed ismét Tertulliánusnak emlétett könyvében. ** Nem kell félni a' józan elme tanátsától, sőt ſzavát kell fogadni mint a' jó orvosnak. *** A' mi a' Sz. Iráſt illeti, elég az, hogy valamit elé-hozott kegyelmed ellenem, azt mind fel-fejtettem. Nyilván-való tudatlanság-nélkül azokat az igéket nem lehet a' kegyelmetek vallására tekerni. De ha még ez ſem elég; tekéntsünk Sz. Lukáts 11. réſzének 41. versében: ott az Ur a' Fariséuſokat bolondoknak hítta, hogy a' tálnak, és a' tséſzének tiſztogatására vigyázván, a' lélek tiſztaságára ſemmi gondot ſe viſeltek, azután módot mutat nékik mind a' két féle tiſztaságra. Mind-azon-által úgy-mond a' mivel bévelködtök, adgyatok alamisnát, és imé mindenek tiſztáknéktek. Moſt láſsák a' Kálviniſták, ha roſzſzúl nem beſzéllenek-é. Elő adom Grótzius magyarázását, mint-hogy a' Sz. Atyákkal ő-is meg-egyez itt. Ezt a' verſet ő így fejtegeti: Ha valóságoſſan tiſztáknak akartok lenni, penitentziához illendő, és méltó gyümöltsöket teremtsetek, a' roſzſzúl kereſett jószágot adgyátok

* TERTULLIANUS L. de Pœnitentia Pag. 149. Porro peccatum niſi malum factum dici non meretur, nec quisquam benefaciendo delinquit.

** TERTULLIANUS IBID. Pag. 193. principio Libri. Quippe res DEI ratio. Quia DEUS omnium conditor nihil non ratione providit, diſpoſuit, ordinavit: nihil non ratione tractari, intelligi voluit,

*** PLATO in Gorgia Pag. 475. γενναίως τῷ λόγῳ ὥσπερ ἰατρῷ παρέχων ἀποκρίνου, Strenue te rationi veluti Medico curandum præbe.

gyátok viſzſza az Urának, egyéb ſaját joſzágtokból pedig adgyatok alamisnát, váltsátok-fel vétkeiteket, és e' képpen mind kivül mind belől tiſztádon tiſztákleſztek. *

5. És ugyan-is a' kinek a' vétke meg-botsáttatik, ollyan annak a' lelke, a' mellyennek Iſaiás Próféta mondgya lenni: meg-fejérül mint a' hó. Is. 1. 18. Sz. Dávid-is bizonyoſokká téſzen abba bennünket. Ps. 50. Már vallyon lehetséges dologé? jól éſzre kell venni, lehetséges állapot-é, hogy az ember ugyan azon tselekedete-alatt vétkezzék-is, meg-is menekedgyék a' vétektől? egyſzer's-mind a' koromhoz, és a' hó fejér ſzinéhez-is haſonló légyen a' lelke? Fogjúnk kezet édes Magyar hazám bötsületes tagja, és a' Tridentomi Sz. Gyülekezettel átkozzuk-meg azt a' vallást melly minden jóságos tselekedetet bünbe kever. **

6. Debretzenyi. Az igaz, hogy ád gondot ez a' beſzéd; de azomban ha véteknek nem mondgyuk-is azt, a' mit közönségeſen jóságos tselekedetnek mondunk; tsak ugyan örök jutalomra méltónak nem mondhattyuk. Poéta. Tsak ugyan el-nem megyek; míg ennek a' verſengésnek végét nem láthatom, míg el-nem válik, kié-léſzen a' győzödelem. Karsai. Mi fiam! nem a' ditsőséget, hanem az igazságot kereſsük. Debretzenyi. Meg-vagyon: hallyuk! ſzáz huſzon kettődik Z'óltárnak 4dik verſe e' képpen ſzóll: ki téged irgalmaſsággal, és könyörületeſséggel koronáz. A' Romaiakhoz irt levélnek 6dik réſzében 23dik versében Sz. Pál meg-engedvén, hogy az halál a' vételnek Z'óldgya, azt mondani nem meri: hogy az örök élet-is a' jóságos tselekedetnek a' fizetéſe; hanem tsak merő Iſteni kegyelem, úgy-

* GROTIUS poſt S. Baſilium in Reg. beevior. apud Calmet Commentaire litteral. Sur Saint Luc. c. 11. 41. pag. 518.

** SACRO-SANCTUM OECUMEN. CONCIL. TRIDENTINUM Seſſ. 6. celebrata 13. Januar, 1547. Si quis in quolibet bono opere juſtum ſaltem venialiter peccare dixerit, aut quod intolerabilius eſt, mortaliter, atque ideo pœnas æternas mereri tantumque ob id non damnari, quia DEUS ea opera non imputat ad damnationem: anathema ſit.

mond. Vólt-is arra vezető oka; mert ha mindent végben-viſzünk-is, a' mire az Ur parantsolattya kötelez bennünket; tsak haſzontalan ſzolgák vagyunk, Urunk bizonyſága ſzerént Sz. Lukáts Evangelioma 17. réſzének 10. versében. Éſzre-vette ezt Iſaiás Próféta-is, ki, mikor könyvének 55. réſzében a' téjjel mézzel folyó földre, a' mennyei boldogságra hívá halgatóit, nem mondá: Jójetek, és ha jóságos tselekedetet mútathattok, imé tietek az öröm, hanem ellenben: Jöjjetek-el, úgy-mond, vegyetek ezüſt-nélkül, és minden tserélés-nélkül bort, és tejet. Egy ſzóval örökségnek nem egyſzer híja az Irás a' mennyei boldogságot; az örökséghez pedig ingyen jut, a' ki jut.

7. KARSAI. Szabad légyen előre meg-emlékeznem Tertulliánus mondáſáról. Azt meri bizonítani: „hogy a' Szent „ Irás Iſteni akarat-által úgy vagyon rendelve, hogy el-le„ heſſen az eretnek vallás bizonyítáſára-is ſzavait fordítani, „ kell eretnekségeknek lenni; de az Irás-nélkül épen nem „ lehetnének.„ * Kegyelem irgalmaſság, ingyen adatott örökség a' mennyei boldogság a' mint az Irásból tudgyuk, és ez valóságos ſzent igaz; hogy mi haſzontalan ſzolgák vagyunk, az-is a' Sz. Irás ſzava, ſenki ſem tagadhattya; mert avval nem gazdagab' a' mindenek Teremtője, ha mi néki ſzolgálunk-is: mi haſznot hajtunk annak, a' ki nálunk-nélkül öröktől-fogva el-lehetett? ** Ha az emberek-előtt az ő ditsőſégét terjeſzſzük, azt-is az ő kegyelmének erejével viſzſzük-végbe: ha mi kis jóságos tselekedettel birunk, arra-is ő ſegít, ő indít, ő édesget bennünket: mi a' mi tulajdon tehetségünkre nézve haſzontalan ſzolgák vagyunk. Már a' mi az örök boldogságot illeti, jól mondá kegyelmed Szent Pál Apo-

* TERTULLIANUS de Præſcript. adv, Hæret, Pag. 400. Nec periclitor dicere ipſas quoque Scripturas ſic eſſe ex DEI voluntate diſpoſitas, ut hæreſicis materias ſubminiſtrarent, cum legam; oportere hæreſes eſſe, quæ ſine Scripturis eſſe non poſſent.

** BEDA in commentario.

Apoſtolból, hogy arra-is az Iſten irgalmaſsága és kegyelme vezérel bennünket; sőt ha arra az örömre nem teremtette volna-is az Ur Iſten az emberi állatot; még-is azt kellenék mondanunk: ki haſonló hozzád ó mindenek Ura! ki állhat ellened? hatalmadnak, igaſságodnak nintsen vége! Kegyelem a' mennyei boldogság a' ditsőség és az örök élet: mert a' kit arra el valaſztott, nem nézett akkor az emberi természet tulajdon ereje-által végbe vitt, vagy végbe-menendő tselekedetére, a' mint a' Pelágius feles tanítványi-ellen tanítya az Anya-ſzent-egyház. Kegyelem a' ditsőség nem tsak azért, mert a' Sz. Lélek kegyelme-nélkül abba nem juthatunk; hanem azért-is, mert midőn a' jóságos tselekedetinknek eredetére az első malaſztra el-rendelt és ki-válaſztott bennünket a' jó Iſten: ſemmi jövendő érdemünktől avagy jóságunktól arra a' valaſztásra nem inditatott. * Örökség-is a' mennyei Korona, és a' kisdedekre nézve, tsak örökség; de a' mennyire az öregeket illeti, nem tsak örökség; hanem az Ur Jesus Kriſtus érdeméből adatott malaſztal végbe vitt munkának a' bére, és jutalma-is egyetemben. Debretzænyi. Az lehetetlen. Karsai. Nem lehetetlen. Mert nem de nem a' meg-teſtesült Igének-is tulajdona és öröksége vólt mindenkor a' menybéli öröm, az ő Sz. Nevének felmagaſztaláſa, az ő Sz. teſtének ditsősége? még-is az Irás azt Urunk alázatoſsága és engedelmeſsége Koronájának-is bizonítya lenni. ** Nem lehetetlen: mert a' kegyelmes Iſten (a' mint az Irásból ki-tetſzik) úgy igérte 's úgy ſzokta oſztogatni

* PHILIP. 1. 6. Qui COEPIT in vobis opus bonum. EPHES. 1. 3. 4. Benedictus &c. elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus Sancti. S. AUGUSTINUS L. de Prædeſt. Sanctor. c. 19. Non quia futuros tales nos eſſe præſcivit, ſed ut eſſemus tales per ipſam electionem gratiæ ſuæ. CONCIL. ARAUS. II. CAN. 25. in Timoth. 1. Miſericordiam conſecutus ſum, ut ſim fidelis ait; Non dixit, quia eram ſed ut eſſem. Vide ibid. CAN. 5. & 7.

** PHILIP. 2. 8. Humiliavit ſempetipſum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. PROPTER QUOD & DEUS exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.

togatni a' mennyei ditsőségnek örökségét az öregeknek; ha ők végbe viſzik az ő parantsolatit. Voltak a' régi üdökben-is (a' mint a' Florentziai Gyüleközetben az Eſeſzuſi Püſpök emlété) voltak ollyas örökségek: mellyeket az teſtálók úgy hadták az örökösre; ha illyen vagy amollyan léſzen az élete. * Meg-kell engedni, hogy kegyelem a' mennyei jutalom; de önnön keresményünk-is egyetemben. Ezt Szent Pál Apoſtol oktatásából tanúltam, ki mennyeknek Orſzágát nem csak örökségnek, hanem jutalomnak-is hija: A' Kolloſſeiek-hez irt levelének 3. réſzében, 24. verséb. Az Úrtól veſzitek úgymond, az örökség jutalmát, vagy a' mint a' görög ſzó még világoſſabban mondgya, ki-fizetését, ki pótolását. ** Kegyelmed jól mondgya a' Z'óltár ſzava-ſzerént hogy az a' Korona az irgalmaſság ajándéka; az igaz, és meg-mondám miért; de az is igaz: hogy a' Timótheushoz irt máſododik levelének negyedik réſzében 8dik versében Sz. Pál azt a' Koronát egyetemben az igaſság Koronájának-is nevezi. El-tétetett úgy-mond, nékem az igaſság Koronája: az igaſságon pedig, a' mint arany ſzáju Sz. János mondgya, az Irás a' parantsolatok bé-tellyeſitését érti. *** És igy a' mennyei Korona a' parantsolatok meg-tartásának a' Koronája. Ugyan azért Szent Ágoſton Doktor-is e' képpen beſzél: „ Nem igazságtalan az Iſten, hogy meg-foſzfza az igazakat „ az igazság bérétől és jutalmától. „ Máſutt még többet mond,

---

* MARCUS ESHES. in Concil. Florent. Seſſ. 3. pag. 329. edit. Rom. 1628. ἦσαν γὰρ διαθῆκαι &c. Juxta leges antiquas erant Teſtamenta quædam & hæreditates, quæ SUB ELECTIONE vocabantur; ut ſcilicet ſi vitam hanc vel actionem hanc elegerit hæres; adeat hæreditatem: ſin minus, exhæredetur.

** COLLOSS. 3. 24. ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας. Az Urtól veſzitek az örökség jutalmát, vagy ki-fizetését.

*** S. JOAN. CHRYSOST. Homil. 12. in Matth. pag. 161. Edit. Montf. δικαιοσύνη γάρ ἐστιν ἡ τῶν ἐντολῶν ἐκπλήρωσις. Juſtitia enim eſt mandatorum obſervatio (clarius) expletio. „ Az igaſság a' parantsolatok bé-töltésében áll. „

mond, hogy tudni-illik valamint a' vétéknek érdeme halállal ugy az igaſságnak érdeme örök élettel fizettetik-ki. *

8. De mit kötődünk mi ezekben? hallyuk, mit mond Sz. Pál Apoſtol a' Romaiakhoz írt Levelének 2. réſzében 6. versében, és halgaſſunk: „Meg-fizet, úgy-mond, meg-„ fizet kinek kinek az ő tselekedeti ſzerént.„ ** Debretzenyi. Mit kötődünk? az a' vers nem téſzen egyebet, hanem hogy az örök élet e' mulandó életünk-után következik, és tsak azért mondatik jutalomnak, mert a' dolog-után adatik, mint a' béresnek a' fizetéſe a' végbe vitt dolog-után; de nem azért, mintha múnkája-által meg-érdemlette vólna. Karsai. Olvaſſuk-el végig az igét, és azután felellyünk-meg. Meg-fizet kinek kinek az ő tselekedeti ſzerént: azoknak ugyan, a' kik a' jó tselekedetnek türéſe-ſzerént, ditsőséget, és tiſzteſséget, és halhatatlanságot keresnek, az örök életet: azoknak pedig, a' kik verſengők, és nem engednek az igaſságnak... harag, és boſzonkodás. Kell-é még-ide több? A' kinek a' lelke meg nem vakúlt, ezeket a' nyilván-való igéket másra nem tſigázhattya. Debretzenyi. Én nem értem, mi méltóságát láthattya a' jó Iſten a' mi tselekedetünknek? a' vagy mikép lehet irgalmaſság és kegyelem, az a' mit jutalomnak akar mondani atyaságod? Karsai. Kegyelem a' Menyei ditsőség, az igaz, és ennek egynehány okát már elő-adám: kegyelem még azért-is, mert hogy az aprólék jóságos tselekedetekért mennyei ditsőséget igérne, arra ſemmi ſe kötelezte Iſten ő Sz. Felségét; de a' meg-lett igéret-után az a' ditsőség már nem merő kegyelem; hanem kegyelem egyetemben, és a' végbe-vitt munkának bére és jutalma-is. Mint hogy tehát meg-igérte Urunk a' jutalmat

* S. AUGUSTINUS L. de natura & Gratia c. 2. Non eſt injuſtus DEUS, qui juſtos fraudet mercede juſtitiæ. IDEM. epiſt. 105. ad Sixtum. Sicut merito peccati tamquam ſtipendium redditur mors; ita merito juſtitiæ tamquam ſtipendium vita æterna.

** ROM. 2. 6. ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

annak, a' ki az ő akarattyát bé tellyesíti; az igaſság törvénye-ſzerént az ő ſzabad igérete-után tartozik véle, hogy meg-adgya: mert ő igaz, hív, és igaz-mondó. Már kegyelmed azt akarná tudni: ha vagyon e' a' jóságos tselekedetben magában valami érdem, és méltóság?

9. Mondok, vagyon igen-is: mert a' jóságos tselekedet nem akár ki-é, hanem a' meg-igazúlt embernek a' tselekedete: ezt a' tselekedetet a' malaſzt-általa, melly a' JESUS Kriſtus érdeméből adatik, viſzi-végbe a' ſzabad akarat. A' malaſztból, a' JESUS Kriſtus érdemének erejéből erőt véſzen a' ſzabad akarat, a' mint ſzent igaz Sz. Pál Apoſtol mondáſa-ſzerént: „Nem én; hanem az Iſten malaſztya én vélem.„ Véſzen tehát érdemeſséget, és méltóságot-is. Itt a' ſzabad akaratról azomban ſenki ſe kételkedgyék, mert a' véle ellenkező eretnekség már a' Mánikeuſokkal együtt régen megvagyon rontva. *

10. DEBRETZENYI. Mit mond tehát az Irás a' Romaiakhoz írt levélnek 3. réſzében, 18. versében: „Nem méltók „ a' moſtani időnek ſzenvedéſi a' következendő ditsőség„ re?„ ** KÁRSAI. Ki-tetſzik az időnek emlegetéséből. Hogy tudni illik ennek a' rövéd ideig-tartó ſzenvedésnek, keſerüségét a' mennyei ditsőségnek véghetetlen örömèhez nem mérhetni; emez mulandó; amaz pedig örökké tartandó. Nem méltó a' kis mulandó keſerüségtől rettegni: holott ha békeſséges türéſſel ſzenvedgyük; örök jutalma léſzen. Erre az értelemre vezet bennünket az Irás betője, tsak igy érti ezt az igét Tertulliánus-is, Arany ſzáju Sz. Jánoſſal együtt. Imégyen beſzélvén: „A' világi zaklatáſt, és „ nyomorúságat, az Irás múlandónak és azért meg-veten-

„ dő-

* LÁSD A' PATAKI Tiſztelетes Urral tartott beſzédet. Pag. 161.

** BULLENGERUS apud Salmeronem Tom. 15. in Epiſtolas S. Pauli Diſput. 3. in Coloſſ. 3. Pag. 329. Edit. Colon. 1604. Et hic idem Paulus alibi non reputat afflictiones præſentis temporis quiquam facere ad gloriam futuram, quæ revelanda eſt: & omnis ſenſus ſuggerit, nullam eſſe collationem rerum terrenarum ac viſibilium ad cæleſtes ac perfectiſſimas.

„ dőnek mondgya lenni, és nagyobra betsűlteti a' látha-
„ tandó örök jutalmakat, 's a' nagy ditsőségnek terhét,
„ mellyel békeſséges tűrésűnket ki-pótollya az Iſten. * A'
mennyei malaſzt téſzen érdemeſekké bennünket az örök ju-
talomra; ſemmit ſe ditsekedgyünk; de tsak ugyan érdemeſ-
ſek vagyunk, ha jól élünk; ſemmit ſe búsúllyunk. Tekén-
tsünk Sz. Pál Apoſtolnak a' Teſſalonikeiekhez írt 2. levelé-
nek, 1. réſzében, 5. versében, és ott-is meg-láttyuk, hogy
némelly emberek méltók valóságoſſan az Iſten Orſzágára:
hogy méltóknak találtaſſatok úgy-mond az Iſten Orſzágára,
vagy ha még ez-is merő ſetétes mondás, kérdezzük-meg
Sz. Pál Apoſtoltól, mondgya-meg, hogy ugyan mit kellyen
állítanunk a' jóságos tselekedet érdeméről? az az: ha ugyan
valamint a' ſzántó-vető embernek múnkája a' jó maggal jó
aratáſt okoz, úgy a' mi tselekedetűnk, és békeſséges türésünk
az Iſteni malaſztal okoz-é ſzámunkra mennyei ditsőséget?
Meg-felel a' Korintuſiakhoz írt 2. levelének 4. réſzében, 17.
versében: hogy igen-is okoz, ſzerez, és végbe-viſzen: a'
ki görögűl olvashattya ſzavát, még jobban értheti annak hat-
hatoſságát. Az, ugy-mond, az a' mi moſt a' mi nyomo-
rúltságinkban ſzempillantáſig-való és künyü, felötte igen fő
módon, a' ditsőségnek örökké-való nagy voltát ſzerzi mi
bennünk. A' békeſséges türés tsak ugyan el-kéſzít valamit
Sz. Pál bizonysága-ſzerént, vagyon valami munkája; mit mi-
vel tehát, mi kéſzűl-el általa? a' ditsöségnek öröké-való
nagy volta, úgymond. * *

* TERTULLIANUS L. de Reſurrect. Carnis pag. 695. Preſſuras enim & læſuras, quibus corrumpitur homo exterior, ut leves & temporales idcirco CONTEMNENDAS affirmat; præferens MERCEDUM æternarum inviſibilium & gloriæ pondus in COMPENSATIONEM laborum, quos hic caro patiendo corrumpitur. S. JOANNES CHRYSOST. Hom. 14. in Epiſt. Rom. 8. 18. Θάῤῥει τοίνυν ὑπὲρ αὐτῆς (δόξης) παρεσκεύασται γὰρ ἤδη τοὺς σοὺς ἀναμένουσα πόνους, „ BIZZÁL tehát: teed léſzen a' ditsőſség: mert már el-kéſzíttetett, és „ tsak a' te múnkáidra várakozik.„

** 2. COR. 4. 17. αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν. (alii ἐν ἡμῖν.) „ ÖRÖKKE való terhét a' ditsőségnek miveli nékünk.„

11. Végtére midőn azt fogja mondáni az Úr ítélet napkor: Jőjjetek én atyámnak áldottai, bírjátok a' néktek készített Országot, mert éheztem és ennem adtatok: mit ád egyebet a' fizetésnél? örökséget? igen-is; de nem csak azért, mert fiai vagyunk, hanem azért-is, mert meg-érdemlettük. Elegendő arra a' mennyei ditsőség, hogy örökség, és jutalom fejébe-is adassék egyszer's mind, és így adatott a' megtestesült Igének-is. Egy szóval hit kell ide, nem versengés. Bírjátok, úgy-mond az Ítélő Bíró, bírjátok a' néktek készített ditsőséget: mert ennem adtatok. Bé fejezem szavaimat Tertullianus mondásával: „ Azoknak ugy-mond, a' kik a' „ parantsolatokat meg-tartyák, ajándékokat készétett Isten „ ő Sz. Felsége, ki a' világ vége-után önnön tisztelőjit az „ örök életnek jutalmára fogja ítélni, a' gonoszokat pedig „ az örökké, es szüntelen tartandó tűzre. Fel-fogja akkor „ támasztani mind azokat, kik kezdettől-fogva ki-múltak a' „ világból, és mind a' két érdemet ki fogja fizetni. *

12. DEBRETZENYI. Ebből az következnék, hogy a' ki mint keresi, ugy fogja hasznát venni. KARSAI. Valóságos szent igaz, mert Sz. Pál mondása az, a' mint már említé társom, hogy ki ki maga múnkája-szerént tulajdon jutalmát fogja venni: Irva vagyon: „ a' ki szüken vét, szüken-is arat. ** Azért vólt Joviniánus eretnek a' többi között, mert ezeket nem akarta hínni. DEBRETZENYI. Talán vólt-is miért? Lát-

* TERTULLIANUS Apologet. adv. Gentes. Pag. 56. Sed & obſervantibus quæ præmia deſtinarit, ut qui producto ævo reſtituto judicaturus ſit ſuos cultores in vitæ æternæ retributionem: profanos in ignem æque perpetem & jugem ſuſcitatis omnibus ab initio defunctis, & reformatis & recenſitis ad UTRIUSQUE MERITI DISPUNCTIONEM. SACRO SANCT. OECUM. Concil. Trid. Seſſ. 6. Can. 26. Si quis dixerit, juſtos non debere pro bonis operibus, quæ in DEO fuerint facta, expectare, & ſperare æternam retributionem a DEO per ejus miſericordiam, & JESU Chriſti meritum, ſi bene agendo, & divina mandata cuſtodiendo, usque in finem perſeveraverint: anathema ſit.

** GALAT. 6. 7. 8. Quæ enim ſeminaverit homo, hæc & metet. Qui ſeminat in carne, de carne & metet corruptionem, qui autem ſeminat in Spiritu, de Spiritu & metet vitam æternam.

Látta, hogy itélet napkor csak két rendre fogja Urunk az egész emberi nemzetet állitani: valamint egyik felől merő bak-büdös gonosz Lelkek, ugy jób' felől merő Szentek fognak állani. Karsai. Tudgya-é kegyelmed, mit felelt erre Sz. Jerónimus Joviniánusnak? azt tudni-illik: hogy jóllehet ugyan azon renden fognak állani a' jó lelkek itéletkor; de mind-azon-által, mint-hogy ki többet, ki kevesebbet vetett közülök; minden bizonnyal ki többet, ki-kevesebbet-is arat közülök a' mennyei ditsőségben. „Jób kéz-felől lészen mind „ az a' ki többet, mind az, a' ki kevesét vetett, és jólle„ het a' mag egyféle; a' mérték, és a' szám külömböző. „ A' juhok jobról állanak, 's Mennyeknek Országába fog„ nak menni: a' bakok pokolba taszittatnak. Ez a' példa„ beszéd nem a' juhoknak és a' bakoknak érdemiről beszél; „ hanem azt adgya elönkbe, mi nagy köz légyen a' juhok, „ és a' bakok-között.„ * Észre kell venni, a' mit Sz. János Evangelista mond könyvnek 14. részében, 2. versében: Az én atyám házában sok lakó helyek vannak. Másra magyarázta ugyan ezt Joviniánus, ** de tsak ebből-is ki-tetszik az eretnek embernek istentelensége. Mert jóllehet látná: hogy a' mennyei lakásról szólla akkor Urunk, midőn ezeket mondá Tanitványinak; még sem szégyenlé másra tekerni, és kinszeriteni az Ur szent igéjét. Az én Atyám házában sok lakó-helyek vannak, úgy-mond, és egymás után ez vagyon ott irva: ha külömben vólna, meg-mondottam vólna

* S. HIERONYMUS L. 2. adv. Jovinianum pag. 110. Qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Certe & qui plus, & qui minus seminat, de parte sunt dextra. Et cum unius sementis genus sit; tamen mensura & numero differunt. IDEM IBID. pag. 111. Oves, quæ stant a dextris, vadunt ad regna cœlorum, hirci ad tartarum detrudauntur. Parabola ista non ovium inter se merita, & e contrario describit hircorum, sed inter oves & hircos tantum distantiam facit.

** JOVINIANUS apud S. Hieronym. adv. eundem L. 2. pag. 105. Multæ mansiones sunt apud Patrem meum; non in regno cœlorum diversas significat mansiones, sed Ecclesiarum in toto orbe numerum.

néktek: mert helyt kéſziteni megyek néktek. Hallyuk Sz. Jerónimus mondáſát: „Azok a' lakó helyek, mellyeket Kri„ ſtus az Apoſtóloknak kéſzített, az Atyának házában van„ nak, és Mennyeknek Orſzágában, és nem a' földön„, „ mellyen hagyá az Apoſtolokat. Az Irásnak értelme pedig „ ennyit téſzen: Mondanám néktek, hogy helyt megyek „ ſzámatokra kéſziteni; ha ſok hely nem vólna az Atyámnál, „ az az: ha kiki az ő tulajdon tselekedetével magának helyt „ nem kéſzítene. És azért nem az én dolgom az a' kéſzí„ tés; hanem a' tietek.„ Éppen így beſzél Tertulliánus-is mondván: „Hogy hogy vagyon ſok lakó hely az Atyánál; „ ha tsak ſoknak, és ſok félének azt nem mondgyuk az ér„ demeknek külömbségére nezve? valamint úgye egyik tſil„ lag-is azért külömbözik a' máſiknak fényes ditsőségétől: „ mert külömb egyik ſugára a' máſikénál.„ *

13. Tekéntsünk arra-is a' mit máſutt mond az Irás: hogy egyik tſillag fényeſsége nagyob' a' máſikénál, 1. Cor. 15. és hogy úgy vagyon az halottak fel-támadáſa-is. Már mint-hogy a' mennyei boldogság az Iſtennek látásában és ſzeretetében áll főképpen (noha annak tellyeſsége ſok féle ditsőséges és örvendetes tulajdonságot hoz magával) az a' kinek nagyob' léſzen az érdeme, tellyeſſebben, és (hogy úgy merjek ſzóllani) méllyebben fogja ſzemlélni az ő boldogságának kút forrását: távúl léſzen onnét az irégység, mert ki ki meg-elegſzik azzal a' mi ötet illetni fogja: ki ki boldog léſzen,

* S. HIERONYMUS. L. 2. adv. Jovinianum pag. 113. Locus & manſiones quas præparare ſe dicit Chriſtus Apoſtolis, in domo utique ſunt Patris, ideſt in regno Cœlorum, non in terra, in qua præſens Apoſtolos relinquebat. Simulque ſenſus Scripturæ intuendus: Dicerem, inquit, vobis quia vado. & præparabo vobis locum, ſi non manſiones multæ eſſent apud Patrem, hoc eſt, ſi non unusquisque manſionem ſibi non ex largitate DEI, ſed ex propriis operibus præpararet; & ideo non eſt meum parare, ſed veſtrum. VIDE Librum totum. TERTULLIANUS in Scorpiaco. adv. Gnoſticos pag. 993. Aut quomodo multæ manſiones apud Patrem, ſi non pro varietate meritorum: quomodo & ſtella a ſtella diſtabit in gloria, niſi pro diverſitate radiorum? S. IRENÆUS L. 4. contra hæreſ. c. 13. Quanto plus eum (DEUM) dilexerimus, hoc majorem ab eo gloriam accipiemus.

ſzen, noha egyiknek jutalma nagyob' léſzen érdeme ſzerént a' máſikénál. * Debretzenyi, Szerentse, ha ezeket máskép' nem kell érteni, mint-hogy az a' házi gazda-is, ki Sz. Máté huſzadik réſzében ſzőlő-miveſeket fogad vala, mikor ki-fizette múnkáſit, csak egy-egy pénzt adott mindeniknek, mind azoknak tudni-illik, kiket korán regvel, mind amazoknak, kiket eſtve-felé fogadott a' múnkára. Karsai. Ez-is kegyelmed ellen vagyon írva; mert mint-hogy azok, kik eſtve fogadtattak, annyit dolgoztak, a' mennyit amazok, kiket az Úr idején-korán állitott a' ſzőlőbe; annyit vett kiki, a' mennyit meg-érdemlett. „ Itt a' példa beſzéd azt jelenti: „ hogy az örök élet jutalma nem oſztogattatik az üdőnek „ hoſzſzára nézve, mellyet a' dologban tölténk; hanem a' „ dologra magára nézve. Mert néha egy oráig annyit dol- „ gozik némelly ember, a' mennyit más napeſtig, és igy „ egyenlő léſzen a' bére mind a' kettőnek. „ **

14. Debretzenyi. De úgyé azt felelé az Úr a' fizetés-között a' morgolódó múnkásnak: nem ſzabadé nékem, azt, a' mit akarok tselekednem? és igy csak önnön maga akaratyára mutatott 's nem a' múnkáſok érdemére. Karsai. Igen-is, de mint-hogy meg-nem érdemlette az henyélő, és zúgolódó ſzolga, hogy Ura ſzámot adgyon előtte, és tselekedetének minden okát előtte ki-tálollya: tselekedetinek egyik

* S. AUGUSTINUS. L. 22. de Civit. DEI, cap. 30. Id beata civitas illa magnum in ſe bonum videbit, quod nulli ſuperiori ullus inferior invidebit, ſicut nunc non invident Archangelis Angeli cæteri, tamque nollet eſſe unusquisque, quod non accepit ... quam nec in corpore vult oculus eſſe, qui eſt digitus. „A' FELLYEB' VALÓNAK nem fogja irégyleni az alább' való a' „ ditsőséget: valamint moſt ſintsen az Angyalok és Arkangyalok-közt irégy- „ ség; és valamint teſt-ſzerént-is a' kezünk újja azt nem kiványa, hogy ſze- „ münké vállyék. „

** MALDONAT. in Matth. 20. pag. 467. Finis ergo parabolæ eſt, mercedem vitæ æternæ non tempori, quo quis laboravit; ſed labori & operi, quod fecit, reſpondere. Sæpe enim fieri, ut aliquis una hora tantum laboret, quantum alius toto die, ideoque æqualem mercedem, id eſt eundem denarium accepturum eſſe... propterea non debere quemquam antiquitate vocationis ſuæ gloriari: erunt enim multi primi noviſſimi, & noviſſimi primi.

egyik okát ki-mondá; a' máſikat el-halgatá. És így csak ugyan igaz marad, hogy annyi jutott kinek kinek, a' mennyire érdeme vólt. Éppen ide tartozandó Aleksándriai Kelemennek igéje: „A' ki Próféták Próféta nevében fogad„ bé, vagy igazat az igaz nevében: az igaz embert illető „ jutalom az övé léſzen. Az Iſten a' ditsöségnek, és juta„ lomnak külömbségét, az óráknak külömbsége-által jelen„ té. „ * Én az én hivatalom-ſzerént eddig tartott beſzédem nagyob' bizonyságáért ismét a' Tridentomi Gyülekezetre vezetem nagy jó Uramat, és kérem! nagyobra betsüllye az ottan öſzve gyülekezett Anya-ſzent-egyház Fejeinek végezését, mint egynehány nyakas embernek vélekedését. **

15. POÉTA. Ezekért meg-nem kell ſzomorodni; ha ő kegyelme nyertesnek tartya-is magát. Más a' jó tselekedetekről közönségeſſen; más nevezet-ſzerént beſzélgetni. Arra kell fogni Atyaságát, mutaſſa-meg példának okáért: mi haſzna, mi érdeme légyen a' böjtölésnek? majd itt hallúnk ám mi valamit! majd itt válik ám-el, mellyik réſznek légyen igazab' a' tanitáſa. A' PATAKI SZERZETES MESTER. Talán dignitáſod-

---

* CLEMENS ALEXAND. L. 4. Strom. pag. 136. Qui enim inquit (Matth. 10.) Prophetam in nomine Prophetæ accipiet: & qui juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet; .. & rurſus virtutis PRO MERITIS DIFFERENTIAS, & præclaras remunerationes per horas numero non æquales... Operabuntur ergo convenienter manſionibus, quæ proportione reſpondent iis, quibus dignati ſunt præmiis ineffabilis Oeconomiæ, & muneris adjutores. MALDON. in 10. Matth. Pag. 258. Ego non dubito quin ſenſus ſit, mercedem Prophetæ accipiet, ideſt, quam ipſe Propheta accepturus eſt, quia dum Prophetam, quia Propheta eſt, recipit, perinde apud DEUM eſſ, atque ſi Prophetæ officio fungeretur: ſicut David dixit 1. REG. 30. 24. Æqua pars erit deſcendentis in prælium, & remanentis ad ſarcinas.

** SS. OECUM. CONC. TRID. Seſſ. 6. Can. 32. Si quis dixerit, hominis juſtificati bona opera ita eſſe dona DEI, ut non ſint etiam bona ipſius juſtificati merita, aut, ipſum juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per DEI gratiam, & JESU Chriſti meritum, cujus vivum membrum eſt, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ (ſi tamen in gratia deceſſerit) conſecutionem, atque etiam gloriæ AUGMENTUM; anathema ſit. S. CONC. FLORENT. in Decret. Unionis. DIFFINIMUS... illas (animas beatas) intueri clare ipſum DEUM.. ſicuti eſt, meritorum tamen diverſitate alium alio perfectius.

tásod-is a' fejünkre akarja megént olvasni azt a' levelet, mellyet Toltsván egy Nemes Aſzſzonyság már a' minap reám olvas-vala? Sz. Pál Apoſtolnak a' Timoteushoz írt 1. levelének 4dik réſzéből ezeket hozá-elő: Az utolsó időkben eltávoznak némellyek a' hittől a' tévelygő lelkekre, és az ördögi tudományokra ſégyelmezvén... meg-tiltván a' házaſságot, és az étkeket, mellyeket az Iſten teremtett, hogy azokkal hála-adáſſal éllyenek a' hivek. Poéta. És nem méltó-é rettegnie annak, a' kinek ez a' levél ſzóll? Karsai. Méltó fiam; de nem nékünk. Reménlem az én Iſtenem ſegétségét, evvel ſe faraſztafz-ki a' beſzédből. A' mi feleletünk erre-is ſzép, tsak légyen, a' ki az igaſságat ſzereſſe. Előſzer azt kérdem fiam! azok az utólsó idők el jöttek-é már, vagy mikor jőnek-el? Poéta. Itt vannak, jelen állanak: holott már az hús evés tíltatik kegyelmeteknél, tíltatik az házaſság-is. Karsai. Előſzer fiam, a' mit az házaſságról mondaſz, bötsülettel ſzólván, vagy-hazugság, vagy tudatlanság; de az nem gyalázat talán ſzinte a' verſekhez látó legénykében. Poéta. Nem kellenék azért Atyám, Uram, haragra fel-indúlni. Karsai. Nem kellenék fiam Uram az igaz vallás-ellen hazugsággal törni. Poéta. Szabad-é Atyaságának meg-házaſodni? Karsai. Éppen nem édes fiám! 's hát te néked ſzabad-é ó jó legény? Poéta. Szabad, ha ma kell-is. Karsai. Meg-ne botránkozzál kerdéſemben: ſzabad e' néked Atyád házas-társát feleségül venned? Poéta. Átkozott gondolat, ez olly paráznaság vólna, a' mint Sz. Pál Apoſtol a' Korintuſiakhoz írt 1. levelének 5. réſzében bizonitya, melly még a' Pogányok-között ſem hallatik. Karsai. Meg-vagyon tehát tiltva kegyelmeteknél is az hazaſság? Poéta. Nem az házaſság, hanem az fertelmes paráznaság. Karsai. Szépen felelſz fiam; de engem védelmeſſz. Mondok mi nálunk ſem tilos az hazaſság; hanem az hit ſzegés. Meg esküttem, meg-fogadtam, és fogadáſomnak eleget kell tennem; ha meg-nem akarom ſzegni a' máſodik parantsolatot. Ugyan ez vólt az Anya-ſzent-

egyház elejének-is a' tanítáſa a' mint az ő idejéről Alekſándriai Kelemen bizonyíttya mondván: „ Meg-kell a' fel-„ tett ſzándékon maradni mind annak a' ki magát meg-herél-„ te, az az tiſztaságot válaſztott, mind az házas embernek. „ Mi nálunk úgy-mond Tertulliánus, egéſz életekben ſzüzen „ maradnak ſokan mind az öregek mind az ifjak-közül. „ * Érted-é vagy azt kérded, ha jól tselekedtem é, hogy megmertem eskünni? DEBRETZENYI. Hadgyuk abba: által látom, hová kéſzül, majd Sz. Pál Apoſtolnak a' Korintuſiakhoz írt levelének 7dik réſzéből tiz, tizenkét bizonyságnál-is többet-támaſzt ellenünk. Majd Sz. Máténak 19. réſzére igazít bennünket, a' hol Urunk a' nőtelenséget javaſollya: majd az Anya-ſzent-egyháznak hajdani ſzokására mutatván elönkbe állitya a' ſzüzeknek támétalan táborát. Én hogy tiſztán igazán meg-mondgyam, rettegek arra az időre viſſza teléntvén. KARSAI. És a' ki nem retteg, olvaſſa-el Pázmány Péternek a' Papok nőtelenségéről Alvinczi Péterhez írt harmadik levelét: leg-alább' el-ſzégyenli magát. DEBRETZENYI. A' min kezdettük, azon végezzük. KARSAI. Mi-némű időre tekéntett tehát Sz. Pál Apoſtol, midőn azt írá: hogy az utólsó (avagy a' mint a' Görög olvaſſa) a' következendő vagy az utóbbi időkben el-távoznak némellyek az hittől? ** DEBRETZENYI. Valóságos ſzent igaz, hogy arra az időre, mellyben meg-bizonyodott ez a' jövendő mondás. KARSAI. Ez egy: más az, hogy ebben a' levélben Sz. Pál nem tsak az időre, nem tsak az étket, és az házaſságat tiltó eret-

* CLEMENS ALEX. L. 8. Strom. pag. 123. Propoſitum autem uniuſcujusque, tam ejus, qui ſe ipſum caſtravit, hoc eſt, qui caſtitatem delegit, & qui rurſus propter liberorum procreationem ſeipſum conjunxit matrimonio debet perſeverare, non cedens & aquieſcens ei, quod eſt minus & inferius. TERTULLIAN. Apologet. adv. Gentes. Pag. 44. Nos ab iſto eventu diligentiſſima & fideliſſima caſtitas ſepſit... quidam multo ſecuriores TOTAM vim hujus erroris virgine continentia depellunt, ſenes, pueri. PAMELIUS in Adnot. in hunc locum. pag. 106. Locus inſignis pro Chriſtianorum primorum etiam VIRORUM PERPETUA CONTINENTIA.

** 1. TIMOTH: 4. 1. Ἐν ὑσέροις καιροῖς.

eretnekekre mutat; hanem karon-fogva vezet azokra az okokra-is mellyekért meg-kell betsülni az eledeleket. Szent Pál igy okoskodik; az eledelt az Ur Iſten teremtette, jó minden teremtett állat: meg nem kell tehát aztat vetni, meg-kell bötsülleni. Ugy-é Sz. Pál Apoſtol okoskodáſa, tsak ugyan ér valamit? söt hathatós, és ollyan, melly az étket, és az házaſságat gyalázó eretnekséget meg-fojthattya? de ha mi felőlünk beſzéll Sz. Pál Apoſtol, ez az okoskodás ſemmit ſem ér: mert mi ſem azt nem tagadgyuk, hogy az étek az Iſten teremtménye, ſe meg vetendőnek nem mondgyuk: az házaſság gyümöltsét nem gyalázzuk; söt az házaſságot Szentségnek tartyuk lenni: attól ſenkit, el nem tiltunk, a' ki arra való. Ha minket akart Sz. Pál meg-feddeni, azt kellet vólna mondani, ſoha ſenkinek ſem tilos az étek, az házaſság; de ezt nem illett vólna mondani: mert példának okáért a' betegnek némelly étkeket az orvoſok-is megtilthatnak, és hallá Sz. Pál Urunk ſzavát, hogy az ő menyben menetele-után majd az ő tanitványi kéſz akartva megfognak magok magoktól némelly eledeleket vonni, és böjti napokat tartani. Maga bizonitya Sz. Pál Apoſtol, hogy bizonyos okokra és alkalmatoſságokra nézve tilos az hus-evés, és az eledel: mert a' Romaiakhoz irt levelének 14. réſzében, 20. versében eképen beſzéll: „mindenek tiſztáknak ugyan; „ de gonoſz az embernek, a' ki botránkozáſſal eſzik. „ * Azokról ſzóllott tehát Sz. Pál az emlétett levélben: a' kik nem azért tiltyák az eledelt, mert ez vagy amaz akkor vagy amakkor ártalmas, nem azért, (a' mint maga Szent Pál mondgya: jó húſt nem enni, és bort nem innya) ** nem azért, hogy Urunk példája ſzerént teſtünket néha ſanyargaſſuk: hanem azért tilták, mert az étket ördögtől terem-

* ROM. 14. 20. Omnia quidem ſunt munda; ſed malum eſt homini, qui per offendiculum manducat;

** IBID. v. 21. Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum, &c.

tett jóſzágnak, az hus-evéſt gyilkoſságnak, az emberi teſtet, az házaſságot ördögi múnkának állitották lenni. Ezekellen támad Sz. Pál Apoſtol levelének mind panaſzſza, mind panaſzſzának az oka. De vallyon voltak-é illyen eretnekek a' világon? voltak már igen-is voltak minden bizonnyal: illyenek valának a' Szaturninus, Mánes, Martzion, Tatziánus tanítványi, illyenek valának a' Szeveriánuſok, Árkonteſek, Ebioniták, Karpokrátzianuſok, Paterniánuſok, Venuſtiánuſok, és több e' féle Lutziper Iſkolájában nevelkedett lélekvéſztők. A' ki ezt tagadja, ſemmit ſem túd, annak az hitről lévő verſengéſesre elegendő értéke és tudománnya nintsen. De igen-is könnyű a' vén-aſzſzonyok, vagy a' menyetskék-előtt Sz. Pál leveleit olvasgatni, könnyű az együgyü népet el-ámitani; de ſzégyen, gyalázat, és iſtentelenség az Úr igejét meg-rontani és másra magyarázni. Hallyák a' Magyar Aſzſzonyok-is, mit tanitott egynehány gaz ember az elé-ſzámlált eretnek tsorda-közül, és leg-alább' minden ámitónak ne hidgyenek. Mártzion azt tanitá Sz. Epifánius bizonyſága-ſzerént; hogy az itéletet úgy meg-érdemli az a' ki húſt eſzik, mint az a' ki lelket rág. Ha valaki feleséget véſzen, halála-után annak Aſzſzonyá kell lenni, így büntettetik-meg fajtalanſága. Végtére hogy roſz a' terméſzet, kikell azt irtani a' világból az házaſság kerüléſe által. * Sz. Ágoſton Doktor Fauſtusnak, Manes tanítvánnyának vallását eképpen veti ſzemére: Ti az Iſten teremtett állattyát jónak lenni nem tartyátok, fertélmesnek mondgyátok, azt tanítyátok, hogy az hús az ördögtől teremtetett. ** Szeveriánus, a' mint Epifánius irja, azt tanitá: hogy a' ſzőlővelzſzőt és az Aſzſzonyi állatott a' Sátán teremtette. Az Árkon-

* DE MARCIONITIS Epiphan. Hæreſi 43. & CLEMENS ALEXANDR. Strom. L. 3. pag. 120. ſed Marcioniſtæ quidem dicunt malam eſſe naturam, ex mala materia. Qua quidem ratione nolentes implere mundum, qui factus eſt a Creatore, volunt abſtinere a nuptiis, reſiſtentes ſuo creatori.

** DE MANIGHÆIS Epiph. Hæreſ. 66. De iisdem S. Auguſt. L. 30, contra Fauſtum c. 5.

Árkonteſek-is abban a' veſzett vélekedésben voltanak, hogy a' ki az házaſságra vetemedik, az az ördög dolgát viſzi-végbe, és hogy az emberi teſtnek felső réſzét köldgyökig ugyan az Iſten teremtette; de a' teſtnek alsób' réſzeit hogy a' sátán állitotta-elé. *

16. A' kinek egy ſzikra eſze vagyon, által fogja minden bizonyal látni mind ártatlanságunkat, mind azt, hogy Sz. Pál feddéſe, ſzava, és okoskodáſa ezeket illeti. ** DEBRETZENYI. Én azt nem mondom, hogy ezeket Sz. Pál kegyelmetekről irta; de mind-azon-által tsak azt tartom-s, hogy az hús evéſſel ſoha ſe vétt az ember. KARSAI. 'S hát ha meg-mutatom: hogy néha nem tsak az hús ételekkel, hanem más féle evéſſel-is vétkezhetik az ember? DEBRETZENYI. Mi? hát az fertézteti-é meg az embert, a' mi bé-mégyen a' ſzájába? KARSAI. Ha azt mondanám, ellene mondanék-s Urunk igéjének: a' kik azt mondgyák, azok valamennyen mind Mánikéuſok. Tsak az, hogy egy kétséges kérdéſem vólna: ha az, a' mi a' ſzájba bé-mégyen meg-nem fertezteti az embert; a' tobzódás, a' réſzegség, nem fertezteti-é meg a' telhetetlen embert? DEBRETZENYI. Az ő terméſzetére nézve ſzent igaz, hogy ſe a' bor, ſe az étek meg-nem fertezteti; hanem a' telhetetlen kivánság, mellytől viſeltetvén meg-iſzſza az eſzét, az az, a' mi meg fertezteti azt, a' kit meg-réſzegit. KARSAI. Ihol éppen ez a' mi feleletünk-is kegyelmed kérdésére. Tudgyuk, és meg-vallyuk mi-is, hogy magában jó a' bor, jó az eledel; de roſz az engedetlenség; nem amaz, hanem emez motskollya-meg az emberi lelket, midőn az Anya-ſzent-egyháznak parantsolattyát által-hágván inkáb' vigyáz torka tanátsára, mint arra, a' mit Sz. Pál Apoſtol a' 'Zidókhoz irt levelének 13dik réſzében,

* DE SEVERIANIS S. Epiphan. hæreſ. 45. DE ARCHONTICIS hæreſ. 40.

** 1. TIMOTH. 4. 3. Prohibentium nubere, abſtinere a cibis, quos DEUS CREAVIT, ... 4. Quia omnis creatura DEI BONA EST, & nihil rejiciendum, &c.

17. versében mondott: Engedgyetek (szót fogadgyatok) a' ti elöttetek-járóknak. * És a' Romaiakhoz írt levelének 13. részében az első verstől fogva, egész hetedikig. A' ki ellene-áll az hatalmasságnak, az Isten rendelésének áll-ellene. A' kik pedig ellene-állanak, azok magoknak szereznek kárhozatot... azokáért szükség, hogy engedgyetek, nem tsak a' büntetésért, hanem a' lelki-ismeretért-is. Engednünk kell lelkeim az Anya-szent egyház Fejedelmeinek; mert azokat azért tette a' Sz. Lélek Püspökökké, hogy az Isten Anya-szent-egyházát vezérlenék. ACT. 20. 28. Jó magában az eledel; de Sz. Pál Apostol kész inkáb' soha húst nem enni; hogy sem az hús evéssel felebaráttyát meg-botránkoztassa. 1. COR. 8. 13. Jó az eledel; de gonoszság az engedetlenség: ezzel vétkezik, a' ki az Anya-szent-egyház törvénnye-ellen böjti napon húst vészen magához. DEBRETZENYI. Lám Krisztus Urunk tanitványi sem böjtöltek: a' mint Sz. Máténak 9. része bizonitya. KARSAI. Nem böjtöltek egy darab ideig, szent igaz; soha se böjtöltek, Urunk menybe menetele-után se böjtöltek, nem igaz. Még Krisztus Urunk vélek járt a' földön, vigan valának, és vigabban éltek; de azután osztán, hogy Urunk szárnyokra ereszttette-őket, hozzá fogtak a' test sanyargatásához, a' böjtöléshez. Vallyon kesereghetnek-é, úgy-mond az Ur, a' vő legény fiai, mig vélek vagyon a' vő-legény? el jönek pedig a' napok, mikor el vétetik tőlök a' vő legény; és akkor fognak böjtölni. ** Mi a' többi között böjtölünk azért-is: hogy Krisztus Urunk nyomdokát követsük. DEBRETZENYI. De ezt mi nálunk némellyek kevély igyekezetnek tartyák lenni. KARSAI. Ez az igyekezet kevélység nem vala Sz. Pál Apostolban, ki magát Krisztus követőjének meré mondani, Urunk sem ösztönöz kevélységre bennünket, midőn azt kivánnya tőllünk, hogy tekéletesek legyünk,

* HEBR. 13. 17. Obedite Præpositis vestris.

** MALDONAT. hic: Filii sponsi, qui familiares sponsi sunt, qui ejus variis lætitiæ argumentis celebrant nuptias.

legyünk, mint az ő mennyei Sz. Attya. Debretzenyi. De ugyan csak a' negyven napi böjtöt egyedül a' Pápák vezették bé kegyelmetekhez. Karsai. Ha csak azoktól vette volna is eredetét, engednünk kellene még-is; de én előttem Sz. Leo Pápának ki Urunk 440dik esztendejében kezdé vezérleni az Anya-szent-egyházat, és Arany szájú Sz. Jánosnak bizonysága foganatosság'; mint amazok tsátsogása, kik Telésforus Pápára fogják a' negyven-napi böjtnek kezdetét, az említett Sz. Atyák közeleb' érék az Apostolok idejét, azok azt bizonítyák; hogy az a' böjt az Apostolok idejétől veszi az ő eredetét. „Azt, úgy-mond Leo Pápa, a' mi minden „ üdőben illik minden Keresztyén emberhez, azt most szor„ galmatosságban, és áhétatosságban kell végbe vinnünk, „ hogy az Apostoli tanitás-szerént a' negyven napi böjtöt „ tellyesen végbe-vigyük. „ Ez az elmés Romai Püspök, csak ugyan tudta mi légyen Apostoloktól maradt rendelés, mi nem: nagy elméjét, bölts iráſit, tsudállyák a' Reformátusok-is. Éppen ezt bizonyittya Arany szájú Sz. János-is mondván: „ Mi egy esztendőben egy negyven napi böjtöt „ tartunk az Apostoli hagyomány-szerént. „ Tertullianus igy szóll: „ Jól vagyon: hogy a' Püspökök az egész nép „ számára böjtöt parantsolnak. Én látom úgy-mond: hogy „ az Husvéti böjtökön kévül-is böjtöltök, fél böjtöket-is „ tartotok, néha tsak a' száraz kenyéren és vizen éltek. *

17. Az igaz, szeretnék a' Kálviniſták, ha Urunk soha se böjtölt vólna, szeretnék ha az Anya-szent-egyház soha sem vette vólna az ő szent példáját; de héjjába! tsak ugyan böj-

* S. LEO P. Serm. 6. de Quadrages. apud DU-MESNIL Tom. 1, Hist. Eccl. L. 3. ad an. Christi 129. prope finem, ubi de Telesphoro. Quod ergo in omni tempore unumquemque convenit facere Christianum, id nunc solicitius est, & devotius exequendum, ut Apostolica institutio 40. dierum jejuniis impleatur. DU-MESNIL HIC: Profecto tantus Pontifex leges Ecclesiæ, & Majorum instituta non ignorabat. S. CHRYSOSTOMUS Epist. 52. ad Marcell. apud DU-MESNIL ibid. Nos unam Quadragesimam secundum traditionem Apostolorum toto anno tempore nobis congruo jejunamus.

böjtölt kezdetétől fogva az Anya-ſzent-egyház. Tudom, kereſztelő Sz. János ſáskáit tengeri rákra magyarázzák a' Réformált Irás-tudók-közül egynehányon; de héjjába! Sz. János ſe vólt Kálviniſta, böjtölt ő-is, böjtölt Kriſtus Urunk, böjtöltek az Apoſtolok, böjtölt kezdetétől fogva az egéſz Anya-ſzent-egyház is. Nem új ſzokás, az híveknek böjtöt parantsolni. Az Ur Jesus Kriſtuſtól adatott hatalom-altal a' Püſpökök, az Anya-ſzent-egyház Fejedelmi az híveket böjtre ſzokták kötelezni, valahányſzor ſzükségesnek látzatott lenni. Teknéntsünk Tertulliánus könyveibe: ki Kriſtus Urunknak két ſzázadik eſztendejében már a' világon élt, és bizonyságot találunk benne. * Te hozzád fordulok fiam, 's kérlek! ſzálly ſzívedbe, 's erről a' könnyű utról fordúlly egy-kevesé keményebre. Nehéz ugyé és keſerü? de jó ízü a' mennyei Paraditsom. POÉTA. Hát tsak ugyan más vallásra akar engem-is hajtani Atyaságod? KARSAI. Hajtson Iſten édes Fiam: én tsak arra kérlek, hogy előſzer hijjad a' Sz. Lelket ſegétségül: hogy az ő Sz. malaſztya-által éſzre-vehesd: mi nagy kints légyen el-rejtve a' jóságos tselekedetekben: melly nagy érdeme légyen Iſten-előtt az ő kedvéért végbe-vitt munkának, a' ſzüzeségnek, böjtnek, engedelmeſségnek, a' teſt ſanyargatásának. Sokſzor juſſon eſzedbe az az utolsó nap, mellyben mind a' jónak mind a' roſznak reánk fogja mérni érdemünk-ſzerént a' jutalmát az itélő Biró. A' DEBRETZENYI

ALAT-

* TERTULLIANUS L. de Jejun. adv. Pſychic. Pag. 1181. Bene autem quod & Epiſcopi UNIVERSÆ plebi mandare jejunia aſſolent. ET SUPRA IBID. Ecce convenio vos & præter Paſcha jejunantes, citra illos dies, quibus ablatus eſt ſponſus, & ſtationum ſemi-jejunia interponentes, & vero interdum pane & aqua viſtitantes.,. Cur ſtationibus quartam & ſextam Sabbathi dicamus, & jejuniis paraſcevem? DU-MESNIL in hunc locum Hiſt. Eccleſ. L. 6. Tom. 1. ad an. Chriſti 236. circa initium. SEMI-JEJUNIA vocat, quia poſt nonam ſolvebatur jejunium, peractis ſacrificio & communione populi, quam pacis oſculum præcedebat; in Quadrageſima vero producebatur ad veſperam, ſeu ut loquitur, ad authoritatem ſtellæ demorantis, ſed ſine ſacrificio & communione, & pacis oſculo. Hæc jejunia eſſe inſtitutionis Apoſtolicæ docet EPIPHANIUS (in Expoſit. Fid. n. 22.) Vide S. IRENÆUM, & S. HIERONYM. L. 2. contra Jovinianum de jejunio fuſe.

Alattomban. Kedves Atyám Uram! nem kapálhatok-e, koldúlni ſzégyenlek, Luc. 16. 3. Karsai. Nézzétek a' mezei liliomokat, mint nevekednek: nem múnkálkodnak, ſe nem fonnak. Matth. 6. 28. Tekéntsétek az égi madárakat, a' ti mennyei atyátok táplállya azokat. Nem betsületeſſebbek vadtok-é ti azoknál? Matth. 6. 26. kereſsétek azért elöſzer az Iſten Orſzágát, és az ő igaſságát, és mind hozzá adatnak néktek ezek. Matth. 6. 33. Imé moſt vagyon a' kellemetes idő 2. Cor, 6. 2. Mennyetek ki közzülök, és vállyatok-el úgy-mond az Úr, . . és Atyátok léſzek néktek, és ti fiaim és leányim léſztek nékem, úgy-mond a' mindenható Úr. 2. Cor. 6. 17. 18.

18. Az Elmélkedő Szemelly. Jó tehát ismét a' Gyülekezet végezéſe, és egyez a' Sz. Iráſſal. Folytaſſuk az elmélkedéſt. Az elöttem forgó Szeſziónak 12. Réſze a' felséges Iſtennek titkos rendeléſeit emlegeti, és azt tanittya-e: hogy ha valakinek ki nem nyilatkoztattya az Úr; ha az örök boldogságra el légyen-é rendelve, nem-é? míg él, bizonyoſon nem tudhattya, hol fogja magát holta-után találni. * Azomban kettőre kell itt vigyázni: hogy ſe vakmerő ne légyen a' ſzívünk, ſe reménységünkbe tsorba ne eſsék valami módon. Vallyon mivel vlgaſztalhattya tehát magát az Iſtentől malaſztal meg-áldott ſzabad akarat a' jövendő boldog életre tekéntvén? Ezt moſt kell meg-fontolnom.

* S. TRIDENT. Seſſione 6. c. 12 Nemo quoque, quamdiu in hac mortalitate vivitur, de arcano divinæ prædeſtinationis myſterio usque adeo præſumere debet, &c.

HATODIK RÉSZ.

Az Iſteni Irgalmaſságnak örök Rendeléſefelől.

KÁLVÍNUS VALLÁSA.

Maga taſzigál bennűnket az Iſten a' vétekre. *

SZENT IRÁS.

1. THESSALON. 4. 3. Ez az Iſten akarattya: a' ti megſzenteltetéſtek. 2. PETRI 3. 9. Nem akarja az Iſten, hogy valakik el-veſzſzenek, hanem hogy minnyájan penitentziára térjenek.

2. Előſzer az itt bizonyos: hogy akár nézzen érdemünkre az örök ditsőségre való rendeléskor az Iſten akár nem; bünre minket nem kénſzerit. Máſodſzor az-is igaz: hogy arról az Anya-ſzent-egyházban közönséges végezés nintsen: ha tudni-illik eléb' érdeminkre tekéntett-é a' jó Iſten, 's ezen tekéntete után ſzabta e' ki a' mennyei ditsőséget, úgy-mint koronánkat? vagy nem.

3. De a' régi Sz. Atyák tábora a' Sz. Irás nyomdokán járván azt mind-azon-által bátran tanittya örömünkre: hogy az Ur Iſten a' mennyei ditsőség ki-ſzabáſakor, tsak ugyan ſzámat tartott az emberek érdemire. Látván a' Kriſtus érdemire nézve adandó kegyelmit, és látván egyetemben öröktől fogva azzal kereſett érdeminket ki-mérte ſzámúnkra a' ditsőséget. Erről tartyák a' beſzédet a' mi Tó-

* CALVINUS L. 3. Inſtit. c. 24. n. 12. L. 1. c. 18. n. 4. &c.

Tógátuſink ama' Karſai öreg Szeretteſſel. Nyilván meghallák a' Poétától a' minapi verſengés hirét, 's azért méltónak itélték: hogy tanátskozás kedvéért alattomban ſzállásánál meg-kereſsék.

PATAKI VERSENGŐ BESZÉDEK.

A' NÉMET ORSZÁGI JÖVEVÉNY.

Az Irgalmas Iſtennek örök Rendeléſe-felől.

A' BESZÉLGETŐ SZEMÉLLYEK.

A' KARSAI SZERZETES VENDÉG. A' NÉMET ORSZÁGI JÖVEVÉNY. A' PATAKI TOGÁTUS.

4. A' PATAKI TOGÁTUS: Igen örűlünk: hogy tiſztelendő Atyaságodat még el-nem ſzalaſztottuk. A' KARSAI. Hozta Iſten kegyelmeteket. Hol vette magát vallyon ez a' reménytelen ſzép ſzerentse? A' PATAKI TOGÁTUS. Hogy igazán meg-mondgyuk édes Atyám Uram: minket Atyaságodnak a' minapi verſengéſſel érdemlett hire neve birt arra: hogy meg-kévánnánk látagatni. KARSAI. Köſzönöm, de meg-nem érdemlem. A' JÖVEVÉNY. Azomban azt ne véllye Tiſztelendő Atyaságod: mintha verſengésre jöttünk vólna. Tanátsot kérünk, az való; de hogy a' kévánt végre ſzerentséſſebben érheſsünk, ſzabad légyen bizonyos kételkedéſeinket elé-raknunk. A' KARSAI. Vajmi kedves vendégeim vadtok édes jó Fiaim! A' PATAKI TOGÁTUS. Mi ketten egymás-közt már régen verſengünk; de

csak az Iſten őrizett bennünket hogy ketségbe nem eſtünk. Kálvinusnak bizonyos tanításán meg-nem alkudhattunk. A' mindenható igaz és irgalmas Iſtennek örök Végezéſei, és Rendeléſei felől ollyanokat mond: hogy irtóznom kellyen, ha könyvére csak felettemben tekéntek-is. A' KARSAI. Ha vigaſztaláſtokra ſzolgálhat tsekély kis értékem: meg-köſzönöm az Iſtennek. A' PATAKI TOGÁTUS. Egyik könyvében Kálvinus velünk azt akarja el-hitetni: hogy a' kiket az igaz Iſten örök kárhazatra rendelt, azok el-rendeléſében nem az el-veſzendő embernek tulajdon bűnére; hanem egyedül maga tulajdon akarattyára teként tett: az az hogy a' kik örök kárhazatba esnek, Iſten azokat nem azokért a' vétkekért ſzánta-el az örök kárhazatra, mellyeket elől-látott bennek; hanem csak azért, mert néki úgy tetſzett. * A' JÖVEVÉNY. Úgy érti-é kegyelmed Kálvinus tanítáſat, hogy midőn Iſten ő Sz. Felsége kárhozatra rendelte az el-veſzett lelkeket akkor még az eredendő bűnre ſe tartott ſzámot? TOGÁTUS. Igen-is, mert imé nyilván-való ſzavai azt bizonityák. A' JÖVEVÉNY. Magának Kálvinusnak ſe tetzett mindenkor ez az oktalan vélekedés. Egyéb Iráſiban azt tanítya, hogy a' kik pokolba veſznek, azok azért rendeltettek-el az örök kínokra; mert Ádám Atyánkban vétettek. Helyén hadta ezt a' velekedéſt Jánſenius-is a' mint hallom. KARSAI. Hallottam ennek a' valtozásnak az hirét én-is: már jobbára a' Reformátuſok ezen a' máſodik vélekedéſen ſeregeſſen kapnak. ** De erről majd azután beſzéllyünk, ha úgy tetſzik:

* CALVINUS L. 3. Inſtit. c. 23. n. 2. Homines nudo DEI arbitrio citra proprium meritum in æternam mortem prædeſtinantur. „AZ AZ: hogy az „Emberek az Iſtennek tulajdon PUSZTA akarattyából rendeltetnek-el az „örök halálra tulajdon érdemek-nélkül.

** HONORATUS TOURNELY Prælect. Theolog. Tom. 1. de Divinis Attributis Pag. 254. Diſſimulandum non eſt, Calvinum qui mox citatis locis ſe tam aperte ANTELAPSARIUM prodit, ſubinde duriorem illam & acerbiorem ſententiam paulo temperaſſe, & ad partes POST LAPSARIORUM tranſiiſſe. In Antid. Conc. Trid. ad Seſſ. 6. c. 6. TOURNEL. ibid. ſupra. Dicti ſunt Poſtlapſarii eo quod nonniſi poſt lapſum hominis a DEO homines reprobari, ſeu a gloria excludi æternisque ſuppliciis addici cenſuerunt. IDEM.

ſzik: mert én itt Kálvinusnak egy nagy iſtentelenségére találtam. Az emlétett tanitásból azt hozza-ki a' többi-között: hogy a' kárhozatra rendelt lelkeket a' jó Iſten a' bűnre maga kénſzeriti, maga taſzigállya. Abban az igaz hitüek mind meg-egyeznek, hogy ez merő eretnek, és ördöngös tanitás: továbbá azt meri mondani: „Hogy midőn a' vét-„ ket végbe-viſzſzük; a' gonoſz gondolat, ſzándék, és tse-„ lekedet, az merő tulajdon Iſteni múnka, és az Iſtennek „ kiváltképpen-való munkálkodáſa mi bennünk: hogy az „ illyen gonoſzságban mi az Iſtennek csak eſzközei vagyunk: „ hogy az ördögnek maga parantsollya, hogy az embereket „ bűnre öſztönözze, és gerjeſzſze.„ * A' Jövevény. Ne piritsa ortzánkat Atyaságod, ha ſzeret bennünket: ezeket mi-is merő káromkodáſoknak állityuk már lenni. Karsai. Tudom Jámbor; hogy itt-is el-ſzakadtak már jobbára a' Reformátuſok Kálvinus Jánoſtól, és csak ezért-is hálákat adok az Iſtennek! tudom: hogy a' kik Kálvinusnál nagyobra bötsüllik az Iſteni igaſságot, ezekre a' ſzörnyü vélekedéſekre nem vetemedhetnek. **

IDEM. IBID, infra. Hæc poſterior ſententia (POSTLAPSARIORUM) priore mitior quidem eſt; hæretica tamen, in quam Calviniani omnes abiere, eamque poſtea Janſenius nihil immutatam mordicus tuetur. JANSENIUS L. 10. de Gratia Chriſti c. 2. ait: Veram reprobationis cauſam eſſe peccatum Originale, quo reprobi periiſſe, & damnationem meruiſſe prævidentur. VIDE P. VIECENTIUM RAMIREZ de Prædeſtinatione SS. & Impiorum Reprob. Tom. 2. Diſput. 20. cap. 3. pag. 267.

* CALVINUS L. 3. Inſtit. c. 24. n. 12. &c. & L. 1. c. 18. n. 4. ait: Homo jnſto DEI IMPULSU agit, quod ſibi non licet. IB. n. 3. Jam ſatis aperte oſtendi DEUM vocari eorum omnium auctorem, quæ iſti cenſores voluntotioſo tantum ejus permiſſu contingere. IBID, §. 1. Ergo quidquid agitent homines, vel Satan, ipſe tamen DEUS clavum tenet. L. 3. c. 4. § 2. Omitto hic UNIVERSALEM DEI motionem, unde creaturæ omnes, ut ſuſtinentur, ita efficaciam quidvis agendi ducunt, & de illa SPECIALI actione tantum loquor, quæ in unoquoque facinore apparet. IBID. Spiritus ergo impurus DEI Spiritus vocatur, quia ad ejus nutum potentiamque reſpondet, INSTRUMENTUM magis ipſius in agendo, quam a ſe ipſo author.

** HONORATUS TOURNELII Tom. cit. pag. 255. Tria autem, quæ addit Calvinus a nobis ſuperius memorata (pag. 255. quod DEUS rebropos impellat & neceſſitet ad peccandum &c.) totidem ſunt horrendæ blaſphemiæ, quas ſuo loco Theologi noſtri refellunt, quin ipſimet BENE MULTI Calvini Sectatores damnant, ac rejiciunt.

5. És ugyan azért nem-is ítélem szükséges dolognak lenni, hogy ebben sokat mulassunk. Elég az, hogy végtelen jóság az Ur Isten, és a' Jónak a' természete az, hogy senkinek se kárát se veszedelmét ne kivánnya. Miért kisértene bennünket a' roszra, miért kinszerítene az, a' ki önnön maga képére és hasonlatosságára teremtett bennünket? és azt kivánnya tőllünk, hogy az ő szentségéhez, a' mennyire az emberi természetnek gyarlósága engedi, mindenben hasonlókká igyekezzünk lenni. Hogy hogy kinszerithet valakit a' gonoszra, a' ki minden embert az ő szent parantsolatinak meg-tartására kötelezett? hogy hogy férhet-öszve az Isteni tellyes igazsággal ez a' két ellenkező akarat? gonoszszá teszi Kalvinus az Istent, irigyé, fösvénnyé! Régen meg-fójtotta már Fortunátusban Manes tanitvánnyában ezt az átkozott vélekedést Sz. Ágoston Doktor; hogy meri szaját Kálvinus fel-táttani! A' Sz. Doktornak szavai az emlétett Fortunátus-ellen irt könyvében illyenek: „Mikép' vagyunk „ mi vetkesek, hogy hogy lehet bününk: ha valami ellen„ kező természet kénszerit arra a' mit véghez viszünk? a' „ ki úgy-mond, valamit kéntelen tselekszik, a' ki valami„ nek végbe-vitelére el-kerülhetetlen hatalom, és erő-által „ kénszerittetik; az nem vétkezik; ellenben a' ki bünben „ esik, a' szabad akarattal követi-el a' bünt.„ Ebből azt hozza-ki Sz. Ágoston Doktor az emlétett eretnekkel tartott első és második versengésében, hogy ha kéntelen a' vétekkel a' lélek, nem a' lélek érdemes a' bünnek büntetésére; hanem az a' ki a' lelket a' vétekre kénszeriti; nem a' lélek köteles a' penitentzia tartásra: hanem a' ki a' lelket bünbe vezeti, és tanitya. 'S ugyan-is ha a' lélek kéntelen bünével-is meg-fertőztettetik, méltán sohászkodhatik, úgy-mond továbbá a' Sz. Atya, méltán panaszolkodhatik az Isten-ellen illyen képpen: Tudod Uram! kéntelenségemet, melly annyira el-nyomott, hogy szabadon körme-között már lélegzetet se vehessek, látod, hogy ellene nem lehet állanom; mit neheztelsz tehát ellenem, ha vétek, vagy

miért

miért igéred nékem a' bünnek botsánattyát, ha én nem vétettem? *

6. Meg mutatta Sz. Ágoſton Doktor az emlétett könyvében a' bünnek egéſz gyökerét, és eredetit-is; de az Iſteni parantsolatra, avagy kénſzerittésre ſoha ſe mutatott. Iſten ne adgya! ſzavai e' képpen vannak. „ Ha minden gonoſz-„ nak gyökerét kereſed, ihol úgy-mond, az Apoſtol mon-„ dáſa-ſzerént minden gonoſzságnak gyökere a' kivánság. „ A' gyökérnek gyökerét nem kereshetem. „ ** De nem de nem? ha a' bünre maga mozdit bennünket az Iſten; a' bünnek, a' gonoſzságnak gyökerére másképpen mutathatott vólna Sz. Ágoſton Doktor? Hallyuk azt-is, a' mit Szekundínus Manikéus-ellen irt könyvének elején mond. „ Ki-„ nek lehet kedve, kinek lehet igyekezete a' jóságos tse-„ lekedetekre, ha azt el-hiteti egyſzer magával; hogy a' „ bünnek, és a' gonoſzságnak eredete nem a' változó aka-„ ratban, hanem a' meg-változhatatlan terméſzetben vagyon „ helyheztetve?„ *** A' Jövevény. De talán nem kellenék Kálvínuſt azzal gyalázni, a' mivel Ágoſton Doktor Mánes

---

* S. AUGUSTINUS Tom. 8. Diſput. 1. contra Fortunatum Manichæum pag. 99. Edit. Venet. 1733. ſtudio Monach. S. Mauri. Ergo nunc quæro abs te... quomodo habeamus peccata, ſi natura contraria nos cogit facere, quod facimus? qui enim cogitur neceſſitate aliquid facere, non peccat, qui autem peccat libero arbitrio peccat. Quare ſit nobis pœnitentia imperata, ſi nihil mali fecimus? IDEM contra eundem Diſput. 2. pag. 101. Quod liberum arbitrium ſi non dediſſet DEUS, judicium puniendi nullum juſtum eſſe poſſet, nec meritum recte faciendi, nec præceptum divinum, ut ageretur pœnitentia de peccatis... VIDE pag. 102. finem. IBID. pag. 103. Cum ergo noveris neceſſitatem, qua hic oppreſſus ſum, qua reſpirare non potui, quid me accuſas quaſi peccantem? aut quid promittis indulgentiam peccatorum?

** S. AUGUSTINUS loco citato pag. 102. Si enim radicem omnium malorum quæris, habes Apoſtolum dicentem, radicem omnium malorum eſſe cupiditatem. Radicem radicis quærere non poſſum. Aut ſi eſt aliud malum, cujus radix non eſt cupiditas, non erit omnium malorum radix cupiditas. Si autem verum eſt, omnium malorum radicem eſſe cupiditatem, fruſtra aliud aliquod mali genus quærimus.

*** S. AUGUSTINUS L. contra Secundinum Manich. pag. 525. Quis autem operari bonum conabitur, qui non in voluntate mutabili, ſed in natura incommutabili malum eſſe putaverit?

nes dögleletes tanítását oſtromlotta? KARSAI. Kérlek fiam! nézz a' Sz. Doktornak a' Mánikéuſok-ellen írt ſok-féle könyveibe, és minden bizonnyal éſzre-veſzed: hogy azoknak, a' miket azok-ellen írt, jó nagy réſze Kálvínusnak jelen-való tanítására fér. Éſzre veheted azt tsak abból-is, a' mit már a' nagyából elő-adtam. Ezekre nézve pedig két féle képpen töri nyakát a' Meſtertek: mert egy az, hogy Sz. Ágoſton Doktornak beſzéde nagy okkal és móddal jár: a' kit meg-kap, jól meg-ſzorítt, a' Mánikeuſokat ő írtotta-ki Iſten után: más az, hogy ennek a' Sz. Atyának maga Kálvínus-is meg-adgya a' betsületet, annak tanítását valóságos igaznak tartya lenni. * És ugyan azért, kérem az igaſság ſzerető embereket, a' kik Kálvínuſt minden bizonnyal meg-akarják beſzédében fogni, Sz. Ágoſton Doktorba jól bé-tekéntsenek.

7. A' JÖVEVÉNY. Való, hogy a' mint mondám, a' Reformátuſok-is irtóznak itten Kálvínus tanításától; de ha az együgyű nép ellenkező vélekedésben vagyon, ki tehet róla? KARSAI. És ki ád róla ſzámat? Azomban míg élűnk, addig azon legyünk, hogy Iſten ſegétségével ki-írtaſsék elméjekből ez a' káromkodó vélekedés. Hiſznek a' Szent Irásnak: hallyák tehát az ötödik Zsóltárnak ötödik versét, hallyák Böltseség könyve tizen negyedik réſzén. kilentzedik vers. a' hol irva vagyon, hogy az igaſságtalanságra nem tsak nem gerjeſzti az embert az Úr Iſten; hanem hogy éppen gyűlöli mind az iſtentelent mind az iſtentelenséget. Meg-írta Habakuk Próféta-is könyvének első réſzében 13. versében: hogy az Úr Iſten a' gonoſságra még nem-is nézhet. Világos ſzavakkal bizonyítya Sz. Péter 2. levelének harmadik réſzében, kilentzedik versében, hogy ſenkit ſem akar el-veſzteni a' jó Iſten;

* CALVINUS L. 3. contra Albertum Pighium de libero arbit. Hinc illa, quam uni Auguſtino præ aliis tribuo VERÆ, SANÆQUE Doctrinæ, perſpicua, certa, exactaque explicatio. VIDE Dionyſium Petavium Tomo 5. De Opere ſex dierum Libr. 3. 4. & 5. de Concordia Auguſtini cum dogmate Catholico quoad libertatem &c. TESSÉK itten a' ſzabad akaratról írt beſzédre-is viſzſza-nézni.

Iſten; sőt a' mint a' Teſsálonikeiekhez írt első levelében Sz. Pál Apoſtol mondgya: Ez az Iſten akaratja, a' ti meg ſzenteléſtek: az a' menybéli Iſtennek az ő Sz. akarattya: hogy ſzent ſzine-előtt érdemes, és kellemetes légyen lelkünk, teſtünk, ſzivünk, ſzándékunk, és tselekedetünk. PATAKI TOGÁTUS. De ha ezekkel ellenkező bizonyságokra találunk az Irásban? KARSAI. Soha ſe találtok; vagy ha valamelly ſzózattyában kétséges mondásra akadtok; akkor így gondolkodgyatok: Ím' itt ezt látom az Irásban; amott úgy tetſzik, mintha máſt mondana: Ur Iſten! mint kell ezt értenem? mi illik az Iſteni véghetetlen igaſsághoz? az é, hogy valamit parantsollyon; és annak meg-ſzegésére maga taſzigállyon? az é, hogy azért bűnteſſen-meg engem, mert a' mire maga gerjeſztett, általam véghez-ment? az é, hogy mikor tőle kéntelenittetvén bűnbe eſtem; meg-verjen, és gyönyörködgyék-is örök nyomorúltságomban? itt a' kinek eſze vagyon, éſzre-veſzi a' tiſzta igaſságot, és hogy azokat a' tzikkelyeket, a' hol az Irás világos ſzókat nem mutat, másra kelleſsék magyarázni; mert néha a' hol az Irás az Iſten akarattyát emlegeti, csak engedelmét jelenti. Más el-tekéllett akarattal valamit PARANTSOLNI, más valamit MEG-ENGEDNI; az az meg-nem gátolni. Néha két féle vége, két féle tulajdonsága és állapotya lehet ugyan azon eſetnek, vagy végbe vitt múnkának: egyikére nézve illik az az Iſteni örök akarathoz; máſikára nézve csak úgy lát ahoz az Iſteni akarat, a' mint az ő véghetetlen ſzentségének, titkainak, és a' ſzabad akaratnak sérelme-nélkül ki-telhetik tőlle: az az meg.nem gátollya a' ſzabad akaratot, ſzárnyára ereſzti, malaſztyát azomban tellyeſséggel el-nem vonván, ſe nem kénſzeritvén a' gonoſzra. Tanitsa erre Kálvinuſt Sz. Ágoſton Doktor, kinek mint-hogy mélységes elméjét, irását, tanitását érdeme-ſzerént annyira bötsülli; ellene nem mondhat.*

* S. AUGUSTINUS I. 22. contra Fauſtum Manichæum pag. 403. edit. cit. Ita ſolus DEUS verus & bonus novit, quid, quando, quibus, per quos fieri ali-

8. A' PATAKI TOGÁTUS. Régen várom, hogy az én kételkedéſemre fordúllyon Atyaságod: ama' vélekedéſeire nézve úgy-is héjjába beſzillett Kálvinus. KARSAI. Söt maga-is éſzre vette ott úgy tetſzik tévelygését; mert máſutt megfújja a' körmét, és mintegy viſzſza ſzijja roſz mondását. * De nem kell hínni az álhatatlannak; máſzkál tsúſzkál egyſzer ſejérbe, máſzor feketébe. Fejezzük-bé tehát eddig tartott beſzédünket Aleksándria-béli Kelemennel, és vallyuk-meg a' Tridentomi Gyüleközetben,'s máſutt-is mindenkor igazán oktató Anya-ſzent-egyházzal: hogy a' Jó Iſten nem oka a' vét teknek, arra ſenkit ſem gerjeſzt, ſenkit ſem öſztönöz: mert az Apoſtol mondáſa-ſzerént nintsen nála igaſságtalanság. **

9. Már hogy a' te kételkedéſedre lépjünk fiam: elöſzer azt kérdem: az említett tzikkelyre nézve mit tartaſz a' Társoddal együtt? A' JÖVEVÉNY. Én azt tanúltam: hogy a' kit Iſten ő Sz. Felsége az örök kárhozatra rendelt, a' rendeléskor annak eredendő bünére tekéntett. A' PATAKI TOGÁTUS. Ha tsak a' Sz. kereſztség-előtt meg-hólt kisdedekről vagyon egyedül a' beſzéd, ezt meg-kell engednünk. KARSAI. Jól mondod fiam, ha tsak ezekről beſzéll; itten továb' ſenki ſe mehet: arra kell fakadnunk, a' mire Sz. Pál Apoſtol tanított; ő Iſteni böltseségnek véghetetlen őrvénye! vaj mi meg foghatatlanok, a' te itéletid! Tetſzik-é hogy tsak azokról

---

aliquid vel jubeat, vel PERMITTAT. „Tsak maga az igaz, és jó Iſten „ tudgya, mit, mikor, kiknek, kik-által PARANTSOLLYON vagy ENGED„ GYEN valamit végbe-vinni.„ IHOL más a' parantsolat, más az engedelem (vagy meg-nem gátoláſa valaminek) Sz. Ágoſton tanításа-ſzerént.

* CALVINUS L. de Prædeſtin. in Præfatione, & in fine ejusdem Libri item L. 1. Inſtitut, c. 17. §. 8.

** CLEMENS ALEXANDR. Strom. 4. pag. 151. Quid ad hanc vocem adhuc dicunt hæreſes, cum omnipotentem bonum DEUM prædicet Scriptura, & vitii & injuſtitiæ minime eſſe AUTHOREM: non eſt enim apud DEUM iniuſtitia ex ſententia Apoſtoli. SACRO SANCTUM OECUM. CONCIL. TRID. Seſſ. 6. Canone 6. Si quis dixerit non eſſe in poteſtate hominis, vias ſuas malas facere, ſed mala opera ita ut bona, DEUM operari, non permiſſive ſolum, ſed etiam proprie, & per ſe, adeo ut ſit proprium ejus opus non minus proditio Judæ, quam vocatio Pauli: anathema ſit.

ről légyen a' tanátskozás, kik a' fel-vett Sz. Kereſztség-után már idővel eſzekkel-is élnek? PATAKI. Mint-hogy ſzivem vigaſztalását kereſem, viſellye gondját a' kitſinyeknek a' jó Iſten, mi tsak amazokról, és mi felőlünk beſzélgeſsünk. Minémű gondviſeléſe légyen az igaz Iſtennek a' kisdedekre, hadgyuk ő Sz. Felségére; mi magunkat vigaſztallyuk. KARSAI. Figyelmezz tehát édes Fiam! Én azt előſzer felőtte vak-merő Embernek tartom lenni, a' ki a' Sz. Irásnak nyilván-való ſzavai-ellen azt meri tanítani: hogy annak a' Léleknek, mellyet Iſten ő Sz. Felsége az ő örök végezéſe-ſzerént örök kárhozatra ſzánt vala, az el-rendeléskor ſemmi vétkére ſe tekéntett. Ezt a' vélekedéſt nálunk, ſok féleképpen feddik a' Tanítók. Azt ki lehetetlen végezésnek, ki eretnek, ki iſtentelen tanításnak tartya lenni. * Én egyebet nem mondok; hanem hogy az Úr igéjét, és a' Sz. Atyák tanítását követi, a' ki azt tanítya, hogy a' véghetetlen Iſten az ő örök válaſztását, és rendelését tévén, azért kéſzítette a' ditsőségét az üdvőſségre menendők ſzámára, ezeket azért rendelé a' mennyei vigaſságra, mert elől-látta a' malaſzttal-való munkálkodás-alatt végbe-menendő jóságos tselekedetőket, és érdemőket; amazokat pedig (az öregekről ſzólván) azért ſzánta-el az örök kinokra, mert elől-látta az eredendő bünnek le-törléſe-után jövendő vétkeket, érdemetlenségeket. Ha ezt meg-mutatom fiam, ugyé mind a' vakmerő vélekedés meg-romlik, mind a' te kételkedéſed letſillapitatik? PATAKI. De ha mi bele vágúnk Tiſztelendő atyám Uramnak beſzédébe, kérem! meg-ne neheztellyen.

* VIDE P. VINCENT. RAMIREZ Tractatu de Prædeſt. & Reprob. Tom. 2. pag 267. BECANUS in Manuali L. 3. pag. 458. Edit. Patav. Altera pars qua aſſerit Calvinus, DEUM æterno, & immutabili Decreto quosdam ad mortem deſtinaſſe ſine reſpectu aut præviſione peccati Originalis, aut actualis, impia, & hæretica eſt. HONORAT. TOURNEL. cit. pag. 255. Impium eſt aſſerere cum Calvino DEUM ex ſolo ſuo beneplacito & ſine ullo prævio peccato prævíſo nonnullos homines poſitive reprobaſſe ac æternis ſuppliciis deſtinaſſe. Non datur negativa reprobatio. pag. 256. Unica reprobationis illorum (nempe adultorum ſolorum, & omnium) cauſa, ſunt actualia peccata.

KARSAI. Szabadon, és bizváſt! Meg-tetzett, mind a' két réſzére nézve ez a' tanítás nálunk ſzámtalan bőlts embernek. Száleſius Sz. Ferentz még az első réſzét ſe győzi ditsérni: így írván Leſſiushoz: „Értém: hogy Atyaságod az Iſten-„ nek a' mennyei ditsőségre az által-látott tselekedetek-után „ tett rendelését védelmezi. Való: hogy ezt a' tanítáſt je-„ lesnek ismérem az ő régisége 's édeſsége-miatt és azért-is: „ mert azt a' Sz. Irásnak tulajdon valóságos ſzületett bizony-„ ſági erősítik. Ez a' tanítas nékem mindenkor tetſzett, „ azt én ama' máſiknál mindenkor igazabnak, kellemetesb-„ nek, és az Iſteni malaſzthoz, és irgalmaſsághoz illendőb-„ nek itéltem lenni.„ *

10. És én ezt egyenes útnak tartom lenni, söt a' ki mondáſomnak eleit helyén hadgya, végét nem tagadhattya. ** Igaz, hogy ebben a' tanításban ſemmire ſe mehetünk, ha a' jóságos tselekedetnek érdemét meg-nem vallyuk; de úgy tetſzik, a' Debretzenyi Teologuſſal már azt tegnap el-hitettem; azomban annak az ágazatnak továb'-való bizony-ságára a' következendő beſzédből-is elég juthat. Kérjünk a' Sz. Lélektől ſegítséget. Ti pedig fiaim tiſztán igazán kéſzülyetek az igaſság kereséséhez, és a' miben kételkedtek, adgyátok előmbe.

11. A'

---

* S. FRANC. SALES. In Litt. ad Leonard. Leſſium, ut hæc edita eſt a Sociis BOLLANDI ex Autographo Sancti ſub dato An. 1613. vel 18. (nam ultima nota obſcura eſt) XXVI. Auguſti & defenſa ab iisdem ut genuina contra Graveſonium; epiſtola publicata cum Apographo Sancti ſub dato ex Muſæo Antverpienſ. 1729. Kalend. Martii.

** TOURNELY de DEO pag. 254. h. e. qu. 23. art. 2. Cenſent alii, nullam dari reprobationem negativam adultorum fidelium propter ſolum peccatum Originale; eorumque neminem ſeu negative ſeu poſitive a gloria excludi, niſi propter præviſa eorum actualia peccata: quæ ſententia evidenter ac neceſſario connexa eſt cum alia circa Prædeſtinationem factam ex præviſis meritis gratiæ. Quippe ſi nemo prædeſtinatur niſi poſt præviſa ejus merita ex gratia, quanto magis nemo reprobatur niſi poſt præviſa ejus demerita? UTRAMQUE tenet citatus Tournel. pag. 236. DICENS: Efficax & abſoluta prædeſtinatio ad gloriam eſt poſt præviſa merita gratiæ. & 254.

11. A' PATAKI TOGÁTUS. A' Romaiakhoz írt levélnek 9. részében tizen egyedik versében azt olvaſſuk Ésau és Jákob felől: hogy midőn még nem születtettek vólna, avagy valami jót és gonoszt nem tselekedtek vólna (hogy a' választás-szerént az Isten szándéka meg-maradna) nem a' tselekedetekből, hanem a' hivótól mondatott néki, hogy a' nagyobbik szolgál a' kisſebbiknek, a' mint írva vagyon: Jákobot szerettem, Ésaut pedig gyúlöltem. 'S abban a' levélben még több illyenek-is találtatnak. KARSAI. Az a' levél az én fel-tett tárgyomat fel-nem bontya: semmit se félly jámbor! két féle képpen lehet azt az igét érteni a' mint magatok-is halhattátok eddig. Elöször betű-szerént, másodszor titkos értelemben. Az elsőre nézve itt a' szereteten és a' gyúlölségen csak a' világi jókat és fogyatkozásokat jelenti a' Sz. Irás: mert Teremtés könyvének 25. részében e' felől beszél az ó Testamentom-is, és csak erre az értelemre vezet bennünket; holott midőn Rebeka Aszszony észre-venné a' méhében viselt kettős gyermeknek nyúghatatlanságát, és erről tanátsot, és feleletet kérne Isten ő Sz. Felségétől; azt adá tudtára az Úr; hogy két népet visel a' méhében, 's hogy e' népnek egyike a' másikat meg-fogja győzni, 's a' nagyobbik szolgál a' kisſebbiknek. Ez a' jövendő mondás Dávid idejében tellyesedett-bé; holott az Iduméusok kik Ésau véréből szakadtak, az Izráeliták szolgáivá váltak. 'S ugyan-is midőn Malakiás Prófétának első részében azt mondotta vólna az Ur: Jákobot szerettem, Ésaut pedig gyúlöltem, azontúl meg-mutatta az említett helyen miképpen kellessék érteni ezt a' gyúlölséget. Puszttává tettem hegyeit, és az ő örökségét a' pusztának sárkánnyává. Imé ebben állott az Urnak Ésauhoz mutatott gyúlölsége. Sött a' mi több, szép jeles okokra nézve az Irás magyarázó böltsek Ésau örök idvösségének pártyát fogják. * Ha pedig e' jelen való igé-

* VIDE TIRINUM in Geneſim. Cap. 36.

nek titkos értelmére tekénteſz ; arra magyarázzad, a' miről ott Sz. Pál beſzéll. Ott Sz. Pál a' meg-tért Z'idók kevélységét akarta meg-alázni; holott abban ditsekedtek, hogy ők az ó Törvény-ſzerént végbe-vitt tselekedetek érdemiért nyerték-meg Iſtentől a' Kriſtus hitére vezérlő malaſztot, és ugyan azért, látván; hogy a' Pogányok, ha illyes érdemet nem mutathattak-is; még-is réſzesültek ebben a' ſzép bötsületben, ők-is bé-ereſztettek Urunk kebelébe; fel-indúlának, bánták, hogy ezek hozzájok haſonlókká tétettek. Ennek a' büſzke irígységnek eredetit akarta meg-fójtani Sz. Pál abban a' levélben, és azt akarta vélek el-hitetni: hogy midőn a' jó Iſten az ő kegyelmével az igaz hitre, az Evangeliom bé-fogadására a' ſzívet előſzer gerjeſzti, ſenkinek ſe végbe vitt, ſe végbe-menendő jóságos tselekedetére nem teként ő akkor. * Ez nem az én gondolatom, hanem Sz. Ágoſton Doktornak felelete, kire a' mint mondám, igen vigyáz Kálvinus-is, és ha valami kis mondását vallására térítheti; nem győzi magát hánni vetni. Sz. Ágoſton igy beſzéll: „ Meg-állok „ Sz. Pál ſzándéka-mellett, melly a' Romaiakhoz írt levelét „ egéſzlen által-járja: Az abban áll: hogy a' tselekedetek „ érdemiben ſenki ſe ditsekedgyék: MELLYEKRŐL ditsekedni „ mertek az Israeliták; azt itélvén: hogy az Evangeliomi „ malaſztra ők azért jutottak, mert azzal tartozott nékik „ az Iſten: holott az ó törvényt meg-tarták. Azért nem „ akarták: hogy az a' malaſzt a' pogányoknak is fel-adaſsék, „ mig Z'idókká eléb' nem leſznek, és igy érdemeſekké nem „ teſzik magokat. „ **

12. A'

---

* TEKÉNTS a' Debretzenyi Teologuſſal tartott beſzédre.

** S. AUGUSTINUS L. 1. ad ſimplicianum q. 2. n. 2. INTENTIONEM Apoſtoli, quæ per TOTAM Epiſtolam (ad Romanos) viget, tenebo, quam conſulam. Hæc eſt autem, ut de operum meritis nemo glorietur, DE QUIBUS audebant Israëlitæ gloriari, quod datæ ſibi legi ſerviſſent, & ex hoc Evangelicam gratiam tamquam debitam meritis ſuis percepiſſent, quia legi ſerviebant. Unde nolebant eandem gratiam dari gentilibus, tamquam indignis, niſi Judaica Sacramenta ſuſciperent.

12. A' JÖVEVÉNY. De az emlétett levélnek emlétett részében Fárao-felől az Irás azt bizonitya hogy Isten ő Sz. Felségétől: azért támasztatott, azért gerjesztetett fel, * hogy meg-mutatná az Úr Isten rajta az ő véghetetlen erejét, és hogy ki-hirdettessék neve széles e' világon. Végtére ugyan azon Irás bizonysága-szerént meg-keményíti az Isten azt, a' kit meg-akar keményíteni. KARSAI. A' bűnre, és a' gonoszságra Fárao Királyt nem gerjesztette, nem inditotta a' jó Isten, a' mint már beszédünk elején Istennek hálá bizonyossan észre vettük. Igaz mind-azon-által, hogy Fárao Királlyal úgy bánt Isten ő Sz. Felsége, hogy annak Istentelensége-által-is terjedne szent nevének ditsősége: mert által-látván öröktől a' Királynak a' bünben meg-általkodott akarattyát el-tekéllette Isten ő Sz. Felsége magában, hogy akkor rettentő tsuda-tételekkel fogja maga méltóságát hirdetni az Egyiptziusok, és a' világ-előtt. De ezzel kéményült, ezzel vakúlt-meg méllyebben a' Király? ezzel; de maga szabad akarattya-által: Isten ellene nem állott, láthatott vólna; ha a' malasztot meg-akarta vólna betsülleni: maga veszztegette-meg magát: mert belől a' malaszt eleget ösztönözé a' jóra: a' mint ismét Sz. Agoston Doktor tanítya Arany-szájú Sz. Jánossal együtt. ** Sz. Ágoston tanítása így vagyon: „ Tudta Fá-„ rao, mi jót vett Egyiptom földe Józsefnek oda jövetele-ál-„ tal. Ez a' tudomány tehát hiválta vólt Faraónak, és azzal „ arra ÖSZTÖNÖZTETETT: hogy Israel fiaival szépen bánnyék, „ és ne légyen hála-adatlan. Mint-hogy pedig ennek az hi-„ vásnak nem akart engedelmeskedni, sőt kegyetlenül bánt „ azokkal, kiknek irgalmassággal tartozott, büntetést ér-

„ dem-

---

* ROM. 9. 17. ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως, &c.

** S. AUGUSTINUS L. 83. QQ. q. 68. Numquid ergo latebat Pharaonem, quantum boni consecutæ fuerint terræ illæ per adventum Joseph? illius ergo rei gestæ cognitio vocatio ejus fuit, ut populum Israël misericorditer tractans non esset ingratus. Quod autem huic vocationi obtemperare noluit, sed exercuit crudelitatem in eis, quibus humanitas misericordiæ debebatur, meruit pœnam.

„ demlett.„ Aranyszáju Sz. János pedig e' képpen szóll: „ Haragnak edénnye vólt Fárao, ki az ő keménysége-által „ az Úr haragját fel-gyúllaszta. Mert noha hoszszas békes- „ séges-türéssel bánnék vele az Isten; meg nem jobbúlt; „ hanem meg-jobbíthatatlanná lett. Azért az Irás nem csak „ harag edényének, hanem veszéllyre készíttetett edénynek „ nevezé. El-készíttetett, az az el-készült a' veszélyre önnön „ maga-által tudni-illik, és tulajdon tselekedeti-által. Mert „ az Isten semmit se mulatott-el azokból, a' mik jobbítására „ szolgálhattak vólna; de azomban maga se mulasztott-el „ semmit-is azokból, a' mik őtet el-veszthették. Ha az Isten „ őtet penitentziára nem akarta vólna hozni, nem türte vól- „ na olly sokáig. * A' PATAKI TOGÁTUS. De még-is csak ugyan kegyelemnek, és malasztnak mondgya az Irás a' mennyei ditsőséget. KARSAI. Erre meg-feleltem ugyan már a' Debretzenyi Teólogusnak; de hogy tőlle ne kellessék kérdezősködnöd, meg-felelek itt-is. Malasztnak mondatik, igen-is; de az ő első eredetére, és gyökerére nézve: mert mint-hogy a' malaszt nélkül érdemes, és mennyei jutalomra méltó tselekedet elő nem álhat; az a' mi a' tselekedetnek a' Koronája, egyetemben malasztnak, és kegyelemnek-is méltán hivattatik. Igy szóllok meginț Sz. Ágoston Doktornak szép tanítása-szerént: fájjon, ha fáj Kálvinus Jánosnak, és azzal ne ditsekedgyék, mintha az ő fülébe súgta vólna a'

Nagy

* S. JOAN. CHRYSOSTOM. In Epist. ad Rom. homil. 16. pag. 616. Edition. Venet. Anni 1741. opera Montfaucon, & Monach. S. Mauri Tom. 9. Vas iræ erat Pharao; ideſt, homo, qui per duritiem ſuam iram DEI incendit. Longam enim ejus patientiam experſus, non melior effectus eſt, ſed incorrigibilis manſit. Ideo non modo vas iræ ipſum vocavit, ſed præparatum ad perditionem; id eſt apparatum; per ſe nempe & opera ſua. Neque enim DEUS quidpiam prætermiſit eorum, quæ ad ejus emendationem facerent, neque ille quidpiam prætermiſit eorum, quæ ipſum perderent, & omni venia privarent. Attamen hæc cum ſciret DEUS, cum multa patientia tulit eum, cupiens illum ad pœnitentiam deducere. Niſi enim hoc voluiſſet, non tam diuturna patientia uſus eſſet. Quia vero ille noluit patientia illa ad pœnitentiam uti; ſed præparavit ſe ad iram, uſus eſt illo DEUS ad aliorum emendationem, per illius ſupplicium alios ſtudioſiores reddens, & ſic potentiam ſuam oſtendens. &c.

Nagy Doktor az ő egéſz tudománnyát. Sz. Ágoſton D. így ſzóll: „A' mennyei ditsőséget helyeſſen értyük azon a' ma-„ laſzton, mélly az Evangeliomban malaſztért (adatott) „ malaſztnak mondatik. Malaſzt a' malaſztért, az az: (di-„ tsőség) az érdemes tselekedetekért, mellyek a' malaſztól „ adattak.„ * Tudom fiaim, ti-is vethetnétek Sz. Ágoſton Doktornak ſok féle könyveiből egynehány igéket itten ellenem; de ha idővel győzném, azokat mind meg-egyeztetném egyebekkel, a' miket mélységes Iráſiból én itt-is máſutt-is emlegetek. ** Sok féle eretnekekkel verſengett ez a' Sz. Atya, egy-féle igaſságot mondott mindenütt; de külömb-külömb-féle képpen kellett azt a' ſzájokba rágni. A' ki Sz. Ágoſton Doktornak értelme-ſzerént akar valamit végezni, nem egy könyvébe tekéntsen. Láſſa mit, és kivel béſzél: nagy ſzámot tartson azokra-is, a' miket máſutt mondott. Némelly helyeken tsak ſzaporán lát a' felelethez, tellyes végezését máſzſzorra maraſztya. De mind-azon-által ő-is mikor az illyen mélységes titkokra veti értelmének ſzemit; végtére tsak arra fakad: „Titok ez, mélység ez! „ az emberi elme ide bé-nem férhet, az ember meg nem „ foghattya: hogyan kárhoztaſſa az Iſten a' gonoſzt... azért „ kell-é tehát tsátsognod az Iſteni itéletek-ellen: mert „ meg-foghatatlanok? jobb' vólna Sz. Pállal rettegnünk tő-„ lök, és azt mondanunk: ó Iſteni bőltseségnek felsé-„ ge!„ ***

* S. AUGUSTINUS L. de Corrept. & Grat. c. 13. Recte quippe ipſa intelligitur, quæ in Evangelio legitur, Gratia pro gratia, id eſt pro meritis; quæ contulit gratia.

** VIDE R. P. FRANCISCUM FEJACEVICH. Dogmat. Theolog. de DEO. L. 5. c. 6. pag. 471. edit. Græcenſ. & HONORATUM TOURNELY locis citatis.

*** S. AUGUSTINUS Tom. 8. L. 21. contra Fauſtum. c. 3. pag. 352. Occultum eſt, altum eſt, inacceſſibili ſecreto ab humana cogitatione ſecluſum eſt, quemadmodum DEUS & damnet impium &c... Num igitur ideo adverſus divina judicia garrire delectat, quia ſunt inſcrutabilia? quanto convenientius, quanto accomodatius eſt modulo noſtro expaveſcere illic ubi Pauſus expavit, & exclamare, o altitudo divitiarum Sapientiæ & Scientiæ DEI, quam inſcrutabilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus? quanto melius eſt ita mirari, quod inveſtigare non ſufficis, quam &c.

13. A' PATAKI TOGÁTUS. Szeretném mind-azon-által, ſzeretném tudni, mire magyarázza tiſztelendő atyaságod az Efeſzuſiakhoz irt levélnek első réſzét, negyedik versét: ahol azt bizonitya Sz. Pál, hogy a' világ teremtéſe előtt lévő választás arra tzélozott, hogy ſzentek lennénk. Nékem úgy tetſzik, mintha azt mondaná: nem választott az örök életre az által-látott jóságos tselekedetekért: * KARSAI. Már megmondám, két vége vagyon a' valaſztásnak, egyik a' malaſztban áll, máſik az örök ditsőségben. Itt a' malaſztra-való választásról ſzóll az Irás. Olvasd-el továbba a' Sz. igét, és éſzre-veheted azt te magad is. „ Eléve el-rendelt, úgy-„ mond, minket a' JESUS KRISTUS által ő magában . . . ked-„ veſsé tett, vagy a' mint a' görögből-is éſzre vehetni, ma-„ laſztra emelt bennünket az ő ſzerelmes fiában, kiben „ váltságunk vagyon az ő vére által.„ ** Kell e' ide több ſzó? PATAKI. Jól éſzre-vette atyaságod. JÖVEVÉNY. Igaz, de az én kezemben még egy nagy kötés vagyon hátra. Sz. Pál Titushoz irt levelének 3. réſzében, 5. versében e' képpen béſzél: Nem az igaſság tselekedetiből, mellyeket mi tselekedtünk, hanem az ő irgalmaſsága-ſzerént üdvözitett minket. Ebből én igy okoskodom: KARSAI. Haſzontalan okoskodol, míg el-nem végzed az Irás igéjét. Az ő irgalmaſsága-ſzerent üdvözitett minket, úgy-mond, az új ſzületésnek ferdöje, és a' Sz. Léleknek meg-újitáſa-által. De a' ki az eléb említett kevély Z'idók-ellen tartott beſzédemet érti; által-látya, miről légyen itt-is a' beſzéd. A' PATAKI. Evvel az én ſzivem háborgáſa le nem tſillapodik, Sz. Pál Apoſtolnak a' Romaiakhoz irt levele ismétt eſzembe-jut. Látom annak kilentzedik réſzében, hogy némelly edényeket tiſzteſségre, némellyeket pedig gyalázatra rendel a' véghe-

tet-

---

* EPHES. 1. 4. Elegit nos in ipſo ante conſtitutionem mundi, ut eſſemus Sancti.

** IBID. 1. 6. Εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ (Clar. Ger. SS. Ambroſ. Hier. aliique) υἱῷ αὐτοῦ.

tetlen igaſságu Iſten: látom, hogy nem az akaróé, nem a' futó-é; hanem a' könyörülő Iſtené... KARSAI. A' malaſzt, és kivált-képpen az elsô, és utólsó malaſzt igen-is, és erről vagyon ott a' beſzéd: mert az Urnak elsô malaſztya nem oſztatik az Embernek érdemiért: miért adaſsék ennek, és miért nem amannak-is; arról ne-is gondolkodgyunk; ha Pelágiusnak feles tanítványival el-nem akarunk merülni a' mélly titoknak őrvénnyében. Más az, hogy mit aggódunk mi azon; egyebeket bizzunk az Iſteni irgalmaſságra, és véghetetlen igaſságára; minékünk (hálá légyen ô Sz. Felségének) ebben a' malaſztban, a' mint az emberi itélet az Iſteni igéretből által-értheti, vólt már réſzünk; az UTÓLSÓT ſem nyerhettyük-meg ugyan úgy, mintha valóságoſſan (DE CONDIGNO) meg-érdemlenénk az igaz; azomban ILLIK az Iſteni irgalmaſsághoz, hogy azoknak a' kik kereſik, kik hittel, reménséggel, és buzgó ſzeretettel, álhotatos könyörgéſſel eſedeznek érette, illik hogy meg-engedteſsék. Igy tanít Sz. Ágoſton Doktor. *

14. De hogy egyenes feleletet adgyak fiam a' kérdésre: arany ſzáju Sz. Jánosnak aranyos beſzédére vezetlek: Szent Pál Apoſtolnak emlétett levelét fejtegetvén épen úgy beſzél, mintha ſzépen kértem vólna, hogy írjon ennek az én vigaſztaló beſzédemnek bizonyságára valamit ô-is: olvaſsátokel, és merem mondani, ha valamellyik maga eſzét annak mélységes böltseségénél, és az Irásban nevelkedett tudománnyánál nagyobra nem tartya; bé tévén a' könnyvét hálákot ád az Iſtennek vélem együtt, hogy arra a' ſzivet vidámító beſzédre vezérlette. Bezzeg, a' kiket a' Sz. Lélek Páſztorokká tett, hogy az Anya-ſzent-egyháznak reájok bi-

* S. AUGUSTINUS L. de Dono Perſeverantiæ, cap. 6. Neque enim metuendum eſt, ne forte cum perſeveraverit homo usque in finem, aliqua in eo mala voluntas oriatur, ne perſeveret usque in finem. Hoc ergo donum DEI SUPPLICITER emereri, poteſt. VIDE S. CONCIL. TRIDENT. Seſſ. 6. cap. 13. VIDE ETIAM R. P. SCHMITTH. de Gratia Pag. 332. Tyrn. 1762.

zott részét, és nyájját oktatnák, igazgatnák, kiket az ő bévséges malasztyával, és sok-féle ajándékival meg-áldván az ő szent igéjének értelmére vezetett, bezzeg nem úgy beszillenek erről mint Kálvinus, hallyuk tehát arany száju Sz. Jánosnak egynehány szavait: „Midőn, úgy-mond, azt bi-„ zonyitya Szent Pál, hogy némellyeket Isten ő Sz. Felsége „ ditsőségre készitett; azt mondgya, hogy ez a' dolog „ nem az Isten dolga egészlen és épenségessen. Mert ha ez „ úgy volna, minden akadék-nélkül valamennyen mind üd-„ vözülnének... Mert nem csak a' Z'idók, hanem a' Po-„ gányok közül-is kik el vesztek, kik pedig üdvözültek. * „ Valamint tehát Fárao önnön maga istentelenségéből lett „ harag edényévé; szintén ugy emezek tulajdon jóságokból „ lettek irgalmasság edényévé. Mert jóllehet a' mi itten „ több, és nagyob'; az az Istennek tulajdona; de mind-„ azon-által VALAMI KEVESET vezettünk-bé ide mi-is. Mi-„ kor Pál azt mondgya: Hogy se nem az akaró-é, se nem „ a' futó-é; nem a' tehetségtől foszt-meg bennünket; hanem „ azt mutattya: hogy minden tellyességgel nem az emberé „ (a' mennyei ditsőség el-nyerésében) holott szüksége va-„ gyon a' mennyei malasztra-is. Meg-kell lenni akaratunk-„ nak, és futásúnknak, az igaz; de nem kell tulajdon tse-„ lekedetinkben biznunk, hanem az Isten kegyelmében: a' „ mint másutt-is meg-mondá Sz. Pál: nem én, hanem az „ Isten malasztya én vélem.„ **

15. Már

---

* S. JOANNES CHRYSOSTOMUS Tom. 9. Hom. 16. in Epistolæ ad Roman. c. 9, pag. 617. Edit. Venet. Opera & Studio Montfaucon, & Monach, S. Mauri Græco-Lat. Cum antea dicit, quæ præparavit ad gloriam, non totum DEI esse dicit. Nam si hoc esset, nihil impediret quo minus omnes salvi essent; sed rursum ejus præscientiam ostendit, & Judæos inter & gentes differentiam tollit. Nec parvam inde dictis suis defensionem parat. Non modo enim apud Judæos alii periere, alii salvi facti sunt, sed etiam apud Gentiles; ideo non dicit Gentes omnes; sed ex Gentibus, ut neque Judæos omnes, sed ex Judæis.

** IDEM IBID. Sicut ergo Pharao ex propria iniquitate vas iræ factus est, sic & hi vasa misericordiæ ex probitate sua. ὥσπερ οὖν ὁ Φαραὼ σκεῦος ὀργῆς

ἐγένετο

15. Már mint-hogy a' mint elmém engedé a' Jó Iſten ſegétségével, arra a' mit elômbe adtatok, meg-feleltem; arra vigyázzatok, a' mit én mondandok, és felellyetek-meg. Mit véltek? midôn Sz. Máté Evangeliſtának huſzon ötödik részében 34. versében azt mondgya az Ur JESUS: Jôjjetek én Atyámnak áldottai birjátok azt az Orſzágot, melly néktek világ kezdetétől fogva el-kéſzittetett; mire kell ezeket az igéket magyarázni? JÓVEVÉNY. Úgy tetſzik, ide a' fejtegetés nem kivántatik, mert itt az Irásnak minden ſzózattya ollyan mint a' nap-fény. PATAKI. Én azt hallám, hogy ezekben az igékben arról vagyon a' beſzéd, a' mi az itéletkor végbe-vitetik; de nem arról, a' mi öröktől-fogva elvagyon végezve. Vagy, hogy magyaroſſabban mondgyam; itt a' ditsőségnek oſztogatásáról ſzóll az Irás, de nem az örök életre-való örök válaſztásról. KARSAI. Tudom, hogy a' kiknek elég a' kés a' nyele nélkül-is, elég az Irás; ha tsorban veſzik-is kezek-közé, tudom, hogy így beſzéllenek. De azomban az igék nyilván valók: Jôjjetek, úgy mond én Atyámnak áldottai, birjátok a' világ kezdetétől-fogva néktek kéſzittetett Országot. BIRJÁTOK; ezzel bé-vezeti a' válaſztottakat az örök ditsőségre; birjátok a' néktek KÉSZÍTTETETT Országot; ezzel örök végezését és rendelését jelenti az itélő biró. Mind a' kettőnek egy féle okára mutat: az érdemes tselekedetekre tudni-illik; mert (ez a' MERT nagy vigyázáſt kéván) mert úgy-mond, éheztem és ennem adtatok. A' bal-félen állo lelkekre ſzintén illyen formán olvaſta-

---

ὀργῆς γέγονεν ἀπὸ τῆς οἰκείας παρανομίας· ὅτῳ δ ὅτοι σκεύη ἐλέους ἀπὸ τῆς οἰκείας εὐγνωμοσύνης. Nam etſi quod plus eſt, DEI ſit, at nos quoque parum quid intulimus. Ideo non dixit vaſa recte factorum, neque, vaſa fiduciæ; ſed vaſa miſericordiæ, oſtendens totum eſſe DEI. Nam illud, non eſt volentis, neque currentis, etſi ad modum objectionis poſitum ſit; attamen a' Paulo dictum, nullam affert dubitationem. Cum enim dicit, non eſt volentis, neque currentis, non potentiam tollit; ſed oſtendit non totum illius eſſe, ſed egere illum ſuperna gratia. Oportet enim & velle, & currere; confidere autem non propriis laboribus, ſed DEI benignitati, quod & alibi dicebat: Non ego autem, ſed gratia DEI mecum, &c. VIDE ETIAM locum e S. Chryſoſtomo hic ſupra citatum.

tik a' ſententzia. Mennyetek-el tőllem átkozottak az örök tüzre, melly az ördögnek és az ő angyalinak kéſzíttetett; mert éheztem, és ennem nem adtatok. Im' meg-vagyon itt-is irva mind az örök végezésnek, mind a' végezés bétellyesítésének az oka. Az egéſz igének tulajdon értelme tsak úgy vagyon tehát, a' mint már meg-mondám. Erre mutat Sz. Pál Apoſtol-is a' Korintuſiakhoz írt elsö levelének 2. réſzében, 9. versében és azt bizonítya: hogy azt a' kimondhatatlan ditsőséget a' jó Iſten azoknak kéſzítette, a' kik őtet ſzeretik. * Jól reá vigyázzunk e' két ſzavaira: SZERETŐINEK KÉSZÍTETTE. Az örök végezésről, és a' ditsőrégnek kéſzítéséről ſzóll a' levél. El-vagyon öröktől fogva rendelve ez a' ditsőség, el-ſzánta már azt az Úr Iſten; de kinek? azoknak, a' kiktől SZERETTETIK: el-ſzánta az örök kinokat-is már a' véghetetlen idők-előtt; de kinek? a' fesvényeknek, a' felebaráti ſzeretettől el-fajzott lelkeknek. Mennyetek-el tőllem átkozottak az örök tüzre, melly az ördögnek, és az ő Angyalinak kéſzíttetett. Miért kéſzítettett Uram a' ditsőség? mert, éheztem, úgy-mond, és ennem adtatok. 'S hát édes Teremtőm, mint hogy azok a' kinok-is már valakinek ſzámára kéſzítettek; kinek kéſzítettek Uram, és vallyon mi okért? El-kéſzítetett az ördögnek és az ő Angyalinak: ez egy; mert éheztem, és ennem nem adtatok. Ihol az egéſz kéſzület, végezés és ennek bétellyesítéſe. ** Látta és láttya (mert az értelem, akarat, és minden-féle tekéletesség véghetetlen az Iſtenben) látta el-rendeléſe és végezéſe-kor mind malaſztyát, mind teremtett állattyának ſzabad akarattyát, érdemit, és végbe menendő

* 1. CORINTH. 2. 9. Oculus non vidit, auris non audivit, quæ PRÆPARAVIT (ἃ ἡτοίμασεν) DEUS DILIGENTIBUS ſe.

** TOURNELY loc. cit. Quid eſt autem PARATUM? niſi ab æterno deſtinatum. Quare vero deſtinatum? propter prævisa, quæ futura erant eorum opera miſericordiæ. VIDE amplificata hæc argumenta in R. P. PRILESZKI Tractat. de DEO hic. & R. P. PEJACEVICH hic.

nendő tételeményit: Sz. ſzine-előtt forgott öröktől fogva az, a' mi a' véghetetlen böltseséget és jóságot a' végezésre felgerjeſzthette: látta tudni illik kinek kinek mind a' malaſztáltal végbe-menendő érdemes tselekedetit, mind az el-tékozlott malaſzt-után következendő gonoſságit, látta, kinek minémű állapottya leſzen útólsó pihenéſekor. Az Ur Iſtennek örök akarattya az-is, hogy a' gonoſzok el-ne veſzſzenek, esküſzik Ezekiel Prófétának harmintz hatodik réſzében, tizenegyedik versében, hogy ő nem akarja az iſtentelennek halálát; hanem ellenben, hogy meg-térjen az ő útyától, és éllyen. Ez a' két akarat öſzve nem fér: ha azt nem mondgyuk, a' mit eleinten mondánk vala. Ebből az következik: hogy a' kinek Iſten ő Sz. Felsége örök veſzedelmét elſzánnya, és a' kit a' kinokra rendel; bizonyoſſan által, és elől-látott bünéért rendeli-el arra, 's míg arra-való érdemét nem láttya, még el-tökéllett ſzándékában ſem kárhoztattya el. Az emberi tselekedetet öröktől-fogva ollyannak láttya, a' mellyen, ugy láttya, a' mint vagy jutalmat, vagy bőſzú álláſt érdemell az ő Sz. ſzine, és igaz itélete-előtt, úgy téſzen felőle, és embere-felől végezéſt, a' mint láttya, hogy meg-érdemli. Tekéntsünk a' Sz, Atyákra. Vélem vannak, meg-egyeznek; ők-is így tanítanak. Máſok akár mit beſzéllyenek, előre hátra elméjeket akár mint futtaſsák; én Ireneusnak, és itten Origenesnek, Tertulliánusnak, Szent Ambrus Pöſpöknek, Sz. Jeronimusnak, Aranyſzáju Sz. Jánosnak, Sz. Hiláriusnak, Sz. Epifániusnak, Szent Ágoſton Doktornak, Sz. Proſper és Fulgentius tanítvánnya vagyok. Ezek mind azt tanítyák, hogy az örök életre, és kárhozatra-való rendeléskor ugy nézett a' jó Iſten kinek kinek jövendő tselekedetére, a' mint az-által vagy a' kinokat vagy a' ditsöséget meg-érdemellhette: úgy oſztogatta és el-tekéllett ſzándékában úgy kéſzítette, 's azoknak ſzánta mind amazt, mind emezt, a' mint kiki meg-érdemlette tselekedetivel. Imé az én ſzent és mélly elméjű Meſterim közül egynehánynak ſzép ſzavai. „Honnét vagyon az, úgy-mond

„ Arany-

„ Aranyszáju Sz. János, hogy ezek az haragnak, amazok az „ irgalmasságnak edényei? meg-felel: ki ki tulajdon akara- „ tyának fel-tett szándékából, vagy a' mint a' görögben ol- „ vassuk: kinek kinek tulajdon választásából.„ Fárao Királyt az Irással harag edényének, és a' veszélyre készített em- „ bernek hija, de ki által készittetett, avagy készült-el a' „ vészélyre? arra készült úgy-mond ő maga, és tulajdon- „ tselekedeti által.„ * Tessék azt a' beszédet el-olvasni, mellyel Sz. Pál Apostolnak a' Romaiakhoz irt levele kilentzedik részét fejtegeti, és töb' e' féle mondására talál ott, a' ki jól belé néz. A' többi-között ottan igy beszél. „ Mi- „ kor Pál azt irja; hogy a' fazekasnak hatalma vagyon arra „ hogy a' sárból akár tiszteségre, akár tsufságra-való edényt „ készitsen: azt ne véllyed: hogy itt Sz. Pál az Istennek „ tellyességgel el-kérülhetetlen szándékát emlegeti. Mert ha „ itt illyes el-kerülhetetlen szándékunak bizonyittya lenni az „ Istent: maga az Isten mind a' jóknak, mind a' rosszsza- „ nak alkotója (és úgyan igy alkotójok lészen rosszságok- „ nak is) és igy maga az ember vétkes nem lészen: sőt Pál „ maga magával-is ellenkezni fog e' képpen; ellenne mond „ maga magának ha itt ezt tanittya: holott Sz. Pál másutt „ mindenütt, az ember tulajdon akarattyának VÁLASZTÓ ÉS „ VÁLOGATÓ SZÁNDÉKÁT Koronázza. Másutt igy tanit: „ Ó mi nagy ditsőséges és boldog igék ezek! nem mond- „ gya: vegyétek; hanem örökségül birjátok; úgy-mint ma- „ gatokét, úgy mint azt a' mi reátok atyátokról maradt: „ ezek titeket öröktől fogva illetnek. Most vigyáz- „ zunk: Mert úgy-mond: mint-hogy tudtam hogy illye- „ nek lésztek, ezeket a' mennyei jókat néktek el-készi- „ tém.„

---

* S. CHRYSOSTOMUS Hom. citata. pag. 617. Unde igitur hi vasa iræ, illi misericordiæ? ex proprio voluntatis proposito. ἀπὸ προαιρέσεως οἰκείας. IBID. pag. 616. Non modo vas iræ ipsum (Pharaonem nempe) vocavit, sed præparatum ad perditionem; ideſt apparatum; per se nempe & opera sua. οἴκοθεν μέντοι ἢ παρ' ἑαυτῆ.

„ tém.„ * Sz. Jeronimus Doktor, kinek ismét Iráſiban én felötte gyönyörködöm, Joviniánus-ellen irt máſodik könyvében e' képpen beſzélget arról, a' mit Urunk Sz. Máténak huſzadik réſzében Zebedéus fiainak mondott: „El-kéſzittet„ tek úgy-mond, menyeknek Orſzágában ſok és külömb„ féle véndég-helyek a' ſok és külömb-féle erköltsek ſzámá„ ra, és azok a' vendég-helyek nem a' ſzeméllyeknek, ha„ nem a' tselekedeteknek adatnak. Héjjába kéritek tehát „ tőllem azt, a' mi rajtatok áll, azt a' mit az én atyám„ „ azoknak kéſzitett, kik MÉLTÓ ERKÖLTSÖKKEL arra a' nagy „ méltóságra fel-menendők.„ **

16. Magyarázzuk még meg Orígenes ſzavait-is. Sz. Pál Apoſtolnak a' Romaiakhoz irt levelét fejtegetvén, a' nyoltzadik réſznek 29. verſéről így beſzél: „Nyilván való ſzók„ kal bizonyittya az Irás, hogy AZOKAT válaſztotta az Ur „ Iſten a' Kriſtus képének, és ditsöségének haſonlatoſságára, „ a' kikben elől-látta AZOKAT A' SZENVÉDESEKET, mellyek„ kel haſonlók leendenek az ő Sz. Fiához.„ *** A' mit

* S. JOAN. CHRYSOST. Homil. cit. pag. 615. Et cum adjicit, & dicit: An non habet poteſtatem figulus luti, ut ex eadem maſſa fingat aliud quidem vas in honorem; aliud in contumeliam: cave putes hæc ad opificii rationem a Paulo dici, vel ad propoſiti neceſſitatem; ſed ad œconomiarum poteſtatem ac differentiam. Nam ſi non ita accipiamus, multa ſequentur abſurda. Si enim de propoſito hic quæſtio eſſet, & bonorum & non bonorum ipſe opifex eſſet. Videbiturque homo extra culpam eſſe: ipſeque Paulus videbitur ſecum pugnare, qui ubique PROPOSITUM VOLUNTATIS coronat. IDEM HOMIL. 8. in c. 25. Matth. O quantæ gloriæ, quantæ beatitudinis hæc verba ſunt! Nec dicit, accipite: ſed hæreditate, quaſi propria, quaſi paterna, quaſi veſtra, quæ vobis a principio debebantur. Nam antequam nati ſitis, quia ſciebam vos HUJUSMODI futuros, hæc vobis a me præparata fuerunt.

** S. HIERONYMUS L. 2. adv. Jovinianum pag. 114. Edit. cit. Paratæ inquit, ſunt in cœlo diverſæ & plurimæ manſiones, plurimis diverſiſque virtutibus, quas non perſonæ accipiunt, ſed opera. Fruſtra ergo a me petitis, quod in vobis ſitum eſt, quod Pater meus illis paravit, qui dignis virtutibus ad tantam aſcenſuri ſunt dignitatem. IDEM. Ep. 150. Ad Hedib.

*** ORIGENES loco cit. Evidenter oſtendens, quod eos, quos præſcivit DEUS tales futuros, ut Chriſto ſe in paſſionibus conformarent; ipſos etiam conformes, ac ſimiles imaginis ejus prædeſtinavit, & gloriæ.,. Præcedit ergo Præſcientia DEI, per quam noſcuntur, qui in ſe labores, & virtutes habituri ſunt; & ita prædeſtinatio ſequitur.

ennek bizonyságára egyéb' Sz. Atyák írtak, az igen sok. Sz. Irenéus így szóll: „A' mindeneket elől-látó Isten mind a' két „ félieknek illendő lakó-helyeket készített, és azoknak „ ugyan, a' kik az rodhatatlanság világosságát KERESIK, „ ÉS AHOZ TÉRNEK, kegyesen oda ajándékozza a' kévánt „ világosságat; egyebeknek pedig setétséget készített.„ * Sz. Ambrus szavai e' következendők: „Nem tett addig ren„ deléſt, míg által nem látta (az emberi tselekedetet) ha„ nem azoknak rendelé-el a' jutalmat, a' kiknek elöl láta „ érdemeket.„ ** Sz. Epifánius pedig az Ur szavát így fejti: „Nem enyim az, hogy néktek adgyam: hanem ha „ dolgoztok, készen fog lenni néktek az én Atyámtól.„ *** Sz. Hilárius-is ezt tanittya mondván: „Az el-válaſztás nem „ akármi szem-bé-kötve tett itéletnek a' múnkája; mert az „ el-válaſztás az érdemnek ki-válaſztásából tétetett.„ **** Sz. Ágoston Doktor egyik helyen azt írja az Apoſtol szavá- után: „Hogy az Isten a' válaſztáſt mind az ő kegyelme„ „ mind az emberek igaſsága-szerént tette, és illy szavakat „ ád az Istennek: Én őket el-válaſztám, mert láttam elméje„ ket, hogy nem magokban biznak, hanem bennem.„ ***** Máſutt

---

* S. IRENÆUS L. 4. c. 16. Qui igitur abſtinuerunt a paterno lumine, & transgreſſi ſunt legem libertatis, per ſuam abſtinuerunt culpam: DEUS autem omnia præſciens, utrisque aptas PRÆPARAVIT habitationes, eis quidem, qui inquirunt lumen incorruptibilitatis, & ad id recurrunt, benigne donans hoc, quod concupiſcunt lumen; aliis vero PRÆPARAVIT tenebras. &c.

** S. AMBROSIUS L. 5. de Fide c. 15. Quos præſcivit, hos prædeſtinavit, quia non ante prædeſtinavit, quam præſcivit: ſed quorum merita præſcivit, eorum præmia PRÆDESTINAVIT.

*** S. EPIPHANIUS hæres. 69. ait: Hoc vult oſtendere, quod non juxta perſonarum acceptionem res iſta fiat, ſed pro dignitate. Non eſt meum dare vobis; ſed ſi laboraveritis, ERIT VOBIS PARATUM a Patre meo.

**** S. HILARIUS in Pſ. 64, Non res indiſcreti judicii eſt electio, ſed ex MERITI DELECTU facta diſcretio eſt.

***** S. AUGUSTINUS Serm. 100. De Verbis Evangelii S. Lucæ c. 10. al. Serm. 7. de Verbis Domini: Quos voluit DEUS hos elegit. Elegit autem, ſicut dicit Apoſtolus, & ſecundum ſuam gratiam, & ſecundum illorum juſtitiam... Ego illos elegi, quia vidi mentes illorum de me præſumentes, non de ſe.

Máſutt bátran reá ſzabadít arra bennünket: „Hogy bizváſt „ azt tartsuk: hogy az Iſten érdemünkre nézve rendelt-el „ bennünket az örök ditsőségre, tsak azomban a' mi érde- „ meinket-is Iſteni ajándékoknak esmérjük. * Jó az Iſten, „ igaz-is az Iſten, úgy-mond máſutt Sz. Ágoſton Doktor, „ meg-ſzabadíthat érdemünk-nélkül holott ő jó: de érde- „ metlenségünk avagy gonoſz tselekedetünk-nélkül el-nem „ kárhoztathat ſenkit-is; mert ő igaz. ** Egy ſzóval: „ Azért nintsen a' kárhozatra menendő ember el-rendelve „ a' ditsőségre: mert érdemetlensége által-vagyon látva. „ Teſsék Sz. Proſper könyvébe tekénteni.„ ***

17. Ebből vegyétek-észre mi nagy iſtentelenség légyen el-rejtve abban az oktalan, és paraſzt mondásban, melyhez a' kik nálatok kétségbe akarnak esni, örömeſt támaſzkodnak. **** Hallám iſjú legény koromban azt nem egyſzer én-is: Vagy erre, vagy amarra tsak el-vagyok, úgymond,

---

* IDEM (Pelagianis contendentibus prædeſtinationem ad gloriam fieri ex meritis, aſſentiri non recuſat, modo agnoſcant merita illa per gratiam comparari.) Verba habe e L. de Gratia & Lib. arbitr. c. 6. Si merita noſtra ſic intelligerent, ut etiam ipſa dona DEI eſſe cognoſcerent, non eſſet reprobanda iſta ſententia.

** IDEM L. 3. contr. Jul. c. 18. Bonus eſt DEUS; juſtus eſt DEUS; poteſt aliquos ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt: non poteſt quemquam ſine malis meritis damnare, quia juſtus eſt.

*** S. PROSPER in' Reſponſione Ad 12. object. Gallorum. Non ideo vires obedientiæ cuiquam ſubtrahit, quia eum non prædeſtinavit; ſed ideo eum non prædeſtinavit, quia receſſurum ab ipſa obedientia eſſe prævidit. IDEM in 3. Reſponſione ad Capitula Gallorum. Quod hujusmodi in hæc prolapſi mala, ſine correctione pœnitentiæ defecerunt, non ex eo neceſſitatem habuerunt, quia prædeſtinati non ſunt: ſed ideo prædeſtinati non ſunt, quia tales futuri ex voluntaria prævaricatione præſciti ſunt. S. FULGENTIUS L. 1. ad Monim. c. 24. Offenſurus DEUS, quid reddendum præſciverit, & quid donandum; prædeſtinavit illos ad ſupplicium quos a ſe præſcivit voluntatis malæ vitio diſceſſuros: & prædeſtinavit ad regnum, quod ad ſe præſcivit miſericordiæ prævenientis auxilio redituros, & in ſe, miſericordiæ ſubſequentis auxilio, eſſe manſuros. VIDE Tertullian. L. de Præſcript. c 8. S. Baſil. in Conſtit. Monaſt. Citatur pro hac ſententia, quatenus eſt de Prædeſtin. ad Glor. S. Thomas, quanto magis de Reprob.

**** HOC ARGUMENTUM Card. Sfondrati vocat Calvini Sophisma. In nodo Prædeſt. diſſoluto part. 1. pag. 62. Edit Colon. 1705. BECANUS L. 2. in Manuali pag. 456. vocat dilema hominum deſperatorum,

már rendelve az Iſteńek örök végezéſe-által,minek az igyekezet? Felellyünk-meg az oktalannak az ő oktalanſága-ſzerént,a' mint az Irás javaſollya, hadd láſſa, hogy az illyen kortsmán termett okoskodáſok a' józan embert meg-nem tantorityák, és fel-tett ſzándékától meg-nem tartóztattyák. Igaz ugy-é, hogy léſzen eſztendőre elegendő kenyered, borod, avagy fogyatkozáſt ſzenvedſz mindenikbe? egyik réſznek bé-kell tellyeſedni. Látya már öröktől fogva az Iſtennek véghetetlen böltsesége; ha ebből a' betegségből ki-gyógyúlſz e', nem e'? ez a' ſzemélly hozzád megyen-é vagy nem? ebből a' te fiadból léſzen-é valami jövendőre vagy nem? Noſzſza ne ſzántaſs, ne vetteſs, minek kapáltatſz? minek a' béres? minek a' nap-ſzámos? minek az orvoſság? egy ſzemélyt ſe kéreſs, iskolára, és az emberek-közé egy fiadat ſe ereſzſzed; el-ſzánta már az Iſten vagy erre vagy amarra a' jó ſzerentsére. Nó tetſzik e' tanátsom? Be kár az okos emberben, ha eſzével nem él! Láttyuk, tapaſztallyuk, hogy a' ki e' világi, és mindennapi állapotban éſzſzel, vigyázáſſal, és igyekezettel lát mindenhez, nyerteſſeb' a' többinél, el-nem hitettyük magúnkal, hogy mig élünk, addig mind egy a' jó végre akár alugyunk, akár múnkálkodgyunk: Dávid Királynak, és Jákob Pátriárkának példája-ſzerént vérrel és verétékkel kereſsük még a' Próféták-által meg-igért földet, és Országot-is, az Irás intéſe-ſzerént meg-bötsüllyük az orvoſt a' ſzűkség-kedvéért, ſenki azt nem várja, hogy a' ſzájába sült galamb repüllyen: akár mi légyen Iſten-előtt öröktől fogva el-végezve, tsak arra vigyázunk, hogy a' mi mennyei Sz. Atyánk ſegétségével mi a' mi hivatalunkban jól el-járjunk, a' többit ezzel együtt az ő áldására bízzuk; és tsak az örök élet keresésében akarunk a' józan elménck tanátsától, egyéb' ditsíretes ſzokásúnktól, a' ſzentek példájától, az Ur Jesus Kriſtus Sz. ſzavától el-állani! Jobban tudta nálúnknál a' mi kegyes meg-Váltónk, kinek légyen az a' korona el-keſzítve; még ſe győzött biztatni, és arra kérni minyájúnkat: hogy kereſsük, tsak kereſsük az Iſten Országát: tudgya annak a'

gyáva

gyáva okoskodásnak minden érdemét a' késértő-is, tudgya, hogy vagyon örök rendelés, és választás; de azért veſztég ülé? nem fúttya é-meg, mint az éhező oroſzlány ſzéles e' világot hogy valakit keleptzejébe keritsen? El-ne hadgyuk magúnkat az oktalan ámittók kedvéért! Mienk az örök élet minden bizonnyal ha kész akartva el-nem veſztyük. „ A' ti „ tulajdon elteteknek jó jámbor és iſtenes folyamattyából „ vegyétek-eſzre, úgy-mond Sz. Ágoſton Doktor: hogy az „ Iſteni malaſztnak kegyelmes el-rendeléséhez és predeſzti- „ nátziójához tartozandók vadtok. Már hogy az engedel- „ meſségben végiglen meg-maradgyatok, arra a' világoſság „ Attyát mindennapi imádsággal kérjétek, és reménlyétek. „ Ezt tselekedvén bizzatok; hogy az örök életre-való Ren- „ delésből ki nem eſtetek: holott még azzal-is meg-áld „ benneteket az Iſten, hogy tőle azt kérjétek. „ * Az Iſteni malaſztot el-ne tékozollyuk; ma úgy-mond a' Z'öltár, ha ſzavát hallyátok, ſziveiteket meg-ne keményétsétek. Egy ſzóval: kérjetek, és meg-adtatik néktek. Héjjába a' Miatyánkra Urunk minket nem tanitott: héjjába az ő Orſzágának el-jövetelét mindennap nem kéreti: héjjába nem prédikállott, héjjába nem ſzenvedett, haſzontalan nem öſztönözött annyit a' jóságos tselekedetekre, a' ſzüntelen imádságra, a' penitentzia-tartásra, az hitre, reménységre, és a' ſzeretetre. Vagyon minden bizonnyal, vagyon felőtte nagy haſzna a' jóságos tselekedeteknek, és főképpen jövendőre nézve: mert azokat az elő Iſtennek fia maga javaſollya, az javaſollya, a' ki azért jött e' világra, hogy azokat üdvözítené, a' kik el-veſztek, és el-tévelyedtek.

* S. AUGUSTINUS L. de Dono Perſeverantiæ cap. 21. De ipſo curſu veſtro bono, rectoque condiſcite, vos ad prædeſtinationem divinæ gratiæ pertinere. Vos ipſam obediendi perſeverantiam a Patre Luminum, a quo eſt omne datum optimum, & omne donum perfectum, ſperare debetis, & quotidianis orationibus poſcere. Atque hoc faciendo conſidere, non eſſe vos a Prædeſtinatione alienos, qui etiam hoc, ut faciatis, ipſe largitur.

18. De ſzoros a' mennyei kapu, ſokan vannak az hivataloſok, és keveſen az el-válaſztottak? hallyátok Sz. Ágoſton Doktor ſzép vidámító ſzavát, és azután Iſten hirével elmehettek. „Ez mind igaz; úgy-mond, Sz. Ágoſton Dok„ tor, de mind-azon-által az-is az Iſten ſzava Sz. Mátenál a' „ nyoltzadik réſznek tizen egyedik versében, hogy ſokan „ jönek nap keletről, és nap nyugotról, és le-telepednek „ Abrahámmal, és Isákkal, és Jákobbal mennyeknek Or„ ſzágába. Ez a' ſokaság meg-mutattatik Sz. János jelené„ ſe könnyvében-is. Ott az hetedik réſznek kilentzedik „ versében ſzámtalan a' boldogúlt lelkeknek a' ſzáma, azt „ ſenki meg nem ſzámlálhattya-vala, minden nemzetből, és „ nemzetségekből, és népekből, és nyelvekből, fejér ſzinű ruhákba valának öltözve, és pálmák a' kezökben. Már, úgy-mond a' Sz. Atya, hogy hogy lehetnek keveſen, ha illy ſokan vannak? az Iſten igazsága bizonítya mind a' kettőt. Hallyátok feleletét. „Az örök életre el-válaſztott lelkek a' „ kárhozatra menendőkhoz képeſt, igaz hogy keveſen van„ nak; de mind-azon-által nagy magában, és felötte nagy az el-válaſztottak ſzáma. * Bizzunk az Iſtenben, de mindenek-elött igaz hitünk légyen. Tudom Uram! én Teremtőm: hogy énnékem, kit annyi malaſztal meg-áldottál, önnön vétkeimtől, és gyarlóságomtól felette kell rettegnem; de tudom azt-is: hogy a' te nagy irgalmaſságod, véghetetlen. Vétettem Uram! de meg-téreſemre imé vagyon időm, 's a' te kegyelmed kéſz. Kéſért ezután-is, kéſért, általlátom,

* S. AUGUSTINUS L. 4. contra Creſconium Donatiſtam pag. 514. edit. cit. In paucis, inquis, &c. non intelligens qoomodo a Domino dictum ſit, paucos intrare per anguſtam portam: cum & multos dixerit ab Oriente & Occidente recubituros cum Abraham, Iſaac, & Jacob. Sed & in Apocalypſi demonſtrentur ex omni gente & tribu, & lingua millia candidatorum, quæ nemo numerare poſſit. Qui profecto & multi ſunt per ſe ipſos, & iidem ipſi pauci ſunt in comparatione longe plurium qui cum diabolo puniendi ſunt. IDEM CONTRA SECUNDIN. MANICH. pag. 546. Sanctorum autem paucitas, quorum anguſta via eſt, in comparatione ponitur multitudinis peccatorum &c. VIDE etiam L. 3. contra Creſcon. Donatiſt. pag. 473.

látom, mind teſtem, mind más ellenségem: hogy a' koronámat előlem el-ragadgya; de a' te Sz. malaſztoddal mind addig fogok múnkálkodni: téged mind addig kérlek; míg végtére a' te Sz. Orſzágodba, az örök boldogságba bé nem vezetſz. Fiaim! egy a' Lélek: ma holnap itt terem a' halál: a' bóldogságnak vége nem léſzen.

19. A' PATAKI. Jó a' jó tanáts, azt akár ki adgya. Ez az egéſz beſzéd okkal, és móddal jár. Köſzönöm édes Atyám! vidámul a' ſzivem, telik reménységgel. A' JÖVEVÉNY. Szerentsés utat kedves Atyám Úram! ki tudgya? talán ma-holnap más egy öltözetben fogunk Karsán Atyaságod-előtt meg-jelenni; ha az Iſten éltet. A' KARSAI. Iſten hozzátok édes jó fiaim! áldgyon-meg benneteket, a' ki meg-áldotta Ábrahám Atyánkat, és vezeſſen ki benneteket, mint néha napján őtet, Úr Káldéa váraſsából, 's adgya-meg végezetre, a' mit jutalom fejébe meg-igért Ábrahámnak.

HETEDIK RÉSZ.

Az üdvöſséges Félelemről.

REFORMÁLT VALLÁS.

Az egyſzer meg-igazúlt ember olly bizonyos az ő üdvöſsége-felől mint az hit akár mellyik ágazatyának igaſságáról.

SZENT IRÁS.

1. SZent Pál a' Korintuſiakhoz írt 1. lev. 9. réſz. 27. vers. e' képpen beſzéll: „ Verem a' teſtemet és ſzolgá-„ lat-alá vetem, ne találam, midőn egyebeknek prédikállottam, én magam el-ne vetteſſem (vagy) el-vettetté

„ ne

„ ne vállyak.„ Ide tartozandó Sz. Pál 1. Cor. 10. Philip. 2. Rom. 8. Mert a' Tridentomi Gyülekezet-is ezeket emlegeti.

2. A' Dordrátzi Gyüleközetben, a' hol 1618. eſztendőben az Anglia, Skotzia, Háſſia, és Helvetzia-béli Reformátuſok öſzve-ültek; illy tanitáſt adának-elé: „Az hivek bizo„ nyoſok az ő üdvöſségekről. És ha valami félelem a' ſzivé„ be találna ütközni az ollyan jámbornak üdvöſsége-felől, „ ne találtán meg-eſsék, és igy a' pokol ott érje; arra in„ tetik a' népet: hogy az illyen félelmet merő ördögi ké„ sértetnek itéllye.„ * Ezt tanitá Kálvinus-után Béza, ezt fejtegetvén az Angliai Teólogusok azt merék mondani: „ Hogy az üdvöſségnek ez a' bizonyoſsága ollyan az hivek„ ben, valamint az, a' mellyel egyéb ágazatokhoz ragaſz„ kodnak.„ Erről a' bizonyoſságról nem ſzabad a' valóságos Kálviniſtának kételkedni.

3. Az illyen tanitáſt ellenben a' Tridentomi Nagy-Gyüleközet átok-alá botsátott régenten mondván: „ A' ki azt „ mondgya: hogy bizonyoſſan egy általlyában, meg-határozhatatlan és meg-tsalatkozhatatlan bizonyoſsággal ő néki „ meg-léſzen ama' végig-való meg-maradásnak nagy ajándéka: ha tsak ezt különös jelenésből nem tanúllya; Átkozott légyen.„ **

4. Régen kereſte ezt a' bizonyoſságat lelke vigaſztalására a' Református vallásnak az a' réſze, melly Arimini Jakabot Batáviai Lugdunumnak Teólogusát követvén a' Remon-

* SYNODUS DORDRAC. An. 1618. Seſſ. 13. 13. Decembr. apud BOSSUET. Hiſt. Proteſt, Pag. 210. Tyrnav. 1734, Veri fideles . . certi eſſe poſſunt, & ſunt de ſalute ſua, & perſeverantia.. MONENT: hanc certitudinem non provenire ipſis a revelatione ſpeciali, ſed ex fide promiſſionum Scripturarum in verbo DEI, a teſtimonio Spiritus. ADDUNT: Hanc tamen Fidei plenitudinem, & perſeverantiæ certitudinem in tentationibus, & dubiis carnis, contra quæ certandum eſt, non ſemper ſentiri.

** S. TRIDENT. Seſſ. 6 Canon. 16. Si quis magnum illud usque in finem perſeverantiæ donum ſe certo habiturum abſoluta & infallibili certitudine dixerit, niſi hoc ex ſpeciali revelatione didicerit; Anathema ſit.

monſtrántes nevü Kálviniſtáknak nevet ſzerzett : forgatták a' Bibliát ; olvaſták : hogy meg-bánás-nélkül vannak az Iſten ajándéki, 's az ő hivatallya. ROM. 11. 29. Tudták a' Remonſtránteſek, hogy annak a' meg-általkodott bizonyoſságnak az egéſz fundamentoma tsak ez a' vers ; de látván, mind-azon-által hogy jóllehet az Iſteni ajandékok és igéretek meg-máſolhatatlanok ; látván mondok mind-az-által : hogy a' Z'idó népet, kinek annyi igéreteket tett vala a' jó Iſten mind Egyiptomban, mind a' puſztában, Kánán földén annyit zaklatta ; hogy végtére rabbá tenné ; látván : hogy Saul Királyt, kit Orſzággal ajándékozott-meg, 's olly ſzép hivatallal méltatott ; végtére tsak ugyan el-hadta, ki-forgatta Orſzágából, életéből, tulajdon kegyelméből ; félteni kezdették ők-is a' lelkeket. Méltán ! mert a' mit a' jó Iſten ajándékoz, nem ajándékoz oda mindenkor örökössen ; és a' mit igér, azt néha úgy igéri : HA MI végbe-viſzszük azomban azt, a' mit tőlünk kéván.

5. Nem de nem Judáſt Apoſtoli méltóságra válaſztotta ? nem de Simon Máguſt hittel, és az hiveknek társaságával meg-ajándékozta ? bé-vette az hivek ſzáma köze ; de hová lett végtére az a' nagy Apoſtol, Kriſtus társa, az Apoſtoli karnak néha napján ſzerentsés ſzemélye ? Simon, kiről azt olvaſſuk az Apoſtolok Tselekedetinek 8dik réſzében, 13. versében : hogy Simon ő maga-is hűn, és midőn meg-kereſztseltetett vólna, Filephez adá magát ; végezetre azt hallá Sz. Pétertől ; veſzſzen veled a' te pénzed. Nints néked réſzed, ſe ſorſod e' dologban : bűne botsánattya TALÁMMÁ vált, az eretnekeket ő róla kezdgyük ſzámlálni. Vallyon, ha a' Sz. Kereſztség-után azt nem mondhatta maga-felől Simon : tudom bizonyoſon, és hiſzem, hogy a' vett kegyelemben végig meg-maradok, bizonyos vagyok mennyei koronámról ; hogy hogy teheti magát bizonyoſsá erről a' végig-való meg-maradásról a' Református ? látván Judás példáját, halván Simon Mágusnak boldogtalan nagy eſetét, az

égből az Angyalok hullását ſzémlélvén, eſzébe juttatván Ananiáſt Szafirával együtt.

6. Azt felellyem-é én-is erre vallyon, a' mit bizonyos Szerzetesnek-egykor a' Loſontzi Prédikátor? hogy tudni-illik Simon Mágusnak üdvösséges malaſztya nem vólt. De ezzel nem meſzſze megyünk: mert ezen a' malaſztot vagy azt érté; melly az hit-áltat fel-adatik; vagy azt mellyel a' ditsőségbe az ember bé-vezettetik; erről az utolsóról kerdéſt ſe támaſztunk; hanem az elsö forog moſt elöttünk, és azt ſe bánnyuk moſt az egyſzer: akár az hittel adattasd-fel a' malaſztot, akár egyéb' képpen; az a' Reformátuſoknál azomban bé-vett tanitás: hogy az hit-áltat igazzá tétetik az ember, 's ollyas malaſztot nyér; mellyel vétkei vagy bé födöztetnek a' mint amazok tartyák; vagy meg-botsáttatnak, a' mint az igaz tanitás beſzéll. Ha tehát hite vólt Simonnak vólt illyes malaſztya, 's ezzel mint-hogy üdvezülhetett, vólt üdveſséges malaſztya; de a' hite Simonnak meg-vólt, ezt a' Sz. Irás bizonyittya: meg-vala tehát benne az üdveſséges malaſzt-is egyetemben, 's ő ezt el-veſzté, a' mint ismét tudgyuk az Irásból: ki hülhet tehát az ember mind a' malaſztból; mind következendő képpen az üdvöſségből. Azt el nem kell felejteni, hogy Simonnak hitét az Irás bizonyittya, 's azt akkor mondgya: hogy Simon ő maga-is hűn, mikor egyebeknek igaz hitét, és meg-térését emlegeti az Apoſtolok tselekedete: egy ſzavával ſem említi pedig Simon tettetését: az Irás nem hazúd. Mikor azt mondgya tehát: hogy Simon hűn; hitét emlegeti Simonnak, és nem tettését: mert ha tettette magát; nem hitt; hanem vétett. És igy igaz marad Simon példájából: hogy az egyſzer vett malaſztot el-veſztheti az ember, következendő-képpen nem bizonyos az ő végig meg-maradásáról. Mit beſzéll tehát Sz. János az ő 1. levelének 3. réſzében azt mervén mondani: hogy a' ki az Iſtentől ſzületik, nem vétkezhetik? Felelet: Az való hogy tudta János Dávid vétkét, ki jöllehet az Ur ſzive-ſzerént-való embernek mondatott; még-is ihol házaſság-törésbe, és

gyil-

gyilkoſságba eſett: már így vétkezvén, a' malaſztot el-nem veſzté-é? vagy ha abban a' vétekben meg-halt vólna, üdvezült vólna-é? Meg-kell vallani a' Református embernek-is, hogy nem. Tudta Sz. János Salamon Királynak a' vétkét-is. De Salamont az Ur az előtt ſzerette 2. REG. 14. v. 24. 25. Söt Nátán Próféta-áltál őtet Jedidjának, Iſten ſzerelmeteſsének neveztette, a' mi több', Salamon Dávid Királytól ſzületvén Sz. Atyának, Prófétának, a' ſzövetséghez tartozandó ſzent igaz jámbor embernek fia vala, akkor már megtért Dávid, mikor Salamon fogantatott; még-is Salamon hová lett! azt bizonyoſſan tudgyuk, hogy el-végre bálványt-is imádott: üdveſsége-felől Sz. Agoſton Doktor-is kételkedett; noha Salamonnak néhai malaſztya-felől ſemmi kétsége ſe vólt. * Sz. János tehát nem azt akará mondani, hogy az Iſten kegyelméből ki nem eshetünk; hanem máſt: tudni-illik, hogy míg az újjonnan ſzületéskor fel-adatott ſzentelő malaſztnak erejéből életet ſzínak a' tselekedetink az az: míg az a' malaſzt külső belső mozdúlaſinkat elevenéti; lehetetlen hogy a' ſzerént az élleſztő malaſzt-ſzerént munkálkodgyunk-is együtt 's, vétkezzünk-is; ** De bezzeg nem lehetetlen, hogy a' malaſzt ki-veſzen belőlünk; sőt azt a' vétekkel ki-is üzi magából az ember és így vétkezhetik. Ha nem véthetnénk; nem intene bennünket Sz. János ugyan azon Levelének 2. réſzében mondván: fiatskáim, ezeket irom néktek, hogy ne vétkezzetek, és az elsö réſzben hazúgnak mondgya azt, a' ki azt mondgya: hogy vétke nintsen. Vagy azt tartyák-é a' Reformátuſok, hogy a' vétkező ember az ő vétkével el-nem veſzti a' fel-adott ſzentelő malaſztot? ez nem igaz: mert az Irásból tudgyuk; hogy a' bünösöket

* S. AUGUSTINUS contra Fauſt. c. 88. De Salomone quid dicam? quem vehementer arguit Sancta Scriptura, atque condemnat; nihilque de pœnitentia ejus, vel in eum indulgentia DEI omnino commemorat.

** SUARIUS ex S. HIERONYMO L. 2. contra Jovin. & Dial. 1. contra Pelag. V. SUAR. L. 11. de Perpet. Grat.

gyűlöli az Iſten; hogy hogy tartaná meg-tehát bennek azt a' mi azokat ſzerelmeteſekké téſzi? Az való, a' mit Ezekiel Próféta mondott: 18. 26. „Mikor el-tér az igaz az ő igaſságától, és hamiſságat tselekeſzik; meg-hal azokban.„ Félhet tehát minden igaz ember: hogy ő el-ne találljon térni, és így halál ne légyen a' vége. Sz. Pált-is heába emlegetik itt a' Reformátuſok: mert mikor azt mondá: hogy őtet ſemmi el-nem ſzakaſzthattya az Iſten ſzerelmétől, a' teremtett állatoknak az ő akarattya-ellen-való tehetetlenségét jelenté: mert ſe tüznek ſe viznek ſints annyi ereje, hogy az embert akarattya-ellen az Iſtentől el-ſzakaſzſza; de vagyon bezzeg az akaratnak abban módgya: mert vagyon ſzabadsága; a' mint már meg-vagyon bizonyitva, 's azért verte Pál-is a' teſtét: hogy máſoknak prédikálván, maga el-vetetté ne vállyon. Ha ſzabad akarattya nem vehette vólna bünre, illyeneket nem beſzéllett vólna.

7. Job' hogy a' Sz. Lélek ſzavát hallyuk; mintsem a' vakmerő Reformátuſokét. Sz. Pál annak a' ki magát fennállónak itéli, azt prédikállya: hogy láſſa az illyen ember, és vigyázzon reá: hogy el-ne eſsék. 1. Cor. 10. Tudom: hogy ezeket tsak ébreſztő ijezgetéſeknek mondgyák azok a' mi Predeſztinátus Kálviniſtáink; kik már az egyik lábokat a' Menyorſzágba tartyák, 's ma holnap Judás leſz belőlek; de tudom azt-is a' mit Sz. János mondott az ő máſodik levelében: v. 8. arra kérvén bennünket: hogy vigyázzunk magúnkra: hogy el-ne veſzſzük azt a' mit múnkánkal kereſtünk, és el-hitetem magammal: hogy ha el-nem lehetne veſztení; nem juttatná azt eſzünkbe. Nékem valóban úgy tetſzik: mintha ki nevetnék az ő valláſſokkal Sz. Pált a' Reformátuſok, és azt mondanák néki: Heába mondád azt Pál: hogy ójjuk magúnkat az eſettől és vigyázzunk; mi el-nem eshetünk; söt mint-egy azt mondgya: hallodé Pál! késértő vagy, és iſtentelenséget jovaſolſz: vétek magát az embernek a' kárhozattól félteni; te pedig azt mondod: hogy féltsem magamat: Ez vétek mert hitetlenség, a' mint én val-

vallom (úgy-mond a' Reformatus) te tehát ki az én hitemből és vallásomból ki akarsz engem mozdítani, ollyan-e vagy mintha azt mondanád ó Pál! Féllyetek; hogy roszat 's hamissat ne találljatok hinni, kik a' Krisstust Istennek lenni hiszitek. Láttyátok-é Reformátusok! merre mégyen az a' ti szép vallástok. Sz. Pál tehát félelmet javasolván: jóra int bennünket, és igy nem jó bizonyosson el-hitetni magával, nem jó hit ágazathoz illendő bizonyossággal el-hinni azt: hogy bizonyosson üdvözül minden meg-igazúlt ember.

8. Igaz: hogy Krisstus a' mit tőle kérünk, meg-adgya; ha jól kérjük; de abban bizonyos nem vagy, hogy jól kérsz tőle mindent: mert te-is ollyan lehetsz az imádság-alatt-e, mint azok, kikről Isaias beszéll c.1. v. 15. Terjesztek azok-is kezeiket; de mint-hogy gonoszok voltak, a' sok imádság-után se halgattattak-meg. Ide való az 59. részben az 1. 2. 3. vers-is. Leg-alább' bizonyos nem vagy arról, hogy az üdvösséget ezután-is jól fogod kérni.

9. Nálunk igen-is a' Menyország záloga; ha már igaz penitentziát tartánk; de azt el-veszthettyük. Nevetnem kell Kálvinus tanitását. Abban a' Katekismusban, mellyet még maga nyomtattatott, az hivek gyermekit Keresztség-nélkul-is szenteknek, és a' kegyelemhez, a' szövetséghez tartozandóknak mondá, az hiv atyának minden magzatyát az egész következendő nemzetségével együtt mind szentnek lenni hirdetvén, és talán ezekre nézve szokták a' Reformátusok olly jó izüen csak azt felelgetni; hogy ők abban a' vallásban akarnak élni, és halni, mellyben az Attyok vólt. Szegény Jámborok! végtére Kálvinus maga-is kételkedni kezdett erről a' biztató tanitásról; más az: hogy ha az a' tanitás igaz vólna, mind üdvözülni kellett vólna azoknak, kik a' vizözön idejétől fogva egész eddig éltek: holott mind igaz Atyától úgy-mind Noé Pátriárkától eredtek. És igy Kálvinus tanitása ha igaz, és ha jól biztattyák magokat a' Reformátusok; üdvözült mind Judás, mind Simon Magus, 's olly szent vólt Judás, mint Péter, olly szent vala Esau, mint Jakob,

kob, és így továbbá: mert Noé, kitől minnyájan ſzármazánk; ſzent és igaz ember vala. Heába égett-el tehát Sodoma és Gomorra, heába ſzabadúlt-ki Lot belőle, mind igaz Atyától ſzármaztak, mind ſzentek voltak. Netek Kálviniſták!

10. Iſten ne adgya, hogy én olly balgatagúl tsalogaſſam az én leki iſméretemet. Tudom minden bizonnyal: hogy igért Menyorſzágot az Iſten az hiveknek; de úgy, ha ők a' jóban meg maradnak: mert Sz. Máténál irva vagyon. c. 5. Ha a' mi igaſságunk a' Fariſeuſokét fellől nem haladgya; bé nem megyünk Mennyeknek Orſzágába; holott irva vagyon: MATTH. 19. Ha bé akarſz menni az életbe, tartsd-meg a' parantsolatokat. Mint-hogy tehát arról bizonyoſok nem vagyunk; ha végiglen meg-tartyuk-é azokat, vagy nem; bizonyoſok nem vagyunk örök üdvöſségünk-felől. A' Szent Atyáknak-is ez a' tanitáſok. Azért Sz. Ágoſton Doktor e' képpen beſzél: „Senki ſem tudhattya magáról, az hi-„ vek közül, míg él: ha az örök életre vagyon-é rendelve, „ nem é.„ * Senki ſe bizonyos tehát az ő örök üdveſségéről. Sz. Jerónimus pedig egy egéſz könyvel oſtromollya Joviniánusban Kálvinus Meſterében azt a' dögleletes valláſt, melly minden Reformátuſt bizonyoſsá akar tenni az ő örök üdveſsége-felől, hogy örökké el-veſzſzen. Hallyuk Sz. Tziprianus Mártirnak ide tartozandó ſzép ſzavait! „Nyerni ke-„ vés; nem derék állapot, hogy nyerhettél; több' az annál-„ is: ha a' mit meg-nyertél, meg-is tarthatod... Erre Ú-„ runk tanitáſa oktat bennünket, mondván: JOAN. 5. Imé „ meg-gyógyultál, már ne vétkezzél, hogy roſzſzabúl ne „ légy. Tud-meg, hogy éppen így beſzél az ő Konfeſſo-„ rának is, avagy az igaz hit bátor Vallójának: Imé Kon-

feſſorrá

* S. AUGUSTINUS l. de Corrept. & Gratia: c. 14. Quis ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero prædeſtinatorum ſe eſſe præſumat? quia id occultari opus eſt in hoc loco, ubi ſic cavenda eſt elatio.

„ fesſorrá lettél, már ne vétkezzél, hogy roſzſzabbúl ne járj. „ Salamon Király is, úgy-mond a' Sz. Atya továbbá: Saul „ Király, és egyebek ſokan, míg az Úr uttyain jártak, a' „ nékik adatott malaſztot meg-tarthatták; de bezzeg mi- „ helyeſt ott hadták az Iſtenes életet, őket-is ott hadta a' „ malaſzt.„ * El-veſztheti tehát az igaz ember-is a' malaſz- tot, és így el-kárhozhatik. Hogy hogy bizonyos tehát arról: hogy ő Prédeſztinátus légyen? Más egy levelében Sz. Tzipriánus ezeket irja. „ A' boldogságnak első garáditsa „ az: hogy ne vétkezzünk: a' máſik az, hogy a' vétkein- „ ket ismérjük-meg: Ezek (a' kikről beſzéllek) meg-bánt- „ ván az Iſtent, el-veſzték mind a' kettőt: mind azt a' ma- „ laſztot tudni-illik, melly a' Kereſztség ſzenteléséből nyeret- „ tetik, mind azt melly a' penitentzia-tartásból vétetik.„ ** Hallád-é hogy a' malaſztból ki eshetik az ember? Azt ſe ſe- lejtsük-el, a' mit a' meg-eſettekről írt könyvében olvaſunk. De leg világoſſabban beſzél az Ekléſia Egyeſségéről írt könyvetskéjében, mondván: „Akár ki légyen az a' Konfeſſor; „ ſe nem nagyob', ſe nem jób', ſe Iſten-előtt nem kedveſ- „ ſeb' mint Salamon Király, ez mind-azon-által ihol addig „ tartá magánál az Iſteni malaſztot, a' míg az Iſtennek úttyain „ járdogált; de minek-utána az Ur útát el-hadta, PERDIDIT „ ET GRATIAM DOMINI, az Urnak a' malaſztyát-is el-veſz- „ tette. És azért vagyon az írva, úgy-mond a' Sz. Atya: „ Tartsd-meg a' mid vagyon hogy más a' te koronádat el-ne „ vegye.

* S. CYPRIANUS Epiſt. 6. Pag. 36. S. Mauri. Parum eſt adipiſci aliquid potuiſſe. Plus eſt, quod adeptus es, poſſe ſervare... Nec ſtatim conſecutio, ſed conſumatio, hominem DEO ſervat. Dominus hoc magiſterio ſuo docuit, dicens; ECCE SANUS FACTUS ES, JAM NOLI PECCARE, NE QUID TIBI DETERIUS FIAT. (JOAN. 5.) Puta hoc illum & Confeſſori ſuo dicere: Ecce Confeſſor factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. Salomon denique & Saul & ceteri multi quamdiu in viis Domini ambulaverunt, datam ſibi gratiam tenere potuerunt; recedente ab eis diſciplina Dominica, receſſit & gratia.

** IDEM. S. CYPRIAN. Epiſt. 55. Pag. 182. S. Mauri. Primus felicitatis gradus eſt, non delinquere; ſecundus delicta cognoſcere... Quod uttumque iſti offenſo DEO perdiderunt, & ut amiſſa ſit gratia quæ de baptiſmi Sanctificatione percipitur, & non ſubveniat pœnitentia, per quam culpa curatur.

„ vegye. APOC. 3. 'S igy foltyattya-ſzavát. Való: hogy ez-
„ zel az Ur nem ſenyegetne, 's nem mondaná: hogy az igaſ-
„ ság Koronája el-vetethetik tőlünk; ha mikor az igaſság tő-
„ lünk el-válik, a' Korona-is el nem válna egyetemben.„ *

11. Elég az hogy az Úr juhait ugyan az ő kezéből ſenki ſe fogja ki ragadni; de azt még énnékem ſenki ſem súgta-meg ha ollyan el-ragadhatatlan júh vagyok-é, vagy végtére a' bakok rendén nem állok-é? Azt kellenék tudnom: ha úgy nem járok-é mind Simon, ki ő maga-is hűn, 's azután oda lett: Azt kellenék tudnom: ha Judás nem válik-é még belőlem? Judás is jó vólt egy ideig; de meg-változott az akarattya 's másé lett a' Koronája. ** Vaj mi rettenetes Sz. Pál Apoſtolnak ama' ſzava: ROM. 11. 19. „Le-törettek az ágok, hogy
„ én bé-oltaſſam. Jól vagyon: az hitetlenségért törettek-le.
„ Te pedig az hit-által állaſz: ne érts-ſenn, hanem félly. Mert
„ ha az Iſten a' terméſzet-ſzerént-való ágoknak nem kedve-
„ zett: talán néked ſem kedvez. Láſſad azért az Iſtennek
„ jó-vóltát, és keménységét, azok-ellen ugyan, a' kik el-
„ eſtek, keménységét; te hozzád pedig az Iſtennek jó-vól-
„ tát, HA MEG-MARADSZ A' JÓSÁGBAN, más külömben te-
„ is ki-vágattatol.„ HELYES tehát a' Tridentomi Gyülekö-zet végezéſe, és eretnek a' ki ellene-mond; mert a' Sz. Iráſt rontya.

A' MÁSODIK KÖNYVNEK VÉGE.

A'

* IDEM. CYPRIAN. de Unitate Eccleſiæ Pag. 404. S. Maur. Quis quis ille Confeſſor eſt, Salomone major aut melior, aut DEO carior non eſt: qui tamen quamdiu in viis Domini ambulavit, tamdiu gratiam quam de Domino fuerat conſecutus obtinuit; poſtquam dereliquit Domini viam, perdidit & gratiam Domini. Et ideo ſcriptum eſt: TENE QUOD HABES, NE ALIUS ACCIPIAT CORONAM TUAM. (APOC. 3.) Quod utique Dominus non minaretur auferri poſſe coronam juſtitiæ, niſi quia recedente juſtitia, recedat neceſſe eſt & corona.

** ORIGENES. de Orat. Tom. 1. Pag. 141. S. Mauri (DEUM Sic inducit loquentem ab æterno) JUDAM novi cum inter homines filius meus verſabitur, bonum initio futurum, at perverſum iri deinde, & in humana deciſurum peccata. &c.

A' MEG-TÉRŐ REFORMÁTUS

ELMÉLKEDÉSÉRŐL

HARMADIK KÖNYV.

ELSŐ RÉSZ.

A' további elmélkedésnek kéfzűlete.

A' Tridentomi Gyüleközetnek hetedik öfzveűléfe igaz, hogy majd ád múnkát; de pihenés kedvéért olvaſſuk-el eléb' azokat, a' mik továbbá a' Pataki Verſengő Beſzédek-közt találtatnak. A' Reformátuſok a' ſzegény Kátholikuſokat Pogányokká teſzik. Előſzer a' képek tiſzteletéért: máſodſzor az Oltári Szentségnek imádáſáért. A' Pataki Szerzetes, látom, ajándék fejébe egykis könyvet írván; az első gyalázatot kévánnya le-rázni az ártatlanokról. A' máſodikat a' mi ileti; talán elegendő léſzen

annak le-törlésére a' Loſontzi Predikátzio: melly mikor a' kezemhez került egykis beſzédem erede azzal, a' ki azt hozzám hozta. Felelgettem néki erőſſen, hogy útól ne érjen, de véle tarték alattomban én-is. Le-is irám azt az egéſz Beſzélgetéſt. Láſſuk a' Pataki ajándékot.

MÁSODIK RÉSZ.

PATAKI AJÁNDÉK

A' Képekről, és Ereklyék-felől.

1. MÁr régen meg-mútatá Pázmány Péter Álvintzihez írt első levelében, és egyéb' ditséretes könyveiben; hogy a' ki a' képek tiſztelőjire bálványozó nevet fog, annak ſem eſze, ſem embersége nintsen; a' Sz. Iráshoz pedig ſemmit ſem túd: de mint-hogy az igaſságat ſok féle-képpen lehet védelmezni; az Eretnekség pedig ſoha meg nem érdemli a' békeſséget; ebbe a' járt útba bé-lépek én-is. És mint-hogy a' ſzegény népet ſoha ſe győzi rontani az ellenség, ſoha ſe győzi gyalázni az Anya-ſzent-egyháznak jó hirét, jó nevét; hivatalunkhoz illendő dolog az, hogy fegyverit mindennap tördellyük.

2. A' Szentek tiſzteléſe már ſzinte annyi beſzédet nem kéván mint az előtt: laſſan laſſan meg-vallyák már az Eretnekek, hogy Urunk ſzületéſe-után három ſzáz eſztendővel már az Anya-ſzent-egyház mindenütt bé-vette a' Szentek tiſztelését. Dálléus Kálviniſta maga-is meg-mútatá már ezt Szent Ágoſton Doktornak, Sz. Ambrus Püſpöknek, Sz. Jerónimusnak, Sz. Baſiliusnak, Arany-Száju Sz. Jánosnak, Naziánzomi Sz. Gergelynek bizonyságiból; más az: hogy ha egyſzer meg-bizonyittyuk: hogy ſzabad a' Szentek képét,

és ereklyéit tiſztelni; az-is bizonyoſsá válik egyvégbe: hogy meg-ſzabad a' betsületet adni a' Szenteknek-is. Tsak ahoz fogok tehát a' mi ſzükségeſſeb'.

3. Mondok: a' képek, és Ereklyék tiſzteléſe ártatlan tiſztelet, Iſten-előtt kedves tiſztelet. Ez ennek a' könyvetskének a' fel-tett tárgya. Én ezt a' Sz. Irás igéjiből, a' Sz. Atyák könyveikből, a' Gyüleközetek végezéſeiből, az Anya-ſzent-egyháznak régi ſzokásából fogom ki-vezetni, és meg-bizonyittani. Kérjük a' Sz. Lelket! Eleinten a' képekről ſzóllok, azután az Ereklyék-felől magányoſon, és leg-elő-ſzer-is abba kapok, a' mit az ellenkezők ſzemünkre vetnek.

4. Azt tartyák ſzegények: hogy mi az első parantsolattal, és a' Gyüleközetekkel ellenkezünk. Arra tanittyák a' népet: hogy a' képek tiſztelésére nézve mi közöttünk, és a' régi Pogányok-közt nints külömbség. Hallyák ezeket-is, kik amazokra figyelmezni ſzoktak.

5. Tiz a' Parantsolat; de jobbára minden parantsolat nem tsak tilt, hanem meg-is enged valamit egyetemben. Úgyé a' máſodik meg nem tiltya az Úr nevének emlegetését mindenképpen? mert puſztán azt nem mondgya: hogy az Úr nevét nyelvünkre ne vegyük; hanem hogy héjjába ne vegyük: a' mint az hamis esküvők, a' fogadás ſzegők, és az átkozódók ſzoktak tselekedni. Az harmadik, midőn a' Szombat meg-üllését parantsollya, Urunk bizonyſága-ſzerént meg-engedi a' jó tétemént, a' gyógyitáſt, és az Iſteni ſzolgálatnak végbe-vitelét a' templomban. * Söt már mi a' Szombatra non vigyázunk, és a' Szombatot Vasárnapra mertük fordítani. Ne ölly: úgy-mond az ötödik parantsolat. 'S hát a' táborba ſem ſzabad-é? ſokat az ember eſzére bizott a' jó Iſten. Mennyünk-viſzſza már az első parantsolatra. Tiltya úgye a' foragott képeket? igen-is; de tsak azt tiltya; a' mi az egy Iſtenségnek tiſztelését meg-gátóllya. Evvel a' tiſztelettel tsak azok a' képek ellenkeznek, mellyek azért

* VIDE Maldonatum in c. 12. Matth. pag. 285.

kéſzíttetnek, hogy imádtaſſanak, mellyek tudni-illik vagy Iſteneknek tartatnak lenni, vagy az Iſtenség lakó helyének. Egy ſzóval jól okoskodik, a' ki így gondolkodik: A' máſodik parantsolat, mint-hogy az Úr nevének héjába-való emlétését tiltya, ſzabad annak emlétéſe, mikor nem héjába-való; vallyon mi héjja vagyon tehát ennek az okoskodásnak-is: Az Ur elsö parantsolattya arról beſzél, a' mire leg-elöre kell gondot viſelnünk, az ö tulajdon ſzeretetéröl tudni-illik, és tiſzteletéről; és következendö képpen azt tiltya, a' mi avval ellenkezik, a' mi avval öſzve-nem fér: ha tehát úgy tiſztelem a' képet, hogy a' tiſztelet végtére arra ſzállyon, a' ki minden ſzentségnek eredete, és kút-forráſa, ha ugy tiſztelem, hogy az imádáſt csak az egy Iſtennek ſzámára tartsam; ha ugy tiſztelem, hogy abban ſe iſtenséget ſe iſteni erőt, vagy ſzemélyt, vagy malaſztot lenni ne állitsak; mit véttek az én teremtö Iſtenemnek méltó tiſzteléſe és ſzeretete-ellen?

6. Vagy ha azt a' vélekedéſt vítatod: hogy az a' parantsolat minden képet meg-tilt; mi oka hogy Kálvinus a' képeket EMLÉKEZET kedvéért meg-engedi, el-ſzenvedi? Mert azokat ugyé ti nem imádgyátok? de nem az itt a' kérdés; hanem egyedül csak az: ha tilt-e' az elsö parantsolat MINDEN képet, vagy nem? ha tilt; emlékezet kedvéért ſe ſzabad képeket irattatni: ha nem tilt minden képet, roſzſzúl feddenek minket azok, a' kik ebben magok-is véttenek. Vagy ha mi azért vagyunk vétkeſek, mert azokat tiſztellyük; miért nem vétkeznek a' Kálviniſták, kik az Úr vatsorája kenyerét, úgy-mint (a' mint ök mondgyák) Úrunk valóságos teſtének valóságos képet magok-is tiſztelik? Más az: hogy noha nyilván-való a' parantsolat ſzava, és mondton mondgya: faragott képet ne tſinálly magadnak, meg-tilt minden haſonlatoſságot, az akár az égi madarak, akár az erdei vadak, akár a' tengeri halak ábrazatyából állyon; ſzabadnak tartyák mind-azon-által a' Kálviniſták a' vert a' vagy a' faragott képek állitását, 's kakaſt mernek allitáni a' templom fö-

délé-

délére, vagy az harang lábra; meg nem ſzegi a' parantsolatot, a' ki egyik réſzének nyilván való ſzava-ellen képeket ſináltat; hogy hogy ſzegi-meg tehát ugyan azon parantsolatot az a' ki a' máſik réſzét keményen meg-tartván, és tsak az egy Iſtent imádván, a' képet úgy tiſzteli, hogy még ez a' tiſztelés-is végtére az Iſtenre ſzállyon? Grótziuſt nagyra betsüllik mind a' Proteſtánteſek, mind a' Reformátuſok nevezet-ſzerént; hallyuk, mit ír erről a' dologról: „Az vét-„ kezik úgymond Grótzius, az első parantsolat-ellen, a' ki „ azt a' mi az Iſtené, máſokra hárittya. Példának okáért: „ Nem vétkeztek azok, a' kik az Angyalok-előtt le-borúl-„ tak, mikor nékik meg-jelentek. Úgy-mint Josue 5. 14. „ mert az illyen tiſztelet a' Profétáknak-is meg adatott vé-„ tek-nélkül, és annak a' kit Sámuelnek véltek vala lenni. „ 1. Sam. 28. 15. Illyen tiſztelet adatott Illyésnek 2. Reg. „ 1. 13. Daniel. 2. 46. ki meg-nem engedé: hogy őtet „ áldozattal tiſztelnék, a' betsület jelét el nem tiltá. Szent „ János, titkos látáſa könyvében mikor az ollyan tiſzteletet „ tiltya, azt nem azért tselekſzi: mintha az meg-vólna az „ Iſtentől tiltva; hanem az Apoſtolt az Angyal ott magá-„ hoz haſonlónak mutatá lenni: minthogy Kriſtusnak ſzol-„ gai mind a' ketten, és azért, mert az Apoſtolok hiva-„ tallya, melly abban áll, hogy az Emberek üdvöſségét ke-„ reſsék, éppen nem alab' való az Angyaloknak ehez ha-„ ſonló hivatallyánál. A' ſzolga társok pedig nem ſzoktak „ egy másnak olly tiſzteletet adni. Origenes Tzelſus-„ ellen irt nyoltzadik könyvében meg-engedi: hogy az An-„ gyalokat ſzabad tiſztelni; tsak az hogy jól értsük a' tiſz-„ telet módgyat. „ *

* GROTIUS in Explicat. Decalogi: apud Spencerum in notis ad Origen. L. 8. pag. 376. S. Mauri. Is peccat in hanc legem, qui eis tribuit, quæ Summo DEO ſunt propria. Nam vox DEI in hoc præcepto in ſummitatis ſenſu ſumenda eſt. Exempla rem illuſtrabunt. Non peccarunt, qui Angelos, quoties ipſis conſpicui apparuere, venerati ſunt procumbendo, ut Jo-

7. Ha abban a' parantsolatban minden kép-tiſztelés meg-tíltatik ; vagy azért tíltatik-meg : mert minden képtiſztelés merő bálványozás; vagy azért mert minden képtiſztelés leg-alább útat vet a' bálványozásra? Az elsö hazugság : mert a' mint eléb' mondám, egy képet a' Kálviniſták magok-is tiſztelnek, és az Úr ſzekrényét tiſztelték a' régi Z'idók-is, sőt a' ki nem tiſztelte, ſzörnyü halált ſzenvedett. * 'S mi vala az a' ſzekrény? nem de nem merő teremtett állatt, és az Iſteni irgalmaſságnak merő képe vala? Joſue, midőn az Israel fiai Hái városának népétől meg-verettettek, artzra borúlva fekütt a' földön az Úr ſzekrényeelőtt mind eſtvéig, és igy imádván az Urat az ő méltóságának, és könyörületeſségének képe-előtt eſedezett a' Teremtő Iſtennek, könyörületeſséget kérvén. Ugyan-is a' mint Sz. Jerónimus irja: tiſztelték (jól reá vigyázzunk, mert ollyan ember beſzéll, kinél kevés ember tudott többet az Iráshoz:) „ Tiſztelték néha napján a' Z'idók a' ſzentséges Sz. helyet, „ mert ott valának a' Kerúbimok képei, és a' könyörületeſ„ ség táblájával együtt a' ſzövetség ſzekrénye, a' Manna, „ az Áron veſzſzeje, és az arany Oltár.„ ** Nyilván-való dolog

---

JOSUE 5. 14. quippe cum & Prophetis idem honos exhibitus ſit ſine peccato, ei qui putabatur Samuel 1. Sam. 28. 15. Eliæ, 2. Reg. 1. 13. Daniel. 2. 46. qui munus & libamina vetat, reverentiæ ſignum non vetat, ut ibi notatum a Joſepho Jachiade. Nam quod in Apocalypſi Angelus eum honorem a ſe amovet; non inde venit, quod in eo eſſet quid illiciti, ſed Apoſtolum ſibi æquat Angelus, quod ambo Chriſti jam Angelorum capitis miniſtri eſſent. (Vide locum Coloſſ. 1. 16. 18.) Et Apoſtolica legatio ad hominum ſalutem comparata nulla parte Angelica eſſet inferior. Non ſolent autem collegæ inter ſe iſta ſubmiſſionis ſigna uſurpare. Origenes 8. in Celſum concedit σεβασίνεσθαι, veneratione honorari poſſe Angelos; ſi modo repurgetur ejus vocis ſignificatio.. Philo ſæpe Angelos ἀγγέλους μεσίτας mediatores vocat. ORIGENES contra Celſum. L. 8. pág. 376. Repurgatis cum ſignificatione illius vocis COLERE &c. VIDE locum cit.

* 2. REG. 6. 6. 7. Extendit Oza manum ad arcam.... & percuſſit eum ſuper temeritate.

** S. HIERONYMUS ſub nomine Paulæ & Euſtoch. ad Marcellam. ep. 17. pag. 154. Venerabantur quondam Judæi Sancta Sanctorum. quia ibi erant Cherubin, & propitiatorium, & Arca Teſtamenti, Manna, Virga Aaron, & altare aureum.

dolog tehát, hogy meg-ſzabad adni a' bötsületet és a' tiſzteletet a' teremtett állatnak-is az ő teremtőjéért. Joſue Jeriko Városának mezején álvan, egy mezételen kardot tartó férfiút látott vala, és értvén, hogy az Ur ſeregének fejedelme vólna az, le eſék Joſue artzal a' földre. Jos. 5. 15. és imádván monda: Mit mond az én Uram az ő ſzolgájának? Hallyuk, mit felelt az Angyal néki: Old-le, úgy-mond, ſarudat lábaidról: mert a' hely, mellyen állaſz, ſzent. És tselekedék Joſue, a' mint néki parantsolva vala. Ez a' tiſztelet felyeb'-való volt annál a' tiſzteletnél, mellyet a' váraſi rend-tartás-ſzerént, 's kinek kinek érdeme-ſzerént oſztogatunk. Holott akkor tiſztelé midőn Angyalnak ismére, úgy tiſztelé, hogy még az helyet-is meg-bötsüllené a' rajta álló Angyali ſzeméllyért.

8. De úgye minden tiſztelés a' bálványozásra vezeti az embert? Igaz, hogy az az atya, ki az ő hamar meg-holt fiának emlékezetére képet állittatott leg előſzer, evvel a' képpel a' bálványozásra jutott, a' mint Böltseség könyvének 14. réſze bizonitya; de le nem irattyák-é azért a' Kálviniſtáknak az ő magzatyokat? úgye hogy a' jó ſzandék, az igaz hit, az Anya-ſzent-egyháznak vigyázáſa, az új Teſtamentomnak ideje, malaſztya, az hiveknek elegendő értelme és tudománya attól az iſtentelenségtől már elegendő képpen meg-tarthattya a' kereſztyénséget a' képek illendő tiſztelése között-is? a' Z'idóknál ha ez mindenkor tilos vólt; azért vólt tilos, mert a' bálványozásra mindenkor hajlandók valának; de a' mint mondám, a' mi ſzokáſunknak elejét azoknál-is fel-találjuk.

9. Azt akará Kálvinus reánk fogni; hogy mi abban a' tiſzteletben a' régi Pogányokkal egyet értünk; de már, a' kik a' Kálviniſtáknál nagy bötsületet érdemlettek elméjekre, és tudományokra nézve, azt ſzemünkre nem vetik: mert az igaſságot éſzre-vették: avval tsak az együgyű népet biztattyák némelly tudatlanabb Páſztorok, és tanitók moſtanában. Soha ſenkire ſem illett olly ſzépen Plátó mondáſa, mint a' Reformátuſok első Meſtérére, haſonló Kálvinus azokhoz, kik-

kikből Pláto az ő Eutidémus nevű beſzédében azért indít nevetséget, mert minden verſengésre kéſzen lévén, úgy tudták az hazúgságot védelmezni, mint az igaſságot. *

10. Kálvinus azt tanítya: hogy ſoha egy pogány ſe tiſztelt többet egy Iſtennél, és hogy a' ſok féle faragott képekben tsak az egy élő Iſtent tiſztelték, és imádták. ** Azt én ſe mondom, hogy a' mindenek Teremtőjét egy bölts Pogány ſe ismérte vólna: maga bizonítya Sz. Pál Apoſtol, hogy meg-ismérték ugyan, de nem úgy tiſztelték, a' mint az Iſteni méltóság kívánta. Pláto az ő Timéus nevű könyvében az egy élő Iſtent menny és föld Teremtőjének mondgya lenni. *** Abban a' könyvben pedig mellyet Krátilusnak nevez, minden Iſteni nevet az egy élő Iſtennek tulajdonságára magyarázott. **** De az illyen bötsületes emberek bár többen lettek vólna! söt ezek is tsak allattomban ſuttogtak az egy Iſtenségnek terméſzetéről, a' mint Pláto nem egyſzer jelenti. ***** Ellenben bezzeg ſzámtalanok vóltanak azok, kik az egy élő Iſtennél több költött iſtenségeket tiſztelvén, valóságos bálványokat állítottak, a' bálványt Iſten-

* PLATO IN EUTHYD. pag. 272. Tanta dicendi facultate valent, ut & decertare, & id, quod in medium affertur refutare poſſint, ſeu verum ſit ſeu falſum.

** CALVINUS L. 1. Inſtit. cap. 11. n. 10.

*** PLATO IN TIMÆO p. 28. edit. cit. Τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τῆσδε τῆς παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα, εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. Atque illum quidem factorem parentemque hujus Univerſitatis invenire difficile; & cum jam inveneris, indicare in vulgus, nefas.

**** IDEM IN CRATYLO p. 396. οἱ μὲν γὰρ Ζῆνα, οἱ δὲ Δία καλοῦσι, συνιθέμενα δὲ εἰς ἓν δηλοῖ τὴν φύσιν τοῦ θεοῦ. &c. Alii enim Zena, alii Dia vocant. Quæ quidem duæ nominis partes ſi in unum nomen componantur, DEI naturam ſignificant: cui quidem affirmamus hujusmodi nomen maxime convenire, quod demonſtrare poſſit ipſum eſſe, qui ipſam exiſtendi vim rationemque efficiat. Nulla enim eſt, vel nobis hominibus, vel omnibus aliis animantibus, vivendi cauſa alia, quam Princeps ille, & Rex omnium rerum. Recte igitur efficitur, ut eo nomine DEUS inſigniatur, quod oſtendat DEUM illum eſſe, PER QUEM VITA omnibus animantibus conſtet, &c.

***** PLATO IBID. pag. 396. (Plato quaſi piaculum admiſerit auſus tam ſublimia, atque adeo inaudita prædicare de DEO;) ait: Craſtino autem die hoc expiabimus & amoliemur luſtratione facta.

Iſtennek nevezték, és el-hitették magokkal, hogy az ollyan faragott képekben némelly láthatatlan iſtenség rejtetett. A' Pogányok a' vendégeskedés, és iddogálás-között kit ditsértek? nem de nem Dániel Prófétának bizonyſága-ſzerént az ötödik réſzben, az aranyos és ezüſtös iſtenségeket? a' faragott képeket, a' bálványokat minek hiták? nem de nem Böltseség könyvének tizen-harmadik réſze bizonyſága-ſzerént csak ugyan merő Iſteneknek? * Nézzük melly ſzépen egygyez Kálvinus a' Sz. Iráſſal. Kálvinus azt mondgya; hogy a' Z'idók a' puſztában arany bornyút öntvén, az igaz Iſtentől el-nem feletkeztek; az Irás pedig azt bizonyítya: el-feletkeztek. Az Irás azt mondgya: hogy a' Z'idók néha azördögnek tettek áldozatot, és nem az Iſtennek: ** Kálvinus, mintha meg-botlott vólna a' Sz. Irás, nem úgy, úgy-mond: hanem a' Z'idók minden bálványban egy igaz Iſtent tiſztéltek, 's annak áldoztanak. Vallyon nem méltán nehezteljünk-é arra, a' ki, hogy máſokat meg-gyalázzon, kéſz a' Sz. Irásba-is fejſzét vágni? A' régi ſzokás, a' félékenység, a' meſterek nagy tekéntete, a' roſz példa ſokat el-hitethet az okos emberrel-is. Nézz Sz. Ágoſton Doktornak a' Mánikeuſok-ellen írt könyveibe, és el-iſzonyodol azon, hogy az emberi elme olly ſok nyilván-való hazugságokat el-hitethetett magával. ***

11. És ugyan-is a' kiket a' Szent Atyák némelly tzikellyekre nézve merő okoskodáſſal győztek-meg, nem vétkezhettek-é az okoſság-ellen? De nem kell ide ſok bizonyság; Arnóbius okos ember vala, még-is az ő meg-téréſe-előtt, a' mint maga bizonyittya, úgy tiſztelte a' faragott ké-

* DANIELIS 5. Bibebant vinum, & laudabant deos ſuos aureos, & argenteos, æreos, ligneosque, & lapideos. SAP. 13. Appellaverunt deos opera manuum hominum.

** DEUTERON. 32. 17. Immolaverunt dæmoniis & non DEO, PSAL. 105. 19. Fecerunt vitulum in Horeb, & adoraverunt Sculptile: obliti ſunt DEUM, qui ſalvavit eos, qui fecit magnalia in Ægypto.

*** VIDE dogmata Manich. apud S. Auguſt. Libris contra Fauſtum &c.

peket, mintha Istenség lakott volna bennek. * Midőn Teófilus Aleksándria-béli Pátriárka Egyiptomban Teodósius Tsászár hatalmával a' pogány Templomokból a' bálványokat kihányatná, a' faragott képeket őszve vagdaltatná; a' Pogányok nagy zendülését és keserűségét illyes szavakkal enyhéte Olimpius Filósófus: „Ebben a' gyalázatban ó Egyiptomiak! meg-ne ütközzetek; azért el-ne szakadgyatok a' „ valláftól: a' faragott kép, úgy-mond, veszendő magában; „ enged a' tűz erejének; de a' benne lakó hatalmasság és „ láthatatlan Istenség semmi erő szakot nem szenvedhet, az „ az égbe repül, midőn a' lakó helye a' kép, mellyben lakik, meg-rontatik.„ ** Ebből vegyék-észre a' tanúlt emberek, ha Kálvinus tudotté mindent, vagy igazán beszélletté? Semmit se féllyetek, édes Atyámfiai! mi sem vagyunk olly bolondok, hogy az első parantsolat fel-törésére valakit szabaditsunk. Meg nem egyez a' mi szokásunk a' pogányok vallásával, és ezt már meg-mutatám; de az abból-is ki-tetszik; mert mi a' Pogányokkal azt nem tanityúk, hogy a' képekben vagy Istenség, vagy valami láthatatlan erő rejtve légyen. Mi a' képektől semmit se kérünk, azokban reménységünket épen nem helyheztettyük. Kár hogy Gyarmati Miklos néhai Helmetzi Prédikátor Magyar volt, és mást mert ellenünk mondani, de hasznát vette: ugyan tsak Emberre talált. Tessék Pázmány Péternek Felelő könyvetskéjébe tekénteni, mellyet ellene Grétzett ezer hat száz hetedik esztendőben nyomtatott. *** Nem illik minden együgyű embernek fogyat-

* ARNOBIUS L. 1. contra Gentes: pag. 436. In Bibl. PP. Tom. 3. Venerabar o cæcitas nuper Simulacra modo ex fornacibus promta, in incudibus deos, & ex malleis fabricatos. ET INFRA: Tamquam ineſſet vis præſens, adulabar, affabar, & beneficia poſcebam .... deos eſſe credebam ligna, lapides, oſſa, aut in hujusmodi rerum habitare materia.

** DU-MESNIL HIST. Ec. Tom. 2. ad an. 391. non longe a principio. Ex Sozomeni Lib 8. c. 15.

*** VIDE PAZMANI libellum cui titulus: Kereſztyeni felelet, a' megdütsöült Szentek Tiszteletiről. Gyarmati Miklos ellen. edit. Græcenſi An. 1607. pag. 31. DE ATHENAGORA Du-Meſnil Tom. 1. L. 4. Initio. ad an. 164.

gyatkozását az Anya-ſzent-egyházra fogni, a' ki a' közönséges tanítáſt tudni kívánnya, az a' Tridentomi Gyülekezetbe tekéntsen, és adgya Iſten Ő Sz. Felsége! hogy úgy járjon mint Atenágorás; ki midőn a' Sz. Iráſt olvasná, hogy azután káromlaná, el fogattatván a' Sz. Lélektől, kezet nyújtott az igaſságnak. Ösmérek egy Uri embert hazámban énis, kinek Iſten után a' meg-térésre tsak annak a' Gyülekezetnek az olvaſáſa haſznált. A' Tridentomi Gyüleközet így ſzóll: „Tiſztellyük a' Szentek képét, nem azért; mintha „ azt hinnénk, hogy azokban a' képekben valami iſtenség „ vagy erő lakjék, vagy mintha valamit kérnünk kellenék „ tőlök, vagy mintha bizodalmunkat bennek helyheztet„ nénk, a' mint az hajdani Pogányok tselekedtek: hanem „ azért, mert a' tiſztelet a' rajtok példázott eleven képre „ háromlik, a' képek-által tudni-illik a' Kriſtuſt imádgyuk, „ és a' Szenteket tiſztellyük. „ *

12. De a' kiket mi a' Gyüleközettel akarunk meg-téríteni, minket más egy gyüleközettel akarnak meg-rontani: avval a' Gyüleközettel, mellyet Konſtántzinápolyban Koprónimus Tsáſzár Urunk hét ſzáz ötven negyedik eſztendejében gyűjtetett. Szegények! mint a' vízbe veſzett emberek míg úſznak, kapdosnak, néha az éles kő-ſziklát-is meg-ölelik, és egyik haláltól futván, a' máſikban veſznek. Mi vólt az a' Gyülekezet? 's hát Koprónimus Z'inattya erdemeſseb' e' a' Nitzéa-béli máſodik ſzentséges Gyüleközetnél? nem tu-

* S. TRIDENTINUM Seſſ. 25. 3. & 4. Decembr. Celebrata An. 1563. pag. 237. edit. Venet. 1715. Imagines porro Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in Templis præſertim habendas, & retinendas, eisque debitum honorem, & venerationem impertiendam; non quod credatur inesſe aliqua in iis DIVINITAS, vel VIRTUS, propter quam ſint colendæ; vel quod ab eis ſit aliquid PETENDUM; vel quod FIDUCIA in imaginibus ſit figenda; veluti olim fiebat a Gentibus, quæ in idolis ſpem ſuam collocabant; ſed quoniam honos, qui eis exhiberur, REFERTUR ad prototypa, quæ illæ repræſentant; ita ut per imagines, quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum ADOREMUS, & Sanctos quorum illæ ſimilitudines gerunt, VENEREMUR. &c.

datlanság é az okos emberben amazt emennél nagyobra betsülleni? El-lehet-é az Anya-szent-egyháznak közönséges Gyülekezete a' Romai Pápának hire és engedelme-nélkül ha ő a' Gyüleközet végezéseit helyén nem hadgya, meg-nem erősíti; vagy leg-alább ha ő a' Gyüleközetre se hely-tartót nem küld, se maga meg-nem jelenik? * Mikor egyetemben a' Gyülekezettel azok a' Fő Papok-is mind ellenkeznek, kik az Apostoloktól állitatott Püspöki székeket birják, és az Anya-szent-egyház részét vagy Antiokiában, vagy Aleksándriában, vagy Jerusálemben vezérlik, vagyon-é az illyen Gyüleközetnek ereje az egész Anya-szent-egyházban? ha kivált-képpen annak végezéseitől lassan-lassan azok-is el-állanak, kik véle valaha egyet értettek, meg-egyeztek? Ihol annak a' gyülevész Z'inatnak a' valóságos képe. Se a' Romai Pápával nem tartottak, a' kik abban ősze-gyültek, se a' Napkeleti Pátriárkákkal nem gondoltak. Az a' Gyüleközet gyalázatban vagyon mind a' Romaiaknál, mind a' Görögöknél, mind a' tanúlt embereknél. Azt a' Gyüleközetet az Anya-szent-egyháznak közönséges Gyüleközete, melly Nitzéa-Városában Úrunk születésének hét száz nyóltzvan hetedik esztendejében Konstántinus és Iréne uralkodásakor gyüjtetett, méltó átok alá veti. ** Továbbá ha Kopronimus Z'inattyát

---

* TESSÉK az első könyvnek 8. részére viszsza-nézni. Pag. 136.

** S. OECUM. CONCIL. CHALCED. de quo sic Calvinus L. 4. c. 9. n. 9. Chalcedonensem Synodum amplectimur. Chalcedonense inquam Celebr. an. 451. Sess. 1. apud Dumesnil L. 25. initio: obstat auctoritati Conciliabuli Copronymiani. Illic Prima Legatorum Pontificis cura fuit, ne Dioscorus sedeat in Concilio: quia cum personam judicandi non haberet, præsumpsit & Synodum ausus est facere sine authoritate sedis Apostolicæ, quod nunquam factum est, nec fieri licuit. Hæc ibi. S. OECUM. CONCIL. 7. NICÆN. II. Actione 6. pag. 1046. Joannes Diaconus legit... Quomodo autem magna & universalis? (subaudi: apellanda est Synodus illa pseudo-Septima) quam neque receperunt, neque concordaverunt reliquarum Præsules Ecclesiarum, sed anathemati hanc transmiserunt? Non habuit enim adjutorem illius temporis Romanorum Papam, vel eos, qui circa ipsum sunt Sacerdotes, nec per vicarios ejus, neque per encyclicam epistolam, quemadmodum lex dictat Conciliorum καθὼς νόμος ἐστὶ ταῖς συνόδοις, sed nec consentien-

nattyát annyira betsúllik a' Reformátuſok; miért nem tiſztelik a' Szüz Máriát-is? az a' Gyüleközet az ő 15. Ártikuluſsában azt a' Sz. Szüzet minden teremtett állatnál nagyobra betsülli, a' kik hozzá és egyéb' Szentekhez nem folyamodnak; azokat átok-alá veti. * Másodſzor ez a' roſz Gyülekezet az Oltári Szentséget Urunk képének mondgya; sőt azt a' Kálviniſtáknak puſzta jelnek tartyák, még-is áhétatos tiſztelettel merik tiſztelni; erre a' mélly alázatos tiſzteletre ösztönözik a' Kálviniſtákat a' reformált Miniſterek. ** Már ezt a' tiſzteletet ha Urunk kivánnya, miért nem mondgyátok: hogy bálványozáſt kiván? miért nem ſzabad az minékünk, a' mi néktek ſzabad?

13. De hallom a' Reformátuſok ſzavát. A' Nitzéa-béli második Gyülekezet úgy-mond, Nagy Károly Tsáſzárnak ſe tetzett, mert Kriſtus ſzületéſe után 789. eſztendőben egy könyvet iratott ellene. A' Frankordi Gyülekezet ellenzette a' Nitzéa-béliek végezéſet. Erre ha én azt mondanám; ſok meg-tsalatkozott embernek a' Nitzéa béli első Gyüleközet ſe tetzett, 's nem egy; hanem ezerni czer ember morgott annak a' végezéſeire-is; hát azért el-ſzabad-é állani tetzéſeitől? Ha mondok ennél az egy feleletnél több' feleletim nem volnának; még ſe tudhatnának az ellenkezők győzödelmet kiáltani; de ſok vagyon arra kéſzen. Nem veſzitek éſzre-ə, hogy jól meg-poſoz benneteket mind Károly könyve, mind a' Frankofordi gyülekezet? nem de nem a' Tsáſzár könyve

tientes ſibi Patriarchas Orientis, Alexandriæ ſcilicet, Antiochiæ, ac Sanctæ Civitatis, ... vere fumus caligine plenus. ὄντως καπνὸς ἀχλύος πλήρης. BINIUS IN NOTIS ad Pſeudo-ſeptimam: Concil. Tom. 8. pag. 414. Ex Actis Stephani Papæ ait: ſcribitur quod .. nullo Catholico Patriarcha præſente ipſe Imperator Conſtantinus ambonem conſcenderit, atque ex eo Conſtantinum Monachum ex Sylæi Epiſcopo Patriarcham homo laicus deſignaverit, & paullo poſt per laicum Epiſcopum laicus Imperator-concilium-congregaverit.

* PSEUDO-SEPTIMA Can. 15. & 17. Vide DU-MESNIL L. 35. initio.

** ALBERTIN. (is quem Natalis Alexander refa avit) L. 2. de Euch. ait: Reverenter ſeu cum ſumma humilitate ac reverentia Euchariſtia ſuſcipiatur. DALLÆUS Calviniſta c. 10. Apologiæ.

mind a' Szentek ſegétségûl-hívását, mind az ereklyék tiſztelését ditséri? nem de nem azt tanítya: hogy az Oltári ſzentségben az Ur JESUS teſte és vére valóságoſſan jelen vagyon? Azt tanítya mind a' könyv, mind a' Frankofordi Gyüleközet, * hogy a' Romai Pápához tartozandó az hitről való verſengésnek utólsó végezéſe. Ha tehát a' Frankofordi Gyüleközettel, és Károly könyvével tartanak, tartsanak ezekre a' tzikkelyekre nézve-is.

14. A' ki el-hiteti magával, hogy az a' könyv, melly Károly Tsáſzár könyvének mondatik, de az ő első nyomtatáſokor egy nem tudom melly ágról ſzakadt Eli Filinek neve-alatt, 's Luteránus kéz-által került a' világra 1549 eſztendőben, hogy mondok valóban Károly Tsáſzár könyve-e; tudgya azt-is: hogy, a' mi abban a' könyvben vagyon, arra Adorján Pápától ki Károly Tsáſzárral együtt élt a' világon, mind meg-vagyon már felelve. ** Sőt a' mint a' tanúlt emberek éſzre-vették, annak a' könyvnek rövéd Summája a' Tsáſzártól Adorján Pápához azért küldetett, hogy arra a' Pápa meg-felelvén, azok között, kik a' képektől felötte el-vadúltak, békeſséget ſzerzene, és őket a' Nitzénomi Gyüleközetnek bé-fogadására vezetné. ***

15. Egy ſzóval a' könyv a' képek IMÁDÁSA-ELLEN támad, a' TISZTELETET nékik meg-engedi, a' mint a' könyvnek tulajdon ſzavaiból éſzre vehetni. **** 'S végtére akár mit

* TESTE BELLARMINO L. 2. de Sanctis pag. 325. & 327.

** CONCILIORUM Tom. 8. pag. 1554. HADRIANUS P. I. in Epiſtola ad Carolum cujus initium: DEUS ac Redemptor noſter. Refutatio hæc ad 6 philyras extenditur.

*** SEVERINUS BINIUS librum illum Diſcipulis Sereni Maſſilienſis tribuit. SERENUS primus in Galliis iconoclaſta fuit. In Notis ad Epiſtol. Hadriani P. Concil. Tom. 8. p. 549. PETAVIUS cenſet compendium tantum ejus libri miſſum eſſe Hadriano L. 15. De Incarnat. pag. 320. Librum autem admittit quidem Sciente Carolo compoſitum, ſed nunquam a Carolo lectum eſſe probat. Demum Petavius ait: Ille quis quis tandem fuit.. ultra modum efferbuit opere in illo, cui Caroli nomen, ac perſonam impoſuit.

**** LIBER CAROLINUS L. 3. c. 16. n. 81. Nihil nos in imaginibus ſpernamus præter ADORATIONEM. L. 2. c. 23. Profitetur Auctor libri CA-

mit végezzen a' képek-ellen a' Frankofordi Gyülekezet, akár mit beſzéllyen az a' könyv ; a' tanúlt emberek-előtt végezésének nagy ereje nem lehet ; mert a' Nitzénomi Gyüleközetet egyik ſe értette, ugy beſzíllenek arról, mintha a' képek IMÁDÁSÁT parantsolná, mintha ugy tiſzteltetné az emberekkel a' képet, valamint a' Sz. HÁROMSÁGOT illik tiſztelni, és imádni. Ennek a' fogyatkozásnak az az oka ; mert a' Nitzénomi Gyüleközetben végzett dolgok rendi tsak deákul jutott a' kezekbe ; az pedig a' Görög betővel ſok helyett meg nem egyez. * Mert a' Gyüleközet tiſzteletet, a' deák fordítás pedig imádáſt enged vala a' képeknek: roſz ember vólt a' ki olly tsorbán fordította ; de emezek éſzre nem vették. ** Más az hogy mikor Frankofordban a' képekről a' verſengés tartott, akkor még Adorján Pápa azt a' Gyülekezetet mindenek tudtára az ő hatalma-ſzerént meg nem erősitette. ***

16. De

CAROLINI ſe S. Gregorii M. doctrinæ adhærere, quam is tradidit Sereno. Verba libri ſunt hæc : Ecce quo magiſterio, quove documento venerandi Pontificis imbuti imagines in Eccleſiis habere non renuimus, ſed earum ADORATIONEM prorſus abdicamus. S. GREGORII Sententiam vide hic infra.

* SYNODUS FRANCOFURTI ad Mœnum ſub Carolo M. Anno Chriſti 794. adv. Felicem Ep. Orgellitanum vel Urgelitanum, & Elipandum Tolet. Ep. adoptivi tantum Filii dignitatem Chriſto tribuentes. Canone 2. de Nicæna II. ſic habet: Allata eſt in medium quæſtio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Conſtinopoli fecerunt (error eſt, nam habita eſt Nicææ) in qua ſcriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, ITA UT Deificæ Trinitati, ſervitium aut ADORATIONEM non impenderent, anathema judicarentur. Qui ſupra Sanctiſſimi Patres noſtri omnimodo adorationem, & ſervitutem renuentes contempſerunt, atque conſentientes condemnaverunt.

** SS. OECUM. NICÆNA SYNOD. Act. 7. in Definitione fidei pag. 1206. Tom. 8. Concil. Sic ait : ἀσπασμὸν καὶ τιμητικὴν προσκύνησιν .. ἃ μὴν τὴν ἀληθινὴν ἡμῶν λατρείαν, ἣ πρέπει μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει. Oſculum nempe tribuunt & honorariam adorationem ; non tamen VERAM LATRIAM, quæ ſolam naturam divinam decet.

*** HADRIANUS P. in Epiſtola ad Carolum M .. Ipſam ſuſcepimus Synodum (Nicænam) ... Nos vero adhuc pro eadem Synodo nullum reſponſum eidem Imperatori reddidimus ; metuentes ne ad eorum reverterentur errorem. In quæ verba PETAVIUS ſic diſſerit L. 15. de Incar. c. 12. pag. 319. Quibus verbis indicat Hadrianus ſe Nicænam illam quidem Synodum approbaſſe ; nondum tamen publico, &, ut Juriſconſulti loqui ſolent, authentico teſtimonio ratam habuiſſe. &c. IBID.

16. De az egéſz tsatának laſſan-laſſan idővel e' lett a' vége: az egéſz Frantziaság, és valakik egy darab ideig a' tudatlanság-miatt a' Nitzénomi Sz. Gyüleközettel ellenkeztek, mind bé-fogadták a' képek tiſztelését. * Bé-fejezem a' mit a' Gyüleközetről mondottam: A' Kopronimus Zinattya ſemmit ſem ér; mert törvénytelenül tette a' végeſeket, jelen nem valának, vélek nem tartottak, a' kiknek jelen kell vala lenni; Károly könyve, és a' Frankofordiak végezéſe tudatlanságtól viſeltetvén 's roſzſzúl értven a' Nitzénomi végezéſeket meg-eſett, hibázott. Maga a' Nitzénomi Gyülekezet ſzent és az egéſz Anya-ſzent-egyházban méltó betsülete meg-vagyon, tiſzteli azt az Anya-ſzent-egyháznak mind Nap keleti, mind nap nyugotti réſze, ſzavát fogadgyák mind a' Görögök, mind a' Romaiak, arra három ſzáz ötven Püſpök fel irá a' nevét, azt a' Romai Pápák meg-erősíték, a' Tridentomi Sz. Gyülekezet helyén hagyá. **

17. Azomban én a' Gyüleközetekről beſzélgetvén egyhuzomban két dolgon mentem-által: mert meg-mutattam mind a' vallás erőſségét, mind a' tiſztelésnek a' módgyát: holott midőn az imádásról meg-emlékeztem, az Anya-ſzent-egyháznak arról lévő tanitását elő-adtam. Ártatlan mondok, mi nálunk a' képek tiſztelésének a' módgya-is: holott nem magának és egyedül a' fának, vagy az aranynak hájtyuk meg a' fejünket, nem olly imádáſſal tiſztellyük a' képeket melly egyedül a' mindenek Urát illeti, Iſten ne-s adgya! A' ki a' Tridentomi Gyülekezetbe bé-teként, vagy a' nevezetes Teologuſoktól irt könyveket olvaſta, illy oktalanságot reánk nem foghat. Igen-is tiſztellyük a' ſzentek képét,

* PETAVIUS L. 15. de Incarn. c. 11. pag 316. ait: Verum paullatim Eccleſia Gallicana Apoſtolicæ Sedis auctoritati paruit, & omiſſa contentione, una cum Sacrarum imaginum veneratione, ſeptimam eſt amplexa Synodum œcumenicam, & ad hunc diem in eadem fide perſeverat.

** SS. OECUM. CONCIL. TRID. Seſſ. 25. pag. 237. .... Veneremur, id quod Conciliorum, præſertim vero Secundæ Nicænæ Synodi, decretis contra imaginum oppugnatores eſt ſancitum.

képét, tiſztellyük a' ſzent ereklyéket; de úgy tiſztellyük, hogy az a' tiſztelet a' képet annak bötsületéért illeſſe, söt EGYENESSEN egyedül azt illeſſe, a' kinek az emlékezetére a' kép mutat. * Valamint az ó Törvényben, midőn Iſten ő Sz. Felsége láthatandó ábrázatban Isáknak és Dánielnek Angyalokat küldött, és ezek le-borúlván azokat imádák, nem a' teremtett állatnak hanem az Iſtennek tőnek illyes tiſztelettet: ſzintén ugy mi-is a' képen a' ſzentet, az haſonlatoſságon a' valóságos dütsöült ſzemélyt tiſztellyük és bötsüllyük; de azt-is csak Iſten-után. ** Az Eliberitánomi kis Gyülekezettől-is ſegétséget kérnek a' pártoſok, a' hol az öſzvegyült Atyák Urunk ſzületésének három-ſzáz hatodik eſztendejében illy végezéſt tettek: „ A' Templomban irott képek ne „ tartaſſanak, hogy az a' mi tiſzteltetik, és imádtatik, a' „ falakon le ne irattaſsék. „ *** De a' Deákos ember, ha akarja, annak a' parantsolatnak a' végső ſzavait másképpen magyarázhattya, e' képpen tudni-illik: „ A' Templomok-

* VIDE S. TRIDENT. Seſſ. 25. Ubi ſic inter alia: Honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant. TOURNELY De Incarn. Pag. 416. Cultum & honorem qui defertur imaginibus abſolutum non eſſe ſed relativum, qui ad exemplar totus refertur ac terminatur. IDEM pag. 420. Imagines Chriſti & Sanctorum veneranda ſunt non quidem cultu latriæ, aut etiam nudo ac ſimpliciter civili, ſed religioſo, non penitus abſoluto, ſed relativo ad exemplaria, quorum imagines ſunt. IDEM pag. 410. Neque vera Chriſti crux neque ejus imago adoratione latriæ eſt adoranda. VIDE Bellarm. L. 2. de Imag. a cap. 21. pag. 329. PICHLER in Controv. pag. 233. Reliquias Sacras colimus Cultu reſpectivo propter perſonas, quarum uſu vel attactu nobilitatæ ſunt.

** PETAVIUS L. 15 de Incarnat. c. 17. pag. 335. Omiſſis ac circumciſis opinionum illarum & altercationum ambagibus, quod unum ex Patribus & Synodalibus decretis, quæ hucuſque declarata ſunt, efficitur, & exiſtit; reſpondemus omnino nullum imaginibus Chriſti, vel Sanctorum adhibendum eſſe cultum, qui illorum proprius ſit & abſolutus; hoc eſt qui in figura ipſa, & vel picta vel ſculpta, & ſolida hæreat, ac conſiſtat effigie; verum omnem, quæ rite religioſeque fit; adorationem, ac venerationem imaginis ad ipſam nonniſi σχετικῶς pertinere: proprie vero, ac præcipue; imo unice ſpectare prototypum, quod non niſi una cum imagine ſua adoratione colitur.

*** CONCIL. ELIBERITANUM in Bœtica Provincia a 19 Epiſcopis celebratum Anno 306 ait Canone 36. Placuit picturas in Eccleſia non eſſe, ne, quod colitur, & adoratur, in parietibus depingatur.

„ ban képek ne legyenek, hogy a' falakon (a' nedveſség „ miatt) az a' mi tiſzteltetik le ne törölteſsék.„ * Én erre a' feleletre nem ſzorúltam. Hanem előſzör azt kérdezem: ſzavát kelle fogadni mindenben az Eliberitánomi Gyüleközet parantsolatinak? mert a' ki egyik parantsolattyát meg-bötsülli, méltó, hogy a' többire-is ſzámot tartson. Annak a' Gyülekezetnek huſzon hatodik végezéſe azt parantsollya, hogy az hivek minden ſzombaton böjtöllyenek. Harmintz nyolczadik Ártikuluſſa a' Bérmáláſt Szentségnek tartya lenni; hogyan tetſzenek a' Reformátuſoknak ezek a' végezéſek és tanitáſok? nem ſzép dolog a' Gyülekezetnek egyik ágazattyát vitatni, 's a' máſikat falba rugni.

18. Azomban ha egyenes feleletet kivántok ihol vagyon; de ide józan elme kell. Én meg-engedem, hogy a' képek tiſzteléſe az Anya-ſzent-egyháznak nem vólt mindenkori ſzokáſa, 's azért méltán feddék némelly Atyák nem tsak a' bálványoknak imádóit, hanem a' képeknek illetlen tiſztelőjt-is azokkal egyetemben, kik ſzabadság nélkül a' közönséges ſzokásban változáſt akartak tenni; de kérem! vegyük haſznát az eſzünknek: úgye valamint nagy oktalanság az Anya-ſzent-egyház ſzokáſa es törvénye-ellen való újitás, ſzintén úgy ſzép okoſság ugyan azon Anya-ſzent-egyháznak engedelme, oktatáſa és ſzokáſa ſzerént meg-bötsülleni véle együtt azt, a' mit ő meg-bötsüll? Jól ide tartsátok édes Atyámfiai az elméteket! én az igaſságnak ſemmi tzikkelyét ſe titkolom. Némelly ſzokáſoknak öröké-való meg-tartására az Anya ſzent-egyház ſemmi képpen ſe köteles. És ugyan azért némelly bé-vett ſzokáſokkal úgy bánhatik, és úgy bánik, a' mint az időre nézve haſznoſſabnak itéli lenni. Mindennek ideje vagyon. Némelly tselekedet tsak az körülöttállo

* BELLARMINO L. de Imaginibus pag. 316 hæc expoſitio præ reliquis placet. VIDE Tournely de Incarn. qu. ultima pag. 423. edit. Venet. & DU-MESNIL Tom. 1. Hiſt. Eccl. ad an. 306. principio Libri 9.

állo alkalmatoſságokra-nézve jó, vagy roſz. Már mint-hogy eleinten midőn az hiveket a' pogányságtól el-kellett ſzoktatni, nagy akadékot tett vólna a' képek tiſzteléſe; ha a' faragott képekhez ſzokott népeket más képekkez vezette-e vólna az Anya-ſzent-egyház; békét hagyott az ollyan gondolatnak; mert elől-látta, hogy annak nagyob' lett vólna akkor a' kára, mint az haſzna, de minek-utánna ſzéles e' világra mind az hivek ſzáma, mind az igaz hitnek ditsőſsége kiterjedett: minek-utánna a' mitől az Anya-ſzent-egyház addig félt, az már laſſan-laſſan le-tſillapodott, minek-utánna a' Pogányok-is általl-látták mit és miért tselekedgyenek az Kereſztyének; meg-engedte az Anya-ſzent-egyház azt, a' minek haſznát látta, mind a' ſzivek gerjeſztésére, mind az együgyű népnek könnyeb' oktatására. * Ha ezt a' beſzédet helyén nem hadgyák a' Reformátuſok, egykis galibába keverem őket. Nem de nem az Anya-ſzent-egyháznak eleinten Templomi ſe valának? söt némellyek az okoſſab' Kereſztyének közűl-is úgy írtóztak a' Templomtól, valamint a' képektől? Minutzius Oktávius ſzeméllyében így beſzéll e' felől: Minémű Templomot épitsek az én Iſtenemnek, kit ſajat alkotmánya ſzéles e' világ meg-nem foghat? ** Éppen így be-

* PETAVIUS L. 15. De Incarn. c. 13. pag. 321. Sed illud ante conſtituendum: Imagines ex eorum PER SE genere eſſe, quæ ἀδιάφορα nominantur: hoc eſt, quæ ad ſalutem omnino neceſſaria non ſunt; nec ad ſubſtantiam ipſam religionis attinent: ſed in poteſtate ſunt Eccleſiæ; ut ea vel adhibeat, vel ableget, pro eo atque ſatius eſſe decreverit; cujusmodi poſitivi vulgo juris eſſe dicuntur. Quocirca primis ab ortu Chriſtianæ religionis temporibus, cum adhuc gentilis in eam exardeſceret furor, & in mentibus hominum hæreret adhuc idolorum ſuperſtitio; non tam frequens fuit ſacrarum uſus imaginum; uti neque templorum. &c. DU-MESNILIUM hæc Petavii laudantem Vide L. 4. ad an. 201. ubi De Clem. Alex.

** MINUTIUS FELIX in Octavio pag. 250 in M. Bibl. PP. Templum quod ei extruam, cum totus hic mundus ejus opere fabricatus eum capere non poſſit; & cum homo latius mencam, intra unam ædiculam vim tamen majeſtatis includam; non ne melius in noſtra dedicandus eſt mente; in noſtro imo conſecrandus eſt pectore? C. LACTANT. FIRMIANUS L. 6. Inſtit. Divin. c. 25. pag. 621. In cit. Bib. Tom. 3. Non templa illi congeſtis in alti-

ſzéll Laktántzius-is Origeneſſel együtt. Már vagy hánnyatok el-minden Templomot, és ne neheztellyetek ha a' tőlünk el-fogott Egyházokat viſzſza-kérjük (holott az első Kereſztyének ſzokásával a' Templom öſzve nem fér) vagy ha Salamon Templomára nézvén a' Templomnak helyet engedtek; viſzſza-nézven ugyan ismét Salamon Templomának Kerubim képeire, hadgyatok békét a' Szentek képeinek-is egyetemben.*.

19. Minek-utánna az Anya-ſzent-egyház, a' mint emléteni kezdém, nagyob ditsőségre emelkedett, 's önkénnyeſzerént élhetett, valamint az egek Urának fő méltóságát roppant Templomokkal, úgy az ő ditsőült Szenteinek emlékezetit ſzép tzifra oſzlopokkal és képekkel kezdé már tiſztelni. Már a' mint a' meg-eſett Tertulliánus morogva emlétetti, az Anya-ſzent-egyház az áldozatra kéſzített edényeken a' világ Meg-váltóját mind Páſztor, mind bárány képébe mutogatta. * Már, a' mint Sz. Ágoſton Doktor bizonitya Szent Péter és Sz. Pál képeit az hivek áhétatoſságára ki-tételé. Sz. Iſtván Mártiromságát képekre iratá. ** Sz. Gerváſius és Protáſius emlékezetét rajzolt abrázatokba foglaltatá. Abrahám Patriárkának jeles tselekedetét nem tsak a' könyvekben, hanem a' falakra irott képekben-is meg-bötsülte: már a' Templomokban a' Mártirok erőſsége, és le-rajzolt vitézsége, nem

altitudinem ſaxis exſtruenda ſunt, in ſuo cuique conſecrandus eſt pectore. ORIGENES L. 8. contra Celſum: Abhorremus ab eo, ut vitæ totius largitori inanima & mortua templa conſtituamus.

* TERTULLIANUS L. de Pudicitia c. 10. jam Montaniſta adv. Catholicos ait: cui ille, ſi forte patrocinabitur Paſtor, quem in calice depingis, proſtitutorem & ipſum Chriſtiani Sacramenti. &c.

** S. AUGUSTINUS L. 1. De conſenſu Evangeliſt. c. 10. Occurrit eis Petrus & Paulus; credo quod pluribus locis ſimul eos cum illo pictos viderunt: quia merita Petri & Pauli etiam propter eundem paſſionis diem celebrius, & ſolemniter Roma commendat. IDEM ſerm. 94. De diverſis: Dulciſſima pictura eſt hæc, ubi videtis S. Stephanum lapidari. L. 22. c. 73. contra Fauſtum Abrahami hiſtoriam multis locis pictam teſtatur. IDEM L. 3. de Trinitate c. 10. pag. 803. Ait de Serpente æneo &c. Sed quia hæc hominibus nota ſunt, quia per homines fiunt, honorem tamquam RELIGIOSA poſſunt habere.

nem tsak az emlékezetre, nem tsak haſonló bátorságra, hanem a' tiſzteletre-is kezdé görjeſzteni a' bé-járó népet. A' Kereſztfának a' jele a' Királyok Koronáján, a' Kapukon, az utzákon kezdett tſillogni, és a' rajta függött Kriſtusért tiſzteltetni. * Ezekben bizonyságim a' Sz. Atyák, bizonyságom Juliánus Tsáſzár-is, bizonyságom minden ember a' ki valamit túd. ** És hogy valaki azt ne mondgya: hogy tsak az Nitzénomi Gyüleközet végezéſe után tiſzteltettek a' képek; minden bizonyságot Urunk három-ſzázadik, és következendő eſztendeiből hozok moſt elő. Nem ſzorúltam Sz. Gergely Pápa idejére. Egynehány ſzáz eſztendővel eléb' élt náłánál mind Tertulliánus, mind Juliánus Tsáſzár, ezek azt bizonyítják, hogy a' Sz. Kereſzt jelét a' Kereſztyének meg-ſzokták bötsülni. ***

* S. JOANN. CHRYSOST. in Liturgia ait: Sacerdos ad imaginem Chriſti caput inclinat. S. GREGOR. NYSSENUS Orat. de Deitate Filii. meminit Abrahami ejuſque Sacrificii in tabulis depicti, & ad hujus aſpectum magnam ſe vim lacrimarum fudiſſe aſſerit. PRUDENTIUS in Libro Periſtephanon hymn. 9. de S. Caſſiano.

Erexi ad cœlum faciem, ſtetit obvia contra
Fucis colorum picta imago Martyris
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.

**VIDE SEVERUM Sulpitium, & Epiſtolas S. PAULINI: teſtimonia illic plura ſunt. THEODORETUS in vita S. Simeonis Stylitæ teſtatur: ROMÆ PASSIM in officinarum propylæis erectas fuiſſe Sancti illius imagines, ut hanc ſibi TUTELAM & PRÆSIDIUM adjungerent. Φυλακὴν τινα σφίσιν αὐτοῖς, καὶ ἀσφάλειαν ἐνθεῦθεν ποριζόντας. S. MAXIMUS Monothelitarum malleus approbavit ſe præſente honorem Cruci Chriſti, & imagini, B. V. delatum: ANASTAS. BIBLIOTHEC. in Collectaneis de Collatione S. Maximi Martyris cum Theodoſio ait: unusquiſque ipſorum Sancta Evangelia, pretioſamque Crucem, & imaginem DEI, ac Salvatoris noſtri JESU Chriſti, atque Dominæ noſtræ, quæ illum peperit.... Salutaverunt. S. AMBROS. in Orat. de Obitu Theodos. ait: Sapienter Helena egit, quæ Crucem Chriſti in capite Regum levavit. &c. VIDE ſerm. ejuſdem 10. in Pſ. 118. JULIANUS APOSTATA in fragmentis a S. Cyrill. L. 6. adv. eundem. ait: At vos infeliciſſimi homines, quum adorare & colere nolitis ancile quod cælitus delapſum..., Crucis lignum adoratis, ejuſque ſigna in fronte formatis & veſtibulis ædium inſculpitis... cur ſepulchris advolvimini?

*** TERTULL. In Apolog. c. 16. ſed & qui Crucis nos religioſos putat, conſectarius erit noſter. IDEM de Corona Milit. c. 3. Ad omnem pro-

20. Tsufos ember Dalléus, ki jóllehet Kálviniſta, még-is meg engedi, hogy a' képek olly tiſzteletet érdemlenek, mint ama' Szentséges könyvek, mellyekben a' Sz. Irás foglaltatik: fellyeb' való tiſzteletet enged a' Szentek képeinek mint a' Királok, és Tsáſzárok tiſzteletiért állitatott oſzlopoknak, 's faragott képeknek; még ſem akár vélünk megegyezni, imádáſt mi ſem kivánunk. Haſzontalan tetteti magát Dalléus, ſzóval külömböz töllünk; de az állapotban meg egyez. *

21. Meg-is egyezhet bizonyára minden bötsületes ember. Az első parantsolatot tölünk hejába féltik az újitók. Tiſztellyük és imádgyuk mi-is az egy Iſtent, a' képekbe ugy nézünk mind a' tükrökbe, emlékezet és jó példa kedvéért. Ha süveget vetünk nékik; az nem a' fát magában, hanem a' Szentet illeti; meg-bötsüllyük az Aſzſzonyt az Uráért, a' gyermeket az Aptyáért: értse reá az okos ember a' többit. Azomban igen parantsollya a' Tridentomi Nagy Gyüleközet: hogy a' képek tiſzteléſe-alatt valami illetlenség bé ne tsuſzſzon: hogy roſzra tanitó képek elé ne téteſſenek: hogy a' képek, és ereklék alkalmatoſságával illetlen kereskedéſt ſenki ſe inditson: hogy a' képek fajtalan ſzépségre fel-ne tziſráztaſſanak. ** Mind az-által ha a' roſzſzak a' jóval gonoſzúl élnek; azért az Anya-ſzent-egyház nem vétkes: mert a' mint Sz. Ágoſton Doktor mondgya: az ilyen történetekben más az a' mit a' Kereſzténység ſzokásának kell tartanunk, más ismét a' mit a' réſzegeſek telhetetlensége, vagy

---

PROGRESSUM atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad veſtitum & calceatum, ad lavacra & menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quæcunque nos converſatio exercet, frontem Crucis ſignaculo terimus. S. CHRYSOST. hom. 61. In purpureis veſtibus Crux ineſt; in diadematibus Crux: ... in armis Crux, in Sacra menſa Crux. OBSERVA: qui tam crebro in fronte, tam honorificis locis veſtigia & ſigna Crucis imprimunt, an non eam religioſe honorent?

* DALLÆUS olim Calviniſtarum Miniſter Carentonii, in Gallia citatus a Scholiaſte Petavii, & Tournely De Incarn. pag. 419.

** TRIDENT. Seſſ. 25. De Invocatione &c. pag. 283. Romæ.

vagy a' meg-tsalatkozott emberek gyarlósága bé-tsúsztat: és Sz. Jerónimus az okosság regulája-szerént már meg-mondá: Egynehány embernek vétke roszszá nem teheti a' való szokásat. * Én tsak azt tartom jobb' azokkal tartani, kik kilentz száz és egynehány esztendők-előtt a' Nitzéa-béli Gyülekezetben az egész Anya-szent-egyháznak személlyét viselvén a' Szentek képeinek védelmezésére ősszve gyülekeztek, kiknek végezését már régenten bé-fogadá az Anya-szent-egyháznak mind a' két Része: mint sem az Anya-szent-egyháztól el-szakadtak szavára vigyázni. **

22. Elő-adám rövédeden a' képek tiszteléséhez tartozandó tanitást: már arra kél a' dolog: hogy az EREKLYÉK tiszteletét védelmezzem. Az ellenkezők a' Sz. Evángeliommal ijezgetnek bennünket leg-először, és Sz. Máte Evangelistának huszon harmadik részét emlegetik leg-főképpen. Ott úgy-mond, feddi az Úr a' Fariseusokat, hogy a' meg-ölt Próféták koporsóit ékesgetik. Ha azért feddi őket Urunk, mert azt az ékesgetést nem türhette, méltán vigyázhatunk mi-is magúnkra; de nékem úgy tetszik, jól bele nézett ebbe az igébe Origenes, jól bé-tekéntett ide arany száju Sz. János-is, Sz. Ambrus Püspökkel együtt; 's még sem magyarázzák erre, a' mire az ellenkezők. Ugyan-is jajt mond nékik édes Üdvözítönk; de bizonyitsátok meg, hogy az a' jaj azért illett az Z'idókhoz: mert koporsókat mertek épiteni, 's nem azért:

---

* S. AUGUSTINUS L. 20. contra Faustum pag. 122. S. Mauri. Alia est disciplina Christianorum, alia luxuria vinolentorum, vel error infirmorum. S. HIERONYM. contra Vigilantium. ait: Paucorum culpam non præjudicare religioni.

** S. HIERONYMUS in Epitaph. Paulæ pag. 223. Paula.. PROSTRATAQUE ante Crucem, quasi pendentem Dominum cerneret, adorabat. Ingressa Sepulchrum resurrectionis osculabatur lapidem..., & ipsum corporis locum, in quo Dominus jacuerat, quasi sitiens desideratas aquas fideli ore lambebat. S. GREGOR. M. L. 7. Epist. 54. Scio equidem, quod imaginem Salvatoris nostri non ideo petis, ut quasi DEUM colas; sed ob recordationem Filii DEI in ejus amore recalescas, cujus te imaginem videre desideras. Et nos quidem non quasi ante divinitatem ante illam PROSTERNIMUR; adoramus, quem per imaginem aut natum, aut passum sed & in throno sedentem recordamur.

azért: mert koporsókat építvén, és Atyok gonosz tselekedetét kárhoztatván, hasonlók maradtak mind-azon-által a' gonoságban az atyokhoz. Nem vólna e' szép ha azt az egész feddést így magyaráznád: Jaj néktek! és azért jaj: mert az atyátoktól meg-ölt Prófétáknak koporsókat építvén nem tselekesztek egyebet; hanem tsak azt egyedül, a' mit azok, kik a' latrokat segítik, árkot vagy vermet ásván a' meg-ölt embernek. Akár morgolodgyatok atyáitok-ellen akár nem, látom a' szivetek gyökerét, ti most a' Prófétáknak koporsókat készíttetek; de majd Prófétákat ti magatok-is ölni fogtok. * De majd azon leszek, hogy nyilvában ki-tesék, ha tiltotta-é Urunk az ereklyék tisztelését, vagy nem. Tudom Mojses Prófétának a' testét el-rejtette az Úr a' Z'idók-elől; de tudom annak az valóságos okát-is. Akkor a' bálványozásra igen hajlandók valának a' Z'idók, el-akará fogni tőlök a' jó Isten a' bűnre vévő alkalmatosságot, látta gyarlóságokat; most hála Istennek! a' kinek esze vagyon, láttya: hogy ettől a' veszedelemtől távúl vagyon a' köz nép-is: nagyobra tartya minden falusi jámbor-is az óltári Szentséget, mint akár melly Szentnek hólt tetemét. De mit veszödöm én itt vagy az Iráſſal, vagy az Anya-szentegyháznak törvényével: olvassuk Kálvinusra Sz. Jerónimusnak Vigilántzius-ellen írt könyveit. Rendentlen dolog ő kegyelmétől félni, mikor nálánál böltseb' emberek példája, az Anya-szent egyház régi szokása, az Apostolok tselekedete, Urunk engedelme vélünk tart, a' mi vallásunkra vezet, minket védelmez.

23.

* S. AMBROS. in c. 11. Lucæ; Propheticorum ædificatione tumulorum sceleris eos, qui occiderunt, arguebant, & similium æmulatione factorum se quoque declarabant paternæ iniquitatis hæredes. Non igitur ÆDIFICATIO, sed ÆMULATIO loco criminis æstimatur. S. CHRYSOSTOM. hom. 75. in Matth. Non quia ædificant, nec quia Patres suos accusant, væ illis dixit, sed quoniam ita facientes, & dicentes, Patres suos condemnare audebant, cum ipsi pejora committerent.

23. Hallyuk Sz. Jeronimusnak első könyvetskejét: * Szájába rágván Vigilántziusnak, hogy az igaz hitüek se Angyalt se Kerubint, se Szentet, se a' Szentek testét azzal a' fő tiſztelettel nem illetik, melly egyedül a' teremtő Istenhez tartozandó, így szóll a' roſz emberhez: „Tiſztellyük a' „ Mártirok erekléjét; hogy a' kinek ezek Mártiri, azt „ imádgyuk: tiſztellyük a' ſzolgákat, hogy a' ſzolgák tiſz„ telete az Urra terjedjen, a' ki azt mondá: A' ki titeket „ bé-fogad, engem fogad-bé. 'S hát Sz. Péter és Sz. Pál „ erekléje tsak tiſztátalan-é? hát Mojſes tetemét-is úndoknak „ kell tartani, melly, a' mint a' Z'idó betűnek igaſsága-ſze„ rént olvaſſuk, önnön magától az Úrtól tétetett a' temető„ be? és valahányſzor az Apoſtolok, Próféták, és a' Márti„ rok roppant Templomiba járúlunk, mind annyiſzor a' bál„ ványok Templomit tiſztellyük, és betsűllyüke? 's hát a' „ koporsójok-előtt égő gyertyák-is merő bálványozáſt jelen„ tenek? többet mondok, a' mi az újitónak a' fejére „ ſzállyon, és meg-bomlott agya velejét vagy hozza helyre „ egyſzer, vagy épen rontsa-meg: hogy illy ſok ſzentség„ töréſe-által több egyűgyű jámbor lelket el-ne ámíthaſſon. „ 'S hát Urunk teſte-is, midőn a' koporsóba feküdt, tiſztá„ talan vólt úgye? és az Angyalok, kik ott tiſzta fejér ru„ hában állának, valami meg-gebedt, és undok dögnek ud„ varlottak-é? hogy ſok ſzáz eſztendő múlva Dormitántzius „ álmában máſt látna, sőt tiſztátalan réſzegségét ki-böf„ fentvén az Anya-ſzent-egyházat oſtromló Julián Tsáſzárral „ a' Szentek tiſzteletére kéſzített roppant épületeket vagy „ meg-rontaná, vagy pogány Templommá változtatná. Tsu„ dálom azt a' Sz. Püſpököt, a' kinek megyéjén Vigilán„ tziuſt Papi méltóságban mondgyák lenni, hogy meg dü„ hödött nyelvét el-ſzenvedheti: tsudálom, hogy Apoſtoli „ veſzejével.. öſzve nem töri azt az haſzontalan edényt „,

* S. HIERONYMUS adverſ. Vigilantium a pag. 154.

„ hogy a' teſtét a' veſzélyre fel-adván (leg-aláb') a' lelkét
„ üdvözitſe : hogy eſzébe nem jút az a' mondás : (Pſ.
„ 49.) Ha tolvajt ſzemléltél , ő véle futottál , és az
„ házaſság törőkkel tetted a' réſzedet. * Hát ha a' Már-
„ tirok ereklejét meg-nem kell tiſztelni , hogy hogy olvaſ-
„ ſuk ama' ſzent igéket: drága az Ur ſzine-előtt az ő Szen-
„ teinek az halála... 'S hát az Israel fiainak egéſz tábora
„ tiſztátalan vólté? holott Jóſefnek , és a' Pátriárkáknak
„ hólt tetemit magokkal hordozák a' puſztában , és ama'
„ ſzentséges földre merő tiſztátalan hamvat vezettek-bé?
„ (Exod. 19. 13.) De alattomban talán feddeſz , hogy tá-
„ vul-létében ellene zúgolódom ? meg-vallom belső fáj-
„ dalmomat : ezt a' nagy ſzentség-töréſt békeſséges türeſſel
„ el-nem ſzenvedhetem. Eſzembe-jut Finees dárdája
„ (Num. 14.) Elias Prófétának Sanyaru példája (ki vala-
„ hány Prófétája vólt Báálnak , Tziſon pátaka-mellett mind
„ meg-ölte...) eſzembe jüt Sz. Péter és Sz. Pál tselekede-
„ te: amaz Ananiáſt Sáfirával-együtt halálra vetette ; ez az
„ ördöngős Elimáſt , midőn az Ur útyát bé-akará állani...
„ vakſággal büntette-meg. Nem kegyetlenség az Ur Iſten-
„ hez mutatott illy kegyeſség... Még egyſzer kérdem , hát
„ tsak tiſztátalanok a' Mártirok erekléji ? ha tiſztátalanok ,
„ mi ſzerentsétlenségbe eſtek az Apoſtolok , midőn Sz. Iſt-
„ ván Mártir hólt tetemit olly ſzép pompával vitték a' te-
„ metőre? (Act. 8.) hogy hogy ſirattak-meg oly nagy
„ zokogáſſal? „

24. De mint hogy Kálvínus az ereklyéket annyira meg-veti ; nézzünk Szent Jéronimusnak Vigilántzius-ellen írt második könyvében-is. „ Valamint , úgy-mond a' meſe mon-
„ dáſa-ſzerént Pitágorásban , Euforbus , ſintén úgy Vigilán-
„ tziusban Joviniánus eretneksége ismét fel-támadott... de
„ Jo-

* SZEMTELENÚL ſzóllott Eraſmus azt irván (Præf. in L. adv. Vig.) hogy Vigilántiuſt ember Szolláſſal víja a' Sz. Atya. Láttya , a' Ki Vigilántziuſt iſméri , mit érdemlett. VIDE Bellar. De Reliq. c. 2. pag. 439. D.

„ Jovinánusra ugyan a' Romai Anya-ſzent-egyháznak felsé-
„ ges hatalma-által ki-mondatott a' meg-érdemlett Senten-
„ tzia, 's végtére fatzány madarat, és diſznó-húſt rágván
„ lelkét nem adá-fel, hanem ki-böffenté. * Ez a' Kalaguri
„ Kortsomáros pedig, (Vigilántzius modok, él-még; ...)
„ keveri még a' bort a' vizzel, es ama' régi meſterség-ſze-
„ rént azon igyekezik, hogy az ô hitetlenségének mérgét
„ a' közönséges hittel öſzve-egyelitse: morog a' ſzüzeség-
„ ellen, gyülöli a' ſzemérmetes életet, és a' világiakkal ven-
„ dégeskedvén a' ſzentek böjtöléſe-ellen hörög; maga pe-
„ dig a' boros kórsók-között hánnya azomban a' tzifra-
„ mondáſokat, nyeli a' pogátsákat, és a' ſzép Z'ltároknak
„ hangos éneklésére akkor táttya torkát, mikor azt már bé-
„ leſſel teli tömte... Mi ſzükség úgy-mond Vigilántzius;
„ hogy annyira nem tsak tiſztellyed, hanem imádgyad-is
„ azt a' nem tudom mit, a' mit egy kis edénybe által-meg-
„ által hordozván olly nagy böcsületben tartaſz? és ismét
„ ugyan azon könyvetskejében: azt a' lepedóbe takartatott
„ port minek imádod, minek tsókolgatod?.. vallyon ó te
„ eſztelen fejû! vallyon a' Mártirokat ſoha ki imádta? az
„ embert Iſtennek ki állíta lenni?.. és azt mered mondani:
„ azt a' nem tudom mit, a' mit egy kis edényben hordoz-
„ ván és öledben tartván tiſztelſz: mi az a' nem tudom
„ mi? mert tudni kivánom: magyarázd-ki világoſſabban,

 „ hogy

* DOGMATA Joviniani nonnulla vide ſupra hic Pag. 213. Reliqua in S. Hieron. adv. eundem. Adi S. AMBROSII epiſt. 42. Scriptam An. 380. ad SYRICIUM PAPAM: nomine Synodi Mediolanenſis: cujus principium hoc eſt pag. 1039. Collect. S. Mauri: DOMINO DILECTISSIMO FRATRI SYRICIO PAPÆ AMBROSIUS; SABINUS, BASSIANUS ET CETERI. Recognovimus literis Sanctitatis tuæ boni Paſtoris excubias, qui fideliter commiſſam tibi januam ſetves, & pia ſolicitudine Chriſti ovile cuſtodias, &c. Finis ita habet: Itaque Jovinianum, Auxentium, Germinatorem, Felicem, &c. quos Sanctitas tua damnavit, ſcias apud nos quoque SECUNDUM JUDICIUM TUUM eſſe damnatos. Incolumem te &c. dein ſequuntur hæc verba: Item ſubſcriptio. Eventius Epiſcopus ſaluto Sanctitatem tuam in Domino, & huic epiſtolæ ſubſcripſi. Maximus Epiſcopus. Fœlix Epiſcopus. Subſcripti univerſim 8. additis his verbis: Et omnes ordines ſubſcripſerunt.

„ hogy tellyes bátorsággal káromkodgyál. Nem túdom mi
„ kis por úgy mond, melly egykis edényben darága lepedő-
„ vel be-vagyon födözve. Bánnya, hogy a' Mártirok erek-
„ léjét darága patyolatban tartyuk, hogy rongyba, vagy
„ pokrótzba nem kötözzük, vagy a' szemétre nem vettyük,
„ hogy így az álomba merült részeges Vigilántzius egyedül
„ tsak maga imádtatnék. Mi tehát szentség-törők vagyunk,
„ midőn az Apostolok roppant Templomiba bé-járulunk?
„ szentség-törő vólt Konstántzius Tsászár, * ki Sz. András-
„ nak, Lukátsnak, és Timoteusnak erekléjit által-vitette
„ Konstántzinápolyba? azokat az ereklyéket, a' mellyeknél
„ az ördögök orditanak, és a' kik Vigilántziusban laknak,
„ meg-vallyák az orditással hogy a' Szentek tetemének jelen-
„ létét el nem szenvedhetik: szentség-törőnek kelle most-is
„ mandani Augustus Árkádiust? ki bóldog Sámuel tsontyait
„ ki-mulása-után olly sok esztendővel Trátziába Judéából ál-
„ tal-hozatta. A' Püspökök-is valamennyen mind szentség-
„ törők, mind bolondok voltak, kik (a' mint te mondod)
„ a' kis hitván jószágot és az el-oszlott hamvat selyemben
„ hordozták, és arany edényben? bolondok valának az
„ Éklesiáknak támétalan népei, kik a' Sz. ereklyéknek elej-
„ bek mentek, és mint ha a' Sz. Prófétát eleven személlyé-
„ ben látták-vólna, olly nagy örömmel olly nagy sereggel
„ gyültek-össze, hogy az áhétatos népek tábora Palesztiná-
„ tól-fogva egész Káltzédon városáig érne, és terjedne? **
„ Azt mondod a' könyvetskédben, hogy mig élünk, egy-
„ másért imádhozhatunk, halálunk-után pédig senkinek sem
„ hasz-

---

* PRO CONSTANTINO lego Constantium. Vide Dumesn. ad an. 357.

** S. HIERON. hic pag. 160. omnes Episcopi non solum sacrilegi sed & fatui judicandi, qui rem vilissimam & cineres dissolutos in serico, & vase aureo portaverunt. Stulti omnium Ecclesiarum populi, qui occurrerunt Sanctis reliquiis, & tanta lætitia, quasi præsentem, viventemque Prophetam cernerent, susceperunt, ut de Palæstina Chalcedonem usque jungerentur populorum examina, &c. En validissimum argumentum a fide & exemplo totius Ecclesiæ.

„ haſznál máſok imádsága... Ha az Apoſtolok és Mártirok „ még a' teſtben lévén-is eſedezhettek egyebekért, midőn „ meg máſokra-is gondot kelle viſelnök, mennél inkáb' eſe- „ deznek a' Koronák és a' Győzödelmek-után ditsőségben „ lévén? Mójſes egy ember lévén hat ſzáz ezer fegyveres „ embernek botsánatot nyer az Iſtentől, és Sz. István Kri- „ ſtus követője és első Mártira az ő öldözőjiért könyörög, „ és engedelmet kér, és minek-utánna már teſtétől meg-vál- „ ván Kriſtuſſal lakik, kevesseb' ereje léſzen arra? Sz. Pál „ Apoſtol azt bizonitya, hogy az ő tekéntetére-nézve az „ hajóban két ſzáz hetven léleknek engedett-meg az Úr, „ és halála-után a' Kriſtushoz jutván úgy bé-zárja a' ſzáját, „ hogy azok kedvéért, kik az ő Sz. Evangeliomának ſzéles „ e' világon hittek, meg ſe merjen mottzanni?„

25. Ezeket el-végezvén a' ſzent Atya, a' viaſz gyertyák gyújtásában az Anya-ſzent-egyháznak külömbözö ſzokását említi, és igy folytattya ſzavait: „ Nehezteltek néha napján „ az Apoſtolok a' kenet-veſztegetéséért; de azért az Úr ſza- „ va meg-dorgálá őket. Igaz, hogy Kriſtusnak ſemmi ſzük- „ sége ſe volt a' kenetre, a' Mártirok-is el-lehetnek viaſz- „ gyertya-nélkül; de mindazonáltal az az Aſzony azt Urunk „ emlékezetéért tselekedte, és ájtatoſsága helyén hagyatta- „ tik. Azoknak-is tehát, kik gyertyákat gyújtanak, az ő „ hitek-ſzerént vagyon a' jutalmok, a' mint az Apoſtol „ mondgya: ki ki az ő értelmében bévelködgyék. Rom. 14. „ 5. Te az illyen embereket bálványozóknak mondod-e'? „ nem tagadom: mi valamennyen mind, kik Kriſtusban „ hiſzünk; a' bálványozás tévelygéséről tértünk-meg; már „ minthogy néha napján bálványokat tiſzteltünk, nékünk, „ moſt az Iſtent ſe kelle tiſztelni, ne találtán egy-féle-kép- „ pen tiſztellyük amazokat, és ő ſzent Felségét? ama' tiſz- „ telet a' bálványokért vitetett-végbe, és ugyan azért mél- „ tó, hogy átkozzuk; eme tiſztelet pedig a' Martirokat il- „ leti és ugyan azért méltó, hogy bé-fogadgyuk, és meg-

„ tartſuk.* Az Anya-ſzent-egyháznak egéſz nap-keleti réſzé-
„ ben a' Mártirok erekléje nélkül-is gyertyák gyújtatnak,
„ mikor az Evangeliom olvaſtatik, és ennek a' ſzokásnak
„ kelete vagyon akkor-is, mikor a' nap ragyog, azért tſelek-
„ ſzik-é azt, hogy a' ſetétséget verjék-el? nem; hanem hogy
„ a' ſzív-béli öröm és vigaſság ezzel jelenteſsék. Úgyan azért
„ azok az Evangeliomi ſzüzek-is mindenkoron égő-lámpáſo-
„ kat ſzoktanak tartani... 'S hát a' Romai Püspök roſzſzúl
„ tselekſzik-é, midőn a' meg-holt embereknek ſz. Péter, és
„ ſz. Pálnak héjába-való porotskáján (a' mint te beſzélleſz,)
„ a' mint pedig mi móndgyuk: tiſzteletre méltó tsontyain
„ ÁLDOZATOKAT mutat-bé az urnak, és azok koporsóit
„ Kriſtus oltárának tartya lenni? 's nem tſak Roma váraſá-
„ nak, hanem az egéſz világnak Püſpöki mind tévelygésben
„ vannak, mert a' Vigilántzius nevü kortſomároſſal ſemmit
„ ſe törödvén az halottak roppant templomiba járúlnak, a'
„ hol a' ſemmire-kellő porotſka, és nem tudom mi kis ha-
„ mu lepedőben födözve tartatik... Nevetséget inditaſz a'
„ Mártirok ereklejéből, és Eunomiuſſal ezen eretnekségnek
„ alkotojával Kriſtus Anya-ſzent-egyházát kiſſebbited, nem
„ rettegſz az illyen társaságtól? nem félſz ollyanokat mon-
„ dani az Anya-ſzent-egyház-ellen, a' mellyeneket ama
„ mondott? annak tanitványi-közűl az Apoſtolok és a' Már-
„ tirok Templomába egy ſe járúl, hogy tudni-illik tsak a'
„ meg-gebedt Eunómiuſt imádgyák, kinek könyveit nagyob-
„ ra bötsüllik, mint az Evangeliomot... Ír a' te eretneksé-
„ ged-ellen, melly már régen támadott, hogy te azzal ne
„ kérkedheſsél, mintha ezt az új iſtentelenséget te találtad-
„ volna-fel, ír Tertulliánus-is... mert te a' ki azt akarod,
„ hogy a' Mártirok erekléjén lábunkal gázollyunk, a' Kri-
„ ſtusért ki-ontott vért-is tiltod egyetemben; mint-hogy a'
„ te itéleted-ſzerént ſemmire-kellő a' vér.. Felelly-meg: ab-
„ ban

* S. HIERON. Illud fiebat pro idolis, & idcirco deteſtandum eſt; hoc fit pro martyribus, & idcirco recipiendum eſt.

„ban a' meg-vetendő porban, és nem tudom, minémű ha-
„muban a' tsuda-tételeknek olly hathatós ereje hogy hogy
„lehet jelen? Érzem, veſzem-éſzre boldogtalan ember mi
„gyötörjön téged, mi tartson félelemben. Az az undok
„lélek, ki téged erre az irásra kénſzerit, evvel a' ſemmire-
„kellő morzſalékos porral gyakorta meg-kinoztatott, és máj
„napig-is kinoztatik, 's a' ki te benned halgat, nem ordit,
„kinnyait el-fületi, mikor más emberben lakik, bezzeg
„meg-vallya ki-kiáltya tulajdon gyötrelmét: vagy talám a'
„Pogányok módgyára az iſtentelen Porfiriuſſal és Eunomi-
„uſſal, ezeket meró ördögi boſzorkányságoknak mondod
„lenni, és hogy ott az ördögök nem kiáltanak valóságoſ-
„ſan, hanem tsak tettetik gyötrelmeket. Azt adom taná-
„tsúl: menny-bé a' Mártirok Templomiba, és egyſzer meg-
„tiſztúlſz: elég társaidra találſz-ott, és nem a' Mártirok-
„elött égő-gyértyákkal, mellyekre neheztelſz, hanem lát-
„hatatlan lángal fogſz meg-égettetni; akkor vallod-meg azt,
„a' mit moſt tagadſz.„

26. A' Vigiliántziusból ſzólló ördögnek nevére nyomoz-ván Sz. Jerónimus, azt végtére Bákkusnak nevezi, holott Vigiliántzius réſzegsége, ſzüntelen ſzép piros ortzája, tajté-kos ajaka, ember-ſzólló nyelveſsége felötte haſonló amazé-hoz. „'S ugyan-is, midőn a' minap, úgy-mond e' tarto-
„mányban véletlenül a' föld-indulás éjfélkor minden embert
„fel-verne az álombol, te mintha valamennyinél mind okoſ-
„ſab', és böltseb' lettél-vólna, mezételen imádkoztál, A-
„dám és Évának paraditsomi példáját meg-újjitván; de
„azok ugyan, meg-nyilván ſzemek, el-ſzégyenlették ma-
„gokat, és látván mezételenségeket, bé-födözték fa-leve-
„lekkel ſzemérmeket, néked pedig ſe ruhád ſe hited nem
„lévén 's véletlen félelembe esvén, minthogy éjjeli réſzeg-
„ségedett még ki-nem aluttad, a' ſzentek ſzemei elött te-
„ſtednek otsmány réſzeit mutogattad, hogy mi ſzép elzed
„légyen meg-mutatnád. Illyen ellenségei vannak az Anya-
„ſzent-egyháznak! illyen Vezérek hartzolnak a' Mártirok

„véré-

„ vére-ellen, e' féle ékeſſen-ſzóllók durrognak az Apoſtolok-
„ ra, vagy hogy jobban mondgyam, e' féle meg-dühödött,
„ meg-veſzett ebek morognak és ugatnak Kriſtus tanítvá-
„ nyira. „

27 Ezek a' ſzent Atyának magyarra fordított ſzavai. És minthogy ſz. Jerónimus akkor élt, mikor Kálvinus tanítása-ſzerént az igaz hit még tiſzta vólt, és itt a' ſz. Atya az egéſz Anya-ſzent-egyháznak közönséges vallását emlegeti, sőt a' ſzent Doktor avval oſtromollya leg-keményebben az eretnek Vigilántziust, mert az egéſz Anya-ſzent-egyháznak bé-vett ſzokására morog, méltó nagyobra betsülleni ſzent Jeronimus ſzavait, mint Kálvinusnak Vigilantziustól tanólt oktatáſit. És ez tſak azért is méltó, mert látom, hogy Kálvinus a' ſzegény embereket hazúgsággal akarja el-ámítani; noha mit emléttem a' ſzegényeket? holott tanítáſi-könyvének elején azzal meri a' Frantziák Királlyát tſalogatni, azt meri mondani: hogy a' mit ő tanít, azt a' ſzent Atyák tanításával mind megbizonyíthatná, ha akarná. * Tekéntſen az okos ember eddig tartott, és következendő beſzédemre; által láttya: hogy nem azt bizonyíttyák a' régi Szentek, a' mit Kálvinus Vigilántzius tanítvánnya költött.

28. De neheztelt úgye ſz. Agoſton Doktor a' koporsók imádójira? igen-is; de a' bötsületes tiſztelőkre nem neheztelt. Ki ne neheztelne arra kiváltképpen, ki az imádás-után a' koporsó felött mind addig iſzik, míg az eſzét bé nem iſzſza? kinek egéſz áhétatoſsága a' réſzegségben áll? kár a' ſz. Atyák igéjét rontani. Teſsék ſz. Agoſton Doktornak könyveibe jól-bé-tekénteni, és nékem úgy tetſzik, a' ki ſzavamat fogadja, a' boſzúságot nem mi reánk, hanem a' Reformátuſokra fogja for-

* CALVINUS L. 1. C, 11. n. 13. Quingentis circiter annis florebat Religio, & ſincerior doctrina vigebat. & L. 4. c. 2. n. 2. 3. cum extra controverſiam eſſet, nihil a principio, uſque ad illam ætatem, mutatum fuiſſe in doctrina. CALVINUS in Præfat. Inſtit. ad Regem Galliæ. Si Patrum authoritate dirimendum certamen eſſet, melior victoriæ pars (ut modeſtiſſime etiam loquar) ad nos inclinaret.

fordítani. Nem a' ſzent ereklyék tiſztelőjére, hanem a' tiſztelet-hellyett a' ſzent helynek bötstelenítőjére boſzonkodik ſz. Ágoſton Doktor„ ösmerek ollyanokat ugymond, kik a' ko„ porsókat imádgyák, kik a' holt teſt-felett torkig iſznak, „ és tórt ütvén, 's azzal az halottakat kínálván a' temető-fe„ lett magokat temetik-el: kik a' torkoſságat, és a' réſzeg„ séget áhétatoſságnak tartyák. *

29. Jól tudták a' Magdeburgi Tzenturiátorok, hogy Sz. Agoſton Doktor a' Sz. ereklyéket maga-is meg-bötsülte; de minthogy azt a' mélységes elméjű Sz. Doktort réſzekre nem foghattyák; kinozzák az Irását; egy helyett így említik Sz. Agoſton Doktor ſzavát: Agoſton, ugymond, az Iſtván ereklejiről azt írja, hogy a' búbájos nép ſeregeſsen hozzá ſzokott futni Afrikába, minthogy némelly tsalárd tsuda-tételek-által meg-tsalatkozott. * * Édes Iſtenem! hogy nem féltik a' meny-kövektől a' nyelvek gyökerit, a' kik illyeneket mernek a' Sz. Atyákra fogni, és igéjeket így merik fúrni, metélni, faragni, haſogatni, 's a' Szentek könyvéből a' ſzép bizonyság-helyett kerekes hazúgságot elő gördéteni. Görtsös bot a' kezetekekbe roſz emberek; nem iró-toll, nem könyv!

30. Sz. Ágoſton Doktor abban a' könyvben, mellyre itt azok a' kapa-kerülők mutatnak éppen azt akarja meg-mutatni, hogy az Anya-ſzent-egyház teli vólt akkor-is Iſteni-tsudákkal, és erre a' végre a' Sz. Iſtván Mártir tetemi-mellett történt tsuda-tételekre mutat, ezeket veti a' káromkodók elejbe: a' többi-között egy nagy tsudáról beſzéll, melly az egéſz Hippói nép ſzeme láttára történt. „ Még ennél-is „ nagyobb egy tsuda-tétel történt, úgy-mond: az olly jeles, „ hogy Hippo városában ſenkit ſe tudnék a' ki annak hirét

* S. AUGUST. L. de Moribus Eccleſiæ. c. 34. Novi ſepulchrorum adoratores, novi multos eſſe, qui luxurioſiſſime ſuper mortuos bibant, & epulas cadaveribus exhibentes, ſuper ſepultos ſe ipſos ſepeliant, & voracitates ebrietateſque ſuas deputent religioni.

** CENT. 5. cap. 6. col. 699.

„ nem hallotta vólna, vagy nem látta volna, azt ſenki-el-
„ nem felejtheti.„ * Hallyák az ámitók, mit mond Sz. Ágoſton Doktor egyik levelében: „ Hordozzák, úgy-mond di-
„ tsőséges Sz. Iſtván Mártirnak erekléjit, hordozzák és tud-
„ gya Sz. Atyaságod, melly ſzép illendő tiſztelettel kelleſ-
„ sék vélek bánni; valamint mi-is tselekedtünk.., ** Hallyák azt-is, a' mit Fauſztus-ellen irván az huſzadik könyvnek huſzon egyedik réſzében a' kereſztyén Anya-ſzent-egyháznak közönséges ſzokásáról, és vallásáról beſzéll. „ A'
„ Kereſztyén nép ugymond, a' Mártirok emlékezetit áhétatos
„ ÜNNEPTEL és egyéb pompával ülli, hogy így a' jó példá-
„ nak követésére öſztönöztetſsék, hogy azok érdemibe réſze
„ legyen, és hogy azok esedezése-által SEGÍTTESSÉK. „ (Vigyázzatok édes Atyámfiái, ezek mind Sz. Ágoſton Doktornak tulajdon ſzavai azzokkal egyetemben, mellyek moſt következnek) De ezeket ugy kell érteni, hogy azomban.. ſenki azt ne véllye, mintha mi Iſteni tiſztelettel illetnénk a' Mártirokat: ſzavai így vannak: „ Nem a' Mártiroknak, ha-
„ nem a' Mártirok Iſtenének, jóllehet a' Mártirok emlékeze-
„ tire, helyheztettyük az OLTÁROKAT. Mert vallyon mi-
„ dőn vallamellyik Püspök a' ſzent teſtek helyén az oltár-
„ nál az Iſteni ſzolgálatban foglalatoskodik, ſzólott e' valami-
„ kor e' féle képpen: Te néked mutattyuk-bé (ezt az áldo-
„ zatott,) Péter, vagy Pál, avagy Tzipriáne? tudniillik
„ a' mi bé-mutattatik, az az Iſtennek mutattatik bé, ki a'
„ Mártirokat meg-koronázta, azok emlekezete-mellett, a'
„ kiket meg-koronázott... Mi tehát a' Mártirokat a' ſzere-
„ tetnek és társaságnak avval a' tiſzteletivel illettyük, mellyel
„ ezen

* S. AUGUSTIN. L. 22. de Civ. D. c. 8. Unum eſt apud nos factum non majus illa, quæ dixi, ſed tam clarum, atque illuſtre miraculum, ut nullum arbitrer eſſe Hipoonenſium, qui hoc vel non viderit, vel didicerit, nullum, qui obliviſci ulla ratione potuerit.

** S. AUGUSTIN. EPIST. 103. ad Quintianum. Portant ſane (latores Epiſtolæ) reliquias beatiſſimi & glorioſiſſimi Martyris Stephani, quas non ignorat Sanctitas veſtra, ſicut & nos fecimus, quam convenienter honorare debeatis.

„ ezen a' világon-is tiſzteltetnek az Iſtennek ſzent emberi, „ kiknek az Evángeliomi igaſságnak vér-ontásig való védel- „ mezésére kéſz ſziveket tudgyuk. De azomban amazokat „ annál áhétatoſsabban tiſztellyük, mennél bizonyoſsab a' „ bajvivás-után már a' koronájok.... Avval a' tiſztelettel „ melly görögül látriának mondatik, és deákul egy ſzóval ki „ nem mondathatik, mint-hogy az a' ſzolgálat közölhetetlenül „ tsak az Iſtenséget illeti, ſenkit az egy Iſtenen-kívül ſe nem „ tiſztelünk, ſe az illyen tiſzteletre ſenkit ſe tanítúnk. „ Ezek után azokról a' kik illyen Ünnepnapok alkalmatoſságával roſzra vetemednek, igy beſzél a' Sz. Atya: * „ Azoknak a' „ ſzokását, kik a' Mártirok emlékezete napján magokat meg- „ réſzegitik, hogyan miképp hagyhatnánk mi helyén? holott „ a' józan tanitás még azokat-is kárhoztattya, kik illyeneket „ tulajdon házoknál tselekeſznek. De más az tudni-illik a' „ mit tanitunk, más az a' mit el-türünk, más ismét a' mit „ meg kell parantsolnunk, meg meg mas az a' mit meg kell „ jobbitanunk, és mig meg nem jobbithattyuk, békeſségeſſen „ el-kell türnünk. (Válaſztáſt kell tenni a' kettő között) más „ a' kereſztényi ſzokas, és tanitás, más a' boriſzákok buja- „ sága, vagy a' gyarló emberek vétke. &c ** Attól ſe

* S. AUGUSTIN. L. 20. contra Fauſtum c. 21. pag. 346. edit. S. Mauri. Nam quod etiam hinc nobis calumniatur Fauſtus, quod Martyrum memorias honoramus, in hoc dicens nos idola convertiſſe, non tam me movet, ut huic calumniæ reſpondeam ....

** S. AUGUSTIN. L. 20. contra Fauſt. Pag. 347. Populus autem Chriſtianus memorias Martyrum RELIGIOSA SOLEMNITATE concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur atque orationibus ADJUVETUR: ita tamen, ut nulli Martyrum, ſed ipſi DEO Martyrum, quamvis in MEMORIIS Martyrum, conſtituamus ALTARIA. Quis enim Antiſtitum in locis Sanctorum corporum aſſiſtens altari, aliquando dixit, OFFERIMUS tibi Petre aut Paule, aut Cypriane: ſed quod offertur, offertur DEO qui Martyres coronavit; ut ex ipſorum locorum admonitione major affectus exurgat, ad acuendam caritatem, & in illos, quos imitari poſſumus, & in illum, quo adjuvante poſſumus. COLIMUS ergo Martyres eo cultu dilectionis, & Societatis, quo & in hac vita coluntur Sancti homines DEI, quorum cor ad talem pro Evangelica veritate paſſionem paratum eſſe ſentimus. Sed illos tanto DEVOTIUS, quanto ſecurius poſt certamina ſuperata; quanto etiam fidentiore laude prædicamus, jam in vita feli-

ſéllyenek a' Tzenturiátorok, hogy valaha más tsontot ne találjunk tiſztelni a' Szentek teteme helyett; Az igaz megeshetik, hogy a' vigyáztalan ember néha meg tsalatkozzék, néha meg-történik, hogy a' gyermek más atyát tiſztellyen a' magáé helyett; de mindazonáltal az ebből nem következik, hogy a' kit Attyának bizonyitanak lenni, meg-veſſe, meggyalázza. A mit az Anya-ſzent-egyház a' Templomokban ki-tétet, azt bizváſt tiſztelhetem, 's erről vagyon moſt a' beſzéd; nem a' Jerusálemi ſzarándok tarſolyáról. Gondgya vólt arra mindenkor az Anya-ſzent-egyháznak, hogy valóságos Sz. tetemeket tiſztellyenek az hivek a' Templomban. Azomban azt akarják a' tudatlanokkal némellyek el-hitetni, hogy tsak az öt ſzázadik eſztendőben kezdődött ez a' tiſztelet; de ſemmit ſe tudnak. Meg-bötsülte az Anya-ſzent-egyház közönségeſsen az egéſz világon már a' négy ſzázadik eſztendőben a' Szentek tetemit a' mint az Anya-ſzent-egyháznak két fő tanitójából, Sz. Jeronimusból tudni-illik, és Sz. Ágoſton Doktorból meg-mutatám: az egéſz világon mondok az egéſz tiſzta Kereſztyénség, a' Püſpökök, a' Tsáſzárok, a' tanúlt emberek. * Hogy-hogy mondhattyuk azt bé-tsúſzott ſzo-

---

feliciore victores, quam in iſta adhuc uſque pugnantes. At illo culto, quæ Græce λατρεία dicitur, Latine uno Verbo dici non poteſt, cum ſit quædam proprie divinitati debita ſervitus, nec colimus, nec colendum docemus, niſi unum DEUM. Cum autem ad hunc cultum perineat OBLATIO SACRIFICII, unde idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent; nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam Martyri, vel cuiquam Sanctæ animæ..... Qui autem ſe in memoriis Martyrum inebriant, quomodo a nobis approbari poſſunt, cum eos, etiamſi in domibus ſuis id faciant, ſana doctrina condemnet! ſed aliud eſt quod docemus, aliud quod ſuſtinemus, aliud quod præcipere jubemur, aliud quod emendare præcipimur, & donec emendemus tolerare compellimur. Alia eſt diſciplina Chriſtianorum, alia luxuria vinolentorum, vel error infirmorum. S. HIERONYM. adv. Vigilantium ait: Paucorum culpam non præjudicare religioni.

* ECCLESIA SMYRNENSIS in Epiſtola Encyclica, quam de Actis & morte Polycarpi Epiſcopi ſui ſcripſit imperantibus M. Aurelio, & Lucio Vero circa an. Ch. 167. apud Euſeb. L. 4. c. 15. Nos, inquiunt Smyrnenſes, ſublatis poſtea oſſibus illius, quæ quibuſvis pretioſiora lapillis, & auro pro-

ſzokásnak, a' mit az egéſz Anya-ſzent-egyház, olly jó ſzívvel, olly nagy pompával mindenütt bé vett, és meg-tiſztelt? Ime az Atyák bizonyságából az Anya-ſzent-egyház kezdetiről fogva addig, a' meddig kivánod, egy egéſz nyalábot adhatok-elő. *

31. Meg-vagyon hála Iſtennek a' mit igértem. Vélünk tart a' régi ſzokás, vélünk a' regi tanitás, vélünk az egéſz Anya-ſzent-egyház; de vélünk vagyon Urunk példája is. Olvaſſuk el Sz. Maté Evangeliſtának 9. réſzét 18. és következendő verſeit. Imé, úgy-mond, egy fejedelem járúla-elő, és imádá őtet, mondván: Uram, a' leányom moſt hólt-meg, de jere, tedd reá a' kezedet, és meg-élled. És fel-kelvén Jesus, követi vala őtet, és az ő tanitványi. És imé egy Aſzſzony, ki vér-folyáſt ſzenved vala tizen-két eſztendeig, há-

probatiora erant, ibi ea, ubi par erat repoſuimus. Quo in loco, pro eo ac poterimus, in exultatione, ac lætitia dabit nobis Dominus congregatis natalem martyrii illius celebrare diem &c. S. BASILIUS hom. 20. de 40 Martyribus: & Homil. in Pſ. 105: Modo vero, inquit, quisquis oſſa Martyris attigit, nonnullam Sanctificationis communionem (τινὰ μετουσίαν ἁγιασμοῦ) percipit ex ea gratia, quæ corpori illius inſidet. S. GREG. NAZIANZ. Orat. 18. in S. Cyprianum. Quæ omnia (nempe τὴν τῶν δαιμόνων κατάλυσιν, τὴν τοῦ μέλλοντος πρόγνωσιν, expulſionem dæmonum, ſolutionem infirmitatum, futuri præſcientiam) Cypriani vel pulvis ipſe poteſt, ſi fides adſit; ut experti norunt; & qui rem geſtam ad noſtram uſque memoriam propagarunt, & in conſequentia tempora tranſmittent. VIDE S. GREGORIUM Nyſſen. Orat. in SS. 40. Mart. & præſertim orat. in S. Theodorum Martyrem.

* S. AMBROS. Epiſt. 22. Pag. 938. S. Mauri. Invenimus miræ magnitudinis viros duos, ut prisca ætas ferebat (corpora SS. Gervaſii & Protaſii) Oſſa omnia integra, Sanguinis plurimum. Ingens concurſus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condivimus integra ad ordinem: tranſtulimus Veſpere jam incumbente ad baſilicam Fauſtæ: ibi vigiliæ tota nocte, manus impoſitio. Sequenti die tranſtulimus ea in baſilicam, quam appellant Ambroſianam. Dum transferimus, cæcus ſanatus eſt. Talis mihi ad populum fuit ſermo... Reſpexit ſane humilia DEUS, qui latentes ſub ignobili ſepulcrorum reliquias Sanctorum Martyrum ſuæ Eccleſiæ revelavit, QUORUM ANIMA IN CÆLO, Corpus in terra... Quanta oraria jactitantur? quanta indumenta ſuper reliquias ſacratiſſimas, & tactu ipſo medicabilia repoſcuntur. Gaudent omnes extrema linea contingere. . Gratias tibi, Domine JESU, quod hoc tempore tales nobis Sanctorum Martyrum ſpiritus excitaſti; quo Eccleſia tua præſidia majora deſiderat, &c &c. VIDE S. Joan. Chryſoſt. paſſim. & Patres reliquos.

túl járúla, és illeté az ő ruházattyának perémét. Mert mondgya vala magában; Ha tsak a' ruházattyát illetem-is; meggyógyúlok. JESUS pedig fordúlván, és látván őtet, monda: Bizzál leányom, a' te hited meg-gyógyított téged: És meggyógyúla az Aſzſzony azon orában.

32. Fólyt itt a' veríték Kálvinus homlokáról, midőn ezeket az igéket fejtegette, látta: hogy a' jó Aſzſzony Urunk ruhája illetésével vette-viſzſza az egéſséget, és ezt maga ſe tagadta: mit tégyen? mit gondoltok ſzegény lelkek, mit tett meſteretek? öſzve-ſzidta a' jó Aſzſzonyt, és erről az igéről által-ugrott a' máſikra. Vagyon-é annak ſzeme, a' ki itten Kálvinus iſtentelenségét nem láttya? Urunk azt az Aſzſzonyt ditséri; bizzál úgy-mond leányom, sőt meg is gyógyítá vér folyását; Kálvinus pedig, mintha jobban tudta volna Kriſtusnál, mit keleſsék az ollyan Aſzſzonynak mondani, boſzorkány nevét költi; áhá nem ſzégeny gyalázat-é, ha a' ſzép elméjű Magyar illy oktalan Meſter után indúl!

33. Mi az Anya-ſzent-egyházzal tartsunk, köveſsük régi tanítását, hadgyuk ott az újitókat, és a' Nitzeá béli máſodik ſzentséges Gyüleközettel kiáltsunk-fel tiſzta ſzível, és lélekkel: köſzöntyük, tiſztellyük mind a' Szenteket, mind a' Szentek ereklyejit, és képeit, Urunk drágalátos feſzületével egyetemben; a' kik vélünk egyet nem értenek, átok-alatt vannak. *

HAR-

* CONCILIUM NICÆNUM II. inter univerſalia ſeptimum Anno Ch. 787. tempore Hadriani P. I. & Conſtantini ac Irenes Imperatorum, congregatum. Tom. 8. Concil. in Collect. Colet. Venet. 1729. quod Actione I. ſic habet: Ἐν ὀνόματι τῦ κυρίυ &c. In Nomine Domini, & Dominatoris JESU Chriſti veri DEI noſtri.... Conveniente Sancta & univerſali Synodo.. ideſt Petro Reverendiſſimo Archi-Ptesbytero Sanctiſſimæ Romæ Eccleſiæ ſcilicet Apoſtoli Petri, & Petro-Abbate... Sancti Sabæ... retinentibus locum Apoſtolicæ ſedis almi & ſanctiſſimi Archiepiſcopi Senioris Romæ Hadriani: Taraſio-Conſtpleos-Joanne ac Thoma-vicariis Apoſtolicarum ſedium orientalis diœceſis. Pſellus ponit Epiſcopos 350. Photius 377. Vide pag. 975. IBID. Act. IV. Pag. 967. Sancta Synodus dixit... Filii obedientiæ ſumus.. .

CRE-

HARMADIK RÉSZ.

LOSONTZI PRÉDIKÁTZIO 1761. ESZTENDŐBEN.

Az Oltári Szentség-felől.

A' BESZÉLGETŐ SZEMÉLLYEK.

Á' LOSONTZI VENDÉG, ÉS A' PATAKI TISZTELETES ÚR.

1. A' PATAKI TISZTELETES ÚR. Kegyelmeteknél az idén, hallom, ſok rendes újság történt. A' LOSONTZI VENDÉG. Tsak más egy újságot ne hallyon ma holnap tiſzteletes Uram. A' PATAKI TISZTELETES ÚR. A' nemes Város felől-é? A' LOSONTZI VENDÉG. Nem hallotta-é Tiſzteletes Uram, mi nagy pompával üllé a' Pápiſta réſz az idén Úr napját mi nálunk? A' PATAKI. Örömeſt érteném kegyelmedtől. A' LOSONTZI. A' népnek tsámátalan ſeregét nem-is kévánom emlétteni: alig fértek-el a' két hoſzſzú öreg útzán, jóllehet mind a' két renden pároſon járnának. A' városnak négy tekéntetes helyein négy oltárt emelének: a' ſok fáklya, az egyházi tziſra öltözetben a' ſok udvarló Papi ſzemélly, egyéb nemes vendégekkel egyetemben, a' ſok harang, és tsengető ſzózat, a' puskáknak 's mozſaraknak örvendetes durrogáſa, a' lobogók-alatt öſzvegyült népnek hangos, bátor énekléſe majd Loſontzot tsak Romává nem változtatta. A' PATAKI. 'S hát azomban a' mieink?

CREDENTES in unum DEUM, in Trinitate laudandum, honorabiles imagines ſalutamus. Qui ſic ſe non habent anathema ſint. IBID. Pag. 971. Inſuper ſalutamus & figuram pretioſæ, ac viviſicæ crucis, & ſanctæ lipſanæ Sanctorum.

mieink? A' LOSONTZI. A' mieink azomban ſeregeſſen (ki a' Vár-Megye házához, ki a' nagy piatzra) ſietve tóldúlának: a' Nemeſség Tiſzteletes Uraimékkal-együtt az emlétett felházának felſő réſzére, a' ki-nyitott ablakokhoz vette vala magát; a' piatz pedig, mivel az nap ſokadalom-is eſett, a' néppel tömve vólt. A' PATAKI. Talám ott állott a' legſzebbik oltár? A' LOSONTZI. Az oltár a' minémü; de a' Predikátzió! és mint-hogy azt egéſzlen nálúnk hagyá, a' ki mondá, ihol a' Tiſzteletes Urak általam az Urnak-is kedveskednek véle. A' PATAKI. Köſzönöm, meg-fontolom. De ſokáig kellett néki tartani, a' mint látom. A' LOSONTZI. El-tartott leg-aláb' más fél oráiglan; de úgy figyelmezett reá az egéſz nép, mintha mind oda ſzegezték vólna minyájokat.

2. Én akár ki mit mondgyon, már ezután meg-változtatom egynehány vélekedéſimet. Bolondság-is így gyalázni a' Pápiſtákat: ha ott, úgymond, a' Kriſtus teſte jelen-vagyon; miért hogy azt a' Pápiſták már meg nem emészték? mert ók azt tanittyák, hogy az a' teſt adatik-fel az Úr vatsorájan az embernek, melly teſtben fel-támadván Urunk halottajból, már ſe nem ſzenved, ſe meg nem hal. * Más az; hogy ha az egyſzer meg bizonyittatik; hogy a' kenyérnek, és a' bornak ſzine-alatt valóságoſsan jelen vagyon a' Kriſtus JESUS; bizonyosnak kell lenni egyetemben annak-is; hogy abból a' jelen-lételből ſemmiféle illetlenség ſem következik. Mert valamint a' kik a' Kriſtus Meg-teſtesülését hiſzſzük; illetlenségnek nem tartyuk Urunknak az Aſzſzonyi állattól lött ſzületését, éhezését, halálát; ſzintén úgy a' kik egyſzer jelen lételét vallyák az emlétett két ſzín-alatt; éktelenségnek, 's illetlenségnek nem tarthattyák azt, a' mit ott mi meg nem akarunk fogni: hogy hogy engedheſſe-meg tudni-illik a' jó Iſten annak a' ſzentséges eledelnek a' földre hullását

* ROM. 6. 9. Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur. Kriſtus halottaiból fel-támadván már meg nem hal.

lását néha, meg-rodhadását, a' gyomorba-való le-ſzállását, el-égését: mert a' mint ők mondgyák, 's könnyen fel-érhettyük az elménkel mi-is: Az a' Szentség tsak addig Szentség, mig ottan jelen vagyon mind a' Kriſtus, mind a' kenyér ſzíne; mihelyeſt azt a' ſzint valami vagy meg-emíſzti; vagy el-változtattya, úgy hogy azt kenyér ſzinének már nem leheſsen mondani; ott a' Kriſtus teſte jelen nintsen. A' meddig pedig jelen marad, addig, ha úgy bánnak véle, a' mint Urunk réndelé, nem eſik kiſsebségére Kriſtus Urunknak; mert maga parantsolá; vegyétek, és egyétek; ha egyébként, úgymint: ha méltatlanul azt valaki magához meri venni, mi-is tudgyuk, hogy itéletet eſzik és iſzik az ollyan. A' PATAKI. Tanúlni jött-é kegyelmed hozzánk, vagy oktatni? ſok ragadt kegyelmedre a' prédikátzióból, a' mint látom. A' LOSONTZI. Én ezeket a' prédikátzióban nem tudom hallám-é? de a' dolgot úgy értik, a' mint mondám, és énnékem eleget teſznek illyes feleléttel. A' PATAKI. 'S hát kegyelmed ſoha ſe hallotta-é a' Prédikátzióba Tertulliánus mondását? A' LOSONTZI. Azt-é, mellyet a' figura-felől ſzokott Homállya-ſzerént az eretnek Mártzion-ellen ejtett? tudom, könyv-nélkül-is. * A' PATAKI. 'S nem elég-é az kegyelmednek? A' LOSONTZI. Uram a' mi a' figurát illeti, nékem ugy tetſzik minden kötésünket meg-oldgya ez a' prédikátzio. A' Sz. Atyák igéjéből pedig, mellyekkel az Anyaſzent-egyháznak régi hitét bizonyíttya, ſzáz annyit hoz elé. Tertulliánuſt, mint-hogy annyiſzor nevezik a' mieink, egyſzer tsak ugyan meg-tekéntém. Igéje igy vagyon: Az Apoſtolokra oſztott kenyeret tulajdon teſtévé változtatta (Urunk) mondván ez az én teſtem, az a' teſtemnek a' figurája. De ennek az igének az eleje ſzemlátomáſt amazoknak ſzolgál, a' vége pedig minket nem ſegíthet: mert ha ők erre azt mon-

* TERTULIANUS. L. 4. contra Marcion. c. 40. Acceptum panem & diſtributum diſcipulis, corpus ſuum illum fecit, hoc eſt corpus meum dicendo, ideſt figura corporis mei. Figura autem non fuiſſet niſi veritatis eſſet corpus.

dának, hogy itt Tertulliánus (PER HYPERBATON) a' ſzózatok helyheztetésének igaz ſzokott rendit el-változtatván beſzél, mit felellyünk? A' mint a' dolgot ők értik, Tertulliánus nem Urunk teſtére mutat, mikor figurát említ; hanem a' kenyérre, melly az ó Teſtamentomban, midőn Salamon Templomában állott, Urunk teſtének jelentő eſzköze 's figurája vala. 'S ennek a' fejtésnek az oka, meg-vallom, nem helytelen: mert ott Tertulliánus Mártzion-ellen beſzélget, ki azt tanitá: hogy az új Teſtamentomnak alkotója, ellenkezik az ó Teſtamentom ſzerzőjével; már Tertulliánus ezt a' dögleletes tanitáſt igy torkollya-meg: Nem ellenkezik úgymond: mert emez az ó Teſtamentomi figurákat bé-tellyesité. Szavai tehát ennyit teſznek: ez a' teſtet példázó kenyer avagy ez, a' mi tudni-illik az ó Teſtamenromban az én teſtemet példázá; moſt már az én teſtem. Ez a' fejtés abból-is ki-tetſzik; mert Tertulliánus ama' ſzavai-után ezeket veti. Figurája pedig nem lett volna, ha a' teſte valóságé (avagy valóságos igaz) nem vólna. Azomban a' mit homályoſon ejtet, bezzeg nyilván ki-mondá máſutt Tertulliánus: mert azt tanitá: hogy a' Kriſtus teſtét valóságoſſan, és teſt-ſzerént eſzſzük. Ezt tanittya a' Kereſztségről irt könyvében, és ismét abban, mellyet a' Teſt fel-támadásáról irva hagyott. * A' PATAKI. 'S hát mikor azt mondgya: hogy a' kenyérrel Urunk az ő teſtét tsak példázza vala. A' LOSONTZI. Példázza? nem úgy kell azt ismét magyarázni; hanem e' képpen: a kenyér, mellyel az ő teſtét repreſentállya, avagy előnkbe adgya. Az a' ſzó Tertulliánusnál JELEN-LETELT téſzen; példának okáért midőn azt mondgya: hogy annak vagy emennek az erejét repreſentálya Urunk: tudgyuk

hogy

* TERTULL. L. de Baptiſmo pag. 464. Qui aqua laviſſent, etiam ſanguinem potarent. IDEM. L. de Reſurrect. c. 8. pag. 680. Caro corpore, & Sanguine Chriſti veſcitur, ut anima de DEO Saginetur. A teſt a Kriſtus teſtét 's vérét ESZI, és ISZSZA, hogy a' lélek az Iſtenről hizzék.

hogy az egéſséget úgy repreſentállya, hogy helyre-is hozza, és egéſzlen elé-állitya. *

3. A' PATAKI. A' többi-között, a' mint veſzem éſzre, S. János hatodik réſzével-is akarja ez a' jámbor az ő prédikátziójában vitatni azt a' teſt-ſzerént-való jelen lételt. Nem jutott eſzébe nyilván: hogy az Úr vatsorájára az Irásnak azt a' réſzét minnyájan nem magyarázzák. A' LOSONTZI. A' mint ſajditom, inkáb akará a' Gyüleközeteknek és a' régieknek nyomdokin jártatni elméjét, hogy ſem egy két embernek nyomásán. A' Nitzénomi máſodik Gyüleközet Sz. Jánosnak ezt az hatodik réſzét, és nevezet-ſzerént azt a' verſét, mellyben igy ſzoll: ha az ember fia teſtét nem eſzitek, 's vérét nem iſzſzátok, nem léſzen bennetek élet, az Úr vatsorája-felől lévő beſzédnek tartya lenni. Arra magyarázzák azt a' Tridentomi Atyák, Tzipriánusſsal, Ambrus Püſpökkel, Aleksandria-béli Tzirilluſsal és egyebekkel egyetemben. ** A' PATAKI. Láſsák; de Sz. Jánosnak az a' réſze nem igen támo-

* IDEM contra Marcion. L. 4. c. 10. pag. 842. Cum redintegratione membrorum VIRIUM quoque REPRESENTATIONEM pollicebatur. Vide PAMELIUM Adnot. hic 113,

** SACROSANCTA OECUMENICA VII SYNODUS NICÆNA II. pagin. 1098. Audiunt Evangelia dicentem eum: Niſi manducaveritis carnem filii hominis. &c. Et.. Accipite & comedite; hoc eſt Corpus meum... Et non dixit accipite & comedite imaginem Corporis mei. &c. „ Hallyák ugy-„ mond, hogy az Evangeliom igy beſzéll: Ha az ember fia teſtét nem „ eſzitek &c. Es: vegyétek, és egyétek: ez az én teſtem. 's nem mon-„ dá, vegyétek és egyétek az én teſtem képét„ Ezek a' Nitzea-béli má-ſodik Gyüleközetnek tulajdon ſzavai. TEKENTS a' Prédikatzió máſodik réſzében Hilarius ſzavaira-is. S. CYPRIANUS L. de orat, Dominica: Chriſtus noſter, qui corpus ejus contingimus panis eſt.. ipſo prædicante: Panis, quem ego dedero, caro mea eſt. &c. „Kriſtus, nékünk, ki az ő teſtéhez „ nyúlunk, kenyerünk, mint hogy maga mondá: A' Kenyér, mellyet én „ adandok &c. „ S. CYRILLUS ALEXAND. L. 10. in Joan. 13. Qui manducat meam carnem. &c. unde conſiderandum eſt, non habitudine ſolum, quæ per charitatem intelligitur, Chriſtum in nobis eſſe, verum etiam participatione naturali. „A' Ki az én teſtemet eſzi, &c 's azért eſzre kell „ venni ugymond, hogy terméſzet-ſzerént-való réſzeſülés ſze.ént-is ben-„ nünk vagyon a' Kriſtus. „ Bizonyságom itt még S. Ambrus L. 4. de Sacram. c. 5. S. Leo 1. Serm. 6. de Jejun. 7. menſis. S. Auguſtin. L. 3. de Conſenſ. Evangeliſt. c. 1.

gattya vallásokat, holott az-is ott vagyon írva; hogy ne légyen gondunk a' veszendő ételre, hanem ollyashoz lássunk, melly örök életig tart. És itt az hitről vagyon a' szó. A' LOSONTZI. Uram! mi sem tagadhattyuk, hogy Sz. János hatodik részében HÁROM-FÉLE eledelt emleget édes Üdvözítönk. ELŐSZER, a' pusztában az öt ezer emberre fel-osztott kenyérről beszélget. MÁSODSZOR arról a' menyből alá-szállott kenyérről, mellyet ő már az emberi nemzet elejbe KIADOTT meg-testesülése-által, mellyben sokaknak részek-is vólt az hit-által már akkor, mikor ezeket beszéllé. Itt az huszon kilentzedik, és harmintz ötödik versben erről az eledelről azt taníttya: hogy azt a' kenyeret az veszi magához, a' ki benne hiszen. Már HARMADSZOR más móddal adatott egy kenyérről vagyon a' beszéd. Az bizonyos, hogy másféle képpen beszéll édes Üdvezítönk arról a' menyből alá-szállott kenyérről az ötven egygyedik vers-előtt, és ismét másképpen az ötven egygyedik vers-után. A' PATAKI, hallya kegyelmed! lassabban. Urunknak Sz. János hatodik részében fel jegyzett beszéde egy egész esztendővel eléb' tartatott, hogy sem az Úr vatsorája rendeltetnék; nintsen ott tehát beszéd arról a' Szentségről. A' LOSONTZI. Értem tiszteletes Uram! nintsen beszéd a' bé-helyheztett Szentségről, igen-is: mert nem úgy beszéll, mintha már azt bé-rendelte vólna akkor az Anya-szent-egyházban; de bezzeg vagyon ottan beszéd arról a' Szentségről igéret-szerént, az az: utób' RENDELÉ; de ottan IGÉRÉ. A' kenyér, mellyet én adandok ugymond, az én testem. Nem mondgya mellyet már (meg-testesülésem, és prédikállásom-által) ki-adtam, vagy mellyet most adok, hanem mellyet jövendőben adandó vagyok, az én testem. Igy szóll az ötven kettődik versben, nézzünk akár a' Görög akár a' jól fordított Magyar Bibliába. Ok-nélkül nem változtatá-el Urunk a' beszédet: annak az oka pedig, ha illendő képpen akarunk beszélleni tsak ez lehet: mert tudni-illik, már itt arról a' kenyérről vagyon a' beszéd, mellyet még addig az ő tulajdon vólta-képpen elé nem adott. Eléb' az ő meg-testesülé-

sülésérôl beszélvén azt ollyas kenyérnek nevezé, mellyet már ki-nyilatkoztatott a' világ elôtt, és annak hasznára hitet kévân; az ötven kettôdik versben pedig az ô jövendô ajándékára teként, mintha mondaná: A' menyből alá-szállott kenyér már egy féle képpen elôtökbe adatott, le-szállottam menyből, kész a' testem az érettetek való szenvedésre, ide tsak hitet kévánok; de még ez nem minden ajándékom, én azt a' menyből alá-szállott kenyeret még más-féle képpen-is elôtökbe adandom: mikor annak ideje lészen. Az a' kenyér pedig mellyet most ezzel igérek, 's akkor adandó vagyok-is, az én tulajdon testem: már annak nem tsak hitét hanem evését-is parántsolom azoknak, a' kik arra valók. Itt rendes deák vólna a' ki az evésen hitet értene. Mikor Urunk azt monda: A' ti Atyáitok mannát öttek; szent igaz, hogy azt nem akará mondani; hogy azok az Atyák, a' mannában hittek: minthogy tehát azonnal utánna veti azt-is, hogy az a' ki abban a' kenyerben eszik, mellyet ô adand, örökké fog élni; az evésen itt sem érté az hitet édes Üdvözítônk: és ha merô hitet értett vólna, a' Kafarnaiták botránkozását egy szóval könnyen el-verhette vólna, Sz. János Evangelista pedig az ô szokása-szerént meg-magyarázta vólna ezt a' titkos értelmet, valamint könyvének második részében a' templomot Urunk testére, az 3. részben az újjonnan születést a' lelki-képpen való születésre, a' 4. részben az eledelt az Isten akarattyára, Titkos látása könyvének 5. részében a' jó illatokkal tellyes tsészéket a' Szentek imádságára maga magyarázza. Itt a' Kafarnaiták tsak azon aggódnak: hogyan 's mi módon adhattya ez nékünk az ô testét ételre? és Urunk tsak mondton mondgya azomban: hogy az ô teste bizonnyal (valóságosan ἀληθῶς) étel: és valóságosan ital az ô vére; 's még se tészen ide se Urunk se Sz. János semmi fejtegetést-is. Az Irásnak egyéb' részeiben midôn az a' szó ἀληθῶς, valóságosan, avagy ehez hasonló szózat hozzá tétetik a' másikhoz, nem tészen az figurát, tropust, nem jelent tserélt szózatot; példának okáért, midôn azt mondgyák a' Szamaria-

béliek Kriſtus Urunk felől Sz. Jánosnak 4. réſzében, 42. versében, tudgyuk, hogy ez ἀληθῶς alethos valóságoſon a' világ üdvözitője a' Kriſtus, vagy midőn Sz. Jánosnak elöttünk forgó 6. réſzében, melyben az ő teſtét ἀληθῶς valóságoſon ételnek mondgya lenni, valóságoſon ἀληθῶς Prófétának neveztetik, Sz. Máté 27. réſz. 54. versében ἀληθῶς valóságoſon Iſten fiának hivattatik, és igy továbbá, úgy-mint JOAN. 1. 47. Luc. 24. 34. midőn mondok az emlétett helyeken Urunk valóságoſon Prófétának, Iſten fiának, Üdvezitőnek mondatik, nagy ördöngöſség-nélkül figura-ſzerént-való Prófétának nem érthettyük lenni; mi dolog tehát hogy a' valóságos étket (ἀληθῶς βρῶσις) hitre magyarázzuk? Azt ſe mondgya pedig ottan Urunk, hogy az a' kenyer az én teſtemet fogja jelenteni; a' Görög betű igy ſzóll: Az a' kenyér pedig mellyet én adandó vagyok, ugyan azon teſtem, melly (teſtet) én adandok a' világ életéért. * De ugye az a' teſt, melly a' világ váltságáért a' Kereſztfán függött, valóságos teſt vólt, a' teſtnek figurája nem vólt; a' meg-igért kenyér-is tehát, a' Sz. Igék ki-mondáſa-után valóságos ſzent teſt: mert a' mit meg-igért, azt bé-is tellyesitette. És mint-hogy Urunk ſzavának igaznak kell lenni, 's igaz nem lehet, ha a' mi Urunk teſte, kenyér-is teſt-is egyetemben, Urunk igérete, és a' Vatsora-felett mondott igéje-ſzerént a' kenyérnek teſté kell vala változni, úgy hogy az a' teſt bizonyal és valóságoſſan étel, valóságoſſan a' Kriſtusnak tulajdon teſte légyen. Igy beſzéllenek Tiſzteletes Uram a' Sz. Irás igéje-ſzerént a' Katolikuſok. Ezeket beſzéllé nálunk az a' Szerzetes arról a' Szentségről. A' PATAKI. Eleget kereſem én ezeket a' prédikátzióban. A' LOSONTZI. Nem csak a' Predikátzióban, hanem azon-kívül-is beſzélgetett vélünk. Én ezeket azért mondom, hogy ſegitsen az Ur, ha lehet.

4. A'

---

* JOAN. 6. 52. καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστὶν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. És az a' Kenyér pedig, mellyet én adandó vagyok, ugyan azon teſtem, mellyet én adandok a' világ életéért.

4. A' PATAKI. Nem jút-é kegyelmednek eſzébe Sz. Pál Apoſtol mondáſa: hogy az ó Teſtamentomi Atyák minnyájan ugyan azon lelki eledelt öttek, 's azon lelki italt ittak, ivának pedig a' kőſziklából, 's a' kőſzikla a' Kriſtus vala. 1. CORINTH. 10. 3. A' LOSONTZI Akkor még Uram ez a' Szentség bé nem vala helyheztetve; más az: hogy bátor velünk egy eledellel táplaltattak, noha azt ugyan az Irás világos ſzókkal nem mondgya; de tsak ugyan azt az eledelt nem egy-féle képpen ették, és NEM ÚGY mint mi. Nékik-is haſznált Urunk jövendő érdeme; de tsak ugyan maga Szent Pál-is azt bizonyittya, hogy az ó Teſtamentom az újnak figurája, és arnyéka vala. COLOS. 2. 17. Sőt ugyan azon-a helyen, a' hol a' régi Atyák eledelit Sz. Pál egy-félinek mondgya, azt veti egymás-után elő-hozott igéjihez: hogy az a' kőſzikla a' Kriſtus vala, úgy réſzesültek tehát a' Kriſtusban a' mint a' Kriſtus akkor meg-vala, tudni-illik tsak ſzeméllye, Iſtensége, és ELŐ-LÁTOTT ERDEMEI-SZERÉNT, mellyekre nézve kegyelmeket oſztogat vala az ő Menybéli Attya; ellenben mivel moſt maga mondá: hogy az a' kenyér mellyet adand, tulajdon teſte, és annak fel-vétele valóságos étek, MÁS-KÉPPEN-IS vagyon réſzünk benne. A' mi több': Sz. János hatodik réſzében valamit ollyat igért Kriſtus Urunk, a' mi az ó Teſtamentomi Atyáknál nem vala; az ó Teſtamentomi Atyáknál pedig jelen volt FIGURATE jel és figura ſzerént a' Kriſtus teſte, jelen volt az Atya Iſten böltseségében jövendő érdeme; sőt arra nézve oſztogatá kegyelmeit, nem figura ſzerént való teſtet igért tehát édes Üdvözitőnk, ſe nem úgy veſzſzük tehát magunkhoz édes Üdvözitőnket mint amazok. A' PATAKI. Eh! az Ur Jesus ül az Atyának jobja-felől. LOSONTZI. Még-is az uton-is ott volt, mikor Sz. Pállal beſzéllett, mellette áll vala. Teſsék az Apoſtolok Tselekedetinek 23. r. 11. v. Ismét 9. v. 17. és 27. ismét 22. réſzét 14. versét meg-fontolni, és egyeneſsen magyarázni. Más az, hogy ez a' kötés arra tart, hogyan lehetne a' Szentségben jelen. De Erre amazok azt felelnék;

Elég

Elég az, hogy maga mondá: hogy ott vagyon mind a' Szentségben, mind az Atyának jobja-felûl: ott-is lehet tehát, mert ha ott nem lehetne, nem bizonyíttaná azt az igaz mondó Iſten. Azt olvaſtam Lirinenſisben az Anya-ſzent-egyháznak ama' régi Tanitójában: Hogy az Anya-ſzent-egyház Hitének ágozatiban, a' mit az ember fel-érhet elméjével, érje-fel; a' mit fel nem érhet, hidgye-el. * A' PATAKI. Ne hidgyetek azoknak, a' kik a' Kriſtuſt imitt amott mutogattyák. A' LOSONTZI. De ha ott mutattyák, a' hol magát jelen lenni mondá, tsak ugyan hinnünk kell ott-lételét. PATAKI. Urunk úgyé azt mondá teſtének a' mit a' vég vatsorán a' kezében tartott? A' LOSONTZI. Azt; de arra a' ſzempillantásra nézve mondá azt teſtének lenni, a' melly ſzempillantásban azt a' rövéd kis igét el-végezé: mert ama' mutató ſzózatok: Hoc, ISTUD, ez, emez, addig valamire bizonyoson nem értetődnek, míg az egéſz ige bé nem fejeztetik. Mikor pedig Urunk ezt az igét: Ez AZ EN TESTEM, bé fejezé, avagy ki-mondá és el-végzé; azt ki-mondván a' kenyeret el-is változtatá, mert máskülömben ſzava igaz nem lehetne: és így arra mutatott az ige elején, a' mi a' kezébe vala rövéd ſzavát el-végezvén. Szintén úgy: azt oſztá tanítványira a' mit a' kezébe vett, 's igéjével el-változtatott. Azomban látom, hogy Tiſzteletes Uram el-merüle a' prédikátzio olvasásában; ajánlom magamat. A' PATAKI. De még nem butsúzunk, úgyé? LOSONTZI. El-költözésem-előtt viſzſza fordúlok az Urhoz. A' PATAKI. Jó ſzerentsével járjon kegyelmed.

UR-

* VINCENTIUS LIRIN. in Commonitorio Edit. Tyrnav. pag. 217. Ex toto Eccleſiæ dogmate, quod intelleſtu capi poteſt, capiant; quod non poteſt, credant.

UR-NAPI PRÉDIKÁTZIO.

Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. JOAN. 6. 54.

Ha nem eſzitek az Ember fiának teſtét, és nem iſzſzátok az ő vérét, nem léſzen élet ti-benetek.

BÉ-VEZETÉS.

1. AZOK, a' kik magokat Reformátusoknak mondgyák, mint-hogy e' máji örvendetes pompára tsak úgy tekéntenek, mint valami puſzta héába-valóságra; nevetnek bennünket, és a' kenyér ſzín-alatt el-rejtett Úr Jésusnak imádását bálványozásnak; hitünket eſztelenségnek tartyák lenni. Ha azok, a' kiktől illy ſzép betsületet vallunk, vagy hitetlen Z'idók vólnának, vagy az iſtentelen Pogányok-közt idegen országban nevekedtek vólna; meg nem indúlna ſzívünk e' féle gyalázaton; de hogy azok, kik az Iſteni minden-hatóságnak vélünk-együtt térdet fejet hajtanak, kik el-hitetik magokkal, hogy többet vihet-végbe az Iſteni hatalom, mint-ſem a' mi alatsony elménk meg foghaſſon, hogy édes Hazánk fiai minket bálványozóknak tartsanak, nem panaſzra, nem keserűségre méltó állapot é Kereſztyének? Szabad vólt Dávid Királynak, midőn az Úrſzekrénnyét Obededom házából tulajdon váraſsába vezetné, ſzabad vólt vigan tántzolni a' Sz. Szekrény-előtt, ſzabad vólt IN JUBILO ET CLANGORE BUCCINÆ a' trombita ſzónak örvendetes harsogása-között a' Sz. Szekrény-előtt áldozatot tenni, ſzabad vólt Israël népe támétalan ſeregének azon a' ſzép pompán jelen-lenni, az Úrſzövetsége ſzekrényét hangos vigaſsággal Dávid váraſsáig trombita, tzimbaliom 's hár-

fák pengése-közt vezetni, követni, késérni; * vallyon hogy hogy ellenkezik tehát a' mi szép áhétatosságunk az Úr törvénnyével? Azért-é, mert amott az egész tisztelet az Isteni méltóságnak mutattatott bé Israel fiaitól, a' mi imádásunk pedig a' kenyérre esik, és a' puszta teremtett állatra? Ha úgy vagyon a' dolog Atyámfiai, a' mint ők ezt szemünkre vetik; sirathattyuk, meg-vallom, keserves igyünket, hogy a' Szittyai Pogányságból haszontalan költöztünk a' Keresztyén hitre a' bálványokat el-nem hagyván, hanem tsak változtatván; de ha ellenben ez a' Szentség, mellyet mi ezzel a' pompával tisztelünk, mellyet a' világ láttára le-borúlva áldunk, és imádunk; az Ur JESUSNAK valóságos Sz. teste, és vére, ha a' kenyér szin-alatt a' mi érettünk meg-feszittetett Úr JESUSNAK tulajdon személlye testestül, lelkestül, emberségével és Istenségivel együtt valóságosson jelen-vagyon-e; úgy-é méltán szánakodhatunk, és kesereghetünk édes Hazánk illy szép népének illy nagy tévelygésén? kinek illy drága eledelben és ajándékban soha sintsen része, kit-e annyiszor verhet-ki az hideg veréték valahányszor azt olvassa az Irásban: Ha az ember fia testét nem eszitek, és vérét nem iszszátok, nem lészen élet ti bennetek.

2. Kátólikus Atyámfiai! meg-érdemli tőlem édes Hazámnak illy sereges népe, illy érdemes városa, hogy a' régi Magyar rokonyságról meg-emlékezvén, úgy bánnyak vélek, mint édes Atyámfiaival, 's őket-is kinállyam evvel a' mennyei drága eledellel, mellyet mi-reánk az Anya-szent-egyházban-e olly bőven, olly kegyesen osztogat az Úr Jesus. Erre az emberségre ösztönöz engem e' máji örvendetes ünnep-napnak széles e' világon mindenütt el-terjedett ékes ditsősége, erre ösztönöz az a' buzgó szeretet, mellytől viseltetvén sziveszen kévánom: hogy valamennyen mind vigan legyünk együtt valaha Mennyeknek Országában: meg-érdemli jó hirünk jó ne-

* 2. REG. 6. 15. & 13. 1. PARALIP. 15. 28.

nevünk, hogy betsületünket, hitünket azok-előtt védelmezzük, a' kik azt gyalázzák, ha szóval nem; leg-alább' ellenkező vélekedéssel és vallással. Ne kételkedgyetek, Atyámfiai! noha mélységes az a' titok, mellyről beszéllendek; de világos az az Irás, melly hitünknek illy nagy ágazattyát bizonyittya.

FEL-TETT TZIKKELY ÉS ANNAK FEL-OSZTÁSA.

3. Nem kenyeret imádunk, és a' ki ezt költi reánk, bennünket csak gyalázni kéván. Az, a' kit mi e' Szentségben imádva tiszteliink, az élő Istennek mi érettünk megtestesült második személlye. Jelen-vagyon a' Szentségben testestül, lelkestül. És a' ki ezt nem hiszi, ellene mond az Irásnak, ellene mond az Anya-szent-egyház régi vallásának; többet hiszen tulajdon elméjének; mint az Ur szavának, a' régi Keresztyéneket pogányokká tészi. Jelen vagyon a' kenyér és bor szin-alatt Urunknak szent teste, és vére; HA EZ NEM IGAZ; a' Kristus ámitott-el bennünket; 's ez egyik; HA EZ NEM IGAZ; az Apostoloknak első tanitvánnyok, a' régi Keresztyének-is mind bálványt imádtak: ez a' második része e' máji beszédnek. Se Kristust ámitóvá nem tehettyük káromkodás-nélkül, se bálványozóknak nem mondhattyuk esztelenség-nélkül a' régi Szenteket, Doktorokat, és Atyákat. A' mit mi tartunk, mi vallunk, arra minket Kristus Urunk igaz mondó szóval tanitott; emezek pedig mind szóval oktattak, mind példával. Ezt mutatom-meg e' beszédben. REFLEATUR OS MEUM LAUDE, UT CANTEM GLORIAM TUAM. Ps. 70. 8. Tellyék-meg Uram a' szám ditsérettel, hogy a' te ditsőségedet énekellyem! tellyenek-meg halgatóim sziveik-kegyes malasztoddal: hogy a' régi Magyarok hitére, az Anya-szent-egyház régi vallására, a' kik velünk egyet nem értenek, már egyszer térjenek-meg; egyebekben pedig öregbedgyék az igaz hit. Kérek tsendes figyelmetességet.

4. Az előttünk-forgó igaz vallásnak szép tsendes békessége vala az Anya-szent-egyházban nyóltz száz esztendeig. Azokat ki-vévén, kik azt fogták Urunkra: hogy éltekor se vólt valóságos teste, senki se tagadta az-előtt az óltári-Szentségben személlye, 's egész terméſzete-szerént-való jelen létét. Bé-lépett a' nyóltz-századik esztendő, és az akkori Doktorok irásiból egy kis zenebona kezd vala kerekedni, de annak hamar vége lön: Skótus, avagy Erigena János Páris Városi Doktor alig kezdé szájat tátani az Úr valóságos jelen-léte-ellen; melleszteni kezdék a' jámbort mindenütt egyebek, 's az attól meg ijedvén viszsza-ugrott Britanniába a' honnét származott: tanitványa egy se maradt: könyvére a' Vertzellei Gyüleközet átkot mondott. De azokból mindazonáltal száz hatvan hat esztendő múlva Berengárius mérget szopott. Igaz vallásunk második ellensége ez az Andégavi Fő-Espereſt-vala. Azomban alig fészkelédék ez-is; ellene-allott Berengáriusnak Anglia, Frántzia, Olasz Ország, átok esett tanitására a' Romai, Vertzellei, Florentziai, Rotómagi, Piktáviai, Páris-Városi, és a' Burdégali Gyüleközetekben. * Meg-bánta maga-is a' vakmerőséget, háromszor mondott-le tévelygéseiről; csak az, hogy háromszor szegte-meg ismét hitét, és fogadását; de végteré a' mint Malasburi bizonyittya, halála orájan tiszta szivel csak ugyan még is meg-tért. * * Maradtak követői; de mig a' Reformátzio Német országban fel nem indúlt, legalább Viklef János idejéig egy Iskolában, egy Templomban se hallatott a' mi máji vallásunkal ellenkező tanitás. Azalatt meg-zendüle veletlenül Német Ország, Doktor Luter összve-kap a' Romai Pápával, ki ugrik a' kalastromból, menyegzőt üt az apátzával, neki fog egy-húzomban az

újí-

* DU-MESNIL Tom. 4. L. 44. ad an. 1049.

** MALASBURIENSIS L. 3. De Rebus Gestis Regum Angl.

újításnak-is. És mint-hogy akkor sokan mind a' világiak, mind az Egyházi személlyek-közûl csak az hasra tartottak számat; igaz, hogy kellett Reformátzio; de nem az hit dolgában, hanem az erkölcsben, nem annak, hanem emennek a' fogyatkozását kesergé hajdan Sz. Bernárd. * Kellett Reformátzió; de ki bizta azt arra a' Barátra? kellet; de abba holott haragjából kezdett Luter Mártony, és ahoz mingyárt eleintén hit-szegéssel, és feleséggel látott, nem ott feszegette a' dolgot, a' hol kellet volna, nem a' feslett életnek jobbítására, hanem az akkori hitnek és vallásnak ki-irtására tzélozott minden gondgya; gondollyák-meg a' betsületes elmék, ha a' Sz. Lélek múnkájának kelleſsék-é mondani azt a' mit végbe-vitt? Roszszúl éltek a' Papi személlyek; de mindazonáltal tsak ugyan azt monda édes Üdvözítönk: MATTH. 23. 2. A' Mojses szekin ültek az Írástúdók, és a' Fariséusok, Azokáért mind a' miket mondanak néktek, meg-tartsátok, és meg-tselekedgyétek; az ô tselekedetek-szerént pedig ne tselekedgyetek. Arra vólt tehát köteles Luter Mártony, hogy a' rosz életü Püspököknek-is szót fogadgyon. Azomban ô se ézzel sem egyébbel nem gondolván, már tanitványokat szedett nem tsak a' mezőkön, hanem a' felséges Udvarok, és paloták-közt-is, fitzkándoztak, nyeritettek már utánna a' kalastromiak-is: már harsogni kezdettek a' Templomok az új tanitással: már fel-kezd vala szabadúlni mind Péntek, mind Szombat: már szabad vala az esküvéssel meg-igért szüzeséget-is feltörni, meg-változtatta a' szerelem mind a' szokást mind a' vallást. Tsak abban törte még fejét Luter Mártony: mikép' hogyan lehetne azt a' hitet-is, mellyel a' Szentségben az Úr Jesus szent-testének valóságos jelen lételét tisztellyük, másra változtatni? maga beszélli Doktor Luter az Árgentorátiakhoz irt levelében: DEVINXISSET LUTHERUM, QUI ME-

* S. BERNARDUS Sermone 33. In Cantica.

DIUM APTUM SUGGESSISSET NEGANDI REALEM PRÆSENTIAM IN ODIUM PAPATUS. Felette kedvét találta vólna Luternek, a' ki jó módot mutatott vólna néki a' Szentségben Urunk ſzent teſte jelen létének meg-tagadására. IN ODIUM PAPATUS ugy-mond, a' Pápa gyülöltetése kedvéért; és nem a' Sz. Irás ſzavaiért. * De az hatalmas Iſtennek titkos gondviselése meg nem engedett fel-háborodott akarattyának mindent tellyeſséggel. Látta Luter az egéſz Kereſzténység vallását mindenütt, csak ugyan videlmezte ő-is ezt a' jelen-lételt. Mind-az-által, a' Pápiſták gyülöltetéséért, a' mint ismét maga bizonyíttya, újjítás-nélkül ezt a' Szentséget ſe hadta, 's azt kezdé Vikleffel tanítani; hogy ott az Ur teſte a' kenyérrel együtt vagyon jelen. IN ODIUM PAPISTARUM DICAM MANERE PANEM. Miért tanítá vallyon, miért? Azért úgy-mond, hogy a' Pápiſtákat gyülölteſſem.** Az-alatt a' Vittembergiai Fő-Eſpereſt Károloſtádius meg-házaſodván Luter Mártony-ellen fel-támad, új tanítáſt hinteget, és Urunk teſtének a' Szentségben-való jelen-lételét-is tagadni kezdi mindenek hallattára. Fel-pattanik Luter Mártony, és jóllehet Károloſtádiuſt az-előtt nem győzte ditsérni, söt Kriſtus-után Meſterének-is nevezte nem egyſzer;*** azután mind-azon-által könyvekkel, levelekkel mind addig kergette, míg Sákſzoniából által nem ugratta Helvetziába. Ott akkor Tiguriban Tzvinglius plébánuskodott, és mint-hogy ő ſem akart aláb' valónak láttatni amazoknál, kik Német-Orſzágot reformálni kezdék; hozzá ült ő-is a' Reformátzióhoz. Éppen akkor ugrott-ki Sz. Brigita Szerzetéből Ekolámpádius, mikor Tiguriban az új valláſt faragni kezdé Huldrikus Tzvinglius: oda érkezik Károloſtádius, kezet fognak, 's oſtromolni kezdék mind a' hárman az Anya-ſzent-egyháznak az Oltári Szentségről lévő régi tanítását. Merő jelre 's figu-

* LUTHER Tom. 7.
** LUTHER Tom. 2. De captiv. Babylon. an. 1520.
*** LUTHER Epiſt. Dedicator. epiſt. ad Galat.

figurára magyarázták Urunknak az útólsó Vatsora-felett az Oltári Szentségről tartott világos beszédét. Ez az én testem, az az: úgy-mond Tzvinglius, Ez az én testemnek jele. Tsak meg nem repedt mérgében Luter Mártony látván mind utánna mind előtte a' sok Réformátort. HABEO A FRONTE PONTIFICEM, úgy-mond, A TERGO SACRAMENTARIOS ET ANABAPTISTAS. * Tizen öt egész esztendeig tartott a' Luteránusok és a' Tzvingliánusok-között a' versengés, mind haszontalan.

5. Ihol azomban fel-áll Kálvínus János-is, és mind a' két résznek tévelygést kezdvén a' szemére hánni; Egyitek sem érti a' dolgot úgy-mond. Luter igen vitattya annak a' Sz. Testnek jelen létét, Tzvingliusnak pedig meg nem kellett vólna elégedni az üres jellel, a' Sz. Testnek valaminémű jelen lételére-is számat kell vala tartani néki. ** Viszsza-tekéntett erre a' tsatára az egész Európa, újságot várt az ifjú embertől. Ifju vólt akkor Kálvinus: mert mikor tanitása könyveit előszer szárnyára eresztette, huszon hét esztendősnél élemetesb' nem vólt. *** Hallyuk! Noszsza mi újságat hoszsz elé Kálvine? mit tanitasz, merre tartasz? Eleinten erről a' Szentségről olly erőssen beszéll, mint-ha velünk egyet értene minden képpen. Tanitásinak negyedik könyvében azt tanittya: hogy az Ur vatsorájában valóságossan tápláltatik lelkünk a' Kristus testével, SUBSTANTIA CORPORIS CHRISTI; és hogy ott Kristus teste VERE valóság-szerént adatik-fel az embernek. Söt midőn az áldozó ember

* LUTHER ad Maledict. Reg. Angl. Tom. 2. Vide BOSSUET Hist. Protest. Edit. Tyrnav. pag. 40. &c.

** CALVIN. Tractat. De Cæna.

*** CALVINUS János Frantzia Országban Noviodunum Várassában született 1509dik esztendőben. Bé mutatá Ferentznek a' Frantziák Királlyának Könyveit 1536 eszet. FEDERER ugyan két esztendővel még ifjabnak mondgya, holott ugymond, Tanitásinak első Könyvét Basileában 1534 esztendőben nyomtatta-ki. FEDERER in Calvinismo detecto Oenipont. 1672. pag. 354.

ember a' Kriſtus Jésuſt magához veſzi, azt úgy-mond, nem arra kell érteni, mint-ha akkor Urunknak csak valami ereje, hatalma, malaſztya, vagy ſzent halálának az haſzna adatnék lelkünkre; hanem UNITI SUMUS úgy-mond: REALITER, ET REIPSA, hogy tudni-illik a' Kriſtus az ő tulajdon állattya-ſzerént velünk öſzve-egyesül az áldozatban. * Lássák tanítványi: hogyan kelleſsék ezeket a' mondásokat megegyeztetni ama' tanításával, mellyben azt bizonyíttya: hogy annak a' ſzent teſtnek az egéſz evése csak egyedül az hit-által mégyen-végbe, és hogy az a' ſzent teſt ſe a' Szentségben nintsen, ſe belénk nem mégyen. ** Szánom meg-vallom és kesergem hazámnak el-ámított ſzegény népét! de néha nevetnem-is kell magamban Kálvínus okoſságát. Néha csak úgy beſzél (a' mint majd meg-mondom) a' ſzent teſtnek fel-adása felől, mint-ha az ott lévő titok merő gyermék játék vólna: néha pedig öſzve-huzza ſzemét ſzáját, és mint-ha a' nagy titok mélységében annyira elmerült vólna, mint régenten Sz. Pál Apoſtol az Iſteni böltseségnek elme-ſzerént-való ſzemlélésén; fel-rikótt az ég-felé: ó titok! ó mellység! ó meg-foghatatlan Szentség! *** Mit dévajkodol Kálvíne? ha ez csak merő kép, merő figura, a' mint a' Tiguri barátságodból ki-tetſzik, az elmét nem igen faraſzthattya. Nálatok, a' Mártirtok bizonyságа-ſzerént az Ur teſtét fel-venni nem egyéb'; hanem a' va-

* CALVINUS L. 4. Inſt. c. 17. n. 17. Veritas dari nobis debet cum ſignis, item: ſub his ſignis nos vere recipere Corpus Chriſti. IDEM in c. 26. Matth. Vere in cæna datur nobis Corpus Chriſti, .. hoc eſt Subſtantia Corporis Chriſti paſcuntur animæ noſtræ. Az Ur teſte az ő valóságos állattya ſzerént adatik fel az embernek. IDEM. Tractat. de cæna. & in Dilucid. Expoſit. & in Brevi admonit. de cæna inter Ep. apud Boſſuet hiſt. Proteſt. p. 2. l. 4. pag. 113. ait: ſe dum dicit recipi JESUM Chriſtum, non id intelligere de ipſius virtute, mentis efficacia, potentia, fructu mortis... uniti ſumus non per phantaſma, .. ſed realiter & reipſa per veram & ſubſtantialem unitatem.

** CALVIN. L. 4. c. 7. § 32.

*** CALVINUS L. 4. Inſt. c. 17. §. 11. Nihil reſtat, niſi ut in ejus myſterii admirationem prorumpam.

vatsora kenyerének fel-vételekor Urunk kín-ſzenvedését meg-gondolni, és akkor ezt az ágazatot erős hittel hinni. Derék állapot, derék fáradtság az a' Keresztyén emberben Urunk kegyelmével. * De tudom mi jutott Kalvinus eſzébe; látta, hogy a' régi Sz. Atyák erről a' meg-foghatatlan Szentségről beſzélvén el-hülnek a' nagy titkon, 's mint-hogy meg nem foghattyák, hogy hogy légyen a' kenyér ſzín alatt az, a' ki az Atyának jobján ülvén egyſzers-mind annyi ezer embert táplál az ő ſzent teſtével, és mind-az által ſe teſtében, ſe vérében, ſe betsületében, ſem igéretében ſe vall vagy fogyatkozáſt, vagy kiſsebséget, vagy sérelmet; el-ámúlnak, ſzóval nem győzik a' titok mélységét, 's tsak arra kérik (a' mint majd meg-hallyátok) az híveket, ha ſemmire ſe mehet-is elméjek, hogy hittel, és ugyan erős hittel láſsanak a' titokhoz, 's hidgyék valóságos jelen-lételét; meg-ijedvén Kálvinus, ne talántán igen könnyünek látaſsék lenni tanitása, törüli ő-is homlokát, és mint-ha mélységes egy örvényből hágott vólna ki a' partra, tsak azon örül, hogy ott nem veſzett. Tettetes! ne hidgyetek! ha tsak azt kell hinnem, a' mit ő kiván itten, nem tsak hitem, hanem tudományom-is meg lehet, könnyen fel-érhetem elmémmel a' Szentséget, a' mint a' Mártirtok-is bizonyságom az emlétett helyen. Az bizonyos, hogy Urunk teſtének evését Kalvinus János végtére tsak hit-ſzerént-való evésre magyarázta.** Azokon az Igéken pedig: Ez az én teſtem végtére Tzvingliuſsal puſzta jel-ſze-

* MARTYR Calviniſt. apud Juſtum Calvinum APOLOGIÆ pag. 52.

** CALVIN. L. 4. Inſtit. c. 17. §. 32. Nobis ſufficit Chriſtum e carnis ſubſtantia . . propriam, in nos vitam diffundere, quamvis in nos non ingrediatur ipſa Chriſti caro. „ Nékünk az elegendő; hogy Kriſtus az ő teſté„ nek állattyából tulajdon életét belénk ereſzti, jollehet belénk nem mé„ gyen maga a' Kriſtus teſte. „

rént való testet értett. * Mint-ha igy szóllott vólna Krisstus Urunk: Ez az én testem, avagy ez az én testemnek jele. Ki tetszik az, hogy Kálvinus illy értelemben vala, továbbá onnét-is, mert 1549dik esztendőben egy könyvetskét nyomtatott-ki, mellyben maga vitattya Kálvinus, hogy ő a' Tigurinusokkal, avagy Tzvinglius tanitványival egészlen egyet ért. És ugyan ez az egyesseg Kálvinus János munkálkodása-által 1554 esztendőben a' Genevaiak, és a' Tiguriak között öszve-is állott. ** A' Genevaiak Mestere, és Kálvinus Jánosnak belső titkos tanitvánnya Béza minden tekergés-nélkül kerekesen ki-mondá erről egykor a' Kálvinisták szivek ágazattyát. Krisstus, úgy-mond Béza (meg ne botránkozzatok ártatlan fülek) nints külömben a' vatsorában, mint a' sár ganajban; de hogy azután szavát egy kevesé szépitené; csak annyira távoztatá-el az áldozat vatsorájától az Úr testét, a' mennyire a' föld esik mennyeknek országától. *** Ihol édes Atyamfiai a' Reformátoroknak az oltári Szentség-felől lévő sok féle vélekedések. Vitembergából Luter Mártony az Úr testét a' kenyérrel együtt nyújtya: Tiguri várossából Tzvinglius, Ekolámpádius, Károlostádius merő jellel és béllyeggel kínál: Genevából Kálvinus és Béza egyébbel nem kedveskedik; hanem csak azzal, a' mit Tigúriba tserélt. A' Közenséges Keresztyén Anya-szent-egyház ellenben azt érti Krisstus igéjén, a' mit egyenesen, betű-szerént eszünkbe juttatnak a' meg-irt szózatok. EZ AZ ÉN TESTEM, ez az Úr Jesus tulaj-

* IDEM in Dilucid. Expoſit. contra Heshus. Satis habemus dicere.. hic agnoſcendam eſſe metonymiam, per quam nomen rei datur Signo. „ Meg-elégszünk ezzel a' mondással... itt ollyas tserélt szozatot kell ismér-„ nünk, melly által a' jószágnak nevével annak a' jele neveztetik.„

** IDEM in ſuo cum Tigur. conſens. in re Sacramentaria edit. an. 1549. Ætat. 40.

*** EPISTOL. Bez. ad Calv. inter Epiſt. Calv. item Beza apud Thuan. & BOSSUET. pag. 135.

lajdon igéje: ITT AZ EN TESTEM, vagy, ez-alatt a' kenyér-alatt vagyon az én teſtem, ez már nem a' Kriſtus ſzava; hanem merő emberé, Luter Mártonyé tudni-illik; ha pedig arra tekered: Ez az én teſtemnek jelentő eſzköze, vagy, ez a' kenyér jele annak a' teſtnek, mellyben néked az hit-által réſzed vagyon; ez ismét nem Urunk mondáſa; hanem Tiguriban Tzvingliusé, Genévában Kálvínus Jánosé. Válogatni nem ſzabad az hitnek ágazatiban, tsak az vagyon abban a' Szentségben; a' mit maga rendelt oda édes Üdvözítőnk; a' ki roſzſzúl talállya magyarázni ezt az igét, Itélet napkor Urunkra nem panaſzolkodhatik: mert ő meg-felelhet, én egyenesen beſzéllék, halláſ, mit mondottam, nem parantsolám, hogy Tzvingliuſt, vagy Kálvínuſt fogadd tanítódnak. Noſzſza nézegeſsük-meg az Irás igéjit eleintén, 's azután az Irás ellenségeivel állyunk ſzemben.

ELSŐ RÉSZ.

6. Sz. Máté 26. réſzében, 26. vers. és 1. COR. 11. illy ſzavait olvaſſuk Urunknak arról a' Szentségről: Vegyétek, és egyétek: ez az én teſtem, melly ti érettetek adatik. Szintén úgy kezében vévén az Ur a' kelyhet-is, ez úgy-mond, ez az én vérem az új Teſtamentomé, melly ſokakért ki-ontatik a' bünök botsánattyára. Ezeket Sz. Lukáts így hozza-elé: Ez a' kehely új Teſtamentom az én véremben, melly ti érettetek ki-ontatik, a' bünök botsánattyára tudni-illik a' mint Sz. Maté mondá. Már Atyámfiai ezen Igék-ſzerént, mellyikünk valláſa helyesb'? Tsak egyiknek kell itt minden bizonnyal igaznak lenni, a' többi mind merő tévelygés. A' ki a' lelke üdvöſségét ſzereti, jól ide vigyázzon. Itt az édes JESUS, midőn ezen ſzent igéket mondá, Teſtamentomot tett, mert ez a' kehely új Teſtamentom, a' mint maga bizonyittya, és ez az én vérem új Teſtamentomé. Ez egy; más az: hogy azok, a' kik-előtt ezt a' Teſtamentomot tette, ſzegény tudatlan halláſzok voltanak; világos ſzókkal kellett tehát előttek beſzélleni, holott azok a' példa-beſzédekkel és

figurás mondáſokkal felette veſződtek, 's ugyan azért megis ſzokott az előttek fejtetni. Kérjen tanátsot ki ki az ő tulajdon eſzétől: illik-é, ſzokás-é, illyen emberek-előtt a' Teſtamentom ſzavait homállyba takarni, és fedezni? úgye, ha Urunknak e' jelenlévő igéjit betű-ſzerént nem értyük, az az ige merő homály? igen-is, mert mihelyeſt el-hadgyuk betű ſzerént való értelmét, azt oſztán ki jelre, ki kenyérben lévő teſtre magyarázza. Illik é, ſzokás-é, hogy a' teſtáló ſzemélly máſt iraſſon, és máſt értsen a' fel-iratott ſzózat-alatt? az hagyott házon az háznak a' képét, a' boron, a' bor tzégérét értse? Egyenes ſzókkal ſzoktak a' teſtáláskor iratni mindent az emberek, hogy holtok-után per patvar a' ſzók-miatt ne támadhaſſon; ki hidgye tehát édes Üdvözitőnk-felől, hogy a' mint Kálvinus akarja, metonimiával, tserélt ſzóval látott vólna a' beſzédhez halála közelgetéſekor, a' Teſtamentom-tevéskor, annak a' ſzónak ki-mondáſakor, mellyen a' Teſtamentomban hagyott jóſzágot nevezé, a' ſzegény tudatlan haláſzok-előtt, azok-előtt, kikre az egéſz világ tanitását bizta, kik-felől maga mondá Sz. Lukáts nyoltzadik réſzének, tizedik versében: Tinéktek adatott az Iſten Orſzága titkainak esmérete; egyebeknek pedig példa-beſzédek-alatt (tétetik az elejbek.) * Midőn azt mondá tehát édes üdvezitőnk: EZ AZ EN TESTEM: egyenes és világos ſzókkal ſzóllott, úgy hogy ſzavát betű-ſzerént kelleſsék érteni: mert ha úgy nem értyük; merre tudgyák azt a' ſzegény haláſzok magyarázni? ki túdgya: merre kelleſsék a' jövendő Kereſztyéneket tanitani? Mi, kik azt az igét egyeneſſen értyük, itélet napján is igy felelhetünk a' Kriſtusnak: Uram! a' te ſzent igéd-ſzerént hittem; te nem parantsolád, hogy ott meronimiát, jelt, és tserélt ſzozatot vadáſzſzak. Már ha betű-ſzerént veſzſzük előnkbe Urunk Teſtamentomát;

* LUCÆ 8. 10. Vobis datum eſt, noſſe myſterium Regni DEI, cæteris autem in parabolis.

mit; mondgya-meg a' lelki ismért-ſzerető ember, ha ezekkel a' ſzókkal: EZ AZ ÉN TESTEM, nem hagyá-é Teſtamentomban az Ur az ő valóságos teſtét? vagy ha illyen emberek előtt e' képpen ſzolván, még is a' Teſtamentomban hagyott joſzág nevén mást értett; ha nem ő ejtette-e meg azokat, a' kik ott valóságos teſtet értenek? Távul légyen tőlünk ez a' káromkodás!

7. Szem-látomást ki-tetſzik Urunk ſzíve ágazattya, a' kehelyre mondatott ſzent igékből-is. De mivel egyik Evangeliſtánál a' kehely mondatik új teſtamentomnak, a' máſiknál pedig a' vér, előſzer abban meg-egyezünk úgye, hogy Urunk nékunk nem kelyhet hagyot teſtamentomban, hanem azt, a' mi a' kehelyben vala, erről ſoha ſenki ſe kétélkedett. Már hogy az egéſz verſengésnek farkát vágjuk, tegyünk itt erről a' Szentségről egy két ollyas kérdéſt, mellyre csak az Úr Jesus ſzavából légyen meg a' felelet. Az első kerdés ez légyen: Édes Üdvezitőnk! vallyon miféle ital az, mellyet az utolsó Vatsorán Tanitványidra olly kegyeſſen oſztaſz? Láſsuk feleletét Sz. Máté Evangeliſtának 26 réſzében: Ez az én vérem az új teſtamentomé, melly ſokakért ki-ontatik a' bünök botsánattyára. De vallyon Uram! nem bor-é az, a' mit abból a' kehelyből tanitványid iſznak? felellyen-meg ismét Sz. Lukáts Evangeliſta könyvének 22dik réſzében: 20dik versében. Ez a' pohár úgymond, Új teſtamentom az én véremben, melly (pohár) ti-érettetek ontatik-ki. * * Az Apoſtolokra oſztott pohár tehát, avagy az az ital, mellyet az utolsó vatsorán édes Üdvözitőnk az Apoſtoloknak nyújtott, az Úr Jesus igaz mondó igéje-ſzerént a' bünök botsánattyára ontatott-ki, és az a' Sz. Irásban vagyon. De Uram! én kegyes meg-váltom, azt mi-is tudgyuk, és eléb' magad-is azt mondád:

* LUCÆ 22. 20. Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Ez a' pohár új teſtamentom az én véremben, melly (potérion, pohár) ti-érettetek ki-ontatik.

hogy a' te Szentséges véred ontatik-ki a' bünök botsánattyára; most azt mondod: hogy az az ital ontatik-ki a' bünök botsánattyára, és itt Evangelistáid ugyan azon egy végre szolgáló ki-ontásról beszéllenek; az az ital tehát nem egyéb', hanem a' te tulajdon szent véred, az az utólsó vatsorán fel-osztott Szentséges ital tehát nem bor: mert borral meg nem váltattunk, a' bünök botsánattyára a' bor haszontalan ontatik-ki. Az az ital tehát és a' Kristus vére mind egy, 's így midőn az Apostolok abból a' kehelyből ittak, nem bort ittak belőle, nem a' vérnek a' jelét, hanem azt a' vért, melly mi érettünk ki-ontatott és fel-áldoztatott, Ez a' pohár, úgy-mond Kristus ti-érettetek ontatik-ki. Így olvasta ezt mindenkor minden nyomtatott és irott könyvben minden mostani, és régi Atya, és Tanító. Felellyetek meg erre Kálvinisták! vagy-is inkább' erre a' nyilván való nagy bizonyságra már egyszer térjetek-meg. Az valóságos szent igaz, hogy midőn így fohászkodtok: hiszem én Istenem: hogy ez a' kenyér a' te szent testednek jele; azt inditó okúl ide nem vethetitek: 's ezt azért hiszem Uram, mert ezt te bizonyittod az Irásban; mert a' mit ti hisztek, az nem az Irás szava; hanem felibe Tzvinglius, felibe Kálvinus János gondolattya. Mi pedig ellenben, midőn szívünk illy ágazatra gerjed: hiszem én Istenem; ha elménnel fel-nem érem-is, hiszem ebben a' Szentségben a' te Sz. Testednek és vérednek jelen lételét, és valóságát; az Isten szavára bátran mutathatunk, mondván: és ezt Uram azért hiszem: mert magad mondád: EZ AZ ÉN TESTEM. EZ AZ ÉN VÉREM, és hogy az az ital mi érettünk ontatik ki a' bünök botsánattyára.

8. Tzvinglius merő héába-való okokra nézve akart el-állani ettől az igasságtól. Az igaz nevek el-vannak úgymond tserélve néha az Irásban: példának okáért midőn Mojses második könyvében az húsvéti báránynak az evése ÁLTAL MENETELNEK neveztetik. EXOD. 12. v. 11. 12. Mert ez a' Fáse (az az által-menetele az Urnak) az az evés magában

ban által-menetel bizonyára nem volt; hanem az által-menetelnek emlékeztető jele, és áldazattya, midőn tudni-illik az Ur által menvén Egyiptom földén meg-ölte az ott valóknak első szülöttyöket. De ide háſzontalan folyamodott Tzvinglius: mert, hogy itt az igáz nevek el-vannak változtatva, azt maga mondgya máſutt az Irás; söt ugyan azon könyvnek ugyan azon részében, huſzon hetedik versében: VICTIMA TRANSITUS DOMINI, az Ur által-menetele áldazattyának neveztetik, és igy a' Sz. Irásból tudgyuk, hogy amabban az első versben vagy tserélt szó lappang, vagy azt leg-alább a' Z'idó beszédnek tulajdonsága-szerént kelleſsék érteni, a' kiknél néha a' bűnökért bé-mutatott áldozat bűnnek-is mondatik; noha magában az áldozat nem bün. Kálvinusnak se tetszet eleintén Tzvinglius okoskodáſa, mert ugyan-is e' féle magyarázatnak egyszer félszket vervén, majd az egész hitnek minden ágazatit merő figurára lehetne tekerni, és éppen ezt veté Melankton-is Mikoniusnak szemére, hozzá irt levelében e' képpen beszélvén. Ha a' testen a' test jelét érted, majd igy az egész Keresztény valláſt fel-lehet forgatni. Igen-is: mert igy Szervétuſſal majd azt mondhattyuk: hogy az Atya, Fiú, és Sz. Lélek, a' Sz. Háromságnak nem három különös szemellye: hanem az egy Istenségnek csak három különböző neve. * Mind-az-által Kálvinus János-is csak ugyan haſonló fejtegetésre szorúlt végtére. Leg-alább, úgy-mond Kálvinus: az ó Teſtamentomi Szentségnek a' környúl-metélkedésnek az igaz neve más szóval tétetik elönkbe az Irásban. A' környúl-metélkedés PACTUM, avagy szövetségnek neveztetik. És az én szövetségem a' ti testetekben léſzen, a' mint Mojſes 1. könyvének 17. r. 13. versében olvaſſuk, jóllehet magában a' környúl-metélkedés az Urnak Abrahámmal tött szövetsége nem volt, hanem

* MELANCHTON ad Myconium apud Cornel. 1. Corinth. p. 225. Venet. Si pro corpore figuram corporis accipias, quid non poterit eludi hac arte? sic licebit totam religionis formam transformare.

hanem azt-tsak jelenté, és Abrahámnak eſzébe juttatá. Az új Teſtamentomi Szentségben-is tehát a' kenyér Kriſtus teſtének úgy mondatik, hogy annak tsak emlékeztető jele, és az új Teſtamentomi ſzövetségnek 's frígy kötésnek merő béllyege, és petsétye légyen. Mind-haſzontalan! Nézzünk az Irásban: itt is egyeneſſen maga vezet bennünket az Irás az ő tulajdon értelmére. Az én ſzövetségem, úgy-mond eléb' az Irás, a' ti teſtetekben léſzen. Meg-vallom, hogy itt a' ſzövetséget, mi-is a' ſzövetségnek jelére magyarázzuk; de bezzeg honnét veſzſzük ezt a' fejtéſt? Az Irásból Atyámfiai, az Irásból, és nem akár kinek magyarázásából. mert az emlétett helyen minek-előtte az Úr ſzövetségnek mondaná a' környúl metélkedéſt, már előre maga megmondá: hogy azt a' ſzövetséget annak tsak a' jelére kelleſsék magyarázni, és érteni. Az Irás ſzava így vagyon az emlétett réſznek 11 versében: környúl-metéllyétek a' ti férfiságtok bőrének elejét: 's miért? és vallyon mi végre? halhatſza az Irásból: hogy jelül légyen, úgymond: a' közöttem, 's közöttetek lévő ſzövetségnek. * Ihol Atyámfiai, a' mit az Irás jelül ád; ha' nem egy helyt, leg-aláb' másutt tsak ugyan maga magyarázza jelre: mint-hogy tehát az Iſten igéje azt a' mit a' végső vatsorán az ő tulajdon teſtének mondott, annak jelére MAGA ſoha ſe magyarázta; Kálvinus János fejtegetése, mondgyátok-meg, ha nem tévelygése? Néha az-is meg-magyaráztatik az Evangeliomban, a' minek értelméhez keveſeb' gond kívántatik; úgymint midőn azt mondá egykor Urunk: Bontsátok-el e' templomot, és harmad napra fel-állítom azt; neki mindgyárt Sz. János, meg-ſejti mindgyárt az homályos beſzédet; látván, hogy már morganak a' Z'idók, ő pedig, úgymond: a' maga teſtének templomáról mondgya vala. JOAN. 2. 21. Úgyan azon Sz. János Ev. bizonyſága-ſzerént más egy alkal-

* GENESIS 17. 11. Circumcidetis carnem præputii veſtri, ut ſit in ſignum fœderis inter me & vos.

kalmatoſsággal azt mondá Kriſtus Urunk; Én ha fel-magaſztaltatom a' földtől, mindeneket magamhoz vonſzok: könyvének 12. réſzében 33. versében azonnal utánna-veti: hogy ezen Urunk az ő halálának emlékezetét akará jelenteni. Sz. Máténak 16 réſzében a' kováſzról ſzóllott, 's látván, hogy nem értik ſzavát a' ſzegény öreg gazdák; megmagyarázá előttek a' kováſz értelmét, és igy más egyéb' homályos beſzédekre nézve-is: még az ő Teſtamentomnak a' ſzokása-is illyen, a' mint az által-menetel, és a' ſzövetség-felől tartott beſzédemből ki-tetſzett. Már arról a' Szentségről a' Sz. Irás annyiſzor beſzélget; meg-kellet vólna legalább' egyſzer azt fejteni, hogy tudnák a' Sz. Irásban felírt ſzavaknak egyenes rendi-ſzerént az Anya-ſzent-egyház Tanitói, hogy ott tsak jelről és petsetről vagyon a' beſzéd. Arra hajlandó az emberi jámborság-is: hogy úgy ſzóllyon egyűgyű halgatóival, hogy azt egyeneſſen és betűſzerént mindgyárt meg-értheſsék, vagy leg-aláb' külömb' értelmére más ſzavaival el-kéſzitse őket. Illyes kéſzületet pedig Urunk ſoha ſe tett. Azok-előtt mondá az utólsó vatsorán: Ez az én teſtem: a' kik azt már régen halják tőle: A' kenyér mellyet én adandok, az én teſtem, és a' mint a' Görögben olvaſſuk, ugyan azon teſtem, mellyet én a' világ életéért adandó vagyok. Látván tehát az utólsó vatsorán az egyűgyű haláſzok, kik Urunk mindenhatosága-felől ſemmit ſe kételkedtek már akkor, látván ott mondok a' kenyeret, 's azt halván azonban: ez az én teſtem, 's eſzekbe jutatván azt-is, a' mit már régen mondott édes Üdvezitönk, hogy az a' kenyér mellyet adand, tulajdon teſte léſzen, nem gondolkodhattak e'-képpen: Ihol ezt igérte amott, moſt azt mondgya, hogy ez az ő teſte és vére, tehát ez annak merő jele; hanem ellenben igy kellett okoskodnok: Urunk az Világ váltságára az ő ſzent teſtének nem képét, nem jelét, hanem valóságát adandgya; tehát ez az eledel, mellyet amott igért, és moſt elönkbe ád, a' mi Urunknak nem figura-ſzerént

való teſte; hanem egyeneſſen, 's betŏ-ſzerént ugyan tsak valóságos ſzent teſte. * Ugyan-is kedves halgatóim! ha úgy ſzólván az együgyüek-előtt Urunk itt-is, amott-is; még-is máſt értett vólna azon a' ſzózaton, mellyel a' teſtamentomúl hagyott jóſzágra mutata, maga adott vólna nékünk alkalmatoſságot a' tévelygésre; az Iſten fiát pedig tsalárdnak gondolni, káromkodás, 's attól az Iſten örizzen-meg minnyájunkat.

9. Úgy de egy kis trópuſt tsak ugyan találunk Urunknak előttünk forgó igéjében-is? Igen-is; de a' hol az a' tropus fekſzik, hogy az merŏ himezett, tserélt ſzózat légyen, az ſzemlatomáſt ki-tetſzik, ha vele ſenki ſe veſződik-is: azt maga magyarázza ki más ſzóval az Irás, sŏt ott a' beſzédnek egyéb' réſze, 's a' beſzédben forgó állapotnak minéműsége tropusra tsak ugyan maga mutat. Ott még a' köz nép-is tudgya, mit kelleſsék gondolni: peldának-okáért midŏn azt mondgya az Irás ez a' kehely új teſtamentom, tudgya minden gyáva ember, hogy ott a' kehely a' benne lévŏ ital helyébe helyheztetik; ellenben, midŏn azt mondgya Urunk, ez az én teſtem, ha tsak maga nem mondgya Urunk: hogy ott a' teſtamentomban hagyott teſt-helyett annak a' tzégérét kelleſsék érteni vagy jelét; meg-fontolván azokat a' miket az időnek, az együgyü halgatónak, 's a' teſtamentomnak állapottyáról mondottam, ſenkinek eſzébe ſe juthat; nem tsak azért, mert irva vagyon: hogy ez az én vérem az új teſtamentomé; hanem azért is: mert a' mint Sz. Pál a' Z'idókhoz irja c. 9. v. 18. 22. az elsŏ régi Teſtamentom-is vérrel méne végbe. De, valamint mikor Joáb Abſolonnak a' ſzivét három dárdával altal-ſzegezte; Abſolon a' tser-fán fügvén még azután is mozgott; 2. REG. 18. 14. ſzintén úgy az édes Attya-ellen támadott Abſolonhoz

* Lásd itten a' Pataki Tiſzt. Ur és a' Loſontzi Vendég-közt tartott beſzédet, a' vége-felé.

hoz hasonló Kálvínus-is még mozog, és ezekkel meg nem elégedvén így támad még reánk: Mikor azt mondgya Sz. Máté és Sz. Márk: EZ AZ EN VÉREM, Sz. Lukáts és Sz. Pál szava-szerént kell őket érteni, és így fejteni, Ez a' pohár új testamentom az én véremben, avagy: Ez a' pohár jele az én véremmel meg-erősitetett testamentomnak: mert úgy-mond; ha így nem magyarázzuk, és ha a' poharan vért értünk; Sz. Maté, és Sz. Márk szava ennyit fog tenni: Ez a' vér testamentom az én véremben. Ez pedig illetlen-is lehetetlen-is. Se nem illetlen Kalvíne, se nem lehetetlen. Mert ebben a' Szentségben lévő vér a' Keresztfán ki-ontatott vér-által meg-erősisetett testamentom. Véremben mondok, a' vagy a' vér-által; mert másutt-is vagyon erre példank, úgymint Sz. Pálnak az Efesusiakhoz irt levele 2. részének 13. versében: a' hol mikor azt mondgya: Ti kik valaha távúl vóltatok, közel-löttetek a' Kristus vérében, azt akarja jelenteni: Hogy az a' mi közelétésünk Kristus VERE-ÁLTAL méne-végbe. Akár mellyik Apostolnak a' szava-szerént magyarázzuk tehát Urunk szavát, egyikből se kerekedik helytelenség, egyikből se következik-ki Kalvínus figurája, s' igaz marad mindenkor hogy az végső vatsorán osztott ital a' bünök botsánattyára ontatott-ki, és mint-hogy arra nem bor ontatik-ki, se nem kehely, se nem jel, hanem a' Kristus vére; igaz marad mondok, hogy az az ital a' Kristus JESUSNAK tulajdon valóságos vére: igaz marad, hogy Urunk drága vére a' mint a' Szentségben vagyon, valóságos Testamentom, avagy bizonyos ollyas eszköz, (instrumentum autenticum,) mellyel minékünk, úgy-mint őrökösinek, jussunk adatik a' malasztthoz és a' ditsöséghez, úgy-mint örökségünkhez, és ha illendő-képpen magunkhoz veszszük, az-által a' vér-által részünk-is vagyon mind a' kettőben.

10. Azomban, engedünk egy kis figurát Urunk szavaiban ellenségeinknek; de nem ott, a' hol ők keresik, mert az haszontalan, 's Urunk szavával ellenkezik; hanem másutt:

tudni-illik azokban az Igékben, mellyekkel édes Üdvözítőnk azt parantsolá, hogy együk az ő testét. Ez úgy-mond Sz. Ágoston Doktor a' mennyire gonoſságot láttatik foglalni magában, annyira-nézve igaz hogy figurás beſzéd: mert gyilkoſság vólna Kriſtus testét vagdalni, 's a' Kafarnaiták gyanakodáſa-ſzerént a' meſzárſzékre vetni; de mind-azon-által nem merő figurás beſzéd ez-is a' mint maga bizonyíttya ismét Sz. Ágoſton Doktor, mert tsak ugyan SZÁJUNKBA, és SZIVÜNKBE veſzſzük úgy-mond Sz. Ágoſton Doktor, a' Kriſtus JESUST, ha rettenetesb' állapotnak láttaſsék-is az emberi testnek evéſe, hogy ſem meg-ölése. * A' ki tehát ember evőknek, Antropofáguſoknak nevez röhögve bennünket, neveſſe-ki Sz. Ágoſton Doktor, sőt neveſſe az édes JESUST-is ki ſzeretettől viſeltetvén testeſtől lelkeſtől velünk öſzve-kivánt egyesülni. Ha elménkel akarunk élni, éllyünk édes Atyámfiai, éllyünk a' jóra véle. Kálvinus figuráját héába kereſitek. Azomban, tsak a' valóságos jelen-lételt ki ne rekeſzſzük, a' Kriſtus testének az evésén még más egy figurát-is lehet érteni, és az evéſt hitre és Urunk kinſzenvedéſe emlékezetére ſzabad magyarázni Sz. Ágoſton Doktor tanitáſaſzerént, ki egy helyt azt mondgya: hogy az az evés vagy-is inkáb' Urunknak arról lévő parantsolattya, ollyas figurás ige, mellyel az parantsoltatik, hogy Kriſtus kinſzenvedésével közösüllyünk; de a' mint ſzavából hallottátok, ez a' Sz. testnek

ſem

---

* S. AUGUSTINUS L. 2. contra Adverſar. Legis & Proph. c. 9. Pag. 599. Edit. S. Mauri. Eat plane iſte retro cum ſuis ſimilibus ſociis, qui dixerunt: durus eſt hic ſermo, quis eum poteſt audire? Nos autem: Mediatorem DEI & hominum hominem Chriſtum JESUM carnem ſuam nobis manducandam, bibendumque ſanguinem dantem fideli CORDE atque ORE SUSCIPIMUS, quamvis horribilius videatur carnem humanam manducare, quam perimere, & humanum ſanguinem potare, quam fundere. „TAKARODGYEK-EL EZ ugymond az ő magához haſonló társaival, kik azt „ mondák: kemény ez a' beſzéd, ki halhattya aztat? Mi pedig az Iſtennek „ 's embereknek közben-járó emberét a' Kriſtus JESUST, ki eledelünkre „ nékünk az ő testét, 's italunkra vérét adgya, hivséges ſzivel és ſzájjal „ fel-veſzſzük, noha rettenetesbnek láttaſsék az emberi testet enni, hogy „ ſem meg-ölni, és az embeti vért innia, hogy ſem ontani.„

ſem valóságos jelen-létét, ſe mihozzánk valóságos bé-ſzállását ki nem rekeſzti; hanem annak tsak a' Kafarnaiták vélekedésében kerekedett méſzárlását tiltya. * Igy kell egyebütt-is gondolkodni, ha a' Sz. Atyák ſzavaiban figurát találtok: mert az ſzent igaz, hogy a' Sz. Atyák azok-előtt prédikalván, kik a' Sz. Kereſztség fel-vételére alkalmatoſok nem valának, ennek a' Szentségnek titkait mind ki nem táloſák előttek. Továb' ſietek, ennek bizonyittásában nem késhetek; de ez bizonyos Jerusálemi Sz. Tzirillusnak, Krisólogus Sz. Péternek, első Innocentzius Pápának, és Teodorétusnak könyveiből. ** Jó darab ideig válogatva irták az illyeneket a' papirosra-is jobbára azért, hogy a' Pogányok azokból ne-

* S. AUGUST. L. De Doctr. Chriſtian. c. 16. Niſi manducaveritis carnem filii hominis, &c facinus vel flagitium videtur jubere, figura eſt. HA AZ EMBER FIA TESTET nem eſzitek &c. ez úgymond gyilkoſságot, vagy gonoſságot láttatik parantſolni. Ez tehát figura. VEDD ESZRE: hogy Sz. Ágoſton D. mondása-ként ez tsak annyira nézve figura a' mennyire nézve roſzſzat láttatik parantſolni: de ugyan azon Sz. Ágoſtonnak itt eléb fel-jedgyzett ſzava-ként hivséges ſzivel és ſzájjal fel-venni az Úr JESUS eleven teſtét nem gonoſság, ERGO.

** S. CYRILLUS HIEROS. Catech. 1. Bib. PP. T. 4. pag. 478. ſi Catechumenus ex te quæſierit, quid dicebant Doctores: nihil dicas extra,.. non quod digna non ſint narratione, ea quæ ibi dicuntur, ſed quod indignus eſt ille audire, cui referes. HA A' KATEKUMENUS kérdezi tőled: mit mondának a' Tanitók: ſemmit ki ne mondgy... nem azért, mintha meg nem érdemlenék a' ſzót azok, a' miket ott hallottál, hanem azért, mert amaz érdemetlen, a' kinek beſzéllenéd. Illyeneket beſzél Tzirillus az 7. Katekeſisben-is pag. 794. ORIGENES contra Celſum L. 1. pag. 195 Edit. Delarue Monachi S. Mauri Venet. 1743. Ineptus ſane fuerit, qui noſtram doctrinam occultam eſſe diceret. Ceterum eſſe quædam reconditiora, nec omnibus retecta id Chriſtianæ doctrinæ commune eſt cum Philoſophia. S. PETRUS CHISOLOGUS Serm. 58. Audita non atramento-deſcribite.. ne profanus arbiter, ne improbus quod dilaceret diſcuſſor inveniat. A MIKET HALLOTTATOK téntával le ne irjátok, hogy az idegen, és gonoſz ember valamit ne találljon (papiroſtokon a' mit nem értvén) azután ki neveſsen. Igy ſzóll az 56. Beſzédben-is. INNOCENT. I. An. 416. In Decretali ad Eugubin. Verba vero dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quam ad conſultationem reſpondere. A' (Bérmáláshoz tartozandó) ſzózatokat ki nem mondhatom, hogy el ne árúllyam &c. Lásd Du-Mesnilnek 20 Könyvét, és 24dikét. Ebben a' Könyvben Teodoretuſnak Eraniſtes névű könyvét elé-adgya, 's abban a' Szentségről vagyon a' beſzélgetés, minthogy pedig titokban kell vala tartani arról ſokat, Eraniſtes igy inti a' társát: Loquamur ænigmatice; Szóllyunk titkos homálly-ſzerént.

vetséget ne indítsanak. Már ezekből az következik, hogy ha némelly Atyák figurának mondák ezt a' Szentséget, vagy figuráſſan magyarázák Urunknak arról lévő valamellyik ſzavát, hogy mondok annak a' ſzent teſtnek vagy a' Szentségen kéviil való evéséről ſzollottak, vagy hitünket titkolni akarták, vagy a' Kereſztſán függő áldozatra tekéntettek, mellynek emlékeztető jele ez a' Szentség; de mind-azon-által valóságos jelen-létét azok ezzel ki nem rekeſzték. Ezekből fejtyük-meg Sz. Ágoſton Doktornak ama' ſzavait-is: Mit keſzéted fogadat 's gyomrodat, úgy-mond, légyen hited 's meg vagyon az evés. 'S ugyan a' Loſontzi tiſzteletes Uraimék-közül-is egyik a' minapi barátságos verſengésünk vége felé ezt veté elömbe: ki biztatáſa ez, úgy-mond? Sz. Ágoſton Doktoré mondok. De evvel meddig megyünk? légyen hited, és meg van az evés úgy mond a' Sz. Atya. FELELET: Az hit és lélek ſzerent-való evés igen-is; de NEM MINDEN FÉLE evés. Minékünk a' többi-között két jeles módſzerént vagyon réſzünk a' Kriſtusban. HISZSZÜK mi érettünk lett meg-teſtesülését, kin-ſzenvedését, és így Szentségnélkül-is az hit-által magunkhoz veſzſzük ſzent teſtét, avagy avval kereſett érdeminek gyümöltseit, és erről ſzóll itt Szent Ágoſton Doktor: ide ſe fog nem kell ſe gyomor; de mivelhogy édes Üdvözitönk jelen vagyon a' Szentségben, és azt Sz. Ágoſton Doktor a' mint hallottátok, 's még bővebben-is fogjátok hallani, maga bizonyittya; Urunk teſtének ezen egy féle réſzesülésével MEG NEM ELÉGEDÜNK: magunkhoz veſzſzük a' Szentségben-is ſzent teſtét ſzent vérét. Haſzontalan akadtok-meg tehát Atyámfiai az Atyáknak némelly homályos mondáſokban, 's ha figurának mondgyák e' Szentséget, oktalanság ott Kálvinus figuráját vadáſzni. Nem puſzta figura az a' drága Szentség, hanem a' Kriſtus jelen letelével TELLYES egy figura Emlékeztetéſe ez a' Szentség a' mi üdvözitő Urunknak igen-is; de emlékeztetője lehet, ha ſzeméllye és terméſzete-ſzerént benne van-is, kivált mint-hogy láthatatlan ott az a' jelen létel. Figurája vólt

Urunk-

Urunknak a' Tábor hegyén ſzinében el-változott ſzent teſte, figurája vólt mondok valaminek, példának okáért a' mint Sz. Ámbrus Püſpök tanittya jelentő és példázó figurája vólt ditsőséges fel-támadásának; * de mind-azon-által azért hogy ennek példázó jele volt, meg-volt még is ottan valóságos teſte: ſzintén úgy vagyon a' dolog e' Szentségben-is Kereſztyének. 'S minden Szentség ugye bár jel, és a' malaſztnak ugye hogy jele? más az, hogy egy ugyan az oltári áldozat a' Kereſztfán végbe-vitt áldozattal, de mint-hogy emez kinſzenvedéſſel, amaz a' vérnek ki-ontáſa-nélkül ment-végbe, egyik a' máſiknak jele lehet. Egy ſzóval Sz. Pál Apoſtolnak mondáſa-ként édes Üdvözitőnk az ő Mennyei Attya tellyes állatyának figurája, FIGURA SUBSTANTIÆ EJUS. HEB. 1. 3. de nem egy állatu-é még-is vele, és homouſios? Figura és jel igen-is ez a' Szentség; de ollyas figura, mellyel ſzerelmes Meg-váltónk a' régi figurákat bé-tellyesitette. Sz. Tzipriánus Mártirnak, ki Urunk ſzületéſe-után 258. eſztendőben ſzenvedett, éppen ide ſzolgálnak ſzép ſzavai. A' kenyér és bor, úgy-mond Tzipriánus: mellyet Melkiſedek Ábrahám Patriárkat meg-áldván bé-mutatott, képe vala ennek a' Szentségnek, és az Ur Jesus ezt a' jelentő képet és figurát akkor tellyesitette-bé, mikor az utolsó vatsorán az ő ſzent teſtévé, és vérévé változtatott kenyeret és bort áldozatúl bé-mutatá. ** Már ha ez a' Szentség merő figura, nem igaz, hogy az ő Teſtamentomi figura helyett valóság adatott. Vagy azért kellé még-is itten merő jelt keresni, mert az a' Szentséges kenyér a' reá mondott áldás-után-is néha kenyérnek neveztetik? Kigyóvá változtatott Mojſes

Pró-

---

* S. AMBROS. L. de Myſter. c. 7. Pag. 417. Chriſti erant candida veſtimenta ſicut nix, cum reſurrectionis ſuæ gloriam in Evangelio demonſtraret.

** S. CYPRIANUS Epiſt. 63. Pag. 227 Edit. Baluzii & monach. S. Mauri Venet. 1728. Præcedit ante imago Sacrificii Chriſti in pane & vino ſcilicet conſtituta; quam rem PERFICIENS & ADIMPLENS Dominus panem & calicem mixtum vino obtulit, & qui eſt plenitudo veritatis veritatem præfiguratæ imaginis adimplevit.

Próféta veſzſzeje; 's még-is a' változás után-is veſzſzőnek neveztetik, mikor a' varázslók veſzſzejit már el-nyelte. EXOD. 7. 10. 11. 12. Semmire ſe mennek tehát az ellenkezők, kezet kell adnok az igaſságnak, velünk vagyon az Ur JESUS láthatatlan képpen nem tsak az ő ſegitsége-által; hanem tulajdon ſzeméllye 's terméſzete-ſzerént-is az oltáron. Imé én veletek vagyok, úgy-mond maga édes Meg-váltónk, világ végezetéig. MATTH. ult. v. ult.

11. Vagyon é még valami kötés hátra? talán az furdallya valaki ſzívét: hogy Urunk a' teſtet haſzontalannak mondá? gondolkodgyunk: önnön maga teſtéről mondá-é ezt Urunk, vagy valami titkos éttelemre kell vigyáznunk? Ha maga tulajdon teſtét ótsállya, miért lett teſté? ha a' teſt nem haſználna, az Ige teſté nem lött vólna: úgymond Sz. Agoſton Doktor. * Ha pedig maga tulajdon teſtét haſzontalannak nem mondgya; el-ſzakadt az elónkbe vetett nagy keleptze. Én-is azt mondom, nem haſznál a' teſt; de tsak úgy a' mint a' Kafarnaiták érték, azt gondolván úgymond Sz. Agoſton Doktor, hogy talán darabonként fogja az Ur az ő teſtét reánk oſztani, mint az húſt ſzokás a' méſzárſzékben. A' lélek az, a' ki-elevenyét, az az a' mint Arany ſzáju Sz. János mondgya: Urunk ſzavait az igaz hitnek lelke-ſzerént kell érteni, és nem a' teſti értelem-ſzerént, a' mint a' Kafarnaiták magyarázták. ** Tetſzett ez a' magyarázat Kálvinus Jánosnak; ki maga-is azt mondá ezen versre egy helyett: hogy a' teſt nem haſz-

* S. AUGUSTIN. Tract. 27. in Joan. Nam ſi caro non prodeſſet, Verbum caro non fieret.

** S. AUGUSTIN. ibid. Carnem quippe intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur. „MERT ÚGY ÉRTÉK a' „teſtet, amint az vagy a' dögön ſzaggattatik, vagy a' méſzárſzékben „árúltatik.„ S. CHRYSOSTOM. Hom. 46 in Joan. Verba mea ſecundum ſpiritum veræ fidei ſunt intelligenda, non vero ſecundum carnalem intelligentiam, ſicut intelligunt Capharnaitæ. „Az én igéimet az igaz hinek „lelke-ſzerént kell érteni, 's nem a' teſti értelem-ſzerént, a' mint a' „Kafarnaiták érték.„

haſznál magában hanem a' lélekkel. * És ugyan azt-a' feleletet adgyuk máj napig mi-is a' mi ellenkezőinknek. Balgatagság-is vólt a' Kafarnaiták gondolattya, mert a' Szentségben lévő teſt a' mint Sz. Agoſton Doktor említi, nem egy az az nem egy formáju azzal a' teſtel, mellyet a' Kafarnaiták láttak, 's a' vér nem egy azzal a' vérrel, mellyet a' Zsidók ontottatak, nem egy mondok A' KÜLSŐ TEKÉNTETRE, NÉZVE: mert a' kenyér ſzin-alatt Kriſtus Urunk jelen nintsen abban a' MAGAS termetben: vérét ott PIROSNAK nem láttyuk, mert igy nem eledelünkre való, 's azért inti Urunk-is őket: hogy nem a' has-neveléshez ſzokott elmével, hanem az ő malaſztya-által meg-világoſittatott lélekkel láſſanak az ő ſzava értelméhez: éppen erre nézve oktat igy bennünket Sz. Agoſton Doktor: hogy SACRAMENTUM SPIRITUALITER INTELLECTUM VIVIFICABIT VOS. Lélek ſzerént, 's mint egy, mennyegbe emelt lélekkel fontollyuk 's értsük azt a' Szentséget, mert igy ád életet. ** Azomban, hogy ſokat ne mulaſſunk, hit kell ide-is, nem tudomány. Ha azt el nem hitethetitek magatokkal, a' mit a' Sz. Irás egyenes igéje-ſzerént mi tanitunk, hogy hogy adhattok helyt Kalvinus Jánosnak, ki moſt egyet mondván, moſt máſt, egykor azt mondá; hogy abban a' Szentségben EXTRACTUM CARNIS CHRISTI a' Kriſtus teſtének mint egy ki-huzott réſzét veſzi az ember magához, *** és ha azt kérdezzük: mikép' mégyen az végbe? azt feleli: INCONPREHENSIBILI VIRTUTE CHRISTI, a' Kriſtusnak meg-foghatatlan ereje-által. Ha ez meg-foghatatlan, hogy meri arra tanitani a' ſzegény népet ennek fundamentomát az Irásból meg nem mutathatván? hogy merik a' Reformátuſok moſt-is azt vallani: hogy ők mikor áldoznak, a' Kri-

* CALVINUS Dilucid. Expoſit. Caro ſola non ſervit quidquam, ſervit tamen cum ſpiritu.

** S. AUGUSTIN. in Pſal. 98.

*** CALVIN. in Dilucida Expoſitione.

ſtus teſtéhez Menyben ragadtatnak? hogy így azt REALITER 's valóságoſon az ő vólta-ſzerént magokhoz vegyék, a' mint Kálvinus tanítá: * Nem de nem ezek a' jámborok, mint-hogy REALITER, 's valóság-ſzerént tsak ugyan teſteſtül lelkeſtül a' földön maradnak, mikor ahoz a' vatsorához ülnek; nem REALITER, nem valóság-ſzerént, hanem PER IMAGINATIONEM, az elme képzelése-ſzerént veſzik magokkoz Urunk teſtét? Miért kell a' bizonytalan fejtegetésért Urunk egyenes ſzavaitól el-állani? miért kell azt a' mit Kriſtus tanít, lehetetlennek tartani, 's azt tanítani a' mit Urunk ſohol ſe mond? Más az: hogy nem az itt a' kerdés: ha ott lehet-é a' Szentségben az Úr Jesus? hanem az: hogy mit mondott, és mit bizonyított? ő maga azt mondgya a' Vég vatsorán: Ez az én teſtem: ott lehet tehát, 's ott-is vagyon. Az örökké-való bóltseségnek bizonyítása ſzerént az az ital, mellyet kegyes Meg-váltónk azon a' vatsorán Tanítványira oſztott, a' bünök botsánattyára ontatott-ki, a' bünök botsánattyára pedig ſe bor ſe kehely, ſe jel ki nem ontatik, hanem a' Kriſtus vére. Az az ital tehát a' Kriſtus vére vala. Ihol meg-vallya tulajdon Doktortok-is Beza, hogy a' Sz. Irásban úgy vagyon az a' vers melly azt mondgya, hogy a' pohár ontatik ki a' mi váltságúnkért, és hogy egy könyvet ſe látott, mellyben az az ige más-külömben vólna fel téve. Azt pedig tsak úgy lehet magyarázni, a' mint hallottátok; nem az lehetetlen tehát a' mit mi tanítunk 's vallunk; hanem az, a' ki ezt nem hiſzi, hitetlen minden bizonnyal, és amitóva, 's erőtlenné teſzi az Úr Jesuſt. Amitóvá: mert azt itéli: hogy teſtamentom tevéſekor a' ſzegény együgyű haláſzoknak merő jelét hadta a' teſtamentomban nevezett

jóſzág-

* CALVINUS Lib. 4. cap. 17. num. 31. Chriſtus præſens illis non videtur, niſi ad nos deſcendat: quaſi vero ſi ad ſe nos evehat, non æque potiamur ejus præſentia. „Kriſtus nékik nem láttatik jelen lenni, ha hoz„zánk le nem ſzáll; mintha jelen lételével nem élhetnénk, ha ő magá„hoz minket fel-emel (Menyorſzágban.„)

jóſzágnak, jóllehet teſtamentomában egyenes ſzókkal máſt tétetett, 's iratott-fel ſzámokra; erőtlenné téſzi: mert azt gondollya: hogy ha valóságos teſtet igért; lehetetlenség azt az igéretet bé-tellyesíteni; mintha többet foghatna-meg az emberi elme, mint-ſem az Iſteni mindenhatóság végbe-viheſſen.

MÁSODIK RÉSZ.

12. Imé Atyámfiai ha a' Sz. Irás-igéje-ſzerént nem helyeſen beſzéllünk-é, magatok mondgyátok-meg? nékem úgy tetſzik, azokat, kik azt gondollyák, hogy ők mindent az Irásban fel-találhatnak, az Iſten ſzava puſztán hadta. De velünk tart az Anya-ſzent-egyház első Doktorinak egéſz ſerege-is egyetemben, és ezek ſzavokból ki fog tetſzeni mind a' Kriſtusnak valóságos jelen létele, mind a' kenyérnek és bornak által-változtatáſa. Egyet ſe hozok az Atyákkőzül ollyat elé, melly az ötödik Szekulum-után kezdett vólna a' világon-élni: 's egy igét ſe hozok-elé ollyat, mellyről kételkedés lehetne, ha azt a' régi Sz. Atya irta-é, nem-e'? A' kiket nevezni fogok, mind ollyanok, hogy azokat a' Reformátuſok-is Kálviniſtákká tennének, ha lehetne. Kérdezzük tehát rendre a' Szenteket, mit hittek erről a' Szentségről? 'S felellyen előſzer-is Sz. IGNÁTZ Mártir, Antiokia-béli Püſpők, Sz. János Evangeliſtának tanítványa. Te az Apoſtolok idejében éltel ó ditsőséges Sz. Mártir, és Püſpők, vallyon, kérünk! mi az oltári Szentség? Ez a' Szentség, úgymond, a' mi Üdvözítő Jeſuſunknak ugyan azon teſte, melly a' mi büneinkért kint halált ſzenvedett. És ezt abban a' levélben feleli, melly a' mint a' Reformátorok bóltsei magok-is meg-vallyák, valóságos Iráſa Sz. Ignátz Mártirnak. 'S hát tégedet Sz. JUSTINE! ki a' Kriſtus Urunk ſzületéſe-után folyt eſztendőknek máſodik ſzázadgyában éltél mire tanítottak az Apoſtolok? arra úgymond: hogy az a' Szentség a' meg-teſtesült Jeſusnak teſte és vére ſzintén úgy mint az, a' mellyben meg-teſtesüléſekor öltözött. De az néki valóságos, és nem figura-ſzerént való teſte vólt;

tehát emezis valóságos.* De hogy semmi kételkedéstek se maradhasson, míg tovább' nem lépek, egy kérdést tinéktekis teszek kedves halgatóim: szóllyatok, ki vétkezik nagyobbat, az e' a' ki ennek a' Szentségnek fel-vételéhez halálos vétekkel járúl; vagy azok a' Z'idók-e', kik Urunkat fel-feszíték? Ha az a' Szentség merő emlekeztető kenyér; bizonyos; hogy kisseb' a' gonosz lelkü áldozónak vétke, mint a' Kristust gyalázó, és fel-feszítő Z'idók istentelensége: mert kisseb' gyalázat a' Királyt képében gyalázni, hogy sem személlyében, és kisseb' ott a' Nagy-méltóságos személy-ellen elkövetett vétek, a' hol tsekéllyeb' annak az ismérete; de hallyátok mit mondok! az halálos vétekben áldozó embernek vétkét nagyobnak mondgya lenni amazok gonoságánál mind Tertullianus, mind Tzipriánus. Az illyen istentelen áldozók erőszakot teszsnek úgy-mond Tzipriánus a' Kristus testén és vérén, 's igy áldozván több', vagy nagyob' vétket követnekel az Ur ellen, mint sem akkor mikor a' pogányoktól üldöztetvén, a' Kristust meg-tagadták. Itt észre kell venni, hogy az a' könyv mellyben ezeket beszélli Tzipriánus, valóságos könyve a' Sz. Atyának, másodszor az igéjét ugy adom elé a' mint az egész Európának elmés bizonysága-szerént a' leg-jobbik nyomtatásban olvastatik. Hallyátok-e', hogy az a' ki Keresz-

---

* S. IGNAT. circ. An. 108. in Epist. juxta Usser. Vossium, Coteler. &c. genuina, ad Smyrnæos, quæ citatur etiam a Du-Mesnil L. 3. init. Ab Eucharistia & Oratione abstinent, eo quod non confiteantur Eucharistiam carnem esse Servatoris nostri JESU Christi, quæ pro peccatis nostris passa est. Εὐχαριστίαν σάρκα ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἡμῶν παθοῦσαν. „(Simon Magus Tanítványi) AZ OLTÁRI SZENTSÉGTŐL, és imádságtól meg-vonnyák magokat: „ mert az oltári Szentséget nem vallyák Urunk azon testének lenni, melly „ értünk szenvedett.„ S. JUSTIN. in Apolog. 1. oblata Antonino Pio An. circ. 150. καὶ ἡ τροφὴ &c. Quemadmodum Christus Servator noster & carnem & sanguinem pro salute nostra habuit, sic etiam illam, in qua per precem verba ipsius continentem gratiæ actæ sunt, alimoniam, ex qua sanguis & carnes nostræ per mutationem aluntur, incarnati illius JESU & carnem & sanguinem esse (σάρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν εἶναι) edocti sumus. „ VALAMINT az ur JESUSNAK a' mi üdvösségünkért teste, és vére volt, „ SZINTÉN UGY arra tánittattunk, hogy (az a' szentség-is) a' meg-teste„ sült JESUS teste és vére. „

reſztény lévén a' Kriſtuſt meg-tagadta, 's azután ebből az Iſtentelenségből ki nem térvén igazán, az áldozat Szentségét fel-meri venni, nagyob' vétket követ-el az Ur ellen ezzel az áldozáſſal, mint Kriſtus Urunk meg-tagadásával. Vallyon ha abban a' Szentségben az Ur JESUSNAK csak a' képe vagyon, azt merte volna-é mondani az a' Sz. Atya? vigyázzatok arra-is, hogy ezek, úgy-mond a' Sz. Atya, azt a' Vétket, Urunk ellen, mikor áldoznak, MANIBUS ATQUE ORE, az ő kezek, és ſzájok-által viſzik végbe, és mikor ez a' vétek végbe-mégyen, nem valami puſzta jellel bánik az ollyan gonoſz ember méltatlanul, hanem magával a' Kriſtus teſtével és vérével. VIS INFERTUR CORPORI ET SANGUINI: Hogy hogy mondá ezt igazán, ha az a' teſt és vér ott jelen nintsen? * Hiteſsétek-el magatokkal édes Atyámfiai! igaz ſzivel bánok veletek; a' mi Valláſunk a' régi Sz. Atyáknak világos és egyenes ſzavaival bizonyittatik. Vigyázzatok az Ur JESUS ditsőséges Konfeſſorának Sz. Hiláriusnak Piktáviai Püſpöknek ide tartozandó ſzép ſzavaira-is. Ez a' Sz. Atya a' Kriſtusért már 359. eſztendőben ſzámki-vetéſt ſzenvedett, a' negyedik Szekulum elején tanitott, hamar az első Nitzenomi közönséges Gyülekezet-után, és a' Sz. Háromſágról irt 8dik könyvében erről a' Szentségről e' képpen ir: Előſzer, hogy a' JESUS Kriſtus valamint az ő tellyes terméſzete-ſzerént él az ő Mennyei Sz. Attyában, ſzintén úgy mi bennünk-is; és

* S. CYPRIANUS Lib. De Lapſis Pag. 378. Edit. Baluzii, & Monach. S. Mauri Venet. 1728. Quicunque ederit panem, aut biberit calicem Domini indigne &c. Spretis his omnibus atque contemptis ante expiata delicta, ANTE exomologeſin factam criminis, ante purgatam conſcientiam ſacrificio & manu ſacerdotis, ante offenſam placatam indignantis Domini & minantis, vis infertur corpori ejus & ſanguini, & plus modo in Dominum manibus atque ore delinquunt, quam cum Dominum negaverunt. „A' BŰNNEK „ meg-valláſa-előtt, a' lelki iſméretnek a' Pap áldozattya és keze-által lett „ ki-tiſztitáſa-előtt, az nehezteló, és fenyegető Iſtennek meg-engeſzteléſe-„ előtt erőſzak-tétetik annak az ő teſtén és vérén, és moſt az Úr ellen „ KEZEKKEL és SZÁJOKKAL többet vétteneк, mint mikor az Urat meg-„ tagadták.„ VIDE Præfationem etiam, huic editioni præfixam DE EUCHARISTIA.

ezt nem tagadgyák a' Reformátuſok a' mint a' Loſontziak egyik Tiſzt. Urától értém; de hallyuk! továbbá azt tanittya (tulajdon ſzavait hozom-elé) hogy mi az Ur JESUS teſtét a' Szentségben valóságoſſan magunkhoz veſzſzük, és hogy ez által az hozzánk vett teſt-által mi úgy élünk, valamint ő az ő Mennyei Sz. Atya-által; azt pedig hiſzik a' Reformátuſok-is velünk együtt: hogy a' Fiu Iſten nem él az Atya Iſten-által annak az ő terméſzete puſzta figuráját 's jelét tőle vévén, hanem igaz valóságos terméſzetet vévén tőle; mi-is tehát, kik Sz. Hilárius tanitáſa-ſzerént a' Szentségben magunkhoz vett Kriſtus teſte által-élünk, erre az életre nem veſzünk-e ott puſzta figurás kenyeret, hanem valóságoſſan a' Kriſtusnak tulajdon teſtét. De világos ennek a' Sz. Atyának a' ſzava, ha mi nem okoskodunk-is, mert maga mondgya: hogy annak a' teſtnek és vérnek valóſága-felől helytelen-e minden kételkedés, és igy fejezi-bé ſzavait: Mi bennünk az Ur JESUS az ő teſte-ſzerént marad. Nem igazán bánnak a' Sz. Atyák iráſival, a' kiknek még ez ſem elég. *

13. De

---

* S. HILARIUS L. 8. De Trinit. pag. 223. Edit. Monach. S. Mauri Veronæ 1730. Qui ex Maria natus fuit, Chriſtus eſt, noſque VERE ſub myſterio carnem corporis ſui ſumimus... De NATURALI enim in nobis Chriſti veritate quæ dicimus, niſi ab eo didicimus, ſtulte atque impie dicimus. Ipſe enim ait: Caro mea vere eſt eſca, & ſanguis meus vere eſt potus. Qui edit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet & ego in eo De veritate carnis & ſanguinis non eſt reliſtus ambigendi locus. IBIDEM pag. 225. Vivit ergo per Patrem; & quomodo per Patrem vivit, eodem modo nos per carnem ejus vivimus... Hæc ergo vitæ noſtræ cauſa eſt, quod in nobis CARNALIBUS manentem PER CARNEM Chriſtum habemus. „ A' KI A' MÁRIÁTÓL ſzületett, az a' Kriſtus, és mi a' Szentségben az ő teſté-ek husát veſzſzük-fel... Mert a' mit a' mi bennünk „ lévő Kriſtusnak terméſzet-ſzerént-való igaz valóságáról mondunk, ha azt „ tőle nem tanultuk, azt bolondul, és Iſtentelenül mondgyuk... mert ő „ maga mondgya: Az én teſtem valóságoſſan étel, és az én vérem valóságoſſan ital,.. A teſtnek és a' vérnek valóságáról a' kételkedéſnek „ helye nem marad. El (az Ur JESUS) tehát az Atya-által, és valamint ő az Atya-által él, ſzintén úgy mi-is az ő teſte-által élünk... Ez „ tehát a' mi életünknek az oka, hogy mi bennünk, kik teſtből állunk, „ Kriſtuſt az ő TESTE-SZERÉNT tartyuk. Vide quæſo plura in Edit. Hilarii citata in Notis ad hunc locum.

13. De nézzünk egyéb' Sz. Atyák könyveikben-is, és minthogy mi azt a' Nagy Szentséget alázatoſſan imádgyuk, kérdezzük a' régi Sz. Átyáktól, ha imádták é ezt a' Szentséget ők-is? ha imádták, ott vagyon ketség-kévül az Úr Jeſus. Elé-áll itt a' feleletre az Anya-ſzent egyháznak két régi fő Doktora. Sz. Ambrus Püſpök azt bizonyíttya, hogy a' Kriſtus teſtét a' kenyér és bor ſzín-alatt az ő idejében az egéſz Kerefzténység imádta. És hogy ſemmi kételkedés ſe maradgyon Sz. Ambrus Püſpök vallásáról, tegyük hozzá Sz. Ágoſton Doktort-is. Ez a' Sz. Atya a' 98. Z'ótárt fejtegetvén Sz. Ambrus Püſpöknek nem csak értelmét követi, hanem ſzavait-is, és így ír: Urunk a' ſzüz Mária teſtéből teſtet vett vala fel, 's abban a' teſtben járt é' földön, és úgyan azt a' teſtet adta nékünk eledelünkre-is: azt a' teſtet pedig ſenki ſe eſzi, ſenki ſe veſzi magához, míg azt eléb nem IMÁDGYA. * Mire tekerhetitek ezt a' nyilván-való bizonyságot Reformált Atyáfiak? okoſság e a' Sz. Atyában a' nép-előtt illyeneket beſzélleni, vagy a' könyvben irni; ha az a' Szentség, melly a' népnek az áldozatkor fel-adatik, nem valóságos imádandó ſzent teſt? A' köz nép nem igen gondol avval: miért, hogyan, mikép? ha egyſzer azt hallya az ő Püſpökétől: kinek ſe Szentsége, ſe igaz valláſa, ſe tudománnya-felől nem kételkedik, hogy az a' mit a' Szentségben a' Kriſtus ennünk ád, az az ő tulajdon teſte, és hogy azt ſenki ſe veſzi eléb' magához, miglen nem imádgya; halván azomban azt-is: Ez az én vérem, a' nép egyébre nem tart ſzámat,

* S. AMBROSIUS L. 3. de Spiritu Sancto. c. 11. Pag. 103 Edit. Monach. S. Mauri. Caro Chriſti, quam hodieque in myſteriis adoramus. „A' „ KRISTUS TESTE, mellyet májnapig-is imádunk a' Szentségekben „ (az „ az: a' kenyér ſzine, és a' bor ſzine alatt, és avval együt lévő Szen„ tségben) S. AUGUSTIN. in Pſal. 98. De Carne Mariæ carnem accepit, & quia in ipſa carne hic ambulavit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit; nemo autem carnem illam manducat, niſi prius ADORAVERIT.

mat; hanem le borúl, és imadgya. Imádták-is Sz. Ambrus és Sz. Ágoſton Doktor idejében bizonnyára mindenütt a' Keresztények: mert ha máſt kellett vólna magához venni, és máſt imádni, máskép beſzéllettek vólna a' Sz. Atyák: nem mondották vólna, hogy azt ſenki ſem veſzi, míg nem imádgya; nem mondották vólna a' mint már eléb' emléttém: hogy a' Kriſtuſt mi magunhoz ſzívünkel és ſzájunkal fogadyuk, 's veſzük; ha rettenetesbnek láttaſsék-is lenni az illyen evés, mint az ember ölés. Igaz e' már, hogy az vólt az Anya-ſzent-egyháznak régi vallása, a' mellyen mi vagyunk? elég é már erre Szent Ignátz és Szent Juſztínus Mártirnak, Szent Tzipriánus, Szent Hilárius, Szent Ambrus Püſpöknek, Szent Ágoſton Doktornak bizonyſága? kéſzſzen állanak még tiz annyan, még-hátra vagyon az, a' mit Aranyſzáju Szent Jánosból, Optátus Püſpök könyvéből, Szent Tzirillusból, Niſſei Szent Gergelyből-elé kivánok adni bizonyságúl; de ſzóllyon előre még egyſzer Sz. Ágoſton Doktor. Az 33dik Z'oltárt fejtegetvén e' képpen ſzól: Az Ur Jesus maga magát az ő tulajdon kezében hordozta, midőn azt mondá: ez az én teſtem. * És hogy ezt valamire másra ne magyarázzák a' Reformátuſok, SECUNDUM LITERAM INTELLIGATUR, úgy-mond, azt, hogy ő magát a' vég vatsorán Urunk ſaját kezeiben hordozta, azt egyeneſſen és betű-ſzerént kell érteni, úgy-mond maga Sz. Ágoſton Doktor. Igaz hogy máſutt azt mondgya QUODAMMODO, valamikép hordozta: az az nem minden mód ſzerént, nem olly nagy termetben vala, nem olly ſzínben álla az a' ſzent teſt a' kenyér ſzín-alatt, mikor ott azt kezeiben tartá; de csak ugyan SECUNDUM LITERAM, betű-ſzerént, bizonyoſſan csak ugyan, maga magát kezeiben tartá.

14. Kell.

---

* S. AUGUSTIN. in Pſal. 33. Ferebatur Chriſtus in manibus ſuis, quando commendans ipſum ſuum corpus dixit: Hoc eſt corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus ſuis. „ Hordoztatott Kriſtus az ő „ tulajdon maga kezeiben, midőn ajálván a' maga teſtét mondá: Ez az „ én teſtem, Mert azt a' teſtet maga kezeiben hordozá. „ *

14. Kell-é még világosb' bizonyság? ha kell, ihol még egy Szent Ambrus Püſpöktől vagy leg-alább Szent Ambrus Püſpök Tanitvánnyától Veneriustól, ſzava e' következendő: Midőn azt a' Szentséget magadhoz veſzed, nem mondod haſzontalan: Amen. Már a' lelkedben meg-vallod, hogy a' Kriſtus teſtét véſzed magadhoz. A' Pap tenéked azt mondgya: Imé az Úr teſte, és te azt mondod Amen, az az: bizonyos, avagy: az igaz. A' mit vall a' nyelved, tartsa meg a' ſzived. * Éppen igy beſzéll Sz. Ágoſton Doktor-is: Mikor, ugymond az áldozatkor magokhoz vévén az hivek Kriſtus teſtét, ÁMENT kiáltanak, akkor azt a' vért veſzik magokhoz, melly váltságokért ki-ontatott: már meg-mondám pedig: hogy a' mi váltságunkért a' vérnek jele bé nem mutattatott az Iſtennek. ** Leg-alább ki-vagyon már elegendő képpen nyilatkoztatva: hogy-mi Sz. Ambrus Püſpöknek, és Sz. Ágoſton Doktornak hitén, és vallásán élünk. De a' mi hitünkön élt Chryſoſtomus, avagy Arany ſzáju Sz. János-is, ki Sz. Maté Evangeliſtának 26 réſzét fejtegetvén e' képpen beſzéll: Ó hányan mondgyák moſtanában: bár tsak az Úr Jeſusnak ábrázattyát, τύπον, jelét, ruháját, leg-alább' ſarujját ſzemlélhetném! 'S megfelel: IPSUM VIDES, IPSUM TANGIS, IPSUM MANDUCAS. Önnön magát ſzemléled, önnön magát illeted (kezeiddel,

* S. AMBROSIUS L. 4. De Sacramentis c. 5. Pag. 467. Edit. S. Mauri Venet. 1751. Ergo non otioſe dicis tu: Amen. Jam in ſpiritu confiteris, quod accipias corpus Chriſti. Tibi dicit ſacerdos: Corpus Chriſti, & tu dicis: Amen; hoc eſt, verum. Quod confitetur lingua, teneat affectus. NEM HEÁBAN MONDOD TE, Amen. Már a' lelkedben meg vallod, hogy a' Kriſtus teſtét veſzed-fel. Néked a' Pap azt mondgya: Kriſtus teſte, 's te pedig azt mondod: Amen, melly ſzó annyit téſzen, mint: Az igaz. A' mit vall a' nyelved, tartſa-meg ſzeretetedet. EZT A' KÖNYVET NB. ha Sz. Ambrus Püſpök nem irta, leg-alább nem ſokkal iſjab' Doktor irta, a' mint meg-egyeznek a' nevezetes Doktorok, az Auktora az hatodik ſzekulum-előtt élt. VIDE Monach. S. Mauri hic pag. 434. & 435.

** S. AUGUSTIN. L. 12. contra Fauſtum c. 10. Pag. 231. Edit. cit. Habet enim magnam vocem Chriſti ſanguis in terra, cum EO ACCEPTO ab omnibus gentibus reſpondetur amen. Hæc eſt clara vox ſanguinis, quam ſanguis ipſe exprimit ex ore fidelium eo ſanguine redemptorum.

Optatus a' Mileviták Püſpöke Numidiában Afrika tartományában Urunk 370. eſztendejében. Feddeni nem győzi Parmeniánus ellen írt hatodik könyvében a' Donátiſtákat, hogy azokat az oltárokat, mellyeken a' Kriſtus tagjai fekſzenek, el-merték rontani. Hallyátok tulajdon panaſzit ; Mi lehet nagyob Szentség-törés annál, mellyet ti követtek-el? Azokat az oltárokat tördelitek, és rontyátok, mellyeken ti-is ó Donátus tanítványi! áldozatot mutattatok-bé néha napján: azokat az oltárokat, méllyek az Ur Jesus tagjait magokon hordozák. Ezt jól éſzre-vegyék a' Kálviniſták. Továbbá igy ſzóll (ſzemenként mind tulajdon ſzavait hozom-elé.) Mert, nem de nem az oltár, úgy-mond Optátus: nem egyéb' az oltár, hanem a' Kriſtus teſtének és vérének ſzéke?.. mit tselekedett néktek az Iſten, a' ki ott ſegétségül hivattatott, ſzokás-ſzerént? miben bántott-meg titeket a' Kriſtus, a' kinek teſte és vére bizonyos ſzem-pillantáſok-alatt ott lakott? E' magatok viſelésével a' Z'idókat követitek ; holott azok Kriſtuſt a' Kereſztfán ölték-meg ; ti pedig ötet az oltáron kinoztátok... De ez a' ſzörnyü iſtentelenség kettős tinálatok ; mert ti öſzve történtek azokat a' kelyheket-is, mellyek a' Kriſtus vérét magokban viſelék. Ezek mind Optátus Püſpök ſzavai, mellyek azt bizonyittyák hogy az oltáron a' Kriſtus tagjai vannak ; hogy az oltáron bizonyos Szem-pillantáſok-alatt jelen vagyon, 's ott lakik az Ur Jesus : hogy a' kehelyben a' Kriſtus vére tartatik. * Elegendő vólna, úgy tetſzik tsak ez-is a' mi valláſunknak védelmezésére. Ma-

* S. OPTATUS AFER. Epiſcop. Milev. L. 6. contra Parmenian. Pag. 363. MM. Bibl. PP. Tom. 4. Quid enim tam ſacrilegum, quam Altaria DEI (in quibus & vos aliquando obtuliſtis) frangere, radere, removere? In quibus vota populi, & MEMBRA Chriſti portata ſunt:.. Quid enim eſt Altare, niſi SEDES ET CORPORIS ET SANGUINIS Chriſti ?.. Quid vobis fecerat DEUS, qui illic invocari conſveverat? Quid vos offenderat Chriſtus, cujus illic PER CERTA MOMENTA Corpus & Sanguis habitabat.. Hoc modo Judæos eſtis imitati. Illi injecerunt manus Chriſto in Cruce, a vobis percuſſus eſt (alii paſſus eſt) in altari.. Hoc tam immane facinus geminatum eſt, dum fregiſtis etiam calices, Chriſti ſanguinis PORTATORES.

ajakiddal) önnön magát eſzed. Ezt halván Frantzia Országban P. Kottonustól, nem egy Református tért-meg Atyámfiai a' mi valláſunkra. Hogy pedig itt ſe maradgyon valami kételkedés, ezt a' beſzédet e' képpen kezdi az emlétett Sz. Atya: Hidgyünk mindenütt az Iſtennek, ne állyunk-ellene verſengő gondolattal: ha mingyárt ollyant mond-is, a' mi a' mi elménk-ſzerént lehetetlennek látſzik lenni, minthogy tehát ő mondá: Ez az én teſtem, ſemmi kételkedésünk ſe tartóztaſſon, hanem hidgyünk néki. Imé érté ez a' Sz. Atya, hogy az meg-foghatatlan állapot: hogyan leheſſen az Úr Jeſus valóságos ſzeméllye teſteſtűl, lelkeſtül együtt mind az Atyának jobja felől, mind az oltári Szentségben; de mindazonáltal éppen azt kívánnya tőlünk, hogy ezt erős hittel hidgyük: És így kiált-fel: ó tsudálatos dolog! ó Iſteni nagy kegyeſség! azt a' ki az Atyával ül a' magaſságban, ugyan azon ſzem-pillantás-alatt kezünk-közt forgattyuk. Egy ſzóval az vagyon a' kehelyben, a' mi a' Kriſtus oldalából folyvala. Ez mind aranyſzáju Sz. János tanitáſa, ki már Urunknak 398dik eſztendejében Konſtántzinápolyi Pátriárka vala. * Amitová 's eſztelenné ne tegyük azt a' nagy Szentet. Egyéb régi Sz. Tanitók-is mind úgy beſzéllenek. Már kedves Atyámfiai mi vagyon tehát az oltáron, mellyen ez a' Szentség áll? Az Úr JESUSNAK valóságos tulajdon tagjai. Ezt hitte, ezt hidette

Opta-

---

* S. CHRYSOSTOMUS Hom. 82. al. 83 in Matth. pag. 787. edit Monach. S. Mauri. πόσοι νῦν λέγουσιν. &c. Quot ſunt, qui modo dicunt, vellem ejus formam, typum, veſtimenta, calceamenta videre? Ecce illum ipſum vides, ipſum tangis, ipſum comedis. Et tu quidem veſtimenta videre cupis: ipſe vero ſe ipſum tibi dat non videndum modo, ſed tangendum, comedendum, intus accipiendum. ET SUPRA: Credamus ubique DEO, nec contradicamus ei, etiam ſi id, quod dicit rationi & intelligentiæ noſtræ (ἐναντίον εἶναι) Contrarium eſſe videatur... Verbum ejus nunquam excidit, ſenſus vero ſæpe fallitur. Quoniam vero ille dixit, Hoc eſt Corpus meum, obtemperemus, credamus. Itt bizonyoſſan azt tanyítta: hogy ott a' Kriſtus teſte vagyon. IDEM L. 3. de Sacerdotio. Qui cum Patre ſurſum ſedet, in illo temporis articulo omnium manibus pertractatur. IDEM Homil. 24. in 2. Corinth. Id quod eſt in calice, eſt id quod fluxit a latere,

Optatus a' Mileviták Püſpöke Numidiában Afrika tartományában Urunk 370. eſztendejében. Feddeni nem győzi Parmeniánus ellen írt hatodik könyvében a' Donátiſtákat, hogy azokat az oltárokat, mellyeken a' Kriſtus tagjai fekſzenek, el-merték rontani. Hallyátok tulajdon panaſzit ; Mi lehet nagyob Szentség-törés annál, mellyet ti követtek-el? Azokat az oltárokat tördelitek, és rontyátok, mellyeken ti-is ó Donátus tanitványi! áldozatot mutattatok-bé néha napján: azokat az oltárokat, méllyek az Ur JESUS tagjait magokon hordozák. Ezt jól éſzre-vegyék a' Kálviniſták. Továbbá igy ſzóll (ſzemenként mind tulajdon ſzavait hozom-elé.) Mert nem de nem az oltár, úgy-mond Optátus: nem egyéb' az oltár, hanem a' Kriſtus teſtének és vérének ſzéke?.. mit tselekedett néktek az Iſten, a' ki ott ſegétségül hivattatott ſzokás-ſzerént? miben bántott-meg titeket a' Kriſtus, a' kinek teſte és vére bizonyos ſzem-pillantáſok-alatt ott lakott? E' magatok viſelésével a' Z'idókat követitek ; holott azok Kriſtuſt a' Kereſztfán ölték-meg ; ti pedig ôtet az oltáron kinoztátok... De ez a' ſzörnyü iſtentelenség kettős tinálatok ; mert ti öſzve történtek azokat a' kelyheket-is, mellyek a' Kriſtus vérét magokban viſelék. Ezek mind Optátus Püſpök ſzavai, mellyek azt bizonyittyák hogy az oltáron a' Kriſtus tagjai vannak ; hogy az oltáron bizonyos Szem-pillantáſok-alatt jelen vagyon, 's ott lakik az Ur JESUS : hogy a' kehelyben a' Kriſtus vére tartatik. * Elegendő vólna úgy tetſzik tsak ez-is a' mi valláſunknak védelmezésére. Ma-

* S. OPTATUS AFER. Epiſcop. Milev. L. 6. contra Parmenian. Pag. 363. MM. Bibl. PP. Tom. 4. Quid enim tam ſacrilegum, quam Altaria DEI (in quibus & vos aliquando obtuliſtis) frangere, radere, removere? In quibus vota populi, & MEMBRA Chriſti portata ſunt:.. Quid enim eſt Altare, niſi SEDES ET CORPORIS ET SANGUINIS Chriſti ?.. Quid vobis fecerat DEUS, qui illic invocari conſveverat? Quid vos offenderat Chriſtus, cujus illic PER CERTA MOMENTA Corpus & Sanguis habitabat.. Hoc modo Judæos eſtis imitati. Illi injecerunt manus Chriſto in Cruce, a vobis percuſſus eſt (alii paſſus eſt) in altari.. Hoc tam immane facinus geminatum eſt, dum fregiſtis etiam calices, Chriſti ſanguinis PORTATORES.

gatok mondgyátok-meg, hogy ha mi roſzſzul hiſzünk, mentegethetitek-é az Anya-ſzent-egyház elsô tanitóit: ezek tanitáſit követtyük, éſzre-vehettétek, ha meg nintsen kötve az elmétek. Ha bálványozók vagyunk, ô tôlek tanúltuk: ôket ettôl a' Pogányságtól örömeſt meg-mentitek; tehát édes Atyámfiai! minket ſe fedgyetek; hanem köveſſetek.

15. Már itt ugyan nem tartoznánk a' kenyérnek és bornak tellyes által-változtatásáról ſzót ſzaporitani; mert eleget furdalhattyák már ſzüveiteket azok-is, a' miket eddig elé-hozék. Ezekről mind ſzámat adtok itélet napján: akkor nem azt fogják kérdezni: mit tanitott Kálvinus; hanem mit mondott a' Kriſtus. De hogy azt ne gondollyátok: hogy az tsak merô Láteránomi találmány, a' mit mi a' kenyérnek, és bornak tellyes által-változtatásáról, avagy a' TRANSUBSTANTIATIO-félôl vallunk, el-vezetlek ismét benneteket az elsô Kereſztények tanitására. Eleinten pedig a' Sz. Irásból azt vegyétek éſzre, a' mit már meg-bizonyitottam: hogy abban a' Szentségben nintsen a' Kriſtus a' kenyérrel együtt: mert nem mondá Urunk: Itt, vagy ez-alatt a' kenyér alatt vagyon az én teſtem: hanem; EZ AZ EN TESTEM. Ennek az igének igaznak kell lenni, mert ezt az igaz mondó Kriſtus ſzóllotta, és tsak magatok-is gondollyátok meg, e' két ige-közt: EZ AZ EN TESTEM, ÉS EZ NEM AZ EN TESTEM, mellyik légyen igaz: ugye hogy amaz, mert amazt bizonyittá Kriſtus, és azt-is fontollyátok-meg, ha igaz e' az a' mondás; ha az, a' mit Urunk a' kezében tartott, teſté nem változott? 'S ugyan ezt vetette a' Luteránuſok ſzémére ſzüntelen maga Tzvinglius-is, azt bizonyitván: hogy ha egyſzer a' Kriſtus teſtének a' Szentségben valóságos jelen-lételét meg-engedik, lehetetlen hogy a' TRANSUBSTANTZIATIÓT okoſſan tagadgyák. Nem mondá Kriſtus, úgy-mond Tzvinglius, itt az én teſtem, hanem ez az én teſtem. *

Éppen

* ZVINGLIUS apud Boſſuet. Hiſt. Proteſt. pag. 64.

Éppen így beszéllett e' felől Béza-is, a' mint a' Véstfalus ellen írt könyvéből ki tetszik. * És ugyan-is minek ide töb' versengés: Erre minket ismét a' régi Anya-szent-egyház, Jerusálemi Szent Tzirillus, Szent Ambrus Püspök, Nisszei Szent Gergely tanitott egyebekkel együtt, kik úgy hittek, a' mint akkor az Anya-szent-egyház hitt mindenütt: senki ezért őket meg-nem feddé. Erre tanitotta, hogy itt kezdgyem: erre tanitotta az ő népét Jerusálemi Szent Tzirillus Urunk 380dik esztendeje-táján, így szolván: Az Úr JESUS a' vizet egy akarattal Kána Gáliléában borrá VÁLTOZTATTA, és nem lehete' felőle magaddal el-hitetned, hogy ő a' vég vatsorán a' bort-is VÉRRE VÁLTOZTATÁ?.. Bizonyossan tudgyad: hogy ez a' kenyér, melly kenyérnek láttatik, nem kenyér, noha azt a' kóstolás kenyérnek érzi lenni, és szintén úgy az az ital sem bor, hanem a' Kristus vére; jóllehet a' száj azt merő bornak érzi. ** Ezek mind Sz. Tzirillus szavai. Lehetséges-é ez? már régen meg-selelt ennek a' hitetlen kételkedésnek Sz. Ambrus Püspök-is, azt tanitván: hogy nagyob az áldásnak mint a' természetnek az ereje: mert az áldással

* BEZA. Lib. De Cæna Domini contra Vestphal. Lutheranum apud Auctorem Lapidis Lydii pag. 265. Tyrnav. Hoc sæpe diximus, quod nunc quoque repetam: retineri reipsa non posse τό ῥητὸν in Christi verbis, Hoc est Corpus meum, quin transsubstantiatio papistica statuatur.

** S. CYRILLUS Hierosolym. Catech. Mystag. 4. Pag. 538. MM. Bibl. PP. Tom. 4. Aquam aliquando mutavit in vinum, quod est sanguini propinguum, in Cana Galilææ sola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutasset... sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur sanguis... hoc sciens & pro certissimo habens panem hunc qui videtur a nobis, non esse panem, etiamsi gustus panem esse sentiat, sed esse corpus Christi. A' VIZET EGYKOR borra változtatá, &c. NB. Ezt a' Sz. Atyát héaba akarják eretnekké tenni a' mostani új eretnekek: hogy így szép èrdemes bizonyságinak nyakát szegjék. Sz. Jeronimus attól kért bizonyságot az ő vallásáról. (Sancto Cyrillo inquit dedi conscriptam fidem) Es Szentnek nevezi. Az hetedik Gyülekezet, Teodorétus &c. nagyra betsülték. Ifiuságában ha Arianus módra éjtett-is valamit, ázután azt-is meg-jobitá. Ez a' könyv, melyből itt bizonyságot kerék töle bizonyos hogy az övé, mert 18 Katekesisében maga-is emlékezik felőle. VIDE DUMESNIL L. 16. ad an. 388. circa medium.

még a' természet-is által-változik. És ezt így bizonyíttya: Vesszőt tart vala Mojses a' kezében, el-veté, és kígyóvá változott; meg-fogá ismét a' kígyó farkát, és a' veszszei természetre ismét viszsza-téré. Látod e, úgymond Sz. Ambrus Doktor: látod e', hogy itt kétszer változott-el a' természet: kígyóra a' veszszőből, és a' kígyóból ismét veszszőre. Ha annyi ereje vólt az emberi áldásnak, hogy a' természetet-is által-változtatta; mit mondgyunk az Isteni áldásról, a' hol az Üdvözitő Jesusnak tulajdon szavai múnkálkodnak. * A' bizonyos: hogy evvel a' beszéddel azt akarja meg-mutatni a' Sz. Doktor: hogy a' kenyérnek egész állattya által-változik, és a' kenyér és bor helyibe a' Krisztus teste, és vére állittatik, és hogy ezt meg-bizonyittsa, a' Sz. Irásból tsudálatos példákat ád-elé. Azt a' könyvet pedig, melyben ezekct írja, néki tulajdonittyák minden bizonnyal nem tsak azok, kik Frantzia Országban a' Sz. Atyák munkáit válogatva visgállyák; hanem még a' Kálviniſták Mesteri-is Blondellus, és Albertínus. És ezek, a' miket most elé-hozék, nem akárki mondási; hanem az-é a' nagy Doktoré, kinek prédikátziója a' Nagy Ágostont szenté, és Doktorrá tette. Más egy helyett így szoll: Ez a' kenyér a' Szentséges szavak-előtt tsak kenyér; de mihelyest reá-

száll

** S. AMBROS. L. de Mysteriis c. 9. pag. 423. 424. 425. S. Mauri. Forte dicas, aliud video, quomodo tu mihi adseris, quod Corpus Christi accipiam? & hoc nobis superest, ut probemus.. Virgam tenebat Moyses, projecit eam, & facta est serpens. Rursum prehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam revertit. Vides-bis mutatam esse naturam... Quod si tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret; quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur... Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare quod non erant? &c. Et L. 4. de Sacr. c. 4. De Pane fit Caro Christi. TÉ TALÁM AZT MONDOD: MÁst látok; mikép mondhatod, hogy a' Krisztus tettét vészem magamhoz?.. Veszöt tartott Mojses, el-veté, 's Kigyóvá lett. &c. Látod itt hogy kétszer változott el a' természet. Ha az emberi áldás annyit teherett, hogy a' természetet-is el valoztatná, mit mondgyunk az Isteni áldá ról, a' hol a' Krisztus szavai múnkálkodnak? Az Ur Szava, melly semmiből teremthe te azt, a' mi eléb' nem vólt; vallyon azokat, a' mik már meg vannak, nem változtathattya é arra, a' mik nem voltanak?., A Kenyér Krisztus testévé válik.

ſzáll a' meg-ſzentelő áldás, a' kenyér Kriſtus teſtévé válik. Végezzük-el Niſſei Sz. Gergely ſzavával: Hiſzem, úgymond ez a' Sz. Atya: hogy az Iſten igéje-által meg-ſzentelt kenyér az Iſten Igéjének, az Iſten Fiának teſtéve által-változik. * És ez az én hitem, ez az én vallaſom-is. Ennek védelmezésére kéſz vagyok Iſten kegyelmével véremet ontani. Jaj annak a' léleknek, melly még ezeknek-is ellenek mond.

BÉ-FEJEZÉS.

16. Azomban ihol édes Atyám Fiai az Anya-ſzent-egyháznak régi vallaſa! hallottátok mind a' Sz. Irásból, mind a' Sz. Atyák válogatott könyveikből ſzedett érdemes nyilvánvaló bizonyságokat. Ihol a' Sz. Atyák nagyob' iſtentelenségnek mondgyák lenni azt: ha valaki e' Szentséget halálos bünnel veſzi magához, mintha az Iſten Fiát meg-tagadná. Ihol ezt a' Szentséget Sz. Ágoſton, és Sz. Ambrus Püſpök bizonyſága-ſzerént a' régi Kereſztények imádták-is: NEMO ILLAM CARNEM MANDUCAT, NISI PRIUS ADORAVERIT. Aranyſzáju Sz. Jánoſtól hallátok: hogy ebben a' Szentségben az vagyon jelen, ki az Atyának jobja-felől ül és uralkodik, és noha ez nagy ki mondhatatlan tsudá-tétel légyen; de tsak ugyan ugy vagyon ugy-mond. IPSUM VIDES, IPSUM MANDUCAS. Áldozván, magát a' Kriſtuſt veſzed magadhoz, a' mint Sz. Ágoſton mondgya: CORDE ET ORE, nem tsak hit-ſzerént, hanem ſzájjal, és ſzivel: mert a' melly teſtben járt a' földön, ugyan azon teſtét adta Urunk eledelünkre; a' vég vatsorán Urunk maga tulajdon kezében hodoztatott, és ez egyeneſſen 's betű-ſzerént igaz. Söt valamint Kána Galileában a' viz terméſzete borrá, valamint Egyiptomban Mojſes veſzſzeje kigyóvá változott, és a' kigyó ismét veſzſzővé, ſzintén úgy a' kenyér és a' bor Kriſtus teſtévé változik Jerusálemi Sz. Tzirillus, és Sz. Ambrus Püſpök bizonyſága-ſzerént. Ezt hitte mindenkor az Anya-ſzent-egyház, ezt vallották a' Laterá-

* S. GREGOR. NYSSEN. Orat. Catech. 37. DEI Verbo Sanctificatum panem in DEI Verbi Corpus tranſmutari credo.

teránomi Gyülekőzet elött-is, és ezt vallyák velünk most-is a' Görög Eklesiák. * Ezt Lateránumban nem tanúlták, mert mikor az a' Gyülekőzet tartatott, Urunknak 1215. esztendejében, azok már tőlünk régen el-szakadtak. Ezt hitte mindenütt az Anya-szent-egyház akkor-is, mikor a' Reformátzió bé kezdett lépni. Ki hitethesse-el magával, hogy az igaz vallás a' szökött Barátok idejek-elött setét tömlötzben sinlődvén, tsak a' Kálvinistákat várta, hogy onnét ki-szabadúllyon? ** A' Kálvinistaság itt tsak maga vagyon, velek sem a' Luteránusok, sem a' Görög szokásu Eklesiák, sem a' Katolikusok nem tartanak. Mivelünk vagyon a' Nap-nyugott, Nap-kelet, Bolgár, és Örmény Ország, Abyssinia, Etiopia, Amerika, India, és valahol Asiában a' Keresztény név hallatik. Az Anya-szent-egyház a' Reformátzio-előtt-is Jegyesse vólt a' Kristusnak, és minthogy néki örök szeretetét, és társaságát meg-igérte, akkor se hadta-el. El-hadta vólna pedig; ha az ő szent teste-felől illy nagy tévelygésben hadta vólna esni 's hatalmat vett vólna rajta e' képpen a' pokol ajtaja. Vagy ha mi balványozók vagyunk: miért beszéllett ollyanokat Kristus? az egész Anya-szent-egyház igaz testre, és vérre érté mindenkor azokat a' szókat: maga se magya-

* PROFESSIO FIDEI ECCLESIÆ GRÆCÆ. Anno 1643. Apud Anselm. Paris. & Amort. pag. 143. Venet. in pleno Concilio Græcorum præsentibus 4. Patriarchis & Parthenio C P. Tertium Sacramentum est Eucharistia. pag. 107. Post hæc verba transubstatiatio fit eodem instanti, & panis mutatur in verum Corpus JESU Christi. „Ezen szok után (ugymond a' Görög Eklesiák Közönséges Gyüleközete 1643. esztendőben) abban a' szempillantásban véghez mégyen a' transubstantiatio (avagy az által-valtozás) és a' Kenyér a' Kristus JESUSNAK valóságos testévé változik.„

** TERTULLIANUS DE PRÆSCRIPTION. c. 29. pag. 366. Edit Pamel. Aliquot Marcionitas & Valentinianos liberanda veritas expectabat: interea perperam evangelizabatur, perperam credebatur... tot Sacerdotia, tot ministeria perperam functa, tot denique martyria perperam coronata. „SZINTE A' MARTZIONITÁKAT, 'S A' Valentiniánusokat, (tegyük ide) a' „Kálvinistákat várta a' ki-szabadítandó igasság, azonban roszúl hirdettetett „az Evangeliom, roszsz volt mind az hit, mind a' Papi szolgálat, és olly „számtalan Mártirnak héába tétetett a' fejére a' Korona.„ Igy neveti az ő ideje bēli Eretnekeket Tertullianus.

magyaráſza ſoha-is jelre; Teſtamentomot iratott, mikor azokat mondá; nem illik ollyankor a' Teſtamentomban hagyott jóſzág-helyett annak tsak jelét érteni, nints-is az egéſz Sz. Irásban illyes példa. Mi dolog hogy itt tsak a' Kálviniſták akarnak az egéſz Anya-ſzent-egyháznál okoſſabbak lenni? Ez a' kehely a' bünök botsánattyára öntetik-ki. Rettegjen a' ſzívetek el-hajlott Atya-fiak! Ha mi tévelygünk, miért ékesíti olly ſok ezerni ezer tsuda-tétellel a' jó Iſten azt az Anya-ſzent-egyházat, mellyben ez a' vallás taníttatik? heába tekeregtek, vannak bünösök köztünk, nem tagadgyuk; de az Evangeliomhoz ſzabott igaz Sz. életet-is tsak ugyan nálunk találjátok-fel. 'S hát ki akaré vakítani bennünket a' jó Iſten, minket, kik az ô Sz. Fiának érdemiben bizván, olly igazán kívánunk ſzolgálni néki, hogy (panaſz-néven ne vegye) az ô ſzerelméért még a' ſzabad gyönyörüségektől-is meg-vonnyuk magúnkat. Noſzſza fogjunk kezet egyſzer édes hazám népe! a' kik annyira kérkedtek az hittel, láſsátok: hogy az hitetlenség-miatt el-ne kárhozzatok. Kérjük érettek a' Sz. Lelket Kátolikus Atyámfiai! hogy világositsa meg ſzegény hazánk illy ſzép népének elméjét, hogy így velünk itt egy hitben lévén, velünk ugyan egy azon boldogságban-is éllyenek az örök ditsôségben. Amen.

AZ ELMÉLKEDÔ: Nékem ugyan töb' bizonyság nem kell: De gondolkodgyunk egy-végbe az Áldozatról-is.

NEGYEDIK RÉSZ.

REFORMÁLT VALLÁS.

Az új Teſtamentomban nintsen már láthatandó Áldozat.

SZENT IRÁS.

1. LUCÆ 22. 19. 20. Ezeket olvaſſuk: És vévén a' kenyeret hálákat ada, és meg-ſzegé, és nékik adá mondván: Ez az én teſtem, melly érettetek adatik: ezt tselekedgyétek az én emlékezetemre. Haſonlóképpen a' pohárt is, minek-utánna vatsorálla, mondván: Ez a' pohár új Teſtamentom az én véremben, melly ti érettetek ki-ontatik.

2. Azt kell itt ki-végezenem ha Urunk az utólsó vatsorán valóságos áldozatot vitt-é végbe? de előſzer mi légyen az áldozat, meg kell tekéngetnem. Az való, a' mint megvallya Kálvinus-is L. 4. c. 18. hogy az imádság nem áldozat. Az ó Teſtamentomban az áldozatra vitetett jóſzág az ő bé-mutatáſakor vagy meg-öletett, vagy egyébként által-változtatott. Mikor vér nélkül-való áldozatot tettek, azt vagy meg-törték, vagy ki-öntötték az oltárra. Az áldozattal pedig az ó Teſtamentomi nép mindenkor azt jelenté: hogy azt a' kinek áldozatott tett, életünk és halálunk felséges Urának isméri. Az a' valóságos áldozat tehát, mikor a' Felséges Iſtennek tiſzteletére, és annak rendeléſe-ſzerént valami bé-mutattatik, és bé-mutatáſakor bizonyos móddal el-változtatik, vagy ſzinében vagy terméſzetében, vagy egyébként. Illy valóságos Áldozat mutattatott-bé a' Felséges Iſtennek Kriſtus Urunktól-is az utólsó vatsorán-

3. Mert

3. Mert ott a' Sz. Irás bizonyittáſa-ként Kriſtus véré láthatatlan képpen ki-öntetett. Ezt Sz. Lukáts így bizonyittya: Ez a' pohár ti érettetek öntetik-ki, és ez az én teſtem úgy-mond, melly ti érettetek adatik. Nem tsak ti néktek, úgy-mond; hanem TI ÉRETTETEK: nem tsak kifog öntetni; hanem KI-ÖNTETIK már moſtanában. Ne kötödgyünk! ez meg-vagyon bizonyitva a' Loſontzi Prédikátzióban. Már a' mint Sz. Máté írja 26. r. 28. v. Az a' vér, melly a' vég-vatsorán ki-öntetett, A' BÜNÖK BOTSÁNATTYÁRA öntetett-ki: mint-hogy tehát a' Kereſztſán kiöntatott vér a' bünök botsánattyáért a' Felséges Iſtennek mutattatott-bé; a' vég vatsorán ki-öntetett vér-is ugyan azon Iſteni méltóságnak mútattatott, és áldoztatott-bé édes Üdvözitőnktől. Következendő képpen valamint valóságos engeſztelő Áldozat vólt a' vérnek a' Kereſztſán lévő bé-mutatáſa; ſzintén úgy valóságos engeſztelő áldozatnak kellett lenni a' vég-vatsoran bé-mutatott Szentséges vérnek-is.

4. Mi féle VÁLTOZÁS eſett tehát a' Kriſtus teſtén és vérén, ha az a' vég vatsorán-is már bé-mutattatott valóságos áldozatúl? Elég az, hogy a' Sz. Irásnak nyilván való bizonyſága ſzerént az a' Szentséges vér ottan ki-ontatott a' Kriſtus ſzavára, és mint-hogy ki-ontatott, A' KI NEM ONTATOTBÓL KI-ONTATOTTÁ LETT, eſett tehát rajta valami változás, akár érjük fel oſztán az ott lévő titkokat akár nem. Valóságos aldozat vólt tehát a' vég vatsorán, és valóságos áldozatot téſzen minden fel-ſzentelt Pap attól fogva egéſz eddig, valahányſzor, Urunknak ama' ſzavát fogadván: Ezt tselekedgyétek az én emlékezetemre, azt tselekeſzi a' mit a' vég-vatsorán Kriſtus tselekedett, mondván: Ez az én teſtem, ez az én vérem.

5. Azzal itt nem kell veſződni: ha az mind merő áldozat-é, a' mi a' Miséhez tartozandó: tőlünk tsak azt kivannya az Anya-ſzent-egyház: hogy abban a' tsodálatos Által-változtatás rendiben, ismérjünk, és vallyunk valamit

valóságos áldozatnak lenni; azt nem kívánnya: hogy az ott lévő térd-hajtáſokat, imádságokat, és tzeremóniákat-is mind áldozatnak tartsuk: ott ſok az ollyas tzeremónia-, mellyel a' Kriſtus kén-ſzenvedésének bizonyos réſzei emlegettetnek.

6. Hol vagyon tehát a' Miſe neve a' Sz. Irásban? mintha hatalmában nem vólna az Anya-ſzent-egyháznak az: hogy azt, a' mit Áldozatnak vall-lenni, az ő tzeremóniáimiatt deák nyelvén Misének avagy Miſzſzának-is nevezzen, az az el-botsáttásnak azért: mert mikor a' Sz. Irásnak olvásáſa-után az Úr teſtének és vérének bé-mutatáſa kezdődik, akkor a' régi ſzokás-ſzerént azok, kik meg nem valának kereſztelve, ki küldettek, ki botsáttattak az Ekleſiából, és ott azután az Áldozat ſzemlélésére tsak a' megkereſztelt hivek maraſztattak. Meg-emlékezik a' Miſe nevéről a' Kártágói negyedik Gyülekezet, Sz. Ágoſton Doktor, és Sz. Ambrus Püſpök. Sz. Ágoſton így ſzóll: A' beſzéd után Miſzſza adatik azoknak, kik meg nintsenek kereſztelve, az az ki-botsáttatnak, 's a' Templomban tsak az hivek maradnak-meg. Sz. Ambrus ſzava így vagyon: Én az én hivatalomban meg-maradtam: Miséhez kezdettem, és már a' bé-mutatásra imádkoztam. * Azon ſem kell itt kötődni: hogy merték az Áldozatot e'-képpen nevezni? holott másképp majd mind vakmerőségnek kell mondanunk azt-is: hogy az első Nitzenomi Gyüleközet olly nevet adott a' Kriſtusnak, melly meg-nintsen a' Sz. Irásban. Más az, hogy nem az itt a' kérdés: Misének kell-é nevezni az Áldozatot? hanem a' Misének valamellyik réſzében valóságos Áldozat mutattatik-e' bé az Iſtennek?

7. Hogy az oltári Szentség valóságos új Teſtamentomi Áldozat; ſzepén ki-tetſzik az Melkiſedek áldozattyából-is.

Kri-

* S. AMBROS. Epiſt. 33. L. 5. Ego manſi in munere, Miſſam facere cœpi, orare in oblatione. CON. CARTHAG. 4. Can. 84. S. AUGUSTIN. erm. 237.

Kriſtus Urunk Melkiſedek rendén-való Pap, az való. Pap vólt tehát Melkiſedek-is: mert Melkiſedek rendén való Pap hogy hogy vólt az Úr JESUS, ha amaz Pap ſe vólt. Mutatott-bé tehát Melkiſedek-is az Iſtennek valami bizonyos Áldozatot, az-is igaz; mert Sz. Pál Apoſtol bizonyságaſzerént minden Pap az áldozat bé-mutatásáért rendeltetett. HEB. 5. 1. Melkiſedek azzal, hogy Ábrahámat meg-áldá, 's hogy tőle dézmát vett, azzal áldozatot nem tett az-is igaz; mert az áldáſt és a' dézmáláſt az Anyák, és a' földes Urak-is végbe viſzik: és vallyon azért kellett é Kriſtuſt Melkiſedek rendén lévő Papnak mondani, mert áldáſt oſztogatott Kriſtus és dézmát ſzedett; mint Melkiſedek? Hogy Urunk tehát méltán mondaſsék Melkiſedek rendén-lévő Papnak lenni; Pap vólt Melkiſedek, és nem tsak áldáſt adott; hanem áldozatot is mutatott-bé. Itt már vigyáznom kell. Azt olvaſſuk Melkiſedek-felől Teremtés könyvének 14 réſzében: hogy bort és kenyeret hozott Ábrahám elejbe. Az a' Z'idó ſző melly ELŐ HOZÁST jelent, a' mint Birák könyvének 6. réſzében 18 versében valóságos bizonyságunk vagyon, nem tsak ELŐ HOZÁST hanem FEL ÁLDOZÁST-is jelent: már mint hogy az Anya-ſzentegyház elejétől fogva egéſz eddig minden Egyházi tanitó a' Melkiſedek kenyerén és borán nem tsak ELŐ HOZOTT; hanem FEL-IS ÁLDOZOTT kenyeret és bort értett mindenkor; ketség-kévül áldozatúl mutatta-bé előb' az Iſtennek Melkiſedek azt, a' mit Ábrahámnak elejbe-tett. Kriſtus Urunk tehát Melkiſedek rendén lévő Pap lévén, haſonló vólt Melkiſedekhez nem tsak öröké valóságára nézve, hanem áldozattyára nézve-is: következendő képpen tett Urunk-is áldozatot abból, a' miből Melkiſedek: a' kenyerből tudni-illik és a' borból: másutt nem; hanem a' vég vatsorán; áldozatot tett tehát édes Üdvözitőnk a' vég vatsorán. És minthogy az Apoſtoloknak az vala parantsolva: Ezt tselekedgyétek: azt tudni-illik a' mit a' Kriſtus a' vég vatsorán tselekedett, áldozatot bé-mutatván; úgyan azon

áldozat bé-mutatatására erőt vettek a' Kriſtuſtól, és valóságos áldozatot mutattak-bé hely-tartójokkal egyetemben. Igaz, hogy Urunk örökké Pap; de valamint abból, hogy Kriſtus örökké Meſterünk, az nem következik: hogy Meſtert avagy Tanítót nem hagyott maga-után az Anya-ſzent-egyházban; ſzintén úgy Papságából ſem következik az: hogy utánna járó és hatalmával élő és múnkálkodó nálánál kiſſeb' Papok nintsenek az Anya-ſzent-egyházban. Azt mondgya itt a' Református: Ha annyi az áldozatot tévő Pap, mind annyi léſzen é a' közben járó-is? Vigyázzatok: a' ki az ő tulajdon érdemének ereje-által érettünk közben jár, az tsak egy, tudni-illik az Úr JESUS; sőt a' Miſe nevü Áldozatban-is minthogy az ő ſzent teſte és vére mutattatik-bé az Iſtennek, ő mutattya-bé maga magát érettünk ott-is: ott-is tsak a' Kriſtus a' fő Pap: mert az oltáron az az áldozat vagyon, melly a' kereſztfán függött; hanem azok a' kiknek Kriſtus a' kenyérnek és bornak által-változtatására erőt és hatalmat adott, azok mind annyan vannak, valahányon az Apoſtoli hatalommal biró ſzeméllyeknek kezek fel-vetéſek-által bé-vett ſzokás-ſzerént Papokká ſzenteltetnek: hogy a' Kriſtusért követségben járjanak. 2. CORINTH. 5. 20. Úgy! de Kriſtus egy áldozattal ki-végzette már örökre a' meg-ſzentelés dolgát, és minthogy a' bűn már meg-vagyon botsátva, minek az áldozat? sőt tsak egyſzer méne-bé Kriſtus a' Szentséges ſzent helybe az ő áldozattyával. Ez mind igaz; de minthogy a' Kriſtus vére a' vég vatsorán-is ki-ontatott a' bűn botsánattyáért, ſzent-igaz; hogy a' bűnnek a' kereſztfán meglett botsáttáſa nem téſzen egyebet; hanem hogy Kriſtus Urunk az ő kin-ſzenvedésével le-tette úgyan az ő Mennyei Sz. Attya-előtt minnyájunkért a' ſártzot, és a' fizetéſt; de nem úgy, mintha már akkor a' bűnnek meg botsáttáſa-is fel-adatott vólna egyvégbe a' lelkünkre: mert egy az, hogy büneinket még akkor mi el ſe követtük. Hogy hogy botsáttatik-meg az a' mit még véghez nem vittünk? más

az:

az: hogy bizonyos láthatandó eſzközöket, avagy Szentségeket rendelt a' Kriſtus, és azoknak fel-vétele-által nyújtya az ő kin-ſzenvedésével kereſett meg-ſzentelő, és tiſztító malaſztit. * Ez igy lévén igaz: hogy örökre ki-végzé ugyan egy áldozattal a' ſzentelés dolgát édes Üdvezítőnk; de az ő kinſzenvedésével kereſett érdeminek haſznát a' malaſztot lelkünkez a' Szentségek fel-adásával, és az ő módgya-ſzerént az oltári áldozattal érteti, és kaptsollya. Nem kell tehát már a' vérnek terméſzet-ſzerént-való ki-ontásából álló több' áldozat; és Urunk ſe mondá, hogy azt tselekedgyük; de minthogy a' Vég vatsorán áldozat mútattatott-bé Kriſtus Urunktól, és Urunk meg-hagyá: hogy mi-is azt tselekedgyük; az-is igaz, hogy vagyon moſt-is áldozat az új Teſtamentomban. Egyſzer méne-bé a' terméſzet-ſzerént ki-ontatott vérből álló áldozattal Urunk a' Szentséges ſzent helybe, úgy vagyon; de minden-nap bémégyen érettünk eſedezvén és érdemit bé-mutatván az előttem forgó felséges áldozattal-is.

8. És minthogy én ollyan Keresztyén ember akarok lenni, mint a' Régiek valának; láſſuk, mit tanitottak. Sz. Juſztínus Mártir Trifo nevü Z'idóval beſzélgetvén igy ſzóll: „ A' ti áldozatitok-felől az Ur Malakiás Próféta-által azt „ mondá: Nem kedvellek titeket, úgymond a' ſeregek „ Ura; és az ajándékot bé nem veſzem a' ti kezetekből. „ Mert Nap-kelettől fogva Nap-Nyugatig, nagy az én ne„ vem a' nemzetek között: és minden helyen áldoztatik, és „ tiſzta áldozat mutattatik-bé az én nevemnek: mert nagy „ az én nevem a' Pogányok-között, úgymond a' ſeregek „ Ura. És ti meg-fertéztettétek azt. A' mi áldozatink-felől „ pedig, mellyek minden helyen bé-mutattatnak, tudni„ illik az Eukariſztiának kenyeréről és poharáról már akkor „ meg-jövendölé mondván: hogy mi ugyan ditsőityük az ő „ ne-

* TESSÉK a' negyedik K. 1. 2. és 3. Réſzébe tekénteni.

„ nevét, ti pediglen azt meg-fertéztetitek. „ * Ez mind Sz. Juſztinus Mártirnak a' ſzava; ő máſodik ſzekulumban élvén közel érte az Apoſtolok idejét; tudta azt bizonyoſſan: ha az akkori Kereſztények az oltári Szentséget áldozatnak tartyák e', vagy nem; valamint moſt-is tudgya még a' paraſzt ember-is mit kelleſsék a' felől vallani: már ez a' Sz. Atya az Eukariſztiának, avagy az oltári Szentségnek kenyerét és borát (világoſſabban nem akart a' Z'idő előtt ſzóllani) az ő Teſtamentomi áldozatok helyébe helyheztetett tiſzta áldozatnak valla lenni: Sz. Juſztinus tehát az akkori Kereſztényekkel együt azt hitte, a' mit moſt hiſznek a' Katholikuſok. Sz. Ireneúsnak, ki majd egy üdőben élt Juſztinuſſal ez a' tanitáſa: „ kenyeret vevén Urunk „ a' kezében, hálákat ada mondván: Ez az én teſtem. A' „ poharat-is haſonló képpen (avagy a' pohárban lévő italt) „ az ő tulajdon vérének valla lenni, és (evvel) meg ta„ nita bennünket, mi légyen az új bé-mutatás (avagy „ áldozat) ezt az Anya-ſzent-egyház az Apoſtoloktól ta„ núlván ſzéles e' világon bé-mutattya az Iſtennek... Er„ ről Malakiás Próféta így-jövendölt: Nem kedvellek tite„ ket &c. ** Ihol ismét az oltári Szentség valóságos új teſta-

* S. JUSTIN. Dialog. cum Tryphone, Pag. 77. Bib. PP. Tom. 2. De Sacrificiis a' vobis tum oblatis DEUS, ſicut ſupra dixi, per Malachiam unum ex duodecim, ait: Non eſt voluntas mea in vobis, dicit Dominus; & Sacrificia veſtra non ſuſcipiam de manibus veſtris: propterea quod ab ortu ſolis ad occaſum uſque nomen meum glorificatum eſt in gentibus; & in omni loco incenſum offertur nomine meo, & victima pura: Quoniam magnum eſt nomen meum in gentibus; dicit Dominus, vos autem profanatis illud. De noſtris vero, gentium, quæ in omni loco offeruntur SACRIFICIIS, hoc eſt pane Euchariſtiæ, & poculo ſimiliter Euchariſtiæ, jam tum locutus prædixit, nos quidem glorificare nomen ejus, vos autem profanare.

** S. IRENÆUS L. 4. adv. Hæres. c. 32. Pag. 317. Bib. PP. Tom. 2. Eum qui ex creatura panis eſt, accepit, & gratias egit, dicens: Hoc eſt Corpus meum. Et Calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quæ eſt ſecundum nos, ſuum Sanguinem confeſſus eſt, & novi Teſtamenti novam docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens in univerſo mundo offert DEO,.. de quo in XII Prophetis Malachias ſic præſignificavit. Non eſt mihi voluntas in vobis... manifeſtiſſime ſignificans per hæc, quoniam prior quidem populus ceſſavit offerre DEO; omni autem loco SACRIFICIUM OFFERTUR DEO, & hoc purum,

Teſtamentomi áldozatnak mondatik, és ezt jövendölte Malakiás Próféta, mikor azt a' tiſzta áldozatot emlegette.. Aranyſzájú Sz. János e' képpen ír: „ Meg-jövendölé az „ Iſten a' Próféta-által.. Nem kedvellek titeket.. és min„ den helyen tiſzta áldozat mutattatik-bé az én nevemnek. „ Látod, úgymond aranyſzájú Sz. János, mi ſzép világos „ ſzókal jövendölé-meg a' Próféta ezt a' titkos aſztalt, „ ezt a' vér-nélkül-való oſtyát, avagy áldozatot. „ * Sz. Tzipriánus Mártir az oltári Szentséget igen ſokſzor nevezi áldozatnak. „ Mi Papok ugymond, az Iſtennek min„ dennap Áldozatot mutatunk-bé. Másutt még világoſſabban „ beſzéll mondván: Ha a' mi Urunk és Iſtenünk a' Kri„ ſtus JESUS maga az Atya Iſtennek fő Papja, és ha ő „ maga magát az Atyának áldozatúl bé-mutatta, és ha azt „ parantsolá, hogy az ő emlékezetéért ezt tselekedgyük, „ való, hogy az a' Pap jár-el valóságoſſan a' Kriſtus „ helyett abban a' dologban, a' ki azt követi, a' mit „ Kriſtus tselekedett, és IGAZ TELLYES ÁLDOZATOT ak„ kor mutat-bé az Atya Iſtennek az Anya-ſzent-egyház„ ban, ha úgy kezdi bé-mutatni, a' mint látya, hogy azt „ a' Kriſtus bé-mutatá... Vagy talán a' regveli áldozat„ kor attól fél valaki, ne talántán a' bor ſzagából meg „ ſzagollyák benne (a' Pogányok) a' Kriſtus vérét? To„ vábbá így ír Sz. Tzipriánus: Láttyuk, hogy a' Melkiſe„ dek Papban példázva vólt az Ur ALDOZATTYÁNAK Szent„ sége... Mert kitsoda valóságosb Papja a' felséges Iſten„ nek, mint a' mi Urunk JÉSUS Kriſtus? ki áldozatot „ tett, és ugyan azt mutatta-bé áldozatúl, a' mit Melki„ ſedek mutatott bé, tudni-illik kenyeret és bort, az az „ teſtét és vérét.„ ** Ezek Tzipriánus mondáſi. Sz. Jeroni-

* S. CHRYSOSTOMUS In Pſal. 95. Prædixit DEUS per Prophetam.... Non eſt mea voluntas in vobis &c. Vide quam luculente quamque dilucide myſticam interpretatus eſt menſam, quæ eſt incruenta hoſtia.

** S. CYPRIANUS Epiſt. 54. Pag. 172. S. Mauri. Sacerdotes, QUI SACRIFICIA DEI quotidie celebramus, hoſtias DEO & victimas præpatemus.

IDEM

muſt-is meg kell nézegetnem. Ő egyik levelében így beſzéll: „ Forgaſd-fel Teremtés könyvét, és reá találſz Mel-„ kiſedekre, ennek a' városnak Fejedelmére: ki már akkor „ példában a' Kriſtuſt jelentvén kenyeret és bort mutatott-„ bé, és a' Kereſztényi Szentséges titkot az Üdvezitőnek „ Teſtével és vérével fel-ſzentelé: „ az az Melkiſedek áldozattya példája vólt a' kereſztényeknél lévő ſzent teſt és vér áldozattyának. * Ott láttatott Melkiſedeknél tudni-illik úgymond Sz. Ágoſton Doktor az az áldozat leg-előſzer, melly moſt az egéſz világon-bé-mutattatik a' Kereſztényektől. ** És a' mint máſutt mondgya Sz. Ágoſton: ezt az áldozatot, tudni-illik a' Kriſtus ſzent teſtének és vérének bé-mutatását a' Sz. Mártirok emlékezetire épittetett helyeken, sőt a' Mártirok koporsóin ſzokták véghez vinni az akkori Kereſztény Papok. Azomban az oltárhoz álván nem mondák: Ezt te néked mutattyuk-bé Sz. Péter, Sz. Pál, vagy Sz. Tzipriáne; hanem az egy Iſtennek tették az áldozatot, és ezt olly tzeremoniával vitték végbe, a' mi némüt az Ur JESUS mutatott, ez az áldozat valóságos

imá,

IDEM S. CYP. Epiſt. 63. Pag. 231. ſi JESUS Chriſtus Dominus & DEUS noſter ipſe eſt ſummus Sacerdos DEI Patris, & Sacrificium Patri ſeipſum primus obtulit, & hoc fieri in commemorationem præcepit, utique ille Sacerdos vice Chriſti vere fungitur, qui id quod Chriſtus fecit, imitatur, & SACRIFICIUM VERUM ET PLENUM tunc OFFERT in Eccleſia DEO Patri, ſi ſic incipiat offerre ſecundum quod ipſum Chriſtum videat obtuliſſe.. niſi ſi in SACRIFICIIS MATUTINIS hoc quis vereatur, ne per ſaporem vini redoleat Sanguinem Chriſti. Sic ergo incipit & a paſſione Chriſti in perſecutionibus fraternitas retardari, dum in obligationibus diſcit de Sanguine ejus & cruore confundi. IDEM CYP. Ibid. Pag. 227. In Sacerdote Melchiſedech SACRIFICII Dominici Sacramentum præfiguratum videmus... Quis magis Sacerdos DEI Summi, quam Dominus noſter JESUS Chriſtus, qui Sacrificium DEO Patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchiſedech obtulerat, ideſt panem & vinum, SUUM SCILICET CORPUS ET SANGUINEM.. ut ergo in Geneſi &c.

* S. HIERON. Epiſt. ad Marcellam: Recurre Geneſim, & Melchiſedech hujus Principem Civitatis invenies, qui jam tunc in typo Chriſti, panem & vinum obtulit, & myſterium Chriſtianum Salvatoris Corpore & Sanguine dedicavit.

** S. AUGUSTIN. L. 16. De Civ' c. 22. Ibi primum apparuit Sacrificium, quod nunc a Chriſtianis OFFERTUR DEO toto orbe terrarum.

imádáſa az Iſtennek. Ez mind Sz. Ágoſton Doktor mondáſa egyvégbe. Szent igaz tehát, hogy valóságos új Teſtamentomi Áldozatnak ismérte lenni Sz. Ágoſton Doktor-is az oltári Szentségnek bé-mutatását. * Sőt Sz Ágoſton Doktor tanitáſa-ként az ó Teſtamentomi Áldozatok ennek az új Teſtamentomi áldozatnak, melly az oltári Szentségnek bé-mutatáſakor végbe-mégyen, merő figuráji voltanak. Szavai Sz. Ágoſtonnak ezek: „ Mi ſzenteb' annál az ditsérő „ Áldozatnál, mellyet hála-adáſſal viſzünk végbe? és val- „ lyon miért kellenék az Iſtennek nagyob' hálát adni, „ mint a' Kriſtus-által az ő malaſztiért? és ugyan ezt mind „ végbe-viſzik az hivek az Anya-ſzent-egyháznak abban az „ Áldazattyában, melynek példázó árnyéki valának az elé- „ bi (ó Teſtamentomi) áldozatok. ** Ez az áldozat Kri- „ ſtus emlékezete, és ez úgy-mond Origenes könyörületeſ- „ sé teſzi az emberekhez az Iſtent.„ *** És ugyan azért a' népnek bűnéért bé-is mutattatott ez az áldozat mindennap az Iſtennek még Sz. Jerónimus idejében-is. ****

* S. AUGUSTIN. L. 20. contra Fauſtum. c. 21. Pag. 347. S. Mauri. Quis enim Antiſtitum in locis ſanctis Corporum aſſiſtens altari aliquando dixit, offerimus tibi Petre, & Paule, aut Cypriane. IBID. Pag. 448. SACRIFICARE DEO in memoriis martyrum; quod frequentiſſime facimus illo duntaxat ritu, quo ſibi SACRIFICARI novi Teſtamenti manifeſtatione præcipit: quod pertinet ad illum CULTUM, quæ LATRIA dicitur, & uni DEO debetur. S. HIERONYM. Tom. 2. Contr. Vigilant. 2. p. 162. Epiſcopus.. offert Domino SACRIFICIA, & tumulos eorum Chriſti arbitratur altaria.

** IDEM S. AUGUST. L. 1. contra Adverſar. Leg. & Proph. c. 18. Quod ſacratius laudis Sacrificium, quam in actione gratiarum? & unde majores DEO agendæ gratiæ, quam pro ipſius gratia per Chriſtum? Quod totum fideles in Eccleſia SACRIFICIO faciunt, cujus umbræ fuerunt priora genera Sacrificiorum.

*** ORIGENES Homil. 13. In Levit. Dicit Dominus: Hoc facite in meam commemorationem; invenies, quod ista eſt COMMEMORATIO ſola, quæ PROPITIUM facit hominibus DEUM.

**** S. HIERONYM. in c. 1 ad Titum. Quid de Epiſcopo ſentiendum eſt, qui quotidie PRO SUIS POPULIQUE PECCATIS illibatas DEO oblaturus eſt victimas?

9. Nagy Sz. Gergely Pápa idejében illy rend-tartáſſal mondattak az Áldozathoz tartozandó imádságok, az ő tzeremoniájival együtt: ELŐSZER az INTROITUS mondatott-el az Ünnep-napnak minéműsége-ſzerént, az az: egy két vers mondatott a' Z'oltárból, avagy az Irásnak egyéb réſzeiből. AZUTÁN az Ur irgalmát hita a' Pap ſegetségűl illyes ſzókkal: KYRIE ELEISON, Uram irgalmazz. HARMADSZOR. Az Angyali Ének mondatott-el, melly igy kezdődik: GLORIA. Ditsőség a' Magaſságokban az Iſtennek, és a' földön békeſség a' jó akaratu embereknek. Ditsérünk téged, áldunk téged. Ezek-után az IMÁDSÁG következik, és ÖTÖDSZÖR valamellyik APOSTOL LEVELE olvaſtatik-el, a' végén pedig ALLELUJA mondatik. Ezek meg lévén az EVANGELIOM olvaſtatik. Az Evangeliom után a' kenyér és bor bé-mutatott bizonyos imádsággal; és ez OFFERTORIUMNAK mondatott: de az Áldozat tellyeſsége nem ebben állott. Ezek-után Szent Gergely könyvében illyen ſzózatokat olvaſunk: Az Offertoriumhoz tartozandó imádság-után mondgya a' Pap ſen-ſzóval: Mind örökön özökké (az az: enged'-meg a' mit kérünk a' Kriſtus-által ki él és uralkodik örökön örökké) erre a' nép vagy a' Miniſter azt felelé: Amen. Azután mondgya: Ur légyen veletek. Felelet: És a' te lelkeddel. Mondgya a' Pap: Fenn-légyen ſzivetek. Felelet: Már az Urhoz tartyuk. A' Pap mondgya: Adgyunk hálákat a' mi Urunknak Iſtenünknek &c. És igy a' Préfátzio következik: az-után a' Sanctus. „Szent, Szent, „ Szent, a' Seregek Ura Iſtene. Tellyes az ég és a' föld „ a' te ditsőſségeddel. Oſzánna a' Magaſságokban. Té„ ged tehát végetlen irgalmú Atya Iſten le-borúlván„ előtted, kérünk, hogy kedveſſen vedd, és áld-meg „ ezen ájándékokat, és ezeket a' makula-nélkül-való ál„ dozatokat, leg-előſzer-is a' mellyeket te néked bé„ mutatunk a' te ſzent, és közönséges Anya-ſzent-egy„ házadért. „ Itt eſzre kell vennem: hogy az új Teſtamentomi Áldozat, tudni-illik az Ur JESUSNAK az oltáron

bé-

bé-mutattatott Szentséges teſte és vére valóságos Áldozat, makula nélkül-való Áldozat, ollyan Áldozat, melly a' régi Anya-ſzent egyházban a' közönséges Anya-ſzent-egyháznak haſznáért ſzokott bé-mutattatni, avagy fel-áldoztatni. Ezek-után Szent Gergelynek Áldozó könyvében bé-mutattatik az az Áldozat nevezet-ſzerént a' Romai Pápáért, a' Romai Királyért, és mindenekért, kik az igaz vallású közönséges Apoſtoli hitben élnek. Továbbá a' MEMENTO következik. Az az: imádkozik a' Pap nevezet-ſzerént az élőkért e' képpen: „Emlékezzél-meg Uram ſzolgaidról és „ſzolgáló Leányidról, (erről, és amarról, meg-nevezvén „őket) és mind-azokról, kik itt környül állanak, kik-„nek hiteket te esméred áhétatoſságokkal együtt: kik „tenéked ezt a' ditséret Áldozattyát bé-mutattyák magok-„ért, és az hozzájok tartozandókért. *

10. Egy ſzóval egéſz végig úgy vagyon rendelve az Áldozathoz tartozandó ſok féle imádság Szent Gergely Pápa Áldozó könyvében, a' mint a' moſtanyi Káthólikuſok Miſe mondó könyvökben: ugy hogy akár ezt olvaſſa az ember akár emezt, mind egy; csak az, hogy Szent Gergely könyvében egy két Szentel több' tétetik a' Kánonban, mint a' moſtani könyvben. Sz. Benedek Szerzeteſſei ſzépen elé-adák Sz. Gergelynek ezen könyvét, és ihol az vagyon én előttem-is. De ezek a' tanúlt Emberek azt bizonyittyák: hogy az Áldozatnak Sz. Gergely Pápától elé-adott formája és rend-tartáſa nem Sz. Gergely munkája: holott meg-vólt az már Geláſius Pápa idejekor-is, hanem csak azért mondatik Sz. Gergelyének: mert bizonyos imádságokkal meg-ſzaporitotta. **

* S. GREGORIUS Magnus in Libro Sacramentorum OPP. Tom. 3. Pag. 1. 2. 3. &c. Paris. S. Mauri 1705.

** RR. PP. BENEDICTINI S. Mauri in Præf. ad L. Sacram. Pag. III. ajunt: Horum Sacramentorum non fuiſſe Gregorium primum Parentem, maxime enim Gelaſio Imo Prædeceſſori S. Gregorii debetur; accenſeri tamen

11. Illyen formája vólt az Afrika-béli Eklesiákban-is az Áldozathoz tartozandó imádságoknak, a' mint Sz. Tzipriánus elé-adgya. * A' Jerusálemi Eklesiának Áldozattya-alatt fok ollyas imádság mondatott-el: láthattya, a' ki Sz Tzirilluſt olvasgattya. ** Arany ſzáju Sz. Jánosnak és egyéb Sz. Atyáknak Liturgiás avagy az Áldozathoz tartozandó könyveikből-is meg-erősitheti ezeket, a' kinek arra gondja vagyon.

12. És igy ſzent igaz mind a' Sz. Irásnak, mind a' régi Kereſzténységnek bizonyságából: hogy valóságos új Teſtamentomi Áldozat a' Kriſtus Jesus ſzent teſtének és vérének az oltári Szentség-ſzolgáltatáſakor lévő bémutatáſa.

VÉGE AZ HARMADIK KÖNYVNEK.

A'

men etiam S. GREGORIO & edi cum reliquis ejus operibus, quod ſumma cura meliorem in formam ipſum S. Doctor redegerit, ut docet Joan. Diacon. L. 2. c. 19. Walafrid. Strabo De officiis Divin. c. 22.

* S. CYPRIANUS L. De Orat. Dominica. Ideo & Sacerdos ante orationem præfatione præmiſſa, parat fratrum mentes dicendo: SURSUM CORDA &c.

** S. CYRILLUS Hieroſol. Catech. Myſtag. 5. Pag. 539. Bib. PP. Tom. 4. Audiſti myſteria tractantem & dicentem: Lavabo inter innocentes &c. Poſtea clamat Sacerdos: ſurſum corda. &c. Cum hoc Sacrificium offeramus, poſtea facimus mentionem &c. Poſtea Pater noſter &c.

A' MEG-TÉRŐ REFORMÁTUS

ELMÉLKEDÉSÉRŐL

NEGYEDIK KÖNYV.

ELSŐ RÉSZ.

A' Szentségekről-való Elmélkedéshez kéſzítő ágazatok.

REFORMÁLT VALLÁS.

A' bűn le-nem töröltetik, hanem tsak bé-fedeztetik. Az igazúlt embernek nintsen valóságos Szentsége; ő magában az igazúláskor ſzenté nem tétetik egyéb'-ként; hanem tsak úgy, hogy a' Kriſtus érdeme az övének állítaſsék lenni.

SZENT IRÁS.

1. SZáz máſodik Z'oltárában (avagy a' Z'idó ſzam-ſzerént 103) Dávid azt bizonyittya a' 12. verſel: hogy Iſten ő Sz. Felsége olly meſzſze-vetette tőlünk a' mi hamiſságinkat (vétkeinket) melly meſzſze, 's melly távul vagyon a' nap-kelet a' nap-nyugottól. Sz. Péter pedig az

az ő 2. lev. 1. részében. 4. v. azt tanittya: hogy Kristus-által az ember az Isteni természetben részesül. Ps. 50. v. 9. (a' Z'idóknál 51.) az vagyon írva, hogy az Istentől a' lélek úgy meg-mosattatik, hogy hónál-is fejérebbé-vállyék.

2. Már szégyenlem néhai Reformált vallásom tanitásit: néhainak nevezem azt: mert Isten kegyelmével már azt tsak ott hagyom. Azt gondolám az-előtt: hogy leg alab' valami kis fundamentoma vagyon a' Sz. Irásban; de ihol valamerre tekéngetem: mindenütt ellenkezik véle. Nem héába: mert tsak a' meg-általkodott akarat birta őket arra: hogy olly fundamentomát vetvén, azután az épületnek egész futamattyát hozzá alkalmaztassák: akár úgy kellett vólna oztán epiteni, akár nem. Egy két helyett azt mondgya az Irás, hogy bünеink bé-fedeztetnek: no már ők, mintha már mindent ki-mondott vólna egy helyen az Ur igéje; mindent ehez a' bé-fedezéshez tsigáztak, 's észre nem vették azomban: hogy az ő tanitásokat az Irás akkor-is rontya, mikor a' vétket bé-fedezetnek lenni bizonyittya: mert minthogy az Ur Isten a' bünt úgy bé-fedezi, hogy azt aztán MAGA SE LÁSSA; lehetetlen hogy a' bé-fedezés-után ott maradgyon a' vétek: mert máskép látná; és igy bé nem vólna fedezve.

3. Ne tegyük örökké-valóvá a' vétket: maga Sz. Dávid-is a' mit bé-fedezetnek mond, azt meg-botsátotnak-is bizonyittya-lenni. Való, hogy Isten-előtt nintsen olly igaz ember, hogy igazab' nem lehetne, nints olly igaz, ki az ő igazulásának maga vólna az oka; de tsak ugyan vagyon olly igaz, kit a' Kristus igazzá tett: mert Sz. Pál maga bizonyittya: ROM. 5. 19. Hogy valamint egy embernek engedetlensége-által sokan bünösökké lettek, úgy egynek engedelmessége-által sokan lesznek igazakká; valamint tehát midőn az első emberben vétkezénk, tulajdon bűne lett lelkünknek; szintén úgy midőn az Ur JESUS érdemire nézve igazakká tétetünk, az igasság-is úgy szall a' lelkünkre:

hogy

hogy az tulajdonunká légyen, valamint a' bűn tulajdonunk vala.

4. Mert az ſzent igaz: hogy, a' mint a' Z'oltár mondgya: az igazúláskor lelkünk MEG-MOSATTATIK, és HÓNÁL-is fejérebbekké válunk. Ps. 50. juxta HEBR. 51. Söt a' Kriſtus vére úgy meg-moſſa meg-fertéztetett lelkünket; hogy EMUNDET HOGY ÉPEN KI-TISZTITSA, KI SEPERJE, KI HÁNNYA MINDEN BÜNEINKET. Ez a' Sz. Irás tanitáſa. 1. JOAN. 1. 7. APOCAL. 1. 5. HEB. 9. 14. Hogy hogy marad-meg tehát a' lelken a' vétek? söt hogyan lehet igaz a' Sz. Irásnak illy világos igéje; ha a' bün tsak úgy fedeztetikbé, hogy ott maradgyon a' hol az-előtt-vólt?

5. Vajmi el-ütnek itt ismét a' Reformátuſok a' régi Kereſztyénség vallásától! Sz. Ágoſton Doktor-is olvaſta a' Z'oltárban a' fedezés nevét; de mintha által-latta vólna; hogy majd léſzen a' ki azt roſzſzúl értse igy ſzóll: Mikor azt mondgya az Irás: hogy a' bűn bé vagyon takarva, ne, úgy értsed: mintha még a' be-fedezés-után-is ott vólnának és ott élnének a' vétkek. Továbbá igy beſzél: „ Mi azt mondgyuk: hogy a' kereſztség nem úgy bánik „ a' bűnnel, hogy azt a' lelken mint egy meg-vakarja, „ hanem azt egéſzlen el-viſzi, és ki-takarittya onnét. * „ Teodorétus ſzavai igy vannak: „ olly bő-kezü az Iſten: „ hogy a' bünt nem tsak meg-botsáttya; hanem úgy le „ törli azt, hogy annak még nyomdoki ſe maradgyanak „ ** És tsak ezekből-is éſzre lehet venni: hogy a' teſti mozgáſok, mellyeket a' bün botsáttáſa -után érez magában

* S. AUGUSTIN. L. 1. contra duas Ep. Pelag. c. 13. Dicimus Baptiſmum auferre crimina non radere. IDEM. S. AUGUSTIN. In Pſ. 31. Beati quorum remiſſæ ſunt.. Ne ſic intelligas quod dixit peccata cooperta, quaſi ibi ſint & vivant.

** THEODORETUS in Pſalm. 31. Ea liberalitate utitur DEUS, ut non modo remittat, verum etiam peccata obliteret, ita ut neque veſtigia eorum remaneant.

akarattya ellen-is az ember; nem valóságos vétkek; de erről már bőven elmélkedtem. *

6. Már ezekből az következik: hogy a' bünnek botsánattya, mellyet a' KREDÓBAN avagy hitünk közönséges vallásában hiſzſzünk, 's mellyet a' Miatyánkban kérünk, valóságos botsánat, le-törlés, ki tiſztúlás, és nem merő fedél. De akkor még nagyobbat botlanak az új vallâſuak, mikor azt tartyák: hogy a' bűn botsánattyakor ſemmi Szentség ſem adatik-fel az embernek úgy, hogy az a' meg-igazúlt embernek tulajdona és ſajátya légyen: mert ők az igazúlt lelket csak úgy ſzokták igaznak mondani, mint a' nemes embernek fogadott fiát nemesnek, vagy nemes ember fiának; jóllehet ez a' fiu magában a' paraſzt vért egéſz holtig tartya; de minthogy a' nemeſtől fel-fogadttatott, már vagyon nemeſsége, örökſége; noha magában ſemmie ſintsen. A' Reformátuſok így beſzéllenek a' meg-igazúlt emberről-is: ez magában merő fekély, merő vétek, de mint-hogy igaz atyától ſzületett; vagy leg-alább meg vagyon benne az hit; már a' Kriſtus érdemire nézve, nem teként a' Menybéli Atya ſem eredendő, ſem ſzeméllye-ſzerént-való rutságira, ſajtalanságira, 's egyéb vétkeire; hanem a' Kriſtus Szentségére, mellyel bé-fedeztetik: mint valami hoſzſzú köntöſſel és palâſtal.

7. Heába-való beſzéd! már által-látám: hogy lelkem az igazúláskor hónál fejérebbé válik, már bizonyos a' Sz. Irásból: hogy valamint Ádám bünekor eredett vétkünk tulajdon vétkünké lett, ſzintén úgy Kriſtus Urunk halála és vére által-is tulajdon igaſságunk került. ROM. 5. 19. Igaz ugyan: hogy a' Sz. Irás bizonyſága-ſzerént Kriſtus a' mi igaſságunk, és Szentségünk; 1. COR. 1. 30. de mint-hogy Kriſtus Böltseségünknek, és fel-támadáſunknak-is mondatik-e, 1. COR.

* TESSÉK viſzſza tekénteni a' 2. Könyvnek 3. réſz. 8 §. 4. réſz. 6. és 7. §.

1. Cor. 1. 30. Joan. 11. 25. és még-is vagyon tulajdon böltseségünk, 's léfzen tulajdon testünk-fzerént-való feltámadáfunk; vagyon tulajdon Szentségünk, és igafságunk-is, jóllehet Kriftus légyen az érdemlő oka mind Szentségünknek mind igafságúnknak. És úgyan azért mondatik-is annak lenni.

8. Nékünk az igazúláskor Sz. Lélek adatik fel. Rom. 5. 5. Mi az igazúláskor Kriftusnak nem valami takargató palájtyában, hanem az Iftennek tulajdon terméfzetében réfzesülünk, 2. Petr. 1. 4. Mi a' kik bűnben lévén fetétefek, sőt merő fetétek valánk, az igazuláskor világofságokká válunk. Ephes. 5. 8. Ez a' Sz. Irás tanitáfa: a' Reformátufok tehát az Irájt hazuttullyák.

9. Ez a' régi Sz. Atyák hite, az új vallájuak tehát nem a' régi hithez tartozandók. Sz. Ágofton Doktor így befzéll: „ Hogy hogy mondhattya azt felőlünk az Irás, „ hogy meg-újjullunk; ha azt vifzfza nem nyerjük, a' mit „ el-véfztett az első ember? „ * Máfutt e' képpen fzóll: „ Az Iften igazsága, úgymond az Apoftol, ki-nyilatkozta„ tott; nem az, mellyel maga igaz az Iften, hanem mel„ lyel fel-öltözteti az embert, mikor igazzá tefzi az Iften„ telent. ** És ez az igafság bé iratik az emberben, hogy „ azt belől tegye igazzá. „ *** Sz. Hilárius a' meg-igazúlt embert Sz. Lélek házának nevezi. **** Ezt pedig a' Sz. Irásból tanúlta: mert Sz. Lélek hajlékának hija az-is az igazakat: nem tudgyátok e' ugymond Sz. Pál Apoftol:

* S. AUGUSTIN. L. 6. De Geneſ. ad lit. c. 24. Quomodo renovari dicimur, ſi non hoc recipimus, quod perdidit primus homo.

** IDEM. S. AUG. De ſpir. & lit. c. 9. Juſtitia DEI, inquit Apoſtolus, manifeſta eſt, non qua DEUS juſtus eſt, ſed qua induit hominem cum juſtificat impium.

*** IBIDEM. cap. 7. Juſtitia in ipſo homine Scribitur, ut eum intrinſecus juſtificet.

**** S. HILARIUS c. 25. in Matth. pag. 788. S. Mauri. Homo ſcilicet per agnitionem Filii & confeſſionem Patris & præceptorum obedientiam DEO fieri dignus habitaculum.

hogy az Iſten temploma vadtok, és a' Sz. Lélek lakik bennetek? 1. COR. 3. 16. Hazugság tehát, hogy az igazúlt ember csak azért ſzent, mert mintegy RAJTA látzik a' Kriſtus rúhája, érdeme, és oda ajándékozott igazsága; ihol a' Sz. Irás maga mondgya: hogy BENNÜNK lakik a' Sz. Lélek ugymint az ő templomában, és hogy ez a' templom ſzent; ez a' templom pedig a' mint maga mondgya VOS ESTIS, ti vadtok. 1. CORINTH. 3. 17. Épen ide tartozando azon levelének 6 réſze-is v. 19. Egy ſzóval, ha tsak úgy tétetünk igazakká, a' mint a' Reformátuſok akarják: heába mondgya az Irás: hogy a' ki igaz, igazúllyon továbbá-is, és a' ki ſzent, ſzenteb' ſzenteb' légyen. APOC. 22. Azomban jóllehet Kálvínus néha úgy tanított, a' mint említtém; * alább hagyott mindazonáltal és a' bünnek valóságos meg-botsáttását meg-ismérte máſutt, 's ezt a' botsánatot nem bé-fedezésnek, hanem ki-törlésnek mondá lenni. A' Genevai Kátekiſmus pedig éppen el-állott attól, a' mit egyebek kintornálnak és így ſzóll: A' GYERMEK: „ Valamint a' Kriſtus JESUS vére a' mi moſattatáſunk, „ ſzintén-úgy ſzükséges az-is, hogy a' Sz. Lélek a' mi lel- „ künknek minden belső réſzeit meg-hintse, és azzal ki- „ moſattaſſanak. A' MESTER. Bizonyoſſabban és világoſſab- „ ban beſzéllyed-el ezt. A' GYERMEK. A' mi ſziveinkben „ lakozó Sz. Lélek azt tselekſzi: hogy a' mi Üdvözítő JE- „ sus Kriſtuſunknak erejét érezzük: mert ő mibelénk „ kellemetes világoſságat önt, hogy az ő malaſztit meg- „ ismérjük: ezeket a' malaſztokat belé-nyomja, és belé- „ siti a' lelkünkbe: azokat oda alkalmaztattya, ben- „ nünket újjonnan ſzül, és új teremtett állatokká té- „ ſzen.

---

* CALVINUS. Lib. 3. cap. 11. §. 15. At ne Auguſtini quidem ſententia recipienda eſt, qui gratiam ad ſanctificationem refert, qua in vitæ novitatem per ſpiritum regeneramur. IDEM L. 3. c. 11. §. 2. Gratiam non aliam eſſe reſpondeo, quam quod Pater innocentia Chriſti nos induit, hujus puritate velatæ noſtræ ſordes, & immunditiæ non imputantur.

„ szen.„* És így méltán mondá a' Tridentomi Gyülekezet azokat, a' miket 6. Szeszziójának 11. ártikulusában olvasunk, tudni-illik: „A' ki azt fogja mondani: hogy az „ emberek vagy csak a' Kristus igasságának oda-tulajdonításával, vagy csak a' bűnöknek hotsánattyával igazittatnak-meg, ki-rekesztvén a' malasztot, és a' szeretetet, „ melly sziveikben a' Sz. Lélek-által el-terjesztesék, és ott „ belől-légyen; vagy hogy a' malaszt mellyel igazitatunk, „ csak merő (külső kegyelme az Istennek, favor) Átkozott légyen.„ **

MÁSODIK RÉSZ.

REFORMÁLT VALLÁS.

Tsak az hit-által tétetik az ember igazzá.

SZENT IRÁS.

1. JACOB. 2. 24. A' tselekedetekből igazittatik az ember, nem tsak az hitből. Ide-való az is, a' mit az Apostolok Tselek. 2. részében 37. és további verseiben olvasunk. Tekénts az Apostolnak a' Galatákhoz irt levelében-is az 5. 6. &c.

* CATECHISMUS Genevens. Apud Cottonum. pag. 500. PUER. Quemadmodum JESU Christi cruor &c. DOCTOR. Certior atque illustrior hujus rei est adhibenda explicatio. PUER. Ita se res habet: Spiritus Sanctus in cordibus nostris habitans efficit ut vim Servatoris nostri Christi sentiamus: nos enim grata luce perfundit ut ejus gratias cognoscamus, imprimit easdem & innurit in animis nostris, easque opportune collocat, nos regnerat, & novas creaturas efficit sic ut illius præsidio omnia munera capiamus &c.

** TRIDENT. Sess. 6. can. 11. Si quis dixerit, homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illis inhæreat; aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantum favorem DEI; Anathema sit.

2. Elöſzer az nem igaz, a' mit egykor mondott Kálvínus: hogy a' Kátholikuſok az Igazúláſt Hit-nélkûl-is igérik. INST. L. 4. c. 14. §. 14. Ihol a' Tridentomi Gyüleközet. A' mi pedig itt az új valláſt illeti; Kálvínus tanítáſa-ſzerént az Hit ollyan: mint az arannyal tetézett rozſdás fazék: a' fazék magában nem kints, hanem a' benne lévő arany: ſzintén úgy az Hit-is magában a' léleknek merő hitván mozdúláſa; de teli vagyon kintsel: mert utánna jár az igazúlás. * Máſutt ezt az hitet az igazúlás eſzközének nevezi: minthogy azzal adgya-fel a' jó Iſten az ő Sz. Fia érdeminek oda-tulajdonítását ** Az igazító hit azomban az ő költeménnye-ſzerént nem az, mellyel Kriſtuſt Iſtennek, vagy tsuda-tévő, Üdvezitő, Meſſiásnak vallyuk; hanem az, mellyel el-hiteti magával az ember: hogy az Úr Iſten néki irgalmas, és kegyelmes. ***

3. A' Kátholikus vallás ellenben azt hirdeti: hogy az hít nem elegendő az igazúláſra: máſodſzor hogy kell ugyan hitünknek lenni; de ez az igazúlásnak nem valami ki-végző eſzköze; hanem eleje, fundamentoma és gyökere. Ezen tanítás ſzerént tehát igazúl az ember az hit-által igen-is: holott bennünket Sz. Pál-is erre tanít. ROM. 5. de úgy, hogy még más-is kévántaſsék az igazúlásra. **** Tudom, hogy Abrahám Pátriárkának az hite néki igazúlásra ſzolgált; de az

---

* CALVIN. L. 3. c. 11. §. 3. Fides, etiamſi nullius per ſe dignitatis, pretii ve ſit, nos juſtificat, Chriſtum afferendo; ſicut olla pecuniis referta, hominem locupletat.

** IBID. c. 14. §. 17. Fides cauſa inſtrumentalis eſt, qua Chriſti Juſtitia nobis applicatur. IBID. c. 18. §. 8. Fidem juſtificare dicimus, quia inſtrumentum eſt, quo Chriſti Juſtitiam obtinemus.

*** CALV. L. 3. c. 2. §. 16. Fidelis non eſt, niſi qui ſolida perſuaſione DEUM ſibi propitium perſuaſus eſt. IBID. §. 7. ITEM. L. 2. c. 3. §. 2. Fides eſt cognitio, qua DEUM agnoſcimus nobis eſſe propitium.

**** TRIDENTIN. Seſſ. 6. cap. 8. Cum vero Apoſtolus dicit, juſtificari hominem per fidem, & gratis; ea verba in eo ſenſu intelligenda ſunt, quem perpetuus Eccleſiæ Catholicæ conſenſus tenuit, & expreſſit: ut ſcilicet per fidem ideo juſtificari dicamur, quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis, &c.

az Irásban olvaſom azt-is: hogy a' Kriſtus JESUSBAN ſem a' környül-metélkedés, ſem a' környül-metéletlenség nem haſznál, hanem az hit, melly a' SZERETET-ÁLTAL múnkálkodik. GALAT. 5 6. És igy bizonyos Sz. Pal Apoſtol mondáſa-ként: hogy Abraham Pátriárka ſem igazúlt akár minémü hit-által; hanem a' ſzeretet-által múnkálkodó hittel: mert ezt mondgya haſznosnak lenni; nem a' puſzta hitet. Tudom azt-is: hogy az hitetlenségért kárhoztatik-el az ember; de mint-hogy egy helyt az Irás mindent ki nem mond: és Sz. János 3. réſzében az vagyon irva: hogy a' ki újonnan nem ſzületik a' vizből és Sz. Lélekből, nem mehet-bé az Iſten Orſzágába: által-látom, hogy nem tsak az hitetlenségért; hanem egyéb' el-mulatásért-is ki-hül az ember az Iſten Orſzágából: mert az-is irva vagyon: ha penitentziát nem tartotok, valamennyen mind el-veſztek. Mennyünk, kérdezzük Sz. Pált: 1. COR. 3. 2. mi ditséretet érdemellyen az az ember, kiben meg-vagyon ugyan már az hit, de még fellyeb' nem hágott az hitnél: mit felel? hallyuk: Ha minden hitem léſzen-is úgy-mond, úgy hogy az hegyeket-is másuvá vigyem, ſzeretetem pedig nem léſzen: ſemmi vagyok. Meg-lehet tehát az hit az emberben; 's még-is az ember azomban merő ſemmi, és igy bizonyos: hogy nem igazúlt ember addig, mig az hit-után más nem következik benne.

4. Való az Irás bizonyſága-ſzerént az-is: hogy az hittel tiſztittya az Úr a' lelkünket: mert az az eleje, és fundamentoma a' ki-tiſztulásnak; de minthogy a' tiſztulásnak nem tsak eleje; hanem futamattya-is vagyon: láſſuk a' Sz. Irásban mi kell az hit-után? hogy igy végtére igazakká vállyunk. Ki tetſzik ez Sz. Péter beſzédéből az Apoſt. Tselek. 2. réſzében. Környül-állák Pünköſd napkor a' Z'idók Sz. Pétert: fejtegeti elöttök az Hit ágazatit, Urunk halálát, az új Teſtamentom igéretét. Meg-hajlott a' ſzivek: hittek. „ Ezeket pedig halván, úgymond az Irás, meg-„ indúlának ſzivökben, és mondának Péternek, és a' töb'

„ Apo-

„ Apoſtoloknak: Mit tselekedgyünk Atyámfiai férfiak? Pé-
„ ter pedig monda nékik: PENITENTZIÁT tartsatok, és
„ mindenitek KERESZTELTESSÉK-meg a' JESUS Kriſtus ne-
„ vében, bűneiteknek botsánattyára: és el-veſzitek a' Sz.
„ Lélek ajándékát. „ Mitsodát? hát azután léſzen é még a' Sz. Lélek fel-adattasáſa, és a' bünök botsánattya? lám meg vagyon már ezekben a' Z'idókban az hit: fel vagyon tehát adva az igazúlás: fel vagyon adva az ellenkező tanítás-ſzerént; de nem Sz. Péter oktatáſa-ként: és tsak azért-is hazúgság a' mit tanittanak. Láſſa itt minden ember az eretnek gyomrot. Az eretnek azokról a' Z'idókról azt hirdeti: hogy az hit-után azonnal rajtok termett az igazúlás; és a' kereſztség, mellyhez őket Péter igazítá, tsak arra való vólt: hogy az hit-által vött igazúlás bé-petseteltetſék; de lelkeim! akár mikép tsigázzátok az Iráſt: itt a' béllyeg fel-adását tsak ti teſzitek az Úr ſzavához: maga az ott nintsen. Vallyon ſzép dolog é a' mit a' Reformátuſok tselekeſznek? Sz. Péter az hitre tért Z'idóknak azt parantsollya: kereſztelkedgyetek-meg bűneitek BOTSÁNATTYÁRA; a' Református: nem arra a' végre, úgymond; hanem az hit-által már ki-nyert botsánatnak bé-petsétlésére: Sz. Péter a' botsánatot még az hit-után is keresteti: a' Református az-hit-után már tsak a' petsét-nyomóról gondolkodik. A' ki itt az eretneket nem láttya, felette világtalan.

5. Tudom: hogy az hit üdvözít: Urunk-is azt mondá: hogy azt az Aſzſzonyt-is mellyet meg-tiſztított: Luc. 7. az hit ſzabadította-meg; de itt-is ki tetſzik: hogy az hit az ő ſzabadúlásának mint egy fundamentoma, gyökere, és eleje vólt: mert mikor a' bünnek botsánatyát néki feladá, azt mondá Simonnak: Meg-botsáttatnak néki ſok bűnei, mert igen ſzeretett, 's ezzel Urunk a' ſzeretetre mutatott. Söt hogy tudgya minden ember, mennyire kelleſsék a' ſzeretetet betsülleni, egyvégbe azt tanitá: hogy a' kinek keveſeb' botsáttatik-meg, keveſebbé ſzeret. Tsak úgy vagyon az tehát: hogy ott lehet az hit a' botsánat-nél-

kül-

kül-is: mert míg az hit ſzeretetre, 's penitentzia tartáſra: vagy a' mit egyebet parantsol az Úr, nem ugrik; addig nem MÚNKÁLKODIK; míg nem múnkálkodik, nem üdvözít: mert a' Kriſtus JESUSBAN ſem a' környül-metélkedés ſem a' környül-metéletlenség nem haſznál, hanem az hit melly a' ſzeretet által MÚNKÁLKODIK. *

6. Az pedig merő oſtobaság mikor a' Reformátuſok annak az hitnek tulajdonittyák a' botsánatot, mellyel az ember a' ki-nyert botsánatot magával el-hiteti: Ez mondok kába vélekedés, nem csak azért, mert a' Példa-Beſzédek Szentséges könyve c. 20. v. 9. azt kérdi: hogy ki-mondhattya azt: tiſzta az én ſzívem, tiſzta vagyok a' vétektől: hanem az okoſságra nézve-is. Hallyuk a' Kálviniſtaságból az Anya-ſzent-egyház vallásához tért Juſtus Kálvinuſt: Azt kérdezem, úgymond: mikor én bünömnek az hit-által ki-nyert botsánattyát hiſzem, meg-vagyon-é már az ollyan hit-elött-bennem a' botsánat? ha meg-vagyon már botsátva az illyen hit-elött-is a' bünöm; nem igaz hogy az hit által tiſztittatik-ki abból az én lelkem: mert ha az hittel nyerném a' tiſztuláſt, nem vólna meg az bennem az hit-elött: ha pedig az ollyan hit-elött még a' bünöm nintsen meg-botsátva; nem hihetem-el ki-nyert botsánattyát akár mikép' erőteſſem a' lelkemet. ** Az hit igazít tehát; de úgy hogy az igazúlásnak fundamentoma és eleje légyen: mint-hogy az igazúláshoz még más-is kévántatik úgy-mint ſzeretet; vagy akár mi légyen az, a' mi az hit-után az igazúlás-elött ſzükséges. És így nem igaz, hogy egyedül az hit az igazúlásnak fel-adó eſzköze.

* S. HIERON. hæc fuſe confirmat Comment. Galat. 5. Pag. 146.

** JUST. CALV: Apologia Pag. 49. Quæro enim, cum incipio credere DEUM mihi propitium (atque ita me).. juſtum eſſe, utrum non illam juſtitiam, meam præcedere intelligentiam neceſſe ſit? niſi enim PRÆCEDAT, falſum credidero; ſi vero PRÆCEDIT, quomodo fide juſtificor, qui ante fidem, quod credendum proponitur, juſtificatus ſum. &c.

HARMADIK RÉSZ.

REFORMÁLT VALLÁS.

A' Szakramentomok, avagy a' Szentségek-által nem adatik-fel az embernek igazító malaſzt.

SZENT IRÁS.

1. SZ. Pál Apoſtol Titushoz írt levelének 3. réſzében 4. versében így beſzél: „Az ő irgalmaſsága-ſzerént „ üdvözített minket az újjonnan ſzületésnek fördö„je, és a' Sz. Léleknek meg-újjitáſa-által. „ Ide tartozandó az-is, a' mit Sz. Péter eléb' mondott a' meg-tért Z'idóknak, ACT. 2. mikor öket büneik botsánattyáért a' penitentzia tartáshoz, és a' Kereſztséghez igazitá.

2. A' Káthólikuſok azt tanitják: hogy minden Szentség EX OPERE OPERATO (a' belé ereſztetett múnkából) tiſztittya a' lelket, és ſzenteli; ezzel pedig azt jelentik: hogy a' Szentség fel-vételekor malaſzt ſzállittatik a' lélekre az Iſtentől nem az oda járúló embernek érdemire nézve; hanem a' Kriſtus JESUSNAK érdemes múnkájira nézve: úgy néz a' Szakramentomokra a' malaſztot oſztogató Iſten, mint az ő Sz. Fiának érdemes tselekedetire. A' Szentségek magokban hitván teremtett állatok, és jelek: a' Kriſtus azokat a' jeleket az ő erdemivel meg-áldotta, és arra a' végre rendeltebé az Anya-ſzent-egyházba, hogy malaſztot jelentsenek, és mikor fel-adatnak, malaſztot hozzanak a' lélekre; nem úgy mint teremtett állatok; hanem úgy-mint Kriſtus Urunknak érdemes tselekedeti, és tulajdon rendelésével, érdemivel ſzentelésével meg-áldott eſzközi, *

3. És

* VIDE R. P. Prileſzky De Sacr. in gen. Pag. 72. Tyrn. 1753.

3. És valóban ha nem illetlen dolog: hogy az Iſten a' ſzentelő malaſztot a' Kriſtus érdemire nézve AZ HITÉRT ſzállítsa a' lélekre; nem illetlen az-is hogy ugyan azon érdemekre nézve az emlétett jelekért áldgya-meg az ő meg-ſzentelő malaſztyával a' lelket. A' Katholikuſok meg-engedik azt: hogy a' ſzentelő malaſztot az Iſten adgya: hiſzik azt-is: hogy a' Kriſtus érdemiért oſztogattya: abban vagyon itten a' különbözés: hogy Kálvinus AZ HITET; a' Kátholikuſok pedig a' Szentségeket, avagy a' Kereſztséget, és egyéb' SZENTSÉGES JELEKET mondgyák az Iſtentől a' malaſzt fel-adására rendeltetett eſzközöknek lenni. Kálvinus azt mondgya: hogy az hittel érteti és ſzállittya a' lélekre az ő ajándékát az Ur; a' Kátholikuſok ellenben azt hirdetik: hogy nem az hittel egyeneſſen; hanem a' Szentséges jelekkel.

4. Az hitnek minémü ereje légyen, már meg vagyon mutatva: ſzent igaz, hogy azt a' jó Iſten arra nem válaſztotta, hogy azzal adgya-fel az ő ſzentelését, ő ezt a' Szentséges jelekkel viſzi-végbe úgy, a' mint a' Kátholikuſok tanityák. És ez vólt az Anya-ſzent-egyháznak az ő régi vallása: Tertulliánus igy beſzél: „ A' Vizre menny-„ égből a' Sz. Lélek ſzáll, és azt meg-ſzenteli, 's igy a' „ meg-ſzentelt viz erőt nyer a' ſzentelésre. A' teſt moſat-„ tatik úgymond: hogy a' makula és a' motsok a' lélek-„ től veteſsék-le. „ Niſzſzei Sz Gergely azt tanittya: hogy „ a' kereſztség Szentsége a' bün botsánattyának, az új-„ júlásnak, és az újjonnan ſzületésnek oka: mert, úgy-„ mond, jóllehet a' viz tsak viz; de minthogy azt a' „ mennyei malaſzt meg-áldgya, lélek-ſzerént való újjonnan „ ſzületésre újjittya az embert. „ * Alekſandriai Sz. Tzi-

 „ ril-

* TERTULLIAN. L. De Bapt. c. 4. Supervenit enim Spiritus de cœlis & aquis ſupercſt Sanctificans eas de ſemetipſo, & ita Sanctificatæ vim ſanctificandi combibunt. IDEM L. De Reſurrect. c. 8. Caro abluitur, ut anima emaculetur. &c, S. GREGOR. Nyſſ. Orat. De Bapt. Chriſti. Baptiſma peccatorum

„ rillus még világoſſabban beſzél mondván: „ Valamint a' „ vas-fazékba öntetett víz ha a' tüz-mellé tétetik, az tüz- „ nek erejét magába veſzi; ſzintén úgy a' láthatandó víz „ a' Sz. Léleknek hathatós erejétől, mintegy Iſteni és ki- „ mondhatatlan erővé változtatik, és azokat mind meg- „ ſzenteli oſztán, a' kiken fog-lenni. „ * Hallyuk Sz. Ágoſton Doktort: „A' Kereſztség (ereje) nem annak az ér- „ demiből áll, a' ki azt fel-adgya, vagy fel-veſzi; hanem „ vagyon magának a' kereſztségnek tulajdon Szentsége, és „ ereje a'-miatt, a' ki azt rendelé, és az Anya-ſzent- „ egyházba bé-helyhezteté. ** Így beſzél Sz. Ambrus, „ Sz. Leo, Sz. Juſztinus, Sz. Irenéus és közönségeſen egyebek. *** Ezekre nézve így kell gondolkodnúnk: Ihol a' Sz. Atyák azt hirdeték: hogy a' Kereſztség a' lelket TISZTÍTTZA, ÚJJÍTTYA, OKA a' botsánatnak, TULAJDON EREJE vagyon TULAJDON SZENTSÉGE; 's illyen okká, újjító eſzközé, illy Szentség fel-adó jellé azt a' Kriſtus tette-é: való tehát és ſzent igaz: hogy egyeneſſen e' Szentséges jel-által úgymint arra rendeltett eſzközzel adgya-fel az Iſten a' lélekre a' ſzentelő, és bűn kergető malaſztot. Azt hitte tehát a' régi Anya-ſzent-egyház, a' mit a' Káthólikuſok moſt hiſznek: csak az, hogy más ſzóval fejtik meg azt azok, és ismét más ſzóval magyarázzák-meg azt a' Káthólikuſok.

5. Úgy de Sz. Pál azt mondá: hogy kerűllyük az új ſzókat! Ha heába-valók 's ártalmaſok, igen-is; ha haſznoſok,

---

torum expiatio eſt, remiſſio delictorum, renovationis & regenerationis cauſa. Aqua cum nihil aliud ſit, quam aqua, ſuperna gratia benedicente ei, in eam, quæ mente percipitur, hominem renovat generationem.

* S. CYRILL. ALEXAND. L. 2. in Joan. Quemadmodum infuſa lebetibus aqua ſi admoveatur igni vehementi, vim ejus concipit, ita Spiritus efficacitate ſenſibilis aqua in divinam quamdam, & ineffabilem vim transformatur, omneſque in quibus fuerit, Sanctificat.

** S. AUGUSTIN. L. 4. contra Creſcon. c. 16. Non eorum meritis, a quibus miniſtratur, nec eorum quibus miniſtratur, conſtat Baptiſmus, ſed propria Sanctitate atque virtute, propter eum, a quo inſtitutus eſt.

*** S. AMBROS. L. 2. De Fœnit. JUSTIN. Apol. 1. al. 2. IREN. L. 3. hæreſ. c. 19. LEO ſerm. 3. De nativ.

ſok, nem igaz. Az elſő Nitzénomi Gyüleközetben jó vólt az homouſios; még ſintsen a' Sz. Irásban. A' régi Atyáktól pedig azért a' Katholikuſok el nem ütnek: mert más ſzóval-is magyarázzák a' Szentség erejét: holott a' ki mikor akarja, azoktól ſzedi a' magyarázó ſzókat, mikor akarja pedig, a' moſtanyival áll-elé; de mindenkor egyet ért mind a' régiekkel mind a' moſtanyiakkal. * Az-is igaz: hogy a' Kriſtus a' Szentségnek az oka; de nem mindenféle oka: tudni-illik a' Szentségnek érdemlő oka ő igen-is; de a' feladó oka avagy eſzköze a' Szentséges jel. Azt ſe bánnyák a' Káthólikuſok; ha a' Szentséget az hit bé-petsétlésének mondod haſonlatoſság kedvéért: mint-hogy az öregeknek az hit-után adatik-fel; csak azt ki ne rekeſzſzed, a' mit a' Sz. Atyák egyébütt tanítanak. A' mit Tertulliánus mond, Tertulliánusból kell meg-fejteni. Igen-is az öregeket nem vólt ſzokás néha napján a' Szent Kereſzt vizéhez ereſzteni míg feslett erkölcsökből ki nem vetkéztek, és azért mondgya Tertulliánus L. de Pœnit. c. 6. hogy nem azért Kereſztseltetik az ember, hogy a' vétektől meg-ſzünnyék, hanem azért mert meg-ſzünt: de ezzel azomban nem azt érti: hogy a' Kereſztség a' bűnnek botsánattyát nem ſzerzi; hanem azt akará mondani: hogy azokat ereſztik az Egyházi tiſztek a' ſzent vizre, a' kik már álhatatos jó erkölcsöket meg-mutaták, és azért avagy attól indíttatván; de a' végre hogy ott nyerjék a' tiſztüléſt; vagy ha a' ſzeretet-által már el-nyerték; bizonyos, hogy meg-kellett bennek lenni akkor-is a' fel tett ſzándéknak: hogy tudni-illik a' Sz. Kereſzt vizéhez fognak járúlni: minthogy azt minden embernek parantsolá Kriſtus; ha pedig meg-nem vólt bennek az ollyas ſzándék vagy akarat; meg nem tiſztúltak. Eſzre-veſzſzük Tertulliánus vallását az eléb elé-hozott igéjéből. Szent Ágoſton tudom hogy (Serm. 30. De Verb. Domini) az hit-által mondgya tiſztitónak

* TESSÉK viſzſza-tekénteni az elſő Könyv. 5. Réſzére 9. §.

tónak lenni a' Kereſztséget; de úgy kell érteni: hogy kéſzület fejébe meg-kell a' Kereſztség-elött az öregekben az hitnek-is lenni. Hogy az hit a' tiſztuláſt tsak kezdi, de nem végzi, már meg-vagyon mutatva: láttam Sz. Ágoſton Doktornak ama mondáſát-is, mellyel a' Kereſztséget ditséré.

6. Az ó Teſtamentomi Szentségeknek akár vólt haſonló erejek akár nem, moſt mi gondom? Az Anya-ſzent-egyház ihol meg-ismérte: hogy az új Teſtamentomi ſzent jeleket olly erővel áldotta meg az Iſten: hogy azoknak fel-adattatásával a' Kriſtus erdemiből ſzentelő malaſzt ſzállyon a' lélekre- * De hallyuk a' Sz. Iráſt-is: Az való: hogy egyféle képpen beſzéll az Irás mind a' Kriſtus erdemiről, mind az emlétett Sz. Jelekről avagy Szentségekről; mert valamint 1. JOAN. 1. 7. az vagyon irva: hogy a' Kriſtus JESUS vére KI-TISZTÍT bennünket minden vétekből; ſzintén úgy Sz. Pál Apoſtolnak Titushoz írt levele az 3. réſzben, 3. és további verſeiben, meg-meg az Apoſtolok Tselekedetinek 2. réſze az 28. versben azt hirdetí: hogy a' Kereſztség-által, az újjonnan ſzületésnek FÖRÖDÖJE-ÁLTAL botsáttatik-meg a' mi bűnünk; ſzent igaz tehát (jól ide vigyázzunk) hogy nem tsak a' Kriſtus VÉRE tiſztit bennünket, hanem tiſztit a' ſzent jel-is: mert az Irás móndgya azt TIT. 3. 4. hogy az ő ir- „ galmaſsága-ſzerént üdvözitett minket az újjonnan ſzületés- „ nek és a' Sz. Léleknek FEREDŐJE-ÁLTAL. „ És igy a' Sz. jel avagy a' Szentség vagy oka vagy eſzköze a' mi tiſztuláſunknak és Szentségünknek. Nem első oka, az való: eſzköz-ſzerént való oka tehát az annak a' tiſztulásnak: az az: az-által a' Sz. Jel-által adgya-fel az Iſten a' Kriſtus érdemire nézve nékünk a' ſzentelő malaſztot. Ez a' Sz. Irásban vagyon. Olvaſſuk még egyſzer: „Üdvözitett minket az újjon- „ nan ſzületésnek és a' Sz. Léleknek förödője-által. „ És azért

* S. TRID. Seſſ. 7. can. 2. Si quis dixerit ea ipſa novæ legis Sacramenta a Sacramentis antiquæ legis non differre, niſi quia cæremoniæ ſunt aliæ, & alii ritus externi; Anathema ſit.

azért mondá Urunk JOAN. 3. 5. hogy a' vizből és a' Sz. Lélekből születünk: fel-vévén tudni-illik a' Kereſztség vizét, a' jó Iſten Kriſtus érdemire nézve a' Sz. Lelket és annak tiſztitó és ſzentelő malaſztyát lelkünkre ereſzti. Éppen igy beſzéllettek az Anya-ſzent-egyház elején a' Doktorok-is. Mi, úgy-mond Tertulliánus: * halatskák vagyunk, a' vizbe ſzületünk. „ Aranyſzáju Sz. János és Leo, azt a' vizet az „ Anya méhéhez haſonlíttya, ollyan a' Kereſztség vize az „ hivek ſzámára, mint az Anya méhe a' gyermek ſzá„ mára.„ **

NEGYEDIK RÉSZ.

REFORMÁLT VALLÁS.

Tsak kettő a' Szentség.

SZENT IRÁS.

1. ELlene mond ennek a' Vallásnak az Apoſt. Tselek. 8. v. 14. MATTH. 18. v. 18. ACT. 13. v. 2. 3. EPHES. 5. 31. és azt bizonyíttya: hogy a' Bérmálás, Penitentzia-tartás, Egyházi rend, Útólsó kenet, és az Házaſság-is valóságos Szentség.

2. A' Tridentomi Gyüleközet az hetedik öſzve-üléſtől fogva egéſz végig jobbára a' Szentségek-felől teſzi az ő vegézéſeit. Láſſuk, hogyan tart véle a' Sz Irás. Ha egyſzer azt által-látom: hogy nem kettő; hanem hét a' Szentség; a' többire nézve nem lehet akadékom. Azt kell itt éſzre-vennem: hogy a' Szentség előſzör, JEL: mert a' mint a'

* TERTULL. L. De Bapt. c. 1. Nos piſciculi in aqua naſcimur.

** S. CHRYSOST. Hom. 25. in Joan. Quod eſt uterus embryoni, hoc eſt fideli aqua.

a' Káthólikus réſz beſzéll: Jelenti azt a' malaſztot, mellyet az lélekre ſzállit. Máſodſzor ez a' jel láthatandó, vagy hogy értelmeſſebben mondgyuk, ÉREZHETENDŐ, az az éſzre vehettyük azt vagy ſzemünkel, vagy fülünkel vagy egyéb külsö erzékenségünkel. Harmadſzor ez a' jel ollyas: hogy annak fel-vételéhez ſzentelő MALASZT légyen igérve a' Kriſtuſtól minden embernek, a' ki azt akadék-nélkül magához veſzi. Negyedſzer: hogy az a' jel KI NE FOGYCZON az Anya-ſzent-egyházból. Rövédeden: Az új törvény-béli Szentség ollyas érezhetendő és meg-maradandó Jel, melly Kriſtus Urunktól a' belső Szentség jelentésére, és okozására rendeltetett. Illyes Jel a' Kereſztség, és az oltári Szentség: amabban a' víz, emitt a' kenyér, és bor ſzín külsö és érezhetendő sőt láthatandó Jelek: meg-marad mind a' két jel az Anya-ſzent-egyházban. Szentelő malaſztot igért az Úr JESUS mind a' Kereſztség, mind az oltári Szentség fel-vévőjének: és igy okoz bennünk mind a' kettő Szentséget. Ezekben nem lehet akadékom: minthogy az valóságos ſzent igaz, a' mit eddig ki-végzettem az hitről, a' Szentségek erejéről, és egyebekről.

3. Azt-is éſzre kell vennem ELŐSZER: hogy a' Sz. Irás egy ſzóval ſe jelenti a' Szentséget kettőnek lenni: haſzontalan védelmezném tehát azzal a' Református vallást. MÁSODSZOR. Vannak ollyas érezhetendő jelek a' Sz. Irásban említve, mellyeknek fel-adáſa a' ſzentelő malaſztnak fel-adásával jár ſzintén úgy mint a' Kereſztség, és az oltári Szentség: ezek a' jelek-is tehát ſzintén úgy valóságos Szentségek; mint a' Kereſztség, és az óltári Szentség. HARMADSZOR: A' jelnek fel-vételéhez ſenki az Iſtenen kévül ſzentelő malaſztot nem köthet, nem igérhet; ha tehát ama' két Szentségen-kévül vannak még ollyas malaſzt fel-adó egyeb' jelek-is, azokhoz-is az Iſtentől vagyon oda igérve, és kaptsolva a' malaſzt fel-adáſa. Láſſuk tehát azokat egyenként a' Sz. Irásban.

ÖTÖ-

ÖTÖDIK RÉSZ.

REFORMÁLT VALLÁS.

A' Bérmálás avagy Firmálás nem Szentség.

SZENT IRÁS.

1. AZ Apoſtolok Tselekedetinek 8. Réſzében 14 verſében illyeneket olvaſunk: „ Midőn pedig hallot-„ ták vólna az Apoſtolok, kik Jerusálemben va-„ lának, hogy bé vötte vólna Szamária az Iſten igéjét, „ hozzájok küldék Pétert, és Jánoſt, kik midőn el-men-„ tek vólna, imádkozának ő érettek, hogy el-vennék a' „ Sz. Lelket: mert még ſenkire közüllök nem ſzállott vala, „ hanem tsak meg-kereſzteltettek vala az az Úr Jesus „ nevében. Akkor reájok teſzik vala kezöket, és el-ve-„ ſzik-vala a' Sz. Lelket. „

2. Itten minden meg-vagyon a' miből a' Szentségnek állani kell. A' Bérmálás, avagy az erősödés Szentsége akkor adatik-fel a' Káthólikuſok tanitáſa-ſzerént, mikor a' Püſpöknek a' keze az Anya-ſzent-egyház ſzokáſa-ſzerént felvettetik a' meg-kereſztelt embere a' Sz. Lélek fel-adásáért. A' kenetet annak haſznára MINDENKOR 's minden képpen ſzükségesnek lenni nem tanittyák, ſenki ſem-is kötelezi őket az illyen tanitáſra; tsak fel-vetteſsék a' bérmálandó ſzeméllyre az Apoſtolok helytartójának a' keze. Azomban a' bé-vett ſzokás meg-tartására KÖTELES itt ki ki. Már az illyen kéz fel-vetés Sz. Lélek fel-adásával jár, és minden meg-vagyon benne a' mi a' Szentséghez tartozandó. Érezhetendő, látharandó JEL a' kezek fel-vetéſe: ez a' jel külömbözik a' Sz. Kereſztség jelétől; más jel vagyon a' kereſztség Szentségében; és itten ismét máſt tapaſztalunk:

amott vizet; emitt kezet. Más más Szentségnek kell lenni tehát mind a' kettőnek, nem egy emez amazzal. Továbbá: valamint a' Kereſztségről az vagyon írva: hogy Üdvözülünk az újjonnan ſzületésnek fördödje, és a' Sz. Léleknek meg-újjítáſa-által TIT. 3. 4. ſzintén úgy az Apoſtoli kezek fel-vetéséről-is az vagyon a' Sz. Irásban fel-téve: hogy reájók teſzik vala kezőket, és el veſzik vala a' Szent Lelket. Ihol a' jel, ihol A' SZ. LÉLEK FEL-ADATTATÁSA; de ihol egyvégbe a' KRISTUS RENDELÉSE-is: mert ahoz a' jelhez a' malaſzt feladását tsak a' malaſzt Ura kaptsolhatta, a' Kriſtus JESUS. Ezt mondgyák a' Kátholikuſok Bérmálásnak, ez a' Sz. Irásban vagyon, Szentség tehat a' Bermálás a' Szent Irás tanítáſa ſzerént. A' Kereſztségben a' Sz. Lélek igazúlásra; az Apoſtoli kezek fel-vetesével, az Igazúlásban, a' Szentségben-való erösödésre adatik-fel, nem azért mintha egyvégbe mindent reánk nem önthetne a' jó Iſten, hanem azért mert úgy tetſzett néki a' mi haſznúnkra: példánk vagyon az Oltári Szentségben-is.

3. Nem igaz tehát a' mit Kálvínus mond: mintha az a' jel tsak ollyas imádsághoz tartozandó Tzeremónia lett vólna, mellyel a' meg-Kereſztelt embereket Iſtennek ajánlyák: mert hol tanúlta ezt Kálvínus? hol mondgya az Irás azt a' féle ajánló tzeremóniának? Azt bizonyittya, úgy-mond: e' felől Sz. Ágoſton Doktor. Nem ſzégyen-é Kálvíne! így ugrálni: ha Iráſt mutatunk, egy Atyát vetſz-elönkbe, 's azt mondod: hogy valamennyi mind úgy tanított; ha ellenben Sz. Atyától kérünk bizonyságat, 's te nem tudſz meg-felelni, öſzve-hordaſz bennúnket, 's továb' nyargalſz. Nem árt ha meſterségedet ki-nyilatkoztatom egykevésé a' vigyáztalanok-elött: mert minden ſzegény jámbor nem tudgya, hogyan lépteſſe Kálvínus az ő okoskodását. Példánk lehet a' Bérmálás Szentségében. Senki ſintsen, úgy-mond Kálvínus, a' régiek-közúl, süt még a' fel nevelkedett Anya-ſzentegyháznak ama' közép-táju Doktori-közt ſintsen, a' ki a' Bérmálás olajja-felől meg-emlékeznék, 's ebből azt hozza-ki:

nem

nem Szentség tehát a' Bérmálás. Calv. in Ant. C. Seſſ. 7. Illik-é a' betsület ſzerető emberhez ez az úndok álnokság? Tudgya minden bizonnyal: hogy Tertulliánus, Tziprianus, Tzirillus, Ágoſton Doktor a' bérmálás olajját világos ſzókkal emlegetik; vagy ha ezeket nem olvaſta; ne bizonykodgyék arról, a' mit még meg nem tanúlt. Tertulliánus Mártzion-ellen írt könyvében azt beſzélli Mártzion-felől: hogy ő-is Kereſztelt, ő-is olajjal ſzokta kenni az ő feles társait. * Elég légyen ez itt: a' Sz. Atyák bizonyságit majd azután tekéngetem-meg.

4. Hallyuk! máſutt Kálvinus talán igazabbat beſzélk. Azt tanítyák, ugymond: azok a' kent fent Pápiſtàk: hogy a' Kriſtuſtól ſemmi ollyas malaſzt ſem adatik a' Kereſztségben, melly minket lélek-ſzerént való hartzra fel-fegyverezzen, 's ebből azt hozza-ki: tehát a' Kereſztség Szentségét gyalázzák. L. 4. Inſt. c. 19. §. 8. Ki betsülli nagyobra Kalvine a' Kereſztséget, te e', ki minden Kereſztség nélkül-is egyenes utat mutatſz a' menyorſzág felé Kriſtus ſzava ellen? ** vagy amazok e', kik a' Kereſztség ſzükségeſségét, az ott adandó malaſztot és igazúlàſt egyenlő ſzóval, és ſzívvel ditsérik? De úgymond: lám Melkiades azt irá: A' Kereſztségben ujjonnan ſzületünk az életre, a' Bérmálásban fel-fegyverkeztetünk az ütközetre: tehát amott ſemmi fegyverkezéſt ſem esmére. Várakozzál! az Irás azt mondá: hogy a' Szamaria-béliekhez az Apoſtolok azért rándúltak-ki, hogy kezek fel-vetésével Sz. Lelket oſztogatnának a' meg-kereſztelt népnek: az Apoſtolok tehát nem hittèk, hogy a' Kereſztségben-is adatik valami módon a' Sz. Lélek. Úgye Sz. Péter midőn Pünkösd napján a' Kereſztségre öztönözte a' Z'idókat, Sz. Lélket-is igért a' Ke-

Ccc 2 reſzt-

* TERTULLIAN. L. 1. Contra Marcion. Ille neque aquam reſpuit, qua ſuos abluit, neque oleum quo ſuos ungit.

** CALVIN. L. 4. c. 15. §. 22. Non ideo baptizantur fidelium Liberi ut tunc primum fiant filii DEI.

reſztségre menendöknek? me'g-is a' Sz. Lelket a' kéz-felvetésben-is oſztogatták; nem igaz tehát, hogy a' ki a' Sz. Lelket emekkor igéri, amabban tagadgya: az-is hazúgság tehát, hogy Melkiadés lelki fegyverkezéſt hirdetvén lenni a' Bérmálásban, a' Kereſztségnek minden fegyverkeztető erejit azzal az hirdetéſſel meg-tagadta. Ha morogni nem akart vólna Kálvínus, meg valhatta vólna, hogy Melkiades nem egyebet tanított; hanem hogy a' Kereſztségnek első haſzna a' lelki tiſztálás, további pedig a' lelki erősödés; de úgy hogy további 's meg további erősödés és ajandék a' Bérmálás Szentségében-is adattaſsék. Azomban hol tanúltad azt az Udvariságot Kálvine, hogy a' Kátholikuſokat kenteknek, és fenteknek nevezzed? el-mehettél vólna, ha az Evangeliom nem tetſzett, leg-aláb Plátóhoz a' letzkére. * Vagy ez-is új bizonyság-e' a' Pápiſták-ellen tudniillik: Meg-ſzoktak kenetni; tehát az Apoſtoli és Püſpöki kezek fel-vetéſe nem jár a' Sz. Lélek fel-adattatásával. Szégyenlem már meg-vallom, hogy Meſterem vóltál. Azomban ſzavadat ne felejtsed Kálvine: te nem esmérſz malaſzt fel-adáſt a' Kereſztségben; ha igazán meg-vallod ſzíved ágazattyát; hanem azt tsak az hit-által bé-fedezett bünnek lepedőjére ütött petsétnek mondod lenni; mit morogſz tehát Melkiádésre, ha azt mondotta-is (jóllehet nem mondá) hogy nem erősítő hanem tsak tiſztító malaſzt adatik a' Kereſztségben: lám te nem malaſzt fel-adáſt hirdetſz lenni a' Szentségben; hanem petsét-nyomót.

5. Nem értem, miért? de igen ſzidalmazza azt a' jámbor öreg Pápát, jóllehet a' negyedik ſzekulum elején vezérlette az Ekleſiákat. Te Szentség-törő ſzaju! így rikólt ismét Melkiádesre (L. 4. c. 19.) hogy mered azt a' te dohos lehelleteddel, és ſzavaidnak dörmögésével megſzennye-

* PLATO De Republ. 3. Pag. 436. Lugdun. 1590. Non permittemus præſtantes viros, cum Viri ſint, mulierem imitari ſive adoleſcentulam ſive vetulam vel marito convicíantem, vel cum diis contendentem &c.

ſzennyezett és meg-babonázott Zsírt a' Kriſtus Szentséges jeléhez, avagy a' kereſztség Szentségéhez haſonlitani? de még ezzel ſem elégedett-meg iſtentelenséged: ezt amannál nagyobra merted bötsülni. És mintha már világ láttára ördöngöſségbe kapta vólna az ártatlan öreg Pápát, igy tapſol, igy ugrál végtére: Ihol ezek az Apoſtoli három-lábu Szent ſzéknek a' feleleti. Itt az egéſz próba ellen áll: Melkiádes Pápának a' lehellete dohos, és az imádság 's az Iſten ſzava, melly-által minden teremtett állat meg-ſzenteltetik 1. Timoth. 4. 5. abban a' dohos ſzájban tsak dörmögés: tehát az az olaj, mellyet igy meg-áld; Zsírrá válik: ezt tehát iſtentelenség nagyobra betsülleni a' Kereſztségnél. Az eleje' ſzép Logika: Az hátullya ſzép hiſtoria! de hagyunk békét; meg-vagyon már mutatva hogy az a' ki erősödéſt igér a' Bérmálásban, ki nem rekeſzti a' Kereſztség erejét: valamint az Apoſtolok Sz. Lelket igérven a' kéz fel-vetésben, ki nem rekeſzték azt a' Kereſztségből. A' ki pedig azt mondgya: hogy közönségeſen érdemesb vagy betsületesb a' bérmálandó ſzemélly, mint a' kereſztelendő, holott amaz tagja már az Anya-ſzent-egyháznak, és a' Kriſtusnak, a' Kereſztségre menendő ſzemélly ellenben nem: úgye az nem a' Kereſztséget magát; hanem annak tsak fel-adó, és fel-vállaló ſzemélyét mondgya a' Bérmálás ſzemélyeinél alább' valóknak lenni? miért morog tehát ismét Kálvínus az illyen mondásért az egéſz Kátholikus népre? talám nem tudta, hogy az a' mondás Lombárdi Pétertől ſzakadt eleinten? vagy azt gondollya-e', hogy a' Kátholikuſoknál minden Doktor iráſa az Anya-ſzent-egyház tanitáſa? Ihol úgymond Kálvínus: ott hagyván a' vizet és azt ſemmire ſe betsülvén tsak egyedül az olajt magaſztallyák! Ihol! de vallyon hol? minden bizonnyal azt tanittyák: hogy a' kezek fel-vetésével adatik a' Bérmálás, és a' Bérmálásban lelkünknek további erősödésére a' Sz. Lélek úgy, hogy az Ekleſiák régi ſzokáſa-ſzerént (mellyről Tertullianus-is emlékezik) már a' Bérmálás kenettel járjon az

egész világon mind a' Görög részü, mind a' Nap-nyugotti Egyházokban. Vagy azért lett-é meg-vetendővé a' kéz fel vetés, mert más tzeremoniák-is tetettek melléje? miért hogy meg nem veted tehát a' Pápisták kereszteltését-is? Lám ott-is több' a' tzeremónia; még-is azt vallya az egész Kálviniſtaság, hogy a' Kereſztség jól adatik a' Pápiſtáknál-is: és ugyan azoknál kereſzteltetik magzattyokat Komáromban, és ſzámtalan egyeb' városokban, falukban, tartományokban. Nevetnem kell tudatlanságodát János! Donátiſtáknak mered mondani a' Kátholikuſokat azért, mert közönségeſen jobbára leg-aláb a' Nap-nyugotti Ekleſiákban a' Püſpökökre bizzák a' kéz fel-vetéſt. Az árgumentum tőled illy formán köttetik: Azok mind Donátiſták, a' kik a' Szentség fel-adására a' fel adó ſzemélynek érdemeſségét vagy méltóságát ſzükségesnek mondgyák lenni: de a' Pápiſták a' Püſpökre bizván a' bérmáláſt ihol érdemes méltóságos ſzeméllyeket válaſztanak a' Szentség fel-adására, és azt ſzükségesnek mondgyák; a' Pápiſták tehát Donátiſták. * 'S hát nem tudtad Kálvine: hogy a' Donátiſták, mellyek Sz. Ágoſton Doktor idejében garázdálkodtak, csak azt a' méltóságot kévánták a' Szentség ſzolgáltató ſzemélyben, melly méltóság az Iſten-előtt-való lelki tiſztaságban és Szentségben áll? nem tudtad: hogy a' Pápiſták igaz Szentségnek vallyák azt-is, melly az halálos vétekben heverő Paptól kéſzíttetik? ha nem tudtad ne tanits bennünket; ha tudtad, úgye roſz árgumentumot faragtál? Moſt vegye éſzre a' jámbor ember: hogy Kálvínus bizonykodó okoskodáſinak néha az eleje tudatlanság, a' közepe álnokság, a' vége és fel-tett ſzándéka ámítás, embersége morgás. Lépjünk egykevesé viſzſza. Minthogy már ki-tetſzett: hogy okoskodáſi merő heába-való kajdáſzásból állanak: azokkal nem

* CALVIN. L. 4. c. 19. §. 10. Nonne ſe Donatiſtas produnt, cum rim Sacramenti a Miniſtri dignitate æſtimant?

nem a' Káthólikus vallásnak gántsára mutatott; hanem az ő tulajdon erköltsére, és igy azok a' miket Iſtenben bóldogúlt Melkiades Pápára teli torokkal okádott, nem argumentomok; hanem ſzitkok. Már igy gondolkodgyék a' bertsületes ember: Én ha valami ſzitkos embertől a' Pápiſták-ellen illyen ſzidalmazáſokat hallanék: Te Szentség törő ſzáju! te dohos lehelletü, te dörmögő boſzorkány, teſzennyes, te Zſiros, te kent fent Pápiſta! okoſság vólna-e' ezekért a' ſzitkokért el-ijedni, és az Apoſtoli kezek felvetését, melly az Irás bizonyſága-ſzerént Sz. Lélek fel-adáſával jár, Szentségnek nem tartani?

6. Minthogy pedig a' többi-között Kálvínus azt-is tanitá: hogy a' Sz. Atyák valamennyen mind merő imádságnak nevezék azt az Apoſtoli kéz fel-vetéſt, holott úgymond: Sz. Ágoſton Doktor is annak mondá lenni, láſſuk Sz. Ágoſton Doktor tanitáſát. Ez a' Sz. Atya Petiliánus-ellen irt máſodik könyvében igy beſzéll: „ Ezt a' kenetet „ a' kriſmának avagy a' kenetnek Szentségére akarjátok ma„ gyarázni: ez a' Szentség ugyan-is a' láthatandó jedző eſz„ közök-közt ſzintén olly Szentséges ſzent eſzköz, mint „ maga a' Kereſztség. „ * Ez a' Sz. Atyának a' tanitáſa a' kenet-közt fel-adott Bérmálásról. Sz. Ágoſton Doktor tanitáſa ſzerént tehát az a' jedző eſzköz ſe nem merő imádság ſe nem merő tanitás; hanem Szentséges ſzent jel, és ugyan olly Szentséges, valamint a' Kereſztség. A' Katholikuſok ſem kivánnak a' Reformátuſoktól egyſzerre többet; hanem hogy vallyák-meg Szentségnek lenni azt a' külső láthatandó jelet, mellyet Bérmalásnak, vagy kenet, vagy kéz fel vetés Szentségének hinak, és Minden kereſzténynek, ha még fel nem vette, javaſolnak.

7. Az-

* S. AUGUSTIN. L. 2. contra Petilianum c. 104. In hoc unguento Sacramentum chriſmatis vultis interpretari, quod quidem in genere viſibilium ſignaculorum Sacroſanctum eſt, ſicut ipſe Baptiſmus.

7. Azért pedig, hogy a' Régiek a' Bérmálást mindgyárt a' Keresztség-után szokták fel-adni, nem egy ez a' Szentség a' Keresztség Szentségével: mert így az oltári Szentség-is egy volna a' Keresztséggel: holott régenten a' kik meg-Keresztelködtek, egyvégbe mindgyárt meg-áldoztak. Haragszik Kálvinus azért-is, hogy azt az olajt üdvesség olajjának, avagy üdvességes olajnak nevezik a' Káthólikusok, és azt kérdi: hol tanúltak: hogy az olajba keresések az üdvösséget? ki-tetszik, hogy méreg vagyon a' bögyében. Ha Sz. Ágoston Doktor-után a' Püspöki kezek fel-vetésével járó kenetet Szentséges szent jelnek szabad mondani, és olly szentnek valamint a' Keresztség; miért nem szabad üdvösséges jelnek és kenetnek nevezni egyetemben? a' mi az üdvösséghez vagy szükséges, vagy hasznos, mind üdvösséges az; ez a' Szentség pedig hasznos az üdvességre, mert abban üdvösségre segitö malaszt osztogattatik.

8. Úgy ám de már meg-szünt ottan a' Sz. Lélek feladása! holott már nem prófétálnak, nem tudnak külömb-féle nyelveken szóllani a' kik meg-bérmáltatnak? de ezzel tsak az bizonyodik-meg; hogy meg-szünt az ott fel-adott Sz. Léleknek láthatandó tsuda tétele; azt kellenék az Irásból megbizonyittani: hogy a' Sz. Lélek fel-adása fogyott ki abból a' Szentségből, mert ez ismét merö tétovázás: már nem szóllanak külömb féle nyelvekkel a' meg-bérmált személlyek, nem adatik tehát ott fel nékik a' Szent Lélek. Ez éppen olyan mintha én azt mondanám: nem látunk már ollyan nagy hitü embert a' ki az hegyeket-is ki mozditaná az ö gyökeréből, ki fogyott tehát már az hit a' világból. Úgye az hitnek nem tsak egy a' munkája? szintén úgy a' fel-adott Szent Léleknek a' munkája és ajándéka-is mint-hogy sokféle, azért bennünk lehet 's bennünk vagyon sok számtalan ajándéka-szerént, ha ama két tsuda-tévö erőre nem emel-is már bennünket. Szép itt ismét Sz. Ágoston Doktor szavait

emle-

emlegetni. * „Talán úgy-mond: mikor a' kéz fel-tétetik a' „ Sz. Lélek fel-vételéért, moſt-is azt várja valaki: hogy „ azok külömb-féle nyelveken ſzollyanak: 's mikor ezekre a' „ kisdedekre kezeinket fel-vetettük, arra vigyázott-é va- „ laki közületek, ha tudni-illik külömb-féle ſzolláſokra ered- „ é a' nyelvek? úgye olly gonoſz ſzivű ſenki ſe vólt közte- „ tek, hogy bennek ezt a' tsudát nem látván azt merné „ mondani: Nem nyerték-el a' Sz. Lelket. Mint-hogy te- „ hát moſtanában illy tsudák nem történnek, hogyan mikép' „ vegye eſzre az ember, hogy a' Sz. Lelket el-nyerte? Ha „ azt kivánod tudni, kérdezzed tulajdon ſzívedtől, ha „ atyádfiát ſzereted-é? a' ki felebarattyát kedvelli, magában „ tartya a' Sz. Lelket. Kérdézd erről a' ſzivedet, mert „ meg-történhetik, hogy bennéd vagy rajtad légyen a' „ Szentség, de a' Szentségnek tulajdon ereje vagy múnkája „ benned nem légyen.„ Hallyák ezt a' Reformátuſok: Szentség az kez fel-vetés, és annak a' Sz. Lélek fel-adására ereje vagyon, 's fel-adatatik a' Sz. Lélek, ha a' külſső tsuda tételekből az meg nem bizonyodik-is. Ez a' Szent Ágoſton Doktor tanitáſa. Máſutt igy beſzél: „ Moſt láthatandó „ tsuda tételek nem követik a' Sz. Léleknek a' kéz fel-ve- „ tésével járó fel-adását: mint régenten adatni ſzokott „, „ hogy igy az Anya-ſzent-egyház eleje gyarapodnék. Mert „ ki várja moſt azt, hogy azok a' kikre ad Sz. Lélek el- „ nyeréséért a' kéz fel-tétetik, hirtelen külömb-féle nyelvek- „ kel kezdgyenek ſzóllani? Azomban láthatatlan képpen az

* IDEM. S. AUGUST. Tract. 6. in Joannem. Numquid modo quibus imponitur manus, ut accipiant Spiritum Sanctum, hoc expectatur, ut linguis loquantur? aut quando impoſuimus manus iſtis infantibus attendit unusquiſque veſtrum utrum linguis loquerentur. Et cum videret eos linguis non loqui, ita perverſo corde aliquis veſtrum fuit, ut diceret, non acceperunt Spiritum Sanctum? Si ergo per hæc miracula non fiat modo teſtimonium præſentiæ Spiritus S. unde cognoſcit quiſque, accepiſſe ſe Spiritum Sanctum? Interroget cor ſuum: ſi diligit Fratrem, manet Spiritus DEI in illo. ſi vis noſſe, quia accepiſti Spiritum, interroga cor tuum, ne forte Sacramentum habeas, & virtutem Sacramenti non habeas.

„ Iſteni ſzeretet azoknak ſzivökben moſt - is bé - önte-„ tik. „ *

9. A' Sz. Atyák ezt a' Szentséget néha kenettel fel-adott Szentségnek, néha kéz fel-vetésnek nevezék; de az bizonyos, hogy azt a' kéz fel-vetést (akár emlegeſsék mellette azt a' kenetet akár nem) Szentségnek vallák, és azt bizonyitták: hogy azzal BELSŐ malaſzt, Szent Lélek-adatik-fel az embernek. A' negyedik Szekulumban Sz. Pátziánus Bártzinónai Püſpök erről igy beſzélt. „ A' Kereſzt-„ séggel a' bünök tiſztittatnak, a' Krismával avagy a' ke-„ nettel a' Sz. Lélek adatik-fel;„ ** Ugyan azon időben Jerusálemi Sz. Tzirillus Püſpök igy tanitott: „ A' teſt-„ ugyan ezzel a' láthatandó kenettel meg-kenetik; de a' „ lélek a' Sz. Lélekkel meg-ſzenteltetik. „ A' Konſtántzinápolyi elsö nagy Gyüleközet igy említi az Anya-ſzent-egyház ſzokását, és a' Sz. Lélek fel-adását: „ Az eretnek-„ ségeket átkozván a' meg-térteket bé-fogadgyuk és meg-„ jedgyezzük öket avagy Sz. Kenettel meg - kennyük az „ ollyannak homlokát, ſzemeit, orrát, ſzáját, fülét, és „ kenvén öket ezeket mondgyuk: A' Sz. Lélek ajándéka „ jedgyzéſe.„ ***

10. De

---

* S. AUGUSTIN. L. 3. De Baptiſmo. C. 16. Neque enim ſenſibilibus miraculis atteſtantibus PER MANUS IMPOSITIONEM MODO DATUR SPIRITUS SANCTUS, ſicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Eccleſiæ primordia dilatanda. Quis nunc expectat, ut ii quibus manus ad accipiendum Spiritum Sanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? ſed inviſibiliter & latenter intelligitur propter vinculum pacis eorum cordibus divina charitas inſpirari.

** S. PACIANUS Barcin. Serm. De Bapt. Pag. 318 Bib. P.P. Tom. 4. Lavacro peccata purgantur, Chriſmate Sanctus Spiritus ſuperfunditur. S. CYRILLUS Hieroſol. Cathech. 3 Myſt. p. 537. Bib. PP. Tom. 4. Corpus quidem iſto viſibili unguento perungitur, anima vero Spiritu Sanctificatur. Vide S. Greg. Naz. orat. in S. Lavacr.

*** SACROSANCT. CP. 1. Can. 7. Novatianos &c recipimus hæreſim anathematizantes, & ſignatos ſive unctos Sancto chriſmate & frontem & oculos, & nares & os & aures. Et ſignantes eos dicimus; ſignaculum doni Spiritus Sancti.

10. De a' kéz fel-vetéſſel adatott Sz. Léleknek belső malaſztiról régieb' bizonyságokat-is hozhatunk-elé: Tertullíánus könyveiben ezeket találjuk: „ Ki-hágván a' Kereſz-„ telő föródőből meg-kenetünk az áldott kenettel... Mi „ rajtunk teſt-ſzerént gördül a' kenet, de lélek-ſzerént haſz-„ nál: valamint a' Kereſztségnek a' tselekedete-is teſt-ſze-„ rént való, holott vizbe merittetünk, de az haſzna lélek-„ ſzerént való: mert bűneinktől fel-ſzabadittatunk.. Tehát, „ úgymond, a' kéz fel-vettetik, melly az áldás-által reánk „ hija és bé-járttattya a' Sz. Lelket. „ * Sz. Tziprianusnak „ levele égy említi erről a' régi ſzokáſt: „ Meg kell azt „ a' ki meg-vagyon Kereſztelve, kenni: hogy magára vé-„ vén a' kenetet, magában tarthaſſa a' Kriſtus malaſztyát. „ Máſutt azt beſzélli; hogy a' Szamaria-bélieknél kéz fel-„ vetéſſel adatott fel a' Sz. Lélek. „ És ez úgymond mi „ nálunk még moſt-is bé-vett ſzokás: mert a' kik az Anya-„ ſzent-egyházban meg-Kereſzteltetnek, az Anya-ſzent-egy-„ ház Elől járóji elejbe vitetnek, hogy a' mi imádságunk, „ és kezünk fel-vetéſe-által Sz. Lelket nyerjenek. „ **

11. De rendes okoskodáſſal akarják az új Meſterek el-ámittani a' vigyáztalan népet! A' Sz. Irás azt bizonyíttya: hogy az Apoſtoli kezek fel-vetéſe Sz. Lelket hozott a' Szamaria-béliekre; emezek azt hirdetik; nem Sz. Lelket; hanem tsak tsuda tételre, és külömb-féle nyelveken-való ſzóllásra adatott erőt. De ez Irás rontás: mert ELŐSZER azok

* TERTUL. L. de Baptiſmo. c. 7. Egreſſi de lavacro perungimur benedicta unctione... In nobis carnaliter currit unctio, ſed ſpiritualiter proficit, quomodo & ipſius Baptiſmi carnalis eſt actus, quod in aqua mergimur, ſed ſpiritualis effectus, quod delictis liberamur. IBID. c. 9 Dehinc manus imponitur, per benedictionem advocans, & invitans Spiritum S. &c.

** S. CYPRIAN. Epiſt. 70. Ungi quoque neceſſe eſt eum, qui baptizatus eſt ut accepto chriſmate id eſt unctione, eſſe unctus DEI, & habere in ſe gratiam Chriſti poſſit. IDEM epiſt. 73. Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, Præpoſitis Eccleſiæ offerantur, ut per noſtram orationem, & manus impoſitionem Spiritum Sanctum conſequantur.

az ajándékok, mellyek el-férhetnek a' gonoſzokban-is, az Irásban Sz. Léleknek ſoha ſe neveztetnek; azok a' tsuda-tételek pedig a' mint Sz. Máté 7. réſzéből által-láthatni, el-lehetnek a' gonoſzokban: Ottan tehát, a'hol az Irás a' Sz. Lélek fel adattatását említi, és a' Szamaria-béliekről beſzél, nem emleget merő tsuda-tételre és próféталlásra ſzolgáló erőt; hanem ollyán ajándékot, melly az embert ſzenté teſzi, vagy a' Szentségben vatsagíttya, és erősíti. MÁSODSZOR a' Sz. Irás az Apoſtolok Tselekedetiben c. 8. a' Szamaria-béliekről beſzélvén örſzör említi a' Sz. Lelket, és azt a' miben az Apoſtoli kéz fel-vetés-által reſzesültek, négyſzer ſzent Léleknek, egyſzer Iſten ajándékának nevezi; egyſzer ſe hijá merő próféталlásra-való erőnek: tsak a' Sz. Iráſt rontya tehát, a' ki nem hiſzi, hogy akkor az adatott-fel a Szamaria-bélieknek, a' mi a' Sz. Lelken egyeneſſen értetik.

12. A' Káthólikus vallásnak igaſsága abból-is ki-tetſzik, a' mit Sz. Péter a' Jerusálemi Gyüleközetben bizonyított az Apoſtoli Tselekedeteknek 15. réſzében 8. és 9. verſében. Itt Péter el-beſzélli: hogy a' felséges Iſten ő reá-bízta a' Pogányok meg-térését, és hogy a' Pogányoknak SZINTÉN ÚGY malaſzt adatott a' meg-térésre, mint a' Z'idóságnak, 's hogy ſok pogány ſzivet meg-tiſztított már a' jó Iſten az hit-által (értsd reá ollyas hit-által melly a' ſzeretet-által múnkálkodik GALAT. 5. 6. ollyas hit-által, melly a' Penitentiá tartáſon, Kereſztségen, és a' Szentségek fel-vételében válik tiſztítóvá) De a' Bérmáláshoz tartozandó bizonyonság még nem ebben áll. Abban a' Gyüleközetben Péter azt-is mondton mondgya: hogy a' ſzivek-vigaſztaló Iſtene meg-téritvén a' Pogányokat, mikor azoknak Sz. Lelket adott, SZINTÉN ÚGY adta nékik a' Sz. Lelket, mint az Apoſtoloknak. * Már ide vigyázás kell.

A'

* ACT. 15. v. 8. 9. Deus illis Spiritum Sanctum ſicut & nobis, & nihil diſcrevit inter nos & illos.

A' Sz. Lélek úgy adatott az Apoſtoloknak, hogy annak fel adattatása őket nem tsak külömb-féle nyelvekkel ékesgetné; hanem hogy a' félékeny halaſzokat bátorságra, a' Kriſtus tagadó Pétért búzgó áhétatos ſzeretetre, a' kételkedő Tamáſt erőſségre, minnyájokat a' Szentségnek öregbedésére emelné; minthogy tehát a' Sz. Lelket a' pogányoknak kéz fel-vetéſſel oſztogaták az Apoſtolok; és a' Sz. Irás bizonysága-ſzerént úgy adattatott azoknak az, mint az Apoſtoloknak; nem tsak prófétállásra vagy e' féle tsuda-tételekre ajándékoztatott nékik. Úgy adatott tehát, hogy annak fel adásával a' belső malaſzt és Szentség nevelésére ſzolgáló ajándékokat-is nyújtana egyetemben a' jó Iſten. Meg-vagyon az a' mit kereſtem. - A' Bérmálás a' Sz. Irásnak és az Anya-ſzent-egyháznak bizonysága-ſzerént valóságos Szentség. És így három már a' Szentség: Kereſztség, Bérmálás, oltári Szentség avagy Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia. Meg-érdemli tehát a' Tridentomi Gyüleközettől az átkot, a' ki azt tagadgya. És így hazúgság egyvégbe az-is: hogy a' kéz fel-vetés merő imádsághoz tartozandó puſzta tzeremónia: mert jóllehet ſokſzor másra-is ſzolgált; de mikor a' Sz. Lélek adattatott-fel véle, úgymint a' Bérmálásban, és a' mint látom az Egyházi rendelésben; akkor ſzent igaz, hogy meg-tagadhatatlan Szentségnek a' jele: holott azért hogy a' vizet másra-is ſzolgáltattyuk, Szentséges haſznát tsak az eretnek tagadgya: nem külömb ember tehát az-is, a' ki a' kéz fel-vetésnek egyéb féle haſznát látván, Szentséges haſznáról, és malaſztot fel-adó erejéről kételkedik.

HATODIK RÉSZ.

REFORMÁLT VALLÁS.

Az utólsó Kenet nem Szentség.

SZENT IRÁS.

1. SZent Jakab Apoſtol levelének 5. réſzében 14. verſében azt javaſollya, hogy a' beteg viteſſe-bé az Anyaſzent-egyház Papjait magához, és imádkozzanak érette meg-kenvén ötet olajjal az Úr nevében: és az hitből-való imádság meg-ſzabadíttya a' beteget, és meg-könnyebbíti ötet az Úr, és ha bűnben léſzen meg-botsáttatnak néki.

2. A' külső tzeremoniához ihol ismét bűnök botsánattyára ſzolgáló malaſzt igértetik; de azt oda tsak a' malaſzt Úra köthette: ezt az igéretet tehát a' Sz. Lélek-által meg-világosíttatott Apoſtol nem magából, hanem az Úr rendeléséből tette, 's ezt a' levelet a' Zidóság 12. nemzetségének írván (c. 1. v. 1.) ha új ſzokáſt akart vólna bé-vezetni azt tudtokra adta volna, hogy meg-ne ütköznének. Nem ő tőle ſzármazott az tehát; hanem a' kőſségnek tsak eſzébe juttatá a' haſznát.

3. Innotzentius ezen neven első Romai ſzent életü Pápa ki 402. eſztendőben tétetett Fő Püſpökké, Szentségnek nevezi az útólsó kenetet, és igy ſzóll Detzentius Püſpökhöz irván: „Minthogy arról kértél tőlem tanátsot, a' mi Sz. Ja„ kab levelében irva vagyon. Ha valaki beteg közöttetek, „ hija a' Papokat... Igen-is a' Püſpök mikor valakit érde„ mesnek lát arra: hogy maga ſzemélye-ſzerént látogaſſa„ meg ötet, 's azt maga áldgya, maga kennye-meg a' ke„ nettel; bátran meg-tselekedheti: mint-hogy a' kenet ké„ ſzítéſe-is hozzá tartozandó: mert azokra aztat ünteni, kik

„ a'

„ a' (nyilván-való) penitentzia-tartás-alá vannak vetve, „ non lehet: holott az-is SZENTSÉG. A' kiknek tehát egyéb „ Szentséget fel nem ſzokás adni, hogy hogy adathatnék-„ fel más egy Szentség? „ * Aranyſzáju Szent János-is azt bizonyittya a' Papságról irt hatodik könyvében: hogy a' Papnak nem tsak akkor vagyon a' bűnök botsánattyára hatalma, mikor Kereſztel, hanem akkor-is, mikor Sz. Jakab ſzavait követvén kenettel lát a' beteghez. ** Régi bizonyság mind a' kettő, és ebből észre-veſzszük az Anya-ſzent-egyháznak régi vallását és ſzokását.

4. De térjünk a' Sz. Irásra-viſza. Sz. Jakab Apoſtol levelében a' beteg emberről vagyon a' beſzéd. Ott a' beteg embernek nem tsak gyógyúlás igértetik, ha lelki haſznára fog lenni; hanem ollyas ſzentelő malaſzt-is, melly a' bűnt meg-botsáttya, ha talál; ha nem talál, tehát a' Szentséget neveli. Láttyuk mind a' Deák mind a' Görög Anya-ſzent-egyháznak régi és moſtani példájából, hogy az a' jel, mellyel az említett malaſzt fel adatik még ki nem fogyott; minden meg vagyon tehát ottan, a' mi a' Szentséghez tartozandó. Akár mikor rendelte tehát azt az Úr; tsak valóságos Szentség az utólsó kenet. Azomban hihető, hogy Sz. Márk hatodik réſzében nem erről az útólsó Kenetről vagyon tellyeſséggel a' beſzéd: mert amaz tsak gyógyíttáſſal; emez mindenkor bűn botsátó malaſztal jár. Igaz, hogy

* INNOCENTIUS. I. PP. Epiſt. ad Decent. Eugub. Ep. Quoniam de hoc conſulere voluit dilectio tua, quod in beati Jacobi epiſtola conſcriptum eſt: ſi infirmus in vobis aliquis eſt, vocet Presbyteros... Cæterum ſi Epiſcopus poteſt, aut dignum ducit, aliquem a ſe viſitandum, & benedicere, & tangere chriſmate, ſine cunctatione poteſt, cujus eſt ipſum chriſma conficere.. Nam pœnitentibus illud infundi non poteſt, quia genus eſt Sacramenti. Nam quibus RELIQUA SACRAMENTA negantur, quomodo UNUM GENUS putatur poſſe concedi?

** S. CHRYSOST. L. 6. De Sacerd. Sacerdotes nos in æternam (vitam) generant... Neque enim ſolum cum nos regenerant, ſed etiam poſtea remittendorum peccatorum poteſtatem obtinent. Infirmatur inquit, inter vos aliquis, accerſat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum &c.

hogy amnonét-is kérnek némellyek bizonyságat; de Sz. Jakab leveléből leg-hathatoſſab' bizonyságat veſzünk.

5. Itt tsak azt az egy bakot nyúzzák az ellenkezők: hogy Sz. Jakab egyedül az ő idejében élő embereknek irá ezeket. De hogy az igaſság-ſzerető ember, ki az Úr Jesus kegyeſségének hirét hallá, ezt magával el-hiteſſe; lehetetlen: bő kezü az Ur Iſten, 's tellyeſek annak a' múnkáji. Más az: hogy azoknak igéri a' Kenetnek, és a' véle-járó imádſágnak haſznát Sz. Jakab, a' kiknek az igéretelőtt lévő verſekben így beſzélle: JAC. 5. v. 13. ſzomorkodiké valaki közülletek? imádkozzék: tsendeſz ſzivel vagyon-e'? énekellyen. Beteg-é valaki közülletek? vigye-bé az Egyházi ſzólgákat, és imádkozzannak érette, meg-kenvén őtet olajjal az Úr nevében. Látode', hogy éppen egy húron pendül itt az egéſz beſzéd. Az eleje minnyájúnknak ſzóll; minnyájunknak ſzóll tehát a' vége-is. És így a' lelki tiſztitásra ſzolgáló útólsó kenet Szentsége meg vagyon még az Anya-ſzent-egyházban.

6. Miért mondgya tehát Sz. Jakab hogy az az imádság ſegiti a' beteget, melly a' kenettel jár? Azért, mert holott az a' kenet és az az imádság egy Szentséghez tartozandó; valamint mikor azt mondgya az Irás, hogy az Apoſtoli kezek fel-vetésével Sz Lélek adatik, ki nem rekeſzti az ott mondatott ſzent igéknek egygyütt járó haſznát, ſzintén úgy itt-is az imádság haſznát emlegetvén, minthogy az az imádság ottan kenettel jár, a' mit egyikről meg-magyaráz, azt az oda kaptsolt társáról-is érti.

7. Úgy de a' Káthólikuſok nem Egyházi ſzolgákat, hanem tsak Egyházi ſzolgát hinak-bé a' kenet fel-adásra! Úgy vagyon, mert valamint mikor azt mondgya az Ur az Apoſtoloknak, hogy mennyenek, 'S Kereſztellyenek; nem parantsolá: hogy valamennyi Apoſtol mind jelen légyen, mikor valaki a' Kereſztséghez járúl; ſzintén úgy itt ſe parantsolá azt a' mit a' Kálviniſták kévánnának. Nem illik

a'

a' Sz. Iráſſal hánkolódni; 's mikor Sz. Iráſt mutatunk, más felé ugrani.

HETEDIK RÉSZ.

REFORMÁLT VALLÁS.

Az Egy-házi-Rend nem Szentség.

SZENT IRÁS.

1. AZ Apoſtolok Tselekedetiben azt olvaſſuk a' 14 réſznek 20 és egyéb' verſciben, hogy Pál, és Barnabás Liſtrát, Ikoniumot, és Antiokiát megjárván kéz fel-vetéſſel rendelt Egyházanként Papokat vagy Presbitereket. (Khirotonéo) melly az Irásnak ezen versében találtatik: görög ſzó és annyit téſzen a' mennyit e' magyar ſzózatok, tudni-illik: Kéz fel-vetéſſel rendelek. Sz. Pál Apoſtolnak Timoſeushoz írt 2. lev. 1. réſzében. 6. 7. 8. e' képpen beſzél: Intlek téged: hogy gerjeſzd-fel az Iſten malaſztyát, melly benned vagyon az én kezeimnek reád tévéſe-által.

2. Ezeket a' Sz. Irás adgya elômbe, és ELÔSZER azt tanítya: hogy azok az Egyházi ſzolgák avagy Presbiterek, és Papok, a' kik arra Apoſtoli hatalommal rendeltetnek. Így tétettek ollyas Papokká azok, kik a' Liſtraiak, Ikoniuſok, és az Antiokenuſok ſzámára válaſztattak: mert azokat Pál és Barnabás rendelé: így tétettek azok kiket a' Krétaiak ſzámára válaſztott és rendelt Titus Sz. Pál Apoſtol parantsolattya-ſzerént. TIT. 1. 5. Maga Titus-is e' képpen jutott arra a' tiſztre. Ezt ſenki ſem tagadhattya; hogy hogy állíthattya tehát valaki azt valóságos Egyházi Presbiternek és Papnak, a' ki az Apoſtoloktól rendeltetett ſze-

mélyre nem mutathat úgy, hogy meg-mutathaſſa attól èredett válaſztatását, és rendeltetését? Eſzembe jut itten Tertulliánus mondáſa. * Máſodſzor az Irás itten arra tanit bennünket: hogy nem csak arra ſzolgált a' kéz fel-vetés: hogy a' ſzent Lelket a' köz népre ſzállitsa a' Bermáláskor; a' mint a' Szamariá-bélieken példánk-vagyon; hanem arra-is: hogy az-által az Apoſtolok, és az Apoſtolok helytartóji Egyh' zokonként Presbitereket válaſzſzanak, 's rendellyenek. Így rendeltetett Timóteus 2. TIM. 1. 6. Így amazok, kikről az Apoſt. Tseleked. 14. réſzéből 20 verséből eléb' emlékeztem: így rendeltettek azok, kiket arra a' Tiſztre Titus és Timóteus valaſztott: mert valamint Titusnak azt parantsolá Sz. Pál Apoſtol: hogy ollyas Presbitereket rendellyen; TIT. 1. 5. ſzintén ugy Timóteusnak-is azt hagyá-meg, hogy a' kezeit hamar ſenkire ſe veſſe. 1. TIMOTH. 5. 22. A' kéz fel-vetés tehát ollyas külső jel, mellyel Egyházi ſzolgák avagy Presbiterek és egyebek rendeltetnek: mert a' Diákonuſok-is igy vette'k fel az hatalmat. És igy csak azokat lehet ismérni a' Sz. Irásban emléttetett Presbitereknek avagy Véneknek kik az Apoſtoli kezek fel-vetéſe-által rendeltetnek. Ide tartozandó az Apoſtolok Tselekedetinek 13. réſzében a' 2. és 3. vers-is. Ezeket a' Káthólikuſok Papoknak hiják, deákul úgy a' mint az Irás hija Sacerdotes, görögül Presbiterek. Az illyen rendeléſſel hatalom adatik: erről ſenki ſe kételkedik a' mint utób'-is ki fog tetſzeni.

3. De azzal belső malaſzt-is ſzáll az úgy rendelt ſzemélyre, 's azt-is az Irás bizonyittya; sőt azon kívül-is tudgyuk azt, hogy ha valakit Iſten ő Sz. Felsége valami nagy hivatalra válaſzt, meg-áldgya azt annak végbe vitelére-való malaſztal-is, vagy ahoz a' malaſzthoz való juſſal; az Anya-ſzent-egyház Páſztorit pedig a' mint a' Püſpökiben példánk vagyon

* TERTULL. De Præſcript. Pag. 397. Teſsék fel-tekéntení az első Könyvnek első réſzére. §. 5.

vagyon, arra a' nagy tiſztre és hivatalyra a' Szent Lélek Iſten emeli; holott irva vagyon: hogy a' Püſpököket az Anya-ſzent egyház vezérlésére a' Sz. Lélek Iſten teſzi; ACT. 19. 28. Az illyen vezérlésre és hivatalyra emeltetett ſzemélyek tehát a' jó vezérlésre ſzolgáló malaſztal meg-áldottnak az Iſtentől. Hallyuk mit mond Sz. Pál Timóteushoz irt 2. levelének 1. réſzében. Intlek téged (Timóteushoz beſzéll) intlek téged: hogy fel-gerjezd az Iſten malaſztyát, melly benned vagyon az én kezemnek reád vetéſe, vagy reád tétele-által: mert nem adta nékünk az Iſten a' félelemnek, hanem az erőnek, és ſzeretetnek, és józanságnak lelkét. Itt arról a' malaſztról melly Timoteusnak Pál keze reá vetéſe-által fel-adatott, azt bizonyíttya a' Sz. Irás: hogy az a' malaſzt nem merő külső hanem belső ajándék: mert így ſzóll: BENNED VAGYON. Továbbá: azért kellett Timoteusnak magában azt a' malaſztot fel-gerjeſzteni: mert nem adatott az a' malaſzt haſzontalan: hogy annak fel-adáſa-után-is félékeny, és lankadt ſzíve légyen Timoteusnak; hanem úgy adatott-fel, hogy a' lelket erősítse, és buzgó ſzeretetre ſegítsé: mert nem adta úgy-mond nékünk az Iſten a' félelemnek lelkét, hanem az erőnek, és ſzeretetnek és józanságnak a' lelkét: az a' Kárisma avagy az a' malaſzt tehát melly Timoteusnak Pál keze fel-vetéſe-által fel-adatott nem merő prófétállásra ſzolgáló külső ajándék vólt; hanem ollyas belső malaſzt vala, melly a' léleknek belső erősödésére, ſzeretetére, és józanságára ſzolgált, melly a' kéz fel-vetéſſel Páſztorrá, lelki vezérré, Presbiterré, Pappá tette Timoteuſt és az ő hivatallyának végbe-vitelére belső lelki erővel, jozansággal, és ſzeretettel meg-áldotta: tsak az, hogy azt gerjeſzteni kellett: mert ſzabad az akarat; ha ezer malaſzt ſzáll-is reá. Ne tekeregj ſzegény lelkem! ihol Szentséghez tartozandó külső jel a' kéz fel-vetés: mellyel az Apoſtolok idejetől fogva egéſz eddig mindenkor Papi ſzeméllyeket vólt ſzokás elé-állitani, avagy rendelni. Ihol az Irás bizonysága-ſzerént ezzel a' kéz fel-vetéſſel malaſzt is adatik-fel a' lélek

erősödésére, józanságára, szeretetére: az illyen malasztot az illyen (magában) meg-vetendő jelhez csak a' malaszt Ura köthette: a' Papi rendelés tehát, avagy az a' jel, az a' kéz fel-vetés, mellyel az Anya-szent-egyház számára Presbiterek rendeltetnek, Krisztustól malasztal meg-áldatott egy jel, és valóságos Szentség. Azomban a' Reformált Miniſterek, való, hogy nem Anya-szent-egyház Presbiterjei, nem Papok, nem Püspökök nem valóságos Egyházi Pásztorok: mert azokra nem azok tették kezeiket, kik az Apostoloktól rendre származtak, és eredtek, nem azok: kiket a' Sz. Lélek tett az Anya-szent-egyház vezerlésére. Tertullianus mondásáról elnem kell feletkeznem.

4. Az Anya-szent-egyházban kéz fel-vetéssel szoktak rendeltetni a' Papi méltóságra az Apostolok ideje után-is mindenkor az arra választot személlyek. Tudta azt Sz. Tziprianus idejében Novátzianus, hogy: ha az Apostolok hely tartójinak, a' Püspököknek kezek fel vetése-által magát megnem ordináltattya, 's fel nem szentelteti; tudta, hogy egyházi Pásztornak senki se fogja ismérni: azért tehát, a' mint Eusebius beszélli, három együgyü Püspököt meg részegitvén arra vett: hogy kezeket reá tennék. * Tudta Sz. Efrem, hogy ezzel a' kéz fel-vetéssel nem csak hatalom; hanem belső Szentséges malaszt-is adatik az ugy fel-szentelt személynek, és azért kiált vala fel e' képpen: „Ó ki-mondhatatlan hatalom! melly mi BENNÜNK méltóztatott lakni a' „ Papi Sz. Kezek reánk vetése által.„ ** Meg-nem változik ugyan az illyen fel-szentelt személly, úgy-mond Nisszei Sz. Gergelly, az ő külső tekéntetiben; de bizonyos látha„ tatlan erő, és malaszt-által lelke jobb' állapotra for„ dúl.„

---

* EUSEBIUS L. 6. Hist. c. 42. Tres Episcopos homines agrestes ac simpliciſſimos jam temulentos violenter per manus impoſitionem (χειροτονίαις) Episcopatum sibi tribuere coëgit.

** S. EPHREM De Sacerdotio. Pag. 2. Colon. 1616. O poteſtas ineffabilis! quæ in nobis digna eſt habitare per impoſitionem manuum Sacrarum Sacerdotum.

„ dúl.„ * Urunk olly jel-által adta-fel a' Papi hatalmat az Apoſtoloknak, a' mi némû néki tetſzett; az Apoſtolok azt kéz fel vetéſſel oſztogatták, az meg vagyon bizonyitva: ha Urunktól arra parantsolatot nem vettek vólna, azt nem tselekedték vólna. Ezt a' Papságra-való Rendeléſt Sz. Ágoſton Doktor, egyik könyvének két réſzetskejében majd tizſzer hija SZENTSÉGNEK: Ezt a' Papi Rendeltetéſt SZINTEN úgy valóságos Szentségnek vallya, mint a' Kereſztség Szentségét; sőt azt-is mondton mondgya: hogy arról, ha tudnillik a' Papságra-való rendeltetés valóságos Szentsége nem-é; SENKI SE kételkedik, Szentségnek vallyák azt mindnyájan, Sz. Ágoſton Doktor pedig nem hazudott: valóságos Szentségnek vallotta tehát Sz. Ágoſton Doktorral a' Papi Rendeléſt akkor az egéſz világon el-ſzéllyedett Anya-ſzent-egyház. Hallyuk tulajdon ſzavait: A' Donatiſtákkal vetekedvén igy beſzéll: „Magyarázzák-meg magok a' Donati„ ſták: miképpen légyen az léhetséges: hogy a' Kereſztség „ Szentségét el-nem veſztheti az ember, és a' Papi rendelés „ Szentségét ellenben el-veſztheti? Mert ha ez mind a' kettő „ Szentség, a' miről ſenki ſe kételkedik, amazt miért nem „ veſzti-el az ember, és ezt miért veſzti-el? ſem emennek „ ſem amannak a' Szentségnek ſem kell gyalázattyára len„ nünk, egyik Szentségre ſem kell valami illetlent fog„ nunk.„ ** És igy mind a' Szent Irásnak, mind a' régi Anya-ſzent-egyháznak bizonyſága-ſzerént öt már eddig a' Szentség: Kereſztség, Bérmálás, Oltári Szentség, utolsó Kenet, Egyházi Rendelés.

* S. GREGOR. Nyſſen. Orat. De Baptiſmo. Eadem vis verbi etiam Sacerdotem auguſtum, & honorandum facit... quamvis nihil vel corpore vel forma mutatus, ſed quod ad ſpeciem externam attinet ille ſit qui erat, inviſibili quadam vi ac gratia inviſibilem animam in melius transformatam gerens.

** S. AUGUSTIN. L. 2. contra Parmenianum. c. 13. Ipſi explicent, quomodo SACRAMENTUM Baptizati non poſſit amitti, & SACRAMENTUM ordinati poſſit amitti. Si enim utrumque SACRAMENTUM eſt, Quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? neutri SACRAMENTO injuria facienda eſt. Vide Libr. 1. De Baptiſmo. c. 1.

NYÓLTZADIK RÉSZ.

REFORMÁLT VALLÁS.

Az Házaſság nem Szentség.

SZENT IRÁS.

1. SZ. Pál az Eſeſzuſiakhoz írt lev. 5. réſzében 32. verſében az Házaſságot nagy miſztériumnak avagy nagy Szentségnek hija. Igaz, hogy az a' ſzó TITKOT-is jelent de itt az a' TITOK, az a' miſzstérion valóságos új Tzeſtamentomi Szentséget jelent; sőt nem is érdemlené-meg a' titok nevet, ha tsak merő holtig-való társaság-vólna. De ſzóllyunk méllyebben a' dologhoz.

2. Ez-ellen a' Szentség-ellen így törekednek a' Reformátuſok. Az házaſság öſzve nem fér a' Papsággal a' Katholikuſoknál; az házaſság tehát nem Szentség. Erre elől-ſzer azt felelhetni: nem igaz, hogy öſzve nem fér: mert a' görög réſzü igaz Ekleſiákban-is öſzve-fér; tsak az, hogy az Anya-ſzent-egyháznak deákos réſzében a' ſok akadálymiatt tilalmas: mert a' tekéleteſségnek felsőb réſzére igyekezvén, úgy kell nékik ahoz látni: hogy ſzivek el ne oſzollyék. Sz. Pál régen meg-mondá: hogy a' kinek házas társa vagyon, fel vagyon annak a' ſzive oſztva. Ugyan azért a' mint Origenes bizonyittya, az Anya-ſzent-egyház elején a' tekéletes Papok nem házaſodtak. * Azomban azt

* ORIGENES L. 7. in Celſum. Pag. 367. S. Mauri. Simul atque JESU diſciplinam amplexi ſe DEO commiſerunt, tantum ab obſcœnitate, & impudicitia & omni venerearum voluptatum dedecore abſuni, ut MORE PERFECTORUM SACERDOTUM, qui ab omni coitu abſtinent, multi eorum ſe omni ex parte puros præſtent, nedum cum fœminis rem habeant. SIMILIA

azt kérdik továbbá a' Pártosok: az házaſság akkor válik-e' Szentséggé, mikor a' két ſzív öſzve-adattatik eleinten örökös társaságra? Akkor igen-is ó Atyafiak! mert akkor már meg-vagyon az hatalom fel-adása: elegendő-képpen jelentetik azzal a' juſſal az, a' mit ez a' Szentség jelent. Lombárdi Pétert és több' e' félieket haſzontalan emlegetik a' Reformátuſok: mert a' Káthólikuſok tanításában nem arra kell vigyázni: mit mondott Lombárdi, vagy Durándus, vagy Grátziánus; hanem mit végezett a' közönséges Gyülekezet, 's mire tanít a' közönséges Anya-ſzent-egyház. Azomban az való, a' mit Sz. Ambrus Püſpök mondott: hogy nem a' virág le-veréſe teſzi az házaſságot; hanem az házaſsághoz tartozandó alkú. * Az alkú-után pedig egyes ſzivel a' ſzüzeséget-is meg-tarthattyák az házaſok, és így ſzüzek-is, házaſok-is lehetnek egyetemben. Vannak az Anya-ſzent-egyházban ennek ditséretes példáji, és első itt-is a' ſzüz Mária Kriſtus Annya. A' ki Gratziánuſt, és Lombárdit forgattya, nézze-meg eléb, ha a' Sz. Atyák igéjét jól adgyák-e' elé. Leo Pápa igéjében gántsot felejtett mind a' kettő.

3. De a' Pápiſták tiſztátalanságnak mondgyák az házaſságat? Nem igaz: mert ditsérik. Szirítzius P. ha azt tiltya, csak annak tiltya, a' ki a' régi tekéletes Papok, és ſzüzek példáját követvén, a' nőtelenségre állott, 's esküvéſſel igéré az Iſtennek a' ſzüzeséget. Az ó Teſtamentomi Házaſság akár jelenté Kriſtusnak az Anya-ſzent-egyházhoz való álhatatos ſzeretetét, akár nem; az új Teſtamentomi azt bizonyoſon jelenti, és a' mint a' Sz. Irásban

látom,

MILIA habet Origenes L. 1. contra Celſum p. 204. §. 16. VIDE SPENCERUM in Notis ad L. 1. Origen. citatum, ubi colligit teſtimonia in hanc rem ex Juſtin. Apolog. 2. Athenagora Legat pro Chriſtian. Tertullian. Apolog. c. 9. &c. Minutio in Octavio. Lactant. L. 6. 23. Euſeb. 1. Demonſtr. 9. Orig. hom. 6. in Num. Clem Alex. Strom. 3.

* S. AMBROS. De Inſtit. Virgin. c. 6. Non defloratio Virginitatis facit conjugium, ſed pactio conjugalis.

látom, malaſztot hoz az öſzve-adott ſzeméllyekre. Úgy de a' Szentség nem egyéb', hanem a' Kriſtus igéretinek petséttye! Nem igaz: mert a' mint már eddig tartott elmélkedéſeimben által-láttam, a' Szentség nem petsét; hanem az Urnak a' malaſzt fel-adására rendeltetett e'ſzköze.

4. Az Házaſság-is ollyan eſzköz: mert az házaſság elöſzör JEL: holott Kriſtus Urunknak az Anya-ſzent-egyházzal lévö egyeſségét jelenti. Ez a' jel nem puſzta jel; hanem Szentséges jel, söt a' Szentség fel-adására rendeltett jel: mert valamint a' Kriſtusnak az Anya-ſzent-egyházzal lévö egyeſsége azt tselekſzi, hogy az Anya-ſzent-egyház ſzint úgy uſzſzék a' ſok malaſztban, melly-által ſzenté, és Kriſtus kedvesévé tételsék; ſzintén úgy az házaſság-is, minthogy a' Kriſtus egyeſségét, és az Anya-ſzent-egyházhoz kaptsolt ſzeretetét jelenti; azt tselekſzi, vagy azt hozza magával, hogy az házaſokban meg-légyenek azok a' malaſztok, mellyek-által Kriſtuſſal, és magok-közt meg-egyesüllyenek: mert az okos ember tsak el-hitetheti magával: hogy mivel az Iſten a' férfiat és az Aſzſzonyt arra a' végre kaptsollya-öſzve: hogy a' Kriſtusnak az Anya-ſzent-egyházhoz kaptsolt ſzivét jelentsék; minden bizonnyal ád-is nékik egyetemben ollyan malaſztot, mellyel érdemeſſen, 's illendö képpen jelenteſsék az az emlétett ſzeretet; méltán, érdemeſſen, illendö képpen nem jelentené az házaſság Urunknak az Anya-ſzent-egyházhoz lévö ſzeretetét, ha az házaſság malaſztot nem hozna az házaſokra. Hoz tehát olly malaſztot. Máſodſzor az Eſeſuſiakhoz irt levél azt bizonyittya az ötödik réſzben: hogy mi mind tagjai vagyunk a' Kriſtusnak: folly tehát a' mi Fejünkből a' Kriſtusból mi reánk élleſztö malaſzt. Minthogy tehát az házaſok-is tagjai a' Kriſtusnak és nem akarminémü tagjai; hanem ſzeretetének jelentö tagjai az ö házaſságok-által; folly minden bizonnyal Kriſtusból úgymint fejekből reájok-is malaſzt.

5. Hallyuk

5. Hallyuk a' régi bizonyságat: Sz. Ambrus Püſpök azt tanittya: hogy az házaſság-törő az Iſten-ellen vétkezik, annak az ő törvénnyét által-hágja, és malaſztyát el-tékozollya, és a' mennyei SZENTSÉGNEK társaſágát el-veſzti. * Sz. Ágoſton Doktor így beſzéll: A' mieink menyegzőjében többet ér a' Szentségnek SZENTSÉGE, mint ſem az Anyai méhének termékenysége. ** Máſutt igy ſzoll: A' Kereſztényeknél az Házaſság SZENTSÉG. *** És továbbá: Az Anya-ſzent-egyházban úgy-mond: az házaſságnak nem csak köteles álhatatoſsága ditsértetik; hanem a' Szakramentuma avagy Szentsége-is. ****

KILENTZEDIK RÉSZ.

REFORMÁLT VALLÁS.

A' Penitentzia-tartás nem Szentség.

SZENT IRÁS.

1. SZántszándékkal hallaſztám ennek a' Szentségnek megtekéngetését hátráb' a' többinél: mert itt mulatnom kell. Az Irás tehát így ſzóll Sz. János Evan-

* S. AMBROS. L. 1. De Abraham. c. 7. Qui alienum torum polluit, peccat in DEUM, cujus legem violet, gratiam ſolvat; & quia in DEUM peccat, SACRAMENTI Cæleſtis amittit conſortium.

** S. AUGUSTIN. L. De Bono Conjugali. c. 18. Sacramentum nuptiarum ſingularum ſignificat. . . In noſtrarum quippe nuptiis plus valet SANCTITAS SACRAMENTI, quam fœcunditas uteri.

*** IBID. c. 24. Bonum nuptiarum per omnes gentes atque homines in cauſa generandi eſt, & in fide caſtitatis. Quod autem ad populum DEI pertinet, etiam in SANCTITATE SACRAMENTI.

**** IDEM I. De Fide & operibus c. 7. In Eccleſia nuptiarum non ſolum vinculum, ſed etiam SACRAMENTUM commendatur.

gelſomának 20dik réſzében: Ezeket midőn mondotta vólna, reájok lehelle; és monda nékik: Vegyétek a' Sz Lelket: a' kiknek bűnöket meg-botsáttyátok, meg-botsáttatnak nékik: és a' kiknek meg-tartyátok, meg-vannak tartva.

2. Ezekkel a' ſzent igékkel Urunk hatalmat ád az Apoſtoloknak és az Apoſtolok hely-tartójinak a' bűn meg-botsáttására, és meg-maraſztására. De ugye arra nékik hatalmat nem adott, hogy igaſságtalanúl éllyenek ezzel az hatalommal? áz az: arra hatalmat nékik nem adott, hogy oldozzanak-fel akármi-némű bűnt, akár kellyen azt-e oſztán oldani akár nem. Ki-kell tehát előſzör mutatni a' bűnt: hogy amazok tudgyák; mihez kelleſsék magokat alkalmaztatni? mert míg a' bűnös ember maga magára egyenként ki nem vallya az ő bűneit; az Apoſtol vagy az Apoſtoli hatalomnak hely tartója, a' Gyóntató Atya, nem tudhattya, oldozni kelleſsék e' azt a' lelket, vagy ellenben meg kellyen-e' még hadni és maraſztani azt az úndok vétket rajta: hatalma vagyon minda' kettőre; tsak azt kivánnya tőle az emberi okoſság, és az Iſten igaſsága; hogy igaſság-ſzerént bánnyék hatalmával. Szent igaz tehát, hogy az, a' ki az Apoſtol elejbe vagy annak hely tartójához a' fel-ſzentelt Paphoz járul bűne fel-oldozáſa-kedvéért; köteles arra: hogy bűneit egyenként ki-vallya: hogy a' Pap tudgya: oldozni kelleſsék-e' azt az igaſság törvénnye-ſzerént, vagy a' laſſu gyógyítás kedvéért még a' lelken maraſztani? hogy fájjon, és ezután ne légyen olly bátor a' bűnös ember ſzíve az ollyan fertelmeſségre. Ezeket nem tagadhattya; a' ki a' Sz. Iráſt Iſten ſzavának lenni iſméri.

3. Ezt a' töredelmes vallást a' bűnnek Fel-oldozáſával együtt, PENITENTZIA-TARTÁS-SZENTSÉGÉNEK nevezik a' Káthólikuſok. Ezt a' fel-oldozáſt ezt a' töredelmes vallást KRISTUS RENDELÉ, és ugyan azt ſzemlélém moſt a' Sz. Irásban. Úgy! de a' Szentséghez érezhetendő jel kívántatik! úgy vagyon; de az a' jel meg-vagyon itt-is: mert

ÉREZ-

ÉREZHETENDŐ JEL itt mind a' fel-oldás mind a' töredelmes vallás avagy a' gyónas. Hogy pedig ezt a' jelet szemeinkkel-is lássuk; hol vagyon az a' Sz. Irásban parantsolva? A' jelentő szerszámnak a' terméſzete nem hoz egyebet magával; hanem hogy jelentsen valamit; akár ostán füleinkel vegyük észre jelentését, akár szemeinkel. Ez a' töredelmes vallás és oldozás BŰNÜNK BOTSÁNATTYÁVAL JÁR: mert a' kiknek bűnöket meg-botsáttyátok, meg-botsáttatnak nékik, úgymond édes Üdvözitőnk. Továbbá, hogy ezt a' botsánatot az Apoſtolok fel-adgyák, 's mi azért a' fel-adásért hozzájok járullyunk; azt-is az Ur parantsollya: mert tartozunk lelkünkre vigyázni. Minthogy tehát azokra bizta Kriſtus az oldás hatalmát; tartozunk az Ur rendeléſe-szerént az oldásért hozzájok járúlni, és így tartozunk büneinket elöttök meg-vallani. Következendő képpen: a' Penitentzia-tartás Kriſtuſtól rendeltetett érezhetendő jel, melly-által bününk botsánattyát nyerjük, 's VALÓSÁGOS új Teſtamentomi Szentség. Nem kell már azon aggódnom: holl itt a' malaſzt igérete? mert tudom: hogy a' bűn malaſztal botsáttatik-meg.

4. A' Káthoſikuſokra ſokat fog Kálvinus. Előſzer nem igaz: hogy azoknak nintsen gondjok a' belső újjúlásra; sőt ezzel a' töredelmes vallással éppen arra az újjulásra tzéloznak. Nem igaz: hogy azon törődnek a' Káthoſikuſok; ha egyik halálos vétek meg-botsáttatik-é a' máſik-nélkül? mert azt tanittyák mindenütt Sz. Ágoſton Doktortal: hogy feles botsánatot várni az igaz Iſtentől, merő hitetlenség. * Azon sem aggódnak: ha lehet-é az halálos vétekért penitentziát többször-is tartani? mert azt vallyák minnyájan, hogy lehet. Azis az ő tanitáſok: hogy az Urtól reánk ereſztett büntetéſeknek békeſséges türésével a' meg-botsátott bünnek meg-érdemlett oſtorit meg-lehet fogyaſztani, 's egyik türésével a' máſikat el-lehet kerülni. Mert az bizonyos: hogy az Ur,

* S. AUGUSTIN. L. de Ver. & falſa pœnit.

magát a' bűnt meg-botsátván, el-nem enged egyvégbe minden büntetést. Dávidnak azt mondá Nátán Próféta: az Úr által-tette bűnödet (a' lelkedről) meg-botsátotta már vétkeidet; de a' kedves gyermeked az oda lészen, meg-hal. * Észre vette ezt Kálvinus egykor maga-is, és azért irá: 3. INST. 3. §. 15. Lehetetlen: hogy az Úr sanyarú itéletétől meg-ijedett lélek, maga magát penitentzia tartás kedvéért ne kinozza. Az sem igaz: hogy tsak az apró vétkek számára engednek a' Kátholikusok penitentzia-tartást; vagy hogy az ember érdemire hárittyák a' bűn botsánattyát. Hibáz akkor-is, mikor azt mondgya Kálvinus: hogy lehetetlenséget kivánnak a' Kátholikusok: midőn a' bűnnek elé-számlálását kivánnyák: mert tsak annyi vétekről várnak valást, a' mennyi a' betsületes gondolkodás-után ezébe jút az embernek. A' sem igaz: hogy a' töredelmeséggel igen zaklattyák az embert: lám észre-veheti minden Jámbor: hogy nem igen irtóznak a' gyónástól a' Kátholikusok; söt örömest többször-is gyónnak egy esztendő-alatt; nóha a' ki futtatott régi parantsolat-szerént tsak egyszer tartóznának véle. Tsak el-hitetheti magával az okos ember: hogy a' lelki ismeret martzangolásának nem lehet azt mondani, a' mire az egész világ olly jó izüen el-járt mind a' nap-keleti mind a' nap-nyugotti Anya-szent-egyházban mindenütt egész addig; mig az új penitentziának kényes Mesteri elé-nem ugrottak. 'S hát ha olly jó izű, hogy hogy nevezik azt penitentziának? hallyátoke! ollyan az a' Szentség: mint Ezekiel Prófétának a' nagy könyve, melly akkor lett jó ézüvé, mikor azt megötte. Keserü az orvoság; de jo ézű, mikor az egészséget helyre hozá.

5. Azomban arra mit felellyek, mikor azt mondgyà valaki: hogy a' Keresztség, és a' Penitentzia tsak egy Szentség. Azt felelem: hogy nem igaz: mert azt

* 2. REG. vel SAM. 12. v. 11. 12. 13. 14.

azt ſoha ſe bizonyittya a' Szent Irás, ez egy; más az: hogy bún botsánattyát és így bún botsátó malaſztot igért, és adott az Ur mind a' Kereſztségnek, mind a' Fel-oldásnak jeléhez: mert mint-hogy más féle jel a' viz, másféle jel a' Fel-oldozó ſzó, és ismét másféle jel a' kenyér- és bor-ſzin; valamint más féle Szentség az Ur vatsorája, ſzintén úgy más féle Szentség a' Kereſztség-is, és a' Penitentzia tartás. Sz. Ágoſton Doktor pedig mikor a' Kereſztség munkájának mondá lenni az utóbbi vétkek fel-oldását tsak azt akará jelenteni: hogy tsak az veſzi-fel lelke haſznára az Anya-ſzent-egyház Szentségeit, úgy mint a' Penitentzia tartásnak és egyeb' jeleknek Szentségét, a' ki már meg vagyon Kereſztelve; mert a' Kereſztség ajtaja az Anya-ſzent-egyháznak, és az Anya-ſzent-egyház tárházának. Hallyuk tulajdon igéjét! Nem úgy botsáttatik meg a'bún, mint-ha valahányſzor vétkezik az ember, annyiſzor újjonnan meg kellenék néki Kereſztelteni; hanem úgy kell a' dolgot érteni úgymond: hogy az egyſzer fel-vett Kereſztség-által ki-nyeri az ember mind elébbeni mind útóbbi büneinek botsánattyát. De hogy itt Református módra ne gondolkodgyunk, illy okát adgya mondásának: mert mit haſználna a' Kereſztség-előtt (az öregeknek) a' penitentzia tartás, ha az után meg nem Kereſzteltetnének, és mit haſznalná azután-is a' penitentzia tartás, ha a' Kereſztséget fel nem vettük volna már annak előtte Tsak azt akará tehát mondani: hogy haſznál a' penitentzia tartásnak haſznára a' Kereſztség; de úgy, mint az ajtónak meg-nyitáſa arra, hogy azon bé-menvén Urunk elejbe járulhaſſunk. És hogy ſemmi ketség ſe maradjon: hallyuk Bonifátziushzz mit ír ugyan azon Sz. Doktor! ſzavai így vannak: „ Kriſtusnak egyſzer ki-nyert malaſzttyát a' kisded „ el nem veſzti, ha tulajdon Iſtentelenségével idő jártával „ olly gonoſzſzá nem válik. Mert ugyan-is akkor már né- „ ki tulajdon ſzeméllye-ſzerént-való vétkei kezdenek lenni, „ 's ezek a' vétkek nem Kereſztséggel, nem az új ſzüle-

„ tésnek vizével vetetnek-le róla; hanem más móddal gyó-
„ gyíttatnak-meg. „ Ez Sz. Ágoston Doktornak tulajdon
szava. * Mi némű az az orvoság? akár miképp hímezzed
hámozzad, tsak-a' penitentzia-tartás Szentségére kell szo-
rúlnod. Ó vaj mi nagy mondás az: hogy akár minémű
bűnnek meg-botsáttására se kell egyéb' az egyszer fel-vett Ke-
reszttség billyegének emlékezeténél! de hol bizonyíttya azt
az Isten szava?

6. No nem mondgya az Irás a' bűnösnek: emlékez-
zel-meg a' fel-vett Kereszttségről; hanem ellenben azt tanít-
tya: hogy I. JOAN. I. 9. ha még-vallyuk bűneinket, ő
az ő hivségétől és igasságától viseltetvén nékünk azokat meg-
botsáttya: nem mondgya az Irás: a' kinek eszibe juttat-
tyátok a' fel-vett Kereszttséget; meg-lészen annak a' vétke
botsátva; hanem a' kinek bűneit meg-botsáttyátok, meg
fognak azok botsáttatni néki. És vallyon hogy botsáttya meg a' Kereszttség azokat a' vétkeket, mellyek a' Kereszttségkor még a' világon sintsenek? Úgy de a' peni-
tentzia tartó lelkén meg vagyon a' Kereszttségben reá ütött petsét! Úgy! de hol mondgya az Irás: hogy ha arról a' petsétről meg-emlékezel, oda lészen azonnal a' vétked? Engedgyük-meg, hogy bűneid meg-vannak botsátva a' Ke-
reszttség-által, reád ütötték a' Krisztus igéretinek petsettyét; de te a' te átkozott szitkaiddal, fajtalan életeddel azt a' szép petsétet régen fel-szakasztád, és így nem a' petsét va-
gyon már a' lelkeden, hanem az ördög lántza. Tudom hogy a' Kereszttség néha penitentzia tartás Szentségének-is

hi

* S. AUGUSTIN. L. 1. De nupt. & Concupis. c. 33. Non ut Baptisma, quoties peccatur, toties repetatur, sed quia ipso, quod semel datur, fit, ut non solum antea, verum etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. Quid enim prodesset vel ante Baptismum pœnitentia, nisi Baptismus sequeretur, vel postea, nisi præcederet. IDEM S. AUGUST. Epistol. 23. ad Bonifacium. Semel perceptam Christi gratiam parvulus non amittit, nisi propria impietate, si ætatis accessu tam malus evaserit. Tunc enim propria incipiet habere peccata, quæ NON REGENERATIONE auferantur, sed alia ratione sanentur.

hivattatott akkor, mikor még öregek ſzoktak a' Kereſztségre járni: mert mint-hogy az ollyanok a' töredelmeſséghélkül ahoz a' ſzent vizhez nem botsáttattak; méltán penitentzia Szentsége az, a' mi a' penitentziának valaminémű tselekedetit meg-várja. De az a' penitentzia, Szentség nem vólt, mert a' penitentziának, és egyéb' Szentségeknek ajtaja a' Kereſztség. Tudom azt-is: hogy az egyſzer fel-vett Kereſztség ki nem kopik a' lelékből: igaz marad mindenkor: hogy meg vagy Kereſztelve, annak bizonyos billyegéről a' pokolba-is meg ösmérnek; de bezzeg el-tünik a' vétekkel a' malaſzt, és annak viſzſza-nyerésére nem mondgya Péter Simon Mágusnak: emlékezzel-meg el-nyert Kereſztségedről; hanem tarts penitentziát. ACT. 8. 22.

7. Az-is igaz: hogy a' prédikálláſſal-is botsáttatnak vétkek; de nem egyeneſſen; hanem tsak kéſzülő félbe, a' mennyire tudni-illik a' predikállás-alatt a' Sz. Lélek a' bünösnek ſzivét büne meg-esmérésére, töredelmeſségre, és aztán fel-oldásért büne meg-vallására ébreſzti. Úgy! de egyvégbe adta Urunk az Apoſtoloknak mind a' bün fel-oldására, mind a' predikálásra az hatalmat. Hallyátok-é! egyvégbe adatott a' tiz parantsolat; még ſem egy az; hanem tiz, és más más parantsoltatik mind a' tizben: amazért az okért ſe lehet tehát egy múnka mind a' prédikállás, mind a' fel-oldás. Kriſtus Urunk akár gyóntatott, akár nem; ő vólt a' malaſzt Ura, úgy oſztogatta azt, a' mint akarta. Ő minden ſzivet altal-lát: ő néki nem kivántatik az oldásnak igaſság-ſzerént-való oſztogatására az, a' mi nélkül egyebek igazán és okoſſan nem láthatnának ahoz az hivatalyhoz.

8. Meg-vólt a' bünök ki-vallása az Anya-ſzent-egyház kezdetétől-fogva ſzüntelen egéſz eddig. Meg-vallották az hiúság követő Efeſuſiak az ő vétkeiket. ACT. 19. 18. VÉTKEIKÉT mondok: így olvaſſa ezen ſzent igéket a' Sziruſok Sz. Iráſa, és egy régi Irású bizonyos Görög Sz. Biblia könyve. *

ve.* A' mi több', Mártony-ellen meg engedik a' Reformátusok Mesteri Kálvinus, Béza, Bullenger, és a' Luteránusok-közül Illirikus, és Melánkton, hogy azok az Efesusiak az ő bűneiket meg-vallák; csak azt teszik hozzá: hogy nem egyenként számlálák-e'é vétkeiket; hanem mint egy öregibe, vagy hogy világosabban mondgyuk: bűnösöknek vallák magokat; de ki nem mondák a' bűnt nevezet-szerént. Hallyátok-e'! úgye' meg-égettette velek Sz. Pál az hiúságra vezérlő könyveket? hiúságokat üző gonoszoknak vallák tehát magokat az Efesusiak. Már azt kérdezem: illy vétket meg-vallani, nem nevezet-szerént való véteknek megvallása-e'? De ezek csak egyszer gyóntak, úgymond Kálvinus. Rendes okoskodás, talán azt akarod: hogy mind fel-légyen téve a' Sz. Irásban, ki hányszor és mit gyónt-meg, 's mellyik Apostol-előtt? hogy így az itélet nap-előtt minden Kálvinista tudhassa kinek kinek titkon el-követett, és töredelmesen meg-vallott 's meg-engedett bűneit. Mind fel-vagyon e' az Irásban írva az, a' mi akkor történt? Úgy de az Efesusiak kész akartva gyóntak; azt nékik senki sem parantsolá. Nem igaz: mert hallották ők-is hirét Urunk ama' mondásának: hogy a' kiknek bűnét az Apostolok meg-botsáttyák, meg-botsáttatnak nékik. A' szeretet törvénnye tehát azt parantsolá nékik: hogy azt a' feloldozást keressék nálok ők-is. Mint-hogy pedig azok törvényes igasság-szerént akartanak élni azzal az hatalommal, 's az oldozás-előtt tudni kellett nékik ollyan-e' az Efesusiak vétke, hogy azt oldozni kellyen, vagy ellenben még egykis korig a' lelken marasztani; meg-vallották vétkeiket a' jámborok. Még egyet mond Kálvinus: nem mentek oda, úgy-mond a' gyónásra minnyájan. Elég az: hogy oda mentek, a' kiket a' lelki isméret vádolt; egyebek arra nem valá-

* CALMET In Dictionar. Biblico Pag. 227. ITA CODEX I. Barberin. Inter 22. MSS. apud Goldhagen In Præfat. Pag. 10.

valának kötelesſek. Minek kell tehát a' Gyónáſt minden eſztendőre parantsolni? annak, mert vannak olly gondatlanok: hogy ha nem öſztönözöd őket, nem indúlnak. De az Efeſuſiak az egéſz nép-előtt gyóntak. A' nyilván-való el-hireſedett vétek-felől, légyen úgy: hogy pedig titkon követett vétkeiket ki-tálollyák mindenek-előtt, arra ſe akkor ſem azután ſenki ſe vólt köteles. Ebből vegyük-éſzre: hogy Kálvínus tsak tulajdon költeményit árullya néha. Ihol a' Kátholikuſok Sz. Iráſt mutatnak. Nem Innotzentius parantsolattya a' Gyonás; hanem Kriſtus rendeléſe. Kérem az okos elméket! Ihol a' Gyónás meg-vólt 's meg-is vagyon az Anya-ſzent-egyház elejétől-fogva a' Görög réſzü Ekleſiákban-is: vallyon; ha a' Görögök Kriſtus parantsolattyának nem ismérték vólna a' Gyónáſt; reá állottak vólna-é vétkek meg-vallására Innotzentius Pápa parantsolattyát halván? azok a' Görögök, kik midőn az eſztendei Gyónásról-való rendelés ki-hirdettetett, már a' Romai Ekleſiától el-pártoltak-s? Hallyátok, mit felelt Jeremiás Konſtántzinápolyi Görög ſzakadáſu Patriárka a' Luteránuſok levelére. „Köteles arra a' „ penitentzia tartó bünös, úgy-mond; hogy minden vétkeit „ nevezet-ſzerént, a' mennyire eſzébe jutnak, alázatos töre„ delmes ſzivel mind ki-vallya, 's meg-gyónnya.„ *

9. Egy iſtoriát emleget Kálvínus ezek-után, hogy Konſtántzinápolyban Néktárius Pátriárka a' Gyóntató Atyán kiadott: mert mikor egy gonoſz aſzſzony az Ekleſiának Diakonuſsával el-követett vétkét előtte mindenek hallottára kivallá, az Egyházi rend ortzáját igen meg-pirittá. Ezeket el-beſzélvén Kálvínus, fel-kiált: Itt itt emellyék-fel füleiket ezek a' ſzamarak. De Kálvíne vigyáz, és felelly-meg. Hány gyóntató atya ſzokott lenni az ollyan nagy Ekléſiában a' minémü a' Konſtántzinápolyi vólt? egyé, vagy több'? egynél

* JEREMIAS PC. Seculo 16. In 1. ad Lutheranos Reſponſ. Pœnitentem oportet OMNIA SINGULATIM peccata, quantum meminiſſe poteſt, corde contrito & humiliato confiteri.

többnek kellett lenni; mert Origenes a' bünösnek azt a' tanátsot adgya: „Hogy a' Gyóntató atyákban válagaſſon, és „ nézegeſſe-meg, mellyiknek okoſságára kelleſsék bizni lelki „ ismeretit? „ * Nem egy vólt tehát a' Gyóntató Atya; Nektárius pedig csak egyet tett-le, és így a' többi meg-maradott. Mikép' engedé-meg tehát Nektárius: hogy az Ur aſztalához az-után ki-ki az ő tulajdon lelki ismérete-ſzerént járullyon? Felelet: Sokrates a' ki Nektáriusról azt a' fabulát irta leg-előſzer, 's a' ki-után egyebek-is meg-botlottak, a' Novátziánuſok eretnekségén élt, a' Novatziániſták pedig az egyſzer fel-adott penitentziát ſoha ſe ſzokták le-verni a' bünös ember nyakáról; hanem lelki ismérétére ereſzték a' ſzegény jámbort. Már ezt a' fabulát Sokrates azért irta, hogy el-hitetné egyebekkel-is: hogy Nektárius-is úgy kezdett bánni a' bünösökkel, mint a' Novatziánuſok. Az való, és a' Kritikuſok éſzre-vették; hogy Szokrates hazug ember, és a' Novátziánuſok Püſpökeit annyira ditséri, hogy tsuda tételeket-is merjen reájok költeni. ** Azomban; ha igaz a' mit Szókrates Nektárius-felől beſzéll; így történhetett a' dolog: Az való, hogy némelly Apoſtoli hatalommal biró Papok titkon gyóntaták az hiveket, 's titkon oldozák-fel azokat a' bűntől; de valának ollyas Papok-is, kikhez ama' titkon gyóntató Atyák el-ſzokták igazittani az ollyan bünösöket, kik nyilván-való bünöket-is követtek-el a' többi-között a' város tudtára, az hivek botránkozásával. Ezek a' bünösök azért járultak eme' Penitentziáriushoz; hogy a' törvény-ſzerént ki-ſzabott penitentziát ertenék tőlök, és azt az hivek tudtára el-követett gonoſságért, az hivek tudtára fel-vállallyak, és végbe-vigyék. Már az a' roſz Aſzſzony, a' kit Szokrates emleget, félvén, ne találtán az ő vétke-is ollyan legyen, hogy

* ORIGENES Homil. 2. In Pſal. 37. Tantummodo circumſpice diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum, proba prius medicum... qui condolendi & compatiendi noverit diſciplinam.

** DU-MESNIL Hiſt Eccl. L. 17. Tom. 2. non longe a principio.

hogy azért nyilván-való penitentziát kelleſsék tartani, vagy lelki iſméretinek fúrdalásától vagy más jó vagy roſzſz októl indittatván elejbe-ment a' nyilván-való Penitentziárius Papnak, 's meg-valván a' Diakonuſſal el-követett bünét, penitentziát kért magának. Ezt nem ſzenvedhetvén Nektárius, és töb' illyen galiba történettől félvén, fel-ſzabadítá az híveket arra: hogy a' titkon végbe-vitt gyónás-után bizváſt járúllyanak az Úr vatsorájához; a' nyilván való bünökért megérdemlett penitentziát lelki iſméretekre bizta. Igaz, hogy a' mint látom, ſokan merő fabulának tartyák Sokrates beſzédét; de én meg-engedem; csak így azomban a' mint ſejtve elé-adám. Mert a' titkon tartott Gyónás Nek-Nektárius halála-után-is meg vólt a' Konſtántzinápolyi Anya-ſzent-egyházban, a' mint arany ſzáju Sz. János iráſiból, ki Nektárius-után vezérlette azt az Ekleſiát, ſzem-látomáſt kitetſzik. Tudom, ez a' Sz. Atya ſokſzor ſzájába rágta a' népnek, hogy ama' nyilván való gyónásnál nagyobra kelleſsék tartani az egy Iſten-előtt titkon tett gyónáſt, és ſokſzor csak az egy Iſten elejbe igázittya a' bünösöket mikor tudni-illik azokhoz beſzéll, kik még meg nem Kereſztéltettek, a' mint abból a' Prédikatzióból ki-tetſzik, mellyet a' Kereſztségre menendők-előtt mondott.* És így a' titkon végbe-vitt gyónáſt ſoha ſe ótsállya; hanem azt, melyben mindenek hallóttára ki kellett az-előtt mondani a' nyilván 's világoſon el-követet vétket, 's mellyért a' népelőtt keményen meg dorgáltattak az ollyan nyilván-való gyónók. Azért így beſzéll: Ne gyónnyál-meg maſok-előtt, a' hol meg dorgállyanak, nem akarom hogy, ki álly a' templom közepire, és ott mintha a' teátromban vólnál, ki dobold a' bűneidet.** Azomban azt a' gyónáſt, melly

* S. CHRYSOSTOM. in Catecheſi ad Illuminandos. 21. ad Pop. Antioch.

** IDEM Homil. De Fœnit. Neque neceſſarium præſentibus teſtibus confiteri. IDEM Homil. 5. De Incomprehenſibili nat. DEI Non te in theatrum conſervorum tuorum duco, non hominibus peccata detegere cogo. IDEM homil. 2. in Pſal. 50. Non-confiteatis conſervo tuo, qui exprobret.

egy Apoſtoli hely-tartó-előtt titkon fel-oldozás kedvéért végbe-vitettetik, igen-is ſzükségesnek ismérte lenni Arany ſzáju Sz. János Nektárius halála-után is. Hallyuk tulajdon ſzavait! Sz. Mátének máſodik réſzét fejtegetvén az hatodik beſzédben így tanittya halgatóját a' Sz. Püſpök: „ Úgy „ tiſztít bennünket a' könyhullatás és a' gyónás, valamint „ a' viz, és a' Sz. Lélek; ha úgymond: az emberek-előtt „ ditséretet ſe gyónáſunkal nem keresünk, ſe könyvezé„ sünkel. „ * Ihol, olly erejünek mondgya lenni a' töredelmes gyónáſt, mint a' Kereſztséget. Nem mondom ſzamárnak Kálvinuſt; de az való: hogy a' Gyónás-felől ezeket hirdette az Anya-ſzent-egyház utób'-is előb'-is. Ugyan azon Sz. Atya, Krisóſtomus mondok, az adós ſzolgáról irt ſzép beſzédében úgy tanit ismét, valamint eléb'. „ Haſon„ lóvá lett, úgymond, mennyeknek országa a' Királyi em„ berhez, ki ſzámat akart vetni ſzolgaival. Altál ne ſzal„ adgy haſzontalan ezeken az igéken, hanem-ſzálly-le lel„ ki isméretedben, végy ſzámba mindent, a' mit tellyes „ életedben el-követtél, és midőn azt hallod: hogy ſzám„ adásra huzza az Ur a' ſzolgait, juſſon eſzedbe: hogy „ ezeken a' ſzózatokon a' Királyok, vezérek, az elől-járó „ fejedelmek, Birák, gazdagok, ſzegények, ſzolgák, és az „ Ur fiak jelentetnek az egéſz emberi nemzetnek ſzámta„ lan ſeregével együtt... Gondold-meg, ha gazdag vagy, „ ha a' kurvákra, vagy a' ſzegényekre költötted é pénzei„ det: a' tányér nyalogatókra, és az hizelkedőkre-é, vagy „ a' ſzükölködőkre?-- de nem tsak a' ki-adott, hanem a' „ bé-ſzedett pénzről-is ſzámat kell akkor adni. Meg-kér„ dik: igaz keresményeddel, vagy ragadománnyal, és fes„ vénységgel kereſted-é kintseidet? atyádtól maradott örök„ sége-az, vagy ellenben az árvák és özvegyek ki-puſztitott „ házá-

* S. CHRYSOSTOMUS Homil. 6. in Matth. pag. 96. S. Mauri Venet. 1741. Sicut ex aqua & Spiritu, ſic lacrymis & confeſſione purgamur: ſi videlicet coram hominibus laudem nec confeſſione quæramus nec lacrymis.

„ házából gyüjtött keresményé? ... söt nem tsak a' gaz-
„ dagnak; hanem a' ſzegény embernek-is ſzám-adásra kell
„ ottan állani, meg kell néki felelni a' ſzegénységről-is: ha
„ tudni-illik bátor ſzível, 's hála-adó lélekkel türte-é a' ſze-
„ génységet, vagy morgott-é az Úr gondviſeléſe-ellen? De
„ nem tsak a' ſzegények és a' gazdagok itéltetnek-meg azon
„ a' napon; hanem a' Tiſztek, és Birák-is. Keményen meg
„ fogja az itélő Biró nézegetni: ha meg nem ſzegték-é a'
„ törvényt, valakinek hizelkedésére nem hajlottak-é? és a'
„ boſzúságot ki nem töltötték-é valami ártatlannak fején.
„ A' mi több' nem tsak a' világi Tiſztek, hanem a' Papi mél-
„ tóságnak Nagygyai és Fejedelmi-is ſzámat fognak adni az ő
„ hivatallyok felől, és kivált képpen ezek fognak nagyob,
„ keſerveſſeb', és ſulyoſſab' büntetéſeket ſzenvedni. Mert a'
„ kire az Ur ſzavának hirdetéſe bizatott, gondoſon meg-vis-
„ gáltatik, ha irégységből, vagy merő reſtségből el-nem ha-
„ gyott-é valamit azokból a' miket meg-kellett vólna mon-
„ dani, és ha tselekedetivel meg-mutatta-é azt a' mit ſza-
„ vával javaslott. „ El-beſzélli ezután a' Sz. Atya hogy ſzavainkról, hallaſinkról és egyeb' móddal el-követet vétke-inkről mind ſzámat kérnek tölünk azon az útólsó napon, és igy fejezi-bé: „Bátor a' te vétkeid-felől te el-feletkezzél, „ tud'-meg, hogy azokat az Iſten ſoha ſe felejti-el: azokat „ mind ſzemeinkre hánnya, ha moſt azokat le nem töröllyük „ a' PENITENTZIA TARTÁS-ÁLTAL, GYÓNÁSSAL, és elle-„ nünk-tett vétkeknek el-felejtésével.„ * Ihol ismét mi haſzna légyen a' töredelmes gyónásnak értyük aranyſzájú Sz. Jánosból. Már minémű Gyónáſt mondott illy haſznos-nak lenni, hallyuk azt-is tulajdon ſzavaiból: A' Szamaria-béli Aſzſzony-felől irt homiliájában igy beſzél: „A' ki az ember-

* S. CHRYSOSTOM. Homil. De 10. Mill. Talent. Debitore Tom. 3. Edit. Montfauc. S. Mauri. pag. 6. 7. NB. Pag. 8. ἂν μὴ προλαβόντες αὐτὰ καταλύσωμεν νῦν διὰ μετανοίας, καὶ ἐξομολογήσεως &c. Omnia ante oculos conſtituet, niſi jam mature ea extinxerimus per pœnitentiam, & confeſſionem, & per oblivionem offenſarum.

„ előtt az ő vétkeit ſzégyenli ki-mondani, és Iſten-előtt „ el-követni nem ſzégyenli, 's meg-gyónni azokat nem „ akarja, ſe rólok penitentziát nem tart; az utólsó ítélet „ napján nem egy két ember-előtt fog ſzégyent vallani, ha„ nem az egéſz világ ſzeme láttára.„ * Ez mind aranyſzáju Sz. János ſzava ſzórúl ſzóra. Ollyan gyónás-felől beſzél, melly egykis ortza pirúláſſal jár, és a' ſzégyen ſzemérem-miatt némellyeket el-is vaditott a' vétkek meg-vallásától. A' közönséges Gyónás, melyben az ember magát a' tsoportos ſereg-közt bünösnek vallya, nem jár ortza pirúláſſal; nem arról beſzé lett tehát a' Sz. Atya. Azért azt mondgya Sz. Ágoſton Doktor-is: „Hogy ha a' gyónáſt kerülöd, 's vétkedet tit„ kolod, gyónatlanúl pokolba méſzzſz.„ ** Ki kell a' gyóntató Atya-előtt a' lelki isméretet teritteni úgy-mond ismét Sz. Ágoſton Doktor, így tanitván bennünket: „Mikor „ hallod hogy az ember az ő lelki isméretét ki teríti, vagy „ elő-adgya, akkor már a' koporsóból ki vétetett; de még „ fel nintsen óldozva. Mikor oldatik-meg? 's kiktől óldoz„ tatik-fel? A' miket meg-oldoztok, úgymond a' földön„ meg-léſznek oldva az égben-is.„ ***

10. Eléb élt Tertulliánus Ágoſtonnál: öſztönözé ő-is az hiveket: hogy meg-győzvén minden ſzemérmeteſséget, bátran vallyák-meg vétkeiket: ſzavai így vannak. „A' vét„ keknek meg-gyónáſa annyit haſznál és könnyebíti a' lelket, „ a'

---

* S. CHRYSOST. Homil. De Muliere Samarit. ὁ γὰρ ἐπαισχυνόμενος ἀνθρώπῳ ἀποκαλύψαι τὰ ἁμαρτ. Qui enim homini detegere peccata erubeſcit, DEO vero cernente facere non erubeſcit, neque confiteri vult, & pœnitentiam agere, in die illa extremi judicii non coram uno vel duobus, ſed univerſo terrarum orbe ſpectante traducetur. VIDE S. Chryſoſt. etiam in L. I. De Sacerd. & hom. 31. in c. 12 Hebr. & hom. 38. in Matth. 33. in Joan.

** S. AUGUSTIN. in Pſal. 66. Si non confeſſus fates, non confeſſus damnaberis. Confitere, exeat in confeſſione & defluat omnis ſanies.

*** IDEM AUG. Conc. 2. in Pſal. 101. Cum audis hominem confitendo proferre conſcientiam, jam de Sepulchro eductus eſt, ſed nondum ſolutus. Quando ſolvitur? a quibus ſolvitur? Quæ ſolveritis inquit in terra, ſoluta erunt & in cælo.

„ a' mennyit azoknak el-titkolása terheli. Még-is a' mint saj-
„ dítom, úgymond, ettől a' tselekedettől, az ő büneik-
„ nek meg-vallásától úgy rettegnek, mint a' nyilván-való
„ szégyen-vallástól, távoznak tőle, vagy napról napra hal-
„ lasztyák, és nagyób' számat tartanak a' szeméremre,
„ mint azt üdvösségre: ezek szintén ollyanok, mint azok,
„ kik az ő szemérmes tagjokon esett nyavalyát az orvos
„ előtt titkollyák, és így az ő szemérmetességekkel-együtt
„ el-vesznek... De igen-is; ha valamit az ember-előtt el-
„ titkolunk, azt az Isten szemei-elől-is el-dugjuk-ám! „ szé-
gény jámbor! láttya az Isten a' szivedet, mit szégyenled
egy ember előtt azt ki fedezni? Itt Tertullianus azokat fed-
di, kik a' titkon el-követett vétkeket szégyenlették meg-
vallani: azokat az örök kárhazattal fenyegeti; ha titkos
vétkeiket ki nem vallyák. Volt tehát Tertullianus idejé-
ben ollyan Gyónás, mint most a' Katholikusoknál, és ak-
kor-is azt tanitá az Anya-szent-egyház, hogy el-vész annak
a' lelke, a' ki bűneit töredelmessen meg nem vallya. * Szé-
gyenlettek gyónni a' Montanisták-is, és azért dorgállya őket
Sz. Jeronimus. ** Sz. Ambrus Püspök hoszszas könyvekkel
bíztönözi az hiveket arra a' penitentzia tartásra, melly tö-
redelmességből, bünök meg-vallásából, és az elég-tételből
áll. A' többi-között így szóll egy helyett: „ Ha meg a-
„ karsz igazúlni, vald-meg a' bünödet, mert fel-oldgya
„ a' vétkek tsomós kötelit a' bünöknek szemérmetes meg-
„ vallása. „ Ha a' titkon végbe-vitt vétkeket nevezet-szerént meg nem kellett volna gyónni, a' szemérmetességet

nem

* TERTULLIAN. L. De Pœnitentia c. 7. Pag. 198 Edit. Pamelii. Tantum revelat (fors relevat) confessio delictorum, quantum dissimulatio exaggerat... Plerosque tamen hoc opus ut publicationem fui aut suffugere, aut de die in diem differre præsumo, pudoris magis memores quam salutis. Velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescentia sua pereunt... videlicet si quid humanæ notitiæ subduxerimus, proinde & DEUM celabimus.

** S. HIERON. Ep. 54. ad Marcellam Pag. 171. Edit. Marian. Victor. Illi (Montanista) erubescunt confiteri peccata, quasi justi, nos dum pœnitentiam agimus, facilius veniam promeremur.

nem emlegetné, és ha a' gyónásban a' Papi oldozás bűn botsánattyával nem járna, nem mondaná: hogy a' vétkeknek tsomós kötelit a' gyónas fel-oldozza. * Gyóntatott ez a' Sz. Püſpök maga-is, a' mint Paulínus a' Sz. Doktornak Notáriuſſa, és Diakonuſſa maga emlegeti ennek a' Sz. Atyának eletéről írt könyvetskejében. Kit a' Kritikuſok és nevezet-ſzerént Sz. Benedek bölts Szerzeteſſei felette ditsérnek, ſzavai Sz. Ambrus Püſpökről e' képpen vannak: „ Örvendezett az örvendezőkkel, ſiránkozott Ambrus a' „ ſiránkozókkal: mert valahányſzor a' penitentzia kedvéért „ néki valaki az ő vétkeit meg-gyónta, úgy ſírt, hogy „ ſirásra indítaná a' gyónót-is. A' vétkeket pedig mel- „ lyekről előtte mágát a' Gyónó bé-vádolta, ſenki-előtt „ ſe beſzéllette ki; hanem az egy Iſten-előtt eſedezett a' „ gyónókért, jó példát hagyván a' jövendő Papoknak. „ ** A' titkos vétkek gyónásárol vagyon itt is a' beſzéd. Sz. Tzipriánus ſzavai éppen ide tartozandók: egyik levelében igy ſzóll: a' Gyónásban meg-ſzokás tekéngetni a' penitentzia tartó bűnösnek életét. *** Máſutt azt tanittya: hogy az illyen gyónás-előtt nem ſzabad áldózni; míg tudni-illik az el-követett halálos vétket az áldozó eléb' ki nem vallya. **** Továbbá azt bizonyittya: hogy az hivek azt-

is

---

* S. AMBROSIUS L. 2. De Pœnit. c. 6. pag. 539. S. Mauri. Si vis juſtificari, fatere delictum tuum. Solvit enim criminum nexus verecunda confeſſio peccatorum.

** PAULINUS (de quo Editores Opp. S. Ambr. Sic in Præf. Pag. XXXV. Paulinus S. Antiſtitis Notarius atque Diaconus, cujus fidem ac diligentiam in dubium revocare nequaquam licet) PAULIN. in Vita S. Ambroſii n. 39. Pag. XI S. Mauri. Erat etiam gaudens cum gaudentibus, & flens cum flentibus; ſiquidem quotieſcunque illi aliquis ob percipiendam pœnitentiam lapſus ſuos confeſſus eſſet, ita flebat, ut & illum flere compelleret. Videbatur enim ſibi cum jacente jacere. Cauſas autem criminum, quæ illi confitebatur, nulli niſi Domino ſoli, apud quem intercedebat, loquebatur &c.

*** S. CYPRIAN. Ep. 11. Pag. 54. S. Mauri. Exomologeſis fiat inſpecta vita ejus qui agit pœnitentiam.

**** IDEM. Ep. 10. Pag. 51. Ante actam pœnitentiam, ante exomologeſin graviſſimi atque extremi delicti factam .. offerre pro illis, & Euchariſtiam dare, ideſt Sanctum Domini Corpus profanare audent.

is meg-ſzókták a' gyónásban vallani, ha csak eſzekbe jutott-is a' pogány életnek, és a' bálványozásnak tettetéſe. Szavai igy vannak: „ Ezt a' gondolatot az Iſtennek Papja- „ előtt töredelmeſſen és igazán meg-vallyák: az ő lelki is- „ méreteket igaz valláſſal ki-fejtik, az ő ſzivek terhét ki- „ rakják. „ * Egyebeket-is tehát a' penitentzia tartásra e' képpen öſztönöz Sz. Tzipriánus: „ Vallya-meg min- „ denitek az ő bünét kérlek benneteket édes Atyámfiai! „ gyónnyatok-meg moſt, mikor annak még ideje vagyon, „ mikor büneink ki-valláſa még Iſten-előtt bé-botsáttatik, „ mikor az elég-tétel, és a' Papok-által adott botsánat „ még Iſten-előtt kedves. ** Ihol az harmadik ſzekulumbéli Sz. Atyának ſzámlálása ſzerént minden a' mi a' Gyónáshoz tartozandó: A' töredelmes gyónás, az elég-tétel, a' Paptól végbe-vitt fel-oldás. Sz. Pátziánusnak Bartzinónai Püſpöknek, ki Urunk 380 eſztendejében múlt-ki a' világból, ſzép ſzavait el nem felejthetem. A' Penitentzia tartásról irt könyvetskejében igy beſzél: „ Vannak az hi- „ vek-közül ollyanok, úgy-mond, kik az orvoſságot ſzégyen- „ lik bé-venni, és igy meg-fertéztetett teſtel és lélekkel ál- „ doznak... azután azokról beſzéllek, úgy-mond, kik jól „ meg-gyónnyák, és elő-rakják ugyan vétkeiket; de a' mik „ a' Gyónáshoz tartozandók, azokat vagy nem tudgyák, „ vagy el-múlattyák egyébként... Kérlek tehát benneteket, „ úgy-mond a' Sz. Atya, kérlek benneteket édes Atyámfiai „ az Ur-által, a' ki-előtt ſemmit ſe lehet el-titkolni, ſebes lelki

* S. CYPRIANUS L. De Lapſis Pag. 382. Quamvis nullo Sacrificii, aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamen de hoc vel cogitaverunt, hoc ipſum apud Sacerdotem DEI dolenter & ſimpliciter confitentes, exomologeſin conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt.

** IDEM IBID. pag. 383. Confiteantur ſinguli quæſo vos, Fratres dilectiſſimi, delictum ſuum, dum adhuc qui deliquit in ſeculo eſt, dum admitti confeſſio ejus poteſt, dum ſatisfactio & remiſſio facta per Sacerdotes apud Dominum grata eſt. Convertamur ad Dominum mente tota, & pœnitentiam criminis veris doloribus exprimentes DEI miſericordiam deprecemur.

„ iſméreteteket ne takarjátok-bé. Az okos betegekek nem „ félnek az orvoſtól, ha azok titkos tagjokat akarják-is me„ tzeni vagy sütögetni... A' bűnös féllyen-é? a' bűnös fogja„ é ſzégyenleni a' moſtani kis mulandó ſzemérem-által az „ örök élet el-nyerését?... Juſſon eſzetekbe a' gehenna-o, „ mellyet a' Gyónás néktek el fog óltani.„ * Tudgya tehát minden ember, hogy az a' valóságos igaz Ekleſia, a' hol az illyen Gyónás meg-vagyon, a' többivel együtt, úgymond Laktántzius, ki az első Nitzénomi Gyüleközet-előtt élt a' világon. **

VÉGSŐ

---

* S. PACIANUS Paræneſ. ad Pœnitentiam Pag, 315 Bib. PP. Tum de his Fidelibus dicam, qui remedium ſuum etubeſcentes male verecundi ſint, & inquinato corpore ac polluta mente communicant... Tertio de his erit ſermo, qui confeſſis bene apertisque criminibus, remedia pœnitentiæ actuſque ipſos Exomologeſis adminiſtrandæ, aut neſciunt, aut recuſant. Pag. 316. Rogo ergo vos, Fratres; etiam pro periculo meo per illum Dominum, quem occulta non fallunt, definite vulneratam tegere conſcientiam. Prudentes ægri medicos non verentur, ne in occultis quidem corporis partibus etiam ſecaturos, etiam peruſturos... Peccator timebit, peccator erubeſcet perpetuam vitam præſenti pudore mercari? Pag. 417. Gehennam recordemini, quam vobis Exomologeſis extinguet.

** LACTANTIUS Firm. L. 4. Inſtit. c. 30. Pag. 588. Bibl. P. P. Tom. 3. Quia ſinguli quique cœtus hæreticorum ſe potiſſimum Chriſtianos, & ſuam eſſe Catholicam Eccleſiam putant, ſciendum eſt, illam eſſe VERAM, in qua eſt confeſſio & Pœnitentia, &c.

VÉGSŐ RÉSZ.

AZ ELMÉLKEDÉS BÉ-FEJEZÉSE.

És a' Meg-térésre öſztönöző okok.

AZ ELMÉLKEDŐ REFORMÁTUS.

NEm héába fúrdalt lelki iſméretem! Meg-fontolám vallá-ſom ágazatit; 's magamat valóságos eretnekségben talá lám. Jaj nékem; ha az igaz hitre moſt ſe térek! Nints mit tennem: itt kell hagynom ma-holnap a' világot, melly orában? nem tudom. Majd el-feletkeznek rólam fiaim, leányim, jó-barátim: más ember fog-úlni az helyemre: az, a' mit kereſtem, ki tudgya, ki-é léſzen! Egynehány araſznyi sirba majd bé-vetnek, 's a' teſtem, míg elé nem hijja azt a' trombita a' fel-támadásra, ollyan léſzen ottan, mint egyéb' holtaké. A' lelkem hová jút? A' kinek igaz hite nem léſzen, el-kárhozik. V. MATTH. 16. 16. Ó ſzomorú lelkem! mikép' állaſz akkor elé arra a' nagy itéletre? mikor ott egyik Szent a' máſikkal meg fog ösmérkedni, mikor ama' két réſzre fel-oſztatik az egéſz fel-támadott ſereg, vallyon a' bakok közé állaſz-é, vagy a' juhok-közé? Jaj ha örökre el kell válnom kedveſimtől, rokonyimtól, a' Szenteknek, 's Angyaloknak vig társaságától! attól a' ditsőségtől, melyhez haſonlót ſe ſzem nem látott, ſe fül nem hallot, ſem az emberi ſziv ki nem gondolt. Jaj ha engemet-is illetni fog az a' rettentő ſzó: „ Mennyetek el tőlem átkozottak az örök tüzre. „ MATTH. 25. 41. Mennyetek, hogy ſoha ſe láſsátok atyai ortzámat, mellyre az Angyalok óhajtva tekéntenek: mennyetek áthozottak az örök tüzre, melynek ſoha vége nem léſzen. De benne mi léſzen? Sirás és fog-tſikorgatás, MATTH. 8.

12. ſzomjúság, keſerűség, teſti, lelki fajdalmok, és kínok. Fel fognak abból a' lángból kiáltani az irgalmatlan dús gazdaggal az ott ordító lelkek: Abrahám atyám, könyörűlly-meg rajtam, 's küld-el Lázárt, hogy mártsa vizbe az újja végét, hogy hivesítse-meg nyelvemet, mert gyötörtetem e' lángban. Luc. 16. 24. De haſzontalan! Addig fognak ott ſiránkozni, égni, és ordíttani az ördögök-között, a' láng közepében, míg az Iſten Iſten léſzen. Ezer eſztendőnek vége ſzakad; az el-veſzettek kinnyainak ſoha ſe! Ezeket az igaz mondó Úr JESUS beſzélé. Már ha oda nem akarok jútni, mi tévő legyek? Az való: hogy meg kell lenni bennem az igaz hitnek, reménységnek, és a' ſzeretetnek; 's a' ſzeretetnek ugyan a' többi között tsak azért-is, mert az nagyob' a' többinél. 1. COR. 13. 13. Szeretetem pedig nintsen; ha az Iſten parantsolatit meg nem tartom. V. 1. JOAN. 5. 3. Ezek a' parantsolatok nem nehezek, az-is az Iſten ſzava. IBID. Meg lehet tehát azokat tartanom, 's ha azokat már meg-ſzegtem, ha hitetlen, irgalmatlan, igaſságtalan, ember-ſzólló, fel-fuvalkodó, vagy parázna valék; penitentziát kell tartanom; söt az igaz penitentziának gyümöltsével-is kell bévelkednem: mert írva vagyon: Ha penitentziát nem tartotok, minnyájon haſonló képpen veſztekel. Luc. 13. 3. Luc. 3. 8. Ó ments-meg én Iſtenem! ments-meg ettől a' veſzélytől. Ihol fel-kelek, 's te hozzád járúlok! Mi haſzna, ha valláſom ágazatit előtted ſzépíttem? Tsak látom már: hogy a' régi Sz. Atyák és Mártirok hitén és vallásán nem éltem, a' mint elmélkedéſemben éſzre-vettem. Előtted borúlok ó Egek teremtője! Ki véghetetlenséged-által jelen vagy mindenütt, kérlek! fogadgy-fel! Fél a' ſzivem az ember-ſzólláſtól, fél a' láthatatlan ellenség intsélkedéſétől: nyújts kezet! hogy Sz. Fiadnak drága vérével meg-váltott lelkem valami akadálymiatt elébbenyi örvénnyében ne süllyedgyen. Bátorodgyál

ſzi-

ſzívem! néz'-fel az egekre: ott örvendenek, a' kik itt ſzenvedtek. Ha az égnek sürü tſillagokkal meg-rakott külsö ſzine olly ſzép, 's olly vidám tekéntetü, mi-némü léſzen annak belsö réſze? az Angyalok palotája, a' Sz. Háromság Udvara, a' Szentek hazája. Meg-érdemli felséges Méltóságod ó mindenek Ura! hogy félre-hányván minden akadékot, minden hallogatáſt, minden félelmet; ſzolgálatodra fel-adgyam tellyeſséggel egéſz ſzivemet, és minden erömet.

VÉGE A' NEGYEDIK KÖNYVNEK.

MUTATÓ TÁBLA.

ANYA-SZENT-EGYHÁZ. Láthatandó: El-fogyhatatlan: El-tévelyedhetetlen. A' 105. Levélen, a' 9. Szám-alatt. Az Hit ágazatit velünk igazán iſmérteti-meg. 94. Lev. §. 4.
ATYÁK. A' Sz. Atyák-ól vött bizonyság. 30. §. 10. És. 78. Lev.
BIBLIA. A' Sz. Irás betű-ſzerént-való Fordításáról. 32. A' Z'idó nyelvü Sz. Irásról. 34. Az 70. Fordítók-felől. 34. Akvila, Szímmakus, Teodótzion, Origenes, Lutziánus, Heſzíkius, és Jerónimus munkája a' Sz. Iráson. 36. 38. 56. §. 17. A' Vulgáta nevü Sz. Irás nem tſonka, nem toldalékos. 33. 42. 43. 57. §. 18. Peſti Gábor munkája a' Sz. Iráson. 45. A' Reformált Bibliák héjjányosok. 47. és 55. A' Z'idó betők, és pontomok tulajdonsága. 50. A' Sz. Irás ÉRTELME-felől. 60.
BŐJT. 216. §. 15. &c.
EREKLYÉK. A' Szentek teteminek tiſztelетéről. 287.
ERETNEK. Aëriánuſok. 25. Joviniánus. 213. és 291. Vigilántzius. 289. Szaturnínus. Mánes &c 220.
FÉLELEM. Az üdvösséges félelemről. 255.
GYÓNÁS. 409. 415. &c.
GYÜLEKÖZETEK. A' Nitzéai második Gyülekezetnek iſmérete. 143. és 275. A' Florentziai Gyülekezetnek iſmérete. 145. A' Tridentomi Gyülekezetnek iſmérete. 150. és 157. A' Közönséges Gyüleközet igaz Tánitónk 110. NB. 117.
HAGYOMÁNYOK. A Traditziók, avágy az Hagyományok-felől. 78.
HIT. Az Hitnek inditó okai. 93. Az Hit erejéről. 373.
IGAZULÁS. 367. 372. 409.
JÓSÁGOS TSELEKEDET. Annak az ártatlansága. 195. Jutalma. 205. és 243. §. 11. 15. A' jutalom Külömbözéséről; 212. §. 12. A' Mennyei boldogság mikép jutalom és mikép örökség? 206. §. 4. és 240. Nézz az 52. lev. 14. §-is.
INDULATOK. A' teſtnek kelletlen indúlatiról és vágyódásiról. 62. §. 4. és 191.
KÉP. A' Képekről. 266.
KERESZT-VETES. 27. és 285.
MI-ATYÁNK. 43.
NÖTELENSÉG. A' Szüzeségről és nötelenségről. 218. 406.

PÁPA.

PÁPA. A' Romai Pápáról. 121.
SZ. PÉTER. méltóságáról. 127.
PARANTSOLATOK. Azokat meg lehet tartani. 188.
PURGÁTORIUM. 24. §. 7.
RENDELTETÉSÜNK. A' predeſztinatzio, avagy az Iſtennek eſeve-való Rendeléſe. 227.
REFORMÁLT VALLÁS. A' lelki iſméretet fúrdallya TANITÁSA-miatt. 19. §. 4. TANITÓJA-miatt. p. 20. §. 5. tanitásinak GYÜMÖLTSI-miatt. 22.
SZABAD AKARAT. Annak a' tehetségéről. 162.
SZENTSÉGEK. A' Szentségek ereje. 373. 378. Kereſztség. 378. 379. Bérmálás. 385. Oltári Szentség. 303. 313. Az új teſtamentomi Áldozatról. 354. Penitentzia tartás. 409. 418. Utólsó kenet. 398. Egy-házi Rend. 401. Házaſság. 406.
SUGALLÁS. Attól vött tanitás. 69.
TERÉS. A' meg-térés akadéka. 4. A' meg-téréſre ébreſztő okok. 7. 8. 9. És. 427. A' meg-téréſnek egynehány példája. 11. 12. 18. Arra haſznos Könyvek. 16.
VIGASZTALÁS. A' jóságos tselekedetben foglalatoskodók vigaſztalása. 253. És 254.

VÉGE A' TÁBLÁNAK.